

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

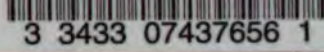
Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

3 3433 07437656 1

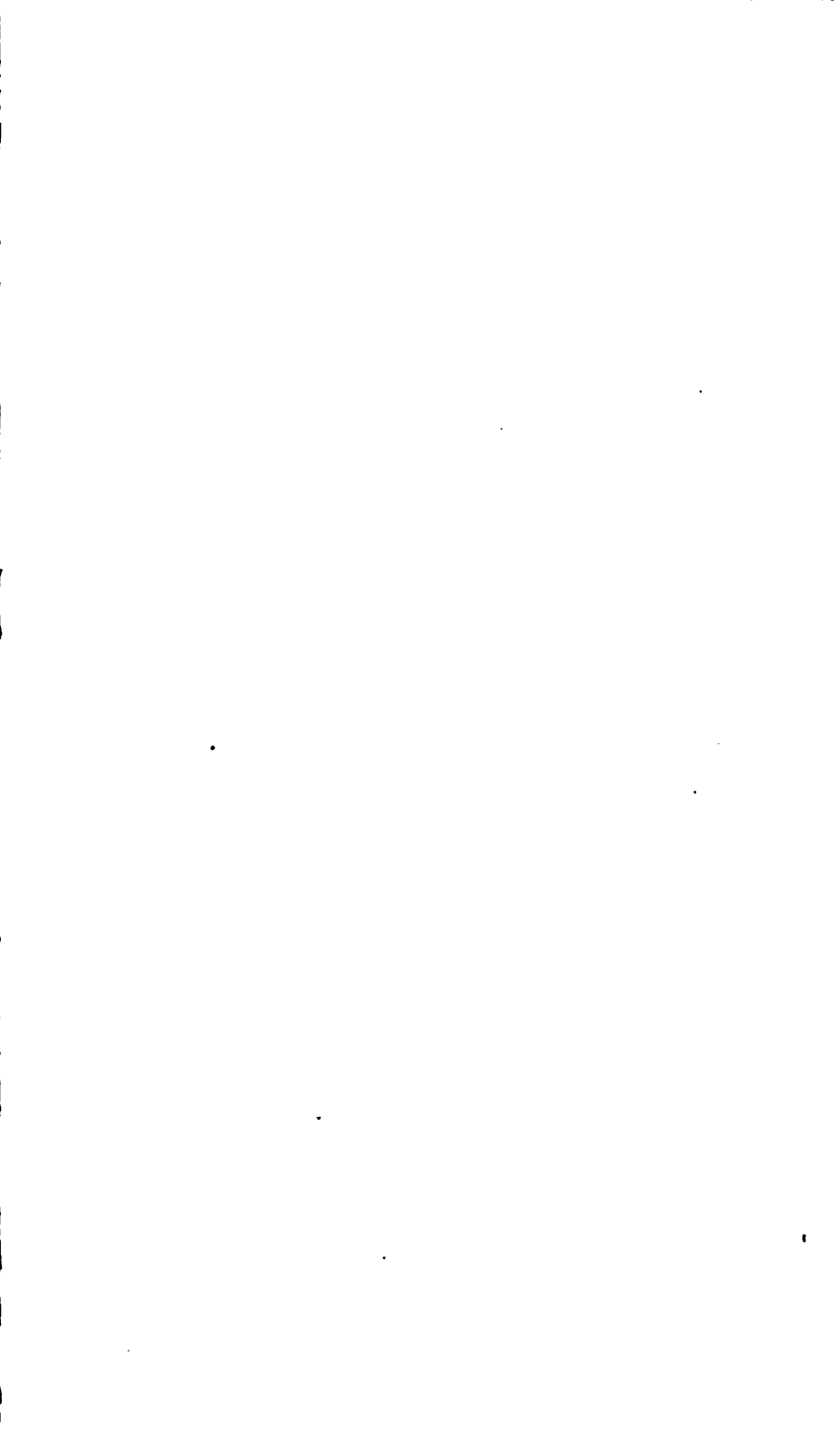
ge Banco *[Signature]*

1000

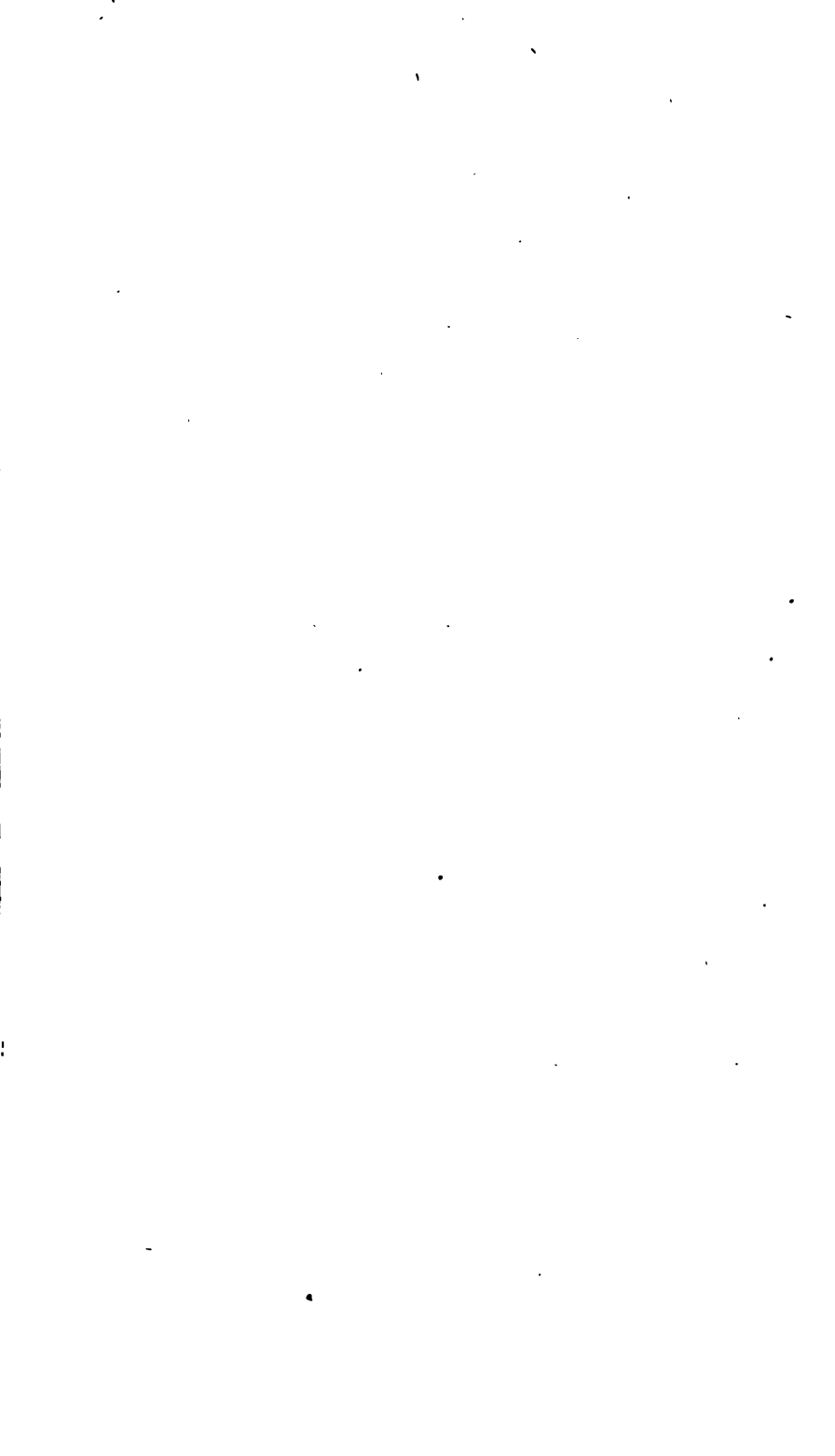

George Bancroft

BIBLIOTHECA

CLASSICA LATINA

SIVE

COLLECTIO

AUCTORUM CLASSICORUM LATINORUM

CUM NOTIS ET INDICIBUS

On souscrit, à Paris,

CHEZ N. E. LEMAIRE, Éditeur, rue des Quatre Fils, n°. 16, au Marais.

BARROIS l'aîné, Libraire, rue de Seine, n°. 10, F^{bs}. St.-Germ.

DEBURE frères, Libraires du Roi, rue Serpente, n°. 7.

J. DIDOT l'aîné, Imprimeur du Roi, rue du Pont de Lodi, n°. 6.

F. DIDOT, Imprimeur du Roi et de l'Institut, rue Jacob, n°. 24.

DONDEY-DUPRÉ PÈRE ET FILS, Imp.-Lib., rue St.-Louis, n°. 46, au Marais; et rue de Richelieu, n°. 67.

TREUTTEL et WURTZ, Libraires, rue de Bourbon, n°. 17.

AUG. RENOUARD, Libraire, rue de Tournon, n°. 6.

BOSSANGE père, Libraire, rue de Richelieu, n°. 60.

BRUNOT-LABBE, Libraire, quai des Augustins, n°. 33.

REY (et GRAVIER), Libraires, quai des Augustins, n°. 55.

ARTHUS-BERTRAND, Libraire, rue Hautefeuille, n°. 23.

MONGIE aîné, Libraire, boulevard des Italiens, n°. 12.

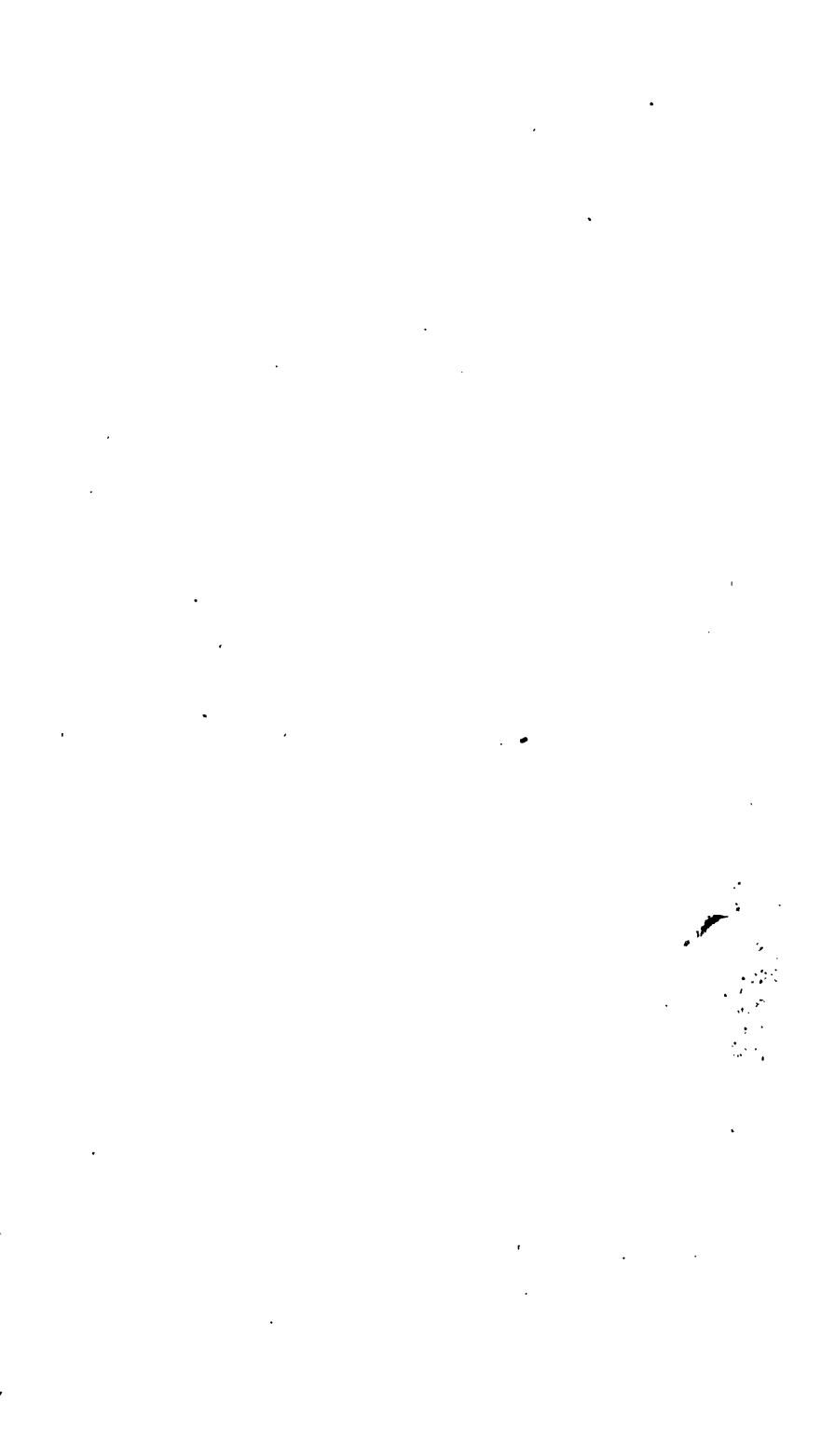
H. VERDIÈRE, Libraire, quai des Augustins, n°. 25.

Et chez tous les Libraires de France et des pays étrangers.

ALBII TIBULLI

QUÆ SUPERSUNT

OMNIA OPERA.

ALBII TIBULLI

QUÆ SUPERSUNT

OMNIA OPERA

VARIETATE LECTIIONUM

NOVIS COMMENTARIIS, EXCURSIBUS

IMITATIONIBUS GALLICIS

VITA AUCTORIS ET INDICE ABSOLUTISSIMO

INSTRUXIT

PHILIPP. AMAT. DE GOLBÉRY

Æ REGIA ANTIQVARIORVM SOCIETATE

ET IN SUPREMA ALSATIÆ CURIA CONSILIARIUS, ETC.

PARISIIS

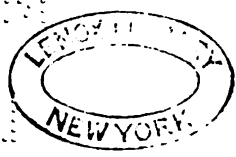
COLLIGEBAT NICOLAUS ELIGIUS LEMAIRE

POESKOS LATINÆ PROFESSOR

M DCCC XXVI.

EXCUSEBAT DONDEY-DUPRÉ.

NOY 20 1874
CLARK
VIA AIR

PRÆFATIO EDITORIS.

SOMNIIS agitatus quam infestissimis, de typographorum in me delictis integram noctem cogitabam. Illi enim nuper lineolas aliquot mihi ita deformaverant; ut fere jurassem me in posterum a stylo ac charta manus procul habiturum. Nihil omnino est, quod ægrum scriptorem magis excruciare possit, quam ineptiæ istæ, quibus, velit nolit, onustus, in medium prodire cogitur, inscitæ atque insulsi-
tatis accusationibus ipse obnoxius, dum illi curis soluti hoc tantum in animo habent, ut jam novum auctorem dilacerent. Erat sane, cur memet auxius huc illuc in lecto volutarem; typographi enim loco Cættorum quos inter Persas ortos, in Germaniam migrasse dixeram, Celtas nostros ad orientem solem relegaverant. At ista dum trepidam mentem exagitant, *pressit languentis lumbina sera quies*¹: ecce Tibullus ipse *est visus nostra ponere sedē pedem*²; hunc pone sequebatur venustissima puella: quis non primo ad-
spectu Deliam agnovisset? Talis enim erat, qualis describi non potest; vel qualis tibi, amice lector, inter ferventes amoris æstus illa videbatur, cui primum dixisti, *tu mihi sola places*³. Post januam Nemesis adstare, juxtaque imago vaga ac incerta, modo Glyceræ, modo Neæræ nomen mentita. Nullus fere aberat eorum qui in poetæ carminibus memorantur, nisi forte Marathus, quem abesse gaudebam, et Messala, qui

¹ Liv. III, El. IV, v. 22.

² *Ibid.*, v. 24.

Lib. IV, El. XIII, v. 3.

nunc, inter heroas versatur, neque quidquam horriduli poematis, quod Tibullo obtrudunt, compertum habet. Nam latet eum, tam fœdo carmine sua facta celebrata fuisse, ne triumphis mala præcatus, sese potius devictum voveat, quam ita cantatum victorem.

Delia, rubore subfusa genas, pudoris aliquid retinebat; Tibullus vero leniter irati vultum præ se ferens, his verbis me obstupentem alloquitur :

O bone, typographis nunc sollicitus tu maledicta ingeris, quorum minima culpa rationis expertem te facit. Quid vero si tibi eadem, quæ mihi, accidissent? Me, quem in deliciis habuerunt romanæ puellæ; me, quem, propter dulcia carmina, tot sibi amatorem exoptarunt, quot in circo spectaturæ vel spectandæ sedebant, nunc, una cum Delia mea, viginti abhinc sæculis, me tenet vinctum *dives in ignava luridus Orcus aqua*¹, et mei præter nomen nihil superest... Quo animo me putas in interpretes esse, quorum nullus exstitit, quin me aliquo vocabulo spoliaret? Quo in librariorum, qui codicem super codice coacervantes, ne litterarum quidem ductus servare idonei, Elegos, quos cecineram, fœdum in modum deformarunt? Quo tandem in ipsos editores, qui nihil non fecere, ut mala, vel potius, ut calumnias de me deque Delia pervulgarent?..... Nunc rumor apud inferos est, te quoque nugas tuas illorum delictis addere velle, novamque moliri editionem; quæ causa fuit, cur te conveniremus. Prædico, et precor, a tanto vulnere abstinere; nam si propositum eodem modo, quo reliqui editores, perficis, res prorsus in desperatis atque perditis habenda erit, ut lubenter quidquid papyro mandaveram, igni devorandum concesserim. Ferrem tamen, si truncata, si manca

¹ Lib. III, El. III, v. 38.

tantum essent carmina; sed quod stultissimus quisque lacunas ex ingenio resarcire ausus sit; illud me maxime torquet. O terque, quaterque felices, qui altas turres, qui que Deorum immortalium templa extruxere! Hi pristinam majestatem, inter ipsa rudera, retinent; neque ullus ad hanc usque diem eo audaciæ venit, ut superbam Jovis statoris domum lignea fulciret columella. Verum audaculi homunciones, ubi disticha mea uno vel altero pede claudicare arbitrabantur, conjecturas mihi suas, infausto labore, dono dederunt; quorum in malam crucem abeat sinistra liberalitas, cujus ope carmina mea non absimilia sunt militibus qui e bello ligæis cruribus redeunt. Cave itaque, iterum moneo, cave ne conjecturis indulgeas; sin minus, Delia te, olim ad inferos descendentem, curvis unguibus excipiet, tibi que adhuc vivo *nocturnus* occurret *furor*¹, non ea forma, qua nunc insignis placet, sed οὐρανὸν ἔχοντα καὶ χερσίων, ut Lucianus ille protervus, qui binis post sæculis ad nos venit, Helenen describit. — Hæc Tibullus. Facile intelliges, lector humanissime, qui me perculerit horror: *at, o Deorum quid quid in cælo regit terras et humanum genus*² quantum humeris onus suscepi! Ignosce, Tibulle; ignosce, tu quoque Delia, si majora, quam pro viribus, adgressus sum; non proprio Marte militaturus, auspiciis magni magistri gaudeo. Hic, Galliarum nunc maximum decus, scriptores optimos e veteri Latio Lutetiam, ante pedes regis optati simul et patroni reduxit, BIBLIOTHECÆ hujus CLASSICÆ diligens EDITOR, qui mihi....

TIBULLUS.

Novimus hunc; quamvis nomen, olim Romæ inauditum.

¹ Horat. *Epod.* V, v. Nocturnus occurram furor. — ² *Ibid.*

Hunc sequere, si potis es, et *vestigia semper adora*¹. Hic interpretum turbam longe pone se relinquens, poetarum in docto choro constitit; et lyram ipse, *plectro modulatus eburno*, non semel *felices cantus ore sonante dedit*².

DELIA.

Tali duce, per me licet, Tibulli mei Elegias notulis illustra; ipsa nunc faveo: at, quæso, dic mihi, amicissime editor, nonne contigit illi fratris filius?

EDITOR.

Ita sane; neque hunc ignorant Musæ, patruo tam benignæ.

DELIA.

Nuper in Plutonia loca descendit Græcus quis a Turcis, quem pro patria dimicaret, occisus; is perelegans carmen, eodem nomine signatum, nobis ad verbum recitavit.

EDITOR.

Athenarum Pandorana dicis, o puella; sed hoc quid ad rem?

DELIA.

Nonne intelligis, nostra multum interesse duplici lauro tantum nomen insigniri? O utinam, patruï vestigia premens, nova luce Romanas exornet Musas bonus ille juvenis!

EDITOR.

Neque vana voveris, Delia; nam Fortuna, quasi in his præcipue luderet, binos triumphos iisdem nominibus

¹ Stat. *Theb.* Lib. XII, v. 827.

² Tibullus, Lib. III, El. IV, v. 40.

semper voluit affingere; duosque Scaligeros protulit, Stephanos, Dousas, Burmannos, Vossios.

DELIA.

Vae mihi! vae Tibullo! quæ dixisti nomina?

EDITOR.

Doctorum certe, præstantiumque virorum.

DELIA.

Immo potius audaculorum et protervorum.

TIBULLUS.

Nolito mirari, quod mea Delia illis infensa sit. Scaliger enim carmina, e quibus æternum sibi nomen fore exspectabat, in minutas discerpsit partes; deinde, quasi in urna schedularum fieret sortitio, omnes versus ita miscuit ac confudit, ut jam nullam Elegiam integram sineret, somniis confusus suis. Hunc autem facinoris apud inferos valde nunc pœnitet, licet olim magnifice jactaverit sese viginti dierum spatio hæc perpetrasse.

DELIA.

Majori adhuc damno me affecit H. Voss. nam, quod ad Scaligerum attinet, Vulpio Heynioque pœnas luit: at ille (qui tamen Germanos, eleganter metrica versione, amoris nostri participes fecit) me lecto descendere, ut mos est puellis, non patitur; totisque ingenii viribus contendit Tibullum scripsisse *derepere*, quod anum iufirmam fortasse decebat, minime vero juniorem puellam.

TIBULLUS.

Præmoneo, editor, ne talia admittas. Brouckhusio per-

quam iratus sum : parum abfuit quin , in ipsis inferis , mihi vultus unguibus lacerarent Nemesis et Delia , quum me ille ad summoenianas uxores seduxerit , quarum janua Romæ in Suburra omnibus patebat. Delia , simul ac compertum habuit surrexisse interpretem , qui hæc serio æssereret , non potuit sibi temperare , quominus aliquid de mea fide suspicaretur ; merum autem esse mendacium nullo modo existimabat , firmiterque in opinione remansit , hæc clam se , et clam Nemesi , a me revera commissa esse.

DELIA.

Id etiam cave ne , quod Codicis Lipsiensis librarius inepte fecit , Lydiam pro me nescio quam Tibullo submittas , qui se satis infidum erga me præstitit.

TIBULLUS.

Nimium dicax evadis , o semper carissima ; jocaris certe.

DELIA.

Seria loquor ; id te fugit nunc , quod cecinisti quondam perfide jactabundus ; *sæpe aliam tenui.*

TIBULLUS.

Tu quoque oblita quod sequitur , hæc taces ,

sed jam , quum gaudia adirem ,

Admonuit dominæ deseruitque Venus ¹.

Ceterum pudet dicere , quæ damno meo subintellegerint hic pravi ac perditii homines : *Di meliora piis , erroremque hostibus illum* ² !

¹ Lib. I, Eleg. v, v. 39-40.

² Virg. Georg. III, v. 513.

EDITOR.

Suspitor, optime Tibulle, hic te majore in culpa versari quam editores. Ovidius enim hoc modo, quæ dixisti, imitatus est, *sed postquam nullas consurgere posse per artes*¹....

DELIA.

Possem et ego..... at

Si quis et imprudens adspexerit, occulat ille,
Perque Deos omnes se meminisse neget².

Sed Gebhardhum adhuc carpere libet; is enim, quia olim Isidis in fano pro Tibulli felici reditu vota solvi, me genibus jussit, perinde ac scopis, humum verrere: quod deambulandi genus sibi habeat!

EDITOR.

Difficile est, mehercule, novam editionem proferre; præsertim post tot eruditorum virorum lucubrationes. Eorum nullus est, qui non me plurimum doctrina ingenioque vincat. Quid proficiam, si Statium, si Brouckhusium, si Heynium vana elusit opera? Quid? si neque H. Voss. neque Wunderlich. metam attigere? Nonne eadem persona fungar, qua, apud illustrem fabularum conditorem Gallicarum musca illa celeberrima, quæ, aurigæ naso insidens, nunc ad equorum colla, nunc rursus ad rhedam volitat. Non is sum, qui aliorum lucubrationibus provectus, subito exclamem, montis cacumen nunc demum et mea ipsius opera superatum esse; incepto igitur labori renuntio: *Ipse mihi si præscribat*³ varias lectiones Tibullus.

¹ Am. Lib. III, El. vii, v. 75.

² Tibul. Lib. I, El. II, v. 37, 38.

³ Carm. in Messal. v. 179.

TIBULLUS.

Ne animum despondeas, precor, amice. Licet enim illi homines, quos nominasti, te in omnibus longe præstent, sunt tamen quædam in quibus nos adjuvare possis. Quod ad lectiones attinet, fata invisæ me loqui vetant; necesse erit igitur, optimas ex illis, quas offerunt libri, seligas: facilis et felix erit labor, dum simpliciores amplexus, tu sensum semper qui in promptu erit, sequaris, et peritas atque longe petitas lectiones latitare sinas. Elegantia vel exquisiti sensus nimia consecratio plerumque interpretes decepit, et a vera scriptura avocavit. Mihi, pariterque Delia et Nemese concede, ut quiete carminibus frui possimus; neque Lygdammum excogita, cui magnam eorum partem condones, quippe qui Lygdamus ipse fuerim, licet tuo Vossio *ilia rumpantur*. De Neæra quoque tace, quod supposititium nomen, æque ac illud Glyceræ, multos fefellit; quibus pro pœna sit, ut etiam nullas, nisi quæ nomine tantum exstiterint, in amplexibus habeant. Utere, quæso, utere doctorum lucubrationibus, ut in commentariis plerumque Huschkii vestigiis insistas, et H. Vossium præcipue refugias. Hic enim, ex quo me feliciter germanice loqui jussit, societatem carminum mecum iniisse ratus, et germanicis, quæ ipse condidit, non satiat, etiam in latinis meis portiunculam sibi quæsivit, ita ut sæpe, in uno ac eodem versu, vocabulum ille locaret omnino suum, mihi vero cætera relinqueret; ut avis illa, quæ ova in alieno nido ponit. Restat adhuc, ut de vita præcipiam: multa circumferuntur, eaque perabsurda. Hic me *adsiduo igne* prohibet; ille mihi nobilioribus vinis interdicat; huic si accredas, ne torus quidem supererat; illi etiam Delia stola denudanda videtur, quam, intelligo, lubenter veste exueret. Certe si nobis per mediam silvam iter facientibus

latrones occurrerent, non tanta de nobis spolia auferrent, quanta interpretes; quamquam Horatius mihi *mundum* concesserit *victum, non deficiente crumena*¹. At audaculi pro ista jactura, tenebrionis cujusdam inficetum carmen meo nomine inscribunt, ubi ille ait:

Nunc desiderium superest: nam cura novatur,
Quum memor anteactos semper dolor admovet annos².

EDITOR.

Mirum sane donum. At tu, si vacas, precor atque iterum precor, omnia nunc ordine ipse enarres. De Delia, deque Nemesi me recta via edoce..... quæ et quales fuerint Sulpicia, Neæra, Glycera.....

TIBULLUS.

Eheu... jam nullus sum: me revocat *scelerata sedes, in nocte profunda Abdita, quam circum flumina nigra sonant*³.

Hæc fatus, Deliam, reliquasque umbras caligine involutas secum abduxit, interque voces confusas vix intelligere potui..... *De vita optime divinavit Spohn, licet multa*..... evanescente paulatim Tibulli voce, ne syllabam quidem ultra hæc verba assecutus sum; at

Jam nox ætherium, nigris emensa quadrigis,
Mundum cæruleo laverat amne rotas⁴;

et vana somnia mihi excussit aurora. Profuit tamen mihi frater diræ mortis, licet veris falsa miscuerit. Præceptis enim a Tibullo prolatis, quantum fieri potuit, obsequens,

¹ Horat. I, Ep. iv, v. 11.

² Carm. in Mess., v. 189, 190.

³ Tibul. Lib. I, El. III, v. 67, 68.

⁴ Tib. Lib. III, Eleg. iv, v. 17, 18.

doctorum quotquot dixi virorum labores adhibui, notasque quam plurimas, proprio ex fonte haustas, addidi, nullum locum præteriens quin meam ipsius sententiam declaraverim. Codices mihi ubique fulcro sumpsi, nec unquam ab eorum auctoritate recedere ausus sum. Verum, ne ingeniosis emendationibus careres, lector, quas Heinsius præcipue et H. Voss. passim adtulerunt, notis inseruimus quodcunque textu procul esse statuimus. Vitam omnino reficiendam censuimus, egregia dissertatione usi, quam an. 1819 edidit Lipsiæ FK. A. GUIL. SPOHN, cujus pars altera valde desideratur, neque tamen in omnibus huic docto viro consentimus. Excursus mythologicos quosdam, ex illustris Creutzeri symbolica, maximam partem, excerptimus. Quod ad indicem pertinet qui Heynii primum erat, deinde Huschkii editioni insertus est, nunc denuo immensa opera auctus in lucem prodit. Unum adhuc superest, de quo te monitum esse velim; si te Tibulli legendi desiderium tenet, textum sequere, unice textum, præterea nihil; editores omnes abige, qui poetam mendosa scriptura onerant, et barbare loqui interdum cogunt; denique

Me quoque servato, peccet ut *ille* minus¹.

¹ Tib. Lib. I, El. VI, v. 16.

DE TIBULLI

CODICIBUS ET EDITIONIBUS.

Jos. Scaliger, in *Comment.* p. 216, ait : « Lege vitam poetæ apud » Gyraldum ; ibi videbis exemplar, ex quo omnia quæ Tibulli hodie » exstant præpagata sunt, aliquot pagellis transpositis, turbatum » fuisse ». Quis non in verba tanti magistri juraret ? Ex quo Scaliger hæc pronuntiavit, nullus fere fuit editorum, quin eandem iniret sententiam, qua tamen nihil stultius esse potest. Omnes enim codices ex uno exemplari fluxisse nemo existimabit, qui lectionum varietatem immensam, qua laborat Tibullus, novit ; præterea falsum est Gyraldum eadem dixisse, quæ ei adtribuit Scaliger. Vita Tibulli legitur in dialogo quarto, p. 222, neque tamen Heynius, neque Vossius, neque ipse ego vestigium istius assertionis reperire potuimus ; abusus est itaque Gyraldi loco Scaliger, ut merito notat *Spohn*, et jam de fabula illa, quam inter somnia creavit doctus vir, nihil omnino superest. Quid de hisce sentiremus, sine dubitatione jam ad libri III, Elegiam VII, v. 32, declaravimus, ubi etiam argumento fuit nobis codicum diversitas, quam non solum in singulis lectionibus reperire est, sed etiam in Elegiis ordinandis atque disponendis. Attamen fatendum est, codices omnes recentioris esse temporis, atque vix sæculum XIV excedere. Tanta versantur in corruptela, ut ægre legi possint tersissimi poetæ carmina, præsertim ex quo, proterva temeritate, Scaliger omnia miscuit in editionibus. Fuerunt et ante typographiæ inventionem viri docti quidam ex Italia, qui studia in operibus Tibulli collocarunt ; in hac re laudandi sunt (Bachii nota est, quam hic transcripsimus) : 1°. « Franciscus Philephus Tolentinensis, natus 1398, et mortuus 1481, vir suæ ætatis multo doctissimus, et Epistolis, Orationibus, aliis operibus editis celebratus ; 2°. Jovianus Pontanus Cerretensis, natus 1426 et mortuus 1503 ; præter philosophica opera, scripsit Historiam belli Neap.

» lib. VII, latini sermonis bonitate satis celebratus ; 3°. J. Aurispa, » natione Siculorum oriundus, non multum ab initiis sæculi XV » floruit, versu et prosa oratione plurimum valere creditus; fuit » ab epistolis latinis Eugenio Quarto, qui factus est pontifex an. 1431 » et obiit 1446. (Cf. Brouckh. ad I, 2, 24); 4°.¹ Seneca quidam » de quo non exploratum est; nomen ejus in quibusdam codicibus » Tibulli, Catulli, Virgilii, adscriptum exstat ».

Contentundum editores plerique, ab his viris malam manum emendandis, vel supplendis veterum scriptorum locis adhibitam esse; quod licet concesserim, nullus tamen mihi persuasum faciet interpolationem ubique irrepsisse in textum, cujus margini nomina eorum adscripta sunt: nam eorum versuum, qui pro interpolatis habendi sunt, secundum nasutos quosdam editores, multi illorum nomine circumferuntur, qui jam in libris leguntur vetustissimis, ita ut manifesto Philelphi, Pontani, et Aurispæ ætatem excedant.

Heynius, qui Scaligero nonnullis in delictis accessit, pariter statuit codices omnes ex uno fluxisse: « Nec ullus exstare videtur antiquior, nisi forte Scaligeri excerpta cum fragmento Cujaciano, » nescio an unum quoque Heinsii excipias Anglicanum ». At quod

¹ Huschk. de conjectura meminit, prodita in *Ephem. litter. academ. Jen.* 99 a. 1777, amplificata ab Harlesio supplem. ad brevior. notit. litterat. Rom. P. 1. p. 347, ubi scribit: « Medio sæculo XV floruit quidam Thomas Seneca Camers, non latinis modo, sed etiam etruscis litteris commendatus, et poeta; cujus latina habentur inter carmina illustrium poetarum ital. Florent. 1721, tom. IX, p. 39. Is qui Cæsii, Arimini, Bononiæ et Florentiæ docebat, una cum Porcello seu Porcellio (de quo multus est *Zenus* in Dissertazioni Vossiane, tom. I, p. 15-21). Studium litterarum græcarum, quas ignorabat, stulte sprexit. Quod igitur uterque, homini latino, græcis non opus esse litteris temere prædicabat, immo potius odio iraque in Basinium Parmensem, græcarum litterarum amantissimum, inflammatus, hunc, omne tempus, in litteris græcis consumptum, omnino perdidisse clamabat. Basinium gravem nactus est adversarium, qui quidem in binis epistolis, altera prosa oratione exarata, altera poetica, in qua ostendit, *poetas latinos sine litteris græcis nihil posse*, contra utrumque stylum acuit; in utraque autem epistola *Thomam Senecam Camertem*, nomine tantum Senecæ, adpellavit. Hic igitur Seneca forsau fuit, qui interpolaret Tibullum, Virgilium, aliosque poetas et cujus nomen adpingeretur versibus interpolatis ». Huschk. subjicit: « Tamen Senecam de quo agitur paulo maturius floruisse crediderim, siquidem interpolationes ejus jam notantur in codice Paris., qui scriptus est an. 1423 ».

ad antiquiorem illum attinet, qui, more *errantis Judei*, sæcula omnia regionesque terrarum universas Tibulliana prole poetica conseravit, periisse videtur, si docto viro accredas; mirum sane fatum, quod, ope duorum tantum librorum, Tibulli carmina propagavit, ut auctor est Heynius, apud quem unicum illud exemplar ex antiquiore aliquo prodiit, quod vetustate ac situ, aut casu vitiatum erat. Quin adeo hoc haud multo post Tibullum tempore evenit. « Nam Augustei ævi monumenta ingeniorum quoque maximam partem interuisse videntur, primis statim sæculis, incendiis maxime urbis, quæ sub Nerone et per bellum civile, quod ejus mortem insectum est, facta sunt; colligo hoc etiam ex eo, quod Domitiano laude datum est, quod bibliothecas incendio absumptas impensissime reparari curavit, exemplaribus undique petitis (Suet. Dom. 20) ». Itaque, quæ opinio Heynii est, videtur a Nerone vel saltem a Domitiano, ad sæculum XIV usque, pristinus ille codex semel tantum exscriptus, subito innumeris librariis in manus incidisse, et ab iis variegatus atque deformatus, omnibus nostris pro fonte fuisse; quis non hæc admiratus cum poeta exclamaret?

« et habent sua fata libelli ».

Nunc codices recensendi sunt omnes, quos editores adhibuere, de quibusve mentio quæcumque apud eos est; initium faciet Heynii catalogus, quem tamen multis in locis emendavimus, Huschkii aliorumque observationes secuti; deinde codices indicabimus quos H. Voss. habuit, denique Bachii quatuor Berolinensium nomine insignitos.

Heynii itaque verba sunt quæ subsequenter: nos te monitum tamen esse volumus, ne iis confidas quæ de editionibus hic loci narrat; nam de his infra Huschkium secuti te multo meliora edocēbimus. Neque aliter eæ hic memorantur, nisi quatenus codicum originem et usum spectant. Accidit enim ut libri scripti plerumque nunc desiderentur, ita ut licet vulgandis editionibus inserviissent, tamen eorum ævum ac forma penitus ignorentur: ubi vero passim dignosci potuit unus vel alter, qui olim a docto viro inspectus, nunc iterum in catalogo infra posito occurrit, te notula de hac re certiore facimus.

» Quum sub sæculi XV exitum sub prelo excudi libri veteres cœpissent, traditi sunt operis *Tibulli codices*, qui ad manum erant, ne-

que adeo emendatissimi, ut in aliis quoque scriptoribus antiquis factum. *Editionem principem* 1472¹ nondum quisquam satis accurate excussit; fit tamen probabile, Venetam 1475 ex ea esse expressam, quippe quæ etiam Statii Silvas complectitur, quas prior illa continebat. Ex hac, diuturna comparatione instituta, intellexi ductas esse editiones Regiensem 1482, Vicentinam 1481, Lipsiensem s. a. sed, aliam aliter, in nonnullis locis correctas. Præferunt eæ editiones plerumque eas lectiones, quas e libris scriptis viri docti restituerunt. Neglecta tamen, nescio quo fato, a sequentibus editoribus est hæc editionum antiquarum classis, nec inspecta, nisi forte Mureto una, et altera Dousæ patri. Obtinuit enim principatam altera, etsi deterior, lectio, per Venetas et Aldinas propagata, quam tandem deprehendi ex *Romana* manasse. Hæc igitur *Romana* quasi pro *altera principe* habenda, ducta et ipsa haud dubie ex codice, sed minus emendato, diligenter olim a me excussa, prodiit 1475, subjectis Cyllenii commentariis, quos ille ad codicem suum scriptum adornaverat. Ex hac certatim expressæ sunt Brixienses 1486, Venetæ 1487, 1491, 1493, 1500 et 1520, sed passim ac varie ex Cyllenii commentariis forte et aliis edd. interpolatæ, quibus alius, ut dixi, codex pro fundo fuit. Successere his editiones Aldinæ, quæ olim, quum Dresdæ viverem, ad manus non erant, nunc autem partim in bibliotheca Georgiæ Augustæ, partim virorum omni ingenii humanitatisque cultu expolitorum et amicissimorum, Duvii et Brandesii, tum Kulenkampi, collegæ conjunctissimi benevolentia, mihi sunt oblatae ac missæ: atque horum demum exemplarium comparatione in tramitem eum deductus sum, quo lectionis Tibulli propagatæ vestigia certa deprehenderem. Nam in superiore recensione intellexeram equidem, differre inter se plurimum editiones Colinæanas, Gryphianas, Basileenses, et reliquas, nec tamen certam rationem, ad quam earum discrepantiam referrem, reperire poteram. Broukhusius enim, qui magnam molem variæ lectionis habuit, de editionibus et earum auctoritate parum laboraverat. Nunc igitur intellexi, *Aldinam primam* a. 1502, Venetas modo dictas expressisse, nec tamen unam, sed correcto hinc inde contextu, partim ex comparatis inter se pluribus hujus generis edi-

¹ De hac editione vide infra quæ Huschkius dixerit, et pariter de ea quæ ejusdem anni est: ambas confundere videtur Heynius.

tionibus, partim viri docti iudicio; nam codex scriptus adhibitus non esse videtur. Insecuta est a. 1515, altera Aldina, a doctissimo viro curata, et magno eruditionis apparatu correctâ, si non libris scriptis comparatis, etsi et hoc esse factum probabile sit, crisi tamen subtili, et, si pauca excipias, felici. In hac editione sublatis aut asteriscis notati plerique ex versibus supposititiis, et omnino jactum est emendationi Tibulli fundamentum præclarum. Alterutram ex his Aldinis secutæ sunt editiones sequentes omnes, sed, quod mirum est, delectu non semper cum bono iudicio facta: nam priorem, altera hand dubie longe inferiorem, unice expressere Colinaeanæ et Basileenses; alteram autem Veneta per Scotum 1549, et Gryphianæ, numero plures. Nec quicquam innovatum vidi ante Muretum: cui doctissimo viro Tibullus non parum debet, plus etiam debere putaretur, nisi Scaliger eum debita laude fraudasset. Nam editus est a Paulo Manutio, aut verius ex ed. Aldina altera repetitus, a. 1558, Tibullus cum Catullo et Propertio a Mureto diligenter castigatus, libro utique uno et altero adhibito, uno saltem quem suum appellat; sed consuluerat, quantum comparatione diligenter facta intellexi, hinc illinc editiones veteres ex Veneta pr. ductas, quas tamen more istius sæculi et ipsas veterum codicum nomine declarat; sæpe etiam, dum alios sic vel sic legere narrat, non libros seu scriptos seu prelo vulgatos, sed virorum doctorum emendationes protulisse putandus est.

* *Achilles Statius*, jam tum Catullo doctis commentariis instructo clarus, Venetiis 1567, Tibullum cum commentariis edidit. Secutus ille est Aldinam secundam, Mureti, quod sæpe miratus sum, vix verbo mentione facta: ut tamen nec eum convicio vel obtreptione vellicare videri possit. Fertur tamen, quum Italiam adiisset, cum Mureto vixisse, neque adeo ejus de Tibullo merita ignorare potuit. Is librorum bonam copiam habuit, non minus enim decem usus est; certe laudari videas duos Vaticanos, quorum alterum valde antiquum fuisse, ex nota ad l. 3, 34 colligas, veterem bonæ notæ librum Guidonis Ascanii Sfortiæ Cardinalis, Angeli Colotii librum, e quo tamen, ut etiam ex Florentino bibliothecæ S. Laurentii et alio vetere libro excerpta tantum habuisse videtur; ait enim fere:

* Ita v. c. factum in loco Lib. I, El. vi, 3.

in libro Colotii, in Florentino, in veteri libro, sic fuisse affirmant, testantur, et similem aliam collationem etiam Heinsio contigisse paulo post videbimus; porro librum Marcelli, pontificis maximi, Patavinum et duos veteres libros suos. Idem alios, qui codices contulerant, consuluerat. Non paucae ejus lectiones, id quod per se intelligitur, cum Vaticanis Heinsii conveniunt.

» *Janus Dousa pater a Lipsio lectionum in Tibullum varietates acceperat, quas ille, dum Romae esset, ex antiqua membranaceorum codicum fide excerpserat, e quibus insigniores memoravit in Prae-
cidendis in Tibullum c. 15, 16. Sunt inter eas nonnullae, quae in nullis aliis libris reperiuntur, ut facile possit suspicio subnasci, libro nostris antiquiore Lipsium usum esse; verum sunt eae fere ejusmodi, ut e viri alicujus docti ingenio profectae esse videri possint. Nam quod hoc saltem loco a me monendum est, quum, litterarum antiquarum studio reducto, ad poetice Romanam multorum ingenia saeculo XIV et XV se converterent, Tibullus inprimis fuit is, quem exprimerent certatim Itali. Laudavi jam supra Herculem Strozam, Sannazarium, Pontanum; videbit alios is qui Italorum poetarum delicias adierit. Hoc ingeniosissimorum hominum studio factum est, ut Tibulli exemplaria circumferrentur passim a viris doctis emendata, lacunis etiam suppletis, adeoque ejusmodi exemplaria, quae, vero nomine, interpolata erant. Multa igitur eliminanda fuere in primis Mureti recensionibus; de quibus singulis locis monuimus. Atque haec quum non fugissent Jos. Scaligerum, virum judicii et ingenii vi praestantissimum, quum sibi videretur non pauca loca in Tibulli Elegiis deprehendere, quae nullo sensus vinculo inter se comprehenderentur, quum in eo subsistere deberet, ut plurimum Elegiarum excerptis primam et secundam libri primi constare diceret, eo devenit, ut versus nonnullos ex minus commodo in commodiorem, ut ei videbatur, locum transferret; quod institutum idem in Propertio, etiam in Manilio, et in Sulpiciae Satira, Dousa quidem et Barthio probante, servavit. Et nostri quidem poetae Elegiam primam, ut plerasque libri prioris, plane discerpserit, et tanquam Absyrti alicujus lacera membra, partes ejus dispersit. Enimvero, ut concedam, aliquot paginas, aliquot versus, quod interdum, v. c. in Luciano, factum vidimus, transpositos esse, tamen illud incredibile est, in eodem carmine ita laxatos esse versus, ut modo*

ex extremis in principia, ex his in medium, ex hoc in utrumque locum alii et alii disjecti sint, et quidem ita, ut, quod, nisi data opera, et magna cum arte, fieri vix potuisset, sensum qualemcunque constituent. Hoc si credere debemus, non jam plura de atomorum fortuito concursu cum Epicuri discipulis disputare licet. Non vero tantum ratione destituitur id consilium, sed etiam periculosum est et aleæ plenum. Nam primum in tanta ingeniorum, sensuum ac iudiciorum diversitate unusquisque alio alioque modo has transpositiones instituit, pari tamen jure quum semel ex arbitrio agere coeptum sit: tum si semel illud sequi coeperis, intra quos fines consistendum sit, quousque progredi liceat, in aliis quoque scriptoribus, vix definiri potest; et nullum, imprimis elegiacum, quod singulis fere distichis sententiam claudit, carmen erit, in quo non, discerptis et ad certam rationem compositis versibus, sensum satis commodum efficere me velle ausim recipere. Hoc tamen institutum probavere Broukhusius et alii ¹. Sed viri docti genium elegiæ non satis perspectum habebant. Quid enim, quaeso, est, in quo maxime illa versatur? an in subtili aliqua et ad dialectices regulas exacta, severa et acerba rerum vel sententiarum positione et enarratione? an in eo, ut, quæ diligenti consideratione et multo iudicio exegeris, diligenti et castigata oratione exponas? Immo vero in hoc ejus ingenium et natura continetur, ut animi commoti ac perturbati sensus et affectiones seu molliores seu ex graviore impetu jam remissas et subidentes exprimat ². In hoc regnat; in hoc tota est; hoc præcipuum argumentum sibi tractandum sumit, neque temere ad alia advocari debet. Quare illud? quia, cum singulis distichis sententia finiatur, non nisi singulæ et a se invicem sejunctæ sententiæ in ea poni possunt. Hæc est, si ejus indolem recte perspicio, vera causa, cur motibus animi exprimendis unice destinata sit. Uti principio luctui et tristitiæ inserviebat ³, ita successu temporis in amore

¹ Sed jam illud reprehendit præter Vulpium Ayrmannus, §. 69, §. 71.

² Recte Boileau in Arte sua :

Il faut que le cœur seul parle dans l'Élégie.

³ Principio dixi, Horatium sequutus noto loco Art. 75 sq., non quasi elegi omnino a querimonia processerint : antiquior eorum usus fuit in brevibus sententiis ethicis, gnomis et præceptis vitæ. Tales fuere elegi Theognidis, So-

et ejus curis præcipuus elegiæ usus fuit, mansitque etiam apud eos, qui lusus tantum ingenii, non veros amores, carmine persequerentur: id quod jam ab Ovidio factum. In curis vero amoris exprimentis omniane æqualiter procedere possunt, ut alia aliam sententiam, veluti in sermone cum ratione et multa deliberatione composito et diligenter elaborato, excipiat? Non credo; sed ut in-amante alius alium animi motum trudit, urget; ita sententias, non satis sibi respondententes, neque arctiori vinculo junctas, subjici necesse est. Amatorem modo supplicem esse, modo superbire, nunc precari, obsecrare, modo jurare, minari, tonare, interdum laudare, objurgare, dolere, gaudere, irasci videmus. Nonne cum ratione insaniret, qui, ut in sedato orationis genere, nulla nisi apta et connexa inter se proferre vellet? Itaque mirari non debemus, si in elegia dissidere interdum aliquid et hiare, eaque se excipere videmus, quorum nexus non a subtili judicio, sed ab animi districti coris et in contraria rapti impetu proficisci potuit. Scilicet amantis tum sensum quasi induere, ejus statum et conditionem subire et te in ejus locum in animo tuo surrogare debes. Quæ quum ita se habere, non levi judicio adductus, arbitrarer, alieno semper fui animo a Scalligeranis trajectionibus, quas Broukhusius tam cupide est amplexus. Sed videamus nunc de ejus recensione accuratius. »

« Quam infesto vir summus fuerit animo in Muretum satis constat.

lonis et aliorum. Translatus quoque ad sensus et affectus animi eorum usus multum a lamentis absuit, si Tyrtæam memineras. Ad molliores sensus reddendos adhibuit elegos Simonides, nondum tamen genere aliquo carminum constituto satis ac definito. Itaque inter sequiorum etiam ætatum poetas videbis alios genere elegiaco usos esse, alios elegias scripsisse. Prioris generis poetæ narrationes, hymnos, et alia argumenta hoc carmine incluserunt; quod se commendabat sensibus per breves strophas facile expeditis; etsi nec de eo satis solliciti erant, ut sententiam strophæ, seu binis versibus finirent. Verum arte poetica magis expolita et carminis genere aliquo ex argumenti indole et tractationis natura accuratius constituto intellectum est, animi affectus molliores tanquam materiem propriam subjectos elegiæ esse, in qua illi versandum esset. Nec tamen intra ejus fines omnino se continuerunt principes carminis auctores, Callinus, Mimnermus, Philetas, Callimachus, quantum ex fragmentis et æmulantium eos poetarum Romanorum studiis intelligitur; ita ut omnino *duo* inter se diversa *carminum genera* constituenda esse videantur, *aliud* genus elegiacum, externo habitu et stropharum brevitate ad diversa argumenta adhibita notabile, *alia* elegia proprie dicta.

Ab iisdem odiis proficisci debuit hoc, quod, Mureto plane deserto, iterum ad Aldinam primam reversus est, eamque iterum a se emendatam operis excudendam tradidit. Nam ex Ald. pr. Scaligeranam ductam esse liquido mihi nunc constat; quo ipso factum est, ut plurima, quæ in Ald. sec. et mox a Mureto egregie erant emendata, nunc iterum antiquis sordibus coinquinata proferrentur. Quumque Scaligero sensus Tibulliani candoris ac simplicitatis deesset, doctrinæ contra exquisitæ copię maximæ, multa ille mutavit aut refinxit docte quidem, quis neget? interdum etiam ingeniose, sed a Tibulli genio abhorrenti more modoque. Quum tamen Broukhusius eum religiose sequatur, Scaligerana recensio, quod nollem factum, pro præstantissima perperam haberi cœpit. »

« *Scaliger* tres libros habuit : quorum unius copia ipsi facta erat a Jac. Cujacio, JCtorum principe, recentis illius et paulo ante typographicam artem inventam scripti, quo tamen meliorem hodie exstare non putabat. Idem excerpta pervetusta, in Chrestomathiæ Albianæ speciem potissimos locos complexa, possedit, quibus plurimum se adjutum esse, testatur. De iis, quæ monuerimus, vide ad II, 6, 19. Sed ei fragmentum quoque peroptimum et quam emendatissimum, a quarta libri tertii elegia ad finem usque libri quarti, commodatum erat ab eodem magno Cujacio, quo emendatius ullum antiquum exemplar legere non meminerat. Liber is fere lectionem veram et genuinam exhibet; sed interdum plane a reliquorum omnium lectione discedit; ut tamen nec semper eorum fidem elevare videatur. Vide ad IV, 1, 175, 200; V, 10; VI, 16. »

« *Passeratius* in pauculis, quas in Tibullum conscripsit, notis sæpe e vetere libro lectiones memorat : quem peculiarem ipsius fuisse etiam Broukhusio persuasum fuit. Ego tamen nondum induci possum, ut eum libro usum esse credam : sed potius de variantibus Statii aut alterius superiorum interpretum intelligo, quando veterem librum laudat. Certe, quotquot harum variantum comparavi, cum uno alterove Statii libro convenire vidi : nisi quod I, 2, 79, ex libro affert :

Num Veneris magno violavi numina verbo,

quod a nullo alio memoratum vidi; ut et I, 3, 2, *tuque pro ipse.* »

« Etiam *Janus Dousa* filius libro vetere suo se uti profitetur in

notis : sed nec inde nec omnino de suo multum ad Tibullum ornandum in medium attulit. »

« *Janus Gebhardus*, quum animadversiones suas concinnaret, sex codices Palatinos, cum excerptis e membranis ab Hier. Commelino suppeditis, usurpaverat : sed nec diligentia satis magna, nec sagacitate et ingenio ea in re versatum eum esse dicendum est. »

« Vir doctus, qui *Cantabrigiensem* editionem adornavit, uno Laudensi, e quo excerpta etiam habuit Broukhusius, Bodleiano, variantibus ex Aldina et libro Ferrarii usus, nihil tamen memorabile ex iis attulit. »

« *Janus Broukhusius*, elegantis ingenii vir et multarum literarum, haud dubie is est, cui Tibullus plurimum debet : si non interpretatione, tamen subsidiorum criticorum apparatu. Nam quæ boni interpretis munus postularet, parum exploratum habuisse videtur : pro more enim sæculi sui nihil videt, quod illustrandum sit, nisi ubi in exquisitiorem loquendi formam inciderit aut varietatem lectionis offenderit : tum vero exemplorum nube involvit et lectorem et poetam ; luce interdum, quam expectabat, subducta magis quam illata ; sententias obscuras nec illustrat nec ipse perspicit. Intra singulorum vocabulorum aut enuntiationum cancellos ingenium et animum ille, ut solebant viri docti, continet. Scaligeri recensione, studio et admiratione magni viri tanquam abreptus, religiose sequi, quam judicio librorumque auctoritate uti maluit. Deservit tamen vel sic Scaligerum in nonnullis locis. Nec vero quisquam alius majoribus librorum copiis fuit instructus. Nam et superiorum temporum editiones, et quæ a doctis viris, imprimis Statio et Scaligero, e libris notata erant, diligenter excussit, et ipse non contemnendas copias domo secum attulit ; tres libros manu exaratos possidebat chartaceos et recentes¹ ; excerpta Lipsii e codicibus Romanis a Dousa ad marginem editionis Plantinianæ descripta ; duo Wittianos membranaceos, quorum alterum *bonæ notæ librum* vocat ; variantes lectiones ex Colbertino codice ; alias variantes ex Codice MSto a docta manu in editionis Brixiensis marginem allatas ; variantes lectiones e codice Guil. Laudi, Archiepiscopi Cantuariensis ; variantes lectiones e libris scriptis excerptas a M. Ant.

¹ Vide infra, p. xxxix, ubi de Berol. 2, 3, agimus.

Poccho; Ant. Perreii recognitiones adscriptas margini Ald. 1515. Idem ab Heinsio olim in Tibullum parata acceperat: librum chartaceum, variantes lectiones ad editionis Gryphianæ, quæ in Vaticana erat, marginem notatas, collationes Aug. Colotii Bassi¹, diligentiores illis, quæ Statio contigerant; duo Vaticanos; unum Fulvii Ursini etiam e bibliotheca Vaticana; librum recentem Scaligeri, cum ejus excerptis et Cujaciano; variantes lectiones ad marginem editionis Venetæ 1475 scriptas; excerpta ex vetere libro Ge. Falcoburgii, e quibus tamen nihil allatum vidi². De toto hoc excerptarum variantium lectionum genere monendum, magna circumspeditione et cautione earum usum indigere. Nam primum ex uno exemplari descriptæ et translatae fere sunt in plura alia, addita iis passim a viris doctis alia, quæ ii, qui describerent, et ipsa inter varietatem lectionis referrent. Ita in Pocchi, Colotii et Perreii excerptis lectionibus multæ sunt virorum doctorum correctiones vel suspensiones, multa alia ex veteribus editionibus, etiam Aldinis, adscripta, quæ perperam pro nova codicum varietate habita sunt. Inspexerat etiam Heinsius duo codices bibliothecæ Bodleianæ ex dono Archiepiscopi Cantuariensis (quorum alter idem cum Laudensi esse debuit); tres codices Archiepiscopi Eboracensis, et inter hos unum, omnium, quos viderat, vetustissimum. Ex ejusdem Adversariis, posthac a Burmanno Secundo in lucem datis, caput, in quo multa Nostri illustrantur (libri quarti 1 et 2), adjecit editioni suæ Broukhusius; item notas Heinsii, in quibus quum multæ ejus emendationes, fere tamen ingeniosæ potius, quam veræ, apponuntur, tum, præter variantes Statii et Scaligeri, excerpta ex libro Schefferi laudantur. Inserta iis etiam ea, quæ a Guyeto, sive ex ingenio, sive e libro Thuani, ex excerptis, nescio quibus, rudistilo conscriptis et e codice Regio, in Nostrum notata fuerant. »

« *Jo. Ant. Vulpius*, Professor Gymnasii Patavini, vir doctissimus, Scaligerana luxatorum carminum transpositione iterum ejecta, etiam

¹ De cujus opera in codicibus emendandis v. Mehus in Vita Ambrosii, pag. 290.

² Eodem fere apparatu instructus fuit P. Burmann. in nova Propertii recensione v. præf. Santenii, in qua cum de ceteris, tum præcipue de Perreii excerptis accurate agitur.

in lectione multis in locis a Scaligero ac Broukhusio recessit : ut ejus adeo editionem fundum nostræ facere consultum videretur. Idem variantes lectiones ex Forojuliensi MSto codice Guarneriano, bibliothecæ S. Danielis, membranaceo sæculi XV elegantissime scripto, excerptas editionis suæ primis paginis inseruit : quæ tamen non sunt adeo magni momenti, sed ubique cum ceteris libris conveniunt. »

« Versaveram olim (Heynius est qui loquitur), quum ad priorem recensionem accederem, et diligentius, quam opus forte erat, enotaveram librum scriptum in *bibliotheca* tum *Regia* (unde *lectiones hæ Regii codicis* nomine designatæ a me sunt) nunc Electorali Ducali, quæ Dresdæ est, servatum. Liber ille quaternionibus constat, nitide et non indiligenter, sæculo XV exaratus : nam jam insititios Aurispæ, qui circa ejus sæculi initia vixit, versus exhibet. Catullum, Tibullum et Propertium continet, non raro, quod in primis in novissimo poeta factum, docta manu emendatos. In calce hæc leguntur : « *Emtus per me Jasonem de Mayno ano dōi septuagesimo nono super millenum quatercentenum. Decimo septimo k̄las Octobres circiter decimam octavam horam.* » Ab hoc de Mayno ad Fabricium Chemnitiensem, et cum hujus supellectile libraria in bibliothecam Dresdensensem codex is pervenit. Non quidem multa notabilia in poetæ lectione, aut a vulgata diversa, offerebat; nonnullas tamen lectiones unius vel paucorum librorum auctoritate subnixas suo suffragio confirmabat. Illud vero in eo in primis memorabile, quod versus insititios interpolatorum nomine notaverat. Libro I, eleg. II, post v. 24, vulgo inseritur distichon, quod ille cum duplici pentametro exhibebat :

En ego cum tenebris tota vagor anxius urbe,
Præsidio noctis sentio adesse deam.
Securum in tenebris me facit esse Venus.

Ad priorem pentametrum adscriptum erat : *Seneca sic supplevit*; et ad alterum : *Aurispæ vero sic*. Porro Lib. II, eleg. III, post v. 17, inseritur :

Ipse deus solitus stabulis expellere vaccas,
Creditur ad mulctram constituisse prius.

Notatum ad hujus oram : *Seneca*, et eadem elegia post 74,

Ah pereant artes et mollia jura colendi,
O utinam veteri peragrantes more puellæ.

priori versui appictum : *Seneca supplevit sic*; ad alterum : *Philelphus vero sic*. Jam de Philelpho et Aurispa omnia sunt satis ¹ nota : sed quis ille Seneca ² fuerit, nondum mihi liquido constat. Fuisse tamen aliquem veterum auctorum interpolatorem ex illo sæculo hoc nomine, ex Vossio ad Catull. p. 284 discere licet, qui librum msc. viderat *Æneidis*, in quo Seneca priorum quatuor versuum, qui *Æneidi* præmitti solent, auctor edebatur; et Lucani codices, in quibus septem primos versus addidisse dicebatur Seneca sed cum his verbis : *ut quidam volunt avunculus Lucani* ³. In Dresdensi porro libro prima omnium elegia reliquis quasi præfixa videbatur, cum hoc lemmate : *Albii Tibulli in libros elegiarum proœmium incipit : in quo despectis divitiis et militia Deliam amare et amari inseruiendum dicit*; id quod et alii sibi persuaserunt, ut Tibullum tum, quum fasciculum elegiarum superiori tempore scriptarum emittere vellet, hanc elegiam præfixisse putarent, qua Messalæ, quem in ea appellat, eum librum inscriberet. Fugerat me tum, quum priorem recensionem adornarem; Tibullus e Codice MSto Matthiæ Corvini Regis Hungariæ a Sam. Kœleserio a Keres-Escr Claudio-poli 1727 in octonis editus. Nactus sum eum paulo post, lectio-

¹ De Aurispa egit diligenter Broukhns. ad lib. I, II, 24, et Mazzuchellius (*Scrittori d'Italia*, t. I. h. v.). Confer quoque Kyriaci Anconitani Itinerar, p. 7 et 43, ubi in præf. p. 40, distichon quoque ab eo suppositum Tibullo recitatur. Versio Hieroclis ab Aurispa facta recensetur simul cum aliis a Io. Bened. Mittarello in Biblioth. Codd. S. Michaelis ad Murianum, p. 82. Est in eum epigramma Jani Pannonii, t. I, pag. 508.

Tam doctus scribat cur nil Aurispa, requiris?
Credatur multo doctus ut esse magis.

² Vide supra, p. XX, notam nostram.

³ Fuit sane nomen Senecæ apud seriorum ætatum homines frequentatum indoctissime ad plura supposititia ei assignanda; ut suspicari liceat ipsas notas Tironis et Senecæ tali commento nomen suum debere: inprimis quum idem Seneca Magister appelletur in MSS. de quo v. locum Jo. Pistorii ap. Wernsdorf. P. L. M. To. V, P. III, p. 1467.

nemque in nova recensione comparavi. Pauca tamen in ea observare potui, quæ non in ceteris quoque scriptis libris occurrerent; et omnino liber ille Corvinianus satis recens esse debuit, sæculo, puto, XV exaratus. Quantum ex præfatione intelligo, Propertium quoque et Catullum codex continebat: promittit enim Kœleserius, se eos Tibullo comites daturum esse. Habet hoc singulare codex, quod Elegiarum numerus usque ad finem continuatur, desinitque in Elegia XXXVII, *Rumor ait crebro*; etsi sub libri cujusque extrinis initium adscriptum est, novum librum hic initium habere. Quarti libri notatio nulla est, sed præscriptum: *Laudes Corvini Messalæ heroico carmine describit.* »

« Exposita est tanquam in stemmate *prosapia ac stirps lectionis Tibullianæ* per tot editiones deducta; eadem opera simul enumerati sunt *libri*, quorum auctoritate nostri poetæ stat lectio; quibus addi possunt nonnulli, e quibus una vel altera lectio prolata est, qui tamen per totum librum cum vulgata comparati non sunt. Ita Fruterius in *Verisimilibus* I, 5; II, 1 et ult. passim MStum Danielis laudat. Corradus in *Quæstura* p. 325, edit. Lips. codicem memorat a Carolo, sacro Equite Hierosolymano nobili, dono acceptum; lectiones, quas ex eo attulit, suis locis notavimus. Salmasius codices aliquot suos Tibulli memorat in *Exercit. Plin.* p. 492. B. ed. Traj. Doctus Batavus in *Obs. Misc. Vol. II.* p. 239. seqq. lectiones aliquot e codice suo profert, sed quæ a vulgata nihil discedunt. »

Verum præter hos non pauci passim in *bibliothecis* exstant *libri*. Quos Heynius partim e bibliothecarum catalogis, partim aliunde notatos, quum in priore editione recensisset, ut uno quasi conspectu intueri posset lector, quantum nobis in uno hoc tam exiguæ molis neque adeo multorum hominum lectione frequentato poeta subsidiorum relictum sit, etiam e priore præfatione in subsequentes hunc catalogum transvexit quem tibi hic loci denuo auctum atque emendatum legendum proponimus. Initium hujus recensione faciemus ab *Italia*, codicum quasi patria, unde in alias terras, tanquam e natali in peregrinum solum abducti fuere. Et a Montefalconio quidem in bibliotheca MS tom. I, p. 4, inter bibliothecæ Vaticanæ codices memorantur:

N. 1609. Tibulli codex antiquus in membrana.

N. 1610, 1611, 2794, 3175, 3270, 3272. Omnes in membrana, sed recentes. Ex his eos fuisse necesse est, quos Statius et Heinsius versarunt, et forte ille, qui primo loco memoratur, is ipse est, e quo Lipsii excerptæ lectiones erant; eodem etiam Statius usus esse videtur.

In bibliotheca cardinalis Ottoboni, ap. eumd. tom. I, p. 188, A. Tibullus, codex recens.

In bibliotheca Olivetanorum Neapoli ap. eumd. p. 230, C. et in *Diar. Ital.* c. 21, p. 305.

Propertius, Catullus, Tibullus, Statii Sylvæ; codex ab Ant. Sinibaldo Florentiæ descriptus anno 1484.

In bibliotheca Medicea Florentina, in pluteo XXXVIII, idem Montefalconius l. l. p. 238, Tibulli quatuor codices memorat, qui disertius describuntur p. 317, nimirum:

N. 36. Membranaceus Albii Tibulli, poetæ clarissimi, elegiæ.

P. Ovidii Nasonis

Fabula versibus elegiacis.

Propertii Aurelii monobiblos

Ovidii de pulice.

N. 38. Tibulli Equitis Romani, ac poetæ clarissimi Elegiarum libri tres. Sapphus epistola ad Phaonem, multa alia in papyro, 1479.

N. 39. Membranaceus Albii Tibulli, poetæ illustris, elegiæ. Ovidius de Tristibus et de Ponto.

In Pluteo XXXIII, ib. p. 309.

N. 25. Mst. membr. Propertii, Tibulli, Catulli, carmina.

N. 26. Papyr. Propertii atque Tibulli carmina.

N. 27. Membr. nitidissimus. Catulli et Tibulli carmina, cum epigrammate Guarini in principio. Gherardus Joannis Delciriago, (f. del Cyriaco) civis Florentinus, scripsit pro Jo. Cosmo de Medicis, optimo cive. Flor. anno 1457, mense Julio.

N. 29. Pap. Propertii et Tibulli carmina, cum ejusdem vita et epigrammate in fine.

Iste liber Propertii et Tibulli est mei Ant. Juliani manu propria scriptus¹.

¹ Ex uno Florentino excerpta habuerat jam Statius: ex iisdem excerpta Perreii Heinsius.

In bibliothecis Patavinis , et quidem in Museo Nic. Trivisani ,
ib. p. 488, A.

Catullus et Tibullus.

Apud Hieronymum de S. Sophia, ib. p. 489, E.

Tibullus.

In bibliotheca Ambrosiana Mediolani, ib. p. 511, C.

Catulli, Propertii, Tibulli, carmina, pergam. ter, bomb. bis ,
et p. 524.

Tibullus pergam. quater, bomb. ter.

In bibliotheca Ducis Mutinensis, ib. p. 531, D. et in Diar. Ital.
c. 3, p. 33.

Tibullus Sec. XV.

Item Propertius, Tibullus, Catullus, Maximianus, codex membranaceus, fol. in bibliotheca Municipii S. Danielis asservatur, teste Fontanino Hist. lit. Aquilei, p. 48.

Jam apud Britannos sequentes codices recensentur in Catalogo librorum MS Angliæ et Hiberniæ (Oxonii 1697 fol.), tom. 1, p. 1, (ex quo repetiit Montefalconius in Bibl. MSS, tom. I, p. 653.)

In bibliotheca Bodleiana inter Laudenses, n. 1190.

Tibulli opera, sed imperfecta.

Ovidii epistola Sapphus ad Phaonem.

11278. Tibulli et Catulli opera.

Videtur alter hic esse is, quo editor Cantabrigiensis usus est; de quo ille : « Codex MS anno 1440, continens Catulli et Tibulli » opera; quem bibliothecæ Boldeianæ Oxon. dono dedit Archie- » piscopus Laud. Huic deest una vel altera pagina. »

In MSS ecclesiæ Westmonasteriensis Londini, ibid. tom. II, p. 27, et apud Montefalc. p. 674.

1146. Tibullus.

1147. Alius ¹.

In ædibus Jacobæis Catal. MSS Angliæ, tom. II, p. 247.

8636. Tibullus Catullus MS.

Apud Batavos et quidem in bibliotheca publica Leidensi inter

¹ Editor Cantabrig. in præf. « quæ Catalogus MSS Oxonii editus 1697, Regiæ et Westmonasteriensis Bibliothecis tribuit, summopere scrutanti, nulla occurrebant. »

MSS bibliothecæ quondam Vossianæ asservantur, ut videre est in Catal. biblioth. publicæ Universitatis Lugduno-Batavæ, L. B. 1716, fol. p. 386. Hi sunt qui apud nos Is. Vossii inscribuntur et passim simpliciter Vossiani dicuntur.

I. N. 76, p. 389. Valerii Catulli Veronensis poetæ Lyrica.—Albii Tibulli liber, qui scribi finivit VII, kal. octobr. anno 1441, in membrana.

II. N. 59, p. 388. Tibullus, sequuntur varia carmina. Catullus, scriptus liber 1453, a P. Antonide Presbytero, in membrana.

III. N. 81, p. ead. Carmen anonymi. — Catullus. Albii Tibulli liber. Sulpiciæ carmina. Propertius. In membr. rec.

IV. N. 42, p. 387. Tibulli elegiæ, quæ incipiunt ab tertia, scriptæ anno 1473, in charta.

V. N. 13. Albii Tibulli, equitis regalis Elegiæ; item libri IV, Propertii carminum, Bapt. Guarini Carmina; item Joviani Pontani; item Valerii Catulli in charta.

Iidem libri Vossiani, sed parum accurate, recensentur in Catal. MSS Angl. tom. II, p. 68, et ex eo a Montefalc. tom. I, p. 680.

Memoratur etiam Tibullus, Catullus, Propertius, codex, inter MSS Dionysii Villerii, Canonici et Cancellarii Tornacensis, nunc Ecclesiæ Cathedralis, in Elencho MSS codicum Belgii, auctore Ant. Sanderò. Insulis 1641, in-4º, p. 219.

In Galliis, et quidem in bibliotheca Regia Catalogus biblioth. Regiæ, P. III, tom. 1, p. 418, recenset sequentes, plenius ac Montefalconius Bibl. MSS, tom. II.

N. 7989. Codex chartaceus, quo continentur: Albii Tibulli elegiarum libri IV, Sext. Aurelii Propertii elegiarum libri IV, Valerii Catulli Veronensis liber epigrammatum variorumque poematum. Epistola Sapphus ad Phaonem. Petronii Arbitri fragmenta, quæ edita sunt. Moreti liber Virgilii pueri. Claudiani carmen de phœnice longe recentiore manu. Is codex XV sæculo videtur exaratus.

De hoc libro, qui notum illud Petronii Fragmentum Tragurianum continet, vide Montefalc. Bibl. MSS, tom. II, p. 758, et Burmanni Præf. in Petron. Spon. *Voyage*, tom. I, p. 95¹.

¹ Constat Codex paginis 237, fol. minori, pag. 179, post Catulli carmina ab eadem manu cui codicem debemus, scripta nota exstat, 1423 di 20 nov.

N. 7990. Codex membranaceus, quo continentur : Albii Tibulli elegiarum libri IV, subjecta Ovidii de illius morte elegia. Valerii Catulli Veronensis epigrammatum variorumque poematum liber. Sext. Aurelii Propertii elegiarum libri IV. Is codex XV seculo videtur exaratus.

N. 8118. Codex chart. olim Baluzianus. Ibi continentur : Byblidis fabula e libro IX Metamorph. Ovidii. Anonymi liber de Arte Amandi. Albii Tibulli elegiarum libri IV, passim inter lineas glossæ. Is codex anno 1464 exaratus est.

N. 8233. Codex membranaceus, olim Memmianus. Ibi continentur : Catulli, Tibulli et Propertii carmina. Is codex 1465 exaratus est.

N. 8234. Codex membran. olim Colbertinus. Ibi continentur : Albii Tibulli elegiarum libri IV. Val. Catulli Veronensis carmina. Is codex XV seculo videtur exaratus¹.

N. 8236. Cod. chart. olim Faurianus. Ibi continentur : Sext. Aurelii Propertii elegiarum libri IV. Albii Tibulli elegiarum libri IV. Valerii Catulli Veronensis epigrammatum variorumque carminum liber. Priapeia, quæ Virgilio tribuuntur. Is codex XV seculo exaratus videtur.

N. 8458. Codex membr. olim Baluzianus. Ibi continentur : Albii Tibulli, Equitis Romani, elegiarum libri IV, cum scholiis. Ad calcem subjiciuntur Tibulli vita, epitaphium, et non nulla in ejus laudem carmina. Sext. Propertii Aurelii elegiarum libri IV. Valerii Catulli Veronensis liber ad Cornelium Nepotem, sive poemata, etc. Is codex XV seculo exaratus videtur.

N. 8459. Codex chart. olim Colbertinus. Ibi continentur : Albii Tibulli elegiæ. P. Ovidii Nasonis Epistola in mortem Tibulli. Sext. Aurelii Propertii elegiæ. Is codex XV seculo exaratus videtur. Eundem inter MSS bibl. Colbertinæ, N. 6479, commemorat Montefalconius, p. 1014.

In bibliotheca Card. Radulphi, quæ nunc in Regia est, laudat idem, p. 780.

¹ Idem in bibliotheca Colbertina, n. 4595, recensetur a Montefalc. p. 988, et videtur esse liber Colbertinus, ex quo variantes Broukhusio miserat Jac. Gallæus.

N. 43. Tibulli, Catulli et Propertii opera; qui forte est in Regia, N. 7990.

In bibliotheca Thuanea, quæ nunc maximam partem in Regiam translata, in Catal. bibl. Thuan. inter MSS, p. 464.

Tibullus, Propertius in 16, qui videtur esse is quem Guyetus, ingeniosus Gallus, versavit ¹.

Heynio insuper codices Guelpherbytani quatuor memorantur quibus usus est in sua editione.

I. No. 63, 5, octonis oblongis, pergamenus, nitide et diligenter scriptus. Sunt in eo: Tibullus, litteris initialibus Elegiarum pictis, nulla tamen cum inscriptione; subjectum est libro quarto carmen: « Donec erunt ignes, etc. » Virgilii Eclogæ et Georgica, etiam sine inscriptione carminum. In fine versibus: *Hæc super arborum* subscriptum est: « Clemens Salernitanus feliciter scripsit. »

II. 82, 6, quaternis oblongis; pergamenus; nitide et a librario sedulo scriptus; inscriptos habet elegiarum numeros et breves titulos, etiam lemmata passim in margine, tum varias interdum lectiones, ab alia tamen manu, sed antiqua, viri quidem, ut apparet, YCti, Pontano, quem excitat aliquo loco, junioris. Conringium aliquando hunc codicem manu versasse, ex nota sub finem libri tertii inserta intellexi. In fine una ex Heroidibus Ovidii sine inscriptione ac titulo est subjecta: Epistola Sapphus ad Phaonem: quæ est XV. Sunt scilicet plures codices, qui hanc epistolam habent Tibullo subjectam, ut Boldeianus (sup. p. xxxii) Parisinus (p. xxxiv) quod casu suspicor factum, quum unus aliquis spatium codicis vacuum brevi hoc carmine explevisset.

III. 332, Gud. octonis; in charta pergamena tenuiore nitide exaratus; litteris initialibus librorum et versuum colorum varietate ornatis; est tamen a recentissima, sed docta, manu, litteris cursivis, quas vocant, exaratus, cum lectionibus var. in margine, ab eadem, ut probabile fit, manu adjectis. Subjectus est Catullus; et in extrema pagina carmen: « De ortu et obitu Hermaphroditi Pulex poeta » (carmen ineptum: quod in Catalectis, et ex iis in Antho-

¹ Erat in bibliotheca ducis de la Vallière Codex, de quo v. *Catalogue*, t. II, p. 73, alius in supellectile P. Ant. Bolongaro de Crevenna, tom. III, p. 124.

logia Lat. Burmanni exstat, tom. I, p. 620, lib. III, CLXXVII), tum, « Versus Augusti, ut aiunt: *Thrax puer*... (Est epigramma, quod alii Julio Cæsari, alii C. Cæsari Germanico adscribunt; exstat quum in Catalectis tum in Anthol. Lat. to. II, p. 62, Epigr. XCII.)

IV. 65, 2, octonis oblongis; pergamenus tenuioribus paginis, pictis litteris initialibus. Continentur Catullus (primo folio manum veterem æmulante suppletus) Tibullus; subjecta elegia Ovidii in Tibulli mortem, *Memnona si mater*; et altero carmine: *Juvenis qui pauper erat*: omisso *Hic*. In fine subjecta est elegia viri docti ad Deliam.

Ex his codicibus primus et quartus in multis conveniunt, imprimis in priore libro et in aliis carminum partibus; possunt quoque in certis partibus ad fontem communem referri secundus et tertius; nec tamen sic, ut ex eodem uterque exemplari descripti esse videri possint. Scilicet, quod in codicibus comparandis sæpe miratus sum, quum conveniant interdum in uno vel altero loco, vel libri parte, ut unius ejusdemque codicis apographa esse videantur, in aliis partibus adeo inter se discrepant, ut ad diversas stirpes eos revocare necesse sit.

Codicum in Germania plurium collationes adhibuit Jo. H. Voss. quos recenset in præfat. pag. XXVIII. Sunt ii Monacensis intelligenter scriptus; Bongarsianus; Vindobonensis lib. Cæsareæ, chartaceus forma 4° nitide descriptus; Askewanus, quem ex Askewii bibliotheca eruit poeta Laurentius de Santen, unde venit in possessionem viri illust. *de Dietz*. Hamburgensis nitide in membrana exaratus, Gothanus imperite in charta. At quod ad Hamburgensem et Gothanum attinet, accuratiore collatione usus est Wunderlich, cui etiam duo Zwicavienses sæculi XV, præsto fuere quorum collationem curavit Gœrrens.

Bach. Berolinenses quatuor præsto habuit. Iis dominus fuit Fr. *de Dietz*, qui, postquam regi Borussorum a consiliis intimis et legationibus fuerat, extremam fere vitam otio litterato in villa proxime Berolinum sita peregit. Hic vir insigni dum vivebat, de musarum cultoribus bene merendi studio incitatus, codices suos Bachio subministravit; at post illius obitum libri in publicam Regiam bibliothecam transierunt. Ii vix ultra typographiæ incunabula assurgunt.

I. Codex chartaceus, formæ, quam vocant, octavæ majoris, cha-

ractere litterarum minori non admodum diverso ab hodie consueto , satis accurate et eleganter exaratus. Initiales versuum litteræ sunt majores , rubris lineamentis distinctæ , a ceteris paulum separatæ. Pentametri æquali cum hexametris spatio a margine distant. Pauca vocum habet compendia. Signum *u* et vocali et consonanti inservit. *Que* a suo verbo separatum. Perpaucas var. lect. et correctiones eadem , qua contextus , manu in margine scriptas continet. Tibullo subjectum habet Ovidii. Ibin cum scholiis. Totus liber 67 foliis constat. Apographo ejus levi et , ut videtur , tumultuaria cura facto I. H. Vossium usum esse , nostra collatio diligenter instituta docet. Signif. sub. n. 1. (Videtur hic idem esse qui apud Vossium Askewii nomine inscribitur.)

II. Codex chartaceus , ejusdem cum superiori formæ , curate et eleganter scriptus , litterarum caractere paulo minori. Pentametri longius distant a margine quam hexametri , quorum initiales paulum separatæ ornamentis carent et picturis. Diphthongos non habet. *Que* arctius annexum. *U* vocalem æque ac consonantem designat. Correctiones. margini ab eadem manu adscriptæ. Folia 41 complet. n. 2 , insign.

III. Codex chartaceus , a Car. Dato pervenit ad Petr. Rendorpium , deinde ad Laur. Santenium 1760. E cujus bibliotheca una cum ceteris hunc emit *de Dietz*. 1800. Forma oct. , minutori litterarum caractere scriptus. Initiales separatæ exstant sine picturis , excepta prima omnium littera , *D*. Non caret mendis , quorum multa , nisi inscitæ , certe negligentie certissima videntur indicia. Pluribus quam duo priores utitur compendiis. Semper *f* , non *s* , in fine. *Que* arctius adhæret. Diphthongi exulant. *H* frequentatur , v. c. *his* , *thorus* , pro : *is* , *torus*. In margine variantes ex vulg. recensione depromtas adscripsit ; nisi me omnia fallunt , Santenius , qui eundem librum in nota marg. ad bibl. crit. laudavit. Complet hic cod. 48 fol. In Bachii editione et in nostra n. 3 , notatur. Librorum *FF* in Broukh. ed. tanta cum hisce 2 , 3 , similitudo invenitur , ut pro iisdem habendos esse Bach. vix dubitet. Parum autem diligenter et accurate illis usum fuisse Broukhusium , in promptu est videre.

IV. Codex membraneus , olim fuit ducis *de la Vallière*. Forma oct. minutissima. In fronte libri littera *D* ; nitore auri et variorum colorum splendet. Character est minutior , similis fere uncialibus

litteris. Vocum compendia creberrima. Diphthongis caret; / in fine longum, non s. Correctiones partim in ipso contextu a manu secunda, partim margini appositæ haud indoctum produnt scribam. Nonnulla sibi propria habet. Frequentatur scribendi ratio: *jussit*, *obscula*, pro *jussit*, *oscula*. Carmen ad Messalam ex eo plane exulat. Subjectos continet fastos Romanos cum expositione. Hanc Vita T. excipit, rubro colore tincta. Fol. 49 constat. Sign. n. 4. Nusquam in his libris distinctionum signa comparent.

Huschkius denique præter Parisiensem etiam Lipsiensem laudat membranaceum; hic codex Tibullum solum complectitur, videturque ab imperitissimo librario sæculi XV exaratus. Nam, ait Huschkius, inter carmina, quæ Tibullo eadem manu adscripta sunt, duo reperiuntur Thomæ Senecæ Camertis.

Veniunt in codicum censum etiam editiones (iterum nunc Heynii verbis utimur), variis lectionibus e libris scriptis excerptis ad marginem notatæ: quibus tamen raro magna fides tribui potest, ut supra jam monitum est. Transcribi fere lectiones illæ excerptæ ex uno in alterum exemplar solent, non satis diligenter; admiscentur alia, aut rescinduntur nonnulla; tum fides et pretium, quod iis statui debet, a doctrina, cura ac fide ejus pendet, qui primus e codice aliquo eas notavit. At libros scriptos docte ac rite conferre, quod vulgo unusquisque in se recipit, res est magnæ doctrinæ et ingenii multis variisque litteris versati sagacitatisque non vulgaris; imprimis autem artis diplomaticæ, criticæ ac litterariæ, notitia imbutum esse opus est eum, qui, id, quod e codice enotandum sit, videre et animadvertere vult. Alias colligit ac tollit sordes, aurum relinquit. Reperiuntur autem:

In bibliotheca Barberina Romæ, (v. Catal. hujus bibl. Romæ 1681, fol. tom. II, p. 464.)

Aldina 1502, cum notis et variis lect. MSS: quæ forte M. Ant. Pocchi sunt: transcriptæ eæ a multis in exemplaria alia.

In Catal. MSS Angl. et Hib. tom. II, inter libros MSS Eduardi Bernardi memorantur.

N. 7502. Catullus, Tibullus, Propert. 3, 4, 5, iidem, cum MSS collati.

In bibliotheca Bodleiana, cujus Catalogus impressorum editus Oxonii 1738, locupletior antiquiori ab Th. Hyde concinnato Oxon. 1674, ibi tom. I, p. 206.

Catullus, Tibullus, Propertius, editionis 1502, in-8° ¹, 1515, in-8°; Lugd. 1545, in-8°; Venet. 1554, in-8°; omnes hi libri cum MSS collati. Lugdunensis 1558, cum MSS collata.

In bibliotheca Lugd. Batava inter Vossianam supellectilem; vide ejus Catal. p. 232, qui diligentius exponit, ac Catal. MSS Angl. et Hibern. p. 71.

Catullus, Tibullus, Propertius. Ald: 1502, collati cum MSS ab Is. Vossio.

Idem: multa hisce adscripta sunt.

Idem Antwerp. 1560; in-12, plurimum collati cum MSS a Jano Grutero ².

Editio Paris. 1577, in-8°, multa adscripta ab Is. Casaubono.

Antwerp. 1582, multa sunt adscripta.

Commelin. 1600, passim collatus Propertius. Ceteri ab Is. Vossio conscripti.

Eadem, plena annott. MSS Is. Vossii.

Amst. 1619, aliqua cum MSS contulit Is. Vossius

Trajectina 1659, aliqua contulit Is. Vossius ³.

Accedant his editiones aliquot a viris doctis tum variantibus, tum emendationibus et observationibus conscriptæ, necdum ab Tibulli editoribus excussæ.

¹ Ea usus editor Cantabrigiensis, qui eam ita describit: Liber bibliothecæ Bodleianæ Oxoniensis continens Opera Catulli, Tibulli et Propertii, ex ædibus Aldi Ven. 1502, collatus cum MSS. In libri hujus principio apparet manu Nic. Heinsi scriptum: donum clarissimi viri Lucæ Holstenii; unde vero depromptæ sint lectiones, non indicatur. In principio quidem Catulli scriptum est: M. Ant. Pocchii. Pars Libri II, Propertii et totus tertius nullas habent collationes. Videtur esse idem liber, qui in bibliotheca Barberina fuit; ab Holstenio vero ad Heinsium et hinc in Bodleianam pervenisse. Variantes ex ea descriptus etiam Broukhuisius habuit a Jo. Ulrico Meurero Oxonio missas. Idem editor Cantabr. librum alium ejusdem bibliothecæ usurpavit cum MSS collatum Octavii Ferrarii, ut videbatur, manu; ejus enim nomen in principio et fine libri conspiciebatur.

² Fuere forte illi MSS Palatini, et quorum duobus altero membranaceo, papyraceo altero variantes miserat Gruterus Gebhardo, quas huic per temporis angustias examinare non licuit.

³ In bibliotheca Duc. Vinariensi. Catull. Tibull. Propert. cum manu Buchneri et Gasp. Barthii, apud Villoison, Epistolæ Vinariens. pag. 108.

In bibliotheca Regia Parisiis (v. *Catalogue des livres imprimés de la Biblioth. du roi, Belles-Lettres*. Paris 1750, tom. I, p. 287).

N. 779. Catullus, Tibullus, Propertius, edit. Brixionæ 1486, exemplar manu notatum.

N. 788. Mureti Veneta 1558, exemplar manu notatum.

N. 789. Mureti Veneta 1562, exemplar manu notatum.

N. 793. Ed. Antwerp. 1582, exemplar manu Tan. Fabri notatum.

In bibliotheca Laurentina Florentiæ teste Montefalc. in biblioth. MSS, tom. I, p. 309.

N. 24. Impr. papyr. conspicitur anni 1472 (quæ est editio princeps), cum emendationibus et glossis quibusdam, forte Politiani.

In bibliotheca Lugdunensi apud Batavos, vid. Catal. p. 333.

N. 200. Catullus, Tibullus, Propertius, cum commentariis Ant. Mureti Venet. 1558, qui liber fuit Ger. Falcoburgii 1564, qui testatur, notas et conjecturas in margine adscriptas esse fere omnes Lucæ Fruterii, quæ quidem sunt multæ.

Excussit jam ante Heynium easdem Nic. Heinsius; videmus enim in apparatu Heinsiano apud Broukhusium, p. 410. Excerpta e veteri codice Gerardi Falcoburgi memorata: quem hunc eundem esse arbitramur.

Asservatur etiam editio Parisina 1577, cum conjecturis Cl. Salmasii ad oram scriptis inter alios libros manu hujus viri notatos in bibliotheca Buhierii in suprema Burgundiæ curia præsidis; v. Abb. Papillonus in bibliotheca Auctorum Burgundiæ, gallice scripta Divione 1745, tom. II, p. 280.

In bibliotheca card. Valletæ Gryphianam editionem memorari vidi cum notis MSS Scioppii (v. *Neue Bücher-Saal V. Jahr*. p. 812).

In bibliotheca P. Francii fuit Catullus, Tibullus, Passeratii, edit. Paris. 1608, cum emendationibus MSS, v. Catalogum selectiss. libr. P. Francii Amst. 1705, in-8º, p. 148, et edit. Scalig. 1582, in-8º, cum infinitis notis MSS P. F. (P. Francii.)

Fuit etiam in Gudiana bibliotheca editio Catulli, Tib. Prop. manu viri docti emendatt. (Catal. p. 512, n. 51, 516, n. 101.)

Laudat Barthius notas suas in Tibullum in Comment. ad Stat. III, Theb. 276. Crusius in epistola ad Gesnerum, inserta Probab. Crit. p. 74, prope justos et perpetuos Tibulli commentarios spondere se posse profiteatur.

Editionem Mureti 1558, memorat quoque Heynius cum varia lectione in margine Jac. Tollii manu notata, an. 1674, M. decembris, ut in fronte præscriptum erat. Triplicis ea erat generis. Primo loco e Gerardi Falcoburgi Noviomagi codice transcripserat notas et conjecturas Lucæ Fruterii, quem Parisiis 22 martii 1566 obiisse subnotatum erat. Adscriptæ altero loco variæ lectiones editionis Regiensis 1481, vulgatæ jam sunt a Broukhusio. Tertio loco a Tollio subtexta videbatur varia lectio, quam ex editione vetustissima in-8°, biblioth. Lugd. se descripsisse ait, littera K signatam. Verum hæc nihil aliud continere videtur, quam ea, quæ Broukhusius inter Heinsianum apparatus sub littera V, ex exemplari scripto Scalligeri, recenti codice, in lucem edidit.

Ex editionibus quibus virorum doctorum notæ adscriptæ sunt, præter eas quas Heynius enumeret, hæ nobis innotuerunt.

In viri ill. *de Dietz* copiis apparatus criticus erat in Tibullum, editionesque Sentenianæ bibliothecæ, quibus Heinsii Brouckhusiique manu adscriptæ erant observationes et emendationes; iis Joh. H. Voss. in editione sua supra a nobis memorata usus est. Continent autem præter ea quæ sunt evulgata ab ipsis, nihil quidquam cujus sit aliquod pretium. Idem J. H. Voss. Gryphianam adhibuit editionem an. 1561, cum variis lectionibus ex cod. et vel. edit. Denique quæ tentata erant a Joh. Schradero, quæ a Burmanno majore, diligentius a Burmanno secundo scrutata ad textum rectius constituendum, iis usus est H. Vossius.

DE TIBULLI EDITIONIBUS'.

EDITIONES SÆCULI XV.

I. *Pinelliana*, in-4°.

ALBII. TIBULLI. POETAE.

ILLVSTRIS. LIBER. PRIMVS. ET.

PRIMO. PRAEIVM : QVOD. DIVITIIS :

ATQVE. MILICIA. SPRETIS. DELIAM.

AMET. ET. AMORI. VACARE.

PRORSVS. VELIT. INCIPIT. FOE.

In fine est Sapphus Epistola ad Phaonem , ex Ovidio , cui hoc distichon accedit :

Illa furens Phaoni quam scripsit epistola Sappho

Explicit : ex græco transtulit Ovidius.

« Omnium editionum , in quibus Tibullus seorsum a Catullo et Propertio prodiit , quatenus equidem constat , hæc prima videtur , eademque summæ raritatis , neque minoris pulchritudinis est. Desunt in ea numeri , signaturæ et custodes : paginæ singulæ carmina quatuor et viginti ut plurimum continent. Character Romanus ac perelegans est , planeque idem , quo Florentius *de Argentina* Orationem Jacobi Romani pro populo Brixiensi ad Nicolaum Tronum Ducem Venetiarum an. 1472 , impressit , ac Sexti quoque Rufi Breviarium Historiæ Romanæ , Joannis de *Sacrobusco* Sphæram , Augustini Dati Elegantiolas Latini Sermonis et Ovidium de Arte

¹ Huschkium hic ad verbum fere secuti , Heynium , quod ad sæculi XVII editiones pertinet , comitem nacti sumus ; et ubi ipse Heynius nos dereliquit , propriis viribus confisi , ad hanc usque diem catalogum perduximus.

amandi, carmine Italico redditum, sine ulla temporis et loci nota edidit.—Ubinam vero Florentias hic Argentinensis typographiam exercuerit, lubens ego cognoscerem; licet Venetiis vel saltem intra Venetam ditionem exercuisse omnino putem. »

Bibliotheca Maphæi Pinelli Veneti magno jam studio collecta a Jacobo Morellio bibl. Venetæ D. Marci Custode descripta et annotationibus illustrata, tom. II, p. 383, n. 5051.

Titulus accurate ad archetypum expressus est a Morellio in Epistola ad Antonium Comitem *Bartolini*, p. 4, ubi, quæ de hac editione in Catalogo latine scripsit, Italicis verbis iterantur. Memoratur ea a Panzero, tom. IV, p. 6, n. 22. In quam bibliotheca hoc Pinellianum exemplum hodieque lateat, quamvis scire curaverim, tamen adhuc ignoro. Quare rogandus nunc est publice, quisquis est, possessor, ut hanc editionem diligenter excutiat, studiiq; sui fructum, communium litterarum causa, nobiscum communicet.

II. *Bartoliniana*, in-4°.

ALBIVS TIBVLLVS EQVES RO × P ×
Iuitias alius fuluo sibi cogerat auro
Et teneat culti jugera magna soli ×

De hac editione agit Morellius eamque ibi ita fere describit: Carmina in tres libros, litteris majusculis indicatos, distributa sunt; quartus non est separatus a tertio nisi hac inscriptione, AD MESSALLAM. Singulis Elegiis, nec tamen omnibus, præpositum est breve elogium, earumque litteræ initiales, si forte reperiantur, formæ sunt minusculæ. Character litterarum est rotundus, sed paulo rudior et grandior, quam in aliis hujus ævi exemplis, ita ut pagina quæque ad summum versus 24 exhibeat. Versus, ut in primis Chalcographiæ rudimentis, inæquales. Singulare hoc est, nullum aliud interpunctionis signum inesse, nisi parvulam litteram X, nunc pro majore, nunc pro minore σιγμήn adhibitam, quod alibi vidisse non meminerat Morellius. (Est ita etiam in editione Regiensi, quæ nullo nec commate nec punctis interstincta est, sed eorum loco ubique hæc signa † et † habet.) Charta notata est littera B. circulo

inclusa. Hæc nota invenitur in libris , a Thoma Ferrando , typographo Brixiano , impressis , v. c. in Propertio sine anni indicio. Panzer, tom. IV, p. 263, n. 147. Num igitur Tibullus etiam e prelo Ferrandino exiit? non est probabile. Nam character, in quadam similitudine , tamen est dissimilis , nec convenit scripturæ genus, v. c. diphthongi *ae* et *oe* separatæ sunt in Propertio, conjunctæ in Tibullo.

Hæc editio, quod in primis animadvertendum est, nullum prorsus in fine additamentum habet, nec Marsi epigramma, nec Vitam Tibulli, nec aliam subscriptionem; qua nota distinguitur ab omnibus, quæ noverim Sæculi XV exemplis. Absunt quidem epigramma et Vita etiam ab exemplo Pinelliano. At hoc tamen habet eo loco carmen Ovidianum et, quod supra posui, distichon recens. Ergo hæc plane diversa sunt exemplaria, e diversis procul dubio libris perfecta, nec ullo modo credibile est, nullam in iis reperiri lectionis diversitatem.

III. *Editio* an. 1472, in-4° min.

ALBII TIBULLI EQUIT RO. POE-

taeq; Clarissimi Liber Aegia4 Primus Icipit

Ad finem hujus editionis Epitaphium Tibulli (auctore Domitio Marso) legitur ita :

E quoq; uirgilio comitē nō aequa tibulle

Mors iuuenē cāpos misit i elisios

Ne foret aut elegis molles q fleret amores

Aut caneret forti tristia bella pede.

Accedit breve Poetæ elogium , ut scribit Panzerus , tom. IV, p. 8 , id est, Vita Tibulli. *Char. lat. sine sign. cust. et pagg. num.* Adde etiam, sine loci nota et anni , qui subjectus est Propertio. Hanc editionem primus omnium accurate descripsit et a Veneta princ. an. 1472, de qua deinceps agetur , distinguendam esse vidit Audiffredus in Catal. historico critic. Rom. edd. Sæculi XV, p. 440, quem sequitur Morellius in Epistola, p. 5, non sequitur Heynius, p. 45, ed. III. Hanc, rogatu Hushkii, cum Ald. an. 1502, contulit Gregorius Zalycus Thessalonicensis ad exemplum Parisiense , in quo ,

sicut in Audiffrediano, Tibullo adjunctus est Propertius cum hac libri primi inscriptione :

SEXTI. AVRELII. PROPERTII. NAV
TAE. VMBRI. INCIPIT. LIBER. AELE
giaz vel monobiblos Ad ,tullum

In cujus fine hæc adjecta est subscriptio :

SEXTI. PROPERTII. NAVTE : AVRE
LII : POETE, INLVSTRISSIMI : LIBER
EXPLICIT. SVB. ANNO. DOMINI. M.
CCCC.,LXXII. MENSIS. FEBRVARII :

E qua subscriptione apparet , hanc esse editionem illam , cujus exemplum in bibliotheca domestica servabat Vulpus , scribens de Vita Tibulli , p. 20. « Sed in editione omnium principe anni 1472 , mensis februarii , quam Brouckhusius ignoravit , ego vero domi servo , in calce poematum Tibulli hæc leguntur : Albius , etc. — In hac editione Propertius etiam primum typis excusus est. » Paulo frequentior est hæc editio superioribus illis. Romæ , nisi fallor , duo exempla reperiuntur , alterum in Casanatensi bibliotheca , alterum in Corsiniana. Vide Catal. biblioth. Nic. Rossii , p. 71 ubi memoratur : *Tibullus et Propertius 1472 , in-4º*. Tibullus sine Propertio exstabat , quod supra vidimus , in bibliotheca Veneta : Propertius sine Tibullo bis in Pinelliana , n. 4920 et 4921. Bero- lini quoque exemplar adesse testatur Huschkus in præfatione. Nusquam commemoratur *Catullus* vel Tibullo vel Propertio vel utrique comes datus. At exstat tamen Catullus sine anni et loci nota Cantabrigiæ in Anglia. Testis est Scipio Maffei in Mus. Veron. p. 205 , ubi , agens de Catulli loco suspecto Carm. LXVI (67) , 33-34 : *Flavus quam molli percurrit flumine Mello , Brixia , Veronæ mater amata mea* : « quanto , inquit , minus hæsitandum ob inconditum elegiæ illius distichon , quæ corruptissima est , ac propterea in pluribus codicibus , ut in Vaticanis tribus , minime compareret , nec in editione sine anno et loco , quam in Cantabrigensi Academia vidi , et omnium primam judicavi. » Huschkus hæc Maffei verba referens addit : Quamnam hanc editionem esse dicam , et unde domo ? Certe non est Veneta princeps an. 1472. In hac enim , ut in reliquis , elegia illa exstat. Igitur affirmare audeo , servari Cantabrigiæ Catullum , diu frustra quæsitum , ad editionem Audiffre-

dianam pertinentem. Quod confirmare etiam possum argumento probabili. Nam Marklandus, criticus Cantabrigiensis, ad Propertii IV, 1, 79.

Me creat Archytæ soboles Babylonius Horos:

Ita scribit apud Burmannum: « Diu est quod vidi legendum esse, *Horon*, ex sensu. *Horos* babylonius creavit me *Horon*, id est, *filium suum*, et ejusdem nominis; sum *Horos ab Horo*, confirmat codex d'Orvilli, et prima ed. an. 1472. » Rursus non intelligenda est Veneta princeps an. 1472. Hæc enim habet *Orops*. At intelligenda est editio Propertii, an. 1472, de qua quum maxime agimus, cui in exemplis Audiffrediano et Parisiensi adjunctus est Tibullus. Hæc enim habet *Horon*. Ergo Cantabrigiæ exemplum, quod quærimus, exstare videtur, si non integrum Catulli, Tibulli et Propertii, at tamen Catulli et Propertii, quorum alterum comparavit Maffei, alterum Marklandus. Nisi forte Marklandus Propertium hujus anni aliunde acceptum habuit. Certe etiam in bibliotheca Askewiana (Lond. 1775), laudantur: Tibulli et Propertii Opera, 1472, in-4°, quod exemplar translatus est post mortem Antonii Askewii in Bibliothecam Musei Britannici. Sed de hac re viderint Philologi Cantabrigienses. Habuit Catullum sine loco et anno *Martyni-Laguna* (A. L. Z. an. 1790, p. 650), sed majoris, non minoris formæ, fortasse Parmensem, an. 1473.

IV. Editio an. 1472, in-4°. maj.

Val. Catulli Veronensis Poetæ Cl. Lib. Albii Tibulli. eq. Ro. Poetæ Cl. Libri (IV). Propertii Umbri Mevani elegiographi Libri (IV). P. Papinii Statii Surculi Sylvarum Libri (V).

In extrema pagina poetæ, qui hoc volumine continentur, diverso ordine recensentur:

Tabula librorum qui sunt in presenti volumine.

Albius Tibullus elegiæ Scriptor optimus.

Aurelius Propertius Beuanus.

Clarissimi poetæ Catulli Veronensis Epigramata.

Pub. Papinius. Statius Sylvarum.

M.CCCC.LXXII.

Hæc enim est editio illa, cujus collatio, Parisiis facta, debetur Bardilio, viro eruditissimo. Confusa est ab Heynio cum iis, quas

adhuc recensuimus , et posita in fronte editionum omnium , ab Hushkio ipso *princeps* dicta et *major* , quia re vera majoris moduli est , quam illæ , nec tamen , quod quidam tradiderunt litteratores , maximi , sed , prout margines latiores a glutinatore plus minusve accisi sunt , nunc ab hac specie propius abest , nunc ab illa. Jam quum hæc editio nullam nec loci nec officinæ notam subscriptam habeat , factum est , ut viri docti de patria et auctore operis dissentirent. Ac primum quidem Lairius in Specim. Historic. Typogr. Rom. P. II , p. 186 , excusam eam esse opinabatur ab Ulrico Hanio ; sed , refutatus ab Audifredo , postea in Ind. Libror. ab inventa typograph. ad an. 1500 , P. I , p. 289 , e Nicolai Jenson , typographi Veneti , officina prodiisse statuebat. Hodie omnes accedere video Audifredi sententiæ , qui hanc editionem in Veneta quidem , sed Viindelini Spirensis officina expressam esse proposuit in Catalog. histor. critic. Romanarum edd. Sæculi XV , p. 123. Quæ conjectura haud parum eo confirmatur , quod teste eodem , summa inter hanc et Martialis , a Vindelino *de Spira* curatam , editionem intercedit non typorum modo , sed chartæ etiam similitudo.

Hujus editionis illud exemplar , quod , teste Bernardo de *Montfaucon* , t. I , p. 309 , n. 24 , Florentiæ in bibliotheca Laurentiana exstare Heynius scribit , postea in bibliothecam ejusdem urbis Magliabechianam translatum esse , patet e Ferd. Fossii Catalogo codicum Sæc. XV , etc. t. I , p. 496. Fuisse autem olim Angeli Politiani , ejusque manu ad marginem Catulli , Tibulli et Propertii scriptas habere annotationes , contra Montefalconium , de hac re dubitantem , comprobare studebat Bandinius in Catalogo Codd. Latt. Biblioth. Medic. Laurent. t. II , p. 96 , seq. ex hac Catullo præposita notatione : *Angeli Politiani et amicorum* ; quæ inferiore loco græce repetitur sic : Ἀγγέλου καὶ τῶν φίλων. Et ad calcem Propertii leguntur hæc : « Catulli , Tibulli , Propertiique libellos cœpi ego Angelus Politianus jam inde a pueritia tractare et pro ætatis ejus judicio vel corrigere vel interpretari ; quo fit , ut multa ex eis ne ipse quidem satis , ut nunc est , probem. Qui leges , ne , quæso , vel ingenii vel doctrinæ vel diligentiae nostræ hinc tibi conjecturam aut judicium facito. Permulta enim infuerint (ut Plautino utar verbo)

Me quoque , qui scripsi , judice digna lini.

Anno MCCCCLXXV. »

« Propertium cum vetusto Codice contulimus : sed quæ de illo nobis sumpsimus haud adscripsimus huic Codici , sed in libello retulimus , qui est inscriptus : *Antiquarum emendationum.* »

Alia hujus editionis exempla alibi reperiuntur , unum Argentorati , cui item adscripta sunt Scholia ad marginem et inter versus : duo , quod sciam , in Germania , alterum Vindobonæ , teste *Hasekha* in Epistola ad Ahlwardtum , alterum Vimarizæ , teste Handio in proœmio Silvarum Statii , p. 29. Fuit etiam unum in bibliotheca Ludov. Joan. *Gaignat* , laudatum in Catalogo ¹ , t. I, p. 411 , n. 1598 , sic :

Catulli , Tibulli et Propertii Opera , nec non P. Papinii Statii Sylvæ. Editio primaria anni 1472 (characteribus Vindelini Spirensis excusa) , parv. in-folio.

De exemplo Musei Britannici et biblioth. Askew. quod Heynius laudat , non liquet. Vide , quæ supra diximus ad n. III. Exstant exemplaria , a quibus abest Statius , cujusmodi unum Bardilius vidit in biblioth. Reg. Parisiensi. Etiam in catalogo biblioth. Nicol. Rossii citatur , p. 64. « Catullus , Tibullus et Propertius , in-4° sine loco et anno , imperf. » Nunc in bibliotheca Corsiniana , in quam post mortem Rossii cum reliquis ejus libris omnibus , anno 1785 , pervenit. Conf. Catalog. , p. 8. Est hæc procul dubio editio decurtata an. 1472 , quam vel prorsus omittere , vel accuratius designare debebat Panzerus , tom. IV , p. 107 , n. 298 , adscribens libro ex fide illius Catalogi , *fol.* et provocans ad Maftarii Annal. Typograph. , tom. I , p. 752 , ubi solus Catullus in-fol. , laudatur. Vide , quæ tradidit *Martyni-Laguna* loco supra citato ad n. III.

Jam satis nobis illustrasse videmur locum Heynii *de Tibulli Codd. et Edd.* p. 44 , scribentis : « Est hæc editio princeps , Broukhusio nondum visa , sed Vulpio primum cognita. » Atqui Vulpius etiam non hanc vidit , sed illam , quam num. III , recensuimus « In ea Propertius primum excusus est. » Tantum abest , ut hoc probari possit , ut veri longe sit similis , editionem illam num. III , quæ primo statim ineuntis anni 1472 , tempore prodiit , antecessisse Venetam

¹ Supplément à la Bibliographie instructive , ou Catalogue des Livres du cabinet de feu M. Louis Jean *Gaignat* , disposé et mis en ordre par Guill. François de Bure. Paris , 1769. II tom. in-8°.

maiores. « Pinelli exemplar Catalog. tom. II, p. 367, n. 4920, solum Propertium, Audiffredi Catullum, Tibullum, Propertium complectelatur. » Nempe Pinellianum exemplar pertinet ad n. III. Audiffredianum ad n. IV. « At Harles. Notitia Litt. Rom., p. 35 (an. 1789), hujus edit. exemplum se habere professus, Catullum, Tibullum et Propertium laudat; in fine tamen Propertii adscriptum memorat annum 1475. » Non poterat aliter scribere Harlesius, in manibus habens editionem non anni 1472, sed anni 1475, in qua hic numerus subscriptus est Propertio.

Ad hanc editionem priusquam progrediamur, prius dicenda quædam sunt de Tibullo, an. 1474, in-fol. quem interponit Index Bipontinus. Hujus indicis auctori nescio an fucum fecerit Broukhusius, laudans ejusdem anni Propertium in præfatione et alibi. Ac Propertius quidem, an. 1474, numquam exstitit. Hic nobis commode in manus incidunt schedulæ Santenii sub titulo: *Collectanea ad editionem Propertii parandam*, quibus hoc argumentum breviter sed docte pertractatur: « Editionem, ait, an. 1474, memorat Broukhusius in præf. p. 5, cujus collationem miserat Almeloveenius, sed ejus anni nulla memoratur. In catalogo autem bibliothecæ Almeloveenianæ occurrit editio, an. 1475, ut hanc cum illa confusam fuisse opiner. Broukhusius existimasse videtur, Editionem, an. 1474, fuisse Principem; ait enim, p. 5 præf. « Symbolæ quoque non nihil contulit vir Clarissimus Theod. Jansonius ab Almeloveen., facta collatione editionis principis cum ea quam illustris Scaliger procuravit. Sæpenumero..... mihi profuit vetus editio Veneta, an. 1475, quam re ipsa comperi, nihilo esse inferiore manuscriptis. Hanc anno uno antecessit illa, qua usus est Almeloveenius. » Hinc Broukhusius Fabricio erroris ansam dedisse videtur, imo ipse Broukhusius hanc an. 1474, diserte Principem vocat ad I, II, 2. Lectio *choa*, quam laudat ibi I. Broukhusius, est revera ex ed. 1472. Alias Variantes ex ed. 1472, aut ex illa an. 1474, excitatas nondum inveni.

Maittarius etiam anni 1474, editionem laudat loco et impressore non nominato ex Fabricio.

Ergo Santenius primum eo inclinabat, ut putaret exemplar illud Almeloveenii fuisse editionem, an. 1475, repertam in ejus catalogo. Mox intelligens, hujus editionis lectionem, I, II, 2, non con-

venire lectioni illius, rectius colligebat, hæc diversa esse exemplaria. Quumque lectionem tributam editioni an. 1474, reperisset in editione an. 1472, non dubitabat, hanc illi substituere. Hactenus recte; sed ita nondum intelligitur, ad utram editionem an. 1472, pertinuerit illud Almeloveenii exemplum, ad maiorem an ad minorem? Nam utraque I, II, 2, habet *choa*: ed. 1475, *cea*. At res apparet ex altero Propertii loco IV, VIII, 4.

Hic ubi *tam raræ* non perit hora moræ.

Ubi iterum Brôukhusius scribit: « profecto poteramus esse contenti lectione veterum membranarum, *hic ubi tam raræ*, quam et Veneta editio servavit, et illa quæ Venetam anno uno præcesserat. » Quo loco ed. min. an. 1472, num. III, habet: *hic tibi tartaræ*. Ex quo apparet, Almeloveenii exemplum non pertinuisse ad hanc editionem. At enim ed. major an. 1472, sicut Veneta editio an. 1475, exhibet, *hic ubi tam raræ*. Ergo Almeloveenii exemplum ad editionem an. 1472, num. IV, pertinuerit necesse est: nisi revera exstitit Propertius anno 1474. Sed hic a nemine memoratur, nisi a Maïttario, tom. I, p. 1, pag. 336, decepto a Fabricio, Bibl. Lat. tom. I, cap. XIV, p. 259, ed. Hamb. V, quem vicissim delusit Brôukhusius. Propertius igitur ex anno 1474, abire jussus, secum, nisi fallor, auferet Tibullum Bipontinum, atque adeo Catullum Santenianum ex ed. Rom. an. 1474, quæ passim citatur ad Elegiam a Laurentio seorsum editam, v. c. ad v. 75. *Huschkius* in hac re consentientem habet doctissimum virum, *Vanpraet*, Parisiensem, magnum opus de editionibus sæc. XV, parantem et confirmantem, teste Bardilio exemplaria illa Catulli, Tibulli, Propertii, an. 1474, nunquam exstitisse.

V. *Editio Veneta*, an. 1475, in-fol.

Catulli Veronensis Epigrammaton Libellus. Albii Tibulli. eq. Rom. Poetæ. Cl. Libri (IV). Propertii Aurelii nautæ poetæ clarissimi Elegiaꝝ Libri (IV). P. Papinii Statii Surculi Siluarum Libri (V).

Ad calcem Propertii legitur:

Propertii Aurelii naute poetæ finis, 1475. Catulli, Tibulli,

Proptii et liber Silvae Statii papinii r isto uolumine cōtinēt. Et impressi sūt opere et impensa Iohannis *de colonia* et Iohannis *manthe de ghersem* qui una Veneciis fideliter Viuunt.

Hanc editionem primus omnium contulit Nic. Heinsius ad Aldinam, an. 1515, cui insunt excerpta Perrei, sub littera G. Acceperat utendam ab Hadr. Wallio. In margine manus viri docti passim varias lectiones adscripserat. Et collatione Heinsiana et editione ipsa usus est Jan. Broukhusius. Fuit etiam in apparatu Petri Burmanni secundi. Nescio an ad hoc Burmannianum exemplum pertineat proprie, quod Santenius privatim notavit: « In ed. 1475, signaturæ in Statio desinunt in *m*, et in Ovidii Sapphone incipiunt in *A*. Ab Ovidio autem ad Propertium continuantur per *B*. » Abesse a nonnullis exemplaribus Statium Panzerus etiam monuit, t. III, p. 108, n. 189. Integrum habuit Harlesius, cujus exempli oræ a Cortio adscriptas esse in Tibullo lectiones varias cod. MS Guelferbytani, n. 63, 5¹, et paucas emendationes ad Statii Silvas, scribit in Brev. Notit. Litterat. Rom. an. 1789, p. 36. Scatere hanc editionem mendis typographicis queritur Denisius, agens de exemplo bibliothecæ Garellix, quæ an. 1784, Vindobona Lembergam translata fuit². Convenit quidem huic editioni compluribus locis cum Venet., an. 1472. Sed valde errat Heynius, scribens, illam ex hac *descriptam* esse, pag. XLV, ed. III, quod vel prima statim libri I elegia confutat. Nam v. 20. Venet. an. 1472, habet, *munera vestra*, Venet. an. 1475, *munera nostra*, notante Heinsio ad Ald. an. 1515. Ibid. v. 71, illa habet *nec amare decebit*, Venet. an. 1475, *nec amare licebit*. Porro, eleg. II, v. 35. Venet. an. 1472, exhibet *seu, fœmina fiet*, Venet., an. 1575, *fiat*. Ibid. v. 67, illa habet *quem posset habere*, hæc, *quom posset habere*. Elegia III, 1, prior habet *Messala*, posterior *Messalla*; v. 4, illa, *mors modo nigra*, hæc, *mors precor atra*, v. 13, *tamen est deterrita nunquam... tamen est deterrita nusquam*. Ibid. v. 18, Venet. an. 1472. *Saturni sacram*. — Venet. an. 1475. *Saturni aut*

¹ Est ille primus inter Guelferbytanos quos supra descripsimus.

² Memorabilia Biblioth. Garell. p. 52, n. 14. Ab hoc exemplari aberat Statius. Conf. *Catalogue des Livres de la bibliothèque de feu M. le duc de la Vallière*, tom. II, p. 1, pag. 75, n. 2422; et biblioth. Pinelli, tom. II, p. 313; n. 4496.

sacram me tenuisse diem. Hæc, credo, sufficient ad confutandum Heynii errorem, fortasse etiam Handii, qui in procemio Silvarum Statii, p. xxx, ne desiderat quidem magnopere ed. Venet. an. 1475, quum ex collatione Catulli, quam habet, cognovisset, eam *fere* totam cum Veneta prima convenire.

VI. *Editio Romana*, an. 1475, in-4° min.

ALBII TIBULLI Elegiæ.

In fine :

Presens opus Tibulli albici imprimi fecit G. Tibullus¹, de amidanis de Cremona Rome Anno Iubilei et a natiuitate domini MCCCCLXXV, die mercurii XVIII, mensis Iulii Sedente clementissimo Sixto papa Quarto Anno ejus felici Quarto.

Accedit :

ALBII TIBULLI Vita cum Commentario in ejusdem Elegiæ auctore Bernardino Cillenio Veronensi.

Præit, etiam in edd. Venett. cum commento Cyllenii, auctoris elegia ad Baptistam Ursinum ærarii Pontificii custodem et Urbis gymnasii vicerectorem bene meritum. In fine commentarii eadem verba, quæ Tibullo subjecta sunt, repetuntur, nisi quod, Sixto papa Quarto Anno ejus felici Quarto, legitur, minus recte, monente Heynio, qui hanc editionem primus omnium et adhuc solus comparavit, scribens ita : « Nulli adhuc superiorum editorum Tibulli, nec ipsi Maittario², hæc editio innotuisse videtur. Nobis eam videre contigit in bibliotheca Dresdensi electorali. Exstat etiam

¹ Erat id nomen illo tempore non infrequens. Apud Montefalc. Bibl. MSS. p. 106, inter Vaticanos, n. 2794, referuntur epistolæ tres Tibulli 1, ad Jo. Avenionensem, 2, ad Ge. Trapezuntium, 3, ad Porcellum. HEYN. Alii Georgium Tibullum e numero typographorum eximendum, eique substituendum esse censent Georgium Lauerum (*Laur*) Germanum, qui Romæ inde ab an. 1470, usque ad an. 1481, artem typographicam exercuit, iisdem fere typis usus, quibus expressus est Tibullus. Vid. Audiffredi Catal. Histor. Critic. Roman. Edd. sæc. XV, p. 178, et p. 473.

² Maittarius Annal. Typograph. t. I, p. I, p. 348, commentarium sine textu memorat. Tale exemplum exstat etiam Romæ in bibliotheca Casanatensi. Audiffred. p. 178.

in bibliotheca Regia Parisina, n. 976. Nota quoque fuit Barthio. Nonnullæ in ea a vulgata diversitates, imprimis in libro IV, erant: vitia vero scripturæ eadem, quæ in scriptis occurrunt. Poterat tamen in plerisque cum Italicis Heinsii, imprimis Colotiano, convenire videri. Primum in hac editione Cyllenii commentarii vulgati fuere, non in Veneta 1493, ut olim Fabricius tradebat. (Bibl. Lat. t. I, p. 91, ed. Ernest.) Neque tamen is ipse editionem adornasse videtur, vel verba Tibulli castigasse: ipsius enim lectio perpetuo ab ea abit, quæ in textu servatur. Doctrinam vero illius viri et ingenium tum in interpretatione, tum in critica, si tempora, in quibus vixit, consideres, satis admirari non possis; unde Barthius ad Statii Theb. IV, 445, de eo loquens: «cujus sane labor multis locis illustrat clarius optimum poetam, quam ex ejus ævo sperari poterat.» Edidit enim sua commentaria Romæ 1475¹, etc. Laudat eum passim etiam Broukhusius. Conf. Memorab. bibl. reg. Dresd. t. I, p. 421, ubi de Cyllenio nonnulla docte disputantur.» Hæc ait Heynius. Sane dolendum est, non perfecisse Bernardinum Cyllenium vel Cillenium, quod ad calcem commentarii professus est his verbis: Hactenus ex ingenio nostro Tibulli elegias enodavimus, prosecuturi lucubrationes cœptas in Propertium et longas in Catullum peregrinationes, si ex his labores nostri probabuntur.

Hæc Romana editio classica dici haberique debet, in universa lectione discrepans a superioribus, sed familiam ducens in exemplis sæculi XV reliquis, Venetis quidem, quibus additus est commentarius Cyllenii, omnibus ab an. 1485, vel 1487, usque ad an. 1500–1520, quæ tamen paullatim magis magisque, interveniente præsertim Avantio, ab illa discesserunt. Discrepat ea sæpenumero a Venet. an. 1472, ut I, 1, 54, ubi *hostiles* habet cum edit. min. an. 1472. Bartolin. et Venet. an. 1475, pro *exiles*. Rursus ibid. v. 57, exhibet, *Non ego laudari cupio pro curo*, quod inest

¹ Hunc Barthii locum laudat Saxius in Onom. Litter. P. II, p. 476, et tamen scribit ipse: «Bernardinus Cyllenius, Veronensis, aliis nude Bernardinus Veronensis, Philologus, hoc anno 1475, primus Tibullum cum Commentario edidit Venetiis.» Nec Tibullum edidit Cyllenius, nec Commentarius prodiiit anno Venetiis, sed Romæ, monente hoc etiam, quem Saxius citat, Camusato in Observatt. ad Ciaconii Biblioth., p. 396.

etiam Venet. an. 1475, notante Heinsio ad Ald. an. 1515, in qua est *cupio*, sicut in Ald. an. 1502. Porro, I, III, 58.

Ipsa Venus campos ducet *ad* Elysios.

At habet ea etiam lectiones proprias, in secundarias editiones plane non illatas, v. c. I, I, 34.

Parcite, de magno est præda tenenda grege.

Ubi Venet. an. 1487, prævit statim *pelenda*, servata tamen verborum structura, *de magno* est... *grege*, cujus ab hoc tempore tenacissimæ sunt editiones, excepta Vicentina, omnes, etiam Plant. an. 1560, Gryph. an. 1561, Grasser. an. 1607. Mutavit structuram iterum Broukhusius, sequente Vulpio (an. 1749), obnitente Heynio. Menda, quæ exemplo tam antiquo inesse nemo mirabitur, statim emendata sunt in Venetis, v. c. I, I, 37, ubi a Romana abest præpositio *e* in verbis *Adsitis divi: neu vos e paupere mensa*, quod additum est in Venetis et Ald. an. 1502. Nam Ald. an. 1515, habet, *nec vos e paupere mensa*. Corrigendum igitur, quod scripsi in Analectis: Aldd. *Adsitis...* *neu vos e*. Scribere enim debebam, Ald. an. 1502, *neu vos e*. Ald. an. 1515, Muretus, Statius et Scaliger, *nec vos e*. Digna est editio Romana, quæ denuo excutitur et diligentius. »

Hæc fatus subjicit Hushkius:

Huic editioni subjungi solet ex fide Catalogi Biblioth. Broukhusianæ:

Tibullus, Propertius, Catullus. Mediol. 1480, in-fol.

Laudatur a Maittario, t. I, p. II, p. 776, et a Saxio in Catalogo Librorum, qui Mediolani editi fuere ab an. 1465, usque ad an. 1500, chronologica serie digesto, qui exstat in-Philippi Argelati Bononiensis Biblioth. Scriptor. Mediolanenss., tom. I, p. I, pag. 573. Contra ea Heynius: de editione Mediolanensi, 1480, quam jactant, nondum aliquid exploratum quod sit constat. Est quoque suspecta Panzero, tom. II, p. 40, n. 174. Non suspecta est Santenio Bibl. Crit. t. I, p. III, p. 58, qui tamen numquam viderat.

VII. *Editio Regiensis*, an. 1481, in-fol.

TIBULLUS. Catullus. Propertius.

In fine operis :

Propertii Aurelii naute poetae finis.

Clarissimorū poetarū Tibulli : Catulli :
& Propertii : georū uita opga Regii lepidi
accuratissime impressa : Auctorib9 Prosp9o odo-
ardo & Alberto mazali regiesib9 : Anno
Sa. 1481. 19. Kl9. octo. D. H. est d. Sgo. 1.

Hæc editio princeps habebatur a Gerard. Joanne Vossio , qui in Aristarcho II , p. 392 , n. 2 , t. II , p. 87 , ed. Amstel. de loco Catulliano , I , 8-10 , disputans : *Rectum* , inquit , *est* patrona , prout habent edd. vett. etiam primæ omnium , quæ Regii Lepidi prodiiit anno MCCCCLXXXI. Panzerus , t. II , p. 392 , n. 2 , eandem *quartam* dicit ex Veneta , 1475 , *expressam*. Hoc verum est. Delati enim tandem sumus ad editionem , ex altera pæne ad verbum expressam , certe in Tibullo , diverso tamen ordine poetæ illos exhibentem , et Statii Silvis destitutam. Habet Regiensis , sicut Venet. an. 1475 , vitas trium poetarum , auctore Hieronimo Alexandrino ; in fine Tibulli Summam Vitæ , e codd. descriptam , epitaphium : *Te quoque Virgilio* , etc. Elegiam Ovidii : *Memnona si mater...* ante Catullum , Hextichum Guarini Veronensis Oratoris Clarissimi in bellum (sic) Valerii Catulli ejus concivis : *Ad patriam venio...* et in omni lectione , quam notavit Huschkus ad Venetam , an. 1475 , cum hac convenit , etiam in locis , quibus id monere oblitus est Heinsius ad Ald. an. 1515 , v. c. *munera nostra* , v. 20.

¹ Sic extrema hæc verba descripsisse J. Klindvorth e Catalogis in bibliotheca Gottingensi repositis , excerpta , ait Huschkus subjiciens : « nisi fallor , e Ferd. Fossii Catal. Codd. Sæc. XV , impressorum , etc , t. II , p. 701. Panzerus , t. II , p. 392 , n. 2. habet : D. H. Est. D. L. Ab exemplo Lipsiensis , quo nunc utor , abest ultima plagula. De duobus punctis vide , quæ supra monui ad n. II. Nusquam ea animadverti in hac editione. Titulus : Albii Tibulli † eo † Ro † Poetae † Cl † liber primus q sptis diuitiis et militia Delii amet et amoru serviat. » HUSCHK.

Hæc editio diligenter post Heinsium ab Huschkio excussa est. Variantes, Antonii Clementii studio excerptas, a Jacobo Gallæo acceperat Broukhusius, editor Cantabrigiensis a Dennisono, qui eam comparaverat cum editione Raphelengiana. Habuit quoque in manibus Heynius. In exempli Berolinensis, quo Huschkius aliquamdiu una cum Lipsiensi usus est, schedula præfixa Joann. Anton. Verdanus Mediolanensis, olim bibliothecæ Jacobi Superantii, Senatoris Veneti, præfector hæc notavit: « Notæ perpetuæ, quibus hic Liber illustratur, exaratæ fuerunt ipsa *Alexandri Synclitici* manu. Fuit autem is nobilis Cretensis et Juris in Patavina Academia interpretres summus, celeberrimi Jacobi Cujacii discipulus atque æmulus. Vidimus Anthologiam sive Florilegium diversorum Epigrammatum, Græcis Aldi characteribus anno MDIII. Venetiis editum, eodem calamo *Synclitici*, similibusque annotationibus insignitum et ex ejus libri collatione certam annotatoris manum in hoc nostroprehendimus. »

JO. A. VERDANUS.

Eadem verba præscripta erant exemplo Pinelliano, teste Morellio, tom. II, p. 314, n. 4498. Ex quo intelligitur, hoc idem ære suo sibi comparasse Santenium, indevenisse ad Diezium, eoque mortuo, in bibliothecam regiam Berolinensem esse illatum. Cæterum P. Burmannus Sec. exemplar habuit, quod sic describitur a Santenio in schedula privata: in editione ann. 1481, Reg. Lepidi annus impressionis subjectus est Propertio in calce.

VIII. *Editio Vicentina*, an. 1481, in-folio.

CATULLI. Tibulli. *Propertii carmina et Statii Syloæ.*

Tibulli inscriptio ita expressa est:

ALBII TIBULLI + eq. Ro + Poetae + CL.

Ad calcem Statii: *P. Papinii Statii Syloarum Liber Vltimus Explicit. M.CCCCLXXXI. Actum Vincentiæ per magistrum Jouan-nem renensem et Dionysium Berthochum.* Sequitur tribus foliis impressum: *Carmen Joannis Calphurnii poetæ Clarissimi ad Joannē Inderbachii Pontificē Tridetinū de laudibus ejus et de interitū Beati Simonis infantis a Judeis mactati.*

Huschkius ait:

Est hæc editio critica, a Jo. Calphurnio nobili conatu nec infelici

successu curata, eademque dignissima, quæ a me post Heynium denuo accuratissime excuteretur, experto, majus aliquid informasse animo Calphurnium, quam Cyllenium, qui numquam contextum emendatiorem edidit, quod perfecturum se fuisse in proœmio scribit ille, nisi operarum negligentia obstitisset. Quæ de re quædam tam prudenter monita illic reperiuntur, ut gratum me facturum harum rerum amantibus arbitrer, si potiora in hunc locum transcribam. Scribit autem. Jo. Calphurnius *Hermolao juris utriusque doctori peritissimo, Oratori facundissimo et philosopho eruditissimo* ita:

Homines ætatis nostræ, Hermolae facundissime, qui litterarum perquam studiosi sunt, mirifice lætari possunt, quod in immensam librorum copiam inciderint, qua et prisca ætas et ea, quæ nostram præcessit, caruerit; quæ quidem ex impressorum numero tantum crevit, ut jam necesse sit non bibliothecas totas, sed domos implere. Verum, ut inquit poeta ille clarissimus, *et urtica proxima sæpe rosa est*, non potuit hoc divinum munus, ut in humanis accidere solet, ex omni parte esse perfectum. Huic enim unum deesse video, diligentem et accuratam librorum castigationem. Sine hac quicquid fit, frustra fieri necesse est. Nam et discentibus sensus obscurus, et doctis tædium minime tolerandum insurgit. Hinc et nausea quædam deponendi assiduam lectionem oboritur, quam nonnumquam pluribus delicatis et copia ipsa suggerit. Huic rei pulcherrime succurrant, qui possint, quique singulari facundia ac eruditione præditi sint. Huic tu succurre, etc. Cur autem hæc ad te scribam, paucis accipe. Superioribus diebus a quibusdam adolescentibus studiosis rogatus, ut Propertium aut, si nollem hunc, Papinii Sylvas lectione quotidiana interpretarer, ne desiderium eorum frustrarer, promisi me facturum, quod vellent. Quapropter quum percurrere cœpissem *id opus, quod Venetiis impressum est* quodque hos poetas clarissimos continet, *Catullum, Tibullum, Propertium et Syllas*: tot mendis refertum esse deprendi, ut longe plura essent vitiosa et depravata, quam quæ emendata. Nullus certe sensus ex his elici poterat. Confestim conveni nonnullos impressores et eos cohortatus sum, ut iterum id opus imprimerent ea correctione, quam pollicitus sum. Possum igitur gloriari me *non id emendasse, sed fere totum exscripsisse*, ut quis deprendere poterit collato utroque exemplari. Statueram tamen nihil negotii cum impressoribus habere, quod et ipsi

ea, quæ emendata acceperunt, invertere et permutare soleant. Quare si qua prætermiſſa vel immutata inveneris, non mihi adſcribito ſed iſſeſſoribus. Nam plerumque, ut dixi, vel invertunt ſyllabas aut aliquas omittunt litteras vel addunt, quod relinquendum: ſicut eo loco Catulli (XLVII, 2), *fameſque mundi ego memi*¹) emendaveram, utramque dictionem iſſeſſerunt. Et in eo carmine (LVI, 5.) *Deprendi modo (pupullum) pupulum puellæ...*, *pupulum* omiſerunt. Et in eo verſu (XLVI, 11.) *Diverſe variæ viæ reportant*, *viæ* reliquerunt. Hæc tantum notasse contentus, ne quis me negligentem fuiſſe exiſtimet in eo, quod ad communem litteratorum commoditatem editur. Hanc igitur placido vultu, ut ſoles, emendationem ſuſcipe, etc.

Hic primum quæritur, quænam ſit Veneta illa, quam ſe emendasse proſitetur Calphurnius vel, ut alii ſcribunt, Calpurnius? Lectionibus inter ſe comparandis Huſchkius demonſtrat fuiſſe Venetam anni 1472.

IX. Editio Veneta, an. 1485, in-folio.

ALBII TIBULLI Equitis Romani Poetæ clariſſimi Elegiarum libri cum comment. Bernardini Veronenſis.

Præcedit hujus *Carmen ad Baptiſtam Urſinum* et *Vita Tibulli*. In fine alia *Poetæ Vita* et in ejus laudem carmina (ſine dubio Marſi epigramma et duo illa diſticha, quæ ſubjuncta ſunt etiam Venet. an. 1487, 91, 93, et ed. Rom. deſcripta a me ad IV, 14, p. 675.)

Tum: Venetiis *Antonius Battibos Alexandrinus iſſeſſit anno ſalutis M.CCCC.LXXXV, quinto nonas Martias*.

Editio a nemine adhuc excuſſa, memorata a Deniſio Supplem. Maittar. tom. I, pag. 205, a Morellio Bibl. Pinell. II, pag. 385, et Panzero III, p. 224, n. 887. Vide Heynium, p. 48, ponentem,

¹ *Memmi* omnium primus ſive ex ingenio ſive e libro quodam ſcripto reſpoſuit Calphurnius. Edd. an. 1472 et 1475, cum Regienſi habent *mundi*. Illud ſtatim adſumpſit Parthenius in Brix. an. 1486, male tamen ſcribens *memii*, ut eſt etiam in Venet. 1491-93, vel *Memmii*, quod habent Ald. an. 1502, et Grasser. an. 1607. Rectius Ald. an. 1515. Plantin. an. 1560. Gryph. an. 1561. *Memmi* quod exhibit Cod. Paris. n. 7989, a ſecondâ manu, et e ſuo libro reſpoſuit Scaliger.

CODICIBUS ET EDITIONIBUS. 12j

quod probabile est, expressam eam esse ad ed. Rom. (1472) 1475, eamque recte substituentem *Cat. Tib. Propertio* cum comment. ant. Venetiis an. 1485, in-folio, quod opus memoratum a Maittario, tom. I, part. I, p. 469, pertinere suspicatur ad ed. Venet. 1475.

X. *Editio Brixiana*, an. 1486, in-folio.

TIBULLUS cum commentariis Bernardini Veronensis. *Propertius* cum brevibus commentariis Domitii Calderini. *Catullus* cum commentariis Parthenii.

In fine *Tibulli* : Brixiae impressum per Boninum de Boninis de Ragusia anno salutis MCCCCLXXXVI, die XVIII februarii. In fine *Propertii*.... XVII kalendas apriles. In fine *Catulli*.... XI kalend. maias.

Hæc editio jam excussa fuit a Broukhusio. Convenit ejus lectio fere cum Romana, ut tantum non ex ea descripta videri possit. H. Ex hac Romana, non dicam, descriptæ, sed tamen profectæ sunt etiam Venetæ inde ab an. 1487. Apparet res e notabili hoc lectionis consensu, II, 4.

At tibi, quæ pretio victos abducis amantes
Eripiant positas ventus et ignis opes.

IV, VIII, 4.

Atque Eretino frigidus amnis agro.

At est etiam, ubi discrepent hæ edd. v. c. I, III, 14. Venett. 1487-93, et, nisi fallor, Rom. habent. *Quom flecteret. Brix. Cum fleret.* IV, XIII, 1. Rom. *nobis* : Venetæ omnes cum Brix. *titulis*.

XI. *Editio Veneta*, an. 1487, in-folio.

ALBII TIBULLI Carmina cum commentariis Bernardini Cyllenii. In fine : *Impressum* Venetiis per magistrum Andream de palthasichis Catarësem. M.CCCC.LXXXVII decimo octavo kal. januaris. Sequitur *Catullus* cum Ant. Parthenii Lacisii commentariis sine anni et loci nota. Accessit *Propertius* cum comment. Ant. Volsci, an. 1488.

Accurate de hac editione agit Heynius. Quod vero addit : de Pro-

peritio, vid. Santen. præf. ad Propert. p. 13, qui ~~an~~ non 1487, sed 1488, prodiit Tibullo tamen et Catullo comes: non animadvertit, Santenium ibi agere de Propertii editione sine commentario locoque et anno impressionis. Nempe, quod scribit Santenius in Collectaneis: « habuit Burmannus exemplar, in quo colligati sunt *Catullus* Brixiae per Boninum 1486, *Tibullus* cum comment. Cyllenii per Andr. de Palthascichis Venet. 1487. Signaturæ desinunt in—f—, tum subjicitur *Propertius* signatura *h*, sine comment., sine loco et anno impressionis. Hanc editionem Propertii, credo, Burmannus vocat Venetam 1487. Est Vicentina 1481. » Recte. Est Vicentina. Sed quando Burmannus laudat Venetam (Beroaldi), ann. 1487, quæ numquam exstitit, intellige Venetam a 1491. Error ortus est e subscriptione, de qua videbimus infra. Habuit Huschkus in manibus illud Burmanni exemplar, et confidenter pronuntiavit, omnes lectiones, citatas ab illo e Veneta 1487, reperiri non in Vicentina, quam satis negligenter comparavit Burmannus, sed in Veneta 1491.

Tibulli Veneta an. 1487 ducta est e Romana an. 1475, mutata tamen subinde una et altera lectione.

XII. *Editio Veneta*, an. 1491, in-folio.

TIBULLUS Catullus et Propertius cū commento.

Hoc ordine in hac et proxima editione poetæ tres se excipiunt, non eo, quem constituit Panzerus, tom. III, p. 297, n. 1368, præposito Catullo. In fronte Tibulli cum commento Bernardini Veronensis positum est, sicut in Venett. 1485 et 1487, carmen *ad Baptistam Ursinum*, cui adjuncta est ab editore Vita Poetæ, diversa ab ea, quæ in fine descripta est e Codd. Sequitur *Catullus* cum comment. Antonii Parthenii. Tum *Propertius* cum comment. Philippi Beroaldi, ad cujus calcem legitur:

Comentarîi in Proptiû a Philippo beroaldo editi anno salutis M.CCCC.LXXXVII, impressi vero Venetiis a Boneto locatello Bergomësi. Cui necessaria exhibuit Nobilis vir Octavianus Scotus Modœtiensis. Anno ejusdẽ salutis nonagesimo primo supra millesimũ ac quadringentesimũ. Quinto idus decembres.

Sit Christe Rex piissime
Tibi patriq, gloria
Cum spiritu paraclito
In sempiterna sæcula.

Accedit Hieronymi Sali Faventini in invidum carmen, et Registrum.

Hæc est editio illa, quam Burmannus vocat Propertii Venetam ann. 1487. Error est manifestus. Nam quum oculi hæerent in anno Commentarii, numeris majusculis expresso, factum est, ut annum impressionis, verbis designatum, prætermitterent. Hoc idem accidit viro docto, qui illud exemplar Burmannianum indicavit in catalogo bibl. Santen. p. 102, n. 4 scribens: *Tibullus, Catullus et Propertius cum comment. P. Beroaldi*, Venet. 1487, perg. Corrige 1491, nec quære in plateo, quod non reperitur nisi in Catalogo.

XIII. *Editio Veneta*, an. 1493, in-folio.

TIBULLUS Catullus et Propertius cū comento.

In fine: Commentarii in Proptiū a Philippo Beroaldo editi anno salutis. Impressum Venetiis P. Symonē bevilaqua Papiensem, M.CCCC.LXXXXIII die xxvi mensis junii.

Sit Christe Rex piissime.... etc.

Omissus est in hac subscriptione post *salutis* anni numerus 1487. Sequitur Hier. Sali carmen et Registrum, ut supra. Nam hæc est mera repetitio ed. superioris ann. 1491. De ea vide, quos laudat Panzer. tom. III, p. 339, n. 1674.

Huschkius notat « memoratur etiam Venet. an. 1497, in-folio apud Panzerum, tom. III, p. 409, n. 2178. Sed hæc quoque est, ut e subscriptione patet, repetitio Venetæ ann. 1491. Illam, credo, habuit *Martini-Laguna*, laudans *Cat. Tib. et Propertium* Venet. an. 1498, per errorem, nisi fallor, pro an. 1497. »

XIV. *Editio Veneta*, an. 1500, in-folio.

TIBULLUS cum commentariis Cyllæni Veronensis. *Catullus* cum commentariis Parthenii Veronensis et Palladii patavini. *Emendationes Catullianæ* per Hieron. Avancium Veronensem et ejusdem in *Priapeas Castigationes*. *Propertius* cum commentariis Philippi

Beroaldi. *Annotationes in Propertium* : tum per Domitium Calderinum : tum per Joannem Cottam Veronensem. Hæc omnia sunt ex exemplaribus emendatis domini Hieronymi Avancii.

Præfatio inscribitur : *Emendationum Hieronymi Avancii Veronensis in Lucretium, in Catullum : in Priapeas : in Statii Sylvas.* Editio secunda. Nempe prima harum emendationum, certe in Catullum editio prodierat Patavi ann. 1494, curata ab Augustino Moravo Olomucensi, qui in procemio de iis ita scribit : Hæc scripta *Leonicus Patavinus, Jacobus comes Jukarius Veronensis, Aurelius Ariminensis, Calurnius Brixienensis, nulla non laude majores, sedulo perlegerunt ac mire commendarunt.* E contrario Scaliger ad Catull. XII, 1, Marrucinitatem Avantio exprobrat, qui pro *Marrucine Asini* intulerit *Inter cœnam Asini*. Et Santenius in Collectaneis : Avantius in hac editione textum Beroaldinum hic illic immutavit non semper cum bono judicio. Unde in ejus editione Beroaldus sæpe verba explicat, quæ in textu frustra quæras. Vide Collatt. ad Eleg. ultimam Propertii.

De Tibullo Heynius : « Etiam hæc editio ex superioribus Venetis repetita est, exemplar tamen ab Avantio mendis typographicis purgatum esse debuit, ante quam operis typographicis excudendum traderetur. » Idem tamen ad Venet. an. 1520, insigne mutatae in utraque editione lectionis exemplum profert ex I, IV, 34. In Veneta 1487, et sequentibus ann. 1491-93, erat adhuc (sicut in Rom. ann. 1475), *turdos dies*. At in edd. 1500 et 1520, *stultos* legitur, sicut in commentario Cyllenii. Recte.

Hactenus de Avantio. Cottam quod attinet et Domitium, eorum Annotationes quærentibus se non sistunt. Notaverat Broukhusius, monente Santenio, hæc : « Cotta periit an. 1511, aut 1512, ipse ætatis 28. Commentationum in Propertium nemo meminit, non Gyraldus, non Jovius, non Panvinus, non Valerianus, non Fracastorius. »

Editiones an. 1500 et 1520, parum discrepant, nec opus est postremam hanc seorsum recensere. Illa in fine habet : Impressum *Venetis* per Joannem de Tridino de Cereto alias Tacuinum, MD. die vero XIX maii. Regnante inclyto principe Augustino Barbadico ; hæc : *Venetis* in ædibus Guilielmi de Fontaneto Montisferrati anno Domini MDXX die XII Julii. Inclyto Leonardo Lauretano Principe.

XV. *Editio Lipsiensis*, an. 1500, in-4°,

ALBII TIBULLI Elegiographorum optimi, elegia de amoribus et laudibus Messallæ. *Lipsiæ* per Jacobum Thanner.

De hac editione sic agit Huschkins.

Exstat in bibliotheca Dresdensi, sed sine anni et typographi ulla mentione, quam ex Maittario (App. p. 556) supplevi. Nunc Panzer quoque memorat, tom. I, pag. 497, n. 249. Litterarum typi sunt neogothici. Curatam esse editionem a Gregorio Conicensi, ex Leichii Annal. typogr. Lips. p. 76 didici. Referendam eam esse ad classem alteram ex Veneta 1475 deductam, jam supra significavi. HEYN, Lectionem hujus exempli, enotatam ab Heynio, diligenter se comparasse cum editione illa, quam Lipsiæ a *Conrado Kachelooen* expressam esse narrat Panzerus, tom. I, p. 499, n. 274, ait Censor hujus operis in Ephem. Goth. an. 1793, pl. 52, p. 462 idemque confirmat, Variantes utriusque editionis plane et ubique inter se convenire. Habuit ille in manibus idem exemplar, quod Panzerus habuit, e bibliotheca Neostadiensi. Negat, nomen *Conradi Kachelooen* libro impressum esse, nec dubitat pronuntiare, Neostadiense exemplum esse Thannerianum. Nunc video, Panzerum ipsum in Ind. Bibliogr. tom. V, p. 428 verba « *Lipsiæ, Conr. Kacheloo.* » uncinata exhibuisse et adscripsisse, *Sine loco et anno*. Ergo ipse, quod supra posuerat, incertum reddidit ac suspectum. Quid censes, Harlesium? Hic omnia confundens ita scribit in Brev. Notit. Litterat. Rom. an. 1789, p. 225.

Tibulli elegia de amoribus et laudibus Messallæ, Lipsiæ 4, 1500. — *Act. Tibulli elegiæ libri II, L. Annæi Senecæ Biga tragoediarum cura Conr. Celtis. 4, circa finem sæc. XV.*

Hic, satis apparet, primo loco significari editionem Thannerianam, qua usus est Heynius. Quale vero alterum opus est, quod secundo loco memoratur: *Act. Tibulli elegiæ libri II*? Est, inquit Harlesius, (Suppl. part. I, p. 350) editio Tibulli cura *Conr. Celtis*, de qua vide *Schnizer bibl. Neostad. ad Aissum*, part. II, pag. 23. Ac Schnizerus quidem re vera ibi memorat opus sub hoc titulo: « *Act. Tibulli elegiæ libri duo: Luc. Ann. Senecæ Biga tragoediarum cura Conradi Celtis:* » videturque in ea opinione fuisse, ut crederet, utramque editionem curatam esse a viro hoc celeberrimo.

rimo. Sed de editione Tibulli curata a Celte ego numquam fando audiui, neque Klupfelius in *conspectu operis de Conradi Celtis Pro-tucii Vita et Scriptis* quem an. 1813 Friburgi edidit Ruefius, ullam fecit hujus editionis mentionem. At memoratur ibi, p. 12. *Hercules Furens* et *Cæna Thyestis*; *L. Annæi Senecæ* Biga tragoediæ cora C. Celtis. Hujus editionis exemplo illi, quod exstat in bibl. Neostad. agglutinata est editio Tibulli, quam Panzerus Conrado *Kachelooven*, Schnizerus, certe Harlesius, tribuebat Conrado Celti, cujus nomen inscriptum est non nisi Bigæ tragoediæ Senecæ. Hactenus ego obscuram hanc rem meo Marte expedire conatus sum. Sed volebam porro scire, an exemplo Neostadiensi re vera præscriptum esset *Act. pro Alb. Tibulli*? an libri II, pro libri IV? Utrum hac, an alia editione usus esset Panzerus, qui sic scribit: *Albii Tibulli elegiarum libri IV.* Qua de re certiore me facturum esse putaveram Bardilium. Sed huic nondum copia data est inspicuendi libri. Idem tamen quædam ad me perscripsit de antiquo bibliothecæ Heidelbergensis exemplo sine anni et officinæ nota, quod nunc ipsum ante oculos habet. Hoc multis locis discrepat a Thannariano, monente etiam, qui comparavit, Vossio, pag. XXVII, nec conveniunt litterarum typi gothici illis, quibus expressus est conjunctus cum eo Propertius ex officina Martini *Lantzpergenss.* Lips. ann. 1495, quippe majores et aliter formati. Hæc sine dubio est memorabilis editio, sed originis incertæ et difficulter indagandæ, siquidem lacera est a fronte usque ad I, VI, 71. *Et si quid peccasse*, etc. nec in fine habet nisi: *Summa vite albii tibulli*, expressa fideliter ad Codicem aliquem v. c. in voce *otubernaculis*. Sequitur *Epitaphiū Tibulli*. Cum sign. a—g. lin. 20, 4. Qua in re convenit illi cum exemplo Neostadiensi apud Panzerum, tom. I, p. 499, n. 274.

EDITIONES SÆCULI XVI.

Hic quoque Huschkium ad verbum fere sequimur; ait ille: « Jam alterum typographiæ sæculum ingredienti in ipso statim limine miramini obicitur editionum classis, forma et lectione similis Aldinæ an. 1502, origine et charta longe diversa. In hujus fraudis vestigio me primum posuit varietas lectionis, observata in Aldina apud Ti-

bullum IV, 1, 108, ubi tria hujus editionis exemplaria, quæ ipse possideo, ita differunt, ut unum, haud dubie archetypum, exhibeat : *Fortis* iapigiæ miles, secundum et tertium *impigiæ*. Mox accuratius inquirens deprehendi, hæc exemplaria locis permultis discrepare non solum in Tibullo, sed etiam in Catullo et Propertio, redire autem rem ad menda typographica. Tum animadverti, duo e tribus exemplaribus meis meras esse repetitiones Aldini, in alia officina fabricatas, sicut illud, quod in Commentario ad librum primum subinde memoravi sub titulo *Ed. Vet. sine a. et l. indicio*, v. c. ad I, v, 7-8, deinde ad II, 1, 37-38, vocavi *Ed. Ald. an. 1511*, cujus mentionem injecerunt multi. Nunc etiam scio, Aldum jam ipsum de hac re questum esse cum temporum suorum æqualibus, accusantem publice fraudulentæ illius fabricationis typographos Lugdunenses in Gallia, qui editiones suas eo, quo dixi, modo repperent, ipsumque laboris sui fructu privarent. Quæ res ut mire corrupti annales typographicos, ita etiam perturbavit lectionis per Aldinam propagatæ historiam criticam ! »

CATULLUS. Tibullus. Propertius, an. 1502, in-8°.

Sic est in archetypo Aldino, certe meo, non *Propertius*¹. Insigne Aldi, delphinus anchoræ involutus, ab hac editione abest. Sequitur in altera tituli pagina Manutii Epistola, inscripta sic : *Al. Ma. Ro. Marino Sannoto Patritio Veneto Benedicti Filio. S.* Ad finem Catulli legitur *Hieron. Avancii* ad Marinum Sannutum epistola, qua continentur emendationes in Lucretium. Ad calcem in altera plagula est : *Venetis in ædibus Aldi.* Mense januario M.DII, nec sine privilegio ut in cæteris ; in altera, *Catollos, Tibollos, Propertios*. Quæ plagulæ sæpe abjectæ a glutinatoribus opinionem pepererunt, hanc editionem etiam, ut Heynius scribit, *sine anni et loci nota prostare*. Tria hujus archetypi exempla simul ob oculos habebat Freytagius (Adparat. Litter. tom. I, p. 487), nulla in re

¹ *Annales de l'imprimerie des Alde, ou Histoire des trois Manuce et de leurs éditions*, par Ant. Aug. Renouard, t. III, pag. 7. Le titre porte tantôt *Propertius*, tantôt *Propetius* ; mais cette faute typographique ne dénote pas une double édition. La correction a été faite pendant le tirage. Etiam exemplaria duo adulterina, quæ penes Huschkium erant, in titulo habent *Propetius*, in fine *Propertius*, sicut Ald.

ab illo Huschkii discrepantia, unum adulterinum habuit, nisi forte notitiam suam ex alio libro hausit; Panzerus, tom. VIII, p. 353, n. 121. Adulterinum, habuit, quia Epistolæ Aldi in eo præscriptum erat: *Al. Ma. Marino Sannuto Patritio Veneto Leonardi F. S.* omisso *Ro.* et exhibito *Leonardi pro Benedicti F.* Illud fortasse casu omissum. Sed exstare exemplaria, quæ *Leonardi* habeant, certo certius est. Nempe Leidæ servatur exemplar, quod ita describit Santenius in Collectaneis: « In bibliotheca Lugd. Bat. pag. 262, Hist. 574 exstat editio, quæ non habet anni notam: videtur characterem proxime accedere ad Aldin. 1502, vel *Juntinam*. Quod vero singulare est, legitur in inscriptione præfationis:

Sannuto Patritio Veneto Leonardi filio.

In Aldina autem 1502.

— *Patritio Veneto Benedicti filio.*

In *Juntina*, sicut in Ald. 1515.

Patricio Veneto Benedicti filio.

In exemplari etiam Lugdunensi penultimus præfationis versus desinit in voce *una*; in Aldinis in voce *redire*; in *Juntina* in voce *cum*. » Hæc Santenius, recte monens, archetypum Ald. an. 1502, habere *Patritio*, Ald. an. 1515 *Patricio*. Idem recte addit, in his binis exemplaribus penultimum præfationis versum desinere in *redire*. His præmissis pergit Huschkus hoc modo: » At duo alia exemplaria, quæ ego possideo, desinunt ibi, sicut in ea editione, quam *Juntinam* dicit Santen. in voce *cum*, et in inscriptione tamen habent *Patricio-Benedicti*. Ergo hæc rursus diversa sunt a Leidensi. Sed quænam tandem est *Juntina* illa? Nempe ea, quæ sic memoratur in Catal. Bibl. Santen. p. 105, n. 52.

Catullus, Tibullus, Propertius, edit. antiq. sine loco et anno. (Catulli quædam cum vett. MSS sunt collata.)

Habet ea in titulo *Propertius*. Ad finem in schedula separata, *Catollos, Tibollos, Propertios*. Vir doctus in fronte libri annotavit: *In Propertio primam Aldinam secuta fuit hæc editio. Ad finem*

Tibulli eadem manus : Juntina hæc Propertii editio primam Aldi secuta est, quæ prodiit 1502. Præfatio hujus ed. inscribitur :

Al. Ma. Ro. Marino Sannuto Patricio
Veneto Benedicti Filio. S.

Huschkius pergit hoc modo :

« Hanc editionem vidi, comparavi, agnovi, esse eam, quam ego nunc simpliciter ed. Vet. vocavi, nunc ed. Ald. an. 1511. Perperam sine dubio. Sed quo jure vocatur *Juntina*? Longe diversum titulum habet Juntina, longe diversam præfationem et subscriptionem, quod infra demonstrabitur. Ergo illud Santenianum, nunc Berolinense, exemplum est Aldinum, sed adulterinum, sicut meum, id est, *Lugdunense*, quod in omni fere lectione conspirat cum Bardiliano, nunc liberalitate viri humanissimi item meo. Hæc duo exemplaria non eodem tempore impressa sunt Lugduni. Nam et charta videtur esse diversa, nec semper convenit lectio, v. c. I, III, 37. Bardilianum habet sicut archetypum : vivebant rege *prius*, *quam*; meum contra *prius*, *qua*. Ab utroque abest Avantii Epistola post Catullum. Et satis constat, Lugdunenses brevi temporis intervallo editiones Aldinas iterasse. *Renouard*, tom. II, p. 17, et p. 197, n. 3. Prima eodem an. 1502 prodiisse videtur; nam libellus Aldi Manutii, quo emptores de hoc mangonio certiores facit, editus jam est Venetiis XVI martii M.D.III. Ibi inter alia hæc leguntur : (*Renouard*, tom. II, p. 208.) « Sunt jam impressi *Lugduni* (quod scierim) characteribus simillimis nostris : Vergilius, Horatius, Juvenalis cum Persio, Martialis, Lucanus. Catullus cum Tibullo, et Propertio. *Terentius*, in quibus omnibus nec est impressoris nomen, nec locus in quo impressi, nec tempus, quo absoluti fuerint. In nostris vero omnibus sic est : Venetiis in ædibus Aldi Ro. illo : vel illo tempore. Item nulla in illis visuntur insignia. In nostris est Delphinus anchoræ involutus : ut infra licet videre. Præterea deterior in illis charta : et nescio quid grave olens, characteres vero diligentius intuenti sapiunt : (*ut sic dixerim*) gallicitatem quandam. — In fine *Catulli eam* : quæ in meo est : epistolam prætermiserunt. » Hæc omnia conveniunt in duo illa exemplaria, Bardilianum et Santenianum sive meum. Sed Delphinum anchoræ involutum nec *Renouardus* vidit in archetypo Catulli, Tibulli et Propertii, nec ego. Hic duo

hujus generis exempla in manibus habuit, tom. II, p. 198, n. 9 et 10, unum Pinellius (Catal. p. 316), quod Harlesius in Suppl. I, pag. 335 dicit esse *Lugdunense* ex officina *Guil. Huyon* secundum conjecturam Barth. Mercier de Saint-Leger, *Journal des Savans*, mart. an. 1790. Huc haud dubie etiam pertinet *Catullus, Tibullus, Propertius* apud Ald. MDXI, in-8°, quæ editio memoratur ab Ungero *Dissert. de Aldi Pii Man. Rom. Vita et Meritis* ed. Geret. p. CVIII. Ita, inquit, Catalogus librorum Aldd. ab amico quodam adornatus et usibus meis concessus. ¹

Jam illud exemplorum par, quod ego possideo, quantopere differat ab archetypo, ex his Variantibus patet :

Ald. an. 1502.		Edd. Lugdd.	
I.	1, 34 <i>petenda</i>	— —	<i>petanda</i>
—	3, 77 <i>stangna</i>	— —	<i>stagna</i>
—	— 85 <i>lucerna</i>	— —	<i>lucenar</i>
—	4, 7 <i>Sic ego</i>	— —	<i>Sic ergo</i>
—	10, 17 <i>esse e stipite</i>	— —	<i>esse stipite</i>
II.	3, 42 <i>jungere</i>	— —	<i>jugere</i>
—	5, 73 <i>ferunt</i>	— —	<i>serunt</i>
IV.	1, 64 <i>Cimmeriwn</i>	— —	<i>Cimmerion</i>
—	— 86 <i>erumpat</i>	— —	<i>errumpat</i>
—	— 108 <i>iapigia</i>	— —	<i>inpigia</i>

Ad exemplum Aldinæ primæ facta est longe illa rarior editio Juntina : »

CATULLUS, Propertius, Tibullus, *olim magna ex parte emendati per Aldum Manutium Romanum Virum doctissimum, nunc recogniti per Benedictum Philologum Florentinum, 1503, in-8°.*

Ad calcem : *Florentiæ impressi opera et impensa Philippi Bibliopolæ Giuntæ F. Florentini, anno Salutis M.D.III, nonis Augustas Petro Soterino Vexillifero fœlicissimo.*

Sic legitur apud Bandinium, *Juntarum Typographiæ Annales*,

¹ Laudatur in *Serie dell' Ediz. Ald.* p. 34, et a Panzero t. VIII, p. 405. At Renouardus, t. I, p. 93. Cette édition m'est inconnue. Le grattoir n'aura pas pu former facilement la date de 1511; je soupçonne plutôt qu'une méprise dans un catalogue aura donné lieu à l'annonce de cette édition idéale.

part. II, pag. 5, non *Augustus*, quod Panzerus dedit, tom. VII, pag. 7, n. 4, nec *Sotunno*, quod Heynius. Præfatio hæc est:

Benedictus Philologus Florentinus litterato juveni *Bonacursio Pepio* Excellentiss. V. D. *Francisci* filio S.

En tibi, mi Bonacursi, C. Valerii Catulli, Propertii et Tibulli labores herculeos, gordiano jugo inexplicabiliores, muneri mittimus, quos, non minus docte, quam diligenter, ac laboriose quintum abhinc mensem *Aldus Manutius* Romanus recognovit, et recognitos suis typis imprimendos curavit, ad communem studiosorum utilitatem.... inseruimus et his poetis, eorum vitas per *Petrum Crinitum*, græce et latine apprime doctum, compositas, scientes tibi juveni litterato, cæterisque studiosis, plurimum placituras. De quo in præsentia parcius; nam prædicatione nostra non indiget, satis enim doctissimis lucubrationibus suis clarus futurus est, quas brevi publicare est animus... Vale, Benedictumque tuum perinde ac soles, ama.

M.D.III non. octobris.

Hæc editio utrum mera sit Aldinæ repetitio nec ne, quum nemo eam adhuc, quod sciam, excusserit, in medio relinquendum. At longe a priore discessit Aldina secunda:

CATVLLVS Tibvllvs Propertivs. — *Venetis*, etc., mense martio M.D.XV, in-8°.

Correcta et emendata est hæc editio, in Tibullo utique, ut Heynius scribit, a viro docto, etsi ejus nomen proditum non est; facta plerarumque, quæ secutæ sunt, editionum fons et fundus, inprimis Muretinæ 1558.

Aldinam primam exprimunt edd. Parisienses apud Sim. Colinæum et Basileenses; secundam Grypbianæ, nec tamen inter se, nec cum Aldinis ubique consentiunt. Sic Ald. 1502, habet I, IX, 9, *per freta potentia*; Colin. 1529, *parentia per freta*, ut Venet. princ. 1472 cum aliis; Basil. 1569, *parentia per freta*; quod in neutra legitur Aldina; rursus Gryph. 1561, *per freta potentia*, Gryph. 1573, *parentia per freta*; Grypbianæ 1561, adscripta est varietas lectionis ex ed. Muret. 1558, quæ postea aucta est in Gryph. 1573. Variantibus ex ed. Ach. Statii 1567. Idem factum in Plantinianis,

quarum primam ann. 1560, vitio numeri, natam putat Heynius ; Hushkius autem in manibus habuit.

Catullus Tibullus Propertius *Lugduni* sumptu Barthol. Trot. millesimo quinquagesimo XVIII, die XXII sept. 1518, in-8°.

A Maittario in Ind. pag. 242 ea memoratur.

Albii Tibulli elegiarum libri IV, una cum Val. Catulli epigrammatis, nec non Sext. Propertii libri IV, elegiaci cum suis commentariis, videlicet Cyllæni Veronensis in Tibullum, Parthenii et Palladii in Catullum, et Phil. Beroaldi in Propertium. Habes insuper emendationes in ipsum Catullum per Hier. Avancium Veronensem. Nec non et castigatissimam tabulam omnium rerum, quæ in margine sunt positæ, nuper additam et nunquam alias impressam. *Venetis* in ædibus Guilielmi de Fontaneto Montisferrati anno domini M.D.XX die XII julii. Inclyto Leonardo Lauretano Principe 1520, in-folio.

In hac editione ultima vice Cyllæni commentarii, toties repetiti, excusi fuere ; ex quibus, uti comparando editiones Veneta 1487, 91, 93, 97, 1500, 1520 comperi, plerasque lectiones, quas ille in suo habuerat, in ipsa Tibulli verba intulere editores, qui illas cum verbis poetæ recudi curarunt, et quidem sequiores semper majori cum licentia, quam superiores, ita ut in novissimis lectio contextus plane immutata sit. Sic I, Eleg. IV, 34, in ed. t. Rom. legitur *tardos dies*, at Cyllænius in comment. interpretatur alteram lectionem *stultos dies*. In Veneta 1487, et sequentibus adhuc *tardos* erat, non quod Cyllænius ita ediderat, et aliud explicuerat, ut Broukh. ait, sed quia is in suo aliter legerat, quam vulgatæ tum editiones. At in edit. 1500 et 1520, etiam in textu *stultos* legitur. Novissimæ hæ duæ editiones parum a se invicem abeunt. Cæterum vide supra quæ ad editionem Venetam an. 1500 notavimus in fine.

Catullus Tibullus Propertius apud Sim. Colinxæum. *Parisiens.* 1529, in-8°.

Novo characteris litterarum genere, quod ad calligraphiæ elegantiam propius accedit, exarata est hæc editio : ex prima Aldina expressa, ut ipsi comparatione facta cognovimus. Repetita eadem a Simone Colinxæo 1533 aut, quem annum aliæ præferunt, 1534, et minima forma 1543. Emendata in his sunt vitia nonnulla graviora v. c. I, IX, 9, *per freta parentia*, hic est, *parentia per freta*.

C. Val. Cātulli Veronensis, liber I. Alb. Tibulli Equitis Rom. libri IV. Sex. Aurelii Propertii Umbri, libri IV. Cn. Cornelii Galli fragmenta. *Basilea* excudebat Henricus Petrus mense Martio, 1530, in-8°.

Repetita est ex Aldina prima ad secundam passim correctā, sed parum diligenter: una cum altera 1539 repetita; multo autem indiligentius triginta annis post 1569 recusa, quæ vitiosissima est, quæm Horatius Tuscanella, qui eam curavit, ineptus homo, ad rhetorices præcepta poetæ hos exegit et indice singulorum verborum ad Erythraei exemplum in Virgilio stulte instruxit. Repetita etiam hæc est 1592, etsi ex Scaligeranis hinc illinc correctā, tamen vel sic nullo loco habenda.

Catullus, Tibullus, Propertius, per Melch. Sessam MDXXXI, xx sept. *Venetis*, 1531, in-8°.

Sequitur nunc editionum genus non contemnendum, Gryphianum, quod tamen totum ex Aldina priore, seu ex Basileensi, quæ inde descripta erat, ductum est, etsi passim ex secunda, in sequioribus etiam ex Muretina interpolatum.

Catullus, Tibullus, Propertius cum Gallo apud Sebast. Gryphium *Lugduni*, 1534, in-8°.

Repetita ea est aliquoties simili forma est 1537, 1542, 1544, 1546, 1548, 1551 (forte et 1555), 1561, 1571 et 1573.

Catullus, Tibullus, Propertius. His accesserunt Corn. Galli fragmenta. Post omnes omnium editiones summa denuo vigilantia recogniti. *Venetis* apud Hieronymum Scotum, 1549, in-8°.

Splendida sed vana professio. E Gryphiana repetita est ad Aldinam secundam correctā.

Excipit hæc Mureti recensio doctissime facta, sed Aldina secunda pro fundo substrata. Multa a viro hoc sagaciter partim e critica ratione, partim ex veteribus scriptis et editis emendata, ut supra jam dictum est. Prodierat primum:

Catullus et in eum commentarius M. Ant. Mureti. *Venetis*, Paulus Manutius Aldi fil. 1554, in-8°.

Isque solus, sine ceteris, nam verum non est, jam tum duos reliquos poetæ conjunctos exiisse. Sed insequuta est quarto anno editio, in qua Tibullus et Propertius accessere:

Catullus et in eum commentarius M. Ant. Mureti. Ab eodem

correcti, et scholiis illustrati Tibullus et Propertius. *Venetii* apud Paullum Manutium, 1558, in-8°.

Recusa est eadem editio *Venetii* cum signo Aldi 1562, et *Lugduni* apud Guliel. Rouillium, 1559, in-8°.

Multo plura in poetæ verbis mutavit Muretus, quam in scholiis indicavit, quæ interpretationi aliquot locorum destinata erant. Voluit ille justos Commentarios in hos poetas edere, ut in calce scholiorum Propertii pollicetur. In librum IV Tibulli nihil ab eo annotatum est.

CATULLVS, Tibullus, Propertius, Cor. Galli fragmenta. Omnia ex Vetust. exempl. multo quam antea emendatiora, additis Annot. *Antverpiæ*, ex officina Christophori Plantini, 1560, cum privilegio, in-12.

Abest ab hac editione proœmium cum Notarum explicatione, quod præpositum postea est editioni 1569. Habet Vitas poetarum, auctore Petro Crinito, quæ vicissim absunt ab hac, lectionem autem cum eadem fere communem. Secutus est editor plerumque Muretum, admissis interdum etiam emendationibus ex commentario, quas ille in contextum non intulerat. Libros scriptos adhibuisse non videtur editor, sed ubique, quod præstat, judicium sanum in recipiendis lectionibus et delectum acerbum adhibuit. Idem singularem intulit scripturam diphthongi græcæ æ pro latina ei, et e in numero plurali item pro i longa in vocibus græcis, v. c. I, 1, 7, *vitus* pro *vites*, v. 18; *auis*, v. 67; *Manus*, I, VII, 21; *arentus*—*Surius*, IV, 1, 69, *Surenum*. Quam scripturam Pulmannus mutavit in *vites*—*arentes*, *Seirius* et *Seirenum*. Hanc enim editionem excepit altera ex eadem officina:

Memorabilis, sed valde infrequens est editio quæ sequitur Statii, de qua supra accurate expositum est.

Catullus cum commentariis Achillis Statii *Venetii*. In ædibus Manutianis, 1566, in-8°. Tibullus cum commentariis Achillis Statii *Venetii*. In iisdem Manutianis ædibus, 1567, in-8°.

Aldinam secundam ille secutus est, Muretina correctione posthabita, scriptorum autem librorum varietate apposita et erudita annotatione magnam laudem meruit. Recusus est ejus commentarius in edit. Morell. 1604, et Trajecti, 1680. Miror idem non sæpius factum.

CATVLLVS Tibullus Propertius. *Antverpiæ*, ex officina Christophori Plantini M.D.LXIX.

Mirum, in titulo non memorari *Corn. Galli Fragmenta*; quæ in hac editione leguntur post Tibullum cum præmio Theod. Pulmanni. Nempe Catullum et Tibullum Victor Giselinus et Pulmannus, Gallum Pulmannus solus curavit: Propertium Canterus. Santenius in Collectaneis ita: Fabricius quidem et Ernestius in Bibl. Lat. I, c. XIV, §. 9 crediderunt, hoc anno Propertium separatim esse editum a Cantero; sed eos falli satis patet ex his verbis, huic editioni præfixis: « En tibi, candide lector, Catullum et Tibullum doctissimorum virorum lectionibus a Victore Giselino et Theodoro Pulmanno Craneburgio studiose et diligenter collectis, emendatos; quibus suo jure accessit Propertius Gulielmi Canteri Scholiis ita illustratus, nihil ut amplius ad optimum poetam recte intelligendum desiderari posse videatur. » Ex his verbis neutiquam efficitur, Propertium *conjectum* cum Catullo et Tibullo prodiisse, et ex editione ipsa manifesto apparet, illum separatim editum esse. Nam signaturæ continuantur a Catullo ad Gallum sine interruptione. At post Gallum incipit novus titulus cum nova signatura: Sex. Propertii Elegiarum, libri IIII. Cum Scholiis Gul. Canteri. *Anto.* Ex off. Christ. Plantini. M.D.LXIX.

In Tibullo consentit hæc editio plerumque cum Plant. 1560. Mutata tamen in universum haud pauca sunt, primum in orthographia. Nam illata illa in priorem diphthongi græcæ scriptura prorsus abjecta est. Etiam novas lectiones intulerunt editores. Variantes in margine auctæ sunt e Statiana editione, ex qua correxerunt subinde lectionem Mureti, quam in cæteris sequuntur. Inter illas Variantes reperiuntur etiam lectiones Scaligeri, qui memoratur adeo in *Notarum explicatione*, præmio subjecta. Hoc Huschkio injecit suspensionem, proditam in commentario ad librum Tibulli, IV, 1x, 2, et ad Marsi epigramma, circumferri hujus editionis exemplaria adulterina, quibus falsa anni nota impressa esset. Qua in suspitione illum confirmabat Vossius, qui in ora exemplaris sui Epitaphio Tibulli adscriptum ait esse ante Scaligerum a Pulmanno: *Epigramma Marsi de morte Tibulli*. Hæc notatio ab istius exemplo abest. Aut igitur alia Vossius usus est editione, aut tribuit Plantinianæ, quod legitur in ora Lugdun. an. 1573, quam ad verbum ex illa descriptam

esse putabat. Unde vero notatio illa venit in hanc editionem, quum Scaliger affirmet in ed. an. 1577, se primum illud Tibulli Epitaphium auctori suo asseruisse e pervetusto schedio, id est, Cujaciano, quod præsriptum haberet nomen *Domiti Marsi*? Quæ questio etiam pertinet ad lectiones quasdam Scaligeri, partim Plantinianæ, partim Lugdunensi adscriptas, nec decidi ante recensionem horum exemplarium potest. Editio igitur Lugdunensis hunc titulum habet ¹:

CATVLLVS. Tibvllvs. Propertius. Item, Corn. Galli Fragmenta. — Lugduni apud Ant. Gryphium, M.D.LXXIII, in-12.

Hæc editio nomen Gryphianæ vix meretur; in omnibus sequitur Plantin. 1569, ut et Plantini præfatiunculam et Canteri Scholia transumpserit. SANTEN. Interest inter utramque hoc: 1° Plantiniana post Tibullum habet Corn. Gallum, Gryphiana Gallum habet post Propertium; 2° Plantin. ante Propertium titulum habet separatum, Gryph. non nisi præfationem Canteri; 3° Plantin. non habet Vitas, Gryph. habet Vitas e Petro Crinito; 4° Plantinianæ longe pauciora adscripta sunt, quam Gryphianæ, præsertim inde a III, IV, 65, ubi incipit fragmentum Cujacii.

CATVLLI, Tibvlli, PropertI, *nova editio*.

Josephus Scaliger Jul. Cæsaris F. recensuit. *Ejusdem in eosdem Castigationum Liber*. Ad Cl. Puteanum Consiliarium Regium in suprema Curia Parisiensi. *Lutetia*, apud Mamertum Patissonium, in officina Rob. Stephani 1577, in-8°. Cum privilegio Regis. Huschius de hac editione dicit:

Quo sensu *nova editio* dici potuerit Scaligerana *prima*, fateor me non intelligere. Rectius ita inscripta est secunda an. 1582 et tertia an. 1600. An igitur aliqua his tribus editionibus *prior* exstitit? ego nescio. Sed audiamus Scaligerum ipsum. Hic in Catulli Carm. LXII, (64), 308 edidit:

Hic corpus tremulum complectens undique vestis —

Et in commentario quidem ad ed. an 1582 scribit: « In veteribus

¹ Præter hanc, aliam insuper anni 1569 memorat Heynius cum sequente titulo: Catulli, Tibulli, Propertii et Cornelii Galli opera cum indice Horatii Tuscanellæ Basileæ ex officina Henricopetrina, anno salutis MDLXIX, mense martio. De hac vide supra ad an. 1530.

libris pro *vestis* legebatur *quercus*, quod nos olim licet mendosum enarrare conati sumus. Id si cui placet, per me quidem sequatur licet. Hæc tamen vera est lectio, *quam nunc publicamus.* » Ad quem locum provocant Heynius, p. 57, ed. III, et Martyni-Laguna, p. 652, ut demonstrent, editionem an. 1582, non esse meram repetitionem editionis an. 1577, sed retractatam. Atqui Scaliger etiam an. 1577 edidit *vestis*, nec in commentario alteram lectionem *quercus* aliter enarrare conatus est, sed iisdem plane verbis enarravit, in eo certe exemplari, quo ego nunc utor. Ergo fortasse intelligendæ sunt Notæ in Varronem, p. 174, ubi Scaliger lectionem *quercus* enarravit; unde ea transferri potuit in oras Plantin. et Gryphianæ. At idem Scaliger in commentario ad ed. 1600, eandem illam animadversionem iteravit quidem, sed addidit etiam aliquid, scribens: Hæc tamen vera est lectio, quam nunc publicamus, « et quam *priore editione* non assequebamur. » Hic *prior editio* non potest esse prima an. 1577, nec secunda an. 1582, in quibus est *vestis*, non *quercus*, nisi verba illa extrema referenda simul sunt ad lectionem versus sequentis 309, cum illo cohærentis, quem ille profecto longe aliter interpretatus est in ed. 1600, quam in ed. 1577 et 1582. Manet tamen vel sic suspicio editionis *prioris*, quum etiam Jo. Auratus carmen, jam primæ editioni an. 1577 præfixum, inscripserit ita: « In Catullum, Tibullum et Propertium a Jo. Scaligero, juvene nobili, *Verona oriundo*, nuper *emendatos*. » Scaliger natus 1540, annum tum agebat trigesimum septimum, in quo ætatis gradu constitutos *juvenes* appellare non solet consuetudo hodierna. Utcunque tamen sit, illud in oculos incurrit, lectiones Scaligeri, margini Plantinianæ adscriptas, si a Carm. XXII, 11, et Carm. XL, 13 discedas, potuisse transcribi e Notis in Varronem; Variantes contra, quæ ultro e fragmento libri Cujac. adscriptæ sunt Gryphianæ, non potuisse innotescere Anton. Gryphio ann. 1573, nisi alterutrum ponamus, aut illum idem Cujacii fragmentum in manibus habuisse, aut editionem Scaligeri, anno 1573 priorem. Cæterum Propertio etiam cum Scholiis Canteri, sicut Gryphiano 1573, adscriptæ sunt duobus locis lectiones Scaligeri, I, III, 16. *Osculaque admota sumere*, et arma manu. Margg. « Scaliger tarda legit. » At Scaliger in contextu trium editionum habet *et arma*, in commentariis scribit: Putavi olim adolescens legendum, *sumere tarda*, I, xx, 27, car-

pere palmis. Margg. « Scaliger *plumis* legit. » At hic in contextu habet *palmis*, in commentariis nihil ad locum. Broukhusius lectionem *plumis* Livineio, Livineius ipse Scaligero tribuit.

Inter editiones Scalig. 1582¹ et 1600, nonnullæ minoris formæ prodire, quæ vel ommittuntur vel confunduntur ab Heynio. Hic Plantinianam Antv. 1587, et ejusdem anni Lugdunensem in Batavis unam eandemque esse censet. Illam ipse in manibus habuit; hanc Santenius.

CATULLUS, Tibullus, Propertius. *Leidæ*, 1587, in - 12, memoratur in Catalogo Jan. Broukhusii, n. 232, p. 56. Porro idem: exemplar Broukhusianum Lugdn. Batav. apud Rapheleng. an. 1587; ipse possidebat Heynius: et hanc editionem, judicio viri docti castigatam, secutus est Douza filius:

Catullus, Tibullus, Propertius. *Antverpiæ*, ex officina Christ. Plantini, min. form. 1587.

CATULLUS, Tibullus, Propertius, jampridem viri docti judicio castigati, et *Nunc denuo recogniti ac variis Lectionibus et Notis illustrati* a Jano Douza Filio. Accessit Pervigilium Veneris. *Lugduni Bat.* ex officina Plantiniana apud Franc. Raphelengium, M.D.XCII.

Hanc omnium emendatissimam editionem appellat Nic. Heinsius ad Virgil. *Æn.* VII, 110. Repetita est ann. 1603, fundus autem editio superior 1569. HEYN. Douza ipse in procæmio scribit: « Editionem secutus sum, quæ minima illa ac manuarum forma ante aliquot annos hic excusa, et judicio viri docti castigata est, ad hoc exemplum; tantum si quæ essent lectiones, quæ speciem recti præ se ferrent, aut de quibus quis in utramque partem arbitrari posset, ad oram ponere non neglexi. » Loquitur de editione Leidensi, an. 1587 supra memorata.

CATULLI, TIBULLI, PROPERTII et CORNELII GALLI opera Ho-

¹ Eodem anno Antverpiæ excusa sunt Jani Douzæ patris Præcidanea pro Albio Tibullo, cum Præcidaneis pro Catullo; secutum est paulo post Succidaneum nuperis ad Tibullum Præcidaneis addendum; in quibus vir doctissimus, sed difficilis ingenii et affectati studii antiquatæ latinitatis Scaligeri vestigiis insistens, loca nonnulla retractavit. Prodire libelli ex officina Chr. Plantini: in qua eadem aliquot annis post excusi sunt poetæ ipsi ad Scaligeranam recensionem, quod expectari poterat, concinnati. HEYN.

ratū Tuscanellæ Scholiis et indice illustrata per Seb. Henricopetrum.
Vide supra 1536; in-8°, 1592.

CATULLUS, TIBULLUS, PROPERT. *Lugduni*, 1594, videtur Gryphianarum esse repetitio.

TIBULLI Elegia de Bello et Pace a Fed. Morello græco carmine reddita, et Pacis commoda ex Euripide et Philomone ab eodem Morello latinis versibus expressa apud Morellium. *Latetia*, 1598, in-8°.

CATULLI, TIBULLI, PROPERTII, nova editio, Jo. Scaliger Jul. Cæs. filius recensuit ejusdem in eosdem castigationes; liber auctus et recognitus ab ipso auctore in bibliopolo Commeliano, 1600, in-8°.

EDITIONES SÆCULI XVII.

CATULLUS, TIBULLUS, PROPERTIUS. *Lugduni*, 1603, in-8°. Catull. biblioth. Bodlei. pag. 162.

CATULLUS, TIBULLUS, PROPERTIUS, serio castigati. *Antwerpia*, Raphelengius, 1603, in-24.

Catullus, Tibullus, Propertius, cum variorum doctorum notis et observationibus in unum congestis ex typograph. *Marcy Orry*, *Latetia*, 1604, 3 vol. in-folio.

Singulis elegiis præmisso contextu subjiciuntur notæ Cyllenii, Achillis Statii, Mureti, Jani Douzæ, Scaligeri: cujus recensio ad calcem repetita est, ex illo saltem exemplari quo usus est Heynius.

CATVLLI, Tibulli, Propertii, *nova editio*. Josephus Scaliger Jul. Cæsaris F. recensuit, etc. Excudebat *Jacobus Stoer*, MDCVII, in-12.

De hac editione Heynius scribit: « Mera est repetitio editionis 1600, in sordida charta, qua *Lugdunenses* eo tempore utebantur. » Huschkius notat: his verbis adductus editor Bipontinus post *Stoer* inculcavit *Lugduni*. Sed nomen urbis a titulo abest. Nec Stoerius, quod sciam, *Lugduni*, neque vero, quod mihi excidit in *Analectis* ad I, x, 68, Parisiis Chalcographiam exercuit, sed Genevæ. Prodiit tamen eodem anno *Lugduni* editio, quam nemo memoravit:

CATVLLI, Tibulli, Propertii, *nova editio*. Josephus Scaliger Jul. Cæsaris F. recensuit, etc. *Lugduni*, apud *Anthon. de Harsy*, MDCVII, in-12.

Hoc exemplum exstat in bibliotheca Rostochiensis. Eadem est hujus atque superioris editionis charta, idem litterarum character, eadem signaturæ. At editio Stoerii unum idemque insigne in fronte habet atque in fine; editio contra Anthonii in fronte aliud insigne habet, in fine idem quod Stoeriana. Subest aliqua fraus, similis illi, quæ editus est eodem anno Hagæ simul Comitum et Londini Horatius Cuningamii, nulla re alia, nisi insignibus nominibusque librorum diversus.

Melioris notæ videtur esse, nec tamen est ejusdem anni editio Lugdunensis hæc:

CATVLLI, Tibvlli, PropertI *Opera* quæ exstant omnia, ad vetustiss. cod. bibliothecæ Jac. Grasseri fideliter edita. Quibus accesserunt Cornell Galli fragmenta. *Lugduni*, MDCVII, in-12.

Non valde antiquum fuisse codicem, quo in celebrioribus Galliarum et Angliæ bibliothecis melioremprehendere potuisse negat Grasserus, statim in oculos incurrit.

Jo. Passeratii commentarii in Catallum, Tibullum et Propertium. *Parisius* apud Cl. Morellum, 1608, in-folio.

Verba poetæ ipsa e Scaligeri esse recensione asserit Heynius, negante Vossio. Idem observat, Passeratii prælectiones seu notas non totum quartum librum complecti, ut falso dixerat Heynius, sed solum carmen in Messalam.

Opera Catulli, Tibulli, Properti et Corn. Galli, sive Maximiani potius. Cum indice Horatii Tuscanellæ. Editio auctior insuper poematibus aliquot, quæ vere Corn. Galli. *Hanoviarum* typis *Wechel.* apud Cl. Marnium et her. Jo. Aubrii, 1608, in-8º.

Est repetitio, quantum intelligo, pessimæ Basileensis cum Tuscanellæ indice, v. sup. ad 1530. (Hoc ita se non habere, affirmant alii. Videant quibus facultas inspiciendi et otium est.) Sunt eæ repetitæ editiones 1618 et 1621.

Ad hanc editionem notat Dessenius: « Profert Joh. Henr. Vossius, p. 25, ex bibliotheca Heidelb. editionem impressam *Parisius* apud *Orry*, an. 1608, cum notis Cyllenii, Statii, Mureti, Douzæ, Scaligeri. Hæc eadem videtur esse editio, quam profert censor in bibl. crit. VI, P. III, pag. 59, an. 1608, in-fol. impressam. *Lutetiarum* in officina typographica Claudii Morelli, via Jacobea ad insigne fontis, non sine Regis privilegio: quem titulum dicit esse

libri, quem ipse possideat, a nemine fortasse memoratum, in quo textui subjectæ notæ apparent Cyllenii, Statii, Mureti, Douzæ filii, Scaligeri. Hanc autem editionem meram repetitionem existimat ejus, quam anno 1604, memoramus, nisi eadem sit, titulo tantum fraude biblioposæ mutato, cujus in editionis titulo Typographus legatur *Marcus Orry, via Jacobea ad insigne leonis salientis*.

Ex Tibullo et Propertio Elegiæ, ex Catullo, Martiale, Ausonio aliisque scriptoribus, tum antiquis tum recentibus, Epigrammata selecta et commentario brevissimo illustrata. *Cudomi*, 1612, in-16.

Non magis in censum venit, quam quæ sequitur, impressionis tantum loco notabilis:

Cat., Tib., Propertii nova editio, ad Jos. Scaligeri emendationem, accurate conformata — tituli suppleti — Add. Elegiarum libellus, qui Cornelio Gallo vulgo adscribitur. *Brageraci*, 1611, in-8°.

Mosella Ausonii cum selectissimis Tibulli, Propertii Elegiis, illustrata a Paulo Duizio Mussiponti, 1615, in-8°.

Poemata quædam Catulli, Tibulli, Propertii selecta, græce redita per Jos. Scaligerum, 1615, in-8°.

Jani Gebhardi in Catullum, Tibullum et Propertium animadversiones cum J. Meleagri in Val. Catullum Spicilegio. *Hanoo*, 1618, in-8°.

Una cum his Gebhardi animadversionibus textus prodiit *Catulli, Tibulli, Propertii, Corneliique Galli supposititii*. Titulum descriptionemque hujus editionis, alteriusque Gebhardianæ, an. 1621, dedit Barthius, edit. Propert. pag. XLIII, XLIV.

Catullus, Tibullus, Propertius, cum Galli fragmentis per Guil. Janson. tum per Elzeviros. *Amstelodami*, 1619, 1630, 1651, 1664, 1670, 1686, in-24.

Quas in manibus habuisse, ad Scaligeranam recensionem expressas fuisse ait Heynius:

Catullus, Tibullus, Propertius, cum J. Livineii notis antehac ineditis, — nec non uberioribus Jani Gebhardi animadvers. cum J. Meleagri Spicilegio. It. poemata Galli et index Horatii Tuscanellæ. *Francof. ex off. Wechel*, 1621, in-8°.

Librarii industriæ debetur hæc editio, non viri docti curæ, etsi Gebhardus præfatus est. Poetarum verba ex pessima Basileensi (v. ad 1530), aut ex Wecheliana superiore 1608, expressa sunt. Jo.

Livineii notas eodem anno, et Jani Gebhardi animadverss. quarto ante anno seorsum editas, nunc in unum volumen redegit librarius redemptor.

Prodiit quoque Tibullus, *Genevæ*, in corpore poetarum, 1627, in-4°.

Catullus, Tibullus, Propertius. *Aureliæ Allobrogum*, 1640, in-4°.

Catal. bibl. Bodlei. p. 260, nisi forte Catullus solus est.

Catullus, Tibullus et Propertius, et quæ sub Galli nomine circumferuntur, cum selectis variorum Commentariis, accurante Simone Abbes Gabbema. *Traj. ad Rh.* 1659, in-8°.

Vitiis typographicis scatet et farraginem notarum apponit, quibus verba et phrases illustrantur, non sententiæ.

Quæ Parisiis 1662 et 1668, memorari solent editiones, numerorum vitio natas esse arbitratur Heynius, nec vere exstare.

Poëmata selecta e Catullo, Tibullo et Propertio cum notis Vorstii. *Lipsiæ*, 1675, in-8°.

Catullus, Tibullus, Propertius, e recensione J. G. Grævii, cum notis integris Jos. Scaligeri, M. Ant. Mureti, Ach. Statii, Rob. Titii, Hier. Avantii, Jani Douzæ patris et filii, Theod. Marcilii, nec non selectis aliorum. *Trajecti ad Rhenum*, 1680, in-8°.

Grævii nomen mutuasse tantum videtur astutus librarius ad fraudem faciendam, quanquam ejus præfatio in capite legitur. Omnia indiligenter disposita et parum concinne; nec cum cura expressa.

Catulli, Tibulli, Propertii opera, interpretatione et notis illustrata a Phil. Silvio in usum Delphini. *Paris.* 1685, in-4°. Scalligerana recensio subjecta paraphrasi, 1685, in-4°.

Vide de ea judicium Fabricii, p. 56 (94 ed. nov.)

Catulli, Tibulli et Propertii opera, ad optimorum exemplarium fidem recensita. Acc. variantes lectiones e MSS. *Cantabrigiæ*, 1702, in-4°.

Splendida et inter ceteras conspicua editio ipsos poetas emendatissimos exhibet. Editor var. lect. adjecit quum ex aliorum annotationibus excerptas, tum ex Cod. Laudensi, Collationibus in margine Aldinæ adscriptis, aliis collationibus Octav. Ferrarii, item ex antiquis edit. Reg. Lep. Brix. Ven. Ald. Colin. Conf. quæ supra

de ea dicta sunt. Editorem Cantabrigiensis hujus editionis 1702, nominat Volpius Annal. Litt. Fascicul. I, pag. 18. Est *Annesley*, post comes *de Anglesey*.

Albii Tibulli, Equitis Romani quæ exstant, ad fidem veterum membranarum sedulo castigata. Accedunt notæ cum var. lect. libello. (Studio Jani Broukh.) *Amstel.* 1708, in-4°.

Scaligerum religiose in carminibus disponendis secutus est, minus in constituendo textu.

C. Valer. Catullus, A. Tibullus, Sex. Aurel. Propertius ex recensione Jo. Ant. Vulpii Bergomensis, cum ejusdem observationibus. *Patauii apud Jos. Corona*, 1710, in-4°.

Et adolescens, et nondum visa Broukhusiana, hanc emiserat vir doctissimus. Multa retractavit in editione posteriore.

Catulli, Tibulli, Propertii opera. Accedunt quædam eorumdem Poetarum carmina græce versa, cum oda Sapphus a Catullo latine reddita, et cum indice copioso. *Londini, Jac. Tonson*, 1715, in-12.

Michaelis Maittarii cura prodiit, qui plures alios auctores hac forma excudendos curavit; corpore quoque Poetarum edito, quo, ut in ceteris poetarum corporibus, Tibullum quoque comprehensum esse, monere opus non est. Ex Cantabrigiensi repetita est, una cum var. lect. Adjecta tabula, qua Scaligeranas transpositiones comparatæ sunt, item græca versio nonnullorum carminum a Scaligero et Florente Christiano facta.

Catullus, Tibullus, Propertius, ad fidem optimorum exemplarium recensiti, cum MSS. var. lect. margini appositis ad Celsissimum Aurelianensium Ducem. (Studio et opera *Mich. Brochard.*) *Paris, Coustelier*, 1723, in-4°.

Multa præclara minatur editor; nil tamen aliud egit, quam ut Scaligeranam recudendam traderet. Tam levis horum hominum fides est, si verborum ostentationem ad rerum argumenta referas. ad temporum rationes porro hic commemoranda est editio, de qua supra jam actum est:

Tibullus Corvinianus, seu Albii Tibulli, Triumviri poëtices, quæ supersunt. E codice MSS. Matthiæ Corvini Regis Hungariæ recensuit Samuel Koleserius a Keres-Eer. *Claudiopoli*, 1727, in-8°.

Catullus, Tibullus, Propertius, ad fidem optimorum librorum

accurate recensiti, quibus adjectum est *Pervigilium Veneris. Göttingæ ex offic. Acad. A van den Hoeck. 1742 et 1762, in-12.*

Catullus, Tibullus, Propertius, pristino nitore restituti, et ad optima exemplaria emendati. Acc. fragmenta Corn. Gallo inscripta. *Lugd. Batav. (Paris. Coustelier), 1743, in-12.*

Ad Scaligeranam recensionem excusa est; etsi solenni jactantiæ more ad optima exemplaria emendati poetæ in fronte prædicantur.

Albius Tibullus, Eques Romanus, et in eum Jo. Ant. Vulpii, Philologi ac Rhetoris in Gymnasio Patavino, novus commentarius diligentissimus. *Excudebat Jos. Cominus, Patavii, 1749, in-4°.*

Etiam de hac editione inter potiores merito habenda supra dictum est. Non commemorabo alias recentiores ex superioribus repetitas, etsi nitore forte et cura typographica notabiles, qualis Londinensis est 1749, apud Jo. Brindley, Parisiensis 1754, apud Barbou, Glasguensis Tibulli et Propertii 1753, in-8°, ex Broukhusiana expressa, Birminghamiensis typis elegantissimis Jo. Baskerville, 1772. Accessit iis editio splendore, elegantia et diligentia, Parmæ, curata a Bodonio: *Catulli, Tibulli, Propertii opera, 1794, in-fol. maj.* Præfuit ei vir doctus, in Tibullo maxime Heynianam recensionem sequutus.

Albii Tibulli carmina: Libri tres cum libro quarto Sulpiciæ et aliorum novis curis castigavit Ch. G. Heyne, *Lipsiæ, 1755.*

Quantum librum Tibullo abjudicat doctus vir, qui tamen multis in locis de poeta optime meritis novam prorsus editionum seriem inchoavit. Textum Heynii curis restitutum proximi deinde editores exarari jusserunt.

Albii Tibulli carmina, etc. *Götting, 1762, in-12.*

Singulæ quædam lectiones ex antiquioribus editionibus revocatæ ab Heynianiis recedunt.

Albii Tibulli carmina: Libri tres cum libro quarto Sulpiciæ et aliorum novis curis castigavit Heyne, *Lipsiæ, 1777, in-8°.*

Albii Tibulli carmina, etc. *Biponti, 1783, in-8°.*

Heynii textum secutus est editor.

Albii Tibulli carmina, etc., novis curis castigavit G. Heyne. Ed. tertia emend. et auctor. *Lipsiæ, 1798.*

Prioribus quæ cura Heynii prodierunt editionibus a. 1755 et 1777, novæ accesserunt copiæ ac dotes e Cod. Guelf. et edit. recentt. collatis.

Albii Tibulli carmina. *Rotterdam*, 1805, in-12.

Nitide satis et accurate expressa, Heynium quoque auctorem sequitur.

Albii Tibulli carmina : Libri tres cum libro quarto Sulpiciæ et aliorum ex recensione Heyniana cum animadversionibus edidit E. C. F. Wunderlich philosoph. in acad. Goetting. doctor. *Goettingæ*, apud Dankwerts, 1809, in-8°.

Post hunc Jo. Henr. Vossius duas curavit editiones, quæ intra unius anni spatium lucem viderunt.

Albius Tibullus et Lygdamus, codicum ope emendati a Jo. Henr. Voss. *Heidelberg*, apud Mohr et Zimmer, 1811, in-8°.

Albius Tibullus und Lygdamus, nach Handschriften berichtigt von Joh. Heinr. Voss. *Ib. apud eosd.*, 1811, in-8°.

In priore quidem editione nonnisi nova textus recensio exhibetur : in altera vero adjunctus est etiam commentarius, quo vel lectiones, quas recepit, vel conjecturas quum suas ipsius, tum aliorum, quas intulit, defendere studuit. Ad textum vero constituendum undecim ille Codd., nondum collatis, et multis præterea editionibus antiquioribus usus erat.

Deinceps vir doctissimus, Immanuel. Georg. Huschke, professor Rostochiensis, anno MDCCCXIII primam libri primi elegiam, speciminis loco, recensuit atque illustravit; anno insequente eandem repetiit, atque tertium et septimum ejusdem libri carmen adjunxit.

Albii Tibulli Elegiæ tres, diversitatem lectionis Vossianæ suasque animadversiones adjecit Im. G. Huschke. *Rostoch*, ap. Adler, 1814, in-4°.

Subsecuta est totius Tibulli editio quæ debetur Conr. Al. Bauero, regi Bavar. a consil. legat.

Albius Tibullus. Mit teutscher Uebersetzung, und einer Auswahl der vorzüglichsten prüfenden und erläuternden Anmerkungen verschiedener Gelehrten, 1816, in-4°.

Qua editione, quum per bibliopolam non vendatur, ideoque paucis tantum innotuerit, quid auctor præstare voluerit, breviter exponamus. In præfatione primum docte disseruit de vita Tibulli, deque tempore quum ipsius poetæ, quo vixerit, tum carminum, quo probabiliter scripta sint, accuratius constituendo; deinde de

Vossii ratione, qui tertium elegiarum librum Lygdamo adscribit, et carmen ad Messalam Tibullo vindicat, quid censeat, paucis declaravit, denique nonnulla editionibus hujus poetæ adjecit. Textui e regione posuit versionem vernaculam, subjectis brevibus notis, quæ interpretationem atque explicationem maxime spectant. In fine editionis tres exhibentur commentationes, in quarum prima de nova Jo. Henr. Vossii textus recensione, altera de ejusdem versione germanica disserit; tertia exponit de pede trochaico, quæ lege in hexametros germanicæ linguæ admittendus sit. — Ceterum auctoris nomen, quod in titulo et præfatione omissum est, legitur in fine alterius commentationis, pag. 182.

Albii Tibulli carmina. Heynii edit. quarta nunc aucta notis et obs. F. E. Wunderlichii. *Lipsiæ*, 1817, in-8°.

In Heynii vestigiis non fideliter constitit auctor. Adjumenta emendandæ lectionis præter superiorum editorum copias apographa duorum Codd. Zwick. in partes vocavit.

Albii Tibulli carmina, etc.; ed. E. C. F. Wunderlich. *Gott.*, 1818, in-8°.

Albii Tibulli elegia decima libri primi annotationem adjecit Georgius Klindworth. *Lipsiæ*, 1818.

Albii Tibulli carmina, textu ad Cod. MS. et editiones recognito, concinniori lectionis varietate, etc.; edidit E. C. Christ. Bach. *Lipsiæ*, 1819, in-8°.

De poeta bene meritus, neque Heynianam neque Vossianam lectionem pressius secutus est, ut ipse in præfatione declarat.

Albii Tibulli carmina e recensione et cum animadversionibus Imman. C. Huschkii. 2 vol. *Lipsiæ*, 1819.

Hic, qua opinione sum, omnes omnium doctrina et ingenio longe post se reliquit.

Albii Tibulli, Propertii, edit. Tauchnitz. *Lipsiæ*, 18.

Albii Tibulli carmina ex post. Chr. Gotl. Heyn. castigatione edidit J. A. Amar. *Parisiis*, 1821.

Prodiit una cum Catullo inter scriptores latinos principes.

— Hactenus de editionibus. Ex scriptis virorum doctorum, quæ Tibullum spectant, hæc nobis innotuere :

H. C. A. Eichstadii Programma : disputantur nonnulla de iis,

CODICIBUS ET EDITIONIBUS. lxxxvij

quæ novo Tibulli editori vel cavenda vel faciunda sint. *Jenæ*, 1806, in-folio.

Eodem anno etiam *Jo. Aug. Goerenz* edidit programma :

Tentamen criticum in loca quædam carminum Tibullianorum. *Zwickao*. in-4°.

Epistola critica in Tibullum, Pseudo-Tibullum et Propertium, ad virum perillustrem H. C. A. Eichstadium, auctore Ern. Car. Chr. Bach. *Gothæ*, apud *Ettinger*, 1812, in-8°.

Denique aliquot ab hinc annis vir doctissimus Immanuel. Georg. Huschk. scripsit :

Commentat. ad Tibulli 1, 1X, 22, in *Frid. Aug. Wolf* analectis literar. fascicul. I, p. 164-184, 1816, in-8°.

De versibus nonnullis Tibulli.... scripsit I. F. Bellermannus. *Ienæ*, 1819.

De A. Tibulli vita et carminibus disputatio. Scripsit *Fred. Aug. Guil. Spohn* lit. græc. et lat. profes. ordin. Partis prioris. C. I-IV. *Lipsiæ*, 1819.

Egregiæ hujus dissertationis altera pars nondum in lucem prodiiit : ne prior quidem absoluta est, et fateor me vehementer utramque desiderasse. Comperio nunc summo dolore sponnium, immatura morte nuperrime vitam commutasse.

— Tibulli versiones præcipuæ gallicæ.

Primus quod sciam Tibullum gallice loqui jussit abbas *de Ma-roles*; sed non obtemperavit ille. Vellet nollet tamen, Lutetiæ prodiit cum aliis latinis. 1655, 2 vol. in-8°.

Aliam una cum Catulli et Galli versione in lucem emisit *Pezai*, 1771, 2 vol. in-8°.

Tertia debetur abbati *de Lonchamps*, prodiit Parisiis, 1777, in-8°.

Quartam curavit *Pastoret*. Parisiis, 1784, in-8°.

Élégies de Tibulle, par *Mirabeau*. Quædam notæ gallice conscriptæ unicuique elegiæ post ponuntur. *Paris*, 1798, 3 vol. in-8°.

Élégies de Tibulle, traduct. de *C. L. Mollevault*. *Paris*, 1808.

Quinque editionibus repetita est hæc versio metrica qua passim in notis usus sum.

— Ex versionibus germanicis, quæ metricæ scriptæ sunt, has indicasse sufficiet :

lxxxvii] DE TIBULLI CODICIB. ET EDIT.

Tibull's Elegieen , lateinisch und deutsch , von Frid. Carl. v. Strombeck. *Goetting , apud Dietrich , 1799 , in-8°.*

Adest etiam textus Heynianus.

Die elegischen Dichter der Römer , übersetzt von D. F. Koreff. tom. I. (qui continet Tibullum). *Parisiis , apud Schæll. 1810 , in-4°.*

Prodiit etiam sub titulo :

Tibulls Werke , der Sulpicia Elegien und einige elegische Fragmente andrer , von , etc.

Tibullus und Lygdamus , übersetzt und erklärt von Joh. Heinr. Voss. *Tubing , apud Cott. 1810 , in-8°.*

Denique novissima versio est Bäueri , de qua vid. supra.

VITA TIBULLI

EX CODICE MS. BIBLIOTHECÆ REGIÆ

DESCRIPTA A P. BURMANNO SECUNDO CUM LECTIÖNIS DIVERSITATE.

ALBIUS TIBULLUS, Eques Romanus³, insignis forma cultuque corporis observabilis, ante alios Corvium (*Corvinum*) Messalam oratorem⁴ dilexit, cujus et contubernalis Aquitanico bello⁵ militaribus donis donatus est; hic multorum judicio, maxime Quintiliani, viri in studia litterarum acerrimæ licentiæ⁶, inter Elegiographos summum obtinet locum. Epistolæ quoque ejus amatoriae, quamquam bre-

¹ De vita fusius agemus ad voluminis calcem, absoluto commentario.

² Laudat Burmannus hunc Codicem simpliciter ad Anthol. Lat. Tom. I, p. 416. Nec accuratius eum designavit in schedula inserta Editioni Broukh. (in Bibl. Reg. Berolinensi) cui inscripsit Vitam supra repetitam.

³ Codd. *Paris.* et *Lips. eques regalis.*

⁴ Idem libri cum ed. Venet. an. 1472, habent *originem pro oratorem*, cui voci Burmannus substituit *Imperatorem*. Tacitus Annal. XIII, 34. *Nerone tertium Consule simul inivit Consulatum Valerius Messala, cujus proavum, oratorem Corvinum, D. Augusto, abavo Neronis, collegam in eo magistratu fuisse, pauci jam senum meminerant.* Nonnulli auctorem perperam. *Jam senum* autem conjunxit Tacitus, ut *jam juvenem* Tibullus I, iv, 33.

⁵ Idem libri *equitanico*. Edd. Venet. 1487-93, *contubernalis Iapidio : pannonicum : et aquitano bello.*

⁶ Verba : *maxime.... licentiæ*, absunt a Cod. Lips. qui habet, *multorum judicio inter elegos princeps est habitus*. Voci *licentiæ* Burmannus substituit *diligentiæ* cum Ayrmanno, cui obloquitur Heynius, corrigens *Elegiographos*.

ves, utiles sunt. Obiit adolescens¹, ut indicat Epitaphium infra scriptum :

Te quoque Virgilio comitem non æqua Tibullum
Mors juvenem campos misit in Elysios,
Ne foret aut Elegis molles qui fleret amores,
Aut caneret forti regia bella pede.

¹ *Adolescens*. Fort. *juvenis*. Sic enim in ipso carmine subjecto : *tempore Virgilii*, additur apud Broukhusium. BUAM>Libri omnes habent *adolescens*.

TIBULLI VITA

AUCTORE HIERONYMO ALEXANDRINO¹.

ALBIUS TIBULLUS eques illustris et insignis forma in urbe romana ubi natus pergratus et militaribus † et togatis signis fuit quum vir esset doctus + nec † ut solent quidam vultum auster † et tristem sed hylarem † et iocundum erga omnes habuit+ Quippe Tibullus statura pulcher † corpore agilis Facie iocundus † lingua comis † moribus dulcis † et familiaris erat † Ante alios vero sibi omni officio † et benevolentia Messalla corvinus favit+ Erat hic orator insignis † atque consilio et opera Octavius princeps gravibus in rebus ac maximis utebatur † Amavit qui-

¹ Exstat hæc Vita etiam in Cod. Colbertino et Ed. Venet. an. 1475. Auctorem esse Hieronymum, patet e Vita Propertii, in cuius fine legitur: Vale gratissime lector † et memor Hieronimi Alexandrini (mi) † qui tibi tris vitas clarissimorum poetarum in lucem dedit Catulli Tibulli † et Propertii †

dem Tibullum Messalla † Eundemq; † et domi et foris multis donis † et favoribus sublevavit † Neque vero Tibullus fide minus integra quacunque in re obeunda sollicitus † Sed percupidus honoris eius et cultor erat † Aegaeum vero cum eo navigans mare mala valitudine captus est † Tunc salutis causa proximam in terram phaeaciam bona cum Messallae licentia consilio voluntate concessit armaque posuit ibi † Ac sprætis qui divitias auro fulvo cūgerent † Ad litterarum ocia quae iam reliquerat rediit † Epistolas familiares ad Amicos complures et delectabiles † metro et prosa dedit † Libros autem tres amatoriam de re suam ad deliam eligiato † metro scripsit † Sic enim quae nomine vero Plautia vocaretur hoc isto ficto nomine ac non suo appellavit † plura non scripsisse Tibullus memoratur † Obiit mortem in flore iuventutis Natus vero est hyrtio † et pansa consulibus biennio postquam cesus est Iulius Caesar † Natalis quoque ovidio Nasoni poetae annus idem fuit Se quidem memorat natum uterque versu isto Cum cecidit fato consul uterque pari † Nam ad liberandum brutum consules hyrtius † et pansa missi apud Mutinam fugatoque Antonio pempti sint † Haec sunt quae de Tibulli vita invenire potui †

CLARORUM ALIQUOT VIRORUM

DE

ALBIO TIBULLO

TESTIMONIA ET JUDICIA,

EX CETERIS, QUÆ PASSIM VULGATA SUNT, SELECTA.

Q. HORATIUS FLACCUS, *Od. XXXIII, Lib. I.*

Albi, ne doleas plus nimio, memor
Immitis Glycæ, neu miserabiles
Decantes elegos, cur tibi junior
Læsa præniteat fide.

Idem, *Lib. I, Epist. IV.*

Albi, nostrorum sermonum candide iudex,
Quid nunc te dicam facere in regione Pedana?
Scribere quod Cassi Parmensis opuscula vincat? etc.

Paulo post :

Non tu corpus eras sine pectore. Di tibi formam,
Di tibi divitias dederant, artemque fruendi.

P. OVIDIUS NASO, *Amor. Lib. III, Eleg. IX.*

Memnona si mater, mater ploravit Achillem,
Et tangunt magnas tristia fata Deas;
Flebilis indignos, Elegeïa, solve capillos.
Ah! nimis ex vero nunc tibi nomen erit!
Ille tui vates operis, tua fama, Tibullus
Ardet in exstructo, corpus inane, rogo.
Ecce puer Veneris fert eversamque pharetram,
Et fractos arcus, et sine luce facem.
Aspice, demissis ut eat miserabilis alis;
Pectoraque infesta tundat aperta manu.
Excipiunt sparsi lacrimas per colla capilli,
Oraque singultu concutiente sonant.

Fratris in *Æacæ* sic illum funere dicunt
 Egressum tectis , pulcher lūle , tuis.
 Nec minus est confusa *Venus* , moriente *Tibullo* ,
 Quam juveni rupit quum feras inguen aper.
 At sacri vates , et Divum cura vocamur :
 Sunt etiam , qui nos numen habere putent.
 Scilicet omne sacrum mors importuna profanat :
 Omnibus obscuras inijcit illa manus.
 Quid pater *Ismario* , quid mater profuit *Orpheo* ?
 Carmine quid victas obstupuisse feras ?
Ælinon in silvis idem pater , *Ælino* , altis
 Dicitur invita concinuisse lyra.
 Adjice *Mæoniden* , a quo , ceu fonte perenni ,
 Vatum *Pieris* ora rigantur aquis ;
 Hunc quoque summa dies nigro submersit *Averno* ;
 Diffugiunt avidos carmina sola rogos.
 Durat opus vatum , *Trojani* fama laboris ,
 Tardaque nocturno tela retexta dolo.
 Sic *Nemesis* longum , sic *Delia* nomen habebunt ;
 Altera , cura recens ; altera , primus amor.
 Quid vos sacra juvant ? quid nunc *Ægyptia* prosunt
Sistra ? quid in vacuo secubuisse toro ?
 Quum rapiant mala fata bonos , ignoscite fasso ,
 Sollicitor nullos esse putare Deos.
 Vive pius ; moriere pius : cole sacra ; colentem
 Mors gravis a templis in cava busta trahet.
 Carminibus confide bonis : jacet ecce *Tibullus*.
 Vix manet e tanto parva quod urna capit.
 Tene , sacer Vates , flammæ rapuere rogales ;
 Pectoribus pasci nec timuere tuis ?
 Aurea sanctorum potuissent templa Deorum
 Urere , quæ tantum sustinere nefas.
 Avertit vultus , *Erycis* quæ possidet arces.
 Sunt quoque , qui lacrimas continuisse negent .
 Sed tamen hoc melius , quam si *Phæacia* tellus
 Ignotum vili supposuisset humo.
 Hinc certe madidos fugientis pressit ocellos
 Mater ; et in cineres ultima dona tulit :
 Hinc soror in partem misera cum matre doloris
 Venit , inornatas dilaniata comas.
 Cumque tuis sua junxerunt *Nemesis*que priorque
 Oscula : nec solos destituere rogos.

Delia discedens: Felicinus, inquit, amata
 Sum tibi: vixisti, dum tuus ignis eram.
 Cui Nemesis, quid ais? tibi sint mea damna dolori?
 Me tenuit moriens deficiente manu.
 Si tamen e nobis aliquid, nisi nomen et umbra,
 Restat, in Elysia valle Tibullus erit.
 Obvius huic venias, hedera juvenilia eiectus
 Tempora, cum Calvo, docte Catulle, tuo.
 Tu quoque, si falsum est temperati crimen amici,
 Sanguinis atque animæ prodige, Galle, tuæ.
 His comes umbra tua est, si quid modo corporis umbra est.
 Auxisti numeros, culte Tibulle, pios.
 Ossa quietâ, precor, tuta requiescite in urna:
 Et sit humus cineri non onerosa tuo.

Idem, *Amor. Lib. I, Eleg. xv*, v. 27.

Donec erunt ignes arcusque Cupidinis arma,
 Discentur numeri, culte Tibulle, tui.

Idem, *Artis Lib. III*, v. 333.

Et teneri possis carmen legisse Properti;
 Sive aliquid Galli; sive Tibulle, tuum.

Idem, *Remed. Amor. v. 763*.

Carmina quis potuit tuto legisse Tibulli,
 Vel tua, cujus opus Cynthia sola fuit?

Idem, *Trist. Lib. II*, v. 447.

Credere juranti durum putat esse Tibullus*,
 Sic etiam de se quod neget illa viro.
 Fallere custodem demum docuisse fatetur,
 Seque sua miserum nunc ait arte premi:
 Sæpe velut gemmam dominæ signumve probaret,
 Per causam meminuit se tetigisse manum.
 Utque refert, digitis sæpe est nutuque locutus,
 Et tacitam mensæ duxit in orbe notam:
 Et quibus e succis abeat de corpore livor,
 Impresso fieri qui solet ore, docet.

* Hæc omnia paulo tantum inflexa, leguntur apud ipsam Tibullum Lib. I, Eleg. vz.

Denique ab incanto nimium petit ille marito,
 Se quoque uti servet, peccet ut illa minus.
 Scit cui latretur, quum solus obambulat ipse,
 Cur toties clausas exscreet ante fores.
 Multaque dat talis furti præcepta, docetque
 Qua nuptæ possint fallere ab arte viros.
 Nec fuit hoc illi fraudi; legiturque Tibullus,
 Et placet: et jam te principe notus erat.

Idem, *Trist.* IV, x, 51.

Virgilium vidi tantum: nec avara Tibullo
 Tempus amicitiae fata dedere meæ.
 Successor fuit hic tibi, Galle; Propertius illi:
 Quartus ab his serie temporis ipse fui.

Idem, *Ibid*, *Lib.* V, 1, 15-18.

Delicias si quis, lascivaque carmina quærit,
 Præmoneo, nunquam scripta quod ista legat.
 Aptior huic Gallus, blandique Propertius oris,
 Aptior, ingenium come, Tibullus erit.

C. VELLEIUS PATERCULUS, *Hist. Lib.* II, *cap.* XXXVI.

Pæne stulta est inhærentium oculis ingeniorum enumeratio: inter quæ maxime nostri ævi eminent, princeps carminum Virgilius, Rabiriusque, et consecutus Sallustium Livius, Tibullusque et Naso, perfectissimi in forma operis sui.

M. FABIUS QUINTILIANUS, *Instit. Orat.*, *Lib.* X, *cap.* 1.

Elegia Græcos quoque provocamus, cujus mihi tersus atque elegans maxime videtur auctor Tibullus.

P. PAPINIUS STATIUS, *Lib.* I, *Silo.* II, v. 252.

.....Hunc ipse, choro plaudente, Philetas
 Callimachusque senex, Umbroque Propertius antro
 Ambissent laudare diem; nec tristis in ipsis
 Naso Tomis, divesque foco lucente Tibullus.

M. VALERIUS MARTIALIS, *Lib.* IV, *Epigr.* VI.

....Qui compositos metro Tibulli,
 In Stellæ recitat domo libellos.

M. VALERIUS MARTIALIS, *Lib. VIII, Epigr. LXXIII.*

Fama est arguti Nemesis formosa Tibulli :
Lesbia dictavit , docte Catulle , tibi.

Idem, *Lib. XIV, Epigr. CXCH.*

Ussit amatorem Nemesis lasciva Tibullum ,
In tota jovit quem nihil esse domo *.

L. APPULEIUS, *Apologia.*

Accusent..... et Tibullum , quod ei sit Plautia in animo , Delia
in versu.

C. SOLLIUS SIDONIUS APOLLINARIS, *Carm. 9.*

Non Geticulus hic tibi legetur ,
Non Marsus , Pedo , Silius , Tibullus.

Idem *ad Hesperium.*

Memineris , quod sæpe versum complevit Delia cum Tibullo.

DIOMEDES GRAMMATICUS, *Lib. III, cap. VI.*

Quod genus carminis (Elegiam) præcipue scripserunt apud Romanos Propertius et Tibullus , imitati Græcos Callimachum et Euphormionem.

JOANNES BAPTISTA PIUS, *Annot. poster. cap. CXV.*

Princeps Elegorum poetarum est dubio procul Albius Tibullus , quia vere , non dissimulanter aut obnoxie , amantem agit ; modo superbit , modo supplicat , annuit , renuit , minatur , intercedit , dedignatur , devovet , orat , inconstans est , quod voluit non vult , quod optavit refugit , secum dissidens , ut in vera cupidinis rota illum circumagi credas. Non deest tamen in tanto lepore verborum suus nitor et reconditarum rerum cognitio.

ANGELUS POLITIANUS, *Nutric. v. 539.*

....Ut tersi memorat pia Musa Tibulli ,
Musa sibi primos quæ jure adasciscit honores
Imparibus numeris , ni blanda Propertius ora
Solvat , et ambiguam faciat certamine palmam.

* Vide Tibullum , Lib. I, Eleg. v, v. 30.

JULIUS CÆSAR SCALIGER, *Poetices, Lib. VI, cap. VII.*

Facilius e Tibulli locis expediemus censuram nostram. Uniformis ille pæne totus est, vixque discedens ab se ipso eodem pæne gyro concluditur. Audis enim casas, focos, rura, nemora, præla, spicas, sacra tum sæpe, tum multum. Omnium vero cultissimus, nec redundans in elegia.

JOACHIMUS CAMERARIUS, *in Elementis Rhetoricæ.*

Ego vero quoties Tibulli carmina lego, nihil amplius requiro neque venustatis, neque elegantiae: doctrinam autem et eruditionem admiror. Omnia arte studioque summo eliminata mihi videntur: itaque in maxima facilitate illa, cura tamen elaborationis conspicitur. Verba optima, sententiae exquisitae, compositio omnibus, ut aiunt, numeris perfecta. Ex quo necesse est hoc consequatur, carmina, ut sint et canora, et splendida, et concinna.

HADRIANUS TURNEBUS, *Advers. Lib. XVI, cap. XIX.*

Tibullus, ille politus suavisque poeta, et quidem Phœbeus olor, in quo sincerus esse videtur et ingenuus Latini sermonis sapor, nullo peregrino vitatus succo.

JACOBUS SANNAZARIUS, *Lib. II, Eleg. 1.*

Battiaden docti sectatur Musa Properti:

Flaccus Pindaricos dividit aure modos.

Passeris exsequias fracto canit ore Catullus:

Tu Nemesin laudas, culte Tibulle, tuam.

JUSTUS LIPSIUS, *Var. Lect. Lib. I, cap. XXI.*

Tibullus elegans cumprimis poeta, et in cujus purissimis scriptis nativa quædam et vernacula Latinæ linguæ munditia relucet.

ISAACUS CASAUBONUS, *Lectio. Theocrit. cap. XVII.*

Conferant tamen studiosi poeticarum amœnitatum Idyllium hoc cum poetæ cultissimi Tibulli Elegia quarta, libro primo. Nam illa videntur ad Theocriti imitationem dicta:

Carmine purpurea est Nisi coma: carmina ni sint,

En humero Pelopis non nituisset ebur.

FRANCISCUS MODIUS, *Silo. Carm. xv, ex persona Tibulli.*

Ut Cidnus nullas sordes, nitidissimus amnis
 Volvit, et a limo purus ubique fluit :
 Sic mea, Romanas inter castissima Musas,
 Undique nativo culta decore nitet.
 Ergo aliæ placeant ornatu trans mare sumto :
 Nostra suo, et patrio si placet una, sat est.

ANDREAS SCHOTTUS, *Nodor. Ciceron. Lib. I, cap. VII.*

Tibullus autem elegans Latini sermonis poeta.

Idem, ibidem, *cap. VIII.*

Est purus et elegans, bonusque Latinitatis auctor Tibullus,
 Eques et ipse Romanus, qua tempestate, ut hodieque, nobilium
 quam plebeiorem cultior ac politior sermo fuit.

Idem, *Observat. Human. Lib. II, cap. XIII.*

Scitus et elegans tum in verbis, tum in numeris Tibullus : sed
 qui e Græcis fontibus pleraque expresserit.

CASP. BARTHIUS, *Lib. IV, Advers. cap. XI.*

Et quis melior Tibulli expositor, quam Tibullus? qui tot sæculis
 parem non habuit, ac ne imitatore quidem, quem sane nostra
 sæcula legant? Et sæpissime miratus sum hoc fatum Romanæ Ec-
 clesiæ; et floruisse et defloruisse una ætate Amatoriam ejus Vene-
 rem, quantum quidem ad nos pertinet : nam Martialis et Papinii
 ætate, quod ex ipsis et Plinio etiam juniore constat, talia non
 pauci scripserunt. Verum cum ipsis fere nominibus et hi et sequen-
 tis ævi interierunt.

VINCENZO GRAVINA, *nel Discorso delle Favole antiche.*

Tibullo è pieno di soavità, di grazia, di tenerezza, di passione,
 di purità, e d'eleganza, tanto nel numero quanto nelle parole,
 maravigliosa, e perfetta.

PETRUS LOTICHIVS SECUNDUS.

Talis in Aonidum patria, silvisque beatis
 Perfluit æternus sancta vireta liquor.

Illic largiffuus vaturn chorus omnis ad undas
 Inter odoratum ludit amatque nemus.
 At myrti vacua solus gemit unus in umbra
 Quem circum lacrimis omnia plena madent.
 Hunc quondam facilem pharetrato semper Amori
 Ipsa Venus campos duxit in Elysios.
 Hoc duce carpe viam. Sed enim tu mente pudica,
 Caste puer, castis carmina finge modis.
 Ipse quidem, nec vera nego, Sulmonis aquosi
 Ad Musas propius monstrat Alumnus iter :
 Sed tantum superat facundi Musa Tibulli,
 Quantum voce alias Daulias ales aves.

Nostrates innumeras Tibullo laurus impertiti sunt, ut nullus fere poeta in carminibus egregium elegiæ romanæ principem illaudatum prætermiserit; sat erit hoc loco judicium transcripsisse, quod de Albio Gallicus pronuntiavit Quintilianus *La Harpe*, in opere dicto *Lycee*, vol. II, p. 209.

« C'est à Tibulle qu'il en faut revenir; c'est lui qu'il faut relire
 » quand on aime; c'est en le lisant qu'on se dit : Heureux l'homme
 » d'une imagination tendre et flexible, qui joint au goût des vo-
 » luptés délicates le talent de les retracer, qui occupe ses heures
 » de loisir à peindre ses momens d'ivresse, et arrive à la gloire en
 » chantant ses plaisirs ! C'est pour lui que le travail de produire de-
 » vient une nouvelle jouissance. Pour parler à notre ame, il n'a
 » besoin que de répandre la sienne. Il nous associe à son bonheur
 » en nous racontant ses illusions et ses souvenirs; et ses chants
 » pleins des douceurs de sa vie, ses chants qui ne semblaient faits
 » que pour l'amour qui repose, ou pour l'oreille de l'amitié con-
 » fidente, sont entendus de la dernière postérité. »

ELEGIARUM ARGUMENTA.

ARGUMENTA cur non singulis elegiis præfixerim, audi nunc, amice lector; duobus causis maxime adductus sum ut ea omnia hoc loco exhiberem, quarum prior hæc est: poetas recentiores sive Gallos, sive Germanos absque ulla editorum interpretumque lucubratione legimus. Quis unquam elegias egregias quas cecinit *Parny* argumento onerare ausus est? quis tersam eximii *Bertin* elegantiam fædo elencho dehonestavit? Nonne satis erit notis, commentariis, disquisitionibus veterum poemata impediisse; excursus insuper et notitias litterarias addidisse? An etiam in fronte carminis, lectorem ab aditu prohibebit argumentum? Altera causa cur seorsum hic compareant summaria, majoris adhuc momenti mihi visa est: ordinem spectat quo conscriptæ fuerint elegiæ, secundum temporum seriem; qua in re ab omnibus editoribus dissentio, in alia prorsus descendens. Certo nimiam audaciam professus essem, si nulla dubitatione adhibita opinionem meam textui ipsi obtruxissem, superscriptis iis, quæ fortasse nihil nisi vana somnia sunt. Cæterum, ne facultate careres primo intuitu unamquamque elegiam cognoscendi, tabulam ad calcem voluminis consueto more locavimus; ibique simul breve argumentum una tantum lineola pro singula elegia expressum. Jamdudum apud omnes constat Horatii, Virgilii aliorumque carmina nullo temporis ordine servato in libros digesta esse. De Tibullo idem obtinet, ut in vita ostendemus. Hic vero librorum vestigia prementes, numerosque superscriptos servantes, argumenta eodem ordine, quo

nunc leguntur ipsæ elegiæ, exponimus. Nihilominus sententiam nostram de serie restituenda addimus, ampliorem de hac re disquisitionem in Vitam relegantes.

LIBER PRIMUS.

ELEGIA PRIMA.

Crediderim hanc ordine tertiam esse, et tunc conscriptam quum Tibullus e Corcyra, ubi ægrotaverat, Romam rediit, anno U. C. secundum Varronem 727. Constat verbis *te bellare decet terra, Messala, marique* ducem hunc eo tempore adhuc in expeditione implicitum; quod non facile aliter explicare poteris, quam si Ægypticam intelligas; Gallicæ enim interfuit ipse Tibullus: *non sine me est tibi partus honos*, (eleg. VII, 9.) Quinadeo et in Ægyptum Messalæ comes profecturus erat poeta, quem Corcyræ morbus oppressit, ita ut, vix inde resurgens, divitias quas speraverat detestaretur, jam nihil aliud agens quam ut puellam citissime reviseret, *jam, modo non, possum contentus vivere parvo*, v. 25. Hunc versum et præcipue *to modo non* ita intelligo: modo accisas patrum opes augere cupiens, nunc parvo contentus sum; *o quantum est auri potius pereatque smaragdi, Quam fleat ob nostras ulla puella vias*. Ut opinor, Tibullus e Gallia redux Deliam Romæ deperiit, annos natus circiter octodecim, ita ut prima stipendia, consueto more Romanorum, septimo decimo anno meruerit.

ELEGIA II.

Hanc cultro in minutas partes discerpserunt interpretes, quum tamen optime cohæreant ab initio ad finem usque versus omnes, ut in commentario ostendimus. Poeta queritur ob Deliæ suæ clausam januam, tum puellam adhortatur ut maritum decipiat; deinde sagæ laudat artes, denique rursus portæ obseratæ memor, exclamat *num Veneris magnæ violavi numina verbo*: et ad finem usque querimo-

niis indulget. Quod ad tempus attinet, opinor hanc elegiam, non nisi post librum tertium integrum natam esse; de Delia enim jam nupta agitur, et est Delia, nō fallor, eadem cum Neæra, ut in Vita reperire est. Suspikor insuper, primi libri quintam et sextam circa idem tempus conscriptas esse.

ELEGIA III.

Hæc mihi ordine secunda videtur. Tibullus qui Gallia reversus, amore in Deliam ardebat, nihilominus Messalam ad bellum secutus erat in Ægyptum, licet *ingressus iter* offensus *in porta signa* dederit pes. Nunc omnem peregrinandi morem detestatur, aureique sæculi vitam prædicat. Deinde de morte et locis inferis cogitat. Redit autem inde ad vota pro salute et reditu in patriam.

ELEGIA IV.

Hanc inter poetæ postremas habendam censeo; inter eas scilicet, quæ post extinctum in Deliam amorem scriptæ sunt; ita ut fere eodem tempore Tibullus in Marathum pravo desiderio raptus sit, quo Cerinthus et Sulpitiæ carmina subministravit, ipse a puellis alienus donec rursus eum Nemesis retibus suis intricaverit. Enarrat artes quibus puerorum animus ad obsequium pellici possit. Partes docentis agit hic Priapus, et consultus respondet tanquam alter Apollo. Incidit fortasse hæc elegia in annos U. C. 732, 733, 734; perinde ac octava et nona ejusdem libri.

ELEGIA V.

Hæc secundam subsequitur, sextam vero antecedit quas omnes lubenter ad annum Urbis 729 vel 730 retulerim, quum Neærae suæ jam Delia primam appellationem poeta reddiderit. Delia hic præter virum alios adhuc amatores, eosque divites admittere videtur, pristini pudoris oblita. Tibullus, qui illa se carere facile posse crederat, nunc iterum amore vel potius cupidine incensus, injuriam puellæ a se factam deprecatur; et quam bene de ea, quum morbo ægrotaret meritis sit commemorat, denique lenam exsecratur quæ divitem amatorem ad Deliam adduxerat.

ELEGIA VI.

Ejusdem esse anni fere, cujus superior, videtur hæc. Poeta misere anxius multa comminiscitur, quibus aut furta puellæ arguere, aut eam ad meliorem mentem revocare conatur. Tandem matris puellæ recordatur summo cum affectu, quum eam studiosam sui et amoribus propitiam expertus esset.

ELEGIA VII.

An. U. C. 727, triumphum Messalæ Aquitanicum et simul ejus natalem celebrat. Enumerat, quod poetæ facere solent, loca in quibus Messala præterea res gessit, et, Ægypto commemorata, incidit in Osirin, quem tandem cum genio ad diem natalem celebrandum advocat, et pro Messala vota facit. Ordine fortasse sexta est earum quæ supersunt.

ELEGIA VIII.

Quod ad tempus attinet, te ad quartæ argumentum refer. De amore Marathi in Pholoen agit hoc carmen. Erat Marathus multorum, etiam Tibulli votis expetitus, ipse cultu sibi et ornatu placens: quem in gravem puellæ amorem incidisse, multis argumentis poeta deprehenderat. Nec tamen novus ille erat amor, sed ex longa cum Pholoe, quæ prior formosum puerum appetiverat, consuetudine natus: quo observato, Pholoe ad puellares artes edocta, superbe et fastidiose puerum habuit, eumque solita cum calliditate, modo elusit, modo excruciavit. Immiscet poeta monita et objuraciones puellæ, ne puerum illa ulterius torqueat.

ELEGIA IX.

Ad eundem annum referenda. Marathus rursus adest, quem lector longe exulare vellet. Pueri muneribus corrupti avaritiam et perfidiam graviter accusat poeta: hinc acerbe invehitur in corruptorem, eique mala summa apprecatur, uxoris adulteria et sororis temulentiam. Puero autem poenitentiam facti prædicit.

ELEGIA X.

Ex ipsis Elegiæ verbis liquet poetam hæc scripsisse, quum militatum abiturus esset cum Messala, *et jam quis forsitan hostis Hæsuræ in nostro tela gerit latere*. Et est sane expeditio illa, ad quam, neglectis præsagiis, profectus erat revera, quum Corcyræ æger remansit; unde sequitur hoc carmen anno 726 vel ineunti 727 tribuendum esse, ita ut reliquas Elegias omnes præcesserit. Bellum exsecratur poeta, pacis bona laudans inque his amoris lusus. Utrum Deliam tunc novit necne Tibullus, parum constat, qui eam fortasse paucos ante discessum dies vel menses primum vidit et adamavit. Licet puellam hac elegia silentio præterierit, potuit vel clam se, amore nascente, in illam rapi, ita ut jam belli tædium eum teneret.

LIBER SECUNDUS.

ELEGIA PRIMA.

Elegia hæc primæ superioris libri subjicienda est, si temporis rationem spectas. Messalæ enim de Gallis victoria memoratur v. 33. Neque de Asia meminit, ubi, absens Messala, v. 31, adhuc agebat ut videtur, nondum superatis hostibus. Licet dicere possis Messalam non ante reditum ex Asia Gallicum celebrasse triumphum, sententia nostra nihil inde damni referet. Vox enim *triumphis* ad ipsam victoriam de Gallis reportatam trahi potest, quamvis solemnitas triumphalis nondum subsecuta sit. Sacrum ambarvale describit. Ovidius totum hoc argumentum ad sementivas ferias transtulit. *Fast.* I, v. 658 sqq. ubi ei Tibullum ob oculos fuisse manifestum est. Noster primo loco indicit festum diem, tum preces facit ad Deos, commemorat epulas festas, et inter vota Messalæ mentionem facit ingeniose. Inde ad laudes ruris convertitur.

ELEGIA II.

Superiores omnes, tertium librum integrum, imo quantum scripsisse Tibullum suspicor antequam hanc elegiam caueret ad Cerinthis

Natalem celebrandum. Tunc enim jam duxerat Sulpitiam ille ut ostendit hujus elegiæ v. 11, *uxoris fidos optabis amores*. Itaque existimo poetam nostrum jam Nemesin circa idem tempus amasse, ut e sequentis elegiæ primo versu patet *rura meam*, *Cerinthe*, etc. Tibullus tunc egregiis in Deliam carminibus illustris, Sulpitiæ sub nomine latens, quarti libri elegantes versus Cerinthi amoribus largitus erat.

ELEGIA III.

Hinc ad libri finem de Nemesi agitur, quæ Tibulli ultimus amor fuit; has elegias itaque circa, an. 733, 734, 735, ortas merito dixeris, sed inverso ordine, trajectaque quinta, ut inter tertiam et quartam appareat. Cæterum hic rusticari gestit Tibullus, propter amicam rus abductam, seque tuetur Apollinis exemplo; deinde de puellæ cupiditate conqueritur.

ELEGIA IV.

Nemesis amore devinctus, quum ea munera postulare, de ejus avaritia acerbe conqueritur; deos hominesque accusat, diras facit puellæ; constituit tamen miser vel paternis bonis venditis extundere munera quibus illam expugnet. HEYN.

ELEGIA V.

M. Valerio Corvino Messalæ duo erant filii, alter Marcus qui consul fuit cum Cornelio Lentulo a. U. C. 750, alter Lucius, datus in adoptione ingenti Aureliæ et dictus L. Aurelius Cotta Messalinus Volusus. Alteri eorum gratulatur Tibullus, quod in collegium quindecim virorum sacris faciundis et inspicundis libris sibyllinis cooptatus fuerit. Primum Apollinem invocat ut sacris hujus diei solemnibus adsit, narrat inde præclarum Sibyllæ oraculum.—Romæ fata. —Tum prodigia sub illud tempus visa repetit, habetque in votis ut ea porro abolita et sublata sint; contra memorat meliora omina ex lauro in ara accensa, et exponit bona, quæ inde sint consequutura, inque his bonam messem, vindemiam ac feturam pecudis, secundaque matrimonia: inde festos dies ab agrestibus hilariter peragendos inque iis lusus amatorios; inter quos sui ipsius amoris

parum secundi meminit. Facit tandem vota pro Messalino ejusque patre. HEYN.

ELEGIA VI.

Æmilio Macro ad militiam profecto, hoc idem se facere velle minatur, ut puella relicta militatum discedat; at quam impar tali auso futurus sit mox reputat. Tum ad miserationem conversus Nemesin obtestatur per Manes sororis, quæ circa illud tempus violenta morte, de fenestra præcipitata, interierat. HEYN.

LIBER TERTIUS.

ELEGIA PRIMA.

Tibullus jam per aliquod tempus Corcyra reversus, levem ac infidum puellæ animum suspicabatur, neque tamen omnino compertum habebat utrum novo studeret amoris illa nec ne (sive sibi conjux, sive futura soror, v. 27) (seu, mea seu fallor, cara Næra tamen, v. 6). Hinc crediderim hanc elegiam post secundam, tertiam et quartam hujus libri, emissam esse a poeta; in quibus Næeræ sive potius Deliæ in se amorem nondum suspectum habet, nisi forte exeunte quarta tale aliquid subodoratur. — Kal. Martiis ex more munera puellæ mittit.

ELEGIA II.

Hæc cum binis sequentibus primam præcedere secundum temporis seriem jam ostendimus. Poeta, post puellæ discessum, vitæ tædio victus, de funere jam cogitat, optatque ut Næra ante rogum fleat, deinde ceremonias describit funebres.

ELEGIA III.

In eodem discidio conscripta. — Vota sibi ait fuisse nulla nisi ut cum Næra vitam exigeret; sine ea si vivendum sit, vitæ munus deprecatur. HEYN.

ELEGIA IV.

Elegia hæc somnium exponit per quod Apollo ei apparuerat, et de Nezeræ inconstantia dataque alii viro fide monuerat. Hic itaque prima suspicio nascitur, quam in prima elegia jam auctam esse vidimus; prima enim ordine temporis, hanc sequatur oportet.

ELEGIA V.

Mihi, ut videtur, poeta ob amoris nimias sollicitudines ægrotabat; Nezeram enim alii favere jam liquido compertum erat Tibullo, qui hoc infortunio maxime percussus, ad amicos scribit, qui Thermas in Etruria adierant. Sexta elegia inter hanc et superiorem ponenda est: non quidem qualiter eam editores proferunt sexaginta versibus longam, sed qualis in libris omnibus occurrit, triginta duobus. Ita enim poeta qui hac, valetudini obnoxius, jamjam moriturus jacet, sexta (id est antecedente) dolet tantum, neque spe adhuc omnino caret.

ELEGIA VI.

Vide quæ ad quintam diximus. Æstuat miserî amantis animus in omnes partes distractus; vino dolorem excutere frustra conatur. *Venti temeraria vota.... diripienda ferunt.*

ELEGIA VII.

Cur novam constituerim e 32 duobus versibus, qui in reliquis editionibus sextæ elegiæ perperam adtexuntur, in notis fusius explicui. Poeta qui vino, qui *securæ mensæ* frustra confisus, nihil inde ad sanandum amorem profecerat, fatetur, male componi risum mendaci ore. Nihilominus Lenæi patris memor, tristia verba exulare jubet. Tunc juvenes monet ne puellæ perjuriis sese capi sinant, ac subito de amica commonefactus, ejus perfidiam valde saucius deflet: denique amorem rursus parvi pendere videtur. Scripta hæc elegia tunc quum Delia, alii nuptura, ipsius ignem contemnebat, neque jam dolorem amici curabat. Hic videre est, quomodo poeta paulatim suspitione anxius, mox mali violentia in dies crescente, tandem in morbum inciderit (vide elegiam quintam), deinde refectus paulatim, modo pristino affectu raptus sit, modo vulneri mederi cupiens, eo

pervenerit ut etiam sine Delia vivere posset, quam (eleg. II, v, vi, lib. I) denuo, licet nuptam, in deliciis habuit, non juvenili quidem et puro igni, sed libidinoso et lascivo; puella jam plures admittente: *illa quidem tam multa negat... sic etiam deme pernegat usque viro*. Hanc elegiam cum sexta quintæ præfigas.

LIBER QUARTUS.

CARMEN PRIMUM IN MESSALAM.

Primum excusat tenuitatem ingenii sui. Inde laudem orditur a virtutum prædicatione, quas in castrenses et forenses dispescit: comparat Messalam cum Ulysse; cujus mentione facta, in errores ejus evagatur. Commemoratis postea populis, ex quibus triumphos habiturus esset Messala, incidit poeta in descriptionem orbis terrarum. Denique addictum Messalæ se profitetur in perpetuum. Si quæras quo tempore hoc carmen scripserit Tibullus, respondebo, *nunquam*.

CARMEN II.

Sulpiciam laudat, pulcherrimam et jucundissimam puellam, quam Cerinthus deperibat, mutuo amore fruens. Martem advocat ipsum ut illam mirari possit kalendas Martias de more celebrantem; postea vota suscipit pro hujus festi felici reditu.

CARMEN III.

Queritur Sulpicia, Tibulli ut opinor verbis, ob Cerinthus venerationi deditum; hunc in posterum sequi vult ad casses et per silvas. Elegiæ quæ Cerinthus et Sulpiciam spectant, tunc temporis scriptæ videntur, quum Tibullus amore in Deliam liberatus, Nemesin nondum noverat.

CARMEN IV.

Tibullus suis ipsius verbis usus, nullique sublatens ficto nomini, Phœbum advocat, ut ægrotanti puellæ *medicas* applicet *manus*: solatur deinde Cerinthus amatorem.

CARMEN V.

Nomine Sulpiciæ Cerintho mittitur hoc carmen , quod revera Tibulli est. Occasione natalis vota pro mutui amoris constantia facit puella.

CARMEN VI.

Tibullus ipse natalem Sulpiciæ diem celebraturus, ad Junonem preces fundit, ut amorem Cerinthis perpetuum conservet conjugioque faveat, quamquam puellæ matre non adjuvante.

CARMEN VII.

Potita votis suis puella et Cerinthis amplexibus perfruita exultat præ gaudio. Noli mirari eam absque ullo pudore omnia aperte edicere, cui Tibullus interpretes erat.

CARMEN VIII.

In villam ad natalem suum celebrandum abducta Sulpicia se ab amatore suo divelli ægre fert. Messalæ fuisse in eo itinere et festo apparatu partes aliquas ex v. 5, colligitur, unde etiam suspicio fit, Messalam amavisse Sulpiciam. An vero Messala ad natalem celebrandum rus eam invitaverit, quod Scaliger tanquam exploratum ponit, equidem non diserte commemoratum video. Quid? quod nec illud admittendum videtur quod ad natalem suum in villa celebrandum illa abducta putatur; nam e sequenti carmine potius sic statuendum: quavis alia de causa rus illam abiisse: incidisse tantum iter in illum ipsum diem qui puellæ natalis erat. Nam Cerinthis vix esse potest, quia *invisus* adjectum est. HEYN.

CARMEN IX.

Cerintho Sulpicia se natali Romæ mansuram esse nuntiat.

CARMEN X.

Vulgaris puellæ amplexibus indulsisse Cerinthum suspicatur Sulpicia, eumque hac de re reprehendit.

CARMEN XI.

Sulpicia ex febris laborans, Cerintho se sollicitam esse de ipsius amore profitetur et se convalescere, idem si Cerintho fuerit optatum, cupit.

CARMEN XII.

Levitatem suam, quod Cerinthum reliquerit solum, excusat puella.

CARMEN XIII.

Hæc elegia (mea sententia) ad Deliam pertinet, et post primam libri primi legenda est. Ordine vero temporis servato eam merito quartam numeraveris. Jurat poeta puellæ suæ, se ei uni perpetuo servitutum : mox quum se præcipitanter hoc jurasse intelligat, quum puella hac constantiæ professione adduci possit, ut de ejus amore nimis secunda, in alios ipsa amores proclivis sit, ad preces supplices confugit.

CARMEN XIV.

De perfidia puellæ sollicitus, tantum hoc in votis habet ut ipse surdus sit. Hoc carmen, quæ mea sententia sit, optime post quintam libri primi elegiam legetur, lasciviente jam Delia et alios amatores clam marito clamque Tibullo admittente.

De singulis argumentis, quatuor librorum ordinem secuti, jam quæ sentiremus diximus. Superest ut elegias secundum seriem temporum disponamus, denique ut Scaligeri trajectiones cum vulgatis editionibus conferamus, et rursus vulgatas editiones et libros scriptos cum illius depravationibus. Tres igitur submittimus tabulas quarum prima elegias ordine chronologico exhibet, reliquæ vero duæ vulnera a Scaligero Brouckhusioque illata sanant, comparandisque inter se variis editionibus inserviunt.

TABULA PRIMA.

ELEGIAE SECUNDUM SERIEM TEMPORUM DISPOSITAE.

(Numeri arabici ordinem indicant quo quaeque elegia composita fuerit.)

1. ELEGIA X.	Libri primi.	} An. U. C. fere 727.
2. III.		
3. I.		
4. XIII.	Libri quarti.	
5. I.	Libri secundi.	
6. VII.	Libri primi.	
7. II.	Libri tertii.	} An. U. C. 728, 729 ad 732 vel 733.
8. III.	Libri tertii.	
9. IV.	Ejusdem.	
10. I.		
11. VI.		
12. VII.		
13. V.		
14. II.	Libri primi.	
15. V.	Ejusdem.	
16. XIV.	Libri quarti.	
17. VI.	Libri primi.	
18. ELEGIA IV.	Libri primi.	} Marathum spectant tres illae elegiae.
19. VIII.	Ejusdem.	
20. IX.		

— Huc usque Deliae regno subditus vixit.

21.	II.	Libri quarti.	} De Sulpiciæ et Cerinthis amoribus fortasse annis 732, 733, conscriptæ.
22.	III.	Ejusdem.	
23.	IV.		
24.	V.		
25.	VI.		
26.	VII.		
27.	VIII.		
28.	IX.		
29.	X.		
30.	XI.		
31.	XII.		
32.	II.	Libri secundi.	
33.	III.	Libri secundi.	} Amore in Nemesin ardebat, ut vi- detur: exeunte an. 733 ad 735 vel for- tasse 736.
34.	V.	Ejusdem.	
35.	IV.		
36.	VI.		

TABULA SECUNDA,

SIVE

INDEX IN CARMINA ET VERSUS DIVERSARUM EDITIONUM,

NUMERORUM DIVERSITAS ILLATA PER SCALIGERI ET BROUCKHUSII
TRANSPOSITAS CARMINUM PARTES.

Edd. vulgatae et Codd.

Scaliger et Brouckhus.

LIBER PRIMUS.

ELEG. I.	1, 2, 3, 4. (Quem labor.)	ELEG. I.	1, 2, 45, 46.
—	5, 6.	—	3, 4.
—	7, 8, 9, 10.	—	9, 10, 7, 8.
—	11, 12.	—	15, 15.
—	13, 14.	—	17, 18.
—	15, 16.	—	19, 20.
—	17, 18.	—	21, 22.
—	19, 20.	—	23, 24.
—	21, 22.	—	25, 26.
—	23, 24.	—	27, 28.
—	25, 26, 27, 28.	—	47, 48, 49, 50.
—	29, 30, 31, 32.	—	9, 10, 11, 12.
—	33, 34.	—	33, 34.
—	35, 36.	—	13, 14.
—	37, 38, 39, 40.	—	29, 30, 31, 32.
—	41—50.	—	35—44.
—	51—58.	—	51—58.
—	59—78 f.	—	73—92 f.
ELEG. II.	1—64.	ELEG. II.	1—64.
—	65—70.	ELEG. I.	67—72.
—	71—78.	—	59—66.
—	79—98 f.	ELEG. V.	37 ad f.
ELEG. III.	1—94 f.	ELEG. III.	1—94 f.
ELEG. IV.	1—8.	ELEG. IV.	1—8.
—	9—14.	—	69—74.
—	15—38.	—	11—34.
—	39—40.	—	9—10.
—	41—74.	—	35—68.
—	75—84 f.	—	75—84 f.

Edd. vulgatae et Codd.

ELEG. V.	1—36.
—	37—68.
—	69—70.
—	71—76 f.
ELEG. VI.	1—32.
—	33—86 f.
ELEG. VII.	1 ad f.
ELEG. VIII.	1—66.
—	67 ad f.
ELEG. IX.	1 ad f.
ELEG. X.	1 ad f.

Scalig. et Broukhus.

ELEG. V.	1—36.
ELEG. VI.	1—32.
—	33—34.
ELEG. VII.	33—38.
—	1—32.
—	39—92 f.
ELEG. VIII.	1 ad f.
ELEG. IX.	1—66.
—	71 ad f.
ELEG. X.	1 ad f.
ELEG. XI.	1 ad f.

LIBER SECUNDUS.

ELEG. I.	1.
ELEG. II.	
ELEG. III.	1—32.
—	33—60.
—	61—74.
—	75—78.
—	79—80.
ELEG. IV.	
ELEG. V.	1—42.
—	43—60.
—	61—62.
—	63—112.
—	113—122 f.
ELEG. VI.	1—14.
—	15—18.
—	19—54 f.

ELEG. I.	
ELEG. II.	
ELEG. III.	1—32.
ELEG. VI.	15—42.
ELEG. III.	33—46.
LIB. I, IX.	67—70.
— II, III.	47, 48.
ELEG. IV.	
ELEG. V.	1—42.
—	45—62.
—	43—44.
—	63—112.
—	117—127.
ELEG. VI.	1—14.
ELEG. V.	113—116.
ELEG. VII.	1—36 f.

LIBER TERTIUS.

ELEG. I.	
— II.	
— III.	
— IV.	
— V.	
— VI.	

ELEG. I.	
— II.	
— III.	
— IV.	
— V.	
— VI.	

LIBER QUARTUS.

ELEG. I.	
— II—XV.	

ELEG. I.	
— II—XV.	

TABULA TERTIA,

SIVE

INDEX IN NUMEROS ELEGIARUM TIBULLI ET VERSUUM EX EDITIONIBUS
SCALIGERI ET BROUCKHUSII COMPARATIONE CUM NUMERIS CODD. ET
EDD. EX IIS FACTARUM.

Edd. ex Scalig. et Brouckhus. inter-
polatione.

Edd. ad fidem Cod.

LIBER PRIMUS.

ELEG. I. 1, 2.
— 3, 4.
— 5, 6.
— 7, 8.
— 9, 10, 11, 12.
— 13, 14.
— 15—28.
— 29—32.
— 33, 34.
— 35—44.
— 45—46.
— 47—50.
— 51—58.
— 59—66.
— 67—72.
— 73—92 f.

ELEG. II. 1—64.

ELEG. III. 1—94 f.

ELEG. IV. 1—8.

— 9—10.

— 11—34.

— 35—68.

— 69—74.

— 75—84 f.

ELEG. V. 1—36.

— 37—56 ad f.

ELEG. VI. 1—32.

— 33, 34.

ELEG. VII. 1—32.

— 33—38.

— 39—92 f.

ELEG. I. 1, 2.

— 5, 6.

— 9, 10.

— 7, 8.

— 29, 30, 31, 32.

— 35, 36.

— 11—24.

— 37—44.

— 33, 34.

— 41—50.

— 3, 4.

— 25—28.

— 51—58.

ELEG. II. 71—78.

— 65—70.

— 59—78 f.

ELEG. II. 1—64.

ELEG. III. 1—94 f.

ELEG. IV. 1—8.

— 39, 40.

— 15—38.

— 41—74.

— 9—14.

— 75—84 f.

ELEG. V. 1—36.

ELEG. II. 79—98.

ELEG. V. 37—68.

— 69, 70.

ELEG. VI. 1—32.

[ex ELEG. V. 71—76 f.]

ELEG. VI. 33—86 f.

*Edd. ex Scalig. et Broukhus. interpolatione.**Edd. ad finem Codd.*

ELEG. VIII. 1 ad f.
 ELEG. IX. 1—66.
 — 67—70.
 — 71 ad f.
 ELEG. X. 1 ad f.
 ELEG. XI. 1 ad f.

ELEG. VII. 1 ad f.
 ELEG. VIII. 1—66.
 [L. II, EL. III. 75—78.]
 ELEG. VIII. 67 ad f.
 ELEG. IX. 1 ad f.
 ELEG. X. 1 ad f.

LIBER SECUNDUS.

ELEG. I.
 ELEG. II.
 ELEG. III. 1—32.
 — 33—46.
 — 47, 48 f.
 ELEG. IV.
 ELEG. V. 1—42.
 — 43, 44.
 — 45—62.
 — 63—112.
 — 113—116.
 — 117—127 f.
 ELEG. VI. 1—14.
 — 15—42 f.
 ELEG. VII. 1—36 f.

ELEG. I.
 ELEG. II.
 ELEG. III. 1—32.
 — 61, 74.
 — 79, 80.
 ELEG. IV.
 ELEG. V. 1—42.
 — 61, 62.
 — 43—60.
 — 63—112.
 ELEG. VI. 15—18.
 ELEG. V. 113—122 f.
 ELEG. VI. 1—14.
 EL. II, III. 33—60.
 ELEG. VI. 19—54.

LIBER TERTIUS.

ELEG. I.
 ELEG. II.
 ELEG. III.
 ELEG. IV.
 ELEG. V.
 ELEG. VI.

ELEG. I.
 ELEG. II.
 ELEG. III.
 ELEG. IV.
 ELEG. V.
 ELEG. VI.

LIBER QUARTUS.

ELEG. I.
 ELEG. II—XV.

ELEG. I.
 ELEG. II—XV.

ALBII TIBULLI ELEGIARUM

LIBER PRIMUS.

ELEGIA PRIMA*.

DIVITIAS alius fulvo sibi congerat auro,
Et teneat culti jugera multa soli,

* Hanc Elegiam ordine primam esse, sed tempore postremam dicit Scaliger, qui non solum in hac re, sed etiam in singulis distichis ordinandis, pro libito et auctoritate magis quam ratione certa et perspecta versatus est; constat enim Tibullum in Deliam amore arsisse, ante quam Nemesis eum suis legibus adstrinxerit. Legimus apud Ovidium, in libro III Amorum, Eleg. ix, 55: « Delia discedens, felicius, inquit, amata Sum tibi: vixisti, dum tuus ignis eram. Cui Nemesis, quid ais? tibi sint mea damna dolori? Me tenuit moriens deficiente manu. »

1. Diomedes grammaticus, libro tertio de Poematis generibus, hoc distichon referens scribit *conferat*; sed codices omnes miro consensu exhibent *congerat*, nisi forte Bernensis, qui *congregat*, a quodam inepto librario exaratum, affert.

2. De hoc loco vehementer inter doctos disceptatur. Codices fere omnes *magna* legi jubent; quam lectionem Vulpus, Gæsius, Henlei, J. H. Voss. et nuper Bach. amplectuntur. Statius contra et reliqui omnes *multa* prætulerunt; dicunt enim jugeri semper esse certam magnitudinem. J. H. Voss. opinatur illos sese poeticæ rationis imprudentes ostendisse: jugera enim magna nihil significare, nisi jugera late porrecta, vel, si malueris, jugerum longum tractum. Servetur poetæ (exclamat Bachius) *magna*, et habeant *multa* rei rusticæ scrutatores, a quibus profectum est. His præmissis Voss. et Bach. exempla admovent, quibus demonstrationem suam absolvant, ut *magna talenta*, Virgil. IX *Æneid.* 265; *jugera immetata*, Horat. III, XXIV, 12. Nobis videtur hic versus ex aliis Tibulli versi-

Quem labor assiduus vicino terreat hoste,

bus, ubi similiter *et multa* usurpatur, sibi constare posse; ait enim noster poeta, lib. III, Eleg. III, vers. 5: « Aut ut *multa* mei renovarent jugera tauri, Et magnas messes terra benigna daret. » Id. in libri secundi Eleg. III, 41: « Prædator cupit immensos obsidere campos, Ut *multo* innumeram jugere pascat ovem. » Hæc exempla certo ad rem propius accedunt quam illud Horatii, a J. H. Voss. relatum. Illic enim *immolata* eodem sensu scribitur quo *indivisa*: adde quod *et multa* quibusdam codicibus insit, verbi gratia, Statii, Isacii, Vossii, Gothanoque secundo: accedit præterea quod in V. C. Diomedis libro citato, teste Heinsio, legitur *multa*, non *magna*.

3. Hæc scriptura e codice Parisiensi et ex edit. anni 1472 sumpta, nobis lectione *assiduus* melior visa est. Hoc distichon a quibusdam spurium interpolatumque dicitur, ita ut in nonnullis editionibus desit. Heynius, qui illi in editione sua locum patefecit, tamen non dubitat quin sit eradendum: « Sic autem ei primum distichon parum respondet: nam qui adhuc sub signis habetur, etsi forte ille congerere divitias dici possit, nondum tamen ille *tenet* culta jugera soli; aut si tenet, alienum tamen hoc nunc a tota sententia. Alioqui bene convenit hoc quod in nota posui: duplex ex militia lucrum prædæ et assignatorum agrorum h. loc. respici. Cogitabam de veteranis limitaneis in imperii finibus adversus barbaros collocatis, qui et agros tenere et simul militiæ terrores experiri poterant; Tibulli ætate nondum legiones in limitibus habebantur. Ita vero versus a seriore poeta inser-

tos credere necesse est. » Hæc quidem Heynius. Nobis aliud credere *necesse est*, scil. doctissimum illum virum e Tibullo mathematicum, non poetam effluxisse, quippe qui omnia quæcunque ille dixerit, ad verbum interpretatus sit, ut de uno ac eodem milite incommoda militiæ intelligenda viderentur. Quo facto verbum *tenet* mirum in modum urget Heynius, quasi opus esset milite nunc agris suis insidente. Nec video quid impediat, quo minus hostis vicinus dicatur, non quidem agri; sed ipsius militis nunc stipendia facientis laboremque suscipientis, quo in posterum *jugera magna* vel *multa* acquirat. Sed Heyn. alia his versibus inesse declarat, quæ nos premant. « Quomodo, ait, hoc fieri potest ut labor terreat? . . . terrent mala, pericula, discrimina; labor autem, quippe qui tolerandus est, premit, urget, exercet. « Pace tanti viri labor etsi tolerandus, tamen anxius esse potest, ut merito terrere dicatur; absint itaque emendationes *exerceat, terreat, pavor*. Denique Heynius verba *classica pulsa* increpat. « Classica cani vel inflari dicuntur, non pelli; aut igitur exoleverant litterarum ductus in vetere charta et male reparati sunt, aut debetur totum distichon homini docto ex seriore ævo: ei classica pulsa videri poterant quoniam tympana pulsa cogitabat, quæ nunc signis militaribus edendis adhibentur. » J. H. Voss. hanc occasionem in Heynium, quasi in hostem, invadendi nactus, eum merito refellit, Lucretium Catullumque secum adducens, qui uterque *pellere humum pedibus* dixere; quod quidem minime litem dirimeret, nisi apud

Martia cui somnos classica pulsa fugent.

Me mea paupertas vitæ traducat inertī ,

5

Dum meus exiguo luceat igne focus.

Ipse seram teneras maturo tempore vites

Rusticus, et facili grandia poma manu ;

Græcos locutio Σαλπείγγων κτύπος usitata foret. Huschk. meliora exempla citat ex Plutarchi et Claudiani libris, quorum prior dixit καὶ χτύματα αὐλίσματα καλοῦσιν; alter XVII, 312: « Qui nutu manibusque loquax; cui tibia flatu, Cui plectro *pulsanda* Chelys. »

4. J. H. Voss. hoc loco reposuit *quai* pro *cui*, ut I, v, 31; et I, x, 44. At per reliquos libros hoc pronomen in mira versatur varietate. Præstat in his carminibus retinere *cui*; codex Paris. semper *cui* habet, nunquam *quai*.

5. *Me mea*. Hæc verba a quibusdam delicatioris ingenii eruditis damnantur, ut geminationem parum elegantem continentia. Outinam isti emunctæ naris homines ante Lucretium et Ciceronem vixissent! Certo eos meliora edocuissent; nam et Lucretius et Cicero frequenter hujusmodi geminationibus uti sunt; vide sis, lib. III, vers. 21; lib. V, vers. 1336; lib. VI, vers. 626. Tum et Virgilius, Georg. lib. II, vers. 328; Æn. V, 403.—Traducere, tradere, reddere; dare se otio, litteris, καμάρδυναι, δύναι: sic Homerus δύναι ἰδύναι, Il. E, 397; γήμαι, ἀχίσαι, Ody. T, 167; O, 356. HEYN.

6. Codicibus permultis inest lectio *exiguo* quæ viris doctissimis potior visa est, ut Heynio, J. H. Voss. aliisque. Exemplorum nubem a Brouckhusio coacervatorum missam faciamus: nec enim quia Martialis *focus perennem* dixit, vel quia apud Papi-

nium *focus pervigil* nominatur, idcirco apud Tibullum ubique epitheton *assiduus* textui obtrudendum est. Occurrit jam idem epitheton superiore disticho. Vocem *exiguo* cum tenuitate poetæ bene convenire quis inficiari possit? Brouckhusius opinatur, discordare *lucendi* verbum ab exiguitate ignis; nam eo verbo scriptores latinos semper de ignibus magnis usos esse. Acuta sane distinctio! dolendum tamen, quod Plinius, lib. XVIII, idem de cicindelis usurpaverit. Ut ut est, scribenti Tibullo non adfuimus; scripsit quod placuit: evanescent igitur eruditum disputationes, quorum alii super illius foco perpetuum ignem accendunt, alii contra restinguunt. Huschk. sententiæ nostræ adversatur; ait enim, « lectio *assiduo* vel propter repetitionem vocis retinenda est; suaviter enim focus Tibulli assiduo igne lucens opponitur assiduo militis labori: » denique lapidem laudat apud Fabretum inscript. cap. IV, p. 283, ubi legitur: TUNC MEUS ASSIDUUS SEMPER BENE LUXIT AMICE FOCUS. Eligat lector.

7. Scaliger huic disticho præposuit illud quod sequitur, *Nec spes destituat*, statuens hoc cum superiore ita coherere: dum meus focus assidue luceat, nec seges eludat sementem.—Hoc in errorem conjicit Heynium, qui, etsi pristinum servavit versuum ordinem, longius tamen Scaligero progressus, contendit distichon hoc, pro fragmento a cæteris

Nec spes destituat, sed frugum semper acervos

Præbeat, et pleno pingua musta lacu;

10

Nam veneror, seu stipes habet desertus in agris,

diverso, habendum esse. HUSCHK. — Manifesto a Scaligero in casses inductus est Heyn. nihil enim melius decurrit quam sententiarum ordo. Poeta, qui modo militiæ incommoda, nunc rei rusticæ labores refert: ita arborum, inprimis vitium, culturam commemorat, vs. 7-24; deinde arationem, et rem pecuariam, vs. 25-34.

9. *Nec spes destituat.* Brouckhus. jubet *Spem* majuscula littera designari, quippe quæ in deorum numero censeatur: « Hanc Romani credebant mortalibus singulis, simul atque in lucem forent editi, una cum genio bono adesse præsto. Quare et *SPEM GENIALEM* vocarunt, ut in nummis et lapidibus sæpe reperitur; » vide apud Bouchardum, tom. IV, Antiq. p. 130, et apud Gruterum, CII, 1. Mulier est stolata, corolla florea crinem redimita, spicas quinque sinistra gestans cum duobus papaverum capitibus: ad pedes stat alveare, ex summo alveari prominent duæ rosæ, unum caput papaveris, spicæ quatuor; in basi hæc verba:

M. AVR. PACORVS AEDI
TVVS SANCTAE VENE
RIS IN SALVST. HORTIS
SPEI
ARAM CVM PAEMENTO
SOMNIO MONITVS SVM
TV SVO D D

Sed hunc Pacorum negotiatorem fuisse, indicat ad caput dæ sarcina in qua merces colligatæ. BROUCKH. — *Spem* non deam esse, sed rem ipsam quæ sperando expectatur, sc. largos frugum proventus, bene mo-

nuit vir doctus, in Eph. litt. Jen. BACH. — Nobis pariter videtur spes ut animi affectus hoc loco reponi: eodem sensu, Horat. lib. I, Od. 4: « Vitæ summa brevis *spem* nos vetat inchoare longam. »

10. Apud Propertium votum hujus simile invenies, lib. III, El. xv, vers. 17: « Dummodo, purpureo spument mihi dolia musto, Et nova pressantes inquinet uva pedes; » et Heinsius hoc disticho fretus, loco *reū pingua* desiderabat *spumæ*, aliæque suas nugas admoverunt, inter quos Servius Ovidium valde reprehendit, quod mustum plurali numero dixerit.

11. Hic versus apud Brouckhusium decimus quintus occurrit, magno juncturæ detrimento, quæ hæc est: felicem frugum ex agris et vineis proventum fore, sperare licet: quum pietas mea diis cordi non esse nequeat; nam veneror, etc. — Intellegendus autem Hermes, vel Hermæ, quales, Silvani, Panes, Bacchi, Priapi ex ligno vel lapide frequentes in agris reperiebantur; ad idem genus spectant Termini. Hos Terminos, seu rudia deorum agrestium signa, ait poeta se *venerari*, debito honore afficere. Fiebat autem hoc corollis signo imponendis, infulis injiciendis, inprimisque ut unguento Hermas delibuerent: qua de re vide Apuleii Florid. I, pr. et ibi Colum. pag. 164; Clement. Alex. VI, pag. 843; adi Cic. Verr. IV, 35. Exstat etiam inter tabulas Herculanenses depicta talis religio, tom. IV, pag. 216. — Stipes desertus non est, ut recte J. H. Voss. monet,

Seu vetus in trivio florea sarta lapis :
 Et quodcunque mihi pomum novus educat annus ,
 Libatum agricolæ ponitur ante deo ;
 Flava Ceres , tibi sit nostro de rure corona 15
 Spicea , quæ templi pendeat ante fores ;
 Pomosisque ruber custos ponatur in hortis ,

defixus, quæ Brouckhusii explicatio est, sed in loco deserto h. e. infrequente positus; Propert. I, xx, 36: « Roscida *desertis* poma sub arboribus. » Moschus, III, vers. 21: *Ὅλα τῶ ἐρημικῶσι ὑπὸ δρυὶν ἕμυρος ᾤδεται*. HUSCHKE.

12. *Florea sarta*. Codex Paris. exhibet *florida*; Brouckh. docet *florea* dici quæ ex floribus fiunt aut contextuntur: in *floridis* autem videtur esse translatio quædam quæ iucunditatem significet, et pulchritudinem atque amabilitatem; idque magna exemplorum copia demonstrat.

13. Novum anni tempus, sc. sive autumnale sive æstivum, quod poma nascentia temperie sua fovet. Hoc enim est *educat* vel simpliciter profert, gignit, ut in lusibus, 31: « Betasve quantas hortus educat nullus. » Annum vocabant quamlibet anni partem, addito epitheto discretionis gratia. HEYN.

14. Codex Paris. cum editione ann. 1472 et aliis codicibus MSS, exhibet *ante deum*. Muretus correxit *ponitur ante deo*. Inerat codici Colotii *agricolam...deum*, quod in excerptis Antonini Pocchi legebatur. Alii *agricolas...deos* maluerunt, in quibus Barthius, et Joann. Pricæus qui et interpretes hoc non advertisse indignatur. BROUCKH.—Absolutes ita dictum deum agricolam vir alium esse putat Heyn. quam Priapum; Brouckh. et Heinsius Vertu-

mum intelligunt, Bach. Silvanum, quem etiam hoc loco J. H. Voss. veneratur; sed Vulpius, cujus in sententiam eundum censuimus, quemcunque agriculturæ præsidem hic designari, existimat.

15. Videntur et alii diiurationis præsidem coronas spiceas gestasse; aperte hoc testatur noster poeta in fine hujus libri, El. x, vs. 22. Hic non agitur de corona quæ crines redimeret, sequitur enim statim *quæ templi pendeat ante fores*. BROUCKH.—Eodem sensu Propert. IV, ix, 29: « Omnibus, heu! portis pendent mea noxia vota. » Hic autem templi appellatione poeta sacellum designat; ut in Elegia x, vers. 20: *Stabat in exigua ligneus æde deus*.

17. *Ruber* dicitur quia minio pictus; notum ex lusibus. HEYN.—Lambinus *donatur* legebat in Horat. lib. I, Satyr. VIII, vers. 3, et Lucas quoque Fruterius, Epist. 5, adsentiente Livinejo.—Sed *poni* dicitur Priapus verbo proprio, quod sedem notat certam ac stabilem, ubi ille perdius et perniox excubias agat contra fures, tam volantes quam ambulantes. Sic ipse de se prædicat: « Parum est Misellus fixerim quod hic sedem, Agente terra per caniculam rimas, Siticulosam sustinens die æstatem; Parum quod imos perluunt sinus imbres, Et in capillos grandines cadunt nostros, Ridgetque dura barba vineta crystallo;

Terreat ut sæva falce Priapus aves.

Vos quoque, felices quondam, nunc pauperis agri

Custodes, fertis munera vestra, Lares!

20

Tunc vitula innumeros lustrabat cæsa juvencos;

Parum quod acta sub laboribus luce, Parem diebus pervigil traho noctem. » Hinc noster poeta, credo, misertus numinis Ficulnei, minus incommodam ei stationem optat, hujus libri Eleg. IV : « Sic umbrosa tibi contingant tecta, Priape, Ne capiti soles, ne noceantque nives. » БРΟΥСКН.

18. Tertio Brouckhusii codici inest lectio *curva*, ut apud Virgil. *Æn.* VII, vs. 179, *Curvam servans sub imagine falcem*; et Georg. I, 508, *Et curvam rigidum falces constantur in easem*. Codex Asckew. et Gothanus habent *savas*, scilicet aves, quam lectionem Gebhardus amplexus est, quocirca a Brouckhusio reprehenditur, idque merito; nam vulgata lectione nihil simplicius.

19. Quidam codices, inter quos regius, *felices* exhibent, minus bene; sic enim perit oppositionis gratia. Felix ager qui proprie ferax, bonus est ex oppositionis lege, hoc loco est dives, copiosus, bene instructus, villa opulenta. Sic Virgil. *Ecl.* VII, 34, *custos es pauperis horti*, eodem sensu ut h. l. Respicit autem tempora belli civilis, quibus patrimonii partem per proscriptiones amiserat. HEYN.

20. Hæc est librorum lectio, tantum non omnium, cujus elegantiam non capientes editores primi, substituerunt *nostra* (quod exstat tamen etiam in cod. Paris.). *Fertis munera vestra* est, jure quodam vestro aufertis, accipitis, *munera vobis debita*. HUSCHK.—*Lares*. Vulpius, secutus Statium, compitales intelli-

git. Melius Brouckhusius silvestres, sive agrestes.—De rebus quæ Laribus offerri solebant, Calpurnium adeas, *Ecl.* II, vs. 64; Horat. III, *Od.* 23; Cato de R. R. cap. 143. Apud Gruterum VICUS LARUM RURALIUM memoratur in lapide luculento, p. 202, Col. 5, quem vicum in quarta decima urbis regione trans Tiberim ponit P. Victor. Hos inter Lares præcipui fuisse videntur Silvanus et Priapus, ut ex Horatii *Epod.* II, vers. 17, et e Maronis *Eclog.* x, adparet. БРΟΥСКН.

21. *Tunc vitula*. Omnes libri æque *tunc* exhibent. Nihilominus J. H. Voss. ut hoc loco, ita per totum librum *tum* reponi vult sequente consona qualicumque. Priscianus, pag. 556, ait: *Hanc autem mutationem litterarum sciendum est, quodam naturali fieri vocis ratione; sed Bach.* errare eos declarat, qui unum eundemque istarum vocum usum opinantur. *Tunc* enim plerumque præteritum, rarius aliud tempus singulari quadam vi notat, ita ut vel *nunc* ut nostro loco, vel *quum* respondeat ut I, x, 19. Etiam si una vel altera istarum vocum subintelligi debet, lib. I, *El.* IV, vs. 53; *El.* V, vs. 41. *Tum* inservit singulis sententiis continuandis, vel ordine quodam effrendis, sine graviore temporis notatione; quapropter sæpius præsentis temporis aptatur; lib. I, *El.* II, vs. 79; *El.* III, vs. 71; *El.* IV, vs. 7; *El.* VIII, vs. 43; *El.* x, vs. 53. Hæc quidem Bach. sed paulo infra ad Prisciani præceptum, contra suam voluntatem, ipse revertitur. Fatetur

Nunc agna exigui est hostia magna soli.

Agna cadet vobis, quam circum rustica pubes

Clamet : Io ! messes et bona vina date !

Jam, modo non, possum contentus vivere parvo, 25

enim *tunc* scribendum esse iis quoque locis, ubi *tunc*, per se bonum, propter asperitatem consonæ sequentis adversatur linguæ, et mox exempla citat, quibus omnino hic non opus est.

22. *Hostia magna*. Multis codicibus editionibusque inerat lectio *parva*; sed Muretus et Scaliger e suis MSS *magna* reponere, quod ruris exiguitati, et tenuitati rerum accisarum, melius respondet. Etenim agna, si pauperis facultates respicias, hostia magna dici potest.

23. *Agna cadet vobis*. Ergo Laribus sacrum h. l. factum intelligendum; agit autem de sacro, quo lustrantur greges et agri. Tale Ambarvale sacrum facit agrum; vide Eleg. prim. lib. II. Ibi Bacchus et Ceres vocantur, et preces fiunt ad deos patrios, vers. 17. Et sic quoque annuum sacrum Cereri et Baccho factum, ad gregislustrationem, extrema hieme, ineunte jam vere, Virgilius memorat, Georg. I, 338; *Suovetaurilia* vero Cato de R. R. cap. 141, in quibus Marti preces faciendas præscribit; Ferias sementivas Ovid. Fastor. I, 658. Hæc et alia adducunt me, ut sacra ejusmodi lustralia plura inter rusticos viguisse existimem; alia forte magis, alia minus solemnia: ad hæc minus solemnia et privata, cuiusque religione concipi instituique solita, refero sacrum lustrale, de quo h. l. agitur. Aliud est quod paulo post, vs. 35, memoratur, quod ad Lustrationem in Palilibus, XI Kal. Maj. fieri solitam referendum est. Ab omnibus his diversa sunt *Suovetaurilia*,

publicum festum in lustris condendo celebrari solitum. HÆRN.

24. Barthius magis impleturum poeticas aures opinatur, si legatur *Et date vina bona*; atque ita et sonnum versiculi malle, et consuetudinem poetæ; lib. IV, Adv. cap. 2. Mihi secus videtur: non quo Barthio plus sapiam, sed quia aurium iudicium esse solet liberrimum. BROUC. —Codex Regius et tres eorum quos J. H. Voss. citat, lectionem exhibent *clamat*; quæ omnino falsa videtur.

25. *Jam, modo non, possum contentus vivere parvo*. Critici et interpretes in hunc locum irruerunt, maximamque ingenii impensam fecerunt; ut non facile inter tot diversas lectiones et doctorum conjecturas acire possis, quo te vertas. Cyllenius verba, *modo non*, parenthesi includit. Brouckhus. negationem deesse existimat, quasi scribendum esset: *Non possum vivere non contentus*. Idem adfirmat, Manutium de hoc eloquendi genere exempla collegisse. Muretus inquit, *modo non*, est *μὴνυνυχι*, *etsi sunt qui aliter sentiant*. Vulpus locum ita explicat: Non modo, inquit poeta, possum tenui victu contentus esse, quod antea non poteram; non tantum longis itineribus valedicere, rem augendi causa susceptis: verum etiam in summa animi securitate indulgere otio, sedens æstate propter aquam sub arbore. At quis est, quin sentiat hoc modo languescere sententiam? Quod ad Scaligeri emendationem attinet, secundum quam legendum est, *Quippe ego jam possum*, eam ut

Nec semper longæ deditus esse viæ ;
Sed Canis æstivos ortus vitare sub umbra
Arboris, ad rivos prætereuntis aquæ.

interpolatoris manum olentem rejiciamus, et lectionem cod. Asckew. et Guelferbitani tertii adoriatur, scilicet, *Jam modo nunc possum*. Hæc pariter rejicienda est, licet Bach. eam amplexus sit; nam aliis codicibus adversatur. Neque J. H. Voss. litem dirimit, qui in textum Guyeti conjecturam inexit, quamvis nullis codicibus fultam: *Jam modo, jam possum*. Huschk. omnem versus duriem atque orationis insolentiam tolli posse putat, hac verborum traiectione: *Jam possum, modo non, contentus vivere parvo*: sententiam suam Huschk. sic declarat: « Ait Tibullus, posse se nunc contentum vivere parvo; sed non absolute; quandoquidem, ut scribit IV, 1, vers. 188, *desiderium* superest et *cura novatur*, *Quum memor anteactos semper dolor admoet annos*. Pergit Huschk. adfirmatque hoc unice a doctissimo Schæfero probari; denique addit: « Vel sic tamen malim versus interpungere: *Jam possum, modo non contentus, vivere parvo*, ut adverbium *jam* et *modo* de diverso tempore sumantur, *parvo* autem referatur simul ad *contentus* et ad *vivere*, sicut apud Propertium, III, III, 39. » Sensus itaque loci hujus, si Huschkio consentias, erit: *ille ego qui modo non contentus eram parvo, jam possum parvo vivere contentus*; ita hic versus et tota Elegia opponi poterit loco querulo carminis in Messalam (182-191), maturius haud dubie et eo tempore scripti, quo nondum parvo contentus erat Tibullus. Vides, amice lector, quanta diligentia doctissimus quis-

que huic loco quasi mendoso opem ferre voluerit; nec desunt tibi lectiones inter quas eligere possis. Liceat tamen et nobis sententiam proferre simpliciore, quæ nulla varietate lectionis, neque immutatione indiget. Cyllenii parentheses admittas, simulque Huschkii interpretationem, quæ nullo modo traiectionem ab illo propositam requirit: et nihil jam impedit, quo minus hic versus eleganter et facile procedat.

26. *Longæ deditus esse viæ*. Hæc verba ab Heynio contorti sermonis et ingenii esse dicuntur, qui mox addit: totum distichon h. l. sublatum esse velim. Lucretius tamen et Ovidius Tibullo opem laturo præsto sunt; quorum prior, lib. IV, vers. 997, *fugæ deditus* dixit; alter, Met. XIII, 921, *Deditus æquoribus jam tum exercebat in illis*.

27. Bentlei. ad Horatii I, Sat. vi, 126, *ictus* corrigere maluit citra necessitatem. Nam maximus ut splendor, ita æstus tribuitur caniculæ orienti. Alcæus cecinit: *Δασίως θάμνην ὑπὸ κλατάνου Καύματ' ὀπωρενοῖο φυγῶν κυνός*. Homerus, Iliad. E, 4, quem citat Huschk. *Δαῖς δὲ ἐκ κόρυθός τε καὶ ἀσπίδος ἀκάματον κύρ Ἀστὴρ ὀπωρενῶ ἰναλίκεον ἕς τε μέλειστα Δαρπρον παραμένῃσι, λελουμένους Ωκεανοῖο*.

28. *Ad rivos*. J. H. Voss. hæc vocabula superioris versus voce *æstivos* corrupta esse dicit, amplectiturque conjecturam Burmanni, *rivum* vel *ripam* scribere jubentis; sed perperam; licet enim exempla congerat, ubi rivus singulari numero usurpatur, nihil hoc modo proficiet; nec impedire poterit, quo minus alia in-

Nec tamen interdum pudeat tenuisse bidentem ;

Aut stimulo tardos increpuisse boves.

30

Non agnamve sinu pigeat fœtumve capellæ

Desertum , oblita matre , referre domum.

At vos , exiguo pecori , furesque , lupique ,

Parcite ; de magno est præda petenda grege.

Hic ego pastoremque meum lustrare quotannis ,

35

numera occurrant, in quibus plurali numero idem vocabulum ponitur, ut vir doctus in Ephem. litter. Jen. bene notavit. Horat. III, Od. XIII, vers. 7 : « Nam gelidos inficiet tibi Rubro sanguine rivos Lascivi soboles gregis. » Virg. Æn. XI, 668 : « Sanguinisille vomens rivos cadit. »

29. Colot. *pigeat bidentem*. Reginus, Guelferb. 3 et alii, *bidentes*.

30. Brouckh. pro *increpuisse*, vitiose *implicuisse*. Cæterum hoc distichon apud Scaligerum et Brouckh. statim post octavum versum occurrit. Contra, versus 25 ad 28, ab iisdem post quadragesimum sextum relegantur, nulla sinceri verborum ordinis habita ratione. Huiusmodi textus turbationes innumeræ sunt, nec operæ pretium est omnes notare.

31. *Non agnamve ... fœtumve*. Ed. an. 1472, *Non agnam ne ... fœtumque*; cod. Paris. *fœtumve*; Colbertin. *Nunc agnamque ... fœtumque*; codex Gothanus *fœtusque*; Vientiensis *pudeat*, et in margine *pigeat*. Calpurnius hunc locum ita expressit : « Te quoque non pudeat, quum serus ovilia vises, Si qua jacebit ovis partu resoluta recenti, Hanc humeris portare tuis, natosque tepenti Ferre sinu tremulos, et nondum stare paratos. »

34. *Est* in finem rejecit Brouckh. sequutus aurium judicium. Aberat *est* a quibusdam Statianis MSS :

nec tamen Brouckh. delere vocabulum ausus est. J. H. Voss. quo orationem *κατακλιπῆναι* redderet, *est* eiecit. Nos vero ne locò quidem movendam censemus hanc vocem ; nihil enim molesti inest lectioni pristinae. Cæterum Wunderlich. adire poteris, ad versum quartum elegiæ quartæ hujus libri fusius de hac re disserentem. Heyn. existimat, post hunc vers. aliqua intercisisse. Huschkius hæc Heynii verba referens, addit : « ego quamvis quærens, nullum reperire possum lacunæ vestigium. »

35. Hic versus in editione Brouckhusii et in Scaligeriana, tertius decimus occurrit. Conjeciebat Passeratius, *pastorumque deum*, aut certe *pastoremque deum*, ut significaretur Apollo Nomius : Gebhardus illum rejiciens, acutior sibi videtur si pastorem interpretetur ipsum Pana, meum vero exponat *mihi propitium* ; deinde neque ipse sibi placet. Nos simpliciter intelligamus, videlicet et pecus simul lustratum fuisse, et pastorem. Quæ et Barthii mens fuit lib. IV Adv. cap. 11. In veteri Calendario rustico mense Aprili legitur, *Oves Lustrantur*. Ea lustratio fiebat Palilibus, quæ erant XI Kal. Mai. Confer Ovidii Fast. lib. IV, vs. 721 ; Propert. lib. IV, Eleg. IV, vers. 71, Caton. de R. R. cap. 141. Satis ex hisce constat, vulgarem lectionem non debere mutari. Ba.

Et placidam soleo spargere lacte Palem.
 Adsitis, divi, neu vos de paupere mensa
 Dona, nec e puris spernite fictilibus.
 Fictilia antiquus primum sibi fecit agrestis
 Pocula, de facili composuitque luto.

36. Calpurn. Ecl. V, vs. 24: « Sed non ante greges in pascua mittito clausos, Quam fuerit placata Pales; tum cespite vivo Pone focum, geniumque loci Faunumque Larremque Salso farre voca; tepidos tunc hostia cultros Imbuat, atque etiam, dum vivit, ovilia lustra. » Noster recte placidam vocat Palem, quæ parvo contenta sit, lacte puta ac libo et pulte agresti; confer Servium ad Georg. lib. III, vs. 1, et Arnobium, lib. III. BROUCKH. — Videntur non modo vasa lacte plena apposita fuisse, sed et lacte adpersum deæ signum, nisi poeta libationem in ara factam declarat, quod verum arbitror. HEYN. — In quibusdam Statii libris legitur *Palen*, græca terminatione, quod Voss. in textum recepit. At Santenius docte dixerat: *græcam formam hujus vocis equidem ignoro*. Nullæ enim voces, nisi græcæ, hoc modo terminandæ sunt. Simile mendum Virgilio illatum indicat Huschkius, Ecl. I, 62: *Aut Ararin Parthus bibet, aut Germania Tigrin*. Charisius, Priscianus, et Maximus Victorinus hunc versum citantes, confirmant Virgilium semper scripsisse *Ararim*, *Tigrim*, sicut *Irim* et *Parim*.

37. Apud Scaligerum et Brouckh. hoc distichon post versum vigesimum octavum locatur. — Brouckh. e libris Statianis et suis *neu vos* bene revocavit pro *nec*. Codici Paris. aliisque quibusdam inerat, *e paupere*; idem Brouckh. mutavit, et lectio-

nem *neu vos de paupere mensa* protulit, quæ procul dubio genuina est. *Dona de mensa et e fictilibus* dicuntur; Cicero dixit *mittere de mensa*. Hic mensa non est sacra mensa, etsi inter utensilia sacra hoc genus habebatur, sed Tibulli mensa in qua appositæ fruges ac poma sunt, unde pars prælibata diis in ara ponitur. HEYN.

38. *Nec e puris spernite fictilibus*. Scaliger, ex *infimæ vetustatis* codice, assumpsit *e parvis fictilibus*, pro *puris*. Sed recte Brouckhusius: *non quam parva essent illa vasa referebat, sed quam essent pura*. De vasis fictilibus, quibus pro simplicitate prisca diis libare veteres Latini solebant, idem multa conguessit scriptorum loca. HUSCHK.

39. Vulgo legitur *primus* VVitt. pr. cum binis Anglic. Heinsii. HEYN.

40. *Composuitque*. Tibullus particulam *que* penultimo pedi et quidem verbo connectere amat, quapropter plerumque in tertiam demum sedem transfertur, ut hic et I, Eleg. x, vs. 54; II, Eleg. vi, vs. 16; quod etiam alias fieri solet, docente Burmanno ad Ovid. Metam. XIV, 30. Sæpius voci subjungitur ad quam non proxime spectat, ut I, Eleg. i, vs. 54; Eleg. iv, vs. 2; Eleg. x, 64; lib. III, Eleg. vi, vs. 47. Insolentius pro *et* positum duo membra jungit, quamquam postremum fere locum obtinet, ut II, Eleg. v, vs. 72; alias absolute, copula neque præcedente neque sequente, positum; I, El. v,

Non ego divitias patrum, fructusque requiro,

Quos tulit antiquo condita messis avo :

Parva seges satis est; satis est, requiescere lecto

Si licet, et solito membra levare toro.

Quam juvat immites ventos audire cubantem,

45

vs. 11; El. x, vs. 51; II, El. v, 29. Sæpius quoque sibi respondent *quet, et-que*; aut in locum particularem *et-et* succedit, ut lib. I, El. I, vs. 35; El. II, vs. 4; conf. Drackenb. ad Livium, XXIX, XII, 5. BACH.

41. Locus dulcissimus propter animi simplicitatem contenti modico, dummodo otiosi et amare liceat. HÆYK. — *Fructus et fruges amplectuntur.*

42. Quidam codices loco τῷ αἴῳ, exhibent agro.

43. *Parva seges satis est; satis est, requiescere lecto.* Brouckhusius de hoc versu sic disserit: « Otiosa est *lecti* vox, quum sequatur *toro*; minima mutatione reponerat *lecto* Lucas Fruterius, probante Passeratius. Majerat tamen Nic. Heinsius *fesso* notat Ovid. lib. I Fast. vs. 287. Invitus a viro illustri discedo: sed mihi Tibullus in mentione segetis persistere videtur, et tectum intelligere stramineum, qualia fere sunt villarum modicarum. » Hæc quidem Brouckhusius scripsit, adducens loca quædam huc minime pertinentia. Omnes libri consentientes *lecto* habent; nec refert an subsequatur *toro*, nec ne. Innumera hujusmodi iterationum exempla, et græca et latina, in promptu sunt, sed iis non opus est: non enim idem significant *lectus* et *torus*. Præterea sensus quem Brouckhusius profert, aliquid insulsiutatis continet. Tibullus, etsi majores divitias amiserit, non eo paupertatis adductus est, ut stramineo tecto uteretur. In

quibusdam codd. legitur *Parva satis mensa est*, verbi gratia, in Excerptis Pocchi; quæ lectio mihi perabsurda videtur; opponitur enim *parva seges* fructibus, *Quos tulit antiquo condita messis avo*. — *Parca* quoque fuere qui mallent. Pro *satis est* altero loco in quibusdam est *uno* vel *parvo* (hoc et Guelf. 3, cum altero in marg.); nempe intrusum ab iis, in quorum libris *satis est* semel tantum exaratum erat.

44. Loco vocabuli *solito*, Scaliger ex suis excerptis *solo* intrusit; addens, *solum torum sibi superesse ait*. Parcamus memoriæ viri excellentis. Non tanta fuit nostri equitis egestas. *Solito* habent omnes omnium libri. BROUCK. — Pro *membra levare toro*, Statii unus et duo Palat. Gebhardi habebant *membra referre toro*, dictum ut *referre se*, reddi quieti. Pro *Si licet*, mendose in edd. usque ad Scaligerum, et in libris etiam Regio et Guelf. *Scilicet*. HÆYK. — H. Voss. et Wunderlichius τὸ *referre* in textum receperunt, et Voss. longam notam addidit, qua Scaligerum et Vulpium erroris arguit. Sed quamcunque explicandi viam inieris, τὸ *referre* nihil habet nisi notionem movendi, quæ quam longe absit verbo *levare* facile colligitur. *Membra levare* est, recreare, reficere corpus *toro*, sive discubitorio in quo epulis accumbabant, sive alius generis lecto, quo se ab opere aut ab ambulatione relaxandi causa, conferre solebant. BACH.

Et dominam tenero detinuisse sinu !
 Aut gelidas hibernus aquas quum fuderit Auster,
 Securum somnos, imbre juvante, sequi !
 Hoc mihi contingat : sit dives jure, furorem
 Qui maris, et tristes ferre potest pluvias.
 O quantum est auri potius pereatque smaragdi,
 Quam fleat ob nostras ulla puella vias.
 Te bellare decet terra, Messala, marique,

50

46. Vulgaris lectio est *continuisse*, sed in uno Palatino emendatissimo et in aliis quibusdam, *detinuisse* legitur ; et est sane elegantius. Heyn. de complexu puellæ *continere* dici non meminit, qui tamen hanc lectionem in priore editione servaverat ; Virg. in *Æn.* IV, vs. 84, ait : « Aut gremio Ascanium, genitoris imagine capta, *Detinet*, infandum si fallere possit amorem. »

47-48. Erat vulgaris lectio, *igne juvante*. Scaliger primus reposuit *imbre juvante* (suffragante Guelf. 2), quæ lectio egregie confirmatur loco Sophoclis, qui legitur apud Cicero- nem, lib. II, Epist. 7 ad Atticum : *Nunc vero quum cogar exire de navi, non abjectis sed receptis gubernaculis, cupio istorum naufragia ex terra intueri; cupio, ut ait tuus amicus Sophocles, καὶ ὑπὸ στίγγι πικρῆς ἀρούρης ψιχάδος εὐδονίαν εἶναι.* Lacharpe hoc distichon et superiora sic vertit :

Je n'ai point regretté le bien de mes aïeux,

Content de mon champêtre asyle,

Content de reposer sur la couche tranquille,

Où le sommeil ferme mes yeux.

Oh ! qu'il est doux, lorsque la pluie

A petit bruit tombe des cieux,

De céder à l'attrait d'un sommeil gracieux !

Qu'il est plus doux encor, la nuit près de Délie,

De se sentir pressé dans ses bras amoureux,

Et d'entendre mugir l'aquilon en furie !

49. *Hoc mihi contingat.* Ovidius,

III Amor. Eleg. II, vers. 9 : « *Hoc mihi contingat*, sacro de carcere missis Insistam forti mente vehendus equis. »

50. *Tristes ferre potest pluvias.* Brouckh. ex Heinsii emendatione, et J. H. Voss. scripsere *Hyadas*, quæ et orientes et occidentes tempestatem excitare credebantur. Omnes libri consentientes exhibent *pluvias*. Itaque conjecturas missas faciamus, ne Tibullo gratiam nativamque simplicitatem detrahamus.

51. *Potius pereatque.* Hunc verborum ordinem ex uno codice Statio refinxit Brouckhusius, et jam Livinejus ita conjecerat. Vulgaris lectio est *pereat potiusque*. Apud H. Voss. vocabulum *smaragdi* littera Z incipit ; quam scripturam, duce Brouckhusio, operose defendit, sed perperam : ait enim Priscianus *S quoque, sequente M, ut Smyrno, smaragdus*.—Vitium faciunt qui Z ante M scribunt. Nunquam enim duplex in capite syllabæ potest cum alia jungi consonante. Lucanus quoque hoc ostendit in lib. X, vs. 121 : *Terga sedent crebro maculas distincta smaragdo*. Nam si esset Z ante M, subtrahi in metro minime posset ; S enim in metro sæpe vim consonantis amittit. HUSCHK.

52. *Ob nostras... vias*, itinera negotiationis vel militiæ lucrosæ causa

Ut domus hostiles præferat exuvias.

Me retinent vinctum formosæ vincla puellæ, 55

Et sedeo duras janitor ante fores.

Non ego laudari curo, mea Delia : tecum

Dummodo sim, quæso, segnis inersque vocer.

Te spectem, suprema mihi quum venerit hora,

Te teneam moriens deficiente manu. 60

suscepta, ex more equitum romanorum.

54. Codd. Paris. Dresd. Witt. A. duo Angl. ed. ann. 1472, habent *ut domus exiles*. Mos fuit iste Romanorum, ut foribus spolia hostium præfixa haberent; Propert. III, El. VII, vs. 26; Virgil. Æneid. VII, vs. 183. HEYN. — Majoribus nostris, ut testantur Possidonius et Strabo, id moris fuit, ut hostium capita ἐν πρὸς-κυλινδρῶν affixa servarent.

55. Balbus, cap. LXXX, p. 179, probat cum Heynio et duobus antiquissimis codicibus vulgatam Tibulli lectionem. Tertius codex recentior *Me retinet vinctum formosæ cura puellæ*. Verum eodem jure Tibullus scribere potuit *vinctum vincla retinent*, quo Hom. II. E, 385, δῖσαν κρατερῶν ἐνὶ δαίμονι et in Odys. X, 189, οὐκ ἐπὶ πόδας χεῖρας τε δῖον θυμολογῆν δαίμονι. HUSCHK.

56. Heinsius mallet : *sedeo ut duras*; sed id subintelligitur. — *Et sedeo*. Reminiscendum est, janitores servos fuisse catena foribus alligatos. Sic Ovid. I Am. VI : « Janitor, indignum! dura religate catena. » Cum hoc igitur se comparat puellæ servientem. HEYN.

57. *Non ego laudari curo*. Pauci libri *cupio*. At Brouckh. multa disserit de discrimine inter non *cupere* et non *curare*, quæ tamen in cuiuscunque velis mentem incidunt.

Tunc de verbo *laudari* copiosam init dissertationem, atque de ejus militari loquendi usu: nec opus erat tanta exemplorum congerie ad demonstrandam rem, quæ ex omnibus patet Lexicis. — *Mea Delia*. Eam vero nomine *Planiam* fuisse nominatam, auctor est Apuleius. Casaubonus *Flavia* malebat, quamquam timide; quod et Colvio placuit, aut *Planicia*. In Fulvii Ursini codice *Plantia*angebatur, teste Scipione Gentiles; solus Jo. Pricæus nihil mutavit, eo quod *Plantia* in lapidibus visatur. Ita est apud Gruterum: SEX PLANIUS HERMES. Reperitur in lapide prægrandi, itemque SEX PLANIUS HYACINTHUS; pag. 251, columna 4. Ibidem in tumulo Maturæ: AUFIDIUS GENITOR, GERUIT ME PLANIA MATER, p. 576, col. 7. Denique M. Planius legitur, p. 820, col. 18: esto igitur *Plania* nomen romanum; sed, sic ut *Delia* datum fuerit, vel a domina, vel a patrono; erat enim libertinæ conditionis: id quod perspicuum fiet ex locis complusculis nostri poetæ. BROUCKHUSIUS. — Huic disticho subjunxit Scaliger Elegiæ secundæ quosdam versus, idque magno ordinis detrimento.

59. *Te spectem*. Verba *suprema mihi quum venerit hora* repetiit Auson. Ephem. Orat. 72. HEYN.

60. *Te teneam moriens deficiente manu*. Hunc versum expressit Naso

Flebis et arsuro positum me, Delia, lecto,
 Tristibus et lacrymis oscula mixta dabis.
 Flebis; non tua sunt duro præcordia ferro
 Vincata, nec in tenero stat tibi corde silex.
 Illo non juvenis poterit de funere quisquam
 Lumina, non virgo, sicca referre domum.
 Tu manes ne læde meos: sed parce solutis
 Crinibus, et teneris, Delia, parce genis.
 Interea, dum fata sinunt, jungamus amores:

in Epicedio nostri poetæ; ubi Nemesis ad hanc Deliam: «... Quid ais? tibi sint mea damna dolori? Me tenuit moriens deficiente manu.» Cf. Antholog. græc. t. II, pag. 42-106: ἔφιλόν γε χεῖρὶ φίλῃν τὴν σὴν χεῖρα λαβύσσαι θανόν. Plura imitatorum loca suo more addit Brouckh. Nobis liceat gallicam imitationem venustissimam hujus distichi in lectoris memoriam revocare; *Laharpe* sic vertit:

Ah! que ma paupière mourante
 Se tourne encor vers toi, dans mon dernier
 moment:

Que par un dernier mouvement,
 Je presse encor tes mains dans ma main dé-
 faillante!

61. *Flebis*. Hic Beckii conjectura *mea Delia* ab H. Vossio in textum recepta, qui *ri me* languidum esse declarat, perinde ac si in sequente versu *mihi* adscriberes; cave ne talibus immutationibus consentias; Ovid. Met. XIV, 747: «Luridaque arsuro portabat membra feretro.» De funèribus Romanorum, vide Johan. Kirchman. lib. I, cap. 5; lib. III, cap. 2. Codex Isaaci Voss. secund. habet *posito*.

62. *Tristibus* etc. Quidam commentatores hanc locutionem perinde ac illam Propertii, *Et tremulus mæstis orietur fletibus horror*, repre-

hendunt, quasi frigeret oratio cumulatione verborum *mæstis et fletibus, lacrymis et tristibus*.—Nunquam igitur docti illi desinent textum vexando, suaque non poetæ verba proferendo, suas injurias temporis damno addere, ita ut, si illos sequamur, ne integrum quidem vs. retinuerimus.

63. *Flebis; non tua sunt duro præcordia ferro*. Commentatores ac interpretes innumera exempla in unum congerunt, quibus demonstrent, huic loco inesse translationem a ferri silicisque rigore ductam.

67. *Tu manes ne læde meos*. Noli crines conscindere, genas radere, pectus nudum lacerare; his enim rebus manes carorum offendi putabant, et torqueri. BROUCKH. Crediderim Tibullum hoc loco minime superstitionem illam respexisse, sed ea hoc consilio pronuntiasse, ne puella nimio planctu pulcherrimam corporis formam scædaret. *Laharpe* gallica sua imitatione eundem sensum copiosius expressit:

Mais garde d'outrager ta belle chevelure,
 De blesser de ton front l'ivoire ensanglanté:
 Aux mânes d'un amant c'est faire trop d'injure
 Que d'attenter à ta beauté.

Mollaveau nobis etiam consentit: quippe qui verterit:

... Hélas! n'outrage point tes charmes.

69. *Interea, dum fata sinunt*. Pro-

Jam veniet tenebris Mors adoperta caput :

70

Jam subrepet iners ætas ; nec amare decebit ,

Dicere nec cano blanditias capite.

Nunc levis est tractanda Venus , dum frangere postes

Non pudet , et rixas inseruisse juvat.

pertius , lib. II , Eleg. II , vers. 29 : « Dum nos fata sinunt , oculos satiemus amore ; Nox tibi longa venit , nec reditura dies. » *Conjungere amores* etiam Catull. dixit , carm. LXIV , vers. 373 ; et 335 , *contexere amores* ; infra lib. I , El. IX , vers. 76 , *jungere Venerem*. Cæterum compara cum his Sannazar. lib. I , El. III , vers. 49. HEYN.

70. *Jam veniet tenebris Mors adoperta caput*. Præclarum phantasma : Mors incedit , ut alii dū caput nimbo , vel aere cincti : confer ad Virgil. *Æneid*. I , Exc. XIII , nost. Edit. T. II , p. 194. Convenit nota illa *Orci galea* , *Αἰδὸς κινῆ* , qua qui indutus erat , spectantium oculis subducebatur , ut Perseus (et Hesiod. Sent. 227). Convenit hoc morti furtim subrepenti , in carmine quod Neoptolemus Philippo Macedoni cantabat , apud Diodor. XVI , 92 : « *Δριεβάλλει Ταχύκουν κίλευθον ἔργον ἑπταῖον ἄνθρω τ' ὄφρα νῆας Προσίβει , μακρὰς ἀγκυρὰς — μινος Ἰλκίδας θανάτω πολύμυχος ἄδεις*. Gratius Cyneg. vers. 348 : « Stat fatum supra ; totumque avidissimus orcus Pascitur , et nigris orbem circumsonat alis. » Lepide ad Noctem transtulit 704 , Joh. Pontanus , Amor. II , 1 : « Tuque nigram tenebris Nox adoperta comam. » H. Hunc locum imitatus est quoque Janus secundus , I , 5 : « Mors venit æterna cincta caput nebula. »

71. ... *Nec amare decebit*. Ovid. Amor. I , Eleg. IX , vers. 3 : « Quæ bello est habilis , Veneri quoque

convenit ætas ; Turpe senex miles , turpe senilis amor. » Constat , præstare lectionem *decebit* lect. *licebit* : idque ex Eleg. II , 91 , ubi de sene Tibullus dicit : « Et sibi blanditias tremula componere voce , Et manibus canas fingere velle comas ; Stare nec ante fores puduit. »

72. *Dicere nec cano blanditias capite*. Gebhardus tarditatis arguit Lucam Fruterium , qui noluerit *capiti* legere , nec ceperit hunc dativum recte jungi cum verbo impersonali ; sibi habeat suam sapientiam. Ablativus absolutus hic tempus notat , et causam ; Horat. lib. I , Epist. V , 9 : « ... cras nato Cæsare festus Dat veniam somnumque dies ; » cras justitium erit , quia Cæsaris natalis est. Sane in libris Mureti et Achillis Statii *capite* erat : quod et nos in nostris quatuor invenimus ; in quatuor aliis Nic. Heinsius ; probavitque magnus Turneb. lib. XXIX Advers. cap. 30 ; eodem modo Plautus loquitur , Asinar. Act. V , Sc. II , vers. 84 : « Cano capite te cuculum uxor ex lustris rapit. » H.

73. *Levis*. Venus , quæ levem decet ætatem , ut senectutem decent gravia ; ita Horat. *jocosam Venerem* dixit ; et infra Eleg. VII , 44 , *levis amor*. H.

74. *Etrixas inseruisse juvat*. Heinsius corrigit *sera* pro *juvat* ; ingeniose quidem , sed parum probabiliter : nec placet hoc , *rixari* cum *sera*. *Inseruisse* defendi potest , quamvis H. Voss. in textum *conseruisse* re-

Hic ego dux, milesque bonus; vos signa, tubæque, 75

Ite procul, cupidis vulnera ferte viris;

Ferte et opes: ego composito securus acervo

Despiciam dites, despiciamque famem.

cipiat: *inseruisse* forsitan metaphor. ponitur, pro *immiscuisse*.

75. *Hic ego dux, milesque bonus.* Hic consueto more Brouckh. omnium scriptorum loca adducit, quibus insunt verba *dux* et *miles*.

76. *Cupidis vulnera ferte viris.* Cupidos aiunt dici eos, qui sunt avari, et cupiditatem pro avaritia poni. — Sane avaritiam nunquam esse sine cupiditate facile credo; non tamen ut concedam, cupiditatem sine avaritia consistere nequire. Omnium mortalium facile cupidissimus fuit Domitius Nero; quem tamen avaritiæ nemo unquam postulavit. E contrario parcum, adstrictum, sordidum, avarum fuisse scimus Sergium Galbam: at hujus cupiditates populus romanus sensit nullas. Est igitur aliud cupiditas, aliud avar-

ritia; et cupiditas quidem in milite recte, ut arbitror, definitur *appetentia rei alienæ*: non ut rem illam, quoquo modo partam, conservet miles (id quod solent avari), sed ut suis inde libidinibus morem gerat, perdat, profundat. Brouckh.

77. *Composita acervo.* Scilicet frugum in horreo collectarum; Virg. G. I, 156: «Heu! magnum alterius frustra spectabis acervum.»

78. *Despiciam dites.* Statius primus verba sic ordinavit, ex libris quibusdam. Antea legebatur *Dites despiciam*, quod Gebhardo placebat: sed nobis favet ipse Tibullus, qui, Lib. I, El. IV, v. 81, dixit: «Heu, heu! quam lento Marathus me torquet amore! Deficiunt artes, deficiuntque doli.» Conf. Ovid. Heroid. IV, 112; et XV, 54.

ELEGIA II.

ADDE merum, vinoque novos compesce dolores,

Occupet ut fessi lumina victa sopor;

1. *Addo merum.* Βάλλ' οἶνον, ait Anacreon, Od. XXVII, vs. 10; funde Vinum, puer: et Noster; infra lib. II, Eleg. vi, 63: «Tu puer, i, liquidum fortius adde merum.» Vulpus operose docet, esse pro simplici *dare*. HEYK. — Ed. Ald. sec. habet *graves dolores*, ex interpolatis libris quos vidit Muretus. In aliis *no-*

vos... *furor*es legi, testatur Brouck. Nos vulgatam amplexi sumus: *novi dolores* enim dicuntur, quod Tibullo adhuc ignoti, eodem sensu quo apud Æschylum, Pers. vs. 663, *καὶνὰ τε νόα τ' ἄχχ*, et apud Virgilium, Æneid. lib. V, vs. 670, *novus furor*.

2. *Lumina victa.* Alii legunt *vincta*, quod absque dubio spurium est. *Lu-*

Neu quisquam multo perfusum tempora Baccho

Excitet, infelix dum requiescit amor.

Nam posita est nostræ custodia sæva puellæ,

5

Clanditur et dura janua fulta sera.

Janua difficilis dominæ, te verberet imber,

Te Jovis imperio fulmina missa petant.

mina victa hoc loco sunt lumina somno obnitentia. Sic apud Ovidium, Art. Amat. lib. III, vs. 647: «Sunt quoque, quæ faciant altos medicamina somnos, Victaque Lethæa lumina nocte premant;» et in Fast. libro III, vs. 19: «Blanda quies victis furtim subrepat ocellis.» Quid differat *victus* et *vinculus* somno docuit Hand. ad Stat. t. I, p. 326 sq.

3. *Perfusum tempora.* Ita editum constanter: sicque nostri cum multis aliis scriptis. Alii libri, pari forte numero, in his Guelf. 2, *percussum* tuente Heinsio; confer Douzam in not. cap. 1 et 7. Heynius hanc lectionem potiorē esse existimat; ait enim græce dici *βιβαλμίνος* *εκνφ*; et notum illud Ovidii e Remedio amoris, vers. 146, profert: «Multo tempora quassa mero.» Denique addit bibentis caput percelli et percute videri, dum vino turbatur; et ita Græcis *οὐράκις* dici. Bach. *percussum* in textum suscepit. Nos autem *το perfusum* servavimus: hoc loco poeta *novos dolores* sopire conatur, idque *multo Baccho*; oportet itaque ut bibentis caput paulatim madefactum curarum memoriam amittat. Ipse Tibullus, eodem eloquendi genere, lib. I, Eleg. VII, vs. 20, iterum utitur *multo tempora funde mero*.

4. *Infelix dum requiescit amor.* Sic scripti omnes; sed primæ editiones *amans* habent, quod fuit glossema vocis *amor*. ВРΟΥСКЯ.

6. *Dura janua fulta sera.* *Fulta* recte Brouckh. reposuerat, quamquam Vulpus denuo revocavit *firma*; quod in aliis est, etiam in codicibus Reg. Guelf. 14, et edd. Lips. et Rom. Est hoc haud dubie istius interpretamentum: confer iusfra, ad Eleg. VIII, vs. 76. Ita enim variatur in Metam. Ovidii, XIV, 780, *portasque petunt quas objice firmo Clauserat Iliades.* Quæ Priscianus, teste Heinsio, ita laudat: «quas objice fultas Clauserat Iliades.» Art. II, 244: «Atque erit opposita janua fulta sera.» Duo Burm. *janua firma.* Etiam Virg. Æn. VIII, vs. 227, *sultosque emuniit objice postes.* HEYN.

7. *Janua difficilis dominæ.* E scripturæ compendio *dm* nata est lectio duplex; nam sunt qui *domini* servare jubeant cum Brouckhusio, qui vocabulum *difficilis* dominæ non convenire declarat; quippe quæ custodienda sit: sed Statius, Muretus, Gryphius, Passeratius, Livineus, Paphelenginus, J. H. Voss. Hushkhusius et Bachius omnes *dominæ* elegerunt, quorum opinioni accedimus et nos; cave tamen secundo casu accipias vocabulum *difficilis*, quod meo sensu ad januam non ad dominam pertinet, amatori enim cum puellæ janua res agitur. Hæc olim facilis erat, tunc enim quum Delia adhuc innupta, nunc eadem, *difficilis* facta, a poeta oneratur maledictis, *te verberet imber, Te Jovis imperio fulmina* etc.

Janua, jam pateas uni mihi victa querelis,

Neu furtim verso cardine aperta sonas.

10

Et mala si qua tibi dixit dementia nostra,

Ignoscas; capiti sint, precor, illa meo.

Te meminisse decet, quæ plurima voce peregi

Supplice, quum posti florea sarta darem.

Tu quoque ne timide custodes, Delia, falle.

15

Audendum est. Fortes adjuvat ipsa Venus.

9. *Pateas victa*. Infra I, Eleg. v, vs. 67, *nec verbis victa fatiscit Janua*; ubi maxima librorum pars habet *patescit*. Virgil. Georg. I, 180, de area complananda; *Ne subeant herbæ. neu pulvere victa fatiscat*. Quo loco Heynius verbum *victa* ornatus causa adjectum ait. Sed *vinci* ex usu poetarum universæ dicuntur res solidæ et clausæ, ubi aditum præbent, vel patescunt. Pindarus Nem. IX, 2, de janua Chromii hospitibus patente: ἵδ' ἀναπικταμένης ἔστιν οὐκ ἐνὶ κλειστέῳ θυρῶν. HUSCHK.

10. *Neu*. Is. Vossii primus codex habet *nec*, loco τῷ *neu*, quod etiam editioni anni 1472 inest.

11. Ad hunc versum, Brouckh. qua garrulitate est, nullum amorem silentio præterit, omnesque laudat, qui antiquis temporibus ante puellæ fores porrecti, posti convicia fecerint, vel blanditias ingesserint.

12. *Capiti sint. precor, illa meo*. De hac formula vide egregiam Henrici Steph. disputationem in Thes. ling. græc. tom. II, p. 149.

13. *Voce peregi*. Hoc est: dixi, precatus sum; Livius, I, cap. 28: *res cetera, ut orsus erat, peragit*; et cap. 37: *peragit deinde postulata*; vide Ovid. Fast. V, vs. 680. HERN.

14. *Florea sarta*. — *Florida sarta* sic quidem nostri libri: tamen malo *florea*, quod in suis manuscriptis se

invenisse testatur Ach. Statius Comment. in Catull. p. 230. BROUCKH. — J. H. Voss. lectionem *florea* pariter amplexus est; sed loco τῷ *darem* reposuit *dabam*; prætexens hoc, actionem infinitam, vel, ut hic sæpe, repetitam significare, illud vero actionem definitam. At H. Voss. a doctissimo viro Huschkio optime refellitur; is enim tribus exemplis demonstrat potioræ esse sententiam secundum quam conjunctivus quoque frequentiam denotat. Dixit enim Varro, R. R. lib. III, 1: *Fuit tempus, quum rura colerent homines, neque urbem haberent*. Reliqua exempla non opus sunt. Bachius, Huschkio consentiens, fusius de usu indicativi et conjunctivi disserit.

16. Deest hic versus in Colet. et Ald. 1515. Statius eum quoque damnavit: « Hoc vero totum non est hujus poetæ γνήσιον, quamquam scriptis in libris legatur. » Sed pace Statii, sententia, quæ huic loco inest, perantiqua videtur. Utrum Simonides illam primus protulerit, an alius poeta græcus, pendet ex incerta lectione apud Claudian. Carm. XLII, vs. 9, ubi vulgo editur: *Foris juvat audentes; Cei sententia vatis*. Sunt qui legant *prisci vatis*, quo Ennium designari censet Columna, p. 134; dixit enim Ennius, *Fortibus est Fortuna vireis data*. HUSCH.

Illa favet, seu quis juvenis nova limina tentat,

Seu reserat fixo dente puella fores.

Illa docet furtim molli descendere lecto,

Illa pedem nullo ponere posse sono;

20

Illa viro coram nutus conferre loquaces,

Blandaue compositis abdere verba notis.

17. Voss. *juvenum* in textum suscepit, quod et Statius in multis libris legi affirmat. Santenius testatur ad Balbœm, p. 1812, nullum ex suis codicibus *juvenum* habere.—Quum difficillimum sit judicare, quid veterum auribus elegans, vel elegantius fuerit, vagas atque incertas emendationes eas esse puto, quæ studio auribus placendi debeantur. BACH. — Mihi quoque *juvenis* magis placet; nam in sequente versu poeta puellam inducit, et pariter singulari numero.

18. *Fixo dente*. Clavi dentata seræ inserta. Bene hæc exposuit Cl. Salmasius Exercitat. Plinian. pag. 928. BROUCKH. — Nullus adhuc commemoratus est liber scriptus qui exhiberet lectionem, quæ reperitur in codice parisino, n. 7989, *falso dente*. HUSCHK.

19. Vulgo *decedere*, vel *discedere*. Illud habet codex paris. et edit. an. 1472. Hinc Douza formavit *descendere*, quod Brouckh. amplexus est aliique omnes, eo freti, quod sæpe permutentur tria illa verba *discedere*, *decedere*, *descendere*, ut docet Bentl. ad Horat. lib. I, Ep. xvi, vers. 7. Brouckhus. e consuetudine sua multa conguessit loca, quibus sat superque doceret lectos fuisse gradibus instructos, ut nonnisi ascendendo eos inire potuerint. Virgilius præterea simili eloquendi genere usus est in Cir. vs. 209 sq: « Quum furtim tacito descendens Scylla cu-

bili Auribus arrectis nocturna silentia tentat. » Nec tamen video cur non æque poeta *decedere*, vel *discedere* dixerit, licet Brouckhus. id esse parum latine existimet. Liber unus Frising. habet *derepere*, quod J. H. Voss. nulla dubitatione in textum suscepit. At Hushkhus lepidè pronuntiat id accommodatius esse feli quam puellæ.

21. *Nutus conferre loquaces*. *Conferre*. quia mutuo fiunt: ita *conferre sermones*, quos mutuo facimus, *consilia* dicimus: itaque melius quam *proferre*, quod Statius laudat, quodque est in Exc. Ital. In uno Brouckh. Guelf. 2; etiam *vultus* ex interpretatione; etsi sic Ovid. Amor. II, iv, 17, qui hac de re classicus est: « Me specta, nutusque meos, vultumque loquacem; Excipe furtivas, et refer ipsa, notas. » Fere ut in nostro Propert. III, El. vi, vers. 25: « Tecta superciliis si quando verba remittis. » HEYN.

22. *Blandaue compositis abdere*. Plerique male *addere*, Statiani *red-dere*. Regius; Guelf. 2 tenet *abdere*, quod et magna pars librorum Brouckhusii tuetur. Tum pro *notis* unus Brouckh. *modis*, Guarner. *jocis*; Ovid. Art. Amat. I, 489 sq: « Neve aliquis verbis odiosas afferat aures, Quam potes, ambiguus callidus abde notis. » Idem, Amorum lib. III, El. xi, vers. 24, hunc locum imitatur: « Verbaue compositis dissimulata notis. » HEYN.

Nec docet hoc omnes; sed quos nec inertia tardat,

Nec vetat obscura surgere nocte timor.

En ego quum tenebris tota vagor anxius urbe,

25

23. *Nec docet hoc omnes; sed quos.* Unus Brouckh. *sed quas*, probante Heynio: « Nam metus cadit, et de iis in antecedentibus actum. » Nobis Heynius errare videtur, quippe qui non reputaverit Tibullum, vs. 17 et 18, primum de juvene, mox de puella, denique de juvenibus et puellis simul meminisse, nunc vero ad virorum audaciam transire.

24. Non ludet operam qui Proptertium contulerit lib. III, El. xiv; itemque Ovidium, Amorum lib. I, Eleg. vi. BROUCKH.

25. *En ego* etc. Veteres editiones et codices fere omnes exhibent hoc distichon; ita quidem ut hexameter ubique idem occurrat; pentameter vero tanta labore varietate, ut nemo idoneus sit ad litem dijudicandam. Sed antequam eligamus, nobis quibusdam editoribus adversum ire videtur; isti enim huic loco cultro medentes malunt poetæ nihil superesse quam aliquid spurij, eumque veste exuunt ac denudant, ne forte maculata incedat. Scaliger primus fuit qui distichon exulare jussit, quem mox secuti sunt, Brouckhus. Vulpus, Heynius, quorum ultimus tamen hexametrum in Observationibus sincerum esse putat. Certo, hexameter si eadem varietate ageretur qua pentameter, nullus dubitaret, quin integrum distichon eradendum esset, sed ille sibi ubique constat, ut necessario legitimus declarandus sit. Quo facto, nemo erit quin agnoscat Tibullum pentametrum hexametro submisisse. Superest itaque, ut videamus qualis fuerit ille versus. Antiquam codi-

cum et editionum scripturam servavimus; attamen Statius contra nititur; ait enim: « est in veteribus libris; *κεφάλων* tamen existimatur, commentum enim esse Aurispæcujusdam dicitur. » Fuit hic Aurispa vir summæ doctrinæ qui, ut notat Brouck. non multum ab initio sæculi quinti decimi floruit, seque variis erga latinas Musas meritis insignivit. Attamen Statio et Brouck. hoc loco parum fidei tribuo: præsertim quum versus, de quo sermo est, jam in codice perantiquo anglo legatur anni 1425, et Aurispa demum circa 1430 vixerit: adde quod idem versus in Pall. sex, in Comel. Guelf. 1, 3, 4, in Beroll. 2, 3, 4, denique in Vossii 1, 2, 3, 4, inveniatur. Fatemur tamen in nonnullis librorum adesse lacunam; quin adeo in aliis scripturam vario modo torqueri, ut nunc *ire*, nunc *isse* denique et *esse* et *ipsa* reperiantur. Interpolatores quoque lacunam resarcire conati sunt; quo factum, ut loco pentametri Muretus et Statius in quibusdam libris invenerint: « Præsidio noctis sentio adesse deam. » In Wittiano priori adest: « Non mihi nocte quies, non mihi nocte sopor. » Sed in hoc et in altero Wittii codice pro diversa lectione, in margine appinxerat recentior manus *securum in tenebris* etc. In codice paris. legitur ab eadem manu quæ codicem descripsit, adjectum: « Ille deus certæ dat mihi signa viæ. » Pontanus denique, cujus liberalitatem damnavit ipse Brouckh. poetam alio versu donavit: « Usque meum custos ad latus hæret Amor. »

Securum tenebris me facit ipsa Venus ;
Nec sinit occurrat quisquam , qui corpora ferro
Vulneret , aut rapta præmia veste petat.

Quisquis amore tenetur , eat tutusque sacerque

Qualibet : insidias non timuisse decet.

30

Non mihi pigra nocent hibernæ frigora noctis ,

Non mihi , quum multa decidit imber aqua.

Non labor hic lædit , reseret modo Delia postes ,

Causam et rationem , cur veteri textui acquiescendum censemus , jam tenes , amice lector ; ipse nunc dæcerne. Sed cave credas , nos tibi hunc versum auctoritate obtrudere voluisse , qui fortasse Tibulli non est. Faciamus igitur cum Gebhardo dicente : « Si non genuinum , saltem proximum genuino cognoscimus. » Sunt quibus ipse sensus seriei , hoc distichon opus esse videatur , mihi vero secus ; absit enim , vel adsit , nihilominus decurrit sententia. Pauca adhuc Brouckhusio objicienda censeo , qui *τὸ anxius* in hexametro culpatur , eique substituere conatur *avios* , quasi *anxius* non esse possit , quem Venus *securum* facit : sed hæc verba minime inter se pugnant : quamvis securus ab omni damno vel periculo , amator anxius esse dicitur , scilicet , curarum quas amor habet. Denique putat Brouckh. *τὸ avios* , esse consentaneum verbo *vagor* : *tota vagor avios urbe* ; h. e. quum vagabundus circum lustra oberro in urbis aviiis regionibus : et erant Lupanaria fere aut in Suburra , aut in Summænio ; sed Tibullus non ad *Summænianas uxores* , (ut lepide dixit æcutus ille Martialis) , sed ad Deliam iter instituerat ; non erat igitur cur Brouckhusius pro libito poetam nostrum , velit nolit , in Lupanaria seduceret ; quod delicatiori hujus

venustissimæ Elegiæ sensui omnino adversatur.

27. *Nec sinit occurrat* etc. Quidam ; codice regio freti , *accurrat* legi jubent : nos vulgatam , ut rei accommodatiorem , servavimus.

28. *Petat*. Brouckhusius e duobus codd. pro *petat* reposuit *ferat* ; sed , qua opinione sum , perperam. Cyllenius ait : Circitores , hoc est , urbis custodes , quem nocte invenerint sine facibus , aut in carcerem detrudunt , aut arrepto palliolo præmium expostulant ; verum Brouck. Cyllenium reprehendit quasi ad sui temporis mores poetam exposuerit. Idem Brouck. addit hic de prædonibus nocturnis agi.

29. *Quisquis...* etc. Propert. l. III , El. xvi , vs. 13 : « Quisquis amator erit , scythicis licet ambulet oris. »

30. *Non timuisse*. Ita edit. anni 1472 , et cod. paris. Pauci libri *nec timuisse* , quod minus placet in generalis sententia. Huschk. Voss. et Bach. *nec* anteposuerunt ; opinantur enim dictum esse pro *ne quidem*.

31. *Frigora*. In Regio sidera , nimis grave vocabulum pro elegiæ simplicitate ; cæterum aberratio librarium valde obvia. Hæryn. *Pigra* dicuntur *frigora* , ab effectu ; rigentibus gelu membris , et ægre se moventibus.

33. *Non labor hic lædit*. Heynius

Et vocet ad digiti me taciturna sonum.

Parcite luminibus, seu vir, seu femina fias

35

Obvia; celari vult sua furta Venus.

Neu strepitu terrete pedum, neu quærite nomen;

Neu prope fulgenti lumina ferte face.

Si quis et imprudens adspexerit: occulat ille,

Perque deos omnes se meminisse neget.

40

Nam fuerit quicumque loquax, is sanguine natam,

ledat in Observationibus desiderat; sed, ut videtur, perperam; nam *ledit* superioribus consentaneum, ubi *nocent* legitur. Regius codex Tibullo Deliam abstulit, eique Lydiam quamdam substituit, sed reliquorum omnium consensu Delia pristinam sedem tuetur.

34. *Et vocet...* etc. Interpretes fere omnes, hoc loco signum nocturnum intelligunt, quo Delia innuerit amanti suo, velle se clanculum descendere, et foras illi aperire. Brouck. solemniter pronuntiat: « Ita recte subodoratus est Gonsalvus *de Salas* ad Petron. pag. 97. » Idem Brouck. Quia apud nostrum poetam semel de amatore sermo est, qui execratione signum dabat, omnibus amatoribus digitorum sono interdicit, puellasque pariter execratione prohibet. Crediderim tamen, hoc loco, signum digiti a Tibullo profectum, ita ut leviter janua pulsa, Deliam de adventu ejus certiore faceret, quæ, postes mox reserans, illum vocaret.

35. *Parcite luminibus.* Quasi metuenda foret orbitas oculorum. Hæc eos pœna sequebatur, qui numen aliquod conspexissent invitum, quamquam ignari ipsi atque imprudentes. Vide Spanheim. Observat. in Callimachi Hymnum Palladis vers. 78. BROUCKH. — Codex paris. *fat.* Edi-

tio anni 1472 *fat.* Melius vulgat. esse e seq. apparet.

37. *Neu.* In hac particula mira est librorum varietas; H. Voss. eligit *nec*, quamobrem ab Huschkio valde castigatur. Bach. *ne-neu* e quibusdam libris revocavit; ei sententia superioribus non connexa videbatur. Sed Huschkius ait: « *Ne-neu* proba quidem est construendi ratio, nec ea tamen ubivis inculcanda. Nam non minus recte se excipiunt ante imperativos, particula *neu-neu* quam *ne-neu*, ut apud Virgil. Georg. IV, vers. 47, et apud Claudianum VIII, vers. 278. »

38. *Lumina ferte.* Nunc lumina alio modo dicta, ac paulo ante vs. 35: hic erat: *Nolite me propius adspicere*; nunc; *ne facem propius admovete.* HEYN.

39. *Si quis.* Duo cod. H. Voss. habent: « Si quid et imprudens adspexerit, » probante Passerat. io.

41. *Nam fuerit quicumque loquax.* Brouck. putat, hoc loco, poetam amatoribus præcepta scripsisse; scilicet ne sese jactent, ob nimium puellæ amorem. Idem de Venere meminit quæ graviter comminatur Anchisæ, ne jactare velint amore se mixtum fuisse cum immortali dea. Sed interpretationi Brouck. sensus superiorum adversatur; poeta simpliciter dicit: Quicumque meos amo-

Is Venerem e rabido sentiet esse mari.

Nec tamen huic credet conjux tuus : ut mihi verax

Pollicita est magico saga ministerio.

Hanc ego de cælo ducentem sidera vidi ; 45

Fluminis hæc rapidi carmine sistit iter ;

res evulgaverit, is crudelitatem Veneris cum dolore sentiet.

42. *Rabido*. Quidam libri loco vulgaris *rapido*, exhibent *rabido*, quod cum Fruterio, Livinezo et Bentleio ad Lucan. III, 255, probat Sante-mius. H. Voss., Bach., Wunderlich. eidem accedunt sententiæ, merito sane; maris enim sævitix magis convenit. Ovidius, *Metam.* I, vs. 36 pariter dixit: « Tum freta diffundi, rabidisque tumescere ventis. » — H. Voss. *e* cum nonnullis libris omittit; sed parum apte. — E sanguine nata dicitur Venus, quia ex abscissis Cæli genitalibus et in mare projectis orta.

43. *Nec tamen huic credet*. Nec tamen, si vel maxime aliquis loquax fuerit, et marito furta nostra indicaverit, ei credet maritus. HEYN. De originibus artis magicæ ejusque singulis momentis, perite disputavit illustris Wachsmuth. in *Athenæo* V, II, part. II, p. 209. BACH.

44. *Saga*. Nonnius Marcellus ait: « Sagæ mulieres dicuntur semine ad lubricitatem virorum indagatrices; unde et sagaces canes dicuntur, ferarum vel animalium quæsitores. » Paulatim usu venit, ut *sagæ* nomen ad incantatrices ac veneficas transiret.

45. *Hanc ego de cælo* etc. HEYN. ait: Ductum videtur a meteoro stellarum caducarum. — Hic incipit choragium miraculorum Thessalorum, quibus pleni veterum scriptorum libri. Tu, si tanti videbitur, confer Horatium, *Epod.* v et xvii;

Nasonem, *Epist. Hypsipyles*, vers. 83, et *Amor. lib. I, Eleg. viii*, 21; *Metam. lib. VII*, vs. 179; *lib. XIV*, vs. 43; Maronem, *Eclog. viii*; Propertium, *lib. IV, Eleg. v*; Senecam *Med. vs. 675*, et Herr. *Æt. vs. 454*; Lucanum, *lib. VI*, vs. 431; Apuleium, initio *Metam. lib. I*, et *lib. II ac III*; Petronium eo loco, « Quidquid in orbe vides, paret mihi. » Claudian. in *Rufin. lib. I*, vs. 146; Silium, *lib. VIII*, vs. 496; Flaccum Valerium, *lib. VI*, vs. 439; Nemesianum, *Eclog. iv*. BROUCK.

46. *Fluminis hæc* etc. Inter doctos de hoc versu magnæ contentiones ortæ sunt. Quidam enim *fulminis* legi jubent: inter quos maxime Brouck. H. Voss. et Bach. locis poetarum nonnullis freti, asserunt hanc lectionem superioribus esse consentaneam, nobilioremque imaginem præbere. Verum Heinsius, Heyn. et Huschk. qui lectionem *fluminis* amplectuntur, totidem fere exemplis gaudentes, aperte demonstrant magicarum artium præcipuam vim fuisse in fluminibus vertendis ac sistendis. Præterea, id tibi notes velim, poetam superiori versu jam de prodigiis, quæ cælo eveniunt, egisse: mox et sequenti versu prodigia memorat, quæ solum findunt: denique ad ea procedit, quæ sub terra fiunt, ut necessario hic aquarum portentis locus patefiat. — Brouck. librorum unus *sistit* loco vulgaris *vertit* exhibet, assentiente cod. Hamb. Hanc lectionem Brouck. Voss. et

Hæc cantu finditque solum, manesque sepulcris

Elicit, et tepido devocat ossa rogo.

Jam ciet infernas magico stridore catervas;

Jam jubet adpersas lacte referre pedem.

50

Bach. amplexi sunt : quippe qui *fulminis non fluminis* legant, attamen *τὸ sistit* flumini quoque aptius videtur, et certo sensum præbet validiorem quam languidum illud *vertit*. Quin adeo Apollonium vadem habemus; is enim de Medea, lib. III, vers. 532 : *Καὶ ποταμὸς ἴσθηεν ἄφαρ χεῖρα δινὰ ῥίοντα*. Virgilius quoque ait, *Æneid.* lib. IV, vers. 489, *sistere aquam fluviis*.

47. *Manesque sepulcris* etc. Brouckhusius hoc loco integra fere poemata in suas notas transvexit, quibus nos doceret qualis apud Romanos fuerit ritus mortuorum eliciendorum. Multi viri, iique eruditissimi, hac locorum mole decepti eo erroris venere, ut cum evocationibus deorum, evocationes mortuorum confunderent, quæ tamen inter se omnino differunt : iidem, ne iterum *caterva inferna*, (quas cum manibus permiscent), loco moverentur, vers. 49 genuinam lectionem delere volunt, eique substituerunt *tenet*; quod non nisi ab errore librariorum procedit. H. Voss.

48. *Et tepido devocat ossa rogo*. Hæc vulgo eo referunt interpretes, ut ossa e cineribus legat venefica, quibus ad maleficium utatur. Enimvero enumerat poeta miras istas, et stupendas plane sagæ potentissimæ præstigias. Quantum autem illud est, ossa de rogo legere? nisi forte in eo artis summa posita est, quod, videntibus et præsentibus iis, qui in funeris officio sunt, cadaver e rogo subducit. Malim tamen ita accipere, quasi anus cadaver in rogo

positum descendere faciat, et vitæ restituat; hoc est, quod aqud Statium Theb. lib. IV, 507, « Attollere bustis Corpora, etc. » Similem narratiunculam in Apuleio, lib. II, legere memini. HÆRN.

49. *Jam ciet* etc. Brouck. multum hic sudat ut lectionem *tenet* defendat, auctoritate veterum codicum et editionum fretus; at nobis totidem codices, nec ii despiciendi, præsto sunt, quibus *ciet* tueri possumus. Cæterum te ad notam vs. 47 refer; ibi enim H. Vossii sententiam declaravimus. — *Tenet* inveteratum scribendi vitium mihi videtur, quum litteræ *c* et *t* in cod. minusculis litteris exaratis tanta sit similitudo, ut oculis vix possint discerni. BACH. — In primo Wittiano et tertio ac quarto Anglicanis erat, *magico sermone*. Falso atque invenuste; *stridere* et *stridor* vocabula sunt propria abominandæ artis: confer Statium, lib. VII, Theb. 770; Silium, lib. VIII, vers. 501; Claudianum, in Ruf. lib. I, 126, etc. etc. BROUCKH.

50. *Jam jubet adpersas*... Hujus adpersæ in dimittendis umbris perexigua est memoria, nam reliquus lætis usus in libamentis mortuorum, et in evocatione deorum manium, una cum melle ac cruore victimarum et mero, aliorum pertinebat. Papinius Theb. lib. IV, 543, ore Tiresiæ: « Argolicas magis huc appelle precando Thebanasque animas; alias avertere gressus, Lacte quater sparsas, mæstoque excedere luco, Nata, jube. » De quaternariis

Quum libet, hæc tristi depellit nubila cælo;

Quum libet, æstivas convocat ore nives.

Sola tenere malas Medæ dicitur herbas,

Sola feros Hecætæ perdomuisse canes.

numeri mysteriis multa disputat Macrobius Comm. I, in somnio Scipionis, cap. 5 et 6. B.

52. *Quum libet, æstivas convocat ore nives.* Brouck. quoque sic legit auctoritate veterum librorum fretus; alii libri, pari fere numero, exhibent *æstivo convocat orbe nives*. Passeratius, Vulpus, Heyn. Husch. et Bach. nostram lectionem rejiciunt. Voss. alia quadam usus est ad integrum versum immutandum; nam quum Brouck. de antiquo libro meminerit, cui insunt hæc verba *æstivo fulgurat orbe deos*; Voss. declarat hunc locum esse imitatione ab Ovidio facta restituendum. Ait Ovidius, Am. lib. I, Eleg. VIII, vs. 10: « Quum voluit, puro fulget in orbe dies: » *τὸ fulget*, si Vossium sequaris, paulatim in *fulgurat* immutatum; ita quidem ut librarius quis, Ovidianum distichon respiciens, in Tibulli textum *fulget* inverterit; aliusque modo librarius, versum sensu carentem ope vocabuli *fulgurat* magis magisque deformavit. Cæterum putat Voss. genuinam lectionem esse *fugit*, et ubi nunc *deos*, legendum esse *dies*. Sane nihil contortius esse potest, quam illa doctissimi viri emendatio. De nivibus nihil omnino H. Vossius Sagis concedere vult, ne nimia fruantur potentia; iis tamen mortuos evocandi facultatem concedit. Nos cum Brouck. facimus; nihil enim obstat quominus dicamus *æstivas nives*; præsertim quum Martial. lib. VI, Epig. VIII, *hibernas rosas* scripserit. Sunt tamen quidam, qui asserant *τὸ*

δ festinatione librariorum ex *orbe* excidisse: tunc quia parum congrueret cum *ore* epitheton, plurali numero et quarto casu scriptum esse. De his omnibus ipse decernas, dummodo H. Vossii conjecturam procul habeas. Miror equidem, hunc tantum virum qui semper habet quem interpolationis incuset, tamen ipse eo temeritatis venisse, ut culpam admitteret majorem, quam antecessorum omnium delicta.

53. *Sola tenere malas Medæ dicitur herbas.* Quidam codices exhibent *artes*, quod Brouck. contra mentem omnium poetarum esse declarat. Idem a Heyn. rejicitur propter epitheton *malas*. Ait enim herbis esse aptius quam artibus. Sed artes pariter innumeris in locis dicuntur *malæ*; vide Martial. V, XVIII, 6, et alios: confer etiam Robert. Stephanum Thes. ling. lat. qui h. l. *malas artes*, magicas interpretatur.

54. *Hecætæ.* Brouck. undecim libris, quibus accedit cod. paris. obsecutus, reposuit *Hecætæ*, ut sibi-lum insuavem emolliret. Vossius *Hecates* revocavit propter insuavem sibilum deæ illi vel maxime convenientem. Brouck. accessit Heyn. Sed adeo inconstans est latinorum in flectendis his nominibus ratio, ut, ubi variant libri, quid scripserit auctor definiri plerumque nequeat. Frequentius tamen horum nominum genitivi et accusativi latina terminatione exprimi solent, quod innumeris exemplis utriusque generis scriptorum demonstravit Oudendorp. ad Apuleium, pag. 96... H.

Hæc mihi composuit cantus, queis fallere posses : 55

Ter cane, ter dictis despue carminibus ;
Ille nihil poterit de nobis credere cuiquam,

Non sibi, si in molli viderit ipse toro.

Tu tamen abstineas aliis : nam cætera cernet

Omnia : de me uno sentiet ille nihil. 60

Quid credam ? nempe hæc eadem se dixit amores

Cantibus aut herbis solvere posse meos ;

— Cyllenius et Turnebus hic de furiis agi putant, sed canes sunt, vere canes, quæ ululantes Hecaten comitantur. Sic Virgil. in *Æneid.* lib. VI, vers. 257 : « Visæque canes ululare per umbram, Adventante dea. »

55. *Queis fallere posses.* Cod. paris. habet *quis fallere posses.*

56. *Despue.* Quidam codices *exspue*, alii *conspue*; formulas docet ter recitandas esse, et in sinum ter despuendum, qui ritus ab hominibus doctissimis illustratus est. Nam Achilles Statius, Andreas Tiraquellus, in sextam legem Connub. n. 17; Turnebus, lib. XXVI; Joannes Wouwerus ad Petronium; Meursius ad Theocrit. Idyl. VI; Freder. Lindenbruch. in Cirin, Casaubonus in Persii Satyram, II, vs. 33; Elias Schedius, de Diis Germanis, syngram. II, cap. 44, et fortasse alii complures de hujusmodi incantationibus egere; Scholiastes ad Theocrit. VII, vers. 126, notavit *εὐδαιμονίᾳ δὲ αἱ γράται; ἔσται ἐκείνων, ἰατρικόν.*

57. *Ille nihil* etc. Ovidius hunc locum imitatus est, Amor. lib. II, Eleg. II, vs. 57. « Crede mihi; nulli sunt crimina grata marito.... Viderit ipse licet, credet tamen ipse neganti, Damnabitque oculos, etsibi verba dabit. » Nec dissimilia sunt Am. lib. III, Eleg. III, vs. 43 sq.

58. *Si in molli* etc. Voss. ducibus aliquot libris *in* ejecit, exemplaque adduxit ex Elegia tertia Tibulli, ubi legitur *recubare toro*, et e quarta ubi similis occurrit locutio : *secubuisse toro*. Huschk. præpositionem contra Vossium defendit; priorique loco opponit exemplum Propertii, posteriori locum Ovidii. Nihil refert quod in nonnullis libris omittatur præpositio : perierat, ut existimat Brouck. absorpta, ab elemento principe vocalæ *molli* « Id ita esse indicio est meus codex tertius, in quo paulo aliter aberratum fuit geminata littera *m* : *Sim molli viderit ipse toro*. Nihil potest explicari apertius. » Huc accedit, quod *videre aliquem in molli toro* ita plane dicitur ut *εὐρίπαιον τὴν εὐνὴν ἐν μαλακῇ* apud Homerum, Iliad. X, vs. 73.

60. *Sentiet ille nihil.* Poeta quin ille scripserit, fere nihil est dubii; præsertim quum in cod. pluribus occurrat. Lectio *ipse* fortasse libriorum culpa, e superiore disticho, in hunc versum transiit. J. H. Voss. — *Ille* placet quoque Heynio, et inest codici regio.

62. *Solvere.* Brouckh. nube exemplorum advolat, ut nos doceat *Solvendi* verbum huic negotio esse proprium ac peculiare; *vinciendi* vero verbum vim habere omnino contrarium.

Et me lustravit tædis; et nocte serena

Concidit ad magicos hostia pulla deos.

Non ego totus abesset amor, sed mutuus esset

65

Orabam; nec te posse carere velim.

Ferreus ille fuit, qui, te quum posset habere,

Maluerit prædas stultus et arma sequi.

63. *Et me...* etc. Facibus et tæda, cum admixto sulfure ac bitumine; forte et cruore. Præcedebat lotio sollicita, mactata simul ove nigra. Sparsim hæc reperire est apud poetas; Ovid. *Metam.* lib. VII, vers. 259; Papin. *Theb.* lib. IV, vs. 414; Horatius, *Epod.* v, vers. 79; Virg. *Elog.* VIII, vers. 82; Nemesian. *Elog.* IV, vers. 62; Claudian. *Panegyrico Honorii*, in sexto ejus consulatu etc. BROUCK.

64. *Ad magicos ... deos.* Deos inferos, quos in his sacris magicis invocant. Vide Ovid. *Metam.* VII, vs. 192. Proprie dicendum erat: *Concidit diis*; inde *ad aram deorum hostia pulla*. Nigra ovis ex more sacri magici. H. — Brouck. innumera poetarum loca, consueto more, coercervat; vid. Valer. *Flac.* lib. VI, vs. 155; *Æneid.* lib. V, vs. 736; Senec. in *Ced.* vers. 556; Silium, lib. XIII, vs. 404; Stat. *Theb.* lib. IV, vers. 451; Lucan. lib. VI, vs. 577.

65. *Non ego* etc. Sic Glaucus apud Nasonem, Circen adfatus, *Met.* lib. XIV, vs. 23: « Nec medeare mihi, sanesque hæc vulnera mando: Hac ope nil opus est: partem ferat illa calor. » Tibullum more delicatissimo naturam secutus est. Nam amatores, etsi excruciantur, tamen nihil acerbius esse putant, quam amoris extinctionem.

67. *Ferreus* etc. De sequentibus versibus ad finem usque, multum inter doctos disceptatur. Scaliger et

Brouckh. quatuordecim inde vs. Elegiæ ingerunt primæ; Heynius eodem secundæ quidem adscripsit, sed asteriscos interponit, quasi lacuna quædam inter 66 — 67, et inter 80 — 81 occurreret. Sed illustrissimus ille vir, diverso tempore, diversas, de hac sensus coherentia, iniit sententias. H. Voss. et Frentzel. novam Elegiam constituunt, in qua Tibullum pœniteat se castra secutum esse. H. Vossium ipsum inducamus loquentem; ait enim in Præfatione: « Patet libri primi secundam Elegiam sequenti accrevisse, quod ita fere accidit: in cod. manuscriptis, Elegiæ nullo interposito titulo sese excipiunt, ut facile librarius quis unam cum altera confunderit. Poeta vero in secunda queritur ob januam Deliæ nunc sibi clausam. Aliud est tertiæ Elegiæ argumentum; sese enim excusat quod, neglecta Delia, in bellum profectus prædæ studuerit etc.... » Secundum hanc Vossii sententiam *Ferreus ille*, et infra *ipse boves* de eadem usurpantur persona; nempe de Tibullo, sed de diverso tempore, ita ut *ferreus ille* inanum denotet Tibullum, qui puellam olim dereliquerit; *ipse boves* etc. eundem Tibullum, sed amore flagrantem. Nobis secus videtur; manifeste enim diversos homines designant *ille* et *ipse*, præsertim quum poeta præsentis tempore et belli, et amoris commoda subijciat, ita ut necessario, dum dux *ille*

Ille licet Cilicum victas agat ante catervas,

Ponat et in capto Martia castra solo,

70

Totus et argento contextus, totus et auro,

Insideat celeri conspiciendus equo;

Ipse boves, modo sim tecum, mea Delia, possim

Jungere, et in solo pascere monte pecus;

victas agit catervas, *ipse*, amator scilicet, apud Deliam boves jungat. Brouckhusius hoc loco multa eruditionis mole, de Sosio quodam nescio quid somniat, ut *si ille* ad certum hominem referri possit. Heyn. qui hæc ad triumphum de Cilicia pariter retulerat, sententiam mutavit agnovitque hic agi de incerta persona; quin adeo quassasse agitur de *hypothetica et de quacunque*, quæ Deliam non amore sollicitaverit. Quo circa mihi Heynius et Huschk. errare videntur qui post verbum *fuit* desiderant *maluit* vel *maluerat*, quasi *si fuit* absolute positum esset. Nunc superest ut demonstremus superiora cum sequentibus bene coherere, qua in re non multum sudabimus. Initio enim hujus Elegiæ, lamentatur poeta de obserata porta, tum puellam adhortatur ut maritum decipiat; deinde *sage* laudat artes, quibus omnia moveri possunt. Denique declarat se nunquam amore liberari velle; ita verbis *ferreus ille fuit* sensus optime continuatur, quamvis eum H. Voss. ruperit; is enim *te* velut *accusativum* ad verbum *carere* retulit, ablativumque sustulit, quod contra sincerum latini sermonis usum fecit.

69. *Victas*. E sequenti versu patet hic agi de hostibus nunc fugientibus, quorum regionem hostis occupat; quamobrem lectionem *victas* anteposui lectioni *vinctas*, quæ non nisi triumphatori convenit.

71. *Contextus ad vestem pertinet*, qua victor indutus *celeri insidet equo*, quum ex acie revertitur: itaque hæc verba ad pompam spectare videntur, qua dux prædam inter milites dividit. Vulpius putat hoc loco Tibullum ovationem resperxisse. — Ovantes sane illo tempore equo Romam intrabant, neque prætexta, ut ante, republica libera, sed veste triumphali utebantur. H.

73. *Ipse boves*. Editiones veteres, in his princeps omnium anni 1472, « Ipse boves mea si tecum modo Delia possem. » Quam verborum structuram retinens Scaliger *si* mutavit in *sim*. Et sic Heynius edidit. Concinnior est, etiam de judicio Brouck. verborum collocatio in uno Statiano: « Modo sim tecum, mea Delia. » Cod. etiam paris: « Ipse boves modo si tecum, mea Delia, possim. » Nullo libro confirmatur lectio inconcinna: « Ipse boves tecum possim jungere. » H.

74. *In solo..... monte*. Sic recte scripserunt cum Scaligero Muretus, Passeratius, Gebhardus. In libris legitur *in solito* quod ab editoribus vitiosum dicitur; aiunt enim, *montem solum* esse, qui desertus, solitarius, ut apud Virgil. Georg. lib. IV, vs. 465: « Te solo in littore secum; » Æneid. lib. VI, vs. 268: « Ibant obscuri sola sub nocte per umbram; » Ibid. lib. XI, vers. 571: « Et solis exegit montibus ævum; » et apud Propertium, lib. II, Eleg.

Et te dum liceat teneris retinere lacertis , 75
 Mollis in inculta sit mihi somnus humo.
 Quid Tyrio recubare toro sine amore secundo
 Prodest , quum fletu nox vigilanda venit ?
 Nam neque tum plumæ , nec stragula picta soporem ,
 Nec sonitus placidæ ducere possit aquæ . 80
 Num Veneris magnæ violavi numina verbo ,
 Et mea nunc pœnas impia lingua luit ?

xv , vers. 7 : « Sola eris , et solos spectabis Cynthia montes. »

75. *Et te dum* etc. H. Voss. novam hic statuit sententiam incipi , eamque ex animo precantis : qua propter in textum intulit : *O te dum teneris liceat*. Favente Frenzelio. Librarii , ait illustris ille vir , ob corruptum *si* superiore disticho , exclamationem *O* in *et* immutaverunt , juncturæ mederi cupientes ; sed *et* superiori sequentique versui inest : itaque ab elegantiore sermone alienum , hic quoque interpolari. Huschkius Vossium refellit , quippe qui emendationem inutilem attulerit. Neque in omnibus libris legitur *et*, versu 76 qui subsequitur in quibusdam occurrit lectio , *in nuda* ; in Statianis vero , in Vaticano secundo et in aliis adsunt verba *in occulta*. Sic quoque Ovidius in Arte amandi , lib. II , vers. 524. « Perfer in immunda ponere corpus humo. » Crebro apud veteres iteratur præpositio.

77. *Quid Tyrio* etc. Editio veneta anni 1475 , quam Brouckhus. principem vocat , cum nonnullis libris ita distinguit. « Quid tyrio recubare toro sine amore secundo prodest ? cum fletu nox vigilanda venit. » Quæ interpunctio an etiam exstet in editione principe , signo interrogationis raro instructa , notatum non

reperio : assumsit eam Pulmannus. H. — Hoc peperit confusio adverbii *quum* et *cum* præpositionis , quæ et hodie iisdem litteris exarari solent , non sine crebra legentium hæsitacione. БРОВОУКН.

79. *Soporem ducere* etc. Adducere somnum , conciliare. Hor. lib. Epodon xiv , vs. 3 : « Pocula lethæos ut si ducentia somnos , Arente fauce traxerim. » Hanc locutionem illustravit Gronovius , Qbserv. lib. II , cap. 1. Vide etiam Marcelli Donati Dilucidationes Livianas.

81. *Nam Veneris magnæ* etc. Hoc distichon a Scaligero et a Brouckh. in quintam Elegiam cum reliquis sequentibus relegatur ; ab Heynio vero ab antecedentibus sejungitur ope asteriscorum , quasi lacuna quædam intercidisset. Nihil tamen melius procedit , quam totius Elegiæ sensus. Poeta , qui modo ferreum illum virum stultitiæ incusabat , quod puellæ bellum anteposuisset , sese nunc ut fidum amatorem ostendit , et subito clausæ sibi portæ memor , exclamat : « Num Veneris magnæ violavi numina verbo ? » Hoc idem est ac si dixisset : nihil contra deæ voluntatem feci , neque puellam dereliqui ; itaque verbis tantum , non factis , Venerem lædere potui. — Passeratius in vetere libro invenit *magno* , sed Brouckhus. demonstrat

Num feror incestus sedes adiisse deorum,

Sertaque de sanctis deripuisse focis?

Non ego, si merui, dubitem procumbere templis,

85

Et dare sacratis oscula liminibus:

Non ego tellurem genibus perrepere supplex,

Et miserum sancto tundere poste caput.

At tu, qui lætus rides mala nostra, caveto

epitheton *magna* ubique Veneri datum esse. *Magnum verbum* esset verbum superbum.

83. *Num feror incestus* etc. Ipsum crimen religionis violatæ *incestum* vocavit Cicero; sed hoc loco vocabulum aliter intellexerim. Poeta ne interrogando quidem scelus a se commissum significat; nullam aliam divinæ iræ causam putat, quam quod ab aliis sit obtrectatus. Non enim dixit: *num sedes deorum adii*; sed tantum *num adiisse feror*?

84. *Sertaque... deripuisse*. Voss. vulgatum *deripuisse* in textum revocavit. Bach. cum secutus est, et pariter Bauer. contradicente Huschkio, qui plura exempla *τὸν deripere* ostendit. — Viri quidam, nec ù despiciendi, docent verbum *diripere* semper usurpari de rebus quæ minutim distrahantur, vel dilacerentur; iidem contra, *deripere* reponunt, ubi sensus est, *de loco cum vi movere, auferre*. Sed *dis* et *di*, qua opinione sumi, non solum alicujus rei in minutas partes dilacerationem indicant, verum etiam separationem ab alia re. Locutio *dimisit comites* modo significat *comites in diversas partes abire jussit*; modo, *comites a se ipso removit*. Verbum *digrediendi* nunquam aliud indicat quam *abire ab aliquo*. Sensus series est itaque, quæ hoc loco litem dirimere poterit. II. Voss. — *Deripere* est *de loco alto,*

vel deorsum cum vi rapere. Plautus, Rud. act. III, sc. III, vs. 5. *De ara deripere* — De permutatione verborum *deripere* et *diripere* vide Brouck. ad nostrum, Heins. ad Ovid. Met. lib. III, 52. Fea ad Horat. IV, Od. xv, vers. 9. Et omnino de syllabis *de* et *di* in compositis sæpe permixtis, vid. Drackenh. ad Livium. lib. VII, vers. 23. H.

86. *Et dare sacratis*. Ritus hunc pulchre illustravit Iapſius, Elect. lib. II, cap. 6. Cui adde Douzam Præcidan. cap. 2, quos nec nominatos exscriptit Martin. Kemp. disert. VII, de oculis, cap. 23. B.

87. Gebhardus, quoniam in primo Palatino *proterrerere* erat, emendavit unico elemento immutato, in *properrerere*. Probat hanc suam emendationem locis aliquot aliorum scriptorum, ubi mulieres inducuntur aras atque humum crinibussuis everrentes. Eam in rem apti erant crines muliebres, longi ac promissi, non vero genua.

89. *At tu, qui lætus*. Sensus est: Amor non uni mihi, sed et tibi sæviet, quamvis me nunc lætus irrideas. Brouck. carminum immensam congerit molem ut nobis persuasum faciat loco *τὸν lætus*, legendum esse *lætus*; quod omnino falsum. Statius perperam jungit: *mala nostra caveto*. Sensus a Vulpio præpositus « Mox tibi non unus (sed omnes dii) sæ-

Mox tibi; non uni sæviet usque deus. 90
 Vidi ego qui juvenum miseros lusisset amores,
 Post Veneris vinclis subdere colla senem,
 Et sibi blanditias tremula componere voce,
 Et manibus canas fingere velle comas;
 Stare nec ante fores puduit, caræve puellæ 95
 Ancillam medio detinuisse foro.
 Hunc puer, hunc juvenis turba circumterit arta,
 Despuit in molles et sibi quisque sinus.

viet usque deus, » omnino rejiciendus, nihil enim hac interpretatione languidius inveniri potest. Scaliger veram Tibulli sententiam subodoratus est; locum enim sic interpretatur, « Caveto Mox tibi, non unus sæviet usque deus, » id est, « Non unus ac semper sibi constans erit ille deus, neque in unicum me sæviet. » Huschkus, nulla librorum auctoritate fretus, verba *non unus* quod plurimis inest, in *non vacuus* immutat, sibi que Propertii distichon fulcro sumit, quasi omnes poetæ iisdem verbis usi essent, more ovium, quæ una post alteram, rivum eundem, eodem vestigio innixæ, transiliunt. Nos lectionem *uni* ex vetustissimis Perreii excerptis revocavimus, probantibus H. Voss. Bauer. Wunderlich. et Bach. Codices fere omnes *unus* vel *unus* exhibent, sed *unus* e scripturæ mendonatum videtur: s enim adhæserat ex sequenti voce, tum *unis* facile in *unus* mutatum.

91. *Vidi ego...* etc. Scaliger immutavit hanc genuinam lectionem, scripsitque « Vidi ego qui juvenem serus desisset amores. » Sed conjecturam textui obtrudere non ausus est. Brouckh. quasi *ἰσχυρῶς*, exclamat: « Non possum non amplecti Scali-

geri emendationem. » Nos vero vulgatam scripturam sequamur, qua nihil facilius procedit. Poeta enim eos maxime vituperat qui juvenes, amantium mala irident; idemque vaticinatur fore, ut senes iisdem aliquando Veneris jugo colla submittant. *Ludere* enim idem est hoc loco quam *irridere*. Heynius *juvenum amores* active explicavit; nempe quibus in puellas feruntur: quocirca Santenius illum perperam reprehendit; *quasi id argenteum* esset *latinitatis*. Santen. hic *καὶ διὰ τῆς* subintelligit, et sic hanc venustissimam Elegiam secundum in modum contaminat.

93. *Et sibi blanditas* etc. Secum præmeditari sermones amatorios, quibus animum puellæ aggredere: ita quoque Vulpus. Non bene Brouckh. de Elegiis amatoriis accipit. HERN.

94. *Velle*. Brouckh. et Heyn. existimant abundare hoc loco *si velle*, sed perperam. Senex enim etsi comas fingere vult, non potest.

97. *Circumterit*. In quibusdam cod. legitur *circumstetit*, in aliis *circumvenit*. Scaliger ex ingenio *circumstrepit* reposuit. *Circumterere* idem est quod *premere*, *urgere*.

98. *Despuit* in etc. Nescio quo immutandi desiderio captus H. Voss.

Rettulit e triviis omina certa puer :
 Cuncta dabant reditus : tamen est deterrita nunquam ,
 Quin fleret, nostras respiceretque vias ;
 Ipse ego solator, quum jam mandata dedissem, 15
 Quærebam tardas anxius usque moras ;
 Aut ego sum caussatus aves, aut omina dira ,

ribus H. Voss. eandem emendationem auctoritatis suæ fulcro firmaverunt. Nos vero pristinam lectionem retinere decrevimus, qua nihil clarius esse potest. Moris erat fortasse, ut apud nos, quum schedularum fit sortitio, ut puerum e triviis arcescerent, qui propositi ignarusungebatur officio absque ulla fraude : « Illa sacras pueri sortes ter sustulit, » idem est, ac si poeta dixisset ; Illa puerum iussit, ut sortitionem faceret triplicem ; qua facta, idem puer omina retulit certa. At Voss. negat hunc sensum sermoni latino consentaneum esse. Ennius nobis adest ; is enim dixit : *de circo Astrologi*. Catullus quoque, XXV, vs. 5 : *de via mulier* : in epigrammate Stratonis legitur : *καὶ δὲ ἐξ ἀγέλης*. Vulpius, quod ad genuinam lectionem attinet, nobis consentit ; sensum vero torquet hoc modo : « Puer aliquis casu præteriens vocem misit faustæ significationis. » Idem S. Augustinum sibi opem laturum advocat, qui de vetere refert superstitione, secundum quam puer, si medius inter duos amicos curreret, amicitiae nexum dissolvebat, nisi in ipso transcurso amici illum alapis cæderent.

13 et 14. *Tamen* etc. Innumeræ fere sunt hujus loci interpretationes. Passeratius in nonnullis codicibus invenit : « tamen haud deterrita frustra est, Quum fleret ; » et ita interpretatus est : « Quum videret se a lacrymis temperare non posse, in

ipso discessu, id ei formidolosum atque ominosum fuit. » Gronovius, Diatrib. in Statii Silvas, cap. 26, ominosas esse lacrymas inter discedentes dicit, præsertim si nolentibus excidant ; itaque mentem Tibulli sic aperit : « Tamen non potuit se metu mali continere, ut non fleret, et sæpe respiceret ; nam utrumque ominis minus secundi : itaque vereri, et hac cura moneri debuisset, ne tot bonis signis triste quidpiam misceret. » H. Voss. Passeratii lectionem amplexus est. Brouckhusius vero verbi *detertere* sensum indicavit ; recte enim monuit, aliquando hoc verbum idem significare quod *aliter persuadere* : « Interdum ponitur pro eo quod est dehortari, dissuadere, rationibus adducere, ut hoc aut illud ne facias. » Plautus, in Milite, act. II, scen. III, vers. 61 : « Me homo nemo deterruerit, quin ea sit in his ædibus. » Cicero, Philip. VIII, cap. 6 : « Antea deterrere te, ne popularis esses, non poteramus : exorare nunc, ut sis popularis, non possumus. » Idem ad Brutum, Ep. IX : « Auctoritas tua me a nimio mœrore deterruit. »

17. *Sum caussatus*. Hæc verba integram regunt phrasin. In omnibus libris et editionibus ante Scaligerum, legebatur : *Aut ego sum caussatus, aves dant omina dira*. Hic primus dant in aut mutavit ex ingenio, ut videtur. HÆRN.— Lectio *Aut omina*

Saturni aut sacram me tenuisse diem.

O quoties ingressus iter, mihi tristitia dixi

Offensum in porta signa dedisse pedem! 20

Audeat invito ne quis discedere Amore,

Aut sciat egressum se prohibente deo.

Quid tua nunc Isis mihi, Delia? quid mihi prosunt

Illa tua toties æra repulsa manu?

Quidve, pie dum sacra colis, pureque lavari 25

Te, memini, et puro secubuisse toro?

codicibus inest Bernensi Vindobon. Hamburg. J. H. Voss.

18. *Aut.* In editionibus et magna librorum parte *aut* non legitur. Legi tamen in veteribus libris *aut*, testatus est Statius: H. Vossius *Saturnive* scripsit. Lectio suspecta, nec digna quæ præferatur receptæ, nihil duri, nec quod auribus molestum sit, habenti. Idem Vossius *tenuisse* amplectitur pro *tenuisse*; utraque lectio libris firmata, defendi potest.

19 et 20. *O quoties* etc. De hac superstitione conf. Ovid. Heroid. Ep. XIII, vers. 88; Trist. lib. I, Epist. III, vers. 55; Amor. I, Eleg. XII, vers. 3. Admodum serio super Tiberio Graccho, res novas parante, ac pedem graviter offendente, nugatur Valerius Maximus, lib. I, cap. 4. Idem facit Plinius, lib. II, cap. 7.

21. *Ne quis discedere.* Hoc loco *αφ' ἧς* syllabarum *quis* et *dis* H. Vossium offendit: quumque in quibusdam libris, ut in cod. Paris. legatur *neu* pro *ne*, veram lectionem esse statuit *nemo*, eamque in contextum inexit.

23. *Isis mihi.* Ita Scaliger refinxit ex vetere scriptura apud Statium et alios, antea ubique editum *tibi*. Sed quod idem vir magnus liquere ait, Deliam pro Tibulli morbo in casto

Isidis fuisse, non item probare possum, neque enim Tibullus, antequam ex urbe discederet, ægrotabat. BROUCKH. — Constat e duobus Luciani locis navigantes Isidis tutelæ fuisse commissos. Heynius quidem negat, *Isidem ista ætate eo nomine Roma cultam fuisse*; nos vero, in excursu ad voluminis calcem, fusius de hac superstitione agemus.

24. *Illa tua* etc. Sistra manibus quatiebant inter preces et hymnos ante aram accensam. Ritum hunc Isiacum egregie declarant tabulæ LIX et LX picturarum Herculanensium. HEYN.

25 et 26. *Quidve* cum verbo *prosunt* superioris distichi jungas; deinde id tibi notēs voculam *dum*, etsi de rebus peractis sermo sit, nonnunquam cum presenti verbi tempore usurpari: sic Ecl. VII, vs. 6: « dum teneras defendo a frigore myrtos, Vir gregis ipse caper decerraverat. » Georg. lib. III, vs. 487: « dum nivea circumdatur infula vitta, Inter cunctantes cecidit moribunda ministros. » Georg. lib. IV, vers. 559: « Hæc... canebar... Cæsar dum fatalis. » Heynius itaque perperam vocem *memini*, ut importunam, vel otiosam, rejicere conatur. Idem scribere jubet: « pureque lavari Te

Nunc, dea, nunc succurre mihi : nam posse mederi

Picta docet templis multa tabella tuis :

Ut mea votivas persolvens Delia voces,

Ante sacras, lino tecta, fores sedeat;

30

Bisque die, resoluta comas, tibi dicere laudes

Insignis turba debeat in Pharia.

membra et puro secubuisse toro. » Huschkii emendationem quoque missam faciamus : sic enim corrigit : *et*, ubi nunc pronomen *te* legitur, scribi jubet. *Memini* innumeris in locis interpositum, sensum suavi modo suspendet. Ovidius, *Heroid.* XVI, vers. 247 : « Prodita sunt, memini, tunica tua pectora laxa. » Idem, *Amor. lib. III, Ep. VII, vs. 25* : « Exigere a nobis angusta nocte Corinnam, Me memini numeros sustinuisse novem. »

27 et 28. *Nam posse* etc. Notissima sunt Juvenalis verba, *Pictores quis nescit ab Iside pasci*. Naufragi enim in Isidis templo vota solvebant, pariterque ii qui maritimo periculo liberati... Quin tamen illi qui ex agritudine convalescent, gratias egerint Isidi suspensivis votivis tabellis, negari nequit : et vel solus hic locus evicerit. Sed in illis tabellis, præter eam corporis partem, quæ fuisset affecta, expressum fuisse aliud nihil arbitror; verbi gratia, oculum ponebant, aut crus, aut manum; qui oculo, aut crure, aut manu laborassent. Valide hanc opinionem firmat poeta vetus in *Priapeis*, *carm. 37* : « Cur pictum memori sit in tabella Membrum quæritis. » Juvat nos lapidum inscriptorum fides in *Thesaur. Gruteriano*, pag. 82, et in *Syntagmate Reinesii*, *Class. I, 132. BAOUCKH.*

29 et 30. *Ut mea* etc. Scaliger *noctes* reposuerat, quod et Brouckh.

et Livineius amplexi sunt. Idem exhibent tres codices nuper comparati; reliqui omnes in *voces* consentiunt. Qui lectionem *noctes* exemplo Propertii tueri conantur, locum, quem citant, minus intelligunt : ait enim poeta : « Redde etiam excubias divæ nunc, ante juvenæ Votivas noctes, et mihi redde decem. » Patet hoc loco Propertium nagari, perinde ac Plautus, *Asin. act. IV, vers. 61* : « Si forte pure velle habere dixerit Tot noctes reddat spurcas, quot puras habuerit. » Præterea, ut recte monet Heynius, scripturæ *noctes* non favet versus minor. Votivæ voces videntur dictæ, ut votivæ preces; nam *voces* de hymnis cum Statius accipere noluit. — *Sedere* proprie de iis dicitur qui operati diis, ante vestibulum templi morantur, inprimis in cultu Isiaco.

31 et 32. *Bisque die* etc. Venus quoque bis die salutabatur. Horatius, *Od. lib. IV, 1*. Isis, prima hora celebrabatur, et octava. Martialis, *lib. X, Epig. 48* : « Nuntiat octavam Phariæ sua turba juvenæ. » Scaliger, per *Phariam turbam*, intelligit Alexandrinos, ab insula Pharo urbi adjacentem; sed decepit illum epitheton, Isidi, rebusque Isiis proprium ac peculiare, nulla nullius loci exceptione; confer Ovid. *Art. Amator. lib. III, vers. 635*; *Epist. ex Pont. lib. I, Epistol. 1, vers. 37. Ba.*

At mihi contingat patrios celebrare Penates,

Reddereque antiquo menstrua tura Lari.

Quam bene Saturno vivebant rege, priusquam 35

Tellus in longas est patefacta vias!

Nondum cæruleas pinus contemserat undas,

33. *Patrios celebrare Penates.* Domum redire: nam ex itinere reduces deos Penates salutatum ibant, ut vel ex Terent. Phorm. act. II, sc. v, vs. 81, notum. *Celebrare*, seu sacro facto venerari, seu simpliciter adire. HEYNI.

34. *Reddereque* etc. Loquitur de sacrificio quot mensibus peracto, et quidem *Neomeniis*; Horat. Od. lib. III, XXIII. — Complures libri *ma-*
scula habent, pro *menstrua*.

35. *Quam bene* etc. Inter loca de aurea ætate a tot poetis tanta cum arte tractata, hæc Tibulli disticha jucunditate eminent. Tu Virgilium adeas, Ecl. IV; Georg. lib. I, vers. 125; Cornelium Severum, Ætn. vs. 9; Ovidium, Am. lib. III, El. VIII; Metam. lib. I, vers. 89; lib. XV, vs. 96; Horatium, Epod. XVI, vs. 41; Senecam, Hyppol. vs. 525; Med. vs. 329; Octav. vs. 395; Senecam philosophum, Ep. 90; Germanicum Cæsarem, et Festum Avienum in Virgine; Claudianum, lib. I, in Rufin. vs. 282; de Raptu Proserpinæ, lib. III, vs. 19; Boetium, de Consol. Philos. lib. II, Metr. 5; Jovianum Pontanum, Uranie lib. II, et Am. conjug. lib. II, Eleg. IV; Jac. Sannazarium, de partu Virg. vs. 200; Herc. Strosam, lib. I, El. II; Janum Secundum, Julie Eleg. VII; Tarq. Gallutium, lib. I, carm. 2; Sarbievium, lib. I, Od. I, Epod. 8. Eminent inter Italos Torquatus Tassus, Amyntæ choro primo, et Baptista Guarinus Pastoris Fidi cho-

ro quarto, quos videre juvabit ingeniose inter se certantes, diversa quemque via ac ratione inventionum. BROUCKER.

36. *Tellus* etc. Canis seduli est lupos ab ovili arcere; nobis autem eadem cura immutatores abigendi sunt. Poetice et venuste loquitur Tibullus: *Tellus in longas est patefacta vias*. Sed Brouckhusius languidam emendationem *male secta* profert: hunc tamen delicti pœnituit. H. Voss. vero, quatuor codicibus insidens, *sit* inhabentibus, suas nugas quoque admovet: *et sit* enim affirmat ex *it* procedere, quod et ipsum ex *iii*. Mira sane conjectura! secundum quam tellus tellurem ipsa pervagaretur. Pindarum laudat Hushkiius dicentem: ἄλλος βασιλεὺς κίλευθον ἀνείργων; Pyth. VI, vers. 113, hunc locum vix citaverat, quum jam criticus Ephem. Jenens. ann. 1815, n. 13, eum ineptiarum incusavit, et H. Vossii conjecturam amplexus est: is negat posse eodem modo dici *tellurem patefacere*, et ἀνείργειν ἄλλος κίλευθον. Interest haud dubie aliquid, exclamat Hushkiius, *siquidem illa pedibus terantur, hæc navibus*. Cæterum multis exemplis demonstrationem suam perficit doctus ille vir, ut nihil supersit dubii, quin *et it* rejiciendum sit.

37. *Contemserat*. Heynius, qui lectionem *contexerat* merito rejecit, vulgarem pro simplicitate Tibulli, nimis gravem esse putat; nihil tamen simplicius esse potest. Cod.

Effusum ventis præbueratque sinum;
 Nec vagus, ignotis repetens compendia terris,
 Presserat externa navita merce ratem.
 Illo non validus subiit juba tempore taurus;
 Non domito frenos ore momordit equus.
 Non domus ulla fores habuit; non fixus in agris,
 Qui regeret certis finibus arva, lapis.
 Ipsæ mella dabant quercus, ultroque ferebant
 Obvia securis ubera lactis oves.
 Non acies, non ira fuit, non bella; nec ensem
 Immiti sævus duxerat arte faber.

Nunc Jove sub domino cædes, nunc vulnera semper,

Paris. *conspexerat*.—Servant aliquot libri, *præbueratve*: mira est argutia editoris (J. H. Vossii), particula *ve* majorem indicari primi navigatoris audaciam, mare contemnens, atque adeo vela pendentis. Copula longe melius continuat sententiam. De particula *ve* perite disputavit Hand. ad Stat. tom. I, pag. 281.

39. *Vagus*. *Vagus* dicitur navita, propter longa et continua itinera.

40. *Presserat*. Oneraverat, externis nempe mercibus, quibus lucrum sibi compararet; Virgilius, Georg. lib. I, vers. 303, pariter *pressas carinas* dixit; confer. Ovid. Fast. IV, vers. 300.

41 et 42. Saturno regnante nondum terra bubus fuit proscissa, quippe quæ sponte sua fruges efferret; Virgil. Georg. lib. I, vs. 125; Ovid. Metam. lib. I, vers. 101; Fast. lib. II, vers. 295.

45. *Ipsæ mella dabant quercus*. Apes enim sine hominum cura et opera in earum truncis mel faciebant, idque tam copiosum, ut in terram deflueret. Ovid. Am. lib. III, Eleg. VIII, vers. 40: « Et in quercu mella re-

perta cava. » Illustrat rem Schol. Nicandri ad Alexiph. vs. 448: Ἐνθα δὲ καὶ καὶ αὖτις κατὰ θρόνους. HEYN.

46. *Obvia* etc. Lucretius, lib. I, vers. 886: « Lanigeræ quales sunt ubere lactis. » Ibi Bentleius comparans hunc locum Tibulli, Otiosum, inquit, plane, et iners est *securis*: lege *pressuris*; aut propius ad vulgatam lectionem, *sucturis*: nam, opinor, terrigenæ illi, mutum et turpe pecus, *mulcralia* nondum habebant.—Pessima sane divinatio! Tibullus, lib. I, Eleg. x, vs. 9: « Somnumque petebat *Securus* varias dux gregis inter oves. » HUSCHKE.

47. *Non acies, non ira fuit*. Conjiciebat Heinsius, *non acies ferrive fuit*; Brouckh.: *non animi, non ira*; is exclamat, *si quis melius divina verit, is melior vates esto*. Heynius supervenit, qui pariter suas conjecturas assert; alii denique aliter legi volunt. *Acies* hoc loco exercitum instructum denotat, non acutum instrumentum, ut falso interpretatur H. Voss.

48. *Duxerat*. *Ducere*, δύναιτο, tundendo ferrum in laminam procu-

40

45

Nunc mare; nunc leti mille repente viæ.

50

Parce, pater! timidum non me perjuria terrent,

Non dicta in sanctos impia verba deos.

Quod si fatales jam nunc explevimus annos,

Fac lapis his scriptus stet super ossa notis :

HIC JACET IMMITI CONSUMPTUS MORTE TIBULLUS,

55

MESSALAM TERRA DUM SEQUITURQUE MARI.

Sed me, quod facilis tenero sum semper Amori,

dere. Sic Virg. *Æn.* VII, vs. 634 :

« Aut leves ocreas lento ducunt argento. » HEYN.

50. *Nunc leti* etc. Brouckhusius et H. Voss. legi jubent *nunc leto multa reperta via*. quam lectionem ex codice Vaticano, et ex codice Caroli Dati concinnant; in priore enim est: *multa reperta via*; in altero, *leto*. Brouckh. non *repente* mortis vias exstitisse, sed aliam super aliam paulatim. H. Voss. eos qui aliter sentiant, cum irrisione demittendos putat. Nos vero libris scriptis confusi, Vulpio, Heynio, Bauero, Huschkio consentimus. — Tibulli sententia: *nunc leti mille repente viæ*, ducta videtur ex Homeri *Il.* M, vs. 326. *Repente viæ* nihil habet quod offendant: idem est ac si poeta dixisset *nec opinantibus*. Sic Horatius ait: « Improvisa leti Vis rapuit, rapietque gentes. » Statius, *Theb.* lib. IX, vers. 280: « Mille modis leti miseros mors una fatigat. » Lucretius, lib. II, vs. 915: « leti vitare vias. » Confer Livium, lib. XXXI, c. 18.

51. *Non me* etc. Hæc ex vulgari veterum, jam inde ab heroica vita, opinione illustranda sunt, qua mortes præmaturas, aut celeres, et ex morbis acutis, pro magnorum scelerum penis, ab ipsis diis presentibus, inflictis habebant. Tibullus igitur se nullius sceleris conscium

esse ait, quo in medio juventutis cursu abripiatur. HEYN. — Ovidius, *Metam.* lib. V, vers. 100: « Æqui cultor, timidusque decorum. »

53. *Quod si fatales* etc. Homerus, *Il.* IV, 170: *Αὐτὶ καὶ θάνατος, καὶ μοῖρα ἀνθρώπων βίαιος*. Ovid. *Trist.* lib. III, *El.* III, vs. 29: « Si tamen implevit mea sors quos debuit annos. »

54. *Fac*. Omnes servant *Fac*, nec hoc adhuc offensionis aliquid apud quemquam habuit. H. Voss. mutavit in *At*; Jovem enim non allocutione petendum esse declarat. — In antiquis quibusdam libris legitur: *Fac lapis inscriptus stet super ossa mea*; alii libri, *his scriptis*; alii, *his scriptus*; habent ed. anni 1472, *Fac lapis in scriptis*; cod. Paris. *Fac lapis inscriptis stet super ossa notis*.

55. *Hic jacet* etc. Solemnes monumentorum inscriptiones erant, *hic situs est*, vel *hic jacet*. Vid. Joh. Kirchen. de *Funer.* Roman. Statius malebat *Marte* ex veteri Sfortiæ libro, sed perperam; nam si tunc temporis obiisset Tibullus, obiisset utique vi morbi, non ferro. BROUCKH.

57. *Sed me* etc. Heyn. eximium inventum hoc esse ait, et dignum, quod pictum reddatur. Tum de *Veneri Libitina* docet, in cuius fano Servius Tullius pro singulis mortuis, singulos nummos reponi jus-

Ipsa Venus campos ducet in Ellysios;
Hic choreæ cantusque vigent, passimque vagantes

Dulce sonant tenui gutture carmen aves;

60

Fert casiam non culta seges, totosque per agros

Floret odoratis terra benigna rosis.

Hic juvenum series teneris immixta puellis

Ludit, et assidue prælia miscet Amor.

Illic est, cuicumque rapax mors venit amanti,

65

Et gerit insigni myrtea sarta coma.

At scelerata jacet sedes in nocte profunda

sit: denique vas memorat sepulchrale, quod in Lucernis ant. sepulc. edidit Bellorius, P. II, Tab. 48. De hisce omnibus infra, in excursu, fusius agemus. Sed tibi notes velim, amice lector, quantum Tibulli de infernis doctrina distet a narrationibus quæ apud Lucianum occurrunt: hic enim puellarum pulcherrimas, ὅτε μόνον καὶ κρανία τῶν σαρκῶν γυμνὰ, esse asserit: ille contra teneris formosisque virginibus immixtos juvenes ostendit, et amori indulgentes. Excerpt. Lips. exhibent *qui*; codex unus *sim*. Passerarius præfert *qui sum*.

58. *In*. Alii libri habent *in*, alii *ad*, quod confirmatur Domitii Marci epigrammate: « Mors juvenem campos misit ad Ellysios »

59. *Hic choreæ* etc. Confer Pindari Olymp. II, vers. 128; Virg. Æneid. lib. VI, vers. 637. — Comparantur etiam quæ de insulis beatorum Homerus, Hesiodus.

62. *Terra benigna*, sc. fertilis: apud Virgilium infecunda dicitur *maligna*; lib. II, vers. 179: « Difficiles primum terræ collesque maligni. »

63. *Immixta*. Heynius *inmixta* legere mallet. H. Voss. citra necessitatem *implexa* scribit. *Hic* in qui-

busdam libris, ut in cod. Paris. abiit in *hac*, unde ortum videtur *ac* et *at*. Brouckh. e Colotiano, cui accedit Corvin. reposuit *hic*, quam lectionem firmat oppositus huic locus, vs. 73-81: *illic ... illic*. HUSCH.

64. *Amor*. H. Vossio si confidas, omnes interpretes alicujus existimationis, de *Amore* deo, hunc locum intellexere. Heynius vero dubitat utrum de deo, an simpliciter de amore, ut animi affectu, sermo sit. Integræ illam disputationem ne flocci quidem faciendam censeo.

66. *Myrtea*. Vetus fama prodidit, Venerem, quum e mari exisset, primulum in myrto latuisse, ne conspiceretur nuda; Ovid. Fast. lib. IV, vers. 139: « Vos quoque sub viridi myrto jubet illa lavari: Causaque cur jubeat, discite, certa subest. Littore siccat rorantes nuda capillos: Viderunt Satyri, turba proterva, deam. Sensit, et apposita texit sua corpora myrto. Tuta fuit factio: vosque referre jubet. » Vide Virgilium, lib. VI, vers. 442. BROUCKH.

67. *Scelerata*. Brouckh. ait: « Majusculo caractere scribi debet *scelerata*, quum sit proprium nomen, docente Ovidio, Metam. lib. IV, vers. 455, ubi de Furiis Junoni as-

Abdita, quam circum flumina nigra sonant.
Tisiphoneque impexa feros pro crinibus angues

Sævit; et huc illuc impia turba fugit.

70

Tum niger in porta serpentum Cerberus ore

surgentibus : « Quam simul agnoverunt inter caliginis umbras, Surrexere dem : sedes Scelerata vocatur. » Quæritur tamen cur *scelerata* non epitheton dici posset, et est sane, ut apud Virgilium, *Æneid.* lib. VI, vers. 563, *sceleratum limen*; et vers. 543, *impia tartara*.

68. *Quam circum* etc. Novavit hic aliquid, aut variavit saltem, nisi ex Platoniciis commentis illud repetitum malis, quod tartarum fluminibus ambi narrat, quæ alioqui regna Plutonis loca infera omnino intercludunt. Accedit ad ea flumina in ipso orri aditu, quisquis ex locis superis descendit. Vid. Kxc. IX ad lib. VI *Æneid.* de Ixione, Tityq et cæteri; in sqq. commemoratis multa congestis Brouckh. Tu vide præter culicem inprimis, *Æneid.* lib. VI, vers. 570 sqq; 595 sqq. HERN.

69. *Tisiphone* etc. De Tisiphone et Furiis vide Virgil. *Æn.* lib. VII, vers. 446; Culicis, vers. 217; Ovid. *Metam.* lib. IV, vers. 487; Stat. *Theb.* lib. I, vers. 104; Sillii Italici, lib. II, vers. 543, etc. Eadem scripturæ varietas, quam supra notavimus, vers. 63, ad verbum *immixta*, hoc etiam loco notanda est ad verbum *impexa*: nam Fruterius iterum proponit *implexa*, Gebhardus *inmixta*. Utrumque exemplis defendi potest; sed recte scribit Brouckhusius: Tisiphonem, quo foras terribilior, impexam facit. Virgilius, *Æneid.* VII, vers. 667: « Tegmen torquens immane leonis, Terribili *implexum* seta. » Alii tamen, fateor,

implexum legunt. Ut ut est, non erat quod Mitscherlichius hoc et sequens distichon exulare juberet, ut spurium, atque apto orationis nexu carens.

70. *Sævit*. Verberibus et tædis ardentibus miseros exagitat. Vid. *Æp.* lib. VI, vers. 570; Sil. lib. II, vs. 527; Senec. *Med.* vers. 958; Valer. *Flacc.* lib. VII, vs. 147. *Sævisse* eodem modo apud Ovidium: « Colligit... Phæbus equos: stimuloque domans et verberare sævit. » — *Huc illuc turba fugit*. Hic locus Homerum ferre auctorem habet, *et di exiati atousen*; et *Odys.* XI, 604: *Ἀμφὶ δὲ μιν κλαγγὴν νεκρῶν ἦν, σιωπῶν δέ.*

71. *Tum niger*. Scaliger ita refluixit: « Tum niger in porta serpens, tum Cerberus ore Stridet. » H. Voss. hanc emendationem amplexus, *ore* in *ora* mutavit, ut legeret *ora atridit*: *Cerberum* vero *ora stridentem* prorsus ignorat consuetudo Latini sermonis; latrat enim canis, non stridet. Vulgatam ac genuinam lectionem tuentur multa poetarum loca: apud Hesiodum, *Theog.* Typhæus, Cerberi pater, item centum serpentis capitibus, *ποικίλ*, eodemque modo apud Virgilium, *Æneid.* lib. VII, vs. 447: *Eriinyes sibilat hydris*. At, inquit H. Voss., in porta, hoc est, *intus* habet sedem serpens, secundum Virgilium, *Æneid.* lib. VI, vers. 576, *ante fores aratas*, id est, *longe a foribus aratis*, ad Stygia ripam *excubat* Cerberus. — Quod ut ita sit, qua de re non disputo, quid tum postea? Nempe nunc Cerberus

Stridet, et æratas excubat ante fores.

Illic Junonem tentare Ixionis ausi

Versantur celeri noxia membra rota;

Porrectusque novem Tityos per jugera terræ,

Assiduas atro viscere pascit aves.

Tantalus est illic, et circum stagna : sed acrem

in porta serpentum ore stridit, et ante fores æratas excubat, ad eum plane modum, quo idem apud Sophoclem, in porta ærata excubat, et ex antro ululat. Quem Sophoclis locum ita persequitur Tibullus, ut omnes simul criticorum evertat temerarias emendationes. Œd. Col. 1568 ad 1573 : ὄντι πύλαισι φασὶ κελευστῶν τὴν πύλιναι, κυρτῶν τῶν ἐξ ἄντρον. H. — Omnium librorum consensu freti, *stridet* reposuimus loco τοῦ *stridit*, quæ Statii emendatio, a Brouckhusio recepta est, et ab Heynio. Mea quidem sententia ingeniosa comparatione ab Husckio facta, ad confutandum Vossium non opus erat; H. Vossius enim, et alii quidam particulæ *in* verum sensum minus intellexerunt; potuit certo in porta jacere Cerberus, et tamen ante fores excubare, etsi clausas; nullo modo pugnant inter se *in* et *ante*. In limine nempe ad ipsam portam canis ille vigilabat: innumera occurrunt exempla, ubi *in* idem quod *apud*. Sic Propert. lib. I, Eleg. xvi, vers. 22 : « Tristis et in tepido limine somnus erit ». El. II, vers. 11 : « Surgat et in solis formosius arbutus antris. »

74. *Versantur. Vexantur*, quod in Colbertino codice legitur a Juniore Burmanno, eodem sensu sumitur, quo *vexantur*. Sed ipse noster infra Eleg. v, vers. 70 : « Versatur celeri fors levis orbe rotæ. »

75. *Tityos*. Ex optimis codicibus, et

monente Heinsio scribimus Tityos: is Latonæ concubitus appetens supplicio affectus est quam acerbissimo. Burmannus ait in quibusdam libris legi *projectus*. Sed hoc eorum est, qui cum contemptu, sive negligentia quadam in terram se abjiciunt; porrecti autem dicuntur, qui extensi non suo arbitrio jacent. Homerus, Il. XVIII, vers. 26 : ἄνδρ' ἐν κοίτῃσι μέγας μεγαλωστί τελευθεῖ. BACH.

76. *Assiduas* etc. Homerus duos Vulturios Tityo adfixit, unum Virgilius; et habuit uterque suos sectatores: vide Servium ad L. VI Æn. vs. 595; Lutatium, ad Papin. lib. II Theb. vs. 14. ΒΑΟΥΚΗ. — H. Voss. ait : *viscus* viventium animalium et carnem et intestina designat; caro vero proprie de mortuis jam animalibus usurpatur. Idem discriminis inter sanguinem et cruorem esse asserit Voss. At Propertius dixit lib. II, El. ix, vs. 39 et 77 : « hanc mihi solvite vitam, Sanguis erit vobis maxima palma meus. »

77. Scaliger nulla codicum auctoritate fretus correxerat *et circum stagna*. Brouckh. ad Propert. lib. IV, Eleg. ix, vs. 35, vocabulum *circum* tuitus est; tamen agnovit postea servandam esse librorum fidem. Luebat pœnas Tantalus, ob Pelopis, filii sui, humerum, diis in convivio appositum: conf. Nason. Art. Amat. lib. II, vers. 605; Senec. Hercul. Fur. vers. 752.

Jamjam poturi deserit unda sitim ;
Et Danaï proles, Veneris quæ numina læsit,

In cava Lethæas dolia portat aquas. 80

Illic sit, quicumque meos violavit amores ,
Optavit lentas et mihi militias :

At, tu, casta, precor, maneat ; sanctique pudoris

Adsideat custos sedula semper anus.

Hæc tibi fabellas referat, positaque lucerna 85

Deducat plena stamina longa colo ;

Ac circa gravibus pensis adfixa puella

79. *Et Danaï proles* etc. Vide apud Ovidium Hypermnestræ epistolam; Apollodor. Biblioth. lib. II; Horat. lib. III, Od. II; Hygin. Fab. 168; Servium, in Æneid. lib. X, vers. 497. *Damnatae* dicuntur apud inferos aquam assidue ingerere in vas pertusum. Hinc paroimia *Danaïdum dolium* ... non dicit cunctas Danaï filias in Tartaro torqueri, sed illas quæ *Veneris numine* temerato conjuges suos jugulassent. Earum erant quadraginta octo : duæ enim fuerunt inventæ, quæ, neglecto perfidi patris imperio, sponsis suis pepercerunt; Lynceo quidem Hypermnestra, Hippolyto autem Beryca. Hæc ab antiquis historicis ita tradi scribit Eustathius in Perieges. Dionysii Alexandrini. Bn.

80. *In cava dolia*. Perforata, pertusa, τετραπύρα.

81. *Quicumque*. Dicit *quicumque violavit* eodem sensu, quo multa effertur quotidie : *si quis fuerit qui violet*. HERN. — Non opus est lectio *violavit*, quam anteponunt Vulpius et H. Vossius.

82. *Militias*. Heinsius conjiciebat *delicias*, sed perperam; nam hic agitur de puellæ quocumque corruptore, cujus interest Tibullum

abesse diu, ut ipse melius insidias struere possit.

83. *At, tu*, etc. Ait Brouckhusius : nutricem, opinor, intelligit; tamen si quis matrem fuisse malit, cum eo non contendam.

85. *Hæc tibi* etc. Ut apud mulieres plerumque moris est. Conf. Virgil. Georg. lib. IV, vers. 345; Ovid. Metam. lib. IV, vers. 32.

86. *Plena*. Nonnullis in libris legitur *pleno colo*; idque, quasi antiquitatem oleret, amplexi sunt quidam, quam tamen nihil sit, nisi librarii lapsus.

87. *Circa*. Hic præcipue sudant editores. Scaliger *circa* majuscula littera scribi vult; is enim e præpositione puellam finxit, eamque *Circam*, Κίρκην, appellat. Et hoc modo in idem vitium incidit, in quod olim inscitia delapsus est nescio quis, qui in ecclesia regi adstans cuidam, ab eo interrogatus est quænam esset significatio vocabuli *quemadmodum*, quod sacerdotes inter solennes hymnos cecinerant : hic nulla dubitatione regem antiquum Galliæ, eumque Vercingetorigis cœtaneum sub hoc nomine celebrari affirmavit. Nubat itaque præpositio *circa* a docto illo Scaligero inter puellas re-

Paulatim somno fessa remittat opus.

Tunc veniam subito, nec quisquam nuntiet ante :

Sed videar cælo missus adesse tibi.

90

Tunc mihi, qualis eris, longos turbata capillos,

Obvia nudato, Delia, curre pede :

Hoc precor, hunc illum nobis Aurora nitentem

lata, regi Vercingetorigis cœstaneo ; nos sinceram Tibulli scripturam servemus. Vulpius scribit : « Puella hic non unam tantum ancillam, sed plures videtur significare : quasi dixisset noster *multa puella* ; neque enim rē circa unī tantum potest accommodari. » Brouckh. aliquid profert de servulis puellæ peculiaribus (hoc est, quæ in peculio forent). Potuit tamen et una circa dominam esse dici ; quin adeo ancillam hic nullam aliam video, quam anum illam fabellas narrantem. Itaque H. Vossio consentio, qui sub puella ipsam subintelligit Deliam. — Circa tam de singulis quam de pluribus usurpari docent Drack. ad Liv. tom. II, pag. 385 ; Duck. ad Florum, lib. XVIII. Græce quoque dicunt, *περί τῆς δεσποτρὸς δεσποτρὸς*. Melius certo ad Deliam circa referret, quam ad ancillam ; de hac enim superiore disticho sermo est. Verborum seriem si respicias, omnia ex Vossii interpretatione ordine cadunt. Quin, locus sic intellectus sensum longe vividiorē efficit : Delia adventu Tibulli subito e somno, qui eam oppresserat, expergefacta, nudato pede adcurrit.

89. *Tunc veniam subito.* Græce *ἐπὶ ξαλαῖς ἱστῆται*. Veteri proverbio qui subito repiunt, cælo missi dicuntur.

91. *Tunc mihi, qualis eris, longos turbata capillos.* BERTIN sic fere nostrum imitatus est :

J'entr'irai tout d'un coup sans me faire annoncer ;

Je paraîtrai tomber du ciel sans avertir, etc.

— *Nudato pede.* Nempe calceis, vel soleis præ festinatione relictis ; nisi referre malis ad vestem altius adstrictam. De qua re vidē interpretes ad Homeri Hymn. in Cererem, vs. 176 ; sed illud præfero. *НУДАН*.

93. *Hoc precor.* In sexto Palatino erat, *nunc precor*, unde Gebhardus *hunc precor* effinxit, quomodo et ante illum Achilles ex vetustæ scripturæ vestigiis. Et recte eos fœcisæ ostendit tertius meus codex, in quo liquidis litteris *hunc precor* exaratum legitur : quod et excerpta Antonii Pereji agnoscunt. Quæ lectio, quanto sit alacrior vulgari, nemo non videt. Etiam pro *illum*, quod parum commode huc quadrat, *utinam* restituendum arbitror, sobria ac pudente imitatione ; sic certe Naso, Trist. lib. III, El. v, vers. 35. « Hunc utinam nitidi solis prænuntius ortum Afferat admissio Lucifer albus equo. » Brouckh. — *Ti hunc utinam* Brouckhusio inventum confirmatur in uno libro H. Vossii.... sed Voss. longam nectit fabulam, ut explicet, *hoc precor, hoc* legendum esse ; *hoc* enim, si gi confidas, liberiorum inscitia paulatim in *hanc* degeneravit. Schrader conjicit : « Hoc precor, hunc olim nobis Aurora nitentem Luciferum roseis concitator tet equia. » Sed hæc conjectura librorum auctoritate caret. Nobis vero placet scriptura recepta : *Hoc precor, hunc illum nobis* ; nam pronon-

Luciferum roseis candida portet equis.

mina hic et ille saepius juncta conspicuntur; sic Virgil. *Æneid.* lib. VII, vers. 255: « Hunc illum fatis externa ab sede profectum Portendi generum; » vers. 272: « hunc illum poscere fata etc. » Ovid. *Trist.* lib. V, Eleg. III, vers. 1, *Illā dies hæc est*; Lucan. *Phars.* lib. VII, vers. 254: « Hæc est illa dies, mihi quam Rubiconis ad undas Promissam memini. »

94. *Luciferum* etc. Lucifer perpetuus Auroræ prænuntius, eodem modo, quo *Hæc* et Aurora, pro ipsa luce dicitur. Hic Aurora curru suo Luciferum portat, apud Statium,

Theb. lib. VIII, vers. 49. Idem Vesper dicitur: « sed Vesper opacius Lunares jam ducit equos. » H. Voss. — *Candida Aurora* a puro nitore, ut *Luciferum album* Ovidius inducit, *Metam.* lib. XV, vs. 189; *Trist.* lib. V, vers. 57. Potest tamen etsi candida, tamen vehi Aurora roseis equis, quomodo Virgil. *Æn.* lib. VII, vers. 26, *luteam roseis* *Ugis* vectam exhibuit: uterque enim color ad lucem diei orientis spectat. HEYN. — Aurora ab Homero splendidissimis epithetis exornata est: *ῥοδοδάκτυλος* inter pulcherrima habetur.

ELEGIA IV.

SIC umbrosa tibi contingant tecta, Priape,

Ne capiti soles, ne noctantque nives:

Quæ tua formosos cepit sollertia! certa

Non tibi barba nitet, non tibi culta coma est.

Heynius huic Elegiæ verba præfixit: « est ex elegantissimis, ut vehementer dolendum sit tam infami argumento eam contaminari. » De argumento quale fuerit, in vita Tybulli agimus.

1. *Tecta*. Non sacellum hic intelligit, sed arborum umbracula. Saepè avium contumelias experiebatur Priapus. Poeta vetus in *Priap.* carm. 84, vs. 11: « Abegimusque voce saepe, quum tibi Senexve corvus, impigerve graculus Sacrum feriret ore corneo caput. » Ipse Priapus apud Horatium, *Sat.* VIII,

lib. I, vs. 37: « Mèntior at si quid, merdis caput inquiner aëbis Corvorum. » Quæ hic *tecta*, aliis *tegmina* dicuntur: Virg. *Eleg.* I, *Lucret.* lib. I, vers. 993. ΒΛΟΥΚΗ.

3. *Sollertia*. Donati *Excerpta* in *Terent.* *Eunuch.* act. III, sc. II, vers. 25: *SOLERS* quasi totus ex arte consistens, ut *ὅλος ἀπὲρ*; quod latinis verbis, quasi *solus in arte*; sit huic *INERS* contrarium. Nam *solers* quasi *ὅλος ἀπὲρ* dictus; *ὅλον*, *solum*, ut *1½ sex*, et *½ sus*.

4. *Non tibi culta coma est*. H. Voss. *ti est* rejicit, a librario quodam ad-

Nudus et hibernæ producis frigora brumæ,

5

Nudus et æstivi tempora sicca Canis.

Sic ego : tum Bacchi respondet rustica proles,

Armatus curva sic mihi falce deus :

O ! fuge te teneræ puerorum credere turbæ :

Nam causam justi semper amoris habent.

10

Hic placet, angustis quod equum compescit habenis;

ditum esse declarans; sed codices omnes, uno Lips. excepto, hanc voculam exprimunt. Nititur præcipue Voss. observatione Statii dicentis : « Numero est usus a se non alibi frequentato. Sic enim fere pentametrum facit, prior ut pars, quod ad temporum rationem attinet, posterior esse non possit, nisi posterioris cæsurae pes sit trisyllabus. Aut igitur pentametri prioris cæsurae pes posterior est trisyllabus, aut ita quidem se ipse habet, ut transferri invertique propter temporum rationem partes non possint. » Hæc Statii opinio innumeris exemplis confutatur, quorum Huschkiius tantum notat, vid. Eleg. VI, vers. 64; lib. II, Eleg. I, vers. 36; lib. IV, Eleg. IV, vers. 16.

5. *Producis*. Proprie *producuntur* convivia, lusus, joci, per noctem; hinc et ipsa nox. Simplex *ducere* frequentius est: sed etiam *trahere* dicimus noctem; vid. *Æneid.* lib. I, vers. 752; item *extrahere*, *extendere*, *educere*; vide Burman. ad Valer. Argon. lib. I, vers. 251 et ad Ovid. Metam. lib. I, vers. 683; confer ad *Æn.* lib. VIII, vs. 94. H.

6. *Tempora sicca Canis*. Brouckhusius exclamat : odiosa repetitio syllabarum *ca, ca*. Voss. supervenit, et *sæva* textui inserit. De syllabarum geminationibus, quid sentiamus jam ad Elegiæ primæ vs. 5,

declaravimus; hic Virgilium habemus, qui se Tibullo vadem offert : nam ille *Dorica castra* scripsit, *Æn.* II, vers. 27.

7. *Sic ego* etc. De Priapo in excursu ad voluminis calcem fusius agemus, nunc vero nobis H. Voss. iterum abigendus est. Is enim consueto immutandi furore incitatus, verba *sic mihi* expungit, scribitque *Falce minante deus*. Muretus testatur in quibusdam libris legi : *sic ego, sic Bacchi*; pentametrum vero in aliis deesse, et in margine litteras conspici FRAGM. Idem Muretus : « Hoc loco plures versus desiderat, quibus paulo liberius quippiam, et paulo magis ex hujus dei consuetudine dictum esset; » Huschkiius, qui tamen aliis in locis textus sese fidum custodem præstat, hic, nescio qua re impulsus, quoque suam immutationem affert, *hæc mihi*, pro *sic mihi*, legi jubens.

9. *O ! fuge* etc. Scaliger, qui versus quosdam intercidiisse putat, hoc distichon alium in locum transtulit, magno seriei detrimento.

10. *Nam causam justi* etc. Similimus est Ovidii locus de puellis : « Centum sunt causæ cur ego semper amem. »

11. *Hic placet, angustis quod* etc. Equitandi peritiam uno artis genere exprimit infra, lib. IV, El. I, vers. 92. H.

Hic placidam niveo pectore pellit aquam,
Hic, quia fortis adest audacia, cepit; at illi

Virgineus teneras stat pudor ante genas.

Sed te ne capiant, primo si forte negarit,

15

Tædia; paulatim sub juga colla dabit.

Longa dies homini docuit parere leones,

Longa dies molli saxa peredit aqua;

Annus in apricis maturat collibus uvas;

Annus agit certa lucida signa vice.

20

Nec jurare time: Veneris perjuria venti

Irrita per terras et freta summa ferunt.

12. *Placidam* delicatioribus H. Vossii auribus fastidio est; verba enim *hic placet* jam in hexametro sunt. « Ut necessario hoc nihil aliud sit, nisi lectionis FACILEM corruptela. » *Fluctus faciles* esse ait Voss., qui facile natantis impulsui cedant; Prop. lib. I, Eleg. II, vers. 12, dixit « Alternæ facilis cedere lymphæ manu, » cui nos Ovidium opponemus cum Tibullo facientem; scripsit enim, Metam. lib. XIII, vs. 899. « Placidisque natant Nereides undis. »

13. *Hic*. Pauci libri exhibent *huic* quod Heynio placet. Voss. et Bach. id amplexi sunt propter sequens *adest*.

14. *Stat pudor ante genas*. Inest genis: alioqui potest *pudor* scribi qui ante genas stat, tanquam qui tueatur, qui in iis excubet. H.

15. *Negarit* Brouckh. reposuit ex emendatione Heinsii: consentiunt libri fere omnes in *negabit*. Huack. ait: fortasse scribendum *negavit*, sed Heinsii conjecturam libri tres firmant quos citat Voss.

17. *Longa dies homini docuit parere leones*. Torquatus Tassus hunc

locum imitatus est, Amint. act. I, scen. 2:

La lunga etàte insegna all' uom di porre
Freno ai leoni, ed alle tigri Ircane.

18. *Peredit*. Vide Horat. lib. III, Od. IV, vers. 75. « Nec peredit impositum celer ignis Ætnam. » Lucretius ait: « Mare quæ impendent vesco sale saxa peresa. » Poeta vetus apud Ciceronem, lib. III, Tuscul. Quæst. « Lacrimæ peredere humore exsanguis genas. BROUCKH.

20. *Annus agit*. Movet: sive oriuntur et occidunt sidera non nisi intra tempus suum certum ac definitum.

22. *Summa*. Brouckh. in codice perantiquo, cui nunc etiam Vossii duo accedunt, *longa* invenit, idque immensa eruditionis mole tuetur; nempe loca citando, quibus pariter mare *longum* vocetur; Vossius, qui idem esse asserit hoc loco *longa*, ac si poeta *procul* dixisset, vulgatam lectionem deridet, ut languidam et ineptam. VVunderlich. et Bach. ejusdem sunt opinionis. Quin adeo nungatur Brouckh. lepide: « Epitheton *summa* quid ad rem faciat, non video, nisi si timuit ne perjuria ista Veneris forte permadescerent. »

Gratia magna Jovi! vetuit pater ipse valere,

Jurasset cupide quidquid ineptus amor;

Perque suas impune sinet Dictynna sagittas

25

Affirmes, crines perque Minerva suos.

At si tardus eris, errabis : transiet ætas

Heyn. et Husckhius, quibus accedimus, vulgatam prætulerunt. Prior rem ad ventum refert, « quatenus summum mare, hoc est, superficiem, verrere ac crispare solet. » Alter, *summa* eodem sensu accipit, quo *extrema*, a nobis remotissima. Vulpus, qua sententia sum, solus est, qui veram interpretationem invenit : ait enim levitatem illorum perjuriarum ita bene exprimi : quæ enim levia sunt, non deprimuntur, sed in superficie feruntur, « et dorsum maris radunt, summisque fluctibus tonsis emicant. »

23. *Vetuit pater ipse valere.* Heins. et Brouckhus., nulla codicum auctoritate freti, *ille* scribunt, ubi nunc *ipse* est. Multumque sudat Brouckh. quo demonstret poetarum plures similem in modum locutos esse. Sed, concedo, omnes ita locuti sint. Num idcirco Tibullo minus licuit, aliud quodcumque placuerit usurpare? H. Voss. asserit : « Ipse nullum præbet sensum idoneum, » quamobrem Husckio merito pœnas dat. Is enim illi Apollodori locum, lib. II, ob oculos ponit, Hesiodi præterea, Horatii et Virgilii alia, quibus rem dilucidat, ut nihil dubii supersit.

24. *Ineptus.* Heynius ait : « Nolim indulgere conjecturæ, fuisse olim *inultus*, quia ista perjuria non vindicantur : quamquam duo ista permutantur, vide Eleg. VI, vers. 48, *inulta et inepta.* » Heynium conjecturæ sum, quamquam Santenius

eam probaverit, pœnituit : *ineptus* hoc loco recte dicitur, quia promittit quæ servare neque velit, neque possit.

25. *Perque suas* etc. Notissimus est jurandi mos, quo non ipsos deos, sed res quas sibi proprias ac carissimas habent, obtestari solent, inde Dianæ sagittæ, Minervæ crines, flavo colore laudatissimi, memorantur. Fabula de Medusa, quæ Minervæ capillis crines suos prætulerat, etiam puerorum ore circumfertur. Brouckh. lapidem memorat, secundum quem puellæ capillitium in tutela Palladis erat, vid. Thes. Græc. MLXVI.

27. *Transiet.* Librorum quatuor *transiit* exhibent, quod jam Brouckh. Heinsium secutus scripserat; ille contra Achillis, Scaligeri et Isaac. Vossii sententiam, vulgatam *transiet* damnat, ut ignotam terminationem; et addit : « Non potuit vitæ mortalis rapidissima fugacitas, certius atque evidentius exprimi, quam per præteritum... » Sed codices omnes *transiet* habent. Heynius, licet eam formam, ut invenistam, et Tibullianam ætate indignam vituperet, non infitiri poterit Horatium, lib. IV, Od. iv, vs. 65, dixisse : « Merses profundo, pulchrior æolet; » ubi Burn. languidum *evēnit* effutiit contra librorum fidem. Cæterum sic interpungendum censeo... *transiet ætas.* — *Quam cito non segnis stat,* etc., ita ut hic versus neque acsequentibus, solus per se

Quam cito! non segnis stat, remeateve dies.
 Quam cito purpureos deperdit terra colores!
 Quam cito formosas populus alta comas!
 Quam jacet, infirmæ venere ubi fata senectæ,
 Qui prior Eleo est carcere missus equus!

30

sensum efficiat integrum. Burmannus conjectat *transiit*.

28. *Stat*, etc. Colotino codici inest *it*, quod amplecterer, si poetæ nostri sensus esset, diem ire redireque; sed aliud significare voluit: nempe diem non segnem esse, non stare, neque, quum semel abierit, remeare posse. — *Ve* secundum Heinsium et Brouckhusium reposuimus pro *que*, assentientibus etiam Heynio et Vossio, qui auctoritate unius codicis lectionem firman.

29. *Deperdit*. H. Voss. loco Lucretii et codice uno fretus, *disperdit* corrigere ausus est. Sed illum si tantum Lucretii citandi desiderium tenuit, cur non libro III, vers. 526, hæc deprompsit; « membratim vitalem deperdere sensum? » cur non Plinium respexit dicentem, XVI, 34: « Cæteræ omnes extra prædictas folia deperdunt? » et lib. XXXVII, cap. 8: « Quæ sunt earum pulchriores oleo, unguento et mero colorem deperdunt. »

30. *Alta*. Scaliger et Passeratius *aule comas* tuerentur, atque interpretantur τὰς αὐλῆς κόμας; sed, ut bene notat Heynius, hæc ex obscura scriptura profecta videntur. In libris quibusdam legitur *alta*. Heynius, H. Voss. cum Brouckhusio prætulere *alba*; peculiare enim esse epitheton, propriumque populo cujus tria genera a Plinio notentur. Idem fabulam referunt de Hercule, qui, ut notat Servius, ad Æn. lib. VIII, vers. 276: « Ad inferos descendens,

dicitur de hac arbore corona facta, caput velasse: unde foliorum pars temporibus cohærens et capiti, al-buit sudore; pars vero exterior propter inferorum colorem, nigra permansit. » Hæc albæ populo quidem conveniunt, sed nihil hac lectione contortius mihi visum est. Poeta hoc loco non instar physici, rerum genera notat, sed præcipuas commemorat, atque inter alias maxime insignes et eminentes: ita terram quamvis pulcherrimam, ornatum deperdere ait, tum ad populum æque foliis denudatam transit, licet ea sit *alta*, *superba*, *procera*; denique equum inducit qui, Eleo carcere missus, quod equorum maximum decus, nihilominus nunc fata senectæ subit. Non erat igitur, cur interpretes Tibullum in describendis generibus morarentur, sensumque effutirent prorsus inelegantem et languidum. — Integrum hunc locum credideris fere esse Theocriti, Idyl. XXIII, vs. 28.

32. *Qui prior* etc. Heinsius emendabat *Victor et Eleo*; Brouckh. qui eum refellit, dedit *prius*, quod in duobus codicibus legitur; Heynius *prior* servat, eodemque sensu intelligit, quo *prius*. Et occurrunt sane exempla ubi permutantur *prior* et *prius*. Sed Heynium postea sententiæ suæ pœnituit; ita ut Heinsianæ scripturæ principatum concesserit. Hutschkius quoque *prior* pro *prius* adverbii loco positum esse, declarat. Ego cum H. Vossio τὸ *prior* sensu

Vidi ego jam, juvenem, premeret quum serior ætas,

Mœrentem, stultos præteriisse dies.

Crudeles divi! serpens novus exuit annos;

35

Formæ non ullam fata dedere moram.

Solis æterna est Phæbo Bacchoque juvenas :

Nam decet intonsus crinis utrumque deum.

Tu, puero quodcumque tuo tentare licebit,

absoluto positum defendere ausim : nam licet Brouckh. dixerit : « Quo- modo hic *prior* qui cum aliis aliquot centenis curreret, quum *prior* nisi de duobus dici queat? » nihilominus constat idem esse *prior* nonnun- quam quod *præstantior*, *superior*. — Sic Horat. Carm. Secul. vers. 51, ait : « Bellante prior, jacentem lenis in hostem ; » Ovid. Heroid. XVIII, vers. 69 : « A Veneris facie non est prior ulla. » Livius, XXVII : « Ut ne- mo tota juventute haberetur prior. » Phæd. lib. I, fab. XIII, vers. 8 : « Si vocem haberes, nulla prior ales foret, etc. »

33. *Vidi ego jam*. Editiones vete- res multique codices, ut Paris. ha- bent *vidi jam*, omisso pronomine, quod Brouckhusius e quibusdam aliis inseruit, exemplorum auctori- tate fultus. In uno libro legitur *se- gnior ætas*, cujus falsæ lectionis con- tagio minorem quoque versum læsit, ubi edit. Venet. et Rom. muta- runt *stultos dies in tardos*; Excerpta Pocchi, in *celeris*; Passeratius, in *tacitos*. *Stulti dies* sunt quos langui- dos sine amore vixeris.

35. *Exuit*. Brouckhus. e duobus libris reposuit *exuat*, et exclamat ; « Hæc est ipsissima Albii manus! » Heynius et Vossius hanc lectionem quoque elegantiorē esse existi- mant; indignantis enim esse hæc verba : « Quum serpentis nihil in-

tersit, niteat nec ne; hominis vel plu- rimum. » Sed dolentis est oratio, qui nihil nisi comparisonem instituit: sic Ovid. Metam. IX, vs. 266; Art. Am. lib. III, vers. 77 : « Anguibz exuitur tenui cum pelle vetustas. »

36. *Ullam*. Heynius *illam* revoca- vit; sed *ullam* sensui accommoda- tius: nam ad formæ fugacitatem de- clarandam plus facit.

37. *Juventas*. Servius ad Æneid. lib. I, vers. 594, ait : « Juventas est multitudo juvenum; *Juventas* dea ipsa, sicut Libertas : juventa vero ætas; » sed hæc a poetis plerumque confunduntur. De Bacchi et Phæbi æterna pueritia vide Ovid. Met. lib. III, vers. 420; Am. lib. I, El. XIV, vers. 31; Valer. Flac. lib. III, vers. 538, etc.

38. *Nam*. Brouckh. absque ulla librorum auctoritate, *tam* textui in- serit pro *nam*. Inter alia hæc edicit : « Huic loco corrumpendo fuit lit- tera initialis : cujus litteræ spatium scribæ librarii vacuum solebant re- linquere, quo mox ornatius, vivido aliquo colore variegarent; atque hæc fuit multorum mendorum ori- go in libris poetarum. » — Voss. *quam decet* Tibullo obtrudit, quia Plau- tus dixit *casaricus quam decet*. Libri omnes, uno excepto, *nam* exhi- bent.

39. *Tu*, etc. Hoc distichon Sca- liger versui nono subjecit, nulla sen-

Cedas : obsequio plurima vincit amor. 40

Neu comes ire neges, quamvis via longa paretur

Et Canis arenti torreat arva siti ;

Quamvis prætexens picea ferrugine cælum

Venturam admittat imbrisæ arcus aquam.

Vel , si cæruleas puppi volet ire per undas , 45

Ipse levem remo per freta pelle ratem.

Nec te pæniteat duros subiisse labores ,

Aut opere insuetas atteruisse manus ;

sus ratione habita, qui illo adempto valde turbatur : *si neu* enim, quod insequitur, manifesto orationem continuat.

42. *Torreat*. Erat in Scaligeri libro, itemque in Wittiano secundo *torqueat*, male. Virgilius, Georg. lib. IV, vs. 425 : « Jam rapidus torrens sitientes Sirius Indos Ardebat ; » Propert. lib. II, El. xxviii, vers. 3 : « Venit enim tempus, quo torridus aestuat aer. »

43. *Picea ferrugine*. Heinsius in quatuor libris *picea ferrugine* invenit ; vulgata lectio est *picta*, quam sequitur Brouckh. his verbis : « Picta ferrugo eleganter exprimit colores illos, in arcu cælesti confusos, qui quum e rubro et nigro plurimum trahant, eum faciunt colorem quem cæruleum vocamus. » Heynius, H. Voss. Huschkius et Bach. sententiam omnino diversam inierunt, et *pica* amplexi sunt, ut nobis videtur, merito : non enim epitheton illud ad ipsum arcum refertur. — *Prætexens* idem est fere quod *obducens*, *cooperiens* ut necessario ad integrum, quod obducitur cælum, pertineat *picea* ; nubes enim sunt, quæ hoc loco ferruginem pariunt.

44. *Admittat* est *incitot*, *impollat*,

ut *admittere equum*, quia Iride conspecta, largi imbres non longo post intervallo cadere solent. Ita malim cum Scaligero interpretari, quam cum aliis ita accipere, ut *portendere* sit. Longe enim alia ratio est, quando aves *admittere* seu *addicere* dicuntur, quam si Iris. Tamen hinc varians lectio profecta est, alterius glossema, *annuntiet*. H. — Heins. in duobus libris *nubifer* invenit ; unde faciebat *nimbifer*, probantibus Heynio, H. Voss. Wunderlich. et Bach. testatur quoque Voss. inesse codici uni, hæc subjiciens : « Syllaba enim in fine prioris partis pentametri anceps esse nequit, nisi forte ubi sensus terminetur. »

45. *Volet*. Edidit Calpurnius in Vicent. *velit* pro *volet* ; sed hanc lectionem, vers. 49, arripuisse videtur.

48. *Opere*. Multis codicibus inest *opera*. Editiones veteres habent *operi*. Brouckh. ait : In nullo libro legitur *operi* ; est, opinor, a Scaligero cum voce *insuetas* copulante. Plures codices reperti sunt *opere* exhibentes, quæ est procul dubio genuina lectio. Heynius *operi* servat, ita ut *operi* pro vetere ablativo habendum sit. — Pro *atteruisse* edit. Ven. cum aliis *attenuasse* ; sed ab ineptis magistris

Nec, velit insidiis altas si claudere valles,
 Dum placeas, humeri retia ferre negent.
 Si volet arma, levi tentabis ludere dextra;
 Sæpe dabis nudum, vincat ut ille, latus.
 Tunc tibi mitis erit; rapias tunc cara licebit
 Oscula; pugnabit, sed tamen apta dabit;
 Rapta dabit primo, mox offeret ipse roganti,

50

55

profectum est. Valer. Max. lib. IV, 5, ait: *rustico opere attrita manus*; Theocr. Idyl. XV, vers. 32: *ὥσπερ τις μακίλα τιτυλωμένος ἑνδοθεὶ χεῖρας*. Lucret. lib V, vers. 1359: « Atque opere in duro durarent membra manusque. »

49. *Valles*. Heynius desiderabat *saltus vel montes*, in quibus fere retia tendi solent; enimvero altæ valles nihil aliud nisi colles sunt, vel etiam *cava montium convalles*, Virg. Georg. lib. II, vers. 186..... Sed optimus verborum suorum interpres est ipse Tibullus, infra, l. IV, Carm. III, vers. 7; ubi venatorem inducit *densos indagine colles claudentem*; cave enim credas interpolatori *saltus* substituenti *collibus*...

50. *Humeri* etc. Alii libri, pauci numero, *humeris retia ferre neges*; quod auctori suo relinquendum. Utriusque locutionis exempla apud Achillem invenies.

51. *Si volet arma*. De exercitatione in armis sermo est; Horat. Art. Poet. vs. 379: « Ludere qui nequit, campestribus abstinet armis. » Ovid. Trist. lib. IV, 1, 72: « Nec nisi lusura movimus arma manu. »

52. *Nudum latus*. Quod ictui patet: dicitur per oppositionem *tectum latus*. Latus dare, eodem fere sensu usurpatur quo apud nos *præter le flank*. Virgil. Æn. lib. I, vers. 104: « Prora avertit et undis Dat

latus. » Seneca, Hippol. vs. 1073: « Ratem retentat ne det obliquum latus. » Florus, Bell. Mithrid. lib. III, cap. 5: « Nudumque imperii latus ostendebant procul Marius, Sylla, Sertorius. »

53. *Rapias* etc. Græce ἀρπάζειν ἐπιλήματα. Meleager, Epist. XIV, vers. 8: καὶ τὶ ἐπιλήμ' ἀρπάσσει ἀκρόθυτος. Heinsius ad marginem editionis Douzæ emendavit *rara*, quod et Hutschkio placet, dummodo adscribas *capias*; nempe poetam progressionem usum esse: « puer apta dabit oscula, rara vero, quia adhuc pugnabit. Sed quamquam primo rapta dabit, mox tamen offeret ipse roganti vel volenti, atque adeo, *collo se implicuisse volet*: » quæ mihi videtur elegans gradatio.....

54. *Oscula*. Confer Horat. lib. II, Od. XII, vers. 25; Ovid. Ep. xv, vs. 131: « Oscula cognosco, quæ tu committere linguæ, Aptaque consueras accipere, apta dare. »

55. *Offeret*. Statius, in omnibus libris *adferat* pro *offeret* legerat; in iis credo qui minori etiam versu *velit* pro *volet* habebant. Præstat utroque loco futurum tempus. Cod. Paris. *post asferet*; ed. an. 1472: « Rapta dabit primo, post asferet ipsa volenti. » Ed. Vicent. *mox adferet*. Hoc adeo probabat Santen. Bibl. crit. P. III, pag. 73; ut *offeret* pro errore typographi haberet.

Post etiam collo se implicuisse volet.
 Heu male nunc artes miseras hæc sæcula tractant!
 Jam tener assuevit munera velle puer.
 At tibi, qui Venerem docuisti vendere primus,
 Quisquis es, infelix urgeat ossa lapis.
 Pieridas, pueri, doctos et amate poetas,
 Aurea nec superent munera Pieridas:
 Carmine purpurea est Nisi coma; carmina ni sint,
 Ex humero Pelopis non nitiuisset ebur.

60

Equidem etsi omnes libri scripti *adferat* vel *afferet* exhibere dicuntur, præter Commel. qui *offert* habet, tamen *offeret*, quod extat in Venet. 1491, 93, retinendum censeo. Dicunt Latini *ferre oscula alicui*; qui *adferre* dixerit neminem novi. Nam qui alicui fert oscula ultro, hoc enim est *ipse*, is haud dubie offert, non affert oscula tanquam in patina.

56. *Volet*. Statius hic *velit* pro *volet* reposuit. H. Voss. et Bach. eandem scripturam secuti sunt, tanquam exquisitius positam; præstat tamen futurum tempus, agitur enim de eventuris.

57. *Heu male* etc. Heynius facite ait: « Etiam hic transitus ad aliam sententiam paulo abruptior est, ut mirer Scaligerum non et hic transpositionem pro ponte injecisse.... » Heynius et Voss. ceperunt quasi *artes musicae* intelligerentur, easque male haberi et contemni ab istis hominibus Priapus quereretur, et propterea *miseras* appellaret, id est miseratione dignas: verum *male tractare artes musicas* nihil aliud est quam quod Græci dicunt *μυσικὴν ἀντιῶν ἡγρεῖν*. Non actionem *male tractationis* amatoribus istis hoc loco pro Musis intendit Priapus; sed queritur eos tractare artes a mu-

sicis artibus quas, vers. 61. commemorat, longe diversas, largitionem scilicet et corruptionem, quas *miseras* artes vocat contemtum, sicut alii *malas*.... Igitur recte Cyllenius *tractant pro exercet* sumit. H.

59. *At tibi*. Achilles Statius et Nic. Heinsius in Vaticanis *at tibi* invenerunt: et habent Excerpta Pochi et Perreji. Antea legebatur *jam tua*; *at tibi* solemnus est formula in execratione. Confer Ovid. Am. lib. 1, Eleg. x, et Stratonis Epigr. xv. Torquatus Tassus hunc locum imitatus est Amint. Act. II, Scen. 1:

O chiunque tu fosti, che inseguasti
 Primo a vender l'amor, sia maledetto
 Il tuo coor sepolto, e l'ossa fredde, ec.

60. *Urgeat ossa lapis*. Contra præcabantur: *sit tibi terra levis*. — *Infelix* simpliciter notionem abominandi habet; propter hoc ipsum, quod molliter ossa cubare vetat; ut, arbor infelix. HENK.

63. *Nisi coma*. Notum huic Megarensium regi, unum fuisse crinem purpureum, quo servabat regni sui fatum: hunc crinem Scylla eripuit, Mitoi favens, quo urbem expugnare posset; de Pelopis humero eburneo res notissima, vel ex prima Pindari Olymp. v. 41; et ex Met. Ovid. lib. VI, vers. 403.

Quem referent Musæ, vivet, dum robora tellus,

65

Dum cælum stellas, dum vehet amnis aquas;

At qui non audit Musas, qui vendit amorem,

Idææ currus ille sequatur Opis;

Et ter centenas erroribus expleat urbes,

Et secet ad Phrygios vilia membra modos.

70

65. *Referent*. Magna lis, Heynio præeunte, inter Vossium et Huschk. orta est; quum hic vulgatam *referent* tueatur, ille contra *referunt* inserere velit, quasi vulgata temporis seriem turbaret; sed libri omnes omnium consentiunt in *referent*.

66. *Vehet*. Unice ultimo versus membro accommodatum; ad duo priora *tellus robora*, et *cælum stellas*, cognatum aliquod verbum, ut *habebit*, *feret*, subintelligas. Ea constructionis forma *Zeugma* vocatur; exempla dederunt VVittebm. in Biblioth. crit. vol. III, p. 110 et 111; Dorville, ad Char. p. 395; Burm. ad Lot. p. 9. BACH.

67. *At qui non audit* etc. Qui non movetur carmine, spernit versus amatorios, et præfert aurum quod alii forte offerunt. HEYN.

68. *Opis*. Ops est eadem quæ Cybele, sive Idæa mater, vel Rhea uxor Saturni. Festus videndus in *opima spolia* et in *Opis*. Et Macrobius, Saturn. lib. I, c. 10. et c. 21; ac Servius ad Æn. lib. X. Currum ejus leones bini trahunt; Virg. Æn. III, vers. 113. Hujus currus figura est apud Boissardum, Antiq. T. III, p. 47; alteraque ibidem, T. V, pag. 33; adi pariter Catullum carm. LXIII, 76. BROUCKH.

69. *Ter centenas urbes*. De Gallis meminit poeta, ut existimat Brouck. Hi enim oppidatim vagabantur, stipem emendicantes, quales fere Cingari, nisi quod Idæam matrem cir-

cumgestarent, et furerent imperio, tibicinis Phrygii sono concitati. Gallorum flagitia in deæ Syriæ ministris pinxit Apuleius, lib. VIII, et Lucianus in Asino. BROUCKH.—Heyn. putat rō *expleat* ad numerum referri, quasi dixisset poeta; urbes adeat usque ad trecentas. Unus Heinsii liber habet *explicit*; hinc Mitscherlichius emendat *implicit*. Statius corregebat male, *ter centenos erroribus expleat orbes*. Pesime omnium Burmannus corrigit *erroribus*. Duobus Guelferbytanis inest *impleat*.... sed nullo indiget correctore hic versus.

70. *Et secet* etc. Hæc de laceratione corporum, quæ flagellis ferebat, intelligenda. *Secare* de verberibus sæpe dictum, ut infra El. ix, vers. 22: «et intorto verberare terga secæ.» Horat. Epod. IV, vers. 11: «Sectus flagellis hic triumphalibus præconis ad fastidium...» Verumtamen proprium in hoc Gallorum more virilia auferendi est *secare*; Ovid. Fast. lib. IV, vers. 221: «Unde venit, dixi, qua membra secandi Impetus.» Atqui de Atty mox agitur evirato, et in Ibide, vs. 275: «Sic aliquis tua membra secet, Saturnus, ut illas Exsecuit partes, etc.» et quam proxime ad hunc locum, vs. 455: «Attonitusque seces, ut quos Cybeleia mater Incitat, ad Phrygios vilia membra modos: Deque viro fias nec femina, nec vir, ut Atty.» HEYN.

Blanditiis vult esse locum Venus ipsa : querelis

Supplicibus, miseris fletibus illa favet.

Hæc mihi, quæ canerem Titio, Deus edidit ore ;

Sed Titium conjux hæc meminisse vetat.

Pareat ille suæ : vos me celebrate magistrum 75

Quos male habet multa callidus arte puer.

Gloria cuique sua est : me qui spernentur amantes

Consultent; cunctis janua nostra patet.

Tempus erit, quum me, Veneris præcepta ferentem

Deducat juvenum sedula turba senem. 80

71. *Blanditiis* etc. Scaliger hunc locum sic turbavit : *Blanditiis vult esse locum Venus ipsa querelis. Supplicibus miseris fletibus ipsa favet.* H. Voss. cum non minus deformavit : *Blanditiis vult ipsa locum Venus ; illa querelis Supplicibus , miseris fletibus illa favet.* Non operæ pretium est nugæ omnes referre quibus illustis ille vir deceptus, a vulgata lectione recesserit. Heynius conjectat : « Blanditiis vult esse locum Venus : illa querelis Supplicibus ; miseris fletibus illa favet. » Sed hi omnes non senserunt quanta vis pronomini *ipsa* insit, præsertim quum nomen conjunctum sit, adscriptumque ut supra ad vers. 23, *pater ipse*.

73. *Canerem.* Libris in omnibus legitur *canerem* : nec est cur, cum Scaligero *caverem* legentes, sententiam ad jurisconsultum quemdam nomine Titium referamus, ut ad personam *instructum*; quid enim Priapo cum jureconsultis? quid oraculo cum responsis prudentum? Brouckhus. multis exemplis ostendit verbum *edere* Deorum esse fatidicorum; verbum vero *canere* sacerdotis oraculum pronuntiantis, vel cujuscunque aliquid salubriter monen-

tis... Fuit tunc temporis Romæ insignis poeta Titius ille, quem elegantissime memorat, Horat. lib. I, Ep. 171, vers. 9.

75. *Pareat* etc. Nemo sane est qui non sentiat sententiam sic bene continuari. *Pareat ille sum*, puellam scilicet, quæ Titium nunc a Priapi præceptis detinet et impedimento est, quo minus puerorum amore rapiatur. Scaliger et Brouckhusius sexversus intercalare ausi sunt, quos initio hujus Elegiæ ademerant, ita ut his sensum turbarent.

80. *Deducat.* Heynius ait, forte refingendum esse, *Tempus erit quum me deducet*; quod poetæ amant. Huschkius conjecturam probat, his fere verbis : « Aut enim ita scribunt Latini, *Tempus erit quum deducet*; aut ita: *Tempus erit quo deducat*, quamquam etiam *deducet*. Hæc sæpenu-mero a librariis et criticis confusa, et ubi per metrum fieri potuit altera forma, alteri substituta est... sed quum duo libri scripti Vindob. et Voss. hoc loco habeant *quo*, tres alii *quom*, omnes *deducat*, suspicor Tibullum scripsisse : *Tempus erit, quo me ... deducat*. Porro pro *ferentem*, in uno Statii alteroque Hein- sii est *canentem*. Heynius malit se-

Heu, heu! quam lento Marathus me torquet amore!

Deficiunt artes, deficiuntque doli.

Parce, puer, quæso, ne turpis fabula fiam,

Quum mea ridebunt vana magisteria.

sentem; in quod incidit etiam VVakefieldius Silv. Crit. P. V, p. 108. Pro *senem*. Scaliger reposuit *domum*, quod probat VValkenarius ad Callimachi Fragm. p. 204, tribuens emendationem Santenio.

81. *Heu, heu!* Hic loci habet quemdam leporem particulæ geminationis lugubris: præsertim sequente tardigrado spondæo. Sed H. Voss. et Bach. e quibusdam libris reposuere *quam Marathus lento*, ut opinor, perperam; Voss. ait notionem primariam, hoc modo, potiori in loco collocari; tum etiam separatione vocum *quam — lento*, amorem reddi vere lentiores: idem exemplum citat Terentii Heaut. V, Sc. VII, vs. 20: « Eheu! quam ego nunc totus displiceo mihi! » Ubi *quæquam* manifesto non ad adjectivum, sed ad verbum spectat. Nos vero doctissimo illi viro facile demonstrare possumus, *quæquam*, quo propius adjectivo sit, eo maiorem vim ei asferre: sic apud Horat. lib. I, Od. XIII, vers. 8: « Quam lentis peni-

tus macerer ignibus. » Virg. Eclog. III, vers. 100: « Heu! heu, quam pingui macer est mihi taurus in ervo! » Hic potior sententia est sine dubio *macer taurus*, nec tamen *macer* præponitur *pingui*; prætulit Virgilius particulæ querulæ geminationem lugubrem, ut Tibullus tardigradum spondæum. — Brouckh. docet, fuisse Marathum puerum Asiaticum, cui verum nomen erat Cyro, et hoc Horatii quibusdam versiculis fretus demonstrare conatur; tu te ad Tibulli vitam refer. Superest ut Heynium refellamus dicentem: « Forte rectius legeretur *torret*, quod melius convenit lento amor. » Voss. illi opponit exempla *torquere*; Horat. lib. I, Ep. 11, vs. 37: *Amore vigil torquerere*; Ovid. Art. Am. lib. II, vers. 124: *torsit amore Deas*; Propert. lib. III, Eleg. VI, vers. 39: « Me quoque consimili impositum torquerier igni »

83. *Turpis*. Legebatur ante Brouckh. *turbis*... etsi Statius jam e libris monuerat esse scribendum *turpis*.

ELEGIA V.

ASPER eram, et bene discidium me ferre loquebar;

At mihi nunc longe gloria fortis abest.

1. *Discidium*. Ante Brouckhusium *dissidium* legebatur, solempni

errore. *Ferre* pro *laturum* esse, vel *ferre posse*, dixit. Pro *abest* edit.

Namque agor, ut per plana citus sola verbere turbo,

Quem celer assueta versat ab arte puer.

Ure ferum et torque : libeat ne dicere quidquam

5

Magnificum post hac, horrida verba doma.

Parce tamen, per te furtivi fœdera lecti

Per Venerem quæso, compositumque caput.

Ille ego, quum tristi morbo defessa jaceres,

Rom. *habet*, quod in binis Brouckh. erat : nimis argute. HEYN. Non tam dissidebant animis ac voluntate, quam erant diremti coacta quadam segregatione. Discidium græce χωρισμός. — *Gloria fortis abest*. Excidit animo. Dictum ut apud Ovid. Met. lib. IV, 648 : « Vade procul, ne longe gloria rerum, Quas mentiris, ait, longe tibi Jupiter absit. » HEYN.

3. *Agor*. H. Voss. uni confusus codici, *vagor* in textum inseruit, audaciorum hoc modo fieri locutionem asserens. Verum turbo non vagatur, sed agitur; οὐ κλῆζεται, Homer. lib. XX, vs. 91 : ἄλλα σπρίγεται. (Callim. Ep. I, vs. 9.) Ergo etiam homo turbini comparatus non vagatur, sed quod Tibullus, sine controversia, scripsit, agitur, σπρίγεται, δυνῆται, ut apud Theoc. Id. II, vs. 30. HUSCHK. Est turbo genus instrumenti lusorii, nempe lignum forma metæ inversæ, ima sui parte in acutum desinens, in summo latius, quod a pueris scutica circumagitur; græce vocatur στρομβος, στρόβιλος, βιμβίξ... Statius, Scaliger, H. Voss. HUSCHK, et Bach. secuti auctoritatem quorundam apud Charisium, scripsere *turben*, invitis omnibus libris. Sed ipse Charisius in eadem pagina scripserat : « Turbo, turbonis si proprium sit hominis nomen : turbinis si procellam voluerimus exprimere. » Virgil. dixit, Æn. lib. VII, vs. 378 :

« Torto volitans sub verbere turbo. » Ubi Servius quoque *turbo* agnoscit, non *turben*.

4. *Ab arte*. Sic apud Plautum Truc. Act. IV, Sc. III, vers. 59 : *Ab ingenio*. H. Voss.

5. *Ure ferum* etc. Achilli Statio hi duo versus suspecti erant, et propter ἀνακλινθῆναι et propter ipsum genus dicendi. Sed deceptus ille fuit prava veterum editionum interpunctione, quam postea correxit Pulmannus ad finem edit. Plantin. 1569. HUSCHK. — H. Voss. post *torque* signum exclamationis ponit, et verba *libeat ne dicere* etc., dependere a *doma* opinatur. Bach. e posteriore pentametri parte sensum absolutum effinxit. Qua opinione sum, utrum eligas parum refert, dummodo poetam carminibus suis frui patiaris.

7. *Per te* etc. Hanc constructionem in obtestatione solemnem, qua pronomen inter præpositionem et casum præpositionis interponitur, in deliciis habet Tibullus : vide infra IV, v, 7. Immo hæc elegantia e Græcia in Latium migravit, momente contra Brouckhusium Valkenario ad Eurip. Phœn. vs. 1659 : Νεὶ πρὸς σε τῆσδ' ἡμετέρῃς ἰοκάστης, Κρίων. HUSCHK.

8. *Compositumque caput*. Componere caput, idem est quod caput jungeret, caput limare. Est omnino com-

Te dicor votis eripuisse meis ;
 Ipseque ter circum lustravi sulfure puro ,
 Carmine quum magico præcinuisset anus.
 Ipse procuravi ne possent sæva nocere
 Somnia, ter sancta deveneranda mola.
 Ipse ego, velatus filo, tunicisque solutis

10

15

ponere verbum amoris. Lucil. lib. VIII, num. 6 : « Tum compone latus lateri et cum pectore pectus. » Ovid. Ep. Herus, XIX, 137 : « Has certe pluresque canunt, Neptune, poetæ Molle latus lateri composuisse tuo. » Propert. lib. II, Eleg. II, vers. 9 : « Mercurio et sanctis fertur Boeïdos uadis Virgineum Brimo composuisse latus. » Qui et *ponere* simpliciter dixit, ejusdem libri El. IV, vers. 22. БРΟΥКН.

10. *Te dicor votis* etc. De votis pro carorum salute susceptis adi Ovid. Art. Am. lib. II, vers. 327 : Juvenal. Sat. XII, vers. 98 ; Terent. Hecyr. Act. III, Sc. III, vs. 2 ; Prop. lib. II, El. IX, vers. 25, et Eleg. XXVIII, vers. 43, etc.

11. *Puro*. Non est cur Brouckhuisii emendationem recipiamus desiderantis *vino* pro *puro* ; ille licet poetarum congerat loca innumera, non impedit tamen quominus Tibullus scribere potuerit *puro*, præsertim quum de purificatione quadam sermo sit. Etymologicon Magnum scribit : *Θεῖον, τὸ καθαριζόμενον ἢ καθαρόν καὶ ἀβλαβές* ; Theocrit. XXIV, vs. 94 : *Καθαρὸν δὲ κυρώσασσι δῶμα διελὼ Πάτρων ἱεῖρα δ' ἔλκεται μαργαρινόν (ὡς νεύμεσται) θαλλῶ ἐκὶ ἱερῶν ἱερῶν ἱερῶν ἀβλαβὲς ὕδωρ*.

12. *Præcinuisset*. Scaliger contendebat veterem scripturam esse *procinuisset*, quasi anus procumberet carmen immurmurans. Legitur etiam in uno codice *perlinuisset*, in alio

prætinuisset. Sed est haud dubie *præcinuisset* genuina lectio, præsertim si Macrobbii locum, lib. II, in Somn. Scipionis, cap. 3, respicias : « Ita denique omnis habitus animæ cantibus gubernatur, ut et ad bellum progressui, et item receptui canatur, cantu et excitante et rursus sedante virtutem : dat somnos adiungitque ; nec non curas et immitit et retrahit : iram suggerit, clementiam suadet, corporum quoque morbis medetur. Nam hinc est, quod ægris remedia præstantes *præcinere* dicuntur. »

13. *Ipse procuravi*. In codice Florentino adest *Ipse ego curavi* ; sed est *procurare*, sacris proprium ac peculiare verbum, vid. Cicer. *de Harusp. responsis* de Divinat. cap. 3.

14. *Deveneranda*. Guyet. pessimam immutationem profert, quum *devenerata* legi jubeat ; quasi *deveneranda* non sumi possit generaliter, *quæ deveneranda sunt* ὡς νεύμεσται, vel specialiter *quæ deveneranda erant* ; ut in Eleg. IX, vers. 2 : « Fœdera per divos clam violanda. » H. Voss. Guyeti interpolationem amplexus est, quæ quidem forma passiva Tibulli ævo vix convenit.

15. *Ipse ego velatus filo*. Recte revocavit hanc lectionem Vulpus. *Filum* est vitta, infula. Livius, lib. I, cap. 32 : « Capite velato filo (lanæ velamen est.) » Festus : « flamen dialis dictus, quod filo assidue veletur ; indeque appellatur *flamen*, quasi *f-*

Vota novem Triviæ nocte silente dedi.
 Omnia persolvi : fruitur nunc alter amore,
 Et precibus felix utitur ille meis.
 At mihi felicem vitam, si salva fuisses
 Fingebam demens, sed renuente Deo.
 Rura colam, frugumque aderit mea Delia custos,
 Area dum messes sole calente teret,
 Aut mihi servabit plenis in lintribus uvas,
 Pressaque veloci candida musta pede.

20

lumen. » Brouckh. conjectarat *lino*, conjecturamque textui intulerat, sed hæc non nisi in Guelferb. 2, occurrit pro var. lect.

16. *Trivia*. Recte *Trivia* reposuit Scaliger, et sic libri meliores. Sunt tamen qui nec *Trivia* nec *Veneri* habeant; sed *circum*, quod non intelligo. *Trivia* autem, sive *Diana* multis de causis in morbo invocabatur: pullius enim sideris efficaciam præsentius sentiunt corpora adfecta. Hinc vota *Dianæ* et lunæ pro salute, in antiquis lapidibus apud Gruter. l. XXXIX, cap. 3; XL, 8, 12, 13; XLI, 8; XLII, 1, 2. Huc adde quod amantes *Dianam* solemniter precarentur, tanquam peculiare sibi nomen. Sic *Phædræ* nutrix, apud tragicum: Hippolytum, vers. 406. Vide etiam ad Theocrit. Idyllium II, quod *Pharmaceutria* inscribitur. БРОУКХ.

17. *Persolvi*. Ovid. Heroid. Ep. VI, vs. 75: «Vota ego persolvam? votis Medea fruatur?» Ovid. Am. lib. I, El. 17, vs. 25: «Sæpe maritorum somnia utuntur amantes.» Hunc versum satis accurate reddidit MOLLEVAUT:

Et mortal jouit du fruit de ses prières.

19. *At*. H. Voss. pro certo affirmat neque antecedentibus, neque

insequenti particula *sed* convenire *et at*, idque manifesto locum exclamationis *at* obtinere; percussi enim animi esse *at*. Vossium vero optime Huachkius refellit; huic semper exemplorum inexhaustus fons præsto est. Propert. II, El. VI, seu VII, 5: «At magnus Cæsar, sed magnus Cæsar in armis.» Santenius ad Prop. 917, et pro *sed* Tibullo restitui velit.

22. *Area*. Virg. Georg. lib. I, vs. 192: «Næquicquam pingues palea teret area culmos.» Vide Horat. l. I, Satyr. 1; Mart. IX, 92; Senec. Thyest. vers. 357. Erat area locus in ipso agro editior, in quo frumentum statim in agro congestum terebatur, non, ut nunc, in horreis; vide Geopon. lib. II, 261.... «Trituræ tempus in augusto erat: messis vero fiebat in Italia, mense Julio et Augusto.... In Lusitania etiamnum manipulos in agro relinquunt, et quando commodum tempus incidit, terunt: vix ante Octobrem in horrea devehunt.»

23. *Lintribus*. Lintres sunt alvei quibus uve portabantur in vindemia; Serv. ad Georg. I, 262. Iidem *navis* vocabantur. Festus: «Navis ex uno ligno exsculpto, ut navis; quo utuntur alveo in vindemia.»

24. *Candida*. Quidam legunt *pin-*

Consuescet numerare pecus; consuescet amantis

25

Garrulus in dominæ ludere verna sinu.

Illa deo sciet agricolæ pro vitibus uvam,

Pro segete spicas, pro grege ferre dapem.

Illa regat cunctos, illi sint omnia curæ;

Et juvet in tota me nihil esse domo.

30

Huc veniet Messala meus; cui dulcia poma

Delia selectis detrahet arboribus.

guia, quod El. I, vers. 10, occurrit. Brouckh. opinatur boni esse patrisfamilie, si omnis generis musta habeat. Is, consueto more, poetarum multa coacervat loca, quibus demonstrat musta plerumque *pinguia* dici, qua in re nos habet consentientes. Num idcirco Tibullus ab aliis epithetis arcendus? Ecce Heynius supervenit qui poetæ nostro nobilioribus interdicat vinis, et *candida* intelligit, perinde ac si dixisset *willora*, *minoris pretii*.

25. *Consuescet* etc. Adeo rei rusticæ adsuefaciet animum, ut puerulum ex verna patum gremio insidentem teneat, ejusque ex garrulitate voluptatem capiat. Inversa tantum est oratio. Proprie ipsa consuescet ludere cum verna; nunc autem verna consuescet ludere in dominæ sinu... Dicacitas illa vernarum etiam vernilitas dicta. HÆYN.

27. *Deo*. Dacerius Silvanum intelligit, Brouckh. Bacchum; Vulpus autem deos agriculturæ præsidet: nil refert: malo tamen ex solemnī religione Priapum, nam in ejus lusiis, carm. 85: « Mihi corolla picta vere ponitur; Mihi rubeus arista sole fervido; Mihi virente dulcis uva pampino; Mihi glauca duro cocta oliva frigore. » Adde carm. 84. et 86, ex quo eodem, vs. 15 et 16 et aliis locis constat, Priapo hircum

vel porcellum, aut aliam victimam fuisse mactatam; vide ad eum loc. quæ notavit Burmannus Secundus. Custodia vero non hortorum solum Priapo, sed et agri, et vineæ et villæ committebatur, vid. carm. 30, 86, 87. HÆYN.

28. *Dapem*. Pompeius Festus ait: « Daps apud antiquos dicebatur res divina, quæ fiebat aut hiberna semente, aut verna. » — Quidam libri ferunt *Pro segete et spicas*: sed iis debetur, quinesciebant, ultimam vocalem brevem, quando sequatur vox incipiens ab *sc*, *sp*, *sq*, aliisque consonantibus duplicibus produci. E multis afferam Virg. *Æneid.* IV, vs. 146: *Cretesque Dryopesque*. Huic autem regulæ non omnes poetas se adstrinxisse, dicunt Burmann. ad Propert. lib. III, Eleg. XI, vs. 46: Heyn. in var. ad *Æn.* lib. XI, vs. 309; Benth. ad Horat. lib. III, Od. XIX, pag. 137. BACH.

29. *Illa* etc. Hunc locum ob oculos habuit Martialiſ, quum diceret, XIV, 193: « Ussit amatorem Nemeſis lasciva Tibullum, In tota juvit quem nihil esse domo. » Quo disticho perlecto, Brouckhusius opinatur illum errore memoriæ ad Nemesin tranſulſiſſe, quæ Deliæ propria eſſent.

32. *Detrahet*. H. Voss. *detrahat*, quod in nonnullis legitur, amplexus

Et tantum venerata virum, hunc sedula curet,

Huic paret atque epulas ipsa ministra gerat.

Hæc mihi fingebam, quæ nunc Eurisque Notisque 35

Jactat odoratos vota per Armenios.

Sæpe ego tentavi curas depellere vino :

est, propter sequentia *curet, gerat*; sed hæc lectio minime probanda est, nisi forte *veniat* legere velis cum codice uno; temporum enim æqualitas servanda.

33. *Hunc sedula curet.* Brouckh. ait, adfuisse in libris Angeli Colotii et Fulvii Ursini lectionem *huic sedula curet*; et confestim exempla adducit, ubi verbum *curandi* tertio cum casu usurpatur. Plaut. Rud. Act. I, Sc. II, vs. 58; Truc. Act. I, Sc. II, vs. 35; L. Accius in Antigona, etc. etc. Idem Brouckh. addit: tamen si quis pertendat *curare* cum dativo habere significationem τοῦ ἐκτρέφειν, cum illo non magnopere pugnabo. Maneat sane vetus scriptura, ut *curet* sit verbum mensæ atque convivii; vid. Terent. Adelph. Act. IV, Sc. IX, vs. 1; Lucret. lib. II, vers. 31; Virgil. Georg. lib. I, vers. 301; Horat. lib. I, Ep. IV, vs. 15. Nihilominus Brouckhusius ab Heynio sribliginis damnatur. At H. Voss. nos edocet, *venerata*, pro *venerans* sumendum esse. Burmannus junior, probante Santenio, *ferat* pro *gerat* legi vult. Sed Heynius integrum distichon Tibullo, ut spurium, adjudicat: nitorum enim omnino abesse, quem tamen ipse detraxit, quippe qui interpunctionem sædum in modum turbaverit; quina deo lectionem omnino falsam *nunc* protulerit, ut versum resarciret, quum nihil minus emendatione indigeat quam hic versus; sententiæ enim suspensio quæ medio quarto pede fit, hiatum ipsa

prohibet quominus distichon deformet, ut apud Virgilium, Georg. III, vers. 155: « Arcebis gravido pecori, armentaque pasces, » et Æneid. lib. I, vers. 16: « Posthabita coluisse Samo; hic illius arma. »

35. *Eurusque.* Ita libri scripti penne omnes. Editiones veteres habent *Caurusque*: quod H. Voss. revocavit. Nullo modo enim res urbanas ab Euro in Armenios vehi posse. Sed Tibullus poeta, non mathematicus erat; usus est verbis quæ in consuetudinem proverbii venerant, vid. Hom. II. XVI, vs. 765, Ἐὐρος τε Νέρος τε, Virg. Æn. lib. I, vers. 85: « Una Eurisque Notisque ruunt: » — Odoratos appellat Armenios propter frutices qui apud eos nascuntur, imprimis amomum, Plin. XII, cap. 28.

37. *Sæpe ego* etc. Elegiam hic Scalliger orditur sextam, ad textis ad hujus finem versibus secundæ 79—100. Heynius suos asteriscos præfixit scribens: Vellem utique carminis superioris venustatem non esse contaminatam fœda lacinia. Ipse Hushkies, qua opinione est, Tibullum culpât, quasi subito ad vitæ dissolutioris adumbrationem transierit.... Horat. lib. I, Od. VII, vers. 31, *vino pellite curas.* BERTIN eadem fere cecinit:

J'ai souvent essayé de noyer dans le vin

Ma peine et mes tristes alarmes.

O Bacchus! ton nectar divin

S'agrissoit sur mon cœur, et se tournait en larmes.

At dolor in lacrimas verterat omne merum.
 Sæpe aliam tenui; sed jam, quum gaudia adirem,
 Admonuit dominæ deseruitque Venus.
 Tunc me devotum descendens femina dixit,
 Et pudet, et narrat scire nefanda mea.
 Non facit hoc verbis; facie tenerisque lacertis

40

39. *Tenui*. In amplexibus habui; notum dici de re venerea, vide inf. lib. II, Eleg. VI, vers. 52; uti mox *gaudia*. HEYN. — BERTIN sic gallice vertit :

Dans mes bras amoureux
 J'ai tenu quelquefois une autre enchanteresse;
 Mais tout d'un coup, au sort de mon ivresse,
 Quand je touchais au moment d'être heureux,
 Le souvenir de ma maîtresse
 Venait saisir mon cœur et glacer ma tendresse,
 Et je sentais expirer tous mes vœux.

40. *Admonuit* proprie ac signanter positum est. Sic enim dicitur, quidquid cum aliquo aculeo in memoriam nobis redit.... Pauci libri *destituitque*, quod Voss. *καταλείπειν* esse declarat; Ovidius, Am. lib. III, El. VII, vers. 3 : « Hanc tamen in nullos tenui male languidus usus. »

41. *Devotum*. Devotus est, beneficio contactus, cui alieno scelere vis mascula deperiit : descendit femina stomachi atque indignationis plena, tanquamque sperneretur. Ovid. in eadem re, Am. lib. III, El. VII, vers. 75 : « Sed postquam nullas consurgere posse per artes, Immemoremque sui procubuisse videt; Quid me ludis? ait : Quis te, male sane, jubebat Invitum nostro ponere membra toro? Aut te trajectis Ææa venefica lanis Devovet; aut alio lassus amore venis! Nec mora : desiluit tunica velata recincta, Et decuit nudos proripuisse pedes. Neve suæ possent intactam scire ministræ, Dedecus hoc summa dissimu-

lavit aqua. » De hujusmodi rebus fusi-
 us apud Brouckhus. agitur, qui inter alia hæc ait : *devotum* est frigore ferire eam partem, qua viri sunt, ut quantumvis cupiant, tamen minime possint. Gallis est *nouer l'aiguillette*. VOLTAIRE hac locutione usus est, *Pucelle*, chant XIII :

Ami lecteur, vous avez quelquefois
 Qui conter qu'on nomait l'aiguillette :
 C'est une étrange et terrible recette.

42. *Et pudet, et narrat* libris scriptis inest omnibus. Scaliger inde formaverat *pudet heu, narrat*. HEYN. e Tollianis Excerptis conjecturam affert : « Et dominæ narrat scire nefanda meæ. » Auratus reflexerat : « Et dominæ narrat sacra nefanda meæ. » Denique Heynius ipsæ suam emendationem ex ingenio exponit : « Et pudet heu! dominam scire nefanda meam. » Sed vulgata lectione nihil melius procedit. Ovid. multis in locis iisdem verbis usus est, vid. Met. XIV, vers. 279; ex Pont. lib. IV, Ep. xv, vers. 29; Trist. lib. I, Eleg. II, vers. 95. Martialis idem eloquendi genus usurpavit, lib. VI, Ep. LIX, vers. 1 : « Et dolet, et queritur sibi non contingere frigus. »

43. *Teneris*. Loco *teneris* Voss. et Bach. *niveis*, e libris quibusdam legi jubent; pro *verbis* pauci libri habent *herbis*. Eædem voces confunduntur apud Ovidium. Met. lib. VII, vers. 203; et apud Propertium, lib. III, El. VI, vers. 25. Infra, lib. I, Eleg. VIII, vers. 19; *herbis* op-

Devovet et flavis nostra puella comis ;
 Talis ad Hæmonium Nereis Pelea quondam 45
 Vecta est frenato cærule pisce Thetis.
 Hæc nocuere mihi : quod adest huic dives amator ,
 Venit in exitium callida lena meum.
 Sanguineas edat illa dapes , atque ore cruento

ponuntur *carmina*. Brouckhus. hic multa de magicis artibus loquitur, et de egregia puellarum forma; quæ tu omnia, si vacas, legere poteris.

44. *Flavis*. Hic loquax ille Brouckhus. celeberrimas quascunque puellas crinibusprehendit, easque solemni pompa coram lectore ordinibus productis incedere jubet, ut demonstret flavos crines olim ut etiamnum omnibus placuisse. Sane hoc loco Brouckhusius non valde istius eruditi dissimilem se præstitit, cuius meminit LÆSAGÆ in libro gallice dicto *Gil-Blas*. Ibi enim memoratur quidam doctor, qui maximo nisu crebrisque lucubrationibus operose ac fuscè demonstraverat, Athenis olim, perinde ac apud nos, pueros, si fustigarentur, cum ejulatu lacrymasse.

46. *Pisce*. Gronovius malebat *priste*. *Pristis*, navigii genus ad formam pristinum marinarum, quæ longi corporis sunt, sed angusti; sed illum refellit Brouckh. Varie a Græcis fabula tractata est, ut ex Romanis poetis, quorum alius alium secutus est, intelligitur. Apud Pindarum et alios, in his apud Ovid. Met. XI, 235, opprimitur illa inopinato a Peleo in specu Æmonis seu Thessalici litoris. At apud Valer. Flaccum, lib. I, vs. 30 : Ubi Thetidos nuptiæ in Argo pictæ sunt, lubens illa ad Peleum deducitur Delphino insidens; nec de vi facta quidquam apud Catullum. Sponte illam ad Peleum

accedere etiam hoc loco intelligendum est. Quod pulcherrima dea cæcula appellatur, ex more dearum marinarum, hoc loco non ad corporis colorem retrahendum est; alias admodum absurdum esset. HEYN.

47. *Hæc nocuere mihi*. De junctura multum hoc loco disputant docti, quum quidam post voculam *mihi* interpungant, alii contra verba *hæc nocuere mihi* ad sequentia trahant; sensum egregie explanavit Brouckhus. qui post *mihi* punctum ponit. Fieri enim nequit, ut verba *hæc nocuere* ad sententiam singularem referantur; pendent manifesto a superioribus, quibus se devoveri dixit. « Sed quod super hæc mala (pergit secum conqueri), accessit etiam amator dives et largus; hanc mihi pestem nocentis lenæ calliditas machinata est. » Heynius adfirmat hoc modo, durissimam verborum juncturam fore. Ciceronis, opinor, consuetudinem loquendi, oblitus erat doctus ille vir. « Quod scire vis, quisquis in te fide sit, etc., » idem est ac *quod attinet ad id*. De hoc loquendi modo vide Heinsium ad Ovid. Heroid. XVII, vers. 51.

48. *Venit* etc. Ayrmannus emendavit. « Venit et exitium callida lena meum. » H. Voss. *vertit* pro *venit*, ex ingenio. *Hæc sunt quæ nocuere* Tibullo: depravationes enim sunt, non emendationes.

49. *Sanguineas* etc. De his imprecationibus quibus lenam Delis cor-

Tristia cum multo pocula felle bibat.
 Hanc volitent animæ circum, sua fata querentes;
 Semper, et e tectis strix violenta canat.
 Ipsa fame stimulante furens, herbasque sepulcris
 Quærat, et a sævis ossa relicta lupis.
 Currat et inguinibus nudis, ululetque per urbes,
 Post agat e triviis aspera turba canum.
 Evenient; dat signa Deus: sunt numina amanti,
 Sævit et injusta lege relicta Venus.
 At tu quamprimum sagæ præcepta rapacis
 Desere: nam donis vincitur omnis amor.

50

55

60

ruptricem insectatur, vide Propert. lib. IV, Eleg. v; Ovid. Am. lib. III, Eleg. VIII.

51. *Animæ*. Brouckhus. multa de hoc loco disserit; quæ, si lubet, legas. Nos simpliciter existimamus hic agi de lemurbus mortuorum amantium, quos infesta illa lena puellas corrumpendo læserat. — Strix violenta, quæ funesta et tristia ominatur, ut, vers. 13, *somnia sæva*. Sic Seneca, Thyest. vs. 691: « Ipse funesta prece Letale carmen ore violento canit. » Cyllenius ab eo violentam dictam putabat, quod pueris nocet. Diserte de ea, Ovid. Fast. lib. VI, vers. 131. De strige ex historia naturali ad hunc locum disputare velle ineptum esset. Fabulosam autem esse, jam Plinius censuit, lib. XI, cap. 95. HEYX.

53. *Herbas*. Muretus invexit *escas*, ut de silicernio intelligeretur; sed hoc dabatur ad rogam non ad sepulcrum. Itaque miserrimæ inopiæ fuit, herbas quærere ex sepulcris enascentes; quas herbas carpisse nec pecori impune fuit. Hinc pastor ille veniam culpæ precatur apud Nasonem, Fast. lib. IV, vers.

749: « Sive sacro pavi, sedive sub arbore sacra Pabulave in bustis inscia carpsit ovis. » BROUCK. — Docte de hoc loco disputantem, vide Doëring. ad Cat. pag. 173.... Similes famis cruciatus descripsit Lucanus lib. VI, vs. 107....

55. *Ululet*. Vulpus de eo furoris genere intelligit, quum se lupos esse arbitrantur, ideoque ululantes discurrunt.

57. *Evenient*. Ita Brouckh. ex antiquis edit. et libris quibusdam: uti jam Heinsius conjecerat, quem vide ad Met. lib. III, vers. 524; Balbus carm. 4: « Eveniet; dat signa deus: sunt omina vati; » et Tibulli quidam codices quoque *eveniet* habent: utrumque defendi potest.

60. *Nam*. Variant hoc loco libri, quum alii *non* legi jubeant, alii contra *nam*. Brouckh. et Heynius hoc amplexi sunt, H. Voss. illud, quod mihi contra sensum facere videtur. In quibusdam libris invenitur: *nam donis vincitur ipsa Venus*, in aliis; *nam donis vincitur omnis amans*. Hushkii conjecturam proponit: *num donis vincitur omnis amans*. Sed hæc non opus sunt; vulgata servanda est.

Pauper erit præsto tibi, præsto pauper adibit

Primus, et in tenero fixus erit latere.

Pauper in angusto fidus comes agmine turbæ,

Subjicietque manus, efficietque viam.

Pauper ad occultos furtim deducit amicos,

65

Vinclaque de niveo detrahit ipse pede.

Hec! canimus frustra, nec verbis victa fatiscit

61. *Præsto...adibit.* Heynius ait: *Præsto adire* qua ratione dicatur, nemo docet, nec simile exemplum memini. Muretus, nullo libro scripto adjutus, correxerat: « Pauper erit præsto semper tibi. » In Excerptis Scalig. autem legitur: « Pauper erit præsto semper, te pauper adibit Primus. » Huschkius denique ait *præsto esse et præstolari* eadem fere esse, et de servis præcipue usurpari. Itaque veram scripturam sic resarcire conatur: « Pauper erit præsto, præstolans pauper adibit Primus. » Codices et editiones veteres in vulgata consentiunt, nec video cur doctissimi viri eam corruptelam damnaverint.

62. *Et in tenero* etc. Ovid. Amor. lib. III, El. XI, 17: « Quando ego non fixus lateri spatiantis adhæsi? » Papinius, Stat. Achill. lib. I, 570: « Nunc nimius lateri non evitantis adhæret. »

64. *Subjicietque manus.* Heynius ait: Accommodatius forte, *objiciet*, ut Horatius: *extrahere turba oppositis humeris. Subjicere* nobis servandum videtur; Horatius de eodem officii genere scripsit, lib. I, Ep. VI, vs. 51.

65. *Pauper ad occultos* etc. Heyn. exclamat: « Videtur pauperi lenouis partes dare, quas quis, nisi forte in aula potentum versetur, sustineat? Ferrem, si esset ad occultas amicas. » Pace tanti viri, Tibullus ad amicos

se Deliam ducturum pollicetur, ut clam mutuis amoris præliis indulgere possint; quamobrem illos *occultos* vocat, scilicet omnibus ignotos. Conjerit Heynius primum: « Pauper et excultos furtim deducet amictus. » Deinde fatetur se prorsus cæcutiisse, novamque conjecturam affert: « Pauper et excultos furtim deducit amictus: » et inest sane *amictus* quibusdam libris. H. Voss. *cultos* fuisse *amicos* declarat, ad quorum convivia Tibullus Deliam deducebat, et legit *ad cultos*... Bachio denique Heynii conjectura propter pentametrum valde arridet, sed caret librorum auctoritate.

67. *Fatiscit.* Hoc Brouckhusius e libris post Gebhardum reposuit; vulgo *patescit*. — Servius *fatiscere* dictum putat quasi *fatim hiscere*, ad Æn. lib. I, vers. 123: « *Fatiscunt* (inquit), abundanter aperiuntur; fatim enim abundanter dicimus: unde et ad fatim. Hiscere autem, aperire, verbum frequentativum ab hiare. » Plautus, Pseudol. Act. IV, scen. I, vers. 42, *Ædes hiscunt*... Virgil. Æneid. lib. VI, vers. 52: « Neque enim ante dehiscant Adtonitæ magna ora domus. » A verbo *hisco* antiquiores illi habebant *hiatere* et *hiatere*. Diomedes in lib. I, cap. de iterativa verborum forma, pag. 336: *Laberius etiam, in Tauro, passivo modo enuntiauit hic-*

Janua, sed plena est percutienda manu.
 At tu, qui potior nunc es, mea fata timeto :
 Versatur celeri Fors levis orbe rotæ.
 Non frustra quidam jam nunc in limine perstat
 Sedulus, ac crebro prospicit, ac refugit;

tantur fores, pro eo sane quod est hietant, id est, patent. BROUCKH.

68. Infra Eleg. ix, vers. 52 : *Et pretium plena grande referre manu.* Cyllenius eodem sensu hunc locum interpretatus est; quocirca a Brouckhusio simplicitatis et fere stultitiæ damnatur: non enim ad munera pertinere poetæ verba, sed ad opugnationem nocturnam, qua fores talium puellarum frequenter vexabantur. Nobis autem Cyllenii sententia potior visa est.

69. *At tu* etc. Hic in textum fere sævit cultro doctissimus Heynius, quippe qui versus hujus elegiæ ad finem usque pro spuris, habeat, eosque laciniæ esse superioribus adtextam declarat. Ipse Scaliger, Tibulliani textus maximus vastator, duobus tamen versibus 69 et 70, perpercerat; sequentes vero sex in elegiam proximam relegerat. Heynius autem nihil intentatum reliquit, quo illos poetæ abjudicaret; quin et Nasonis locum dilacerare ausus est, Trist. lib. II, vers. 459; denique asteriscos suos interposuit. Cohærent omnia, nostra sententia, neque intelligere possum, quid Heynium impulerit, vel Scaligerum, ut venustissimam hanc elegiam deformarent, sive delendo, sive transponendo ultimos illos versus. Vers. 17 dixerat poeta: *fruitur nunc alter amore*; eundem, vs. 47, *divitem amatorem* vocat. Nunc vero exclamat: *At tu, qui potior nunc es*; perinde uti in Eleg. II, vers. 87, jam legimus: *At*

tu qui latus rides mala nostra, caveto. Vide quoque Eleg. vi, vs. 15; lib. II, El. III, vers. 35 et 63; lib. II, Eleg. iv, vs. 39; Horat. Epod. xv, vers. 17. — Cod. *Paria.* et edit. anni 1472: *mea furta timeto*; edit. Venetæ, 1491: *mea furta caveto.* Brouckhusius e libris suis revocavit *timeto.* Libri quidam *potior vinces*; sed hoc e corrupto *potior nunc es* profectum videtur.

70. *Fors.* Statius in plerisque libris *sors* invenerat; id est, inquit, *Fortuna.* Fallitur vir bonus. *Fors* est fortuna: *sors* vero, id quod unicuique mortalium vel a fortuna offertur, vel a ratione et consilio datur. Hæc Brouckhusii verba sunt, Horatii auctoritate confirmata; qui quidem scripsit, Sat. I, vs. 1: «Qui sit, Mæcnas, ut nemo, quam sibi sortem, Seu ratio dederit, seu fors objecerit, illa Contentus vivat?» — Brouckhusius noster confestim immensa exemplorum mole demonstrat, fuisse olim rotam fortunæ, ut nullo modo emendatio Scaligeri opus sit. Is enim *cito* legi jubebat, quo rem ad Fortunam *ισταχυῖαν* ἐκ τοῦ τοῦ στρογγύλου referret, secundum Cebetis tabulam. Dea apud Boissardum, T. III Antiq. p. 48, conspicitur in monumento Q. CÆCILII FEROCIS, ubi sinistro pede rotæ nititur.

71. *Non frustra.* Guelf. primus habet *nam frustra*; fortasse non male: sed vulgata mihi magis arridet.

72. *Ac refugit.* Libri veteres, mo-

Et simulat transire domum, mox deinde recurrit

Solus, et ante ipsas exscreat usque fores.

Nescio quid furtivus amor parat. Utere, quæso,

75

Dum licet; in liquida nat tibi linter aqua.

nente Statio: et crebro prospicit atque fugit; ed. Venetæ: ac crebro prospicit atque fugit; cod. Paris. et edit. anni 1472: ac crebro prospicit ac refugit. HUSCHK.

73. Et simulat. Codex Gothanus, Si simulat.

74. Solus etc. Euphrasius ad Terent. Heautontim. Act. II, sc. II, vers. 132, scripsit: « Hæc omnia adolescentuli faciunt, quotiescumque videre aut videri volunt ab his quas desiderant; ita sub quodam metu, ut quasi dum aliud necessitate conficiunt, sic impleant voluntatem. » — Unus ille; multi, in quibus etiam cod. Paris. ipse; Guelf. IV, atque.

75. Utere, quæso. Substitui τῷ quæso, quod per se friget, possunt mul-

ta: utere vento, seu velis, seu remis.

Hæc ex ipsa re petita essent. HEYN.

— Sibi habeat eruditus vir ventos et remos et vela, et Terent. adeat, qui τὸ utere absolute usurpavit, Phorm.

Act. III, sc. V, vers. 42: « Sic sum, si placeo, utere. » Vide etiam Tibullum, lib. I, Eleg. VIII, vs. 47:

« At tu, dum primi floret tibi temporis ætas, Utere; non tardo labitur ille pede; » et Propert. lib. IV, Eleg. V, vs. 57: « Dum vernat sanguis, dum rugis integer annus, Utere, ne quid cras libet ab ore dies. »

— In Colot. nescis.

76. Nat. Pro nat alii jam, vel ut Regius et Guelf. III, nam. Tum scribendum foret: it liquida nam tibi linter aqua. Pro linter glossam exhibet edit. Rom. navis. HEYN.

ELEGIA VI.

SEMPER, ut inducar, blandos offers mihi vultus;

1. Semper ut inducar blandos offers mihi vultus. Inducere est fallacis quibusdam pellicere ut decipias; ductum a feris quæ in casses pertrahuntur. Scaliger et Brouckh. e paucis MSS inducas intulerant. HEYN. Hoc et eodem sensu Horatius verbum inducere usurpavit, lib. I, Sat. II, vers. 88: « Ne, si facies, ut sæpe decora, Molli fulta pede est, emptorem inducat hiantem. » De voce

blandos multum disserit Brouckhusius, secundum quem non nisi de re fallaci usurpatur. Nos vero opinamur, et in bonam et in malam partem æque sumi, prout casus exposulat. Cicero, de Amicitia, cap. 25: « Secerni autem blandus amicus a vero, et internosci tam potest, adhibita diligentia, quam omnia lucata et simulata a sinceris atque veris. » Contra Ovidius, Art. Am. III, vs.

Post tamen es misero tristis et asper, Amor.
 Quid tibi, sæve puer, mecum est? an gloria magna,
 Insidias homini composuisse Deum?
 Jam mihi tenduntur casses: jam Delia furtim
 Nescio quem tacita callida nocte foveat.
 Illa quidem tam multa negat; sed credere durum est:
 Sic etiam de me pernegat usque viro.
 Ipse miser docui, quo posset ludere pacto

315: « Res est blanda canor: discant cantare puellæ; » et noster: « Blanda que cum multa tura dedisse prece. »

2. *Tristis et asper. Tristis pro duras, crudelis.* Sic Cicero, *tristitia iudicia*.

3. *Quid tibi, sæve puer, mecum est?* Vulgo legitur *sævitia*; codex Paris. *Quid tibi sævitia est mecum.* Muretus vero adfirmat in aliis libris scriptum fuisse: *sæve puer*, quam scripturam Brouckh. in textum recepit, alique fere omnes. Nec tamen satis perspectum habeo, cur a fide codicum recedamus, præsertim quum exemplis et græcis et latinis defendi possit. Homerus, II. XXI, vs. 360: *Τί μοι ἱριδὸς καὶ ἄρωγῆς*; in fine versus multi addunt *est*, quod vero rejiciendum censeo.

4. *Insidias homini composuisse Deum.* Vide in Brunckii Anthologia, tom. I, pag. 486: *Τί κλίον εἰ θεὸς ἀνδρα καταλίγει ἢ τί τὸ σιμῶνι θῶσος ἀπ' ἑμῆς ἄσλὸν ἔχει κεφαλῆς*. Hi versus Alcæi Messenii sunt.

5. *Jam.* Codices nonnulli *nam* loco *τῷ jam* offerunt, inter quos et Parisiensis est.

6. *Callida.* Vossii tertius *calida* exhibet, quod omnino falsum; in Vossii quinto invenitur *mente pro nocte*. Ita ut tamen *τὸ nocte* in margine superadditum sit. MIRABEAU,

qui Tibulli carmina pedestri sermone vertit, *τὸ nescio quem ... foveat* optime, et simili eloquendi genere expressit, *réchauffe en secret je ne sais quel rival*.

7. *Illam quidem etc.* Hoc distichon est de quo Ovidius, *Trist. II*, 447, meminit: « Credere juranti durum putat esse Tibullus, Sic etiam de se quod neget illa viro. » — *Tam multa.* Quibusdam impeditus videtur hic locus, ita ut eum corruptelæ incusent. Scaliger loco *τῷ tam* jubet legi *jam*. Heynius putat sic corrigendum: *Illam quidem jurata negat*; Burmannus *insimulata* reponi vult: denique Santenius procedit, lectionem *delicta negat* adferens. Vulpus nihil immutat, sed absurda utitur interpretatione, quum asserit Deliam graviora negasse, scilicet concubitus; leviora vero non inficias ivisse. Quod ad me attinet, non intelligo cur tantum sudent eruditi. Potest locus facillime defendi exemplo Catulli *Carm. VIII*, 6, sumpto: *Ibi illa multa tam jocosa fiebant*. Alii quidem *tum* legunt; cur non idem apud Tibullum faciunt?

8. *Usque.* Unus Gebhardi *ipsa*; unus Brouckh. *quod neget illa*; in Colot. *Nam sic et de me pernegat*; Vossii tertius pro *usque* habet *illa*.

9. *Ludere.* Guelf. 2, *ludere*. J. H. Voss. similitudine inductus, seriem

Custodes. Heu! heu! nunc premor arte mea.

10

Fingere tunc didicit causas, cur sola cubaret;

Cardine tunc tacito vertere posse fores:

Tum succos herbasque dedi, quæ livor abiret,

Quem facit impresso mutua dente Venus.

At tu, fallacis conjux incaute puellæ,

15

Me quoque servato, peccet ut illa nihil.

verborum turbat, scribens *posset* quo, ut in lib. I, Eleg. VII, vs. 3, *posset qui fundere gentes*. Immutatores nobis abigendi sunt a textu, perinde ac latrones a domo; nam omnia permiscunt, ut faciunt ii qui *pictis foliis et regibus* ludunt.

10. *Nunc premor* etc. Ovid. hunc versum fere ad verbum sumpsit, loco supra citato: « Seque sua miserum nunc ait arte premi. » *Premi* idem quod torqueri, urgeri significat; vide Am. II, XVIII, 20; XIX, 34.

11. *Fingere tunc*. Heynius, et qui eum secuti sunt, in utroque hujus distichi versu, *tunc* pro *nunc* reposuere auctoritate codicum Guelf. 1 et 4; quasi id sensus exigeret, totiusque loci ratio: sed nihil refert utrum legamus *tunc* an *nunc*; *didicit* enim præterito tempore scriptum, ita ut sensus sit: « Nunc fingere potest, quia olim a me fingere didicit. » — Quidam codices loco *tunc* exhibent *ut*.

12. *Cardine* etc. Apud Plautum in Curculione, Act. I, III, 1, legimus: « Placide egredere, et sonitum prohibe forium, et crepitum cardinum; Ne quod hic agimus herus percipiat fieri, mea Planesium, Ma-ne, suffundam aquulam. »

13. *Tum succos herbasque dedi*. Tum enim, quum a meipso fingere didicit: sic nihil impedit quominus superioribus versibus servetur

nunc. Plinius a Brouckhusio citatur, quo lectori omnes herbas enumeret, quarum succo livori mederi oporteat. Nos ista præcepta missa faciamus; non enim juvat puellam mordere. BERTIN ait:

Nulls amant biontôt ne sut mieux effacer
Le bleuâtre sillon que, sous un cou d'albâtre,
Imprime de ses dents un amant idolâtre.

14. *Quem facit impresso* etc. Catullus de columbis ait LXVII, 127: « Oscula mordenti semper decerpere rostro. » Possis apud Brouckhus. innumera exempla legere, inter quæ unum eligimus. Cicero in Verrem ait, Act. V, 13: « Ne denudetur a pectore, ne cicatrices populus romanus adspiciat, ex mulierum morsu vestigia libidinis atque nequitie. »

15. *At tu* etc. Ovidius, Am. lib. II, Eleg. XIX, vs. 37, dixit: « At tu, formosæ nimium secure puellæ. »

16. *Peccet ut illa nihil*. Duo italici codices exhibent, *peccet ut illa minus*; quod præeunte Brouckhusio amplexus est Heyn. At *si nihil* longe plurimis codicibus inest, quibus accedunt Anglici et Berol. editionesque omnes ante Brouckhusium, qui, auctoritate Ovidii fretus, *minus* scripsit; ait enim Ovidius, de hoc ipso loco agens: « Denique ab incauto nimium petit ille marito, Se quoque uti servet; peccet ut illa minus. » Dijudicent, vel saltem eligant periti.

Neu juvenes celebret multo sermone, caveto ;

Neve cubet laxo pectus aperta sinu :

Neu te decipiat nutu, digitoque liquorem

Ne trahat, et mensæ ducat in orbe notas.

20

Exibit quam sæpe, time ; seu visere dicet

Sacra Bonæ, maribus non adeunda, Deæ.

At mihi si credas, illam sequar unus ad aras ,

17. *Neu . . . celebret multo sermone.* Codex Hamb. habet, *multo celebret sermone* ; pauci habent *ne pro neu.* Vulpus hunc locum interpretatur : « Ne nimia sit in laudanda juvenum forma. » Quocirca ab Heynio reprehenditur. Sed, ut opinor, Vulpianus optimus est, licet omnes alium elegerint. Heyn. ipse fatetur exemplorum nubem a Brouckh. adductam nihil ad rem facere. Quid enim interest dixerit Cicero : « Similis et frequentia et plausus me usque ad Capitolium celebravit ? » Ep. Att. I. Num inde sequitur *juvenes celebrare* idem esse quod cum juvenibus sermones serere ? MOLLEVAUT vertit :

Crains de la voir flatter la jeunesse folâtre.

Bene quidem, sed melius, dummodo *vanter*, vel *louer*, loco *τῷ flatter*, scripsisset.

18. *Neve cubet laxo etc.* Quidam *lasso* pro *laxo* ; sed, ut bene Heynius notat, hoc a diversa Itolorum scriptura procedit. Ovid. Fast. lib. I, vers. 408, *Altera dissuto pectus aperta sinu.*

19. *Neu te decipiat nutu.* Græce μή σε λῆξῃ ἢ θανόνουσα.

20. *Ne trahat, et mensæ ducat in orbe notas.* J. H. Voss. textu quidem abstinuit ; sed non potuit, quin particulas loco moveret, et *τὸ ut* (quod in codice quodam Scaligeri loco *τῷ in* legitur) ubi nunc et scriptum est, transferret. Cæterum de amantium

inventis apud Ovidium multa enarrantur ; Ep. xvii, 75-92 ; Art. Am. I, 569, 579 ; idemque dixit : « Et tacitam mensæ duxit in orbe notam. »

21. *Seu visere.* Vulpus orationem altero membro defectam esse censet ; sed falso : nam reponitur *seu* pro *vel si*, et hoc modo ad antecedentia referri debet, atque sic intelligi ut supplendum sit : « Seu quicumque alia de causa prodire se dicet. » Rem adhuc explanat sequens Lucilii locus : « Aut quum iter est aliquo, et causam commentaque vidi ; Aut apud aurificem, ad matrem, cognatam ad amicam ; Aut operatum aliquo in celebri cum equalibus fano. »

22. *Sacra Bonæ Deæ.* Ad hujus Deæ sacra non nisi feminæ accedebant, et quicumque vir imprudens adspiceret, omnium opinione cæcitate puniebatur. Nec tamen hæc Clodium deterruere, quo minus inter Bonæ Deæ sacra Cæsaris Pompeiam stupraret ; quo circa a Cicerone appellatur *Bonæ Deæ sacerdos*. Fecerit ibi stuprorum initium, nec ne, non liquet ; sed notissimum omnibus interfuisse his solemnitatibus viros, qui nullo oculorum damno, ad ipsam aram cum puellis suis concubitus celebrabant : unde fortasse apud nos vulgari sermonis usu dicitur *en prendre jusque sur l'autel*.

23. *Ad aras.* Scaliger reposuerat

Tunc mihi non oculis sit timuisse meis.

Sæpe, velut gemmas ejus signumve probarem, 25

Per causam memini, me tetigisse manum:

Sæpe mero somnum peperit tibi; at ipse bibebam

Sobria supposita pocula victor aqua.

Non ego te læsi prudens: ignosce fatenti.

Jussit Amor: contra quis ferat arma Deos? 30

Ille ego sum, nec me jam dicere vera pudebit,

Instabat tota cui tua nocte canis.

Quid tenera tibi conjuge opus? tua si bona nescis

ad aram; Brouckh. *aras* revocavit. Mea opinione nihil interest utrum illud eligas, an hoc. Nos, plurimorum codicum consensu freti, veterem lectionem servavimus; nec opus sunt, quæ fuse disseruit Brouckh. de quibus excursus nostrum vide. Hic sat erit indicare Brouckh. observationem; ait enim: « Imo sæpe ut virorum oculos evitarent (puellæ male crinitæ), ac sine arbitris comerentur, templa Bonæ Dæ adibant. » Naso, Art. Amat. lib. III, vers. 243: « Quæ male crinita est, custodem in limine ponat, Orneturve Bonæ semper in æde Dæ. » Miror Brouckhusium non intellexisse Ovidium hæc per irrisum ac jocum præcepisse.

24. *Tunc mihi... sit.* Græce ἰστί μὲν Pindarus, Pyth. I, 56, τίς Ζεὺ τὴν ἐνδόνον, quod ad oculos attinet; hæc ad versum 22 pertinent.

25. *Signumve.* Brouckh. ex uno, *signumve* scripsit, quum antea *signumque* legeretur; habuitque auxilio Ovidium qui in Trist. II, 451, hunc locum respiciens dixit: « Sæpe, velut gemmam dominæ signumve probaret, Per causam meminit se tetigisse manum. » J. H. Vossius *signum* pro annulo signatorio accipi

vult; Heynius *Hendiadyn* statuit, et explicat *signum in gemma annulari*; sed obstat particula *ve*, quæ non nisi disjungendo inservit.

26. *Per causam.* Idem quod apud nos, *sous prétexte*. Brouckh. consuetudo more exempla cumulat, quod rem luce clariorem illustret.

27. *Mero.* Codex unus *vino pro mero* præbet; sed hoc glossema est.

28. *Sobria... pocula.* Sic lib. II, El. 1, vs. 46, *Sobria lymphæ*. Plato aquam τὸν δὲν νεῖρον vocat.

30. *Jussit Amor.* Confer Euripidis versum 1396, in Iphigen. Aulid.; Callimachi Hymnum in Apollinem, Epigr. XLIV, vs. 25; denique Meleagri, tom. I, Epigr. c, pag. 28 editionis Brunckianæ.

31. *Nec me jam etc.* Unus codex Vossii *nec me nunc* exhibet, quod in Bernensi quoque invenitur.

32. *Instabat etc.* Canibus semper amatores arceri solent. Brouckhus. plura loca congerit, quod rem demonstret; nos autem, unum tantum addimus exemplum. MULIÆRE, in comœdia nuncupata *les Femmes savantes*, ait:

Et, pour n'avoir personne à sa flamme contraire, Jusqu'au chien du logis il s'efforce de plaire.

33. *Quid etc.* Scaliger, quem se-

Servare, ah! frustra clavis inest foribus!
 Te tenet, absentes alios suspirat amores,
 Et simulat subito condoluisse caput.
 At mihi servandam credas, non sæva recuso
 Verbera, detracto non ego vincla pedum.
 Tunc procul absitis, quisquis colit arte capillos,

quitur Brouckhus. hoc loco superioris elegiæ sex novissimos versus inexit. Vide quod ibi de hac transpositione diximus. Heyn. merito observat, vix alium tam parum commodum locum illis reperiri potuisse. *Quid tenera tibi conjuge opus?* In Vossii cod. 5, *Quid opus est tenera tibi conjuge? si bona nescis*; quod certo a scripturæ confusione procedit.

34. *Ah! frustra.* Scaliger e textu vocem *ah* ejecerat, qua sublata versus non numerosus est: in quibusdam codicibus deerat quidem, sed perpauci sunt ii, quum contra antiquissimus et optimus quisque hanc interjectionem servet. *Clavis* est vectis, vel pessulus.

35. *Absentes.* Brouckhusius hoc loco secundum casum desiderat, scripsitque *absentis*; verum hac immutatione et sensus et versus duri fiunt: præterea nulla codicis auctoritate gaudet. Ex omnibus fere poetis similes locutiones convocat Brouckhusius, ut hanc luce clariorem farragine exemplorum illustret. — Vulgari modo loquendi *suspirare* dicimur *aliqua re*, vel *propter aliquam rem*; adeoque recte Lucretius, IV, 1189: «Nec mulier semper ficto suspirat amore.» Ut vero tot alia similia in actionem deflexa sunt a poetis, v. g. *sonare cantus*, *olere myrrham*; sic dici cœpit, *suspirare amorem*. HEYN.

36. *Et simulat* etc. Heynius ex-

clamat: en Gallorum nostrorum *vapeurs*! sed hæc jamdudum obsoletæ sunt. In cod. Hamburg. legitur *et subito fingit*.

37. *At mihi* etc. Brouckhusius et Heynius aliique particulam *si* subintelligendam declarant, ut sensus continuetur usque ad finem versus secundi. J. H. Voss. et Bach. in quorum sententiam eo, id supervacaneum esse affirmant, phrasingue post *credas* claudunt. C. Guelf. 2, *Hanc mihi*, pro *At mihi*.

38. *Detracto.* Brouckhus. *detracto* reposuit. Tibullus, lib. II, El. III, vers. 82: «Non ego me vinclis verberibusque nego.» Sensus hic causæ declarandæ adpositus est; non enim servorum asperissima mala recuso.

39. *Tunc.* J. H. Vossius et Bach. *tum* legi volunt: causam ad versus 21 Elegiæ I videre poteris; Guyet. Heynius et Vulpus *colis* in textum invexere, quasi latino sermoni repugnaret *colit*, quod tamen omnibus MSS inest, uno excepto, qui est Vossii quartus. Ecce subito J. H. Voss. cultro supervenit, eoque stricto minuitur verbo *absitis* sævam obtruncationem, ut nihil ejus supersit quam *absit*; sibili criminis enim incusatum est: sed vulneri ab H. Vossio illato medetur doctissimus Huschkus. Is merito declarat *colit* post *absitis* nullo modo rationi linguæ latinæ repugnare; quin et apud Græcos similes locutiones frequenter usurpat. Homerus, II.

Effluit effuso cui toga laxa sinu.

40

Quisquis et occurret, ne possit crimen habere,

Stet procul, aut alia stet procul ante via.

Sic fieri jubet ipse Deus : sic magna sacerdos

Est mihi divino vaticinata sono.

Hæc ubi Bellonæ motu est agitata, nec acrem

45

Flammam, non amens verbera torta timet.

XXIII, vers. 285: Ἄλλοι δὲ στίλλεσθαι κατὰ στράτον, ὅστις Ἀχαιῶν ἱεροισιν τι κίρῃσι καὶ ἄρμασι κολλήγῃσιν. Cui exemplo quid similis esse potest quam versus Tibulli? ad hoc genus accedunt quoque comicorum latinorum formulæ: *Heus! foras exite hic aliquis*; Plaut. Epid. III, 111, 17: *Aperite aliquis actutum ostium*; Terent. Adelph. IV, v, 24. Similiter Virg. Æn. IV, 625: « Exoriare aliquis nostris ex ossibus ultor. »

40. *Laxa*. Aldini cod. habent *lapsa*; alii libri, quorum est Paris. *lassa*: sed *laxa* genuina certe lectio est. J. H. Voss. quærit, qui tandem fieri potuerit, ut admitteretur ab aliis editoribus scriptura *effluit*, quum obtulerint iis libri quidam lectionem multo scilicet meliorem, *Et fluit*. Hanc e suis quinque numero habere, eamque etiam præferre Burmannum sec. Nos, quamvis sciamus Heynium, Bauerum, Wunderlichium Bachiumque ejusdem esse opinionis, cum Huschkio facimus, dicente: equidem, si centum codices, centumque Burmanni in lectione *et fluit* consentirent, tamen retinendam esse censerem alteram, *Effluit*.

41. *Ne possit* etc. Alio ordine edit. pr. min. *crimen possit*; edit. Venet. 1475, et Reg. Lep. *ne crimen posset*.

42. *Stet procul* etc. De hoc loco inter doctos magna contentio. Achilles Statius vulgatam corruptelæ arguit,

conjecitque *stet procul ante*: in quod etiam Heynius incidit, sed textu abstinuit. Contra J. H. Voss. et Bach. scripturam mutavere: quin et audacissimam conjecturam Bach. absque ulla auctoritate profert dicens: in mentem mihi venit, *Stet procul ante, alias aut petat inde vias*. Brouckhusius quoque olim suam salis micam admoverat, scribens: *Stet procul atque*. Nunc Mitscherlichius locum a misello versificatore profectum edicit. O utinam Tibullus ad unum diem tantum e mortuorum cœtu revivisceret, ut istos fuste abigeret!

43. *Ipse Deus*. Crediderim hic de Amore agi, nec cum Heynio sentio, qui numen divinum in genere intelligit. Amor est, qui imperat, Bellonæ sacerdos, quæ vaticinatur, Dea magna monente. Eodem sensu vertit MIRABEAU. MOLLEVAUT difficultatem elusit: *Tel est l'ordre du ciel*, quibus verbis effingat quisque Amorem vel Bellonam, prout placet. Fuit autem Bellonæ sacrum inter superstitiones peregrinas, quæ Romanam inter bella civilia invaserant. Vide ad calcem voluminis Excursum nostrum.

45. *Bellonæ motu*. Κάτοχος ἐκ τῆς θεῶν ἰσθμίου. Cod. Paris. *mota*.

46. *Non amens*. Ita jam emendatum in Ald. sec. et hinc vulgata lectio facta, quam firmavit Brouckh.

Ipsa bipenne suos cædit violenta lacertos,

Sanguineque effuso spargit inulta Deam.

Statque latus præfixa veru; stat saucia pectus,

Et canit eventus, quos Dea magna monet :

50

Parcite, quam custodit Amor, violare puellam,

Ne pigeat magno post didicisse malo.

Attigeris; labentur opes, ut vulnere nostro

Sanguis, ut hic ventis diripiturque cinis.

Et tibi nescio quas dixit, mea Delia, pœnas :

55

Si tamen admittas, sit, precor, illa levis !

e melioribus libris. In aliis fere *non et amans*, vel *non et amans*, vel quodque *nec et amens*; cod. Ursin. *nec demens*. — *Verbera torta* sunt Bellonæ flagella. Vid. Georg. lib. III, vers. 106; Æn. lib. VIII, vers. 703. Solemne autem hoc fanaticis illis, ut se ipsos flagris cæderent, urerent, laniarent; more qui primum ad placandos deos in magnis calamitatibus, aut in magno reatu inter criminum pœnitescentes ortus erat, tum demum verso in ludibrium et præstigias. HEYN.

47. *Violenta*. Editiones veteres cum principe, ut libri quidam scripti cum cod. Paris. *violata*. Eædem voces confunduntur lib. IV, 1, 76. НУСКЕН.

48. *Sanguineque effuso*. Cod. Paris. *Sanguine et effuso*. J. H. Voss. *inulta* eodem sensu interpretatur quam *innosia*, argumentoque utitur ex lib. II, Eleg. v, vs. 63. Sed non video quid inter hæc loca similitudinis sit. Vulpinus explicat *inulta*, quod nemo ea vulnera ulcisceretur: sed hoc modo friget sensus. De *inepta*, quæ lectio editioni Romanæ, codicique Commelini inest, ne mentio quidem facienda. Optimi interpretum sic vertere, ut signi-

ficet sacerdotem absque ullo dolore sese vulnerasse.

49. *Præfixa*. Corvin. *perfixa*. Idem in Excerptis e codic. Falcoburg. — Tenui lanceola cutem a sagina ductam trajicit, ita ut præ latere ea transversa stet.

50. *Monet*. Quidam codices *moret* habent, sed perperam: est enim *monet* vaticiniorum et oraculorum peculiare verbum, ut multis exemplis docet Brouckhus. quibus non egemus.

51. *Parcite* etc. Hæc sunt quæ vaticinatur sacerdos. — *Violare puellam*. Fidem puellæ sollicitare, et ab amante suo abducere.

52. *Didicisse*. Editio prim. mag. *decidisse*.

53. *Attigeris*. Codex Paris. et ed. ann. 1472 *attigerit* exhibent. Douza primus *attigeris* edidit, quod confirmant Monac. Bern. et H. Vossii quinque. Idem divinarant Auratus et Fruterius. Sensus est: Si puellam stuprare ausus fueris, opes, quasunque et quantasunque habueris, evanescent, nec tibi supererit quo sustentari possia.

54. *Ut hic*. Edit. pr. maj. anno 1472, *ut hinc*.

56. *Si tamen admittas*. De Cyl-

Non ego te propter parco tibi : sed tua mater

Me movet , atque iras aurea vincit anus.

Hæc mihi te adducit tenebris , multoque timore

Conjungit nostras clam taciturna manus ;

60

Hæc foribusque manet noctu me affixa , proculque

Cognoscit strepitus , me veniente , pedum.

Vive diu mihi , dulcis anus : proprios ego tecum ,

Sit modo fas , annos contribuuisse velim.

Te semper , natamque tuam , te propter , amabo ;

65

lenii interpretatione ne mentionem quidem faciendam censeo , jubentis sic intelligi hunc locum : *Si in pristinam amicitiam recipias*. Omnibus notum est *admittere et peccare* idem esse. — *Sit , precor , illa levis*. Cyllen. Deam ipsam intelligit. Brouckhusius sacerdotem dicens : optat ut potius antistita sit mendax , quam ut domina pro suo sibi merito puniatur ; hæc enim vis est voculæ *levis* , quam male exponunt , quasi eadem sit quæ *mitis*. H. Voss. consuetudo more textum resarcire conatur , ita ut superet sententia eorum qui singularem casum hic loco pluralis sumunt , remque omnem ad pœnas referunt. Scripsit igitur *ulla* loco *illa* ; sed intelligat qui intelligere potest. Idem in notis corrigit *sit precor ulla levi*. Ultra immutatio-nem pejor sit non liquet.

58. *Me movet*. Quidam *manet* præbent , sed , ut videtur , male. — *Aurea . . . anus*. Optima et carissima. Horat. I, Od. v, vs. 9 : « Qui nunc te fruitur credulus aurea. » Propert. IV, v, 21 ; El. vii, 85. Ita Græci vocem χρυσῆς usurpant. HEYN.

59. *Hæc mihi* etc. Vulgatam servavi cum Heynio et Huschio , *Hæc mihi te adducit tenebris* ; anus enim ad fores eum prætolatur , et ubi

venit , puellam e cubiculo furtim ad eum adducit. Quidam codices habent *Hæc mihi te adjungit* ; alii , inter quos Guelf. 1 , 4 , *Hæc me adducit* , quod Brouckhus. recepit . Barchiusque. Codex unus *abducit* , vel *abdicat* præbet. Conjecturas H. Vossii et Pricæi , *Hæc tibi me adducit* , et *Hæc mihi te sociat* , vel *placet* , ut inutiles rejiciamus.

61. *Manet noctu* etc. Junge : *manet me , affixa foribus*.

62. *Cognoscit strepitus , me veniente , pedum*. Cod. Hamburg. *Agnoscit* ; Dresd. *strepitum*. Vid. infra El. viii, vs. 65 : « Dum mihi venturam fingo , quodcumque movetur , Illius credo tunc sonuisse pedem. »

63. *Vive diu mihi* etc. Scaliger edit : *Vive diu , mi dulcis anus* , ἀγχαίνω. Non ille meminerat scribere Latinos : *Vive mihi* , ut *vale mihi* , ἀρχαίνω.

64. *Contribuisse*. Brouckh. admittit Heinsii emendationem , vel potius depravationem *conferuisse*. Votum Tibulli satia peraspicum e verbis *Sit modo fas* , quæ non ad communem vitam consuetudinem pertinent , sed manifesto ad anus vitam , de vita Tibulli auctam , in plures annos. Hoc modo non opus est lectione *si* , pro *sit*.

Quidquid agat, sanguis est tamen illa tuus.
 Sit modo casta, doce, quamvis non vitta ligatos
 Impediat crines, nec stola longa pedes.
 Et mihi sint duræ leges, laudare nec ullam
 Possim ego, quin oculos appetat illa meos:
 Et, si quid peccasse puter, ducarque capillis
 Immerito, pronas proripiarque vias.

66. *Quidquid agat.* Edit. Roman. et Lips. codices, Guelf. 1, 2, 3, et alii habent *agit*; sed Statius ex libro Cardinalis Sforziæ reposuit *agat*. Sic etiam habent Thuanus et Colbertinus. — Brouckh. exempla profert multa, quibus demonstrat syllabam posteriorem in voce *sanguis* a pluribus poetis productam fuisse, idemque notat ibi de verbis *puleis, ignis, cinis*. Cave objicias hoc cæsura effectum esse; hæc non nisi sensu finito syllabam producit. Præterea Brouckh. alia exempla citat, ubi productiones non in cæsuram incidunt.

67. *Quamvis non vitta* etc. Hoc loco quasi argumento nituntur interpretes, quo ex Tibulli Delia libertinam efficiant, quæ ne vittam quidem, neque stolam habuerit. Matronarum fuisse vittas et stolas satis constat, neque puellis concessas nisi ingenuis; sed non inde sequitur ingenuas quocunque tempore et necessario stola indutas processisse. Ayrmann. maximo nisu Deliam ingenuinum statum revocat. Versus Ovidij, quos citat Brouckhus. Art. Amat. I, vs. 31: «Este procul, vittæ tenues, insigne pudoris: Quæque tegis medios, instita longa, pedes;» de nuptis mulieribus bene intelliguntur: poeta enim declarat sese matrimoniis nullum damnum allaturum.

69. *Et mihi sint duræ leges.* J. H.

Voss. adfirmat pluribus cod. *inesse sunt*, et in sequenti versu, *Possum*; eique videtur sic sensus melius procedere: queri enim Tibullum propter Delia nimiam zelotypiam. Sed nobis videtur sententia semper suo loco stetisse, neque H. Vossio medico indiguissse: ait enim Tibullus sese durissimis legibus lubenter subiecturum, dummodo Delia casta sit; pergitque declarando: *si quid peccasse puter, ducarque capillis*.

70. *Quin oculos appetat illa meos.* Propert. lib. IV, Eleg. VIII, vs. 65: «Imponitque notam collo, morsuque cruentat, Præcipueque oculos, qui meruere, ferit.»

71. *Puter.* Brouckh. e libris scriptis edidit, *ducter*; sed e Scaligeri conjectura in plerisque libris, teste Statio, legitur *puter, ducar, proripiar*. H. Vossius merito declarat verbo *duci* inesse notionem violentiæ. Juvenal. Sat. V, 125: «Ducris planta, velut ictus ab Hercule Cacus.» Heynius, quamvis *ducter* receperit, *ducar* probat. VVund. ejusdem opinionis est.

72. *Immerito, pronas proripiarque vias.* Hic versus varium in modum corruptus est, ut nemo jam sciat quid legendum, quid rejiciendum sit. Conjecturas in tanta codicum confusione prorsus amoveo, ne locum omnino perturbem. Evanescat igitur illa Heinsii emendatio, quæ apud Brouckh. prævaluit, *pro-*

Non ego te pulsare velim ; sed , venerit iste

Si furor , optarim non habuisse manus.

Nec sævo sis casta metu ; sed mente fideli

75

Mutuos absenti te mihi servet amor.

At, quæ fida fuit nulli, post, victa senecta,

Ducit inops tremula stamina torta manu,

Firmaque conductis adnectit licia telis,

Tractaque de niveo vellere ducta, putat.

80

nas per rapiarque vias ; evanescat etiam quod Scaliger confinxit , pro- peras. In libris nonnullis invenimus pronas ; et hoc optimo cuique edi- tori placuit : trahitur enim per vias descendentes a collibus in plani- tiem , ut in urbe Roma viæ fere erant declives. H. Voss. lectionem e conjectura scripsit , pronas prori- piarque vias , sane non contemnen- dam , neque exemplis carentem.

73. *Non ego* etc. Aberat hoc di- stichon a duobus codicibus archi- episcopi Eboracensis , flagitio libra- riorum. BROUCKH.—Vossii plerique codices *venerit ipse* exhibent. Tibul- lus nunc ad amicam conversa ora- tione loquitur.

75. *Nec sævo sis casta metu, sed...* Voss. pro *sed*, sic legi vult, codice quodam Anglico fultus, cui inest *si* ; ait enim jam superiori in hexame- tro adesse *sed*. Mirum sane argu- mentum ! Scaliger ediderat *ne*, re- pugnanter contextus serie ; Douza emendaverat *servo metu*, ingeniosa quidem immutatio, sed immutatio.

77. *At quæ fida fuit nulli.* Non- nulli codices exhibent *Nam quæ fida fuit nulli*, quod Brouckhusio juncturæ causa magis placet. Muretus ar- bitratus est deesse aliquot versus, quibus castarum mulierum præmia exposita erant. Neque tamen aliquid excidit, iudicibus Scaligero, Hey-

nio, Hushkio, etc. BERTIN hæc ita expressit :

*Sanges—y bien ; la coupable beauté
Que nul amant n'a pu trouver constante ,
Dans son automne expiant sa fierté ,
Seule en un coin , plaintive et gémissante ,
A la lueur d'une lampe mourante ,
Conduit l'aiguille, ou, d'une main tremblante,
Tourne un fuseau de ses pleurs humecté.
En la voyant , la maligne jeunesse
Triomphe , et rit de sa douleur.*

*L'Amour, armé de fureurs vengeurs ,
De désirs impuissans tourmente sa vieillesse.
Elle implore Vénus ; mais la fière déesse
Détourne ses regards , et lui répond sans cesse
Qu'elle a mérité son malheur.*

78. *Ducit inops* etc. Poeta pul- chre hic per partes eundo, operam vetulæ textoriam ob oculos ponit. In codic. Hamb. *stamina longa* legitur.

79. *Firmaque ... licia.* Brouckh. merito ab Heynio inconstantia in interpretatione hujus versus repre- henditur. Nam qui Scaligerum con- futarat dicentem : « *Tela*, numero plurali, sunt instrumenta textoria ; » addideratque « *tela* sunt ipsum ju- gum super quo stamen extenditur ; » mox hujus explicationis immemor, ait : « Sunt igitur *conductæ tela* opera ancilæ diurna, exiguo num- mulo conductæ. » Sententiarum earum ultimam amplector ; nec enim jugo adnectuntur licia.

80. *Ducta putat.* Pro *ducta*, qui-

Hanc animo gaudente vident, juvenumque catervæ

Commemorant, merito tot mala ferre senem.

Hanc Venus ex alto flentem sublimis Olympo

Spectat, et, infidis quam sit acerba, monet.

Hæc aliis maledicta cadant: nos, Delia, amoris

85

Exemplum cana stemus uterque coma.

dam libri exhibent *dente, fila, texta*; et, pro *putat, parat, dente parat, dente putat, fila parat*. MIRABEAU vertit, *de sa lèvre desséchée*. Alii omnes locum sic intellexere, ut non de dente aniculæ, sed de ferreo quodam sermo sit, cuius ope lanæ manipuli a sordibus purgantur et carminantur, *κρίπτται*. Voss. tribus argumentis usus est, quibus *dente* pro *ducta* inveheret, quorum duo ne relatu quidem digna sunt, tertium negat *putare*, simpliciter positum, idem esse quod *carminare*. Sed Scaliger Vossium nobis confutabit, quippe qui dixerit: *putare* est prisca lingua *purgare*, ut nemini paulo humaniori ignotum est *putare lanam*; Græci dicunt *κροκόδυς*, etc. Credo Huschkium solum hunc versum bene interpunxisse: « Tractaque de niveo vellere ducta, putat. » Sic apud Græcos: *ἰπίου σκάμην καὶ μέγαν*.

82. *Tot mala ferre senem*. Loco *Tot mala*, cod. Hamb. exhibet *Talia*. Quum quidam negarent, posse vocem *senex* de feminis *usurpari*, Brouckh. demonstrationem perfecit, qua luce clarius absolvit, hanc vocem pro adjectivo sumi. Inter immensam molem locorum ab illo laudatorum, duo tantum eligemus. Cicero, Orat. pro P. Sextio, c. 91, ait: « Valet apud nos clarorum hominum, et senex de republica meritum memoria, etiam mortuo-

rum. » Auctor Ciris ait, vers. 40: « Æternum sophiæ conjunctum carmine nomen, Nostra tuum senibus loqueretur pagina sæclis. »

83. *Hanc Venus* etc. Similiter Virgilius, Georg. lib. I, vs. 95: « Neque illum Flava Ceres alto nequidquam spectat Olympo. » Hinc forte Ovid. Art. Am. lib. III, vers. 451: « Has Venus e templis multo radiantibus auro Lenta vides lites. »

84. *Infidis quam* etc. Pro *infidis*, nonnulli libri habent *infelix quod sit*; edit. Basil. 1569, in margine, habet *infelix cur sit*. Invenitur nonnunquam *canit*, loco *monet*. Muretus est, qui ita correxit, ut *et quam*, loco *et quod*, in textum reciperetur. Deinde quum in Scaligerano iterum mutatum esset in *quod*, Brouckhusius e veteribus melioribusque *et quam* revocavit.

85. *Cadant*. Verbum *cadere* habet notionem eventus, et quidem in utramque partem. Brouckh. hanc significationem exemplis illustrat.

86. *Stemus*. Codex Paris. ed. 1472, librique multi exhibent *simus*; sed Brouckh. e bonis aliquot libris edidit *stemus*. Proponitur nempe aliis exemplum, seu monumentum, quod visitari possit. Similiter Propertius, lib. III, Eleg. VIII, vs. 18: « Inque meum semper stent tua regna caput. » Inest quoque verbo *standi* diuturnitatis sensus.

†

ELEGIA VII.

HUNC cecinere diem Parcæ fatalia nentes
 Stamina, non ulli dissoluenda Deo :
 Hunc fore, Aquitanas posset qui fundere gentes,
 Quem tremeret forti milite victus Atax.
 Evenere; novos pubes Romana triumphos
 Vidit, et evinctos brachia capta duces.
 At te victrices lauros, Messala, gerentem
 Portabat niveis currus eburnus equis.

1. *Hunc cecinere diem.* Ovidius iisdem fere verbis utitur Trist. lib. V, El. III, vs. 25, ubi Bacchum adloquitur : « Scilicet hanc legem nentes fatalia Parcæ Stamina bis genito, bis cecinere tibi; » Met. lib. VIII, vs. 453 : « Staminaque impresso fatalia pollice nentes. » Natalem enim canunt Parcæ, ut apud Catullum in Epithalamio Thetidis de Achille nascituro. H. Voss. reposuit *Hac die*, ne tertio versu de Messalæ natali iterum sermo redintegraretur; alias enim diem, non Messalam, Aquitanas gentes *fundere*; nullo modo enim fieri posse ut Natalis pro ipso homine nato dicatur; neque Messalam, tum quum nasceretur, hostes profligasse, sed quum jam adultus fuisset.... Acuta sane annotatio!

3. *Hunc fore.* Heynium hic locus offendit. Ille ait : « probabile fit, *hoc fore* scriptum fuisse. » Qua in conjectura eandem quam H. Vossius proficitur insolentiam. Librarii quidam glossemati glossema addidere, nunc *spargere*, nunc *frangere* scribentes.

4. *Atax.* Scaliger emendavit *Atur*, et sic reposuerunt Heyn. et Brouck.; sed in libris omnibus adest *Atax*. Nobilitavit hunc fluvium P. Terentius Varro Atacinus.

5. *Evenere.* Scilicet quæ Parcæ cecinerant Messalæ natali. *Pubes* multis in locis pro *exercitu* dicitur.

6. *Evinctos.* Hic aberrationes librariorum crebræ sunt, ut *evictos*, *invictos*, *cunctos*, *invinctos*.

7. *Lauros.* Emendatum *laurus* in Guelf. 2, quod frequentant alii poetæ. Sed *lauros* præfert R. Stephan. tanquam multo sonantius.

8. *Portabat niveis.* Scaliger malebat *Portabit*; nondum enim triumphasse Messalam, sed Parcas nentes fata triumphum ejus vitæ intexuisse. Sane verborum *Evenere* et *Vidit* immemor erat Scaliger. In cod. Paris. legitur *nitidis* pro *niveis* quod Brouckh. e libris revocavit. Triumphantium equos albos fuisse constat. Epitheton contra *nitidi* nihil pertinet ad colorem pili; solum ad corporis cultum, et hic procul dubio de colore agitur, non de cultu.

Non sine me est tibi partus honos. Tarbella Pyrene

Testis, et Oceani litora Santonici.

10

Testis Arar, Rhodanusque celer, magnusque Garumna,
Carnuti et flavi cærulea lympa Liger.

An te, Cydne, canam, tacitis qui leniter undis

Cæruleus placidis per vada serpis aquis?

Quantus et, ærio contingens vertice nubes,

15

9. *Non sine me.* Hoc bello Aquitanico militaribus donis ornatum fuisse nostrum poetam, mox in ejus Vita docebimus.—*Tarbella Pyrene*, cod. Paris. habet, *honor, tua bella Pyrene*; ed. ann. 1472, *honos, tua bella Pyrene*. *Tarbella*, egregia est Scaligeri emendatio, quæ firmatur nunc libris scriptis Monac. et Vossii lib. 1, 3. *Tarbella*, seu *Tarbellica*, ab Aquitanicæ populo.

10. *Oceani litora Santonici.* Santones, gens Aquitanica, inter Ligerim et Garumnæ. Etiamnum pristini nominis aliquid retinet *Saintonge*.

11. *Testis Arar.* Quidam libri *Atax*, qui vel nunc ferri poterat.

12. *Carnuti et flavi.* In omnibus libris *flavi* est, etiam in Scaligeranis: nihilominus Scaliger immutare conatur. *Carnuti et fluvii*; sed *flavi* multis in locis dicuntur Galli, a colore capillorum.

13. *Ante, Cydne, canam* etc. Ita Brouckh. ex uno Colot. et Excerpt. Pocchi, uti Nic. Heinsius quoque emendaverat. Vulgo *At*.

14. *Cæruleus placidis.* Editiones veteres, et libri fere omnes habent *Cæruleus placidis*, et Brouckh. exclamat: « Quem enim non offendant *tacite* Cydni *unda*, et *placida aqua*? non potuit ita scribere poeta, ut facillimæ, ita candidissimæ elocutionis. Deinde cæruleum esse Cydnum nemo veterum prodidit: quin-

imo ab albo aquarum colore nomen duxisse tradiderunt. » Hæc præfatus, Brouckhusius Statii emendationem *Cæruleis placidis* amplectitur, et *cæruleas aquas* sinum esse maris Issici declarat. Quin confirmari videtur hæc emendatio tribus Vossianis libris. Sed H. Voss. assentiente fere Huschkio, corrigit *placida per vada serpis aqua*. idque ex ingenio: nam designari hic lacum, ait, de quo Strabo lib. XIV egit Huschk. denique ipse suam ingenii impensam huic versui obtrusit: « Cæruleæ placidis per vada serpis aquæ. » Et in posterum fortasse alius aliam lectionem excogitabit, pariterque supervacaneam. Nos autem restituendam censuimus veterem scripturam, quæ nulla emendatione indiget.

15. *Ærio... vertice.* Brouckh. legit *ætherco*; Heynius *ætherio*. Vossius quoque ait, hoc turrium et arborum esse nubes contingere; montibus vero non laudi esse, nisi æthera et fere sidera cacumine superent. At, per Deum precor, nobis minus eveniat, ut cum H. Vossio tales conscendamus montes. Idem, quia suo voluit epitheto *ætherio* nubes superare, *conscendens* scripsit, loco *ærio contingens*. Nos e quibusdam codicibus *ærio* revocavimus, quod montium apud poetas proprium epitheton est, et æque lectioni *contingens* conve-

Frigidus intonsos Taurus alat Cilicas?
 Quid referam, ut volitet crebras intacta per urbes
 Alba Palæstino sancta columba Syro?
 Utque maris vastum prospectet turribus æquor
 Prima ratem ventis credere docta Tyros?
 Qualis et, arentes quum findit Sirius agros,
 Fertilis æstiva Nilus abundet aqua?
 Nile pater, quamam possum te dicere causa,

20

nit, quæ omnibus inest, excepto Palatino, ubi *consurgens* legitur.

16. *Taurus alat Cilicas.* Cylle-
 nius et Scaliger legunt *Taurus arat*
Cilicas, et aiunt hypallagen esse, pro
 eo quod sit, Cilices arant Taurum.
 Statius vero intelligit rugas frigore
 Cilicibus illatas. Brouckh. sumit pro
secat, dividit, dirimit. Turnebus le-
 gebat, *alat*, quod etiam in libris in-
 venit Muretus, et est certo hæc ge-
 nuina lectio; quamvis Heynius eam
 ipso Tauro frigidiorum esse dicat,
 et Huschkius asserat Tibullum scrip-
 sisse: « Quantus et aerio contingat
 vertice nubes Frigidus intonsos Tau-
 rus alens Cilicas. » Licet Huschkius
 multum sudet, ut nobis hoc per-
 suasum faciat, et Batavos fere eru-
 ditos, Brouckhusiosque omnes ci-
 tando superet; nihilominus ab ipsis
 locis, quibus confisus est, refellitur.
 Non operæ pretium est omnia re-
 ferre; et doctissimus quisque, quum
 de lana caprina disputat, derelin-
 quendus est.

18. *Palæstino... Syro.* Optimi li-
 bri habent *Syro*. Scaliger e mendoso
 quodam legebatur *suo*, quod Syrum
 Palæstinum non dici putabat. Sed
 Syria etiam Palæstinam amplecte-
 batur. Syros a vespensis columbis
 abstinuisse, apud Lucianum de Dea
 Syria videre poteris.

19. *Prospectet turribus æquor.* Com-

mentatores semper aliquid habent,
 in quo a communi verborum sensu
 recedant. Achilles Statius hic capit
 turres pro navium propugnaculis;
 Brouck domos esse vult, e quarum
 tectis eminenter turres, ut jucun-
 dus esset prospectus in subjectum
 pelagus.

20. *Prima... docta Tyros.* Tyriis tri-
 buit, quod omnino de Phœnicibus
 prædicari solet. Post Bochartum vi-
 dendi imprimis MIGNOT, *Mémoires*
de l'Ac. des Inscr. t. 34; et BRYANT,
Analysis of ancient Mythology.

21. *Quum findit.* Ed. anni 1472
confundit Sirius: in duobus Statio-
 nis *scindit*. Virgil. Georg. lib. II,
 vers. 353: « Hoc, ubi hiulca siti fin-
 dit Canis æstifer arva. » Nili auctus
 fit inde ab Aprili: in locis tamen
 Ægypti circa Memphin, non nisi
 inde a Junio sub observationem ho-
 minum venit, usque ad Septembrem
 exeuntem; adeoque Caniculæ ortus
 in illud tempus incidit, Sole in Leo-
 nem transeunte. HÆRN.

23. *Nile pater.* Est quidem *patris*
 nomen fluviis omnibus commune;
 sed Nilo præter omnes datur hono-
 re quodam peculiari, ob singularem
 aquarum ejus beneficentiam. Papin.
 Theb. IV, 708: « Et patris undosi
 sonitus expectat hiulca Ægyptos. »
 ВѢДУСНѦ.—H. Voss. et Bach. *possim*
 e quibusdam in textum invexerunt.

Aut quibus in terris occuluisse caput?

Te propter, nullos tellus tua postulat imbres,

25

Arida nec Pluvio supplicat herba Jovi.

Te canit, atque suum pubes miratur Osirim

Barbara, Memphiten plangere docta bovem.

Primus aratra manu sollerti fecit Osiris,

24. *Quibus in terris occuluisse caput.* Notum est Nili fontes olim ignoratos fuisse. Nilus olim ab Ægyptiis, ut fluviorum fluvius, perinde ac doctissimus Achelous a Græcis colebatur. Clar. Freder. Creutzer, cui hanc observationem acceptam refero, Ægyptiacos memorat quosdam nummos, in quibus Nilus sub figura Cornu copię pueros quosdam effundit, et juxta illos Sphinx conspicitur. Alexandri Severi sunt nummi.

25. *Nullos tellus tua postulat imbres.* Pausanias refert olim Athenis signum fuisse Telluris Jovi Pluvio supplicantis: ἔστι δὲ καὶ τῆς ἀγάλμας Ἰακινθούσης ἕσαι δι τὸς Δία· εἴτε αὐτοῦς ὀμβροῦ διέσαν Ἀθηναίους, ἔτε καὶ τοῖς πᾶσιν Ἕλλησι συμβῆς αὐχμῶς. Græci præterea Pluvium Jovem Ὕτιον vocabant, et agnoscitur nunc ejus signum in Columna Antoniana; quod quidem non aliter intelliges, quam si te ad Illustrissimi viri *Symbolicam* referas: ibi enim legere poteris, Jovem Pluvium, qui nives aqua resolveret, anni et veris simul initium fecisse, quo tempore pariter exercitus educebant veteres. Eidem Pluvio Jovi conveniunt epitheta *καταιβάτης* et *ἡκτος*: hoc præcipue apud Cretes consecutus est. Natus erat, ut perhibent, in monte Tmolo. Ipsum sacrificium Aquælicium dicebatur, de quo adi Festum.

27. *Atque suum pubes miratur Osirim.* Osiria primus induxisse videtur Muretus; edit. veteres *Osirim*

exhibent. Virgilius *Irim* dixit, et *Parim*, et *Tigrim*; Juvenalis *Alcestim*. — Manifesto hic de Osiri, ut Nili numine sermo est. Ei enim bis in annum moriendum erat, et Isidi pariter bis lugendum, ob defunctum maritum. Excursum nostrum ad calcem voluminis vide: ibi de Osiride fusius agimus, observationibus doctorum usi, qui expeditionem Gallicam secuti, Ægyptum maxime illustraverunt.

28. *Memphiten plangere docta bovem.* *Apim* intelligit. Hic, vulgari opinione, e vacca solis radio sæcundata natus, nigro colore insignis esse debebat. Quærebatur cum luctu et planctu: sed, simul ac inventus erat, solemni pompa cum in ædificium versus Orientem apertum deducebant. Tunc quatuor post mensibus Heliopolim ire pergebat, ubi quadraginta dies in sacerdotum templo alebatur. Denique, his omnibus peractis, colebatur thure et sacrificiis in urbe Memphi. Apis, quum vitæ defungeretur, luctu Ægyptum integram consternabat, donec novus inveniretur Apis: sacerdotes vero mortuum clam in Serapidis templo sepeliebant. Apis nihil aliud erat nisi imago Osiridis, quem ut Nilum, ut Solem, ut fertilitatis principium in memoriam reducebat.

29. *Primus aratra*, etc. Memorabilis locus de Osiride, quem cum Baccho confusum esse a Græcis, jam inde ab Hærodoto satis constat...

Et teneram ferro sollicitavit humum.

30

Primus inexpertæ commisit semina terræ,

Pomaque non notis legit ab arboribus.

Hic docuit teneram palis adjungere vitem;

Hic viridem dura cædere falce comam.

Illi jucundos primum matura saporēs

35

Expressa incultis uva dedit pedibus :

Ille liquor docuit voces inflectere cantu ,

Movit et ad certos neseia membra modos.

Bacchus et agricolæ magno confecta labore

Quum Tibulli amica sacris Isiacis initiata esset, suspicari licet in ipsi initiis Isiacis, cujusmodi ea Romæ erant, hoc idem traditum fuisse. HEYN. Mira sane conjectura!

30. *Sollicitavit humum.* Paullus ex Festo : *sollicitare est solo citare*, id est, *ex suo loco movere*. Vulpus existimabat *teneram* dici terram, propter *recentem orbem*, qui nondum aratus esset. Burmannus *teneram* rejicit, ait enim tertio abhinc versu iterum recurrere. Idem conjectat *solidam*, vel *sterilem*, qui utinam ipse sterilis fuisset emendationum vel potius depravationum suarum!

32. *Non notis ... ab arboribus...* Inquisitionem crediderim hoc loco significari.

33. *Teneram... vitem.* Voss. *tenuem* legendum esse putat, ut apud Ovid. de Art. Am. *tenuis cytisi*, et Met. X, vs. 97, *tenuis myrica*.

34. *Dura... falce.* *Dura* dicitur *fals* propter ferri rigorem; Heynius *culturum hottensem* intelligit. H. Voss. *duram* interpretatur, quasi *severam* scripsisset poeta, vel *dura imperia exercentem*. Satis ridicule!

35. *Jucundos primum... saporēs.* Regius codex *saporēs*. Bern. *jucundum primum saporē*.

36. *Incultis... pedibus.* Cyllenius explicat *stercore et pædore oblitis*. Heynius exclamat: *nimis inculte!*... *incultis* idem est quod *squalidis* a musti aspersione, ut lib. II. El. v, vers. 85; *Oblitus et musto feriet pede rusticus uvam*. Propert. lib. III, El. xvii, 18; *Et nova pressantes inquiet uva pedes*. Ovid. Met. lib. ii, vers. 29; *Autumnus, calcatis uvis sordidus*. H. Voss. interpretationes omnes ut stultissimas rejicit, aitque *incultos pedes* esse rudes, indoctos; quippe qui tunc primum et nunquam ante uvas pressissent.

37. *Voces inflectere cantu.* Proprie loquitur; flectitur enim vox in cantu, quum alios edit sonos, et sensim mutat, atque aliter modulatur. Hoc in tibicinio *animam vertere* vocavit Plautus: « Perii! animam nequeo vertere, nimis nihili tibicen siem. » BROUCKHE.

38. *Ad certos... modos.* Modi hic sunt fistulæ, vel tibie modulationes variæ, ad quas flectuntur saltantium artus: vide Brouckhusium.

39. *Bacchus.* Nolim putare Bacchum nunc Osiridis personæ substitui, moxque iterum ad Osiridem redire: sed Bacchus nunc est vinum. HEYN.

Pectora tristitiæ dissoluenda dedit.

40

Bacchus et afflictis requiem mortalibus affert,

Crura licet dura compede pulsa sonent.

Non tibi sunt tristes curæ, nec luctus, Osiri;

Sed chorus, et cantus, et levis aptus amor;

Sed varii flores, et frons redimita corymbis;

45

Fusa sed ad teneros lutea palla pedes;

Et Tyriæ vestes, et dulcis tibia cantu,

40. *Tristitia*... Stautus ait fuisse in vetusto libro *lætitiæ*, quod multis fraudi fuit, magna conspiratione *lætitiæ* refingentibus: sed est hic genitivus Græco more positus. Cicero pariter dixit *legum solvere*; Horatius *operum solvi*: lib. III, Od. 17; « cras genium mero Curabis, et porco bimestri Cum famulis operum solutis. » Livius, lib. XXI, cap. 62; « Levarunt animum religionis. » Huschkius ait: « omnis difficultas latet in » verbo *dedit*, quod duplici sensu » sumi potest, vel activo, vel passivo. » Si activo sensu sumpseris, *agricola* » erit casus tertius: *Bacchus agricola concessit ut*, etc. Si passivo sensu ceperis verbum *dedit*, *agricola* » erit casus secundus: *Bacchus effecit ut pectora agricola ... tristitia dissolverentur. Tristitia* constringit; quapropter dicitur aliquis ab » ea liberari cœptus, *tristitia dissolvit*. »

41. *Bacchus*. Nolim cum Heynio intelligere *vinum* sub appellatione Bacchi, vid. vs. 39, sed Deum ipsum et vinum simul, quæ significationes sæpenumero permiscetur. — *Mortalibus affert*. Cod. Paris. *offert*.

42. *Dura compede pulsa*. Brouckh. legi vult *dura cuspidē inulta*; lectionem vero nostram, quæ fuerat plerumque editionum ante illum, bene reduxit Vulpis. Fatendum tamen

libris fere omnibus inesse *cuspidē*, quod videtur ex compendiosa scriptura ortum esse (*cuspidē*). Brouckhusius, quum in tribus suis *multa* legisset, *inulta* finxit; sed *pulsa* pluribus inest. *Compede* in codice Askeu. et Monac. adest. Columel. lib. I, VIII, 16, dixit *mancipia vincula compedibus*. Salmasius docuit *cuspidē* vel *cuspidem* lignum esse, annuli instar, quo pedes servorum vel damnatorum vinciebantur.

43. *Non tibi sunt tristes curæ*. Hic, mea opinione, poeta postquam Bacchum laudavit, Osirim de integro alloquitur, atque eum pariter ac Bacchum *tristes curas et luctus* arcere. Brouckh. ex uno Sfortii Codice *vultus* elegit, simulque omnes scriptores convocat, ut loca afferant in quibus voce *vultus* usi sunt. At ille, dum exercitum scriptorum lustrat, nos ad cætera progrediamur.

44. *Sed chorus* etc. Corvinus habet *torus est aptus*, quod alias, *te decet*, tibi convenit. HEYN.

46. *Fusa sed ad teneros* etc. Fusa suaviter, ut eodem modo *fluere* ad talos vestis dicitur. Virgil. *talos vestis defluxit ad imos*. Luteus flavus color erat, festi ornatus et lætitiæ index. vid. Catul. carm. LX: *Niveo gerens luteum pede soccum*. Senec. Œdip.

421, *luteam vestem retinente zona* etc.

47. *Et dulcis tibia cantu*. Frute-

Et levis occultis conscia cista sacris.

Huc ades, et centum ludis Geniumque choreis

Concelebra, et multo tempora funde mero.

50

Illius e nitido stillent unguenta capillo,

Et capite et collo mollia sarta gerat.

Sic venias hodiernæ : tibi dum turis honores,

rius, Douza pater, et Guyetus cor-
rigebant *dulci tibia cantu*, quos secu-
tus est Bach. et pariter Voss. Aiunt
enim; ne vere quidem dicitur *dul-
cis tibia*, scil. Phrygia, cujus sonum.
satis asperum et raucum fuisse con-
stat. Non est operæ pretium omnes
doctorum nugas confutare.

48. *Et levis... cista*. Brouckh. *bre-
vis* mallet. Sed *levis* cista magis con-
venit, ut viminea. Virgines eam
portabant, et has olim *κρυψίπους* vo-
cabant. *Conscia* sæpe poetis sunt ea,
quæ aliquid in se continent recon-
ditum.

49. *Et centum ludis*. In omnibus
fere est *ludos*; in Guelf. 1. *ludes*. Sta-
tius est, qui *ludis* correxit, quod ab
aliis editoribus receptum est. Guyet.
et sanctum ludo coniecit. H. Voss.
eum secutus est: ait enim *ludum*
singulari numero recte dici, præser-
tim quum *centum* exaggeratum sen-
sum præbeat. Ratiocinetur ad cal-
culos, si lubet, ludos, quos natali
Messalæ celebrari sinet. Heynius
proponit: *Huc ades, et Genium lu-
do, Geniumque choreis*. Melior sane
conjectura, sed conjectura tamen.
Huschke. ait, librariorum duarum vo-
cum simillimarum *centumque Ge-
niumque* sedes permutasse, et opi-
natur Tibullum scripsisse, *Huc ades,
et Genium ludis centumque choreis*.
Nos vero Statii conjecturam *ludis*
servamus, non ut conjecturam, sed
ut quatuor codic. firmatam. *Centum*
recte positum est; nihil enim super-

lati, nihil inane huic voci inest. Est
ea divinarum rerum, imprimis sa-
crificiorum, peculiaris, ut apud Virg.
lib. III, Georg. vers 18; apud Ca-
tullum LXIII, vs. 389, et apud Pin-
darum, *κέντρα θυίον ικατόν*.

50. *Tempora funde*. Vir doctus pu-
tat *tempora* Genii Tibullum respe-
xisse; sed hoc a communi sensu
prorsus alienum: de Osiride enim
sermo est, qui vocatur a poeta, ut
festo natali intersit. *Funde*, idem
quod *perfunde*, sc. venis vino inca-
lescentibus per eas diffuso.

51. *Illius e nitido*. Hic primum,
ut opinor, fit transitio ad Genium
ope vocis *illius*. Brouckh. amomum
hic intelligit, et veterum loca in-
ducit multa. Codicibus quibusdam
inest lectio *et*.

52. *Et capite*. Heynius malit *E ca-
pite et collo*; nam pendebant e col-
lo, unde *fusæ per colla coronæ*: pa-
rum latina esset locutio: *e capite
serta gerere*.

53. *Sic venias*. Hæc ad Genium
pertinent, si *veniat* admittas. Cre-
diderim tamen potius poetam, vel
Messalam, vel Osirim alloqui. Ge-
nium enim non nisi tertia perso-
na nominavit, et duobus tantum
versibus. Sed obest *et hodiernæ*.
quod rem ad Genium illius diei
præsidem refert. Hæc me impule-
runt ut codicum Guelferb. 1 et 4
scripturam perpenderem; *Sic veniat
hodiernæ tibi: dum: ita veniat* oratio-
nem de Genio tertia persona con-

Libaque Mopsopio dulcia melle feram.
 At tibi succrescat proles, quæ facta parentis
 Augeat, et circa stet veneranda senem.
 Nec taceat monumenta viæ, quem Tuscula tellus,
 Candida quem antiquo detinet Alba Lare.
 Namque opibus congesta tuis hic glareæ dura
 Sternitur; hic apta jungitur arte silex.

55

Go

tinuat; *hodiernæ* autem Messalam indicat, qui celebrandus hodie, et ad quem pariter pertinent *venias*, et *tibi*. *Dum* novam phrasis partem inchoat, qua se poeta turis honores laturum esse promittit, etc.

54. *Libaque*. De Heinsii emendatione tacendum cenſeo; nimia enim audacia in textum quasi in hostem sævit. Brouckh. malit *Libaque* quam *Liba et*, in quo rythmus ei duriusculus videtur. Et inest revera libris quibusdam *Libaque*; qua in re illum secutus sum, sed non eadem de causa; verum *Liba et* juncturam efficit minus aptam, præsertim quum pro *dem* restituerim *dum*.

55. *Facta*. Codici Hamburgensi inest *fata*.

56. *Augeat*. Exhibet Monacensis cod. *Lugeat*, omnino falsum.—*Veneranda senem*. Hæc est librorum editionumque lectio, perpaucis exceptis in quibus legitur *venerata*. Adest, non inficior, in quinta Elegia et tantum *venerata virum*; sed inter hunc et illum locum quantum discriminis intersit, facile percipies; illic enim Messala Deliaæ veneratoni offertur, hic autem de prole sermo est, quæ si veneranda ipsa, illius procul dubio laudes augebit. Douaa, Præcid. c. 18, *veneranda pro venerans* accipit; quod cave ne facias.

57. *Nec taceat*. Scaliger e suo libro *taceant* intulit; et ita nonnullos

habere testis est Statius. Editum fuerat inde ab Aldinis *Non taceam*. Sed *taceat* fere in omnibus legitur; et est sane multo melius; non enim ad *monumenta* referendum.—*Quem* bis a Brouckhusio repositum ex vetustis editionibus priore loco haud dubie recte, nescio an altero, in quo *qua* ferri poterat. — Ubique legitur vulgo *qua Tuscula tellus Candidaque*; sed error ortus ex compendio litterarum; scriptum enim erat *q̄*. et *q*. HEYN. Quod ad me attinet, opinor legi posse: «Nec taceant monumenta viæ, quæ Tuscula tellus, Candidaque;» sensus enim absolutus est, neque ulla parte deficit. Quin, etiamsi *taceat* singulari numero recipias, tamen *qua* servari poterit, dummodo *taceat* ad prolem referas. Elige. Suetonius, in Augusti Vita, c. 30: «Quo autem facilius undique urbs adiretur, desumpta sibi Flaminia via Arimino tenus munienda, reliquas triumphalibus viris ex manuali pecunia sternendas distribuit.» Videtur Messala Latinæ viæ partem muniisse.

59. *Hic glareæ dura*. Livius, lib. XII, c. 27: «Censores vias sternendas silice in urbe, glareæ extra urbem substernendas marginandasque primi omnium locaverunt.»

60. *Sternitur*. Ut notat Vulpis, proprium ac peculiare verbum est. Hinc Lucretius ait *strata viarum*

Te canet agricola, e magna quum venerit urbe
 Serus, inoffensum rettuleritque pedem.
 At tu, Natalis, multos celebrande per annos,
 Candidior semper, candidiorque veni.

Saxea. Hinc etiam recentiorum Itatorum lingua via *strada* dicitur, et Germanorum *strale*, *strasse*. J. H. Voss.

61. *Te canet.* Editiones veteres *canit*; sed Brouckhusius revocavit ex Vaticano *canet*. Multo melius: «Hæc enim scribebantur, viis istis nondum ad plenum absolutis, et sic postulat structura verborum *venerit ac rettulerit*.» — Præpositio a ple-risque libris abest; nec ea tamen commode hoc loco omitti potuit, nec omisit Virgilius, Eclog. VIII, vs. 109: «Parcite, ab urbe venit, jam parcite carmina, Daphnis.» Adde quod lectio ista metrum jugulat. Nunquam nec Tibullus nec Propertius usi sunt licentia, qua vel comici raro utuntur, producendi brevem

syllabam vocali terminatam, quamvis in cæsura sit. Non huc pertinet Tibulli locus a Vossio laudatus, l. I, El. x, vs. 13: «Nunc ad bella trahor, et jam quis forsitan hostis;» desinit enim correpta vocalis in consonantem, quæ partem terminat orationis. Nec illud huc pertinet Virg. lib. IX, *Æn.* vs. 610, *Terga fatigamus hasta*: Nam littera *h* sæpe consonantis vice fungitur. Vide Tibull. II, Eleg. v, 67: «Quidquid Amalthea, quidquid Mermessia dixit;» nam in his Græcorum nominibus solemne est ultimam producere; vid. Propert. lib. II, El. XIV, vs. 5; Ovid. de Art. Am. lib. I, vs. 511. HUSCHK.

64. *Candidior semper.* Codici Monacen. inest *Splendidior*. — Sfort. liber *redi*, quod glossam olet.

ELEGIA VIII.

Non ego celari possim, quid nutus amantis,
 Quidve ferant miti lenia verba sono.

1. *Non ego celari possim.* Libri multi *celare possum*. Edit. Aldin. 1515, *Non ego celarim, possit*; sed hæc vero et delicatiori Tibulli sensui repugnant. Passive dicitur *celor*. Cicero, Agraria II, c. 5: «Quum familiariter me in eorum sermonem insinuarem ac darem, celabar, excludabar.» Et pro Cluentio, c. 66: «Non est profecto de illo veneno

celata mater.» Terent. Hecyr. Act. IV, sc. IV, vs. 23: «Nosne hoc celatos tam diu.» Voss. cum Mureto et Statio legit *possum*; minus eleganter. ANDRÉ CHÉNIER hoc distichon fere vertit in El. v:

Ah! mon œil est savant, et depuis plus d'un jour;

Et ce n'est pas à moi qu'on peut cacher l'amour.

— *Nutus amantis.* Pauci amoris ha-

Nec mihi sunt sortes, nec conscia fibra Deorum;

Præcinit eventus nec mihi cantus avis:

Ipsa Venus magico religatum brachia nodo

5

Perdocuit multis non sine verberibus.

Desine dissimulare; Deus crudelius urit,

Quos videt invitos succubuisse sibi.

Quid tibi nunc molles prodest coluisse capillos?

Sæpeque mutatas disposuisse comas?

10

Quid fuco splendente genas ornasse? quid ungues

bent. Brouckhus. ait: « Quæ amans amanti in aurem dicit. » Inepta est hæc interpretatio. Mitis sonus non idem est, quam submissa vox; sed est sonus amore dulcis.

3. *Nec mihi sunt sortes.* Idem ac si poeta dixisset: Quamvis mihi sortes desint, tamen nutus et lenia verba intelligo, quæ sine sortibus facile deprehenduntur. — Tria ponit divinandi genera: Sortes, sive oracula, Extispicinam, Augurium. Propertius addit et umbrarum evocationem. BROUCKH.

4. *Præcinit eventus.* Gebhardus ex uno Codice, qui *Promit et eventus* habebat, edidit *Promit et eventus non mihi cantus avis.* *Præcinere* proprium de huiusmodi rebus est verbum, quod satis illustravit Brouckh.

5. *Magico religatum brachia nodo.* Defixionem hic somniat Salmasius, ac sortilegium, quo quis virile officium facere prohibeatur. Subodorratus est Brouckh. huic loco sublatere poeticam imaginem, et illico Ceston Veneris memorat, ejusque magicam vim, quam exemplorum mole confirmat. Sed illum omnia antiquitatis loca pervagantem nos non sequemur; neque enim Brouckhusius, neque Salmasius impedire poterunt, quo minus statim a

primo adpectu sensum intelligamus luce clariorem. Poeta non sortibus utitur, ut nutus amantium, et lenia verba capiat: nam sua ipsius experientia edoctus est; quippe qui ipse amaverit, Veneri deditus. *Magico religatum brachia nodo.* Hoc eloquendi genus mihi idem est, ac si quis Gallice dicat, *pieds et poings liés.*

6. *Non sine verberibus.* Se amoris cruciatus perpeasum esse profitetur, quum a Venere edoceret, *nutus amantis* quid sint.

7. *Desine dissimulare.* Marathum nunc alloquitur, cujus in Pholoen amorem suspicatus erat. — Cod. Corvin. loco *urit* habet *urget.*

9. *Molles... coluisse capillos.* Declarant hæc puerum mollem et delicatum; velut illa ætate, qua luxu Asiatici omnis corruptela in Italiam transierat, multi Romam confluebant. HEYNI.

10. *Sæpeque mutatas* Callimachus; Πάλλαι τὰν αὐτὰν δις μετῴκει κόμην.

11. *Quid fuco splendente?* Scaliger et Brouckh. scribunt, *Quid succo splendente genas onerasse?* Heynius eos secutus interpretatur « est incrustatio faciei σμῆγμα, forte ex madi-do pane, cujus illitu genis splendorem conciliabant. » Muretus primus

Artificis docta subsecuisse manu?

Frustra jam vestes, frustra mutantur amictus,

Ansaque compressos colligit arta pedes.

Ipsa placet, quamvis inculto venerit ore, 15

Nec nitidum tarda comserit arte caput.

Num te carminibus, num te pollentibus herbis

Devovit tacito tempore noctis anus?

Cantus vicinis fruges traducit ab agris,

Cantus et iratæ detinet anguis iter. 20

nostram lectionem restituit, qua in re multos habet consentientes: sed nulli veterum memoratur medicamen illud, ut ad seriora tempora procul dubio referendum sit. *Succo* perpaucis libris inest, et sibi habeat Scaliger suum *onerasse*, quod vetulæ, non puero convenit.

12. *Subsecuisse*. Pauci *supposuisse*. Ovid. Fast. lib. VI, vs. 230: « Non ungues ferro subsecuisse licet. » Idem, Art. Am. lib. I, vers. 518: « Sit coma, sit docta barba resecta manu. »

13. *Frustra jam vestes*. Vestes sunt indumenta interiora; amictus quidquid vestibus superinjicitur. BRON.

14. *Colligit*. In quibusdam *colligat*. Legitur etiam *alligat*. *Colligere* est contrahere, coercere, in angustum cogere. Senec. Hippolyt. v. 322: « Luteo plantas cohibente socco. » Dresd. *Comprensos... sinus*; sed pueris mollibus laxi effluere solebant sinus.

15. *Ipsa placet*. Pluribus inest Codicibus lectio *Illa placet*; et hæc mihi arridet: non enim huc usque poeta quidpiam dixit, quod non ad Marathum pertineret. Ita subintelligenda erit transitio ad puellam, si lectionem *Ipsa* eligas; sin minus, pertinebit tamen *Illa* ad eandem de qua

initio locutus erat, quum *nutus et lenia verba* memoraret poeta.

16. *Nitidum*. Santen. in margine, adscripsit: Nescio an *nimum* præstaret. Mira conjectura!

17. *Pollentibus herbis*. Brouckh. aperte demonstrat, herbas maleficas, perpetuo epitheto *pollentes vel potentes* dici. Brouckhusii emendationem Codices quidam firmant. Cod. Paris. habet *pellentibus*.

18. *Devovit* etc. Herbis et carminibus mentem tuam excantavit, et adegit ut amares. Sane in absentes valere has detestabiles amorum illecebras statuebant, Virg. *Æneid.* lib. IV, vs. 488. Horatius, *Epod.* v, vers. 73. Juven. *Sat.* vi, vers. 610. BROUCKH.

19. *Fruges traducit*. In nonnullis adest *deducit*, in aliis *segetes et messes*. Virg. *Ecl.* viii, vs. 99: « Atque satas alio vidi traducere messes. » *Traducere* idem quod *excantare, pellicere*. Nemesianus, *Eclog.* iv, vs. 71: « Cantavit, quod luna timet, quo rumpitur anguis, Quo currunt scopuli, migrant sata, vellitur arbor. »

20. *Et iratæ detinet anguis iter*. Lipsius conjiciebat, amplectente Douza: *Cantus et irati detinet amnis iter*: sed non est conjecturæ hic locus; siquidem ipsam Albiā manum

Cantus et e curru Lunam deducere tentat;

Et faceret, si non æra repulsa sonent.

Quid queror, heu! misero carmen nocuisse? quid herbas?

Forma nihil magicis utitur auxiliis.

Sed corpus tetigisse nocet, sed longa dedisse

25

Oscula, sed femori conseruisse femur.

Nec tu difficilis puero tamen esse memento;

habemus, teste Sosipatro Charisio, lib. I, inst. Gram. pag. 70 : « Anguis quum sit masculini generis, dixerunt tamen et fœminini, ut Tibullus, *irata detinct anguis iter*; et Ovidius, *Mediæ Marsis finduntur cantibus angues*; et Varro Atacinus, *Cujus ut adspexit torta caput angue revinctum*. » BROUCKH.

21. *Cantus et e curru*. Regius a *curru*; unus Palat. *e cursu*; Romana editio, et quæ hinc fluxere : *e cælo*. Virgil. Ecl. VIII, vs. 69 : « Carmina vel cælo possunt deducere lunam. »

22. *Et faceret, si non æra repulsa sonent*. Æra pulsabant, quorum tintinnu auxiliari credebant minui ac levare lunæ anxios labores. Satis diu regnavit hæc fatua superstitio : nam et Christianos magno clamore ac vociferatione succurrisse lunæ deficienti, cum indignatione ostendit S. Maximus, Episcopus Taurinensis. BROUCKH. Nigritæ, quum Luna deficit, opinantur illam a bellua quadam devorari, canesque omnes simul flagris et fustibus cædunt, ut eorum ululatu ab incœptu deterreatur monstrum. Dresd. *Et faciet*. Heynius rectius putabat, *Et faciat*, ex sermonis ratione, quum sequatur *si sonent*. Husckius ait : Crediderim potius scripasisse Tibullum, *si non æra repulsa sonent*; ut infra, Eleg. IX, vers. 39 : « Quid faceres, nisi et ipse fores in amore puellæ? »

Sed supra Eleg. IV, vers. 63, similis fere locutio occurrit : « Carmina ni sint, non nituisset ebur; » ibi enim tempora verborum eadem discrepantia laborant.

26. *Sed femori conseruisse femur*. Omnes omnium libri consentiunt; sed Statius suspicabatur hic latere rædendum, et legendum esse *femini conseruisse femur*, auctoritate Charisii; ait enim Charisius : « Hoc femur, hujus femoris; sed frequenter hujus feminis, huic femini dictum est, et pluraliter femina potius quam femora. Ideoque et Tibullus hoc ipsum erudite custodit, quum dicit, implicuitque femur femini. » Broucksius existimat Charisium memoria lapsum esse, neque hoc hemistichium Tibulli fuisse. Sed hoc non credibile, multoque anteposenda videtur Heynii sententia, secundum quam illud ex perdita aliqua vel mutila Tibulli Elegia esset. Ovid. Am. I, Eleg. IV, vs. 43 : « Nec femori committe femur, nec crure cohære; Nec tenerum duro cum pede junge pedem. » Et lib. III, Eleg. VII, vs. 9 : « Osculaque inseruit cupidæ luctantia linguæ, Lascivum femori suppositque femur. »

27. *Nec tu difficilis*. Sese nunc ad Pholoen convertit. Hanc Heynius, ex protervarum puellarum numero fuisse putat, quas nos *coquettes* ap-

Persequitur pœnis tristia facta Venus.

Munera ne poscas : det munera canus amator ,

Ut foveas molli frigida membra sinu.

30

Carior est auro juvenis , cui lævia fulgent

Ora , nec amplexus aspera barba terit.

Huic tu capdentes humero suppone lacertos ,

Et regum magnæ despiciantur opes.

At Venus inveniet puero succumbere furtim ,

35

Dum tumet , et teneros conserit usque sinus ,

pellamus ; juvenem enim pellexisse , et rursus dereliquisse.

28. *Persequitur pœnis*. In multis libris est *Prosequitur* : sed dicimus aliquem *prosequi* amore , benevolentia , laudibus , præmiis ; pœnis vero *persequi* , ultum ire , vindicare. — *Tristia facta*, crudelia , superbiam et fastum erga amantem intellige.

29. *Munera ne poscas*. In quibusdam legitur *nec* , in aliis *ne*. Prius , ait Huscchius , Elegiarum scriptori parum convenit , singulis distichis singulas plerumque absolventi sententias. J. H. Voss. autem *nec* anteposuit , ut sensus seriei accommodatior. Non nostrum *tantas componere lites*.

30. *Ut foveas*. Vulgo *foveat* ; illud ex uno Codice Archiepiscopi Eboracensis reposuit Brouckh. Accedunt H. Vossii tres et Vindob.

31. *Lævia*. Editio Romana cum aliis habet *mollia* , perinde ac apud Græcos *μαλακίαν γίνεσθαι* , ἀκαλή ὕλην ; et placet Heynio , quia opponitur *aspera barba*. Tamen ipse fatetur convenire vulgatam verbo *fulgent*. Quidam *lenia* substituerunt. Confunduntur interdum *leves* et *lenes genæ*. Vide Quinct. XII, x, 8.

32. *Aspera barba*. Pro *aspera barba* quibusdam inest *hispida* , quod

et Muretus suscepit. Horatius quoque , lib. IV, Od. x , vers. 5. *faciem hispidam* opponit colori *punicæ rosæ*. Voss. qui hanc lectionem secutus est , verbum *amplexus* deformat in *amplexas* , eique activam tribuit significationem , puellas *amplectentes* subintelligens. — Sed nullum in libris depravationis vestigium adest : nempe *amplexus* non modo est ἄσκαρος , verum etiam ἄσκαρμα , res quam *amplexamur*. De hoc genere dicendi , quo apud Græcos nihil est usitatius , vide Valkenar. ad Euripidis Phœn. vs. 1498.

35. *Inveniet succumbere*. Dictum est , ut apud Græcos , εὕρετο τὸ μὴ ἀκρωτὶν , quod Luciani est , in Peregr. Ita Scaliger edidit primus , et hanc scripturam confirmant Vossii tres libri. Cod. Paris. et Ed. anni 1472 , habent *invenit concumbere*. Catullus , c. cxi , vs. 3 : « Sed cuivis quamvis potius *succumbere* fas est. » Lucret. lib. IV, vers. 1191. « Et pecudes et equæ maribus subsidere possent. »

36. *Dum tumet*. Scaligero debetur , cuius conjectura languidum *timet* textu ejectum. Nunc Codices Askeu. Vindob. Gothan. et Hamb. *tumet* firmant. Virgilius , Georg. lib. II, vs. 324 , *vere tument terræ*. Statius , Theb. lib. II , vs. 204 : « Deiphilen ,

Et dare anhelanti pugnantibus humida linguis

Oscula, et in collo figere dente notas.

Non lapis hanc gemmæque juvant, quæ frigore sola

Dormiat, et nulli sit cupienda viro.

40

tumida jam virginitate. » Sante-
nius optat *tenet*, eodem sensu quo
amplectitur : nec male. Cæterum
Vossius et Bachius declarant *con-*
serit usque e conseruisse librario-
rum culpa degenerasse ; neque aliud
quidpiam esse nisi amantium pecto-
ra juncta. Heynius, quod ad sen-
sum attinet, ejusdem omnino est
sententiæ ; sed textu abstinuit, et
illico exempla adduxit, ubi pectora
junguntur. Jungantur, non repu-
gno ; non inde sequetur *sinus con-*
serere idem esse. Cavendum ne, dum
quid obsceni vitare volumus, in
sensem incidamus parum latinum.
Præterea duo adsunt vocabula, quæ
Heynium, quamvis pudicitate insi-
gnem, refellunt : Prius *succumbere*,
alterum *anhelanti* ; ita enim nihil
amatorio negotio deerit. Heynius
aures præcludat, oculosque, si lu-
bet, avertat. Alii quidam loco *usque*
legi volunt *ipse* ; absurdum esset sa-
ne, si hæc non *ipse* faceret : serve-
mus igitur *usque*.

37. *Et dare.... anhelanti*. Nicol.
Heinsius *uida oscula* legebat ; di-
cuntur et *uda* et *irrigua*. Unus Hein-
sii liber *anhelatim*. Brouckh. ait hanc
voculam, si legitima esset, latinum
sermonem uno adverbio locupletio-
rem facere. Huschk. Nullus dubitat
quin vere sit legitima, additque
Wackefildium e Lucretii libris pro-
tulisse : « et dare anhelatim pugnan-
tibus humida labris Oscula, et in
collo figere dente notas. » Wacke-
fildium magnam hujus generis adver-
biorum vim collegit ad lib. I, vs. 45 :
acervatim, adumbratim, articulatim,

blanditim, catervatim, contemptim,
filatim, generatim, gravatim, inser-
tim, justim, membratim, minutatim,
mixtim, moderatim, particulatim,
propritim, pedetentim, raptim, sum-
matim, tractim, turmatim, viritim ;
et quod in Anthol. lat. III, Ep. 199,
legitur, *neglectim*. His omnibus per-
spectis exclamat Huschkius : *potuit*
igitur etiam Tibullus scribere ANHE-
LATIM. Mirum argumentum ! Apud
nos innumera adverbia in cadendo
syllabam referunt *ment* ; num idcir-
co nobis facultas conceditur, cujus-
cunque vocis in eundem sonum de-
flectendæ ? Heynius, qua tetricitate
est, ait versus 35 et 38 parum cum
argumento et sententia cæterorum
cohærere.

39. *Juvant*. In Codicibus fere om-
nibus legitur *juvant*. Scaliger cor-
rexerit *juvent* : sed hic etiam *Dormiet*
edidit, locum ita construens « Hanc
» non juvent gemmæ, et (hæc) sit
» nulli cupienda viro, quæ frigore
» sola dormiet. » Santenius etiam nu-
gassuas admovet, et alii quidam quos
nominare non operæ pretium est.
Nobis vulgata lectio potior visa est.
Indicandi modo loquitur Tibullus,
quia de certa puella sermo est. De-
clarat poeta lapides et gemmas nullo
modo cum juvenis amore conferri
posse, et ita accidere ut *lapides et*
gemmæ puellam non juvent, quæ
nunc ænem, eumque divitem aman-
ti juveni prætulerit. Cætera impre-
cantis esse videntur, in eam scilicet
quæ tale delictum admiserit.

40. *Cupienda viro*. In quibusdam
Isaaci Vossii legitur *capienda viro*.

Heu! sero revocatur amor, seroque juvenas,
 Quum vetus infecit cana senecta caput.
 Tum studium formæ; coma tum mutatur, ut annos
 Dissimulet, viridi cortice tincta nucis.
 Tollere tunc cura est albos a stirpe capillos, 45
 Et faciem demta pelle referre novam.
 At tu, dum primi floret tibi temporis ætas,
 Utere: non tardo labitur illa pede.
 Neu Marathum torque: puero quæ gloria victo?
 In veteres esto dura, puella, senes. 50

41. *Heu! sero revocatur amor. Sero feri dicuntur*, quæ frustra fiunt, amissa temporis occasione; hæc Brouckhusii verba immensa exemplorum mole fulciuntur, quorum unum tantum referam; Ovid. de Rem. Am. vs. 91: «Sero medicina paratur, Quum mala per longas convaluere moras.»

42. *Quum vetus infecit etc.* Eundem fere sensum noster poeta, lib. II, El. II, vs. 20, sic expressit: «Dum tarda senectus Inducat rugas, inficiatque comas.» Ovid. Trist. lib. IV, El. VIII, vs. 2: «Jam mea cycneas imitantur tempora plumas, Inficit et nigras alba senecta comas.» Ed. t. Romæ et Veneta cum quibusdam libris scriptis *curva*; Hamb. *tarda*.

43. *Tum studium formæ*; Cod. Paris. *Tum studium forma est; comatunc.* Et in aliis quibusdam legitur *Tum studium formæ est*; sed Brouckh. quum in proximo hexametro adsit: *Tollere tunc cura est*, *vi* est hic delevit, ut indignum dulcissimo poeta, et inconcinnum.

44. *Dissimulet.* Ed. an. 1472 habet *Dissimilet viridi cortice cincta nucis.* Hoc artificium vertendi comas *fucare* vocabant. Plinius, l. XV, c. 22: «tinguntur cortice earum la-

næ, et rufatur capillus primum prodeuntibus nuculis; id compertum infectis tractatu manibus.»

45. *Tollere tunc cura est albos etc.* Brouckh. hoc ordine, quem elegantiores putabat, expressit: «Tollere tunc albos cura est a stirpe capillos.» Nil refert; sed vulgatum tuetur Propert. III, El. xxiii, 13: «Vellere tum cupies albos a stirpe capillos.» Libri pauci habent *tum*. At Huschkius opinatur et apud Propert. et hic *tunc* esse tuendum: temporis enim adverbium esse, *tum* vero ordinis.

46. *Et faciem demta pelle.* Hæc de smegmate intelligenda videntur, quo lævigatur cutis.

47. *At tu.* Pholoen iterum alloquitur.

48. *Non tardo labitur illa pede.* Ovid. lib. III, Art. Am. vs. 65; *cito pede labitur atas.*

49. *Neu Marathum torque.* Ita jam correxerat Statius; sed in editis primum emendavit Scaliger. cum librorum nonnullorum suffragiis. — Vulgo *Heu* vel *Seu Marathum torques.* Hæc emendatio ex more Tibulli facta. Vid. lib. IV, Eleg. IV, vs. 11, *Neu juvenem torque*; et in hac ipsa Elegia, vs. 29, *Manera ne poscas.*

50. *Veteres ... senes.* Contemptim

Parce, precor, tenero : non illi sontica causa est ;

Sed nimius luto corpora tingit amor.

Vel miser absenti mœstas quam sæpe querelas

Conjicit, et lacrymis omnia plena madent.

Quid me spernit? ait : poterat custodia vinci :

55

Ipse dedit cupidis fallere posse Deus.

Nota Venus furtiva mihi est ; ut lenis agatur

Spiritus, ut nec dent oscula rapta sonum.

veteres dicit, quasi victos, et rancidos, et cariosos. BROUCKH. Horatius, Epod. VIII, vers. 3: « Et rugis vetus Frontem senectus exaret. »

51. *Non illi sontica causa est.* Codex Reg. *rustica*. Causa sontica est morbus sonticus, sive quivis vehementior, imprimis epilepticus. Causa pro morbo ponitur, quod morbo excusari interdum solemus. HEYN.

52. *Sed nimius luto.* Primum Muretus edidit *luto*, quam scripturam confirmant libri quidam : antea legebatur *luteo*. Nemesian. Cyneg. vs. 319, ait ; *suavique rubescere luto*. Lutum est color inter flavum et album. Horat. Epod. x, vs. 16, pariter *luteum pallorem* dixit. Quidam *tingit* ; alii, quorum est Douza, *tangit* legunt ; nos plurium librorum lectionem servavimus.

53. *Vel miser absenti.* Vela Brouckh. revocatum. Muretus emendaverat *veh*, quod et H. Voss. amplectitur. Quidam librarii substituerunt *ut*, alii *vah*. — Mihi *vel*, quod libri complures, scripti editi ad Muretum usque omnes exhibent, nulla machina convelli posse videtur ; vide Terent. Eun. Act. III, sc. 1, vs. 7. et *Heaut.* Act. IV, sc. VI, vers. 2.

54. *Conjicit.* Minus bene reponunt *Concinit* ; etsi id alicubi reperitur. *Conjicere* et *jacere querelas* optimi

scriptores dixerunt. Cæterum *conicit* hic scribunt veteres libri. Et sic scripsisse Romanos, hoc est, unum I extrivisse, consentiunt magistri tum antiqui, tum recentiores. BROUCKH. — Editores multam in hunc locum ingenii impensam fecerunt ; per illos enim Maratho non licet, omnia lacrymis suis perfundere : non enim tanta lacrymarum abundantia flere potuisse asserunt. Quamobrem Passeratius correxit *lomina plena*, hoc est *lumina*. Fruterius autem *somnia plena*, vel *omina plena* pro *ora* ; quia Festus omina dici tradat quasi *oremina*. Sed Brouckh. exclamat : Cur in fletu uberrimo ac copiosissimo non poterant *omnia* madere, et vultus, et vestes, et ipse lectus ? Hæc præfatus, lacrymas poetarum fere omnes colligit vir doctus, ut demonstret eas tum imbribus, tum rivis ac fluminibus, tum denique *nivibus solutis* comparatas fuisse.

55. *Quid me spernit ?* Vulgo legitur *spernit*. Brouckh. e tribus reposuit *spernit*, quod confirmant etiam alii quidam libri.

56. *Ipse dedit cupidis.* — *Cupidi* sunt amantes. Ipse Amor, inquit, docet amatores furta sua occultare.

57. *Ut lenis agatur.* Loco *lenis* habent libri quidam *levis*.

58. *Ut nec dent.* Regius Codex et *nec dent*.

Et possim media quamvis obrepere nocte,

Et strepitu nullo clam reserare fores.

60

Quid prosunt artes, miserum si spernit amantem,

Et fugit ex ipso sæva puella toro?

Vel quum promittit, subito sed perfida fallit,

Est mihi nox multis evigilanda modis.

Dum mihi venturam fingo, quodcunque movetur,

65

Illius credo tunc sonuisse pedem.

Desistas lacrymare, puer : non frangitur illa,

59. *Et possim... obrepere.* Cod. Paris. cum aliis *Et possum*; sed Brouckhusius e melioribus *possim*. — *Legitur etiam abrepere*; sed male.

61. *Quid prosunt artes?* Quidam libri habent *possunt*, sensui minus aptum.

63. *Subito sed perfida fallit.* Sunt qui aliter interpungant, virgulamque post *subito* ponant, sed perperam. De puellis quæ subito fallunt, vide Terent. Heaut. act. IV, sc. IV, vs. 4, et Propert. lib. II, Eleg. IX, vers. 33.

64. *Multis evigilanda modis.* In libris multis legitur *malis* non *modis*; ita ut significet noctem inter multas ærumnas, dolores, suspiria, curarum æstus, peragendam esse. Brouckh. qui *modis* anteposuit, exempla congegit huc minime pertinentia. Heynius licet *malis* vellet, Brouckhusium in textu secutus est. *Multis modis* agitari dicuntur, qui cum aliqua animi anxietate aliquid expetunt, vel expectant, ut mater apud Terent. Heeyra, act. II, sc. III, vs. 7 : « Nisi pol filium *multimodis* jam exspecto, ut redeat domum. Et de anima ipsa, etiam per somnum non quiescent, Lucretius, lib. III, vs. 115, scribit : « Est aliud tamen in nobis, quod tempore in illo Multi-

modis agitur, et omnes accipit in se Lætitie motus, et curas cordis inanes. » Probabilior autem recepta lectio etiam propterea est, quod minus bene dixeris *evigilare noctem multis malis*. HUSCH.

65. *Dum mihi venturam fingo.* Hæc, quamvis venustissima, longe post se reliquit Ariostus, lib. VII, Orlandi Furantis stroph. 24, 25. Apud nos Bertinus feliciter hæc adumbravit, lib. III, Eleg. VII :

J'écoute alors, j'écoute; et si le moindre bruit

Frappe mon oreille attentive,

Je crois sous tes pieds délicats

Entendre à mon côté le parquet qui résonne.

66. *Sonuisse pedem.* Scaliger e veteri scriptura recte reposuit *pedem*. Quibusdam inest *pedes*; sed ne de poeta nostro multum meritum esse videretur, statim post hunc versum quem sanaverat, ei quatuor ex lib. II, El. III, vs. 75-78, versus insititios obtrusit, quibus sententiam turbavit, nulla auctoritate fretus, nisi forte immutandi atque omnia permiscendi furore impulsus.

67. *Desistas lacrymare.* Brouckh. quem idcirco Heynius subtilitatis arguit, ait : « non est plane idem *desistere* quam *desinere*; habet enim » quandam mutatæ mentis et con- » siliî significationem, ut in illo,

Et tua jam fletu lumina fessa tument.
Oderunt, Pholoe, moneo, fastidia Divi :

Nec prodest sanctis tura dedisse focis.

70

Hic Marathus quondam miseros ludebat amantes,
Nescius ultorem post caput esse Deum.

Sæpe etiam lacrymas fertur risisse dolentis,
Et cupidum ficta detinuisse mora.

Nunc omnes odit fastus, nunc displicet illi

75

Quæcunque apposita est janua dura sera.

At te pœna manet, ni desinis esse superba :

Virg. *Mene incepto desistere victam?*
Cicero, Livius idem dant passim.

68. *Lumina fessa tument.* Male duo Anglicani exhibent *tepent*; sæpe dicuntur *genæ tumidae*, *oculi tumidi*. Vossii unus *timent*; sed hic timori locus non est.

69. *Oderunt, Pholoe.* Fastidiosam hanc puellam, atque asperam fuisse Horatius ostendit, lib. I, Od. xxxiii, vs. 6. Sic tamen, ut et procax fuerit, sævientie circa jecur Cupidine; ut solet illud genus muliercularum. Quæ hic Marathum fastidit, eadem Notum adpetit, lib. III, Od. 15: « Illam cogit amor Noti Lascivæ similem ludere capræ. » BROUCKH.

70. *Nec prodest etc.* Hoc est, crimen est inexpiabile, cui dii irascuntur, ut nec preces superbæ puellæ admittant. HEYK.

71. *Ludebat amantes.* Unus Schæferi *amores*, quam lectionem latere sivilsem, nisi H. Voss. eam in textum recepisset; ait enim ipsum Tibullum fuisse, quem Marathus olim amore torserat, ut non *amantes* legere possimus. Sed plures certo deluserat Marathus, inter quos et Tibullum, ut non videamur a vulgata scriptura recedamus.

72. *Ultorem post caput esse deum.*

Seneca Her. Fur. vs. 385: « Sequitur superbos ultor a tergo deus. » Ita Jupiter apud Æschyl. Pers. v. 825. καλοστῆς τῶν ὑπερχόμενων ὄγκου φρονιμάτων ἱκιστῆν.

73. *Lacrymas fertur risisse.* Editio Romana cum aliis apud Brouckh. et duobus libris, item Guelf. 1, 4. *lacrimis*. Quod possit ferri, sive pro tertio casu accipias, ut Virgil. *Æn.* lib. V, vers 358; *Risit pater optimus olli*, vel pro sexto habeas ut Horat. lib. II, Sat. III, vs. 72; *malis ridentem alienis*. HEYK.

76. *Apposita est janua etc.* *Apposita* bene e duobus libris emendatum a Brouckh. Vulgo *opposita*, solemni errore, de quo Heinsius ad Ovidium, Am. lib. III, Eleg. xiv, vs. 10. Sed I. H. Voss. recurrit, *opposita* in pristinam sedem reducens, aitque: « Latini dicunt obserare fores, obdere foribus pessulum, etc. » ut nullum supersit dubium quin Tibullus scripserit *opposita*. Præterea H. Voss. *est* e versu ejicit, quod tamen in omnibus libris legitur. Perpauci habent *firma* pro *dura*.

77. *Ni desinis esse superba.* Omnes veteres miro consensu *ni* habent, voce decurtata, pro usitata *nisi*. — *Pœnam* vero *manere* hanc puella-

Quam cupies votis hunc revocare diem !

rum superbiam, quæ animum arguit crudelem, etiam alii poetæ statuerunt. BROUCKH.

78. H. Voss. *hanc pro hunc* scripsit; non enim de uno certoque die, sed de indefinito temporis spatio hic agi. Et sane Ascon. in Cicer. Verr. dicit: « Dies tempus, feminini. — Dies horarum duodecim masculini generis est, unde hodie. » At Varro apud Charis. notavit neminem auctorum hoc servasse. Vid. Burman. ad Ovid. Trist. lib. IV, Elegia VI, vs. 38: integra igitur vulgata serve-

tur. BACH. — Heynius ad lib. II, El. v, vs. 102, ita scribit *votis velle*; ut supra, *votis cupere*. Sed perperam; conjungenda enim sunt *votis revocare*, ut apud Propertium, lib. I, Elegia x, vs. 3: « O noctem meminisse mihi jucunda voluptas, O quoties votis illa vocanda meis. » HUSCH. Apud nostrum BERTIN hæc ita expressa leguntur;

Que de regrets cuisans, de repentirs amers !

Combien tu pleureras ton orgueil, ta folie !

Que tu voudrais, ô Catulle !

Racheter chèrement cette nuit que tu perds !

ELEGIA IX.

QUID mihi, si fueras teneros læsurus amores,
Fœdera per divos, clam violanda, dabas?
Ah miser! etsi quis primum perjuria celat,
Sera tamen tacitis Pœna venit pedibus.

1. *Teneros læsurus amores*. Cum H. Voss. et Huschkio *teneros* reposui pro *miseros*; inest enim libris scriptis: *miseros* ex superioris Elegiæ versu 71, huc migrasse videtur. Præterea tertio hujus versu occurrit *miser*. Fruterius et Nic. Heinsius malebant *læsurus*, apto quidem sensu, sed nonnihil diverso. *Lædere* proprium esse verbum exemplorum mole demonstrat Brouckh. *Amorem lædere* perhibetur ille qui prior fœderis mutui fidem rupit ac violavit. Ovid. Met. lib. XIV, vs. 380: « Nec Venere externa socialia fœdera lædam. » Et Met. lib. I, vs. 608: « aut ego fallor, Aut ego lædor, ait. »

2. *Clam violanda*. Scaliger ex uno suo scripsit *jam violanda*; sed obstant alii omnes, in quibus *clam violanda*: scilicet quæ clam a te violentantur.

3. *Ah miser*. Nonnulli libri *Ha miser*, ad quem locum monet Sante-nius: « *Ha!* nunquam dolentis est interjectio: *Ah miser!* exclamatio est pathetica: sed ut græca formula *ἀδελή*, nunc est miserantis exclamatio, nunc indignantis, vel increpantis; ita etiam *Ah miser!* nam *miser* præsertim in convicio pro scelesto ac perdito dicitur, ut *δυστυχός* et *κακοδαιµων*. » HUSCHK.

4. *Sera tamen... pœna*. Pœna H.

Parcite, Cælestes; æquum est impune licere

5

Numina formosis lædere vestra semel.

Lucra petens habili tauros adjungit aratro,

Et durum terræ rusticus urget opus.

Lucra petituras freta per parentia ventis.

Ducunt instabiles sidera certa rates.

10

Muneribus meus est captus puer; at Deus illa:

In cinerem et liquidas munera vertat aquas.

Jam mihi persolvēt pœnas, pulvisque decorem

Detrahet, et ventis horrida facta coma.

Uretur facies, urentur sole capilli;

15

Vossio sunt Furie: nos hic simpliciter *pœnam* eodem sensu quo vindictam, ultionem intelligendam censemus. Sic VOLTAIRE noster:

La peine suit le crime; elle arrive à pas lents.

Horatius e pœna ultricem Deam effinxit: « Raro antecedentem scelestum Deseruit pede Pœna claudo. »

5. *Æquum est.* Similiter Quid. Am. lib. II, El. XIV, vs. 43: « Di faciles, peccasse semel concedite tuto. Id satis est; pœnam culpa secunda ferat. »

6. *Lædere.* Etiam hic *ludere* reponunt, sed falsum; nam ipse Tibullus, lib. I, El. III, vs. 75: *Veneris quæ numina lasit.*

7. *Habili... aratro.* Quod facile haberi, tractari et regi potest, et hinc *habilis*, idoneus, aptus, facilis. Grætius Cyneg. vs. 122: « Quo circa et jaculis habilem perpendimus usum: Neu leve vulnus eat, neu sit brevis impetus illi. »

8. *Rusticus urget opus.* *Urgere*, totis viribus in opus faciendum incumbere.—*Opus* vero de agricultura dici notum.

9. *Freta per parentia ventis.* In Florentino apud Statium nonnullisque aliis libris, *parentia per freta ventis.*

Sunt etiam qui exhibeant, *per vela patentia ventis*. Muretus ad *petituras* notavit: « Si nihil vitii subest, secundam syllabam produxit præter consuetudinem. » At *petituras* formatur a *petitum*. Vides quantus vir hæserit in re quantilla. ΒΡΟΥΚΗ.

10. *Sidera certa.* Ad quorum ductum cursus dirigitur. Hor. II, Od. XVI: « neque certa fulgent Sidera nautis. »—*Instabiles rates* quæ communiori epitheto *væga* dicuntur.

12. *In cinerem.* Notus jam versus Homeri, Ἄλλ' ὕμεις μὲν πέντε ὕδωρ καὶ γαῖαν γίνεσθε.

13. *Persolvēt.* Quibusdam inest *persolves*, sed ferme omnes exhibent *persolvēt*. Scaliger et Voss. prius amplexi sunt; ego cum Huschkio posterius, quod etiam probaverat Brouckh.; est enim mutatio sermoni hominis irati valde conveniens. Valide significationis est verbum *persolvere*; notat enim ita solvere, ut reliquum maneat nihil.

15. *Urentur sole capilli.* Flavo crine in fuscum mutato. Prop. lib. IV, Eleg. IX, vs. 46; *Libyco sole perusto coma*. H. Voss. hic notat crines colorem non mutare; quod si fieri

Deteret invalidos et via longa pedes.

Admonui quoties ! auro ne pollue formam ;

Sæpe solent auro multa subesse mala.

Divitiis captus si quis violavit amorem,

Asperaque est illi difficilisque Venus.

20

Ure meum potius flammâ caput, et pete ferro

Corpus, et intorto verberare terga seca ;

Nec tibi celandi spes sit peccare paranti :

Est Deus, occultos qui vetat esse dolos.

posset, opinatur rutilas puellas omnes sese soli torrendas oblaturas esse.

17. *Auro ne pollue formam.* Tanquam rem sacram... Recte hoc dictum, quia quæ formæ gratia est, deperit et imminuitur avaritia. Corvinus cod. habet *fidem*, sed perperam.

19. *Divitiis captus.* Cod. Paris. ut duo Heinsii Angl. apud Brouckhus. *O ulcūs captus.*

21. *Ure meum etc.* Auctoramenti antiqui verba expressisse poetam, putabat Vulpinus ex Lipsii Saturn. lib. II, cap. 5. Qui enim se lanista auctorabant, in hæc tria jurabant : uri, vinciri, ferro necari : h. e. libertate deponita, servili sorte uti, mancipii loco haberi (Petron., 117), iisdem poenis, si peccassent, affici, quibus servi puniebantur, nunquam ingeni.

23. *Nec tibi celandi spes sit.* Libri veteres habent *Nec tibi celanti fas sit.* Scaliger e suis excerptis reposuit : *Nec tibi celandi spes sit.* Quocirca a Gebhardo valde reprehenditur. *Celandi* tamen legitur etiam in Palatinis et *spes* in Isaaci Vossii tribus, et Hamburgensi : itaque defendi potest Scaligeri lectio. Quinadeo sermonis consuetudini consentanea est. Horat. enim I, Ep. xvi, vs. 54 : « Sit spes fallendi, miacebis sacra

profanis. » Cicer. Off. lib. III, c. 8 :

« Atque etiam ex omni deliberatione celandi et occultandi spes opinioque removenda est. » Voss. et Bach. lectionem, *Nec tibi... fas sit* anteposuerunt, ut nobiliorem. Præterea Voss. *celari* loco *celandi* e Monach. tum Guelf. 3, et ex Is. Vossii quarto eligit. Sed ut notat Huachkius, absolute positum potius *falli* significat, quam *fallere alterum*. Neque refert quod asserit H. Voss. nempe aures offendi ejusdem soni repetitione *celandi paranti* : nam et Virgilius, cujus aures certo Vossii auribus anteposuerim, scripsit in *Æneid* lib. X, vs. 554 : « Tum caput orantis nequidquam et multa parantis. » De interpungendi modo quem hic loci Bach. invenit, omnino tacendum, nihil enim contortius esse potest. Ipse judica, lector : « Nec tibi celanti fas sit peccare ; paranti Est deus, occultos qui vetat esse dolos. » BEATTIN hunc locum imitatus est :

Il est des dieux : si tu trahis ma flamme,

A leurs regards ne crois pas échapper :

Il est des dieux qu'on ne saurait tromper.

24. *Est Deus... qui vetat.* Veteres editores qui interpunctionem adposuerant verbo *peccare*, cetera ita copulare conati sunt : « paranti Sit Deus occultos qui vetat esse dolos, » vel

Ipsē Deus tacito permisit lena ministro

25

Ederet ut multo libera verba mero.

Ipsē Deus somno domitos emittere vocem

etiam *vetet*, ut est in Cod. Askew., Monach. etc. Quod Muretus ita explicat: si clam peccare pares, praesto sit Deus ille qui dolos occultos esse non patitur. Sed longe maiorem efficaciam illud habet, *Est Deus qui vetat*—(non *vetet*, quod Heynius praeferebat). « Praestantissimi scriptores, ut innumeris aliis locis, ita quando *sunt qui* (vel *est qui*) praecedit, rei simpliciter ac sine ulla dubitatione enuntiandae indicativum aptaresolent; » ut scribit Heusingerus ad Cic. lib. I, Off. c. 24. E contrario recte *vetet* legebant qui *paranti sit Deus* construebant, assumentes cogitando verbum *celare*, quod per se ferri potest. Ovidius, lib. III, Am. El. xiv, vs. 41: « Nil equidem inquiram, nec quae celare parabis Insequar, et falsi criminis instar erit. » HUSCHK.

25. *Lena*. In libris legitur *lava*, in aliis haud paucis *lena*, sed vulgata. inde ab Aldinis erat *lene*; quinadeo *sava* et *sape* passim occurrunt, ut jam non habuerint docti quo se verterent. Ita et lectiones et interpretationes innumerae prolatae sunt. Scalliger ex ingenio reposuit *vela*, ita interpretatus. « Proverbialiter permittere vela, tradere libidini ac voluntati. » Brouckh. adhuc acutius *tacitum deum ministrum* intelligit vinum, cuius vapore, tanquam velo quodam, acies mentis obnubitur. Vulpius vero, *permittere vela ministro tacito* idem esse dicit ac flagitii conscio, et adjutori qui sobrius os obsignatum habebat, ebrietatis opera *potestatem loquendi facere*; sed haec omnia non opus sunt, praesertim quum Scali-

geri emendatio falsa sit. Santenius *lora*, alius quis *frena*; H. Voss. *lava* e cod. Guelf. intulit, *lava libera verba* sinistra, infausta, temeraria, inconsulta. At Heynius *lena* scripsit, quod Statio et Passeratio placuerat. Et longe absint emendationes omnes quas supra memoravimus: nihil enim facilius procedit, quam sententia. Poeta, puerum initio monet, ne peccet, nam ipsum deum impedimento fore quominus delictum lateat; illum enim deum decrevisse ut lena, praebrietate, pueri delicta enarraret, ut inter somnum arcana proferrent quidam, quorum interesset silere. Itaque his duobus distichis, poeta puero jam minatus modos ostendit, quibus utitur Deus ad peccata revelanda; loquiturque genestatem. Non erat igitur cur H. Voss. lenam abigeret quasi pueri amores non sciret; non de puero sed de amore in genere egit Tibullus. Rem itaque dilucidaverim hunc in modum: ipse deus permisit ut lena (puellae peccantis scilicet), multo mero ebria, verba libera, inconsulta ederet, omniaque dominae arcana revelaret, tacente ministro (amatoris) eamque inebriante; quippe qui vinum assidue infunderet. Queritur tandem cur offensioni fuerit obnoxia haec tam liquida scriptura. In promptu responsio: *et lena* non loco suo erat positum et hyperbati quodam genere usus est Tibullus. Sic Horat. lib. I, Satyr. I, vs. 88: « At si cognatos, nullo natura labore Quos tibi dat, retinere velis, servareque amicos, Infelix operam perdas. »

27. *Somno domitos emittere vocem*.

Jussit, et invitos facta tegenda loqui.

Hæc ego dicebam : nunc me flevisse loquentem,

Nunc pudet ad teneros procubuisse pedes. 30

Tunc mihi jurabas, nullo te divitis auri

Pondere, non gemmis vendere velle fidem ;

Non tibi si pretium Campania terra daretur,

Non tibi, si Bacchi cura, Falernus ager.

Illis eriperes verbis mihi, sidera cælo 35

Lucere, et puras fulminis esse vias.

Quin etiam flebas : at ego non fallere doctus.

Tergebam humentes credulus usque genas.

Lucretius, lib. IV, vs. 1012 : « Multi de magnis per somnum rebu' loquuntur, Indicioque sui facti persæpe fuere. » Nihil falsi profatur ; et sæpe ista accidunt sive ab agitatione animi inquieti et diurnis occupationibus involuti, sive ab efficace vi mæ conscientiæ. BROUCKH.

31. *Tunc mihi jurabas.* H. Voss. quia vs. 29, *Hæc ego dicebam* legitur, per oppositionem hic reposuit, *Tu mihi jurabas*, libris quibusdam confusus. Sed *Tunc* retinendum perinde ac El. IV, vs. 7 : « Hæc ego ; tum Bacchi respondet rustica proles. » In quibusdam Cod. inest *nullus divitis auri Pondere*. BERTIN hunc locum sic expressit,

Alors, alors, tu jurais, ô ma vie !
Que nul amant ne tenterait ta foi ;
Et qu'à moi seul ta jeunesse asservie
Refuserait même le cœur d'un roi.

32. *Non gemmis vendere.* In edit. an. 1472 ; *non gemmis frangere velle fidem*. Cyllenius in commentario legit *perdere pro vendere*, quod habent in contextu Editiones Venet.

33. *Si pretium Campania terra.* Pretium hic est merces stupri ; de terræ Campaniæ, deque agri Falerni laudibus multi multa. Eleganter Flo-

rus *Liberi, Cererisque certamen* vocat. BROUCKH. — *Tota pro terra in Perrei excerptis* et in Monac. ; sed male. *Campania terra* dictum, ut *terra Italia, terra Celtiberia*.

35. *Illis eriperes verbis mihi* etc. Tanta erat tibi persuadendi vis, ut me facile docuisses, cælo nulla sidera lucere, neque fulminis puras esse vias, neque omnino fulmina esse. — Vulgo legebatur *cæli* : Brouckhusius *cælo* ex uno Vaticano Statii revocavit.

36. *Et puras fulminis esse vias.* Certe *ire* legitur in Vaticano ; *fluminis* in multis, ut in Cod. Paris. Sed confusio orta est e loco simili, lib. I, El. II, vs. 44 ; *fulminis vias* etiam Seneca dixit Thyeste vs. 360. Præterea si *fluminis* legas, perit το αδιuvτον, ut merito notat Heynius ; « non enim omnia flumina pura, clara et pellucida sunt ; sed multa turbida et lutulenta. Brouckh. qui *ire* et *fluminis* amplexus est, operose ostendit, *flumina ire dici* ; non vero id docuit, quomodo *vias fluminis ire* dicantur. Flumina *eunt vias, currunt vias* ut Prop. lib. I, El. II, vs. 12 : *Et sciat indociles currere lympha vias* : sed *vias ipsæ ire* non possunt. »

Quid faceres, nisi et ipse fores in amore puellæ?

Sit, precor, exemplo sit levis illa tuo!

40

O quoties, verbis ne quisquam conscius esset,

Ipse comes multa lumina nocte tuli!

Sæpe insperanti venit tibi munere nostro,

Et latuit clausas post adoperta fores.

Tum miser interii, stulte confisus amari:

45

Nam poteram ad laqueos cautior esse tuos.

39. *Quid faceres!* Scaliger ex suo probabat *Quid facerem*, uti et alii ap. Brouckh. Cod. Bern. *faciam*, Vin-
dob. *Quid dicam*. Heynius ita inter-
pretatur: Quid faceres si puellam
non amares, *illoque adeo a Nemasi
metu vacares?* Terentius, Phorm.
Act. II, Sc. II, vs. 30: « Quid face-
res, si aliquid gravius tibi nunc fa-
ciendum foret. » H. Vossius, *Quid
facerem* amplexus est, et explicat:
« quantopere ulciscerer te, nisi ipse
amares puellam. »

40. *Sit, precor... sit.* In quibus-
dam libris *Sed... sit*, vel *Sit... sed*.
Cod. Paris. *Sic levis illa tuo*.

41. *O quoties, verbis.* Achilles Sta-
tius legendum putabat *vobis*, non
verbis; quocirca a Brouckh. castiga-
tur. Mihi tamen arridet illud; sed
quum librorum auctoritate careat,
vulgatam servavi.

43. *Sæpe insperanti.* Interpretes
quidam opinantur, puellam per ædes
progressam ad fores processisse; unde
amatorem in cubiculum perduc-
eret: sed omnia hanc interpreta-
tionem refellunt: puella enim est,
quæ ad amatoris domum venit; quod
si ipse ad puellæ fores accederet,
donec vocaretur, cui bono foret ver-
bum *insperanti*.

44. *Et latuit.* Puella in amatoris
conclavi latet, et quidem post *clau-
sas fores*, ita ut ei domum rever-

tenti inopinato adstet, eumque læ-
titia impleat. Heynius exclamat:
« Quomodo, si venit ad juvenem,
post fores latere potuit, quæ ejus
ædes ingrediebatur, quum forium
valvas intro vertisse sciamus, adeo-
que qui post fores latere voluit, in-
tra ædes esse debuit. Viri docti non
viderunt, de tali deductione puel-
læ in aliam domum non esse cogi-
tandum: de puellæ domo intelligen-
da hæc sunt. » Mirum sane argu-
mentum! quod si sequaris oportet
credas Romanorum ædibus nullos
adspisse fores, nisi in ipsa via, quum
tamen et intus perinde ac apud nos
domus dividerentur.

45. *Tum miser.* Tum, si H. Voss.
confidas, otiosum est, et tam vera
lectio ei videtur, sed textu tamen
abstinuit. Sed *Tam* vitiosum, ut no-
tat Huschk. Quis unquam scripsit
perii tam miser, tam misera perii?
Tum, ait Tibullus, interitum mihi
ipse paravi, quum juranti tibi vs. 31,
fidem tribuebam, tum perii, quum
tibi, ad puellam properanti, vs. 42:
« Ipse comes multa lumina nocte tu-
li. » Tum profecto stultus fui et ve-
cors, qui confiderem me a te amari.

46. *Nam.* H. Voss. hanc voculam
non ferendam esse declarat, eique
solemni immutatione substituit, *At*:
verbum *esse* etiam in *isse* transfor-
mat. Sed H. Voss. Huschkio meri-

Quin etiam attonita laudes tibi mente canebar :

At me nunc nostri, Pieridumque pudet.

Illā velim rapida Vulcanus carmina flamma

Torreat, et liquida deleat amnis aqua.

50

Tu procul hinc absis, cui formam vendere cura est,

Et pretium plena grande referre manu.

At te, qui pueram donis corrumpere es ausus,

Rideat assiduis uxor inulta dolis ;

Et, quum furtivo juvenem lassaverit usu,

55

Tecum interposita languida veste cubet.

tus penas solvit, qui aperte demonstrat illi nullum Tibulli locum opponi posse, ubi *τὴν* pentametrum inchoat, quin illico immutando aliud quidpiam effutiat, ut etiam hoc loco fecit. Unum tamen bonum exemplum est, quod editoris illius sollicitiam effugit, ut ait Huschk.; lib. IV, El. v, 17, legitur : « Optat idem juvenis quod nos, sed tectius optat : Nam pudet hanc illum dicere verba palam. » — Perpauci libri *Nos* habent quod edidit post Scalig. Brouckhusius, adposito ad finem versus interrogationis signo. *Cantus ad laqueos ut cantus ad fraudes* apud Claudianum XXI, 291. Heynius ita accepit, ut cum indignatione dictum sit pro *scilicet*, nempe, *enimvero*.

47. *Attonita mente*; percussa, contacta forma pueri, ut alii poetæ divino numine acti et percussi canunt.

48. *At me nunc*. Cod. Paris. et Ed. an. 1472. *Et Muret. ut me*, quod H. Voss. suscepit.

49. *Carmina flamma*. Flammis, aut aquis deleri, fatum erat carminum infelicitate natorum; certe votum hominum politorum. Argutiam hinc quaesivit Martialia, lib. V, Epigr. 53: « Colchida quid scribis? quid scribis, amice, Thyesten? Quid tibi vel

Niobe, Basse, vel Andromache? Materia est, mihi crede, tuis optissima chartis Deucalion, vel, si non placeat hic, Phaeton. » ΒΡΟΥΚΚΗ.

51. *Tu procul hinc absis*. Scaliger, sequente Brouckh. ex oeclogariis suis receperat : *Sit procul a nobis*. — Editiones quaedam ante Statium *cursus est*. Heynius totum distichon assutum existimat ex margine. H. Voss. invertit *formam cui*. Ita quisque fere his verisus scelestas manus injecit. Ordine tamen sensus procedit, neque quid eum impediāt videre possum.

53. *At te*. Majores in corruptorem penes statuit, quam in puerum quem superiore disticho simpliciter exulare vult.

54. *Uxor inulta*. Impune rideat, sive ludat : doli sunt furta. HERN.

55. *Furtivo... lassaverit usu*. Ovid. Am. lib. III, El. XI, vs. 13 : « Vidi quam foribus lassus prodiret amator Invalidum referens emeritumque latus. » Priap. carm. 47 : « Illius uxor aut amica, rivalem lasciviendo languidum, precor, reddat. »

56. *Tecum interposita languida veste cubet*. Lucianus, Dial. Meretr. XI, *Καὶ τίλος διετίχῃς τὸ μεταξὺ ἡμῶν τῷ ἱματίῳ, διδούς μὲ ψάδναίμιν σου*.

Semper sint externa tuo vestigia lecto,
 Et pateat cupidis semper aperta domus.
 Nec lasciva soror dicatur plura bibisse
 Pocula, vel plures emeruisse viros.
 Illam sæpe ferunt convivia ducere Baccho,
 Dum rota Luciferi provocet orta diem.
 Illa nulla queat melius consumere noctem,
 Aut operum varias disposuisse vices.

60

57. *Externa tuo vestigia lecto.* Apud Livium Lucretia maritum sic adloquitur: *Vestigia viri alieni, Collatine, in lecto sunt tuo.* Vir doctus *hesterna* malebat pro *externa*, absque librorum auctoritate. Sunt qui legant, *sint externa tuo semper* etc.; sed ordinem verborum, quem secuti sumus, reduxit Muretus e Brouckh. libris.

58. *Cupidis.* Est in voce *cupidus* significatio quædam peculiaris ad rem amorum, ut fuse demonstrat Brouckh.

59. *Nec.* Gothanus et Hamb. saluum et exhibent pro *nec*, quod sensui multo accommodatius. *Sororem* vero seu impudicæ uxoris, seu mariti intelligere licet. Hoc forte melius. Est enim usitata illa conviciandi acerbitas propinquorum flagitia et turpitudinem iis, quos odimus, exprobrare. HEYN.

60. *Vel plures emeruisse viros.* Statius ac Gebhardus emendabant ex suis libris: *quam plures emeruisse viros*, hoc sensu, bibacissimæ sorori impræcor pares poculi ac concubitus vices... Certe *res quam*, quocumque modo verses, a versculis sequentibus alienum est. BROUCKH. Hæc ille præfatus ex uno Scaligeri *nec* eligit. Aldinæ *vel*, ut est in quibusdam libris; et est *vel* poetarum consuetudini aptius, qui altero membro *vel* pro *nec* plerumque usurpant.

Plures emeruisse viros, confecisse, enervasse, peregisce: ambo phrasim membra ad sororem spectant.

61. *Illam.* Intellige sororem, sicut etiam vs. 63, 64, et opponitur vs. 65, uxor, quæ a sorore eadem flagitia didicit. — *Convivia ducere Baccho.* producere in multam noctem Ed. Lips. ac Vicent. Cum plurimis apud Brouckh. *ferant*, nempe quia sequitur *queat* etiam in optandi modo positum. HEYN.

62. *Rota... Luciferi.* Douza discum vel orbem intelligit, probantibus Vulpio et Brouckhusio. Heynius Lucifero currum dono dedit, ex analogia Solis, Lunæ et Auroræ. H. Voss. circuitum ipsum quem Lucifer permeat, esse vult; sed vix dubium videri potest, quin hoc loco intelligenda sit *solis rota*, quod jam Heynius in observationibus subodoratus est.

63. *Illam nulla queat.* Edit. Romana cum ceteris editis ante Scaligerum: *Illam queat nullam*; vitiose.

64. *Aut operum.* Pariter Naso, de puellis maturioribus, lib. II, Art. Am. vs. 675: « Adde, quod est illis operum prudentia major; Solus et artifices qui facit, usus adest. » Tralatio est ab re castrensi, ubi opera varie disponuntur; sed tralatio libera et detriti pudoris. BROUCKH. In Aldinis legitur *Atque*; sed Brouckh.

At tua perdidicit; nec tu, stultissime, sentis, 65

Quum tibi non solita corpus ab arte movet.

Tane putas illam pro te disponere crines?

Aut tennes denso pectere dente comas?

Ista hæc persuadet facies, auroque lacertos

Vinciat, et Tyrio prodeat apta sinu. 70

Non tibi, sed juveni cuidam vult bella videri:

Devoveat pro quo remque domumque tuam.

Aut merito revocavit, ut aptius et convenientius.

65. *At tua.* Heynius ait: « Ferrem si *Et, Hæc* alicubi legeretur: etiam tua conjux hæc didicit. — *At* transitum ad aliam personam bene facit.

66. *Non solita... ab arte.* Quam scilicet inter concubitus cum aliis viris perdidicit; tum enim, quum operum varias vices disponderet a sorore edocta.

67. *Tane putas.* Ed. Rom. cum aliis Guelf. 2. *putes.* Brouckh. et Heynius malint *componere*; jam enim tertio abhinc versu legitur *disposuisse*. Sed Codici Paris. inest memorabilis lectio *corpus*. Huschk. ait: « Fortasse vera; similiter Græci dicunt, *ἐκείνου σώμα*. Attamen *corpus* superiore versu movetur, ut nunc aliud quidpiam *disponi* vel *componi* videatur. »

68. *Denso... dente.* Nempe pectinis. Brouckh. ex uno Florentino recepit *Et pro Aut*.

69. *Ista hæc persuadet facies.* Opinatur H. Voss. *Ista hæc* dici pro *isthæc*. Heynius existimat cum Vulpio hæc dicta esse per ironiam, « scilicet isthæc facies viri (quam turpissimam fuisse necesse est) movebit ipsam ut se ornet: nempe supplendum *ut vinciat* etc. At duriores juncturam effecit Brouckh. nova distinctione: *Ista hæc persuadet fa-*

cies?—sinu? Ut sit: *ista facies persuadet hæc?* Nempe *τὰ* *disponere* et *pectere*. Ita saltem lenius esset, si scripseris: *aurone lacertos vinciat!* Scilicet talis mariti gratia? » Hæc quidem Heynius; ego autem Paris. Codicis scripturam *Istam* anteposuerim. Nec Huschkii emendatione opus est; is enim optat *Isti hæc persuadet facies* ut etc.

70. *Tyrio prodeat apta sinu.* In tunica ostrina *apta* collecto pectore et vincto, ut Terentius loquitur. Est ab antiquo verbo *Apere*, quod significabat vinculo comprehendere. Vide Pompeium Festum in voce *Apex*; Servium ad lib. X, *Æn.* vers. 270; Nonium in voce *Aptam*. Prodire autem est verbum pompæ muliebris. Catullus. carm. LXI, vers. 96, *Prodeas, nova nupta*. Horatius, lib. II, Od. VIII, vs. 7: *Juvenumque prodis Publica cura* etc. BROUCKH.

72. *Devoveat pro quo remque domumque tuam.* Ut bene notat Heynius, *devovere* cum Gallorum *sacris fieri* convenit. Lipsius emendabat *teque domumque*, quod Brouckh. placet propter Propertii similem locum, lib. II, El. VII, vs. 37: « Ergo tam multos nimium temerarius annos, Improba, qui tulerim teque tuamque domum. » Sed hac immutatione non opus est, et Plautus in Epid. Act. II, Sc. II, vs. 36: « Ubi fidem-

Nec facit hoc vitio, sed corpora fœda podagra,

Et senis amplexus culta puella fugit.

Huic tamen accubuit noster puer; hunc ego credam 75

Cum trucibus Venerem jungere posse feris.

Blanditiasne meas aliis tu vendere es ausus?

Tunc aliis demens oscula ferre mea?

Tunc flebis, quum me vinctum puer alter habebat,

Et geret in gremio regna superba tuo;

At tua tum me pœna juvet, Venerique merenti

Fixa notet casus aurea palma meos:

que, remque, seque, teque prope-
rat perdere.» Vulgatam quoque tue-
tar Ovidius, Heroid. xvii, vs. 159:
resque domusque, Et tibi sit cura
Troicus hospes, ait.»

73. *Nec facit hoc vitio.* Vitio fieri
dicuntur, quæ prave fiunt, quod
etiam ad auspicia et ad religiones
extenditur. Ovidius, Metam. lib. V,
vers. 195: «Increpat hos, vitioque
animi, non crinibus, inquit, Gor-
goneis, torpetis, Eryx.» ΒΑΟΥΚΚΗ.
Postea declarat puellam non proter-
vitate animi in juvenis desiderium
incidisse, sed quia maritum habeat
vultu fœdo ac senectute confectum.

75. *Huic tamen accubuit.* Huic tam
deformi seni. Iasoci Vossii cod. unus
habet, *occubuit.* Cod. Paris. *Hunc
tamen.*

77. *Aliis tu vendere.* Hoc et se-
quenti versu, pro *aliis* Douza ma-
lebat *alii*; non male: nam de uno
mentio facta, et ita expressum est in
Edit. Graviana et in Basil. HERN.
—*Aliis* tamen mihi anteponendum
videtur; omnibus enim quibuscun-
que puer vendere rem paratus est.
Cod. Hamb. habet *delicias blandi-
tias meas*, id est mihi debitas, ut in-
fra *oscula mea.* Cod. Paris. Douze,
conjecturam firmat.

79. *Tunc flebis.* Reg. et Ed. Rom.
Tum, et Lips. *Tu.*

80. *Et geret in gremio.* Libri fere
habent *in regno*; ac deinde partim
bella, partim *regna*. Forte *in regno
sceptra*. Sed non libet hic morari.
Tamen *regna superba* quin rectum
sit ambigere vix licet; vid. Nostr.
infra, lib. IV, carm. v, vers. 2: «Te
nascente, novum Parcae cecinere
puellis Servitium, et dederunt re-
gna superba tibi.» ΒΑΟΥΚΚΗ. —
Pro *geret* in duobus est *regit*.

81. *At tua tum.* Cod. Paris. et Ed.
anni 1472, *At tua dum*; Corvin. *dum
—juvat.* — *Venerique merenti.* Dictum
ex formula.

82. *Fixa notet... palma.* Brouckh.
nescio quo impetu animi incitatus,
Tibullum conviciis petit, eumque
nequitiam fama delectari ait, qui ta-
lia scribe vellet. Ceterum ait ille;
«de palma vel clypeolo hic agi, in
quo signarentur variculi sequen-
tes.» Nino consensu libri omnes
palmas scribunt, non *parma*. Propert.
lib. II, Ed. xrx, vs. 44: «Et vetus in
templo bellica palma vacat.» Lib. IV,
El. x, vs. 31: «Picta nec inducto
fulgebat palma pyropo.» Tum post
paulo, vers. 40, «Belgica cui vasti
palma relata ducis.» Scaliger *lamus*

HANC TIBI FALLACI RESOLUTUS AMORE TIBULLUS
DEDICAT; ET GRATA SIS, DEA, MENTE, ROGAT.

emendat. In uno Brouckh. interpolatum *picta tabella*.

83. *Hanc tibi fallaci* etc. Hanc allegoriam poeta petiit a ritu, quo e naufragio servati, tabulam templo

Dei servatoris affigerent; Horatius, lib. I, Od. v, vs. 13: « me tabula sacer Votiva paries indicat uvida Suspensiæ potenti Vestimenta maris Deo. »

ELEGIA X.

*Ah! qui mal' uolui che per el primus
mucoso!*
QUIS fuit horrendos primus qui protulit enses?

Quam ferus, et vere ferreus ille fuit!

Tunc cædes hominum generi, tunc prælia nata:

Tunc brevior diræ mortis aperta via est.

Hæc Elegia scripta videtur ante eam, quæ nunc est ordine tertia; tunc videlicet, quum in cohortem Messalæ adlegeretur, invitus, ut adparet, et Deliæ suæ amore inretitus. Pocchus ad libri sui oram scripserat: « Hoc est principium secundi libri in codicibus vetustioribus, et est de amoribus Nemesi; » et ex libris suis Perreius: « Principium secundi libri de amoribus Nemesi. » Et ego tales nullos oculis usurpavi: nec vidi alium qui moneret. BROUCKH.

1. *Quis fuit horrendos primus.* Brouckhusius hoc loco Plinii locum de ære transcripsit, deque ejus usu; omnesque nominat, quicunque artem inventis suis maturaverint; sed hæc nullo modo huc pertinent. Poeta incertum aliquem increpat, quicumque fuerit, *primus qui protulit enses*. Jurgia sibi habeat ille, qui non, ope historiæ, investigandus est; accurata enim designatio omnem loci

jucunditatem adimit. Heinsius conjecerat *protulit*, sed est *proferendi* verbum proprium ad novitatis designationem, ut exemplis fusc ostendit Brouckhusius. Ceterum hunc locum imitatus est Janus secundus: « Ah! pereat duos primus qui protulit enses! Ille fuit ferro durior ipse quo. »

2. *Quam ferus et vere ferreus.* Cicero ad Q. fratrem de filio suo ait: « Quem ego ferus ac ferreus e complexu dimisi meo; » simile quid apud Horatium de primo navigatore invenies: « Illi robur et æs triplex Circa pectus erat, qui fragilem Arcei Commisit pelagoratem Primus etc. »

3. *Tunc.* Codex Paris. et edit. anni 1472, *Tum*.

4. *Brevior diræ mortis* etc. Jam Eleg. III, vs. 50, legimus: « Nunc mare, nunc leti mille repente viæ; » est *leti viæ* frequens apud veteres locutio, ut Brouckh. male exemplo-

At nihil ille miser meruit : nos ad mala nostra

5

Vertimus in sævas quod dedit ille feras.

Divitis hoc vitium est auri; nec bella fuerunt,

Faginus adstabat quum scyphus ante dapes.

Non arces, non vallus erat : somnumque petebat

Securus varias dux gregis inter oves.

10

rum demonstrat; *via mortis pro via ad mortem*. Voss. huic versui extremitates curtavit contra librorum fidem, qui omnes æque *viæ præbent*.

5. *At nihil ille*. Excerpta Pocchiana, et alter Wiltianus habent *an ille*, quod manifesto corruptum est. Scalliger in suis excerptis *Forsan et ille nihil* reperisse memorat, quæ mera est interpolatio. Codices optimi vero, et Editiones sine exceptione *At* exhibent. H. Voss. ex Hamb. *At* effinxit; legitur enim ibi *Ha*, vitiose.

7. *Divitis hoc vitium est auri*. Confer quæ Lucretius, lib. V, vs. 1243, et Horat. lib. I, Satyr. III, vs. 99, cecinerunt.

8. *Faginus adstabat*. Libri quidam *Faginus stabat*. Horum poculorum non est infrequens mentio apud veteres. Virg. Ecl. III, vs. 37; Ovid. lib. VIII, Met. vers. 669; Seneca, Herc. vers. 652. Mensæ quoque tenuiorum ex fago erant; Martial. lib. II, Epigr. 43.

9. *Non arces, non vallus*. Statius et Guyet. malebant, *Non acies, non vallus*, propter similem locum *Non acies, non ira fuit*, mirum sane argumentum! sed in vulgata scriptura omnes omnium libri, conspirant. Mitscherlichius in Tentam. Crit. conjecit: « Non *aries*, non vallus erat, somnumque petebat *Securus saturus* dux gregis inter oves, » et addit: « commemorantur duo diversa genera oppugnandi, alterum (*aries*), alterum munitionis (*val-*

lus). » Idem nititur Senecæ loco Hippol. vs. 531: « Non vasto aggere Crebraque turre cinxerant urbes latus; Non arma sæva miles aptabat manu; Nec torta clausas frægerat saxo gravi Balista portas; » sed non est cur vulgatam mutemus, interpretumque somniis indulgeamus.

10. *Securus varias dux gregis*. *Saturas* loco *varias* etiam Heinsius ante Mitscherlichium reposuit; sic enim priscae ætatis ubertatem melius in memoriam reduci. *Varias* omnes libri et editi et scripti habent; nihilominus interpretes in mira varietate versati sunt: Heinsius, quid voluerit, jam diximus; Francius postea *vacuas* proposuit; Brouckhus. *niveas*, qui tamen *saturas* amplexus, copiose demonstrat esse *saturas* verbum frequens in re pastoria. Heynius ait de Brouckh. loquens, « cur non conjecit: *Securus talus dux gregis inter oves*; hoc esset consentaneum carminis indoli et poetico mori: esset quoque probabilis ratio, quomodo excidere potuisset vox, dum pro ea *securus securas* scriberetur et ex his ductibus *varias* eliceretur. » At nos *varias* servavimus: Vulpus et Cyllenius existimant hoc epitheto poetam albas, nigras maculosasque designasse; sed hoc Heynium offendit, quasi parum latine dictum; *varia oves*, eidem si confidas, erunt *versicolores* vitio quodam lanæ, ut ipse fatetur, « nec mirum, addit ille, si deterius genus

Tunc mihi vita foret, vulgi nec tristia nossem

Arma, nec audissem corde micante tubam!

Nunc ad bella trahor, et jam quis forsitan hostis

Hæsuræ in nostro tela gerit latere.

ovium Tibullo, qui jam deteriora vira, *masia candida*, Eleg. v, preserit. » Heyn. versum adhuc alia parte sollicitat, qui ducem gregis arietem vel hircum esse velit, non pastorem; unde novum argumentum contra *varias* sumit. Olim juvenili impetu conjecerat fuisse veram scripturam: « Securas aries dux gregis inter oves; » quum enim semel scriptum esset *arias*, facile inde fieri potuit *varias*, et tum, ne bina ejusdem vocabuli essent epitheta, scribi *securus*, nempe inter ætatis aureæ munera, et hoc erat, quod arma sine metu a feris, libera vagabantur. » Heynius ipse in posterum sententiam mutavit, declarans medellæ rationem fluctuare et esse incertam; sed medella non indiget, qua sententia sum; nihil enim est, quod non statim et primo adpectu intelligas.

11. *Vulgi nec tristia nossem Arma.* Heinsius emendavit. *Tunc mihi vita foret dulcis, nec tristia nossem Arma.* Quod Brouckh. amplexus exclamat: « Hæc sunt prodigiose corrupta! vulgus nec dabat arma, nec habebat in armamentariis; publicis adservabantur. Nihil melius, nihil verius conjectura Heinsii. » Ego contra lubenter addiderim *nihil stultius!* nam quæcunque emendatio hic supervaranea est: *vulgi arma* sunt quæ non sapientibus conveniunt; *vulgus* hic eodem fere sensu usurpat Tibullus, quo Horatius *Odi profanum vulgus*. Ita non amico opus erit, quem Heynius Tibullo condonat, ut vocandi casu *Vulgi* exclamare possit. *Tunc*

mihi vita foret! Vulgi; nec tristia nossem. Hushkii denique supervenit et ait, mihi Tibullus scripsisse videtur: « Tunc mihi vita foret, vel ubi nec tristia nossem Arma, nec audissem corde micante tubam. » Qua conjectura nihil contortius esse potest.

12. *Corde micante.* Male libri quidam *corde tremante*, quæ fuit glossa rōi *micante* Ovid. Art. Am. lib. III, vs. 721: « Vidit ut oppressam, vestigia corporis, herbam, Pulsantur trepidi corde micante sinus. » Epist. Penelop. vs. 45: « Usque metu micuere sinus. » Epist. Ænon. vs. 37: « Attoniti micuere sinus; » lib. III Fast. vs. 331, de Numa Jovem eliciente: *Corde micant regis*; et lib. VI Fast. vs. 338, de Priapo, Vestæ insidias struente: *Et fert suspensos corde micante gradus.* БРЮКХ.

13. *Nunc ad bella trahor.* Comparandus est Virgilius, Ecl. x, vs. 35: « Atque utinam ex vobis unus, vestrique fuisset Aut custos gregis, aut maturæ vinitor uvæ... Nunc insanus amor diri me Martis in armis, Tela inter media atque adversos detinet hostes. »

14. *Hæsuræ in nostro...latere.* Proprie locutum esse poetam demonstrat Brouckhusius; latus enim præcipue petiisse depugnantes. At nos, istas nugas missas faciamus, et præcipue notemus quantum venustatis huic loco subsit, qui eo ipso, quod vagus incertusque futuri sensus sit, nos magis magisque movet. Sic Virg. de cerva a venatore eminus icta, Æn. IV, 73: « hæret lateri letalis arundo. »

Sed patrii servate Lares ; aluistis et iidem

15

Cursarem vestros quum tener ante pedes.

Neu pudeat prisco vos esse e stipite factos ;

Sic veteris sedes incoluistis avi.

Tunc melius tenuere fidem, quum paupere cultu

Stabat in exigua ligneus æde Deus.

20

Hic placatus erat, seu quis libaverat uvam,

Seu dederat sanctæ spicea sarta comæ.

15. *Aluistis et iidem.* Statius *idem* scribit per simplex *i*, ex veteribus monumentis et Sfortiæ libro. Sane sic et liber Martii, et tres nostri cum utroque Wittiano, ac priscis editionibus. Nec fere aliter invenias in Cod. notæ paulo melioris. Et Charisius ac Priscianus comprobant. Nihilominus *iidem* geminato *i* plus semel etiam in lapidibus literatis reperitur. БAУОУКН.

16. *Cursarem.* Suavis rei imago ; sic infra, lib. II, Eleg. II, vs. 22, de natali genio : Ludat et ante tuos turba novella pedes. HEYN. — H. Vossius *Cursabam* intrusit, ut jam Eleg. II, vs. 14, *dabam* pro *darem* ; sed omnes libri in *Cursarem* consentiunt, nisi forte Paris.

17. *Esse e stipite.* Ed. an. 1472, ex.

18. *Sic veteris sedes incoluistis avi.* Quadruplicem habemus scripturæ differentiam, quam notitiæ causa hic apponere juvat : 1°. *Sic veteres sedes*, quam scripturam tuentur omnes membræ Statianæ (demto Sfortiæ libro), quatuor Palatin. Uterque Wittianus, tres codices chartacei, Pocchi excerpta Zwic. 1, 2. Hamb. Wunderlichio teste : 2°. *Sic veteres ædes*, liber Sfortianus Statii, Palatinus quintus, sextus, ac Cornel. Gebh. unus chartaceus, Brouckh., Fulvii Ursini et Scaligeranus codex, nec non Anglicani omnes teste Hein-

sio ; 3°. *Sic veteris ædes*, Guyetus in notis Heins. apud Brouckh. ; 4°. *Sic veteris sedes*, Collationes Angeli Colotii ; Bassi apud Brouckh. quatuor Vossii et Askew. apud H. Voss. ; ego cum Fruterio et Brouckh. *veteris sedes* lego ; nam frequenter utitur Tibullus hoc epitheto ; sic *antiquus avus* reponitur, lib. I, Eleg. 1, *priscus avus*, lib. II, Eleg. 1, *vetus ætas*, lib. IV, carm. 1. Martialis denique Tibullianam scripturam imitatione sua comprobavit : « Hirpini veteres qui bene novit avos, » et lib. X, Epigr. 87 : « Mirator veterum senex avorum. » Kfindworth qui hanc ipsam Tibulli Elegiam commentario instruxit, putat variantes hujus loci lectiones a somniculosis librariis profectas esse, qui quum primum *veteris sedes* recte scriptum deprehendissent, per incuriam illud *s* omitterent ; unde aliqui ex *edes ædes* et deinde ex *veteris veteres* fecit.

19. *Tunc melius tenuere fidem.* Hæc Heynius perperam ad Deos refert, quasi diligentiores olim in fœderibus servandis sese præstitissent. Sed sunt hic homines subintelligendi, ut merito notat H. Voss.

20. *In exigua . . . æde.* Hic agitur de sacello in agris constituto, ut e sequentibus manifestum fit.

21. *Placatus.* In nonnullis libris legitur *pacatus*, male.

Atque aliquis voti compos liba ipse ferebat,

Postque comes purum filia parva favum.

At nobis ærata, Lares, depellite tela!

25

Hostia erit plena rustica porcus hara

Hanc pura cum veste sequar, myrtoque canistra

Vincta geram, myrto vinctus et ipse caput.

Sic placeam vobis : alius sit fortis in armis,

23. *Ipsa ferebat.* Olim legebatur *ipsa*. Viri docti ante Brouckh. emendaverunt *ipse*, quod propter sequentia *filia parva* videtur adjectum.

25. *At nobis ærata, Lares, depellite tela!* Vulpius lignea tela intelligit, superinducto ære. Idem putat *ærata* poetam dixisse pro *ærata*: quocirca ab H. Voas. valde castigatur; is enim Aquitanorum arma respicit de quibus Caesar, B. G. lib. III, c. 21, meminit: « multis locis apud eos (Aquitanos) ærarie secturæ sunt. »

26. *Hostia ærat.* etc. Multi putarunt aliquid excidisse, quamquam in libris scriptis nullus est hiatus; itaque Jovianus Pontanus hoc modo explevit: « At nobis ærata, Lares, depellite tela: Neu petat hostili missa sagitta manu, Neu gladio celer inestet eques; prosint mihi ad aras Quæque tuli simplex munera, quæque feram. Ture pio caleantque focci, pinguisque trahatur Hostia de plena mystica porcus hara. » Audax facinus! ut exclamat Brouckhusius, qui etiam illos damnosius acutum videntes, qui *mystica* pro *rustica* legunt. Heyn. ait: « Porcus esset *victima mystica* propterea, quia ejus usus in sacris Cereris fuit: ut *mystica vannus*. Virgilio, cujus instar in sacris Bacchi portabatur, et inf. III, Eleg. VI, vs. 1, *mystica vittis*; sed neque ex alio Romano poeta id epitheton defendi potest: ex

uno Aristophane Acharn., vs. 747, laudant *χαίρια μυστηρια*; et 764, *χαίριος μυστηριας*; ubi scholiastes subjicit: *ὅτι ἐν τοῖς μυστηρίοις τῆς Δήμης χαίριος ὄνομα*. Sed id et græcum, et in alia re.—Lectio. *Hostia erit* tuentur Voas. 3 et 5, Askew. Vindob. et Bern. Pontani interpolationem evertit. Nemo tamen movit, porcum proprio quodam ritu Diis voveri, ut hostes arceant felicemque e bello reditum præsent. Nam ut hoc loco Laribus, ita alibi aliis Diis, Jovi et Marti eandem ob causam, porcus vel vovetur, vel immolatur: adi Theocr. Id. XXIV, v. 97; Pomponium, Atellanarum poetam apud Gellium, lib. XVI, cap. 6, et Macrob. VI, Saturn. c. 9. Husch.

27. *Hanc* e libris reposuit Brouckh. vulgo erat *Hunc*. De puræ vestis usu in sacris omnibus notum: sic Tibullus, lib. II, El. 1, vs. 13, *pura cum veste venite*; Virgil. Æn. lib. XII, vs. 169; *puraque in veste sacerdos*; Pompeius Festus: « Pura vestimenta sacerdotes populi romani, quum sacrificabant, habere soliti erant, id est, non obetita, non fulgurita, non funesta, non maculata. »—*Myrtoque canistra*; hinc colligere possumus, myrtum Laribus placuisse perinde ac Veneri, adi quoque Horat. lib. III, Od. XXIII, vera. 16.

29. *Sic placeam vobis*, Sacrificiis parandis operatus.

Sternat et adversos Marte favente duces;
 Ut mihi potanti possit sua dicere facta
 Miles, et in mensa pingere castra mero.
 Quis furor est atram bellis arcessere Mortem?
 Imminet, et tacito clam venit illa pede.
 Non seges est infra, non vinea culta; sed audax
 Cerberus, et Stygiæ navita turpis aquæ.
 Illic percussisque genis, ustoque capillo
 Errat ad obscuros pallida turba lacus.
 Quam potius laudandus hic est, quem prole parata

30

35

31. *Ut mihi potanti.* In voce *potanti* fœdum glossema esse putat Gebhardus, reponitque ex vestigiis duorum codicum parum correctorum *bacchanti*; quam ego vocem, hoc certe in loco, non emerim titivillitio. Potare est bibere liberalius, *faire la débauche*. Terent. Adelph. Act. I, Sc. II, vs. 22: « Non est flagitium mihi crede adolescentulum Scortari, neque potare: non est; » et Sallust. Catil. c. 11: « Ibi primum insuevit exercitus populi romani amare, potare, signa, tabulas pictas, vasa cœlata mirari. »

32. *In mensa pingere castra mero.* Ovidius, Ep. Heroid. I, vers. 31: « Atque aliquis posita monstrat fera prœlia mensa, Cingit et exiguo Pergama tota mero. » VOLTAIRE, apud nos simile quid protulit:

Et le vieux nouvelliste, une canne à la main,
 Trace au Palais-Royal Ypre, Furne et Denaïn.

34. *Clam venit illa.* H. Voss. e codice uno pro *illa* reposuit *ipsa*, quasi Mors non semper ipsa veniret. Doctus vir ut languidam vitaret voculam, in otiosam incidit: nihil hic mutandum erat. Ovid. Am. lib. III, IX, vs. 19: « Scilicet omne sacrum mors importuna profanat; Oranibus obscuras injicit illa manus. »

35. *Non seges est infra.* Dictum ut Græcis *χάρος, τὰ χάρος, ἴσχυς, τὴν ἰσχυρ.*

36. *Navita turpis.* In Lipsii excerptis erat *navita pullus*; pertinaci errore habent libri *puppis pro turpis*, præter excerpta Colotii, unum Vaticanum, Monac. et Vossii quart. Burm. legit *tristis*, propter illud Virgilii de eodem Charonte, Æn. lib. VI, vs. 315: « Navita sed tristis nunc hos, nunc accipit illos. » Simili sensu Ge. IV, 96: « alie turpes horrent. »

37. *Percussisque genis.* Nic. Heinsius correxit *exesisque genis*, quod in contextum invexerunt Brouckh. Heynius et alii. Libri fere omnes consentiunt in lectione *percussisque*, præter Scaligeri unum qui exhibebat *percissisque*, unde ille *percissisque* formavit. Unus Palat. *percussisque*. Cicero dixit: *quid vultu extimulisti*; Horat: *terret equos equitumque vultus*: eodem modo *gena* dicuntur *percutta*, sc. pavore: multa disseruerunt viri docti de hoc loco; sed illi absque ullo lectoris damno et labori et chartæ parcere potuissent.

38. *Errat ad obscuros.* Virgil. Æn. lib. VI, vs. 329: « Centum errant annos volitantque hæc litora circum. »

39. *Hic est. Hic correptum*, fecit locum mutationi in *et est* vel *et hic*.

Occupat in parva pigra senecta casa.

40

Ipsæ suas sectatur oves, at filius agnos;

Et calidam fesso comparat uxor aquam.

Sic ego sim; liceatque caput candescere canis,

Temporis et prisca facta referre senem.

Interea Pax arva colat. Pax candida primum

45

Duxit araturos sub juga curva boves.

Pax aluit vites, et succos condidit uvæ,

Funderet ut nato testa paterna merum.

Pace bidens vomerque vigent: at tristia duri

40. *Occupat. Occulit* pro *Occupat* Vincent. Speculo morali, non uno loco. Sed *Occupat* est, supervenit non sentienti. HERN.

41. *Ipsæ suas sectatur.* H. Vossius conjicit: *Ipsæ tuas sectaris oves*: in cod. Paris. ac filius.

42. *Comparat.* Dixit pro *parat*, quod et ipsæ Cicero fecit, Accus. 1 in Verr. cap. 26.

43. *Candescere.* Aliquot libris inest *canescere*, ut Ovid. Heroid. III, vs. 65.

44. *Facta referre senem.* Heinsius legebat *seni*, citra necessitatem immutans; commode enim jungitur accusativus cum verbo *licet*. In lib. III, El. V, vs. 26, simile quidpiam occurrit: « Et referam pueris tempora prisca senex. »

46. *Sub juga curva boves.* Codex Paris. *panda*, quod etiam H. Voss. amplexus est pro *curva*. — Balbus, carm. LXVII, p. 173: « Longa dies cogit sub juga panda boves. » Ultimum hemistichium sæpius occurrit apud Nasonem (vid. Heinsium ad lib. I, Art. vs. 318), variantibus codicibus in *panda* et *curva*, quorum illud Nasoni in deliciis esse docet Heinsius: eadem varietas apud Tibullum, El. x, vs. 46, ubi cum paucis codex meus *panda*: duo antiquiores, cum pluri-

mis, *curva*. SANTEN. Brouckhus. fatetur, blandiri sibi lectionem *araturos* loco *araturos*; inesse enim excerptis Pocchi, duobusque Vaticanis, ab Heinsio inspectis: præterea addit Ovidium pariter sic locutum esse: *cedebat taurus arator equo*; Suetoniumque idem fecisse, pariterque Curtium: pergit Brouckh. aitque: Ita *equus bellator* Maroni dicitur, Æn. lib. X, vs. 891; lib. XI, vs. 89; ac Valerio Flacco, lib. V, vs. 585; et Tacito de moribus Germanorum, cap. 14. *Equus venator*, Papinio, Theb. lib. IX, vs. 685, et Claudiano Nupt. Honor. et Mar. vers. 6; *equus prædator*, Papinio, Theb. lib. IV, vs. 316; *juvenis pugnator*, Maroni, Æn. lib. XI, vs. 680; *taurus bellator*, Papinio, Theb. lib. III, vs. 331; *canis venator*, Maroni, lib. XII, vs. 751. Bach. *aratores* in textum invexit, iisdem exemplis fretus et insuper loco Orphei Hym. in Cer. XL, vs. 8, ἀρώτῃ ὑπὸ τρυφῇ καὶ βίῳ ἀποτρύχοντιν.

47. *Aluit.* Alere solet.

48. *Testa paterna.* Sic Horatius, lib. I, Od. xxxvii, vs. 6, *cellas avitas* dixit.

49. *Vomerque vigent.* In Scaligeri Excerptis erat *nitet*, unde Heins. fe-

Militis in tenebris occupat arma situs.
 Rusticus e lucoque vehit, male sobrius ipse,
 Uxorem plastro progeniemque domum.
 Sed Veneris tunc bella calent; scissosque capillos
 Femina, perfractas conqueriturque fores.
 Flet teneras subtusa genas; sed victor et ipse
 Flet sibi dementes tam valuisse manus.
 At lascivus Amor rixæ mala verba ministrat,
 Inter et iratum lentus utrumque sedet.

50

55

cit *nitent*. Brouckh. hanc lectionem probat, quia statim sequitur *situs* armorum militarium. — Ovid. Fast. lib. IV, vs. 928; et Am. lib. I, Eleg. VIII, vs. 51.

50. *Occupat arma situs*. Theocrit. Idyll. XVI, vers. 96, simile quid habet: ἀράχων δ' ἵλεσσι ἀράχων Διὰ δασύφανερο.

51. *Elucoque... ipse*. Brouckh. revocavit *ipse*; vulgo legebatur *ipso*. Cod. Paris. habet *Elucoque*. Fruterii emendatio, *Rusticus e luco revehit*, et H. Voss. immutatio τῷ *E* in *Et* nullius pretii sunt; nec est cur in refellendis illis tempus teramus, quamvis multus in hac re fuerit Huschkii. Quidam scripsere *Rusticus elucoque vehit male sobrius ipse*; quasi id significaret *semisomnum per elucum*, seu per ἰωλοκρασίον; sed Brouckh. ait: «Non jam libet eorum exagitare sententiam.» — Poeta loquitur de lucis in quibus sacra faciebant, et cum uxoribus ac liberis perpotabant. Virg. *Æneid.* lib. XI, vs. 740; Horat. lib. I, Od. IV, vs. 11.

53. *Scissosque capillos*. Ed. Lips. *fissos*: at Corvinus hoc loco memorabilem, nec tamen alibi obviam, lectionem habet: *scissisque capillis Femina perfractas esse fores queritur*. Major quidem in vulgari et oratio-

nis nitor et numerorum lævor est; sed usu docti, novimus, pentametros ejusmodi sæpe a male sedulis grammaticis ad vulgarem modulum esse revocatos. HEYN.

55. *Teneras subtusa genas*. Scaliger et Gebhardus *subtusa* legerant, Virgillii loco freti, *Æneid.* lib. I, vs. 228; et mendosis libris inest, ut Monach. et Voss. Sed agitur de puella verberata *πατερομύνη*, etsi enim *πατίζεν* proprie est *πατὶδὲν κατὰζεν*, tamen etiam frequentatur pro *κατατίζεν*, vel quod recentiores dicabant Græculi *κατατίζεν*, de quo verbo agit Bastius, *Epist. Crit.* 147. Nec me pœnitet adhuc sententiæ, Tibullum hoc loco ob oculos habuisse ipsam Menandri fabulam, in qua idem occidisse ut victor, peracto facinore, fleret; *sibi dementes tam valuisse manus* testatur Philostratus, *Ep.* 26.

56. *Tam valuisse manus*. Confer quæ Ovidius, *Amor.* lib. I, *Eleg.* 7, cecinit; Propertius, lib. IV, *El.* VIII, vers. 64.

57. *Rixæ mala verba ministrat*. Convicia, jurgia. Gall. *des mots piquans*.

58. *Lentus*. Gebhardus e duobus Palat. *latus* edidit; ita et Brouckh. sed Propert. lib. II, *El.* XVII, vs. 13: «Nec mihi jam fastus opponere que-

Ah! lapis est ferrumque, suam quicumque puellam

Verberat; e caelo deripit ille Deos.

60

Sit satis, e membris tenuem rescindere vestem;

Sit satis, ornatas dissoluisse comas:

Sit lacrymas movisse satis: quater ille beatus,

Cui tenera irato flere puella potest.

rit iniquos, Nec mihi ploranti lenta sedere potest;» et Andromache apud Senecam, Troad. vers. 897: «Tibi fuit Asia, fluxit Europæ cruor, Quam dimicantes lenta prospiceres viros, Incerta voti.»

59. *Ah! lapis est ferrumque.* Hinc Ovidius, Am. lib. III, El. vi, vs. 59: «Ille habet et silices et vitum in pectore ferrum, Qui tenero lacrymas lentus in ore videt.»

60. *E caelo deripit.* Regius et, quod H. Voss. amplectitur, otiosum esse *et* e declarans, et illico de omittenda præpositione exempla adducit, quæ nihil ad nostrum locum faciunt; *e caelo deripit ille deos.* proverbialiter dictum. Gigantum fabulam respexisse videtur poeta, qui Deos caelo exturbare conati sunt; vel fortasse ad superstitiones magicas pertinet hic versus.

61. *E membris tenuem rescindere vestem.* Ita reposuit Brouckh. ex emendatione Heinsii: vulgo est *perscindere*, quod nimis violentum videbatur Brouckhusio; vel *præscindere*, quod etiam in Venetis Guelf. 1, 3, legitur; quæ varietas et scripturæ compendio oritur. Bach. *præscindere* servavit, quod etiam fecerat Klindworth; et arriserat idem Heynio in Observ.—Designat anteriorem vestis partem, ut alia cum *præ* composita verba. Heinsii conjectura nunc quatuor libris a Voss. collatis firmatur.—Confer Claudian. XV, vs. 135;

Virgilium, Æneid. lib. V, vers. 685.

62. *Ornatas dissoluisse comas.* Scaliger e libro suo, cui consentiunt alii, reposuit *ornatus comæ*; alii libri *ornatus comis*: inter vulgatam et Scaligeri lectionem difficilis optio est. Utramque confirmat poetarum usus. Nam quod H. Voss. scribit, *ornatas comas*, locutionem esse humilem vel vulgarem, id satis confutat, qui profecto non sectabatur vulgaria, Propertius, lib. I, El. II, vs. 1: «Quid juvat, ornato procedere vitta capillo?»

63. *Quater ille beatus.* Numerus mysticus, Virgil. Æneid. lib. II, vers. 242; Ovid. Art. Am. lib. II, vers. 447; Trist. lib. III, Eleg. XII, vers. 25; Metam. lib. VIII, vs. 462; Stat. Achil. lib. II, vs. 154. Macrobius quoque adi, Commentar. in Somnium Scipionis, lib. I, cap. 6.

64. *Cui.* Brouckh. et Voss. Douzam secuti *Quoi* scribunt, more veterum, ut testatur Quintilianus, lib. I, c. 7: «Illud nunc melius quod Cui, tribus quas proposui literis enotamus, in quo pueris nobis ad pinguem sane sonum, quæ et or, utebantur, tantum ut ab illo qui distingueretur.» Hoc est a nominativo, nam et in primo et in tertio casu qui scripsisse veteres ostendit Donatus, in Andr. Act. I, Sc. 1, vers. 140.—Vulgo legitur *Quo*; sed *flendi* verbum cum tertio casu plerumque connecti constat: Tibul.

Sed manibus qui sævus erit, scutumque sudemque 65

Is gerat, et miti sit procul a Venere.

At nobis, Pax alma, veni, spicamque teneto;

Perfluat et pomis candidus ante sinus.

lib. III, Eleg. VII, vs. 8: « Flevisti ignoto sola relicta mari. » Propert. lib. I, Eleg. XII, vs. 15: « Felix qui potuit præsentì flere puellæ. » Idem, lib. I, El. XV, vs. 10: « Desertis olim fleverat æquoribus. »

65. *Scutumque sudemque.* Miles sit: *sudes* potest genus teli militaris intelligi; vel quod præstat, vallus qui a milite portabatur. HEYR.

67. *Spicamque teneto.* Talis Ceres cum spicarum manipulo in dextra, et binis pomis ac binis papaveribus conspicitur apud Boissardum, P. 6. Antiq. p. 60. Sunt enim Pacis eadem quam Cereris insignia; causam reddit Naso, lib. IV, Fast. vers. 407: « Pace Ceres læta est, at vos optate, coloni, Perpetuam pacem, perpetuumque ducem. » Et sic Virginem, sive Astræam, quam et ipsam possis Pacem perhibere, describit Cæsar Germanicus: « Virginis inde subest facies, cui plena sinistra Fulget spica manu, maturisque ardet aristis. » Insignem Titi imp. nummum, in quo Pax spicas dextra, sinistra caduceum tenens, cum studiosis eruditæ vetustatis, communicavit ill. Spanhemius, Obs. ad Callimach. Hym. in Cererem, vs. 138; in Othonis numismate argenteo eandem Pacem, eodem prorsus modo describit Han-

nibal Carus, lib. II, Epist. 186; in æreo Taciti nummo Pax dextra spicas gerit, sinistra hastam, apud eundem. Huic omnino similis alter nummus M. A. Carini, ex gaza ducis Archotani. BROUCKH.

68. *Perfluat et pomis.* Heinsius *Perfluat* hoc loco legit, in Not. ad Ovid. Met. lib. I, vs. 572; quod amplectitur Brouckh. pariterque Vulpus et Heynius. Veretur tamen Heynius ne poetam elegantia aliqua, quam aut noluit, aut non recordatus est, oneraverint. Voss. *si Perfluat* laudat e quibusdam libris textuique immisit; profluere enim poma e sinu: itaque nullus dubitat Voss. quin Tibullo genuinam scripturam restituerit. Nos, quamvis Heinsii *Perfluat* quatuor libris ab H. Voss. collatis insit, servavimus *perfluat*: nam sic habet majors pars codicum. — Est *perfluere pomis*, idem quod *abundare pomis* ac quasi *luxuriari*; satis notæ sunt locutiones *fluere luxu*, *diffluere luxuria*. Nostram lectionem plene confirmat Apuleius, describens Iaidis vel Cereris pallam, Metam. lib. XI, pag. 759: « Quæquæ tamen insignis illius pallæ *perfluebat* ambitus, individuo nexu corona totis floribus totisque constructa pomis adhaerebat. »

ALBII TIBULLI ELEGIARUM

LIBER SECUNDUS.

ELEGIA PRIMA.

QUISQUIS ades , faveas ; fruges lustramus et agros ,
Ritus ut a prisco traditus exstat avo.
Bacche , veni , dulcisque tuis e cornibus uva

1. *Quisquis ades, faveas.* Sacrum ambarvale describit, quod fiebat vere; vide Virgil. Georg. I, vers. 338. Ovidius videtur Tibullum ob oculos habuisse, Fast. lib. I, vers. 658. De tempore, quo hæc venustissima Elegia scripta sit, vide poetæ nostri vitam; vulgo legebatur *Quisquis adest, valeat*. Scaliger emendavit: *Quisquis adest, faveat*; et Douza *Quisquis ades, faveas. Faveat* quibusdam inest codicibus; quin adeo in Vindob. invenitur *Quisquis adest, faveas*. Initio Elegiæ proxime insequentis: *Quisquis ades, lingua vir mulierque fave*. Præconis partes suscepit poeta: silentium enim imperabat præco. Ad Festum in voce *Faventia*, et Servium ad Æn. lib. V, vs. 71, ubi Virgilius ait: « Ore favete omnes, et cingite tempora ramis. » Horatius, lib. III, Od. 1: « Odi profanum vulgus et arceo, Favete linguis. » Ovid. Art. Am.

lib. I, vers. 268: « Quisquis ubique viri, dociles advertite mentes; Pollicitisque favens vulgus adeste mea. » Juvenal, Sat. XII, vs. 83: « Ite igitur, pueri, linguis animisque faventes, Sertaque delubris, et farra imponite cultris. » Et apud Græcos, Aristophanes, in Thesmoph. vs. 40: Εὐφημος πᾶς ἴστω λῶς, Στόμα συγχεῖσθαι.

2. *A prisco traditus... avo.* Catonem de Re Rustic. c. 141, adeas; ibi enim ille ritus describitur. *Tradere* autem est verbum sacrorum, cui respondet *accipere*, ut copiose docet Brouckhusius.

3. *Tuis e cornibus.* De Bacchi cornibus fuse disseruit Brouckh. licet omnibus res nota sit: vide Spanhemii Dissert. VII, de usu et præst. Numism, Gruter. p. LXVI, 8; Gyraldum. Syntag. 8; Hist. Deorum in *Bugene*.

Pendeat; et spicis tempora cinge, Ceres.
 Luce sacra requiescat humus, requiescat arator;
 Et grave suspenso vomere cesset opus.
 Solvite vincla jugis: nunc ad præsepia debent
 Plena coronato stare boves capite.
 Omnia sint operata Deo; non audeat ulla

4. *Spicis tempora cinge.* Hinc Cererem vocabant *spiciferam* et *frugiferam*. et *matrem agrorum*; lapis vetus apud Gruterum, XXVI, 8:

CRRERI

FRVGIF

SACR

L VEIANIVS. COSMVS

P. P.

alius, ibid. 9.

CRRERI AVGVST

MATRI AGR.

Possim et alios referre; sed de Cerere et Baccho vide excursus nostrum ad hanc Elegiam.

5. *Luce sacra.* Unus Martii *luce tua*; sed mihi non placet, non enim ad unam Cererem referendum est sacrum ambarvale, quod etiam pro vinearum proventus fiebat.

7. *Solvite vincla jugis.* Hoc est lora jugorum, quibus illa boum colla alligantur; demite juga. HERN. — Wunderlich. et Bach. *jugis* pro ablativo habere maluit, perinde ac apud Virgilium, Æneid. IV, 479: « Quæ mihi reddat eum, vel eo me solvat amantem. »

8. *Coronato. boves capite.* In Vestæ sacro, asini coronabantur qui molas egerant. Propert. lib. IV, El. I, vs. 21: « Vesta coronatis pauper gaudebat asellis. » Ovid. Fast. lib. VI, vs. 311: « Ecce coronatis panis dependet asellis; Et velant scabras florida sarta molas. » In festo Dianæ canes, id erat Idibus Augustis; Pa-

pinus, Silv. lib. III, 11, 57: « Ipsa coronat Emeritos Diana canes. » Consualibus equi, qua de re Plutarch. in Quæst. Rom. БРОВОУКН. — Notus omnibus est elegans locus Ovidii, Met. XV, vs. 120, de bobus aratoribus, ubi in eos acerbe invehitur, qui laborum socios mactant, feriuntque securi; et Valerius Maximus refert, Romanos olim, non mitius punivisse bovis aratoris interfectorem, quam hominis. Excerpta Scalig. habent *vertice stare boves*. ex prava interpolatione.

9. *Omnia sint operata Deo.* Hæc edicit tanquam præco, ex solemnium sacrarum more. Serv. ad Georg. lib. I, vs. 268: « Sunt aliqua quæ, si festis diebus fiant, ferias polluant. Quapropter et pontifices sacrificaturi præmittere calatores suos solent, ut sicubi viderint opifices assidentes, opus suum prohibeant, ne pro negotio suo et ipsorum oculos et ceremonias Deum attaminent. » Macrob. Saturn. lib. I: « Affirmabant autem sacerdotes, pollui ferias, si indictis conceptisque opus aliquod fieret. Præterea regem sacrarum, flaminesque non licebat videre feriis opus fieri: et ideo per præconem denuntiabatur, ne quid tale ageretur; et præcepti negligens mulcatur. » Hi præcones dicebantur *præclamitatores*, itemque *præcisi*, a præciendo et præclamitando. БРОВОУКН. — Ne ac non ita distingui

Lanificam pensia imposuisse manum.

10

Vos quoque abesse procul jubeo, discedite ab aris,

Queis tulit hesternæ gaudia nocte Venus.

Casta placent Superis; pura cum veste venite,

Et manibus puris sumite fontis aquam.

Cernite, fulgentes ut eat sacer agnus ad aras,

15

Vinctaque post olea candida turba comas.

Di patrii, purgamus agros, purgamus agrestes :

solept, ut alterum vetandi sit, alterum negandi. Tibullus tamen illis promiscue utitur. Nam *non audeat* eandem hoc loco vim habet, ac *ne audeat* supra, lib. I, Eleg. III, vers. 21: « Audeat invito ne quis discedere amore. » Quod non convenit veterum grammaticorum præceptis, ut Quintiliani, lib. I, §. 50; sed usus tyrannus. HUSCHKE.

11. *Discedite ab aris.* Cod. Paris. et alii, editionesque *discedat ab aris*. Cui tulit. Muretus edidit *discedite ab aris queis*, quod confirmant Voss. 1, 2, 5.

12. *Hesternæ... nocte.* Pro *Hesternæ*, cod. Paris. Lips. alii edit. *Ald. externis*.

13. *Pura cum veste venite.* Capiendum de veste candida; Ovid. Fast. lib. IV, vs. 619: « Alba decent Cere-rem: vestes Cerealibus albas Sumite; nunc puli velleris usus abest. »

14. *Et manibus puris.* Hesiodus, vs. 724: Ἐγὼ καὶ ἡμίμαι. Μηδίκος δὲ ἦτορ Διὶ λίσσεν ἄθρονα δῖον Χερσὶν ἰπποισιν, μὴ δ' ἄλλοις ἀπαλότοιςιν. Οὐ γὰρ τῷτοι κλύουσιν, ἀποκύνουσιν δὲ τ' ἱμάς. Brouckh. existimat literam superam in voce *puris* accrevisse ex proximo verbo *sumite*. Idem *puris* legi jubet, ut *fontis* epitheton sit, ut apud Ovid. Fast. lib. IV, vs. 314, et apud Propertium, lib. III, Eleg. 1, vers. 3. Sed libri nihil mutant, et

tuetur vulgatam Ovidius, Pastor. lib. V, vs. 435: « Terque manus puras fontana perluit unda. »

15. *Ut eat sacer agnus ad aras.* Is agnus circum agros ducebatur; ideo *ambarvalis* dictus. Festus ait: « Ambaruales hostiæ appellabantur, quæ pro arvis a duobus fratribus sacrificabantur. Ambarvalis hostia est, quæ rei divinæ causa, circum arva ducitur ab iis qui pro frugibus faciunt. » In membro priore legebat Szaliger, *a duodecim fratribus*, id quod nos in medio relinquemus: neque enim fieri non potuit, ut egerint partito. Virgil. in Georg. lib. I: « Terque novas circum felix eat hostia fruges. » Vides et Maronem et nostrum Albium consulto uti verbo *cundi*: in quo verbo est significatio liberæ voluntatis. Non enim hostiæ ligabantur; et si apud aram reluctantur, non litabant. Confer Plinium, lib. VIII, c. 45; Macrobi. lib. III, c. 5; Servium, ad Æn. lib. II, vs. 133. ВРΟΥСКН.

16. *Vinctaque.* Editio anni 1472, et Reg. Lep. Venet. 1493, *Vinctaque*; Venet. 1491, *Ald. Vinctaque*; nempe omisa est in istis lineola supra litteram *i*. HUSCHKE.

17. *Di patrii.* Sunt Penates; Macrobi. Saturn. lib. III, c. 4. Addit Hyginus in libro quem de diis

Vos, mala de nostris pellite limitibus;
 Neu seges eludat messem fallacibus herbis,
 Neu timeat celeres tardior agna lupos.
 Tunc nitidus plenis confusus rusticus agris,

20

Penatibus scripsit, vocari eos *ἑρῶες* *καρπῶες*; sed nec hoc Virgilius ignoratum reliquit: «Di patrii, servate domum, servate nepotem.» Preces antiquas apud Catonem de R. R. invenire poteris, et superstitione et sermone insignes.

18. *Pellite limitibus*. Cod. Paris. *vestris*; Passeratii liber, *tollite limitibus*; Ed. min. anni 1472, *lemilibus*; jam *tollite*, quod exstat etiam in uno Guelf. manifesta est interpolatio. Nam *pellere ac depellere* adeo trita sunt in hac re poetarum consuetudine, ut Persius Deos averruncos simpliciter vocet *depellentes*, Satir. V, vers. 167. Accedunt Græci, Homer. lib. XV, vs. 503 ἱεὶς: σῶσθαι καὶ ἀποσῶσθαι κατὰ νόμον. HUSCHK. — Nihilominus illust. H. Voss. recepit *tollite*, exemplis frotus quæ huc non pertinent.

19. *Nec seges eludat*. Virgil. Georg. lib. I, vers. 226: «sed illos Expectata seges vanis elusit aristis.» *Eludere* proprium est verbum. Nonnunquam tamen legimus apud poetas eodem sensu *decipere, fallere, mentiri*, quod fusc ostendit Brouckh., loca citans multa, qua doctrina et garritate est. Tu Ovidium adi, Met. lib. V, vers. 480; de Ponto, lib. II, Ep. 12, vs. 29; Fast. lib. IV, vs. 645; Am. lib. III, Eleg. 2, vers. 34. Adi pariter Symmachum, lib. X, Ep. 121, et Silium de agro Falerno, lib. VII, vs. 160; denique Quintilianum, Decl. 12.

20. *Tardior agna*. Brouckh. *seguior* anteposuit, quod e libris quibusdam

receperat Scaliger. Ait Brouckh. «*seguis* dicitur, quasi sine igne.» H.

Voss. exquisitius esse *et seguior* declarat, et *tardior* nihil esse nisi forte glossam: qua in re Bach. quoque habet consentientem. At nihilominus nos vulgatam servavimus, quæ sensum præbet magis idoneum ad ovis naturam depingendam. Agna hic *tarda*, ut supra, lib. I, El. 1, vs. 32, *deserta* vocatur: non male expressit hunc versum MOLLEVAUT.

Que la lente brebis déballe au loup rapide.

Sed ad sensum propius accessit pedestri sermone MIRABEAU, *ne craigne pas*. Sic enim *et pellite* respondet *neu timeat*. Non timet quia non adsunt lupi a diis patriis repulsi, quod si adessent, illos agna, qua tarditate est, effugere non posset. Labet locum referre illustrissimi gallici poetæ DELLILE, qui in opere dicto *l'Imagination*:

O Pâles, disait-il, reposez mes sacrifices;
 Protégez mes brebis, protégez mes génisses
 Contre la faim cruelle et le loup insatiable;
 Que je trouve le soir le nombre du matin;
 Qu'autour de mon bœuil, exerce sentinelle,
 Sans cesse, en balayant, rode mon chien fidèle.

21. *Nitidus*. Horat. lib. I, Epist. 14, vs. penult. «Me pinguem et nitidum bene curata cute vises;» et lib. II, Sat. 12, vs. 128: «quanto aut ego parcius, aut vos, O pueri, nituistis, ut huc novus incola veniat!» Tunc, quum fient sacra pro frugibus, confusus rusticus novis frugibus plenis et magnam spem ostendentibus, ingeret, etc. sic Torrent. ad Horat. Epod. II, vs. 43; Salmasius ad

Ingeret ardenti grandia ligna foco ;
 Turbaque vernarum , saturi bona signa coloni ,
 Ludet , et ex virgis exstruet ante casas.

Eventura precor : viden' ut felicibus extis 25
 Significet placidos nuntia fibra Deos ?

Vopiscum, p. 361; Brouckh. et Vulpus ad hunc locum. *Tunc*, quando vero? Quum seges non eluserit messem, quum messis segeti responderit: quomodo præterea sementi *confusus* rusticus dici possit, rei quæ non raro fallit? Scaliger, quo acumine erat, has difficultates sensisse videtur. « Profecto, inquit, hic est spurium nescio quid in voce *agris*. » Ipse censet legendum *areis*. Heinsius cum Guyeto *horreis* corrigebat, quod placere potest propter *ri plenis* et *confusus*, et mox *saturi*; idque Horatianum illud confirmare videtur, lib. II, Ep. 1, vs. 140, et seqq. Hæc quidem Heynius, qui tamen ipse fatetur inesse huic lectioni aliquid, quod auris vix ferat; tum vero eodem sensu accipi posse *plenos agros*, quum matura seges est, aut quum jam demessa in agris relinquitur ut arescat. Ut ut est, non intelligo cur in re tam liquida hæserint doctissimi viri, præsertim quum voce *confusus* constet *Tunc* ad tempus esse referendum, quo messis adhuc in incerto foret; nihil mirum enim si rebus jam peractis confidas, aut opibus jam comparatis. H. Voss. ne forte eventus agricolam deluderet, *ri Tunc* ita distulit, ut non nisi post vindemiam hæc peragenda essent.

22. *Ingeret*. Ita jam Muretus ediderat, et optimorum librorum auctoritate firmatur; olim *Ingerat*.

23. *Saturi... coloni*. Olim legebatur *satyri coloni*; quæ aberratio, quamquam levis ac pæne jocularia,

in quantas angustias redegerit bonum Cyllenium, miraberis, si inspicere volueris. BROUCK.

24. *Ex virgis exstruet.. etc.* Ante focum sacrum umbracula, sub quibus potarent et luderent. Cujusmodi umbracula fuere quoque in Veneris sacro, cujus Pervigilium habemus, 5, 6 et 44. Casæ e myrteis frondibus factæ. HEYN. — H. Vossius in quamcunque velis conjecturam promptus, hic ait sinceram lectionem esse *construet*, quod quum compendii causa scribebatur *o struet*, ita ut inde falsum *ex* processerit. Sunt qui *arte* loco *ante* legi velint, et ita intelligant ut puerorum ludum significet hic versus; sed bene se habet recepta lectio. Huschkus malit, *e virgis exstruet*, quam *ex virgis exstruet*; sicut apud Propert. lib. I, Eleg. III, vs. 36: « Alterius clausis expulit e foribus. » Huschkus opinatur esse has exstructiones mera vernarum *adipparata*.

25. *Eventura precor*. Lib. I, El. v, vs. 57: « Evenient, dat signa Deus. » In Lipsii Excerptis erat *cælestibus extis*, minime probanda lectio. *Viden'* ut inexpectatum et repentinum aliquid denotat; nec exempla desunt.

26. *Significet... nuntia fibra*. Miratur Huschkus in nullo libro reperiri *significat*, veteres enim post *viden'* ut indicativum ponere solent. Plaut. Curr. I, Sc. III, 3: « Viden' ut anus tremula medicinam facit! » Ibid. vs. 32: « Viden' ut misere moriuntur! nequeunt Complecti satis. »

Nunc mihi fumosos veteris proferte Falernos

Consulis, et Chio solvite vincla cado.

Vina diem celebrent : non festa luce madere

Est rubor, errantes et male ferre pedes.

36

Sed bene Messalam sua quisque ad pocula dicat,

Nomen et absentis singula verba sonent.

Gentis Aquitanæ celeberrima Messala triumphis,

Et magna intonsis gloria victor avis;

Plura exempla conguessit Bentleius, ad Horat. lib. I, Ep. 1, vs. 91. — *Sig-
nificare* est verbum haruspiciæ at-
que divinationis. Cicero, Catilin. II,
cap. 13; de Harusp. Resp. c. 12, lib.
I, de Divinat; c. 1. Quæ hic *nuntia
fibra* eidem nostro Tibullo, lib. I,
El. VIII, vs. 3, *conscia fibra* dicitur.

27. *Fumosos... Falernos*. Scal. per-
petuus immutator scripsit: « Nunc
mihi nunc fumos veteris proferte
Falernos Consulis; » at Johannes
Valerianus corrigebat: « Nunc mihi
fumosi veteres proferte Falernos
Consulis; » ut scilicet *fumosus con-
sul* dicatur, sed id pernæ suinæ con-
venit, minime vero consuli. Mas-
culino genere dixit poeta *Falernos*,
quod *cados* subintelligeret.

28. *Consulis*. Per veterem consu-
lem intelligitur vetustas vini, quia
ut notum, annos vini a consulibus
computari solitos cadis inscribebant;
Horat. lib. III, Od. XXI, vs. 1: « O
nata mecum, consule Manlio. »

29. *Vina diem celebrent*. Exquirit
loquendi ratio pro vulgari, *com-
potatione dies celebretur, exigatur*.
BACH. — Macrobius, Saturn. lib. I,
c. 11, ubi de sacrificio, quod Junoni
Caprotinæ faciebant liberæ pariter
atque ancillæ, Nonis Juliis: « Quæ
(ancillæ, habitu matrumfamilias
ac virginum sumpto) quum a Livio

in castris distributæ fuissent, viros
plurimo vino provocaverunt, diem
festum apud se esse simulant. »
Inspice, sodes, Horatium, lib. III,
Od. 28. ΒΑΟΥΣΚΗ. Non multum a
Tibulli sententia recessit MOLLE-
VAUT, qui vertit :

Le buveur
Peut aujourd'hui sans honte errer d'un pied
tremblant.

31. *Sed bene Messalam*. De hoc
ritu adi Schol. ad Theocr. Idyl. xrv.
vers. 18: Ἐκώθουσι ἐν τοῖς συμπόσις
ἀκρατον λαμβάνειν καὶ οὐκ ἐν τῷ
πρωμένειν ἢ φίλους, καὶ ἰαχὴν τῇ γῇ,
καὶ θύγγεσθαι τῶν φιλάτων τὰ ἡνόμενα.
Scaliger malebat *bene Messalæ*; sed
utrumque dicitur. Ovid. Art. Amat.
lib. I, vs. 601: « Et bene dic domi-
næ, bene, cum quo dormiat illa. »
Idem, Fast. lib. II, vs. 637: « Et,
bene vos, patræ bape te, pater opti-
me, Cæsar, Dicite suffuso, per sacra
verba mero. »

32. *Singula verba*. Cujusque præ-
sentis convivæ verba ita ut sæpius
iterata sonent. Nec MOLLEVAVT mul-
tum aberravit a textu, quum ver-
teret :
Son nom dans nos festins doit retentir sans cesse.
Wingard in Act. Soc. Frag. T. 1,
p. 144. correxit; *Omen et absentis*;
sed perperam.

34. *Intonsis gloria victor avis*. Bo-

Huc ades, adspiraque mihi, dum carmine nostro 35

Redditur agricolis gratia Cælitibus.

Rura cano rurisque Deos : his vita magistris

Desuevit querna pellere glande famem :

Illi compositis primum docuere tigillis

Exiguam viridi fronde operire domum ; 40

Illi etiam tauros primum docuisse feruntur

dei codex habet *abes*. Fabricius ad Horat. lib. I, Od. XII, hunc locum sic citabat, « intonsis gloria victor ades ; » pro, inquit, *gloria intonso-*
rum ; quales Romani veteres fuerunt. At Brouckhus. expedit suis exemplis, nunquam Romanos ita locutos esse, et *intonsum* semper cum alia voce substantiva, vel cum nomine proprio junctum fuisse ; quam demonstrationem ubi absolvit, statim ad tonsores transit, locum laudans Varronis de R. R. c. 11, secundum quem illi in Italiam et Sicilia primum post urbem conditam anno 454, migraverunt, a Ticinio Mæna adducti. Cæterum lectio *avis*, quæ Scaligero debetur nunc codicibus firmatur. H. Voss. quo pentametrum faceret vividiorem, *Et in Tu* mutavit.

35. *Huc ades*. Edit. Lips. cum aliis, *Nunc pro Huc*.

36. *Redditur gratia* pro beneficiis acceptis. Catul. Carm. LXV, vs. 150 : « Hoc tibi, quod potui confectum carmine munus. Pro multis, Alii, redditur officij. »

37. *His vita. magistris*. Corvin. *queis* ; quod amplexi sunt H. Voss. et Bach. favente Heynio : ut nos vulgatam servandam censuimus.

38. *Desuevit. Destituit* minus aptum huic loco quam *desuevit*, quod legitur in libris melioribus.

39. *Primum. Primi* erat in secun-

do Wittiano. *Tigilla* sunt tigna parva, sive perticæ, quibus pectinatim positæ, et fronde, vel arundine, aut stramine intectis, fit tuguriolum ad habitationem agrestem. BROUCKH.

40. *Exiguam... domum*. Lucret. lib. V, vs. 953 : « Sed nemora atque cavos monteis, silvasque colebant Et frutices inter condebant squalida membra, Verbera ventorum vitare imbreisque coacti. » Brouckh. existimat *domus* appellationem splendidiorem esse quam quæ talibus conveniat habitationibus ; quamobrem *casam* in textum recepit e quibusdam codicibus. At ille, dum citandis locis operam dabat, Horatii, ut opinor, immemor fuit, qui lib. III, Od. I, vs. 22 : « Somnus agrestium Lenis virorum non humiles domos Fastidit. »

41. *Primum*. Librorum magna est varietas, quum alii, quorum est Paris. *primi* habeant, alii contra *primum*. Gebhardus, Voss. et Bach. pro *servitium*, legunt *servitio* ; pro *docuisse*, iidem *domuisse* : hoc quidem e libris, illud e conjectura Gebhardi ; vulgatam enim *docuisse servitium* parum conçinne dictam declarant. Nilominus præstat vulgata, quæ integra librorum testimonio fulta est ; quum contra Gebhardi lectio, non nisi immutatione facta, constare possit. Hic ruris Dei tauros *docuere servitium*, id est *servire homini*. Su-

Servitium, et plaustro supposuisse rotam.
 Tunc victus abiere feri : tunc consita pomus ;
 Tunc bibit irriguas fertilis hortus aquas ;
 Aurea tunc pressos pedibus dedit uva liquores ,
 Mixtaque securo est sobria lymph a mero.

45

pra, lib. I, El. iv, vs. 17, legimus :
 « Longa dies homini docuit parere
 leones. »

43. *Tunc consita pomus.* Excerpta
 Lipsii habent *insita*, quod Brouckh.
 Voss. Bach. amplexi sunt ; aiunt
 enim opponi arboribus silvestribus
 et feris, eas quæ in hortis inseri
 solebant, unde melior iis natura
 conciliaretur. De hoc inserendi ge-
 nere, jam Lucret. V, vs. 1360, locu-
 tum esse, etc. Alteram lectionem
 Heynius tuetur. « Nec enim ad pri-
 ma vitæ mitioria initia insitio retra-
 hi potest, sed exquisitiorem vitæ
 cultum expectare id inventum de-
 buit ; tum vero ignorari non pote-
 rat, quod ex vitæ communis usu te-
 nemus, arbores etiam silvestres sa-
 tione et cura in mitiorum arborum
 censum primum venisse. » Brouckh.
 lectorem per omnia scriptorum lo-
 ca ducit, ubi de insitione vocabulum
 quantumcunque occurrit.

44. *Irriguas.* Noster active posuit,
 quæ *irrigant* ; sic etiam Maro, Georg.
 IV, lib. vers. 32 : « irriguumque bi-
 bant violaria fontem. » Alias pas-
 sive ponitur : Horat. lib. II, Sat. iv,
 vs. 16 : « irriguo nihil est elutius hor-
 to. » Naso, Metam. lib. VIII, vers.
 646 : « Quodque suus conjux riguo
 collegerat horto. » Propert. lib. I,
 El. xx, vs. 37 : « Et circum irriguo
 surgebant lilia prato. » Brouckh.

45. *Aurea tunc pressos.* Complures
 libri, ut Paris. et Lips. *Antea* :
 falsum. Nonnulli habent *tum*. Dio-
 dorus Siculus, Biblioth. lib. I, ait

Osirin, sive Bacchum vitis culturam
 primum invenisse. Jovianus Pon-
 tanus, Am. lib. I, Carm. 18, pulchre
 cecinit hoc inventum. BERTIN hic
 quoque eximii, in imitando Tibullo,
 ingenii documenta dedit, qui hunc
 in modum superiora imitatus est,
 lib. III, Eleg. v :

C'est lui qui le premier, au gland tombé des
 chênes,

Fit succéder l'olive et le don des vergers.

La feuille alors couvrit l'aille des bergers,
 Et le sol altéré but les sources prochaines.

Alors on maria la vigne au peuplier ;
 Sous les pressoirs rougis des flots de vin cou-
 lèrent ;

Le taureau sous le joug apprit à se plier,

Et sur un double essieu les chars pesans ron-
 lèrent.

46. *Est a tacente Brouckhusio in*
finem versus rejectum, vulgo in
medio legitur; idque suavius. Hærv.
 — Voss. quo in verba substantiva
 infenso animo est, hanc voculam
 omnino exulare jussit. Hushkiius
 exempla quædam inducit, quibus
 aperte ostendit Tibullum, plerum-
 que *est* in penthemimeri usur-
 passe. Tu vid. ad lib. I, El. 1, vers.
 34 ; Eleg. iv, vs. 32 ; lib. II, Eleg. v,
 vs. 36 ; vide etiam Propert. lib. IV,
 Eleg. 1, vs. 58 ; Ovid. Fast. lib. I,
 vers. 526. Achilles Statius ait : « *Se-
 curo*, quod capiti non noceat : an po-
 tius quod securos et curis solutos
 reddat. » Prior interpretatio, si
 Brouckhusio confidas, non nauci
 est ; altera verior et Achille dignior.
 Tu ipse eligere poteris, utrum vi-

Rura ferunt messes, calidi quum sideris æstu

Deponit flavas annua terra comas.

Rure levis verno flores apis ingerit alveo,

Compleat ut dulci sedula melle favos.

50

Agricola assiduo primum satiatus aratro

Cantavit certo rustica verba pede ;

Et satur arenti primum est modulatus avena

Carmen , ut ornatos diceret ante Deos.

num idcirco *securum* dicatur, quia admixta aqua est; an contra *securum* τὸ *sobria* oppositum, eo sensu intelligendum sit, quod curas abigat.

48. *Annua terra*. Quæ quotannis renovatur; hinc annuus agricolæ labor. Sic Catullo aliisque poetis *Luna* dicitur *menstrua*; legitur etiam in libris *arida*.

49. *Rure levis verno flores*. Fruterius *vernos flores* legebat, eo quod *vernum rus* non alibi, *flores* autem *vernos* passim odoratus esset. Gebhardus *vernum rus* tuetur. Brouckh. ait neutrum verum esse; τὸ *verno* enim referri debere ad *alveum*, non ad *rus*, non ad *flores*; addit denique Brouckh. Junio mense castrata esse alvearia. Voss. et Bach. cum Gebhardo fecere, et *rure* cum *verno* jungendum esse docent; ita enim postulare sinceram ac nativam construendi rationem; sane temporis epitheta, quod ipse agnovit Brouckhusius, eleganter ad ipsas res transferuntur. Sic Ovid. Art. Amat. lib. I, vs. 367, *matutinos capillos* dixit; sic Cicero pro Milone: « Nocturnis canibus dilaniandum reliquisti. »

51. *Satiatus*. Scaliger conjectit *lassatus*, quod textui obtrusit. In duobus apud Brouckh. *defessus*; sed glossam olet hæc lectio. Heynius hoc loco sese valde dubium præsti-

tit: « *Satiari* dicimur rebus quæ nobis gratæ jucundæque vel sunt, vel videntur, quas ante cupide appetiveramus, quibus expleti sumus et quarum copia, vel nimio usu fastidium contraximus; non autem miseriis, laboribus et ærumnis, nisi de iis ita disseritur, tanquam aliquam voluptatem afferant. » At Huschkius expedit posse aliquem ærumnis et laboribus satiari. Euripid. Phœn. κέρων ἔχοντα ἰμῶν κακῶν; Homer. Odyss. lib. IV, vs. 541, ἀντὶρ ἰατρὶ κλειῶν τε κυλινδμενός τ' ἰκέρισθην.

52. *Cantavit certo* etc. Primum quidem Hymni sunt inventi, ac Chori: deinde etiam qualiscunque comœdiæ rudimenta, jactis alterno cantu opprobriis; vide Horat. lib. II, Epist. I, vs. 139, et eruditæ ibi Dacerii notas.

53. *Modulatus avena*. Vulpius *modulatus* in *meditatus* mutat, sed queritur cui bono? Æneidos immemor erat doctus ille vir, ubi in ipso initio Virgilius *gracili modulatus avena* dixit.

54. *Ut ornatos diceret ante Deos*. Muretus est, qui *daceret*, quæ lectio olim erat vulgaris, in *diceret* emendavit, librorum auctoritate fretus. Brouckh. fuse docet *ducere carmen*, gravioris operæ esse, quam ut rustico homini conveniat: verbum

Agricola et minio suffusus, Bacche, rubenti

55

Primus inexperta duxit ab arte choros.

Huic datus, a pleno memorabile munus ovili,

Dux pecoris hircus : duxerat hircus oves.

autem *dicere* in rebus levioris momenti usurpari. Idem *ornatos Deos* sertis coronatos esse vult. Sed Huschkius ait : « Dicit autem ille (agricola), nunc carmen, quod *primum* avena modulatus erat, ad celebrandos, *laudandos Deos*, hoc est, Hymnum; quare *ornatos* hic sumo pro *laudatos*, honoratos. Quo sensu saepe aliquis *ornari* dicitur vel simpliciter, vel etiam adjecta voce *laudatus*. » Sed pace eruditi viri Brouckhusius sensum videtur protulisse meliorem : modulatur carmen agricola, solus secum, ut festis diebus, tunc quum Dii ornati erunt, perite ante illos cantare possit.

55. *Et minio suffusus*. Ab Hymnis transit poeta ad Choros, qui vel maxime in honorem Liberi patris instituti fuerunt. Ideo autem minio inficiebantur, quia ipse Bacchus hoc metallo colorari credebatur. Rustici quoque Dii miniabantur. Virgil. Ecl. X, vs. 27 : « Pan, Deus Arcadis venit : quem vidimus ipsi Sanguineis ebuli baccis minioque rubentem. » БРОУКХ. Plinius, lib. XXXIII, c. 7 : « Invenitur in argentariis metallis minium quoque, et nunc inter pigmenta magnæ auctoritatis, et quondam apud Romanos non solum maximæ, sed etiam sacræ. Enumerat auctores Verrius, quibus credere sit necesse, Jovis ipsius simulacri faciem diebus festis minio illini solitam, triumphantiumque corpora : sic Camillum triumphasse. Hæc religione etiam nunc addi in unguenta cœnæ triumphalis, et a censori-

bus in primis Jovem miniandum locari, etc. »

56. *Inexperta duxit ab arte*. Omnes omnium libri consentientes, *arte* exhibent : sed Staliger, cui opus erat arx Atheniensium ubi primam tragœdiam celebrare posset, *arce* legit. Sed ut bene notat Brouckh. infeliciter hoc in loco rem gessit vir magnus, et timeo ne sibilis consecutemur ejus tragœdiam. De rudibus rusticorum choris agit Tibullus. Ars inexperta dicitur, cujus nullum factum est periculum.

57. *A pleno*. Guelf. 2. *e pleno*; ita lib. I, El. II, vs. 37, pro *de paupere mensa Dona*, alti habent *e paupere mensa Donu* : illud credo usitatus. Virgilius, Ecl. I, vs. 7 : « illius aram Saepè tener nostris ab ovilibus imbuet agnus. » Non obstat locus Catulli, xx, 12 : « Meisque pinguis agnus ex ovilibus Gravem domum remittit ære dexteram. » HUSCHK.

58. *Dux pecoris hircus*. Emendavit Heinsius. *Dux pecoris hircus duxerat hircus oves*. Quod Brouckhus. Strombeck, Voss. in textum iutulerunt. Voss. etiam corrigere vellet : *Dux hircus capras duxerat et oves*. VVassenberg contra : *Dux pecoris hircus : auxerat hircus oves*. Sed hæc omnia pro nugis habenda sunt, neque nauci existimo istas emendationes, vel potius depravationes. Saepè sæpius in elegiis versus invenies, qui sententias subjiciunt ad rem augendam aptas, ut est illud Ovidii, Am. lib. III, Eleg. v, vs. 27 : « Utque procul vidit carpentes pabula

Rure puer verno primum de flore coronam

Fecit, et antiquis imposuit Laribus.

60

Rure etiam, teneris curam exhibitura puellis,

Molle gerit tergo lucida vellus ovis:

Hinc et femineus labor est; hinc pensa colusque;

Fusus et apposito pollice versat opus:

Atque aliqua assiduæ textis operata Minervæ

65

tauros; Carpebant tauri pabula læta procul.» Absint itaque *hirtæ oves*, montesque repetant. Nos Bachium nunc resellamus, qui verborum ordinem mutat, *Dux hircus pecoris* scribens; ait enim, eas tantum syllabas produci posse sequente *h*, quas sequuntur voces græca forma compositæ: ita ut hic ad producendam ultimam syllabam *ris*, cæsura opus sit. Thierschius est qui hanc inversionem proposuit, et adsunt quatuor libri Voss. 3 et 4, Monach. et Gotth., quibus hæc emendatio fulta, probari possit. Huschkius vulgatam servat; exempla, quinadeo præcepta asserens de productione ope sequentis *h* facta, nulla cæsura adhibita. Sergius enim dixit, p. 1830: «Tertius modus est, quum correptam vocalem duæ consonantes sequuntur, quarum prior est consonans et æquens *h*, quæ aspirationis a plerisque creditur nota.» Virgilius, lib. XI, *Æn.* vs. 89: «Seu molli violæ, seu languentis hyacinthi.» Ansonius, 44, 4: «Mercator hodie, cras citharædus eris.» Quod sequitur *daxerat*, Mureti emendatio est; cod. Paris. cum aliis et edit. veteres *auxerat*; Lips. *hauserat*; pauci *auferat*. Crediderim Heynium Tibulli sensum invenisse, quum dixerit: «Ultima addita intelligi debent, quod animal *ἡγµεναν* jure datum fuerit ei, qui reliquis præstaret.»

Sed idem hemistichium Tibullo abjudicat; immo distichon integrum ex margine irrepsisse putat: meminerat aliquis Horatianum: «Carmine qui tragico vilem certavit ob hircum;» nos sensum poetæ explanavimus, sibi habeat itaque Heynius suos asteriscos.

59. *Primum*. Brouckhusius, non monito lectore, edidit *primam*; inest hæc lectio H. Vossii primo et quinto.

61. *Teneris curam exhibitura*. Lanificium et ars textoria. *Curam exhibitura*, idem est quod græce *κρήνη κρήνη*.

62. *Molle... vellus*. Ovid. *Fast.* lib. IV, vers. 773: «Lanaque proveniat nullas læsura puellas, Mollis et ad teneras quamlibet apta manus.» *Lucida* nempe fluvio mersata salubri.

64. *Et apposito... versat*. H. Voss. e tribus reposuit *ut verset*, quasi hæc lectio sensum melius jungeret; sed longe elegantior est vulgata. Vid. vers. 60; et supra, lib. I, *Eleg.* II, vers. 82.

65. *Assiduæ textis operata Minervæ*. Cod. Paris. *assidue textrix operata Minervam*; sed inest *textis* Vossii tertio; *Minervæ* autem, præter Brouckhusii tres, etiam habent Vossii 1 et 4. Legitur *assiduæ* in quibusdam Vossii; *Minerva* græce epitheto *ἡγµενε* vocatur, et Horatius eam *operosam* dicit, lib. III, *Od.* XII, vs. 4.

Cantat, et applauso tela sonat latere.

Ipse interque greges, interque armenta Cupido

Natus, et indomitas dicitur inter equas.

Illic indocto primum se exercuit arcu.

Hei mihi! quam doctas nunc habet ille manus! 70

Nec pecudes, velut ante, petit: fixisse puellas

Gestit, et audaces perdomuisse viros;

66. *Applauso tela sonat latere.* Male Scaliger *sonant* receperat, quod nusquam legitur, nisi in solis duobus Gebhardi Palatinis, atque in Perreii Excerptis. Scaliger etiam *appluso* scripserat. In Corvino legitur *appluso*. Muretus ediderat *a pulso*. Sed Heinsio commendante, Brouckh. e codd. antiquis *applauso* reduxit. Sic Virg. *Æn.* lib. XII, vers. 85 et 86: «manibusque lacesunt Pectora plausa cavis.» Sic et Valerius Flaccus de *Nymphis Bithynis*, lib. III, vs. 527: «tellus pede plausa sororum.» H. Voss. et Bach. ex uno Ang. mutant *applauso pectine tela sonat*. Isaac. Vossius ad Catullum notaverat *pectine lana sonat*. Præterea huic lectioni favet Ciris, vers. 179: «Non Libyco molles plauduntur pectine telæ.» Heynius merito ab H. Vossio, cum irrisione dimittitur, quippe qui *latus textricis* interpretatus sit, quum *latus telæ* significet hic locus. Hæc est, quæ pulsa pectine, vel radio sonitum edit. Tela tam ipsum opus est quod texitur, quam jugum in quo stamen explicatur. Sophocles sonitum illum mirum in modum expressit: ἡ τῆς ἀπιδὸς φωνή.

67. *Ipse interque greges.* Legebatur *Ipse quoque inter agros.* At Brouckh. genuinam et potioribus libris scripturam reducens, lepide ait: «Inter agros qui nascitur, eum in aliqua

fossa aut scrobe nasci oportet. Neque arbitror latine ita efferri posse, non magis quam si dicas inter urbem nasci.» In Pervigilio Veneris, vers. 76: «Ipse Amor puer Dianæ rure natus dicitur. Hunc ager, quum parturiret ipsa, suscepit sinu; Ipsa florum delicatis educavit oculis.» BERTIN, lib. III, Eleg. v:

L'Amour même, entouré de coursiers indociles,
De troupeaux mugissans, dans un bocage est né.

C'est là qu'en grandissant il essaya ses armes:
Ses premiers traits, dit-on, se perdaient en hasard.

Ciell qu'Amour a depuis profité dans cet art!

68. *Inter equas.* H. Vossii quintus et edit. anni 1472, *agras*.

69. *Indocto arcu.* In edit. Lips. *indomito*, ex superiore versu in hunc irrepsit.

70. *Hei mihi.* C. Paris. *Hey mihi*, Lips. *Neu*. VVitt. unus Brouckh. et Hamb. *Heu*. Nos *Hei* cum Huscchio reposuimus; nam infra, in hujus libri Elegia VI, vers. 28, omnes libri in *Hei* consentiunt.

72. *Gestit, et audaces.* Unus VVitt. *Gaudet*; in Colbertino *indomitos*, et pro diversa lectione *audaces*. Error ortus est e vers. 68; unde etiam in ed. Lips. apud Heynium, vers. 69. *Indomito ... arcu* venit pro *indocto*. cui Statius substituere malebat *indoctus*.

Hic juveni detraxit opes ; hic dicere jussit

Limen ad iratæ verba pudenda senem :

Hoc duce , custodes furtim transgressa jacentes , 75

Ad juvenem tenebris solâ puella venit ;

Et pedibus prætentat iter , suspensa timore

Explorat cæcas cui manus ante vias.

73. *Detrahit opes.* Gaelf. I ; præ opes habet *opus* ; idem habent cod. Paris et Askew. Colbert *et pro hic* ; Laudi liber et Bodl. *datere*.

74. *Iratur.* Absolute, omisso *puella*, quod notandum. Propert. lib. I, Eleg. IX, vers. 22 : « Et nihil iratæ posse negare tute. » Idem lib. III, Eleg. VIII, vs. 28 : « Semper in irata pallidus esse velim. » Non possum, quin hoc loco de senili amore venustissimam imitationem referam, quam fateor, jam ad primi libri secundam Elegiam adscribere debuissim ; sed mihi, nescio quo fato, exciderat :

Mais tremble , ô toi qui ris de mon tourment !
Tremble ! L'Amour t'en réserve un terrible.
Censeur malin , crains cet art invisible ,
Qui d'un seul coup frappe et venge un amant.
Pour avoir ri des maux de la jeunesse ,
À ses chagrins pour avoir insulté ,
Que d'imprudens j'ai vus , dans leur vieillesse ,
Tordre leurs mains aux fers de la beauté ,
Balbutier un aveu ridicule ,
Se parfumer , parer leurs cheveux blancs ,
Et tout transmis , au pied d'un vestibule ,
De leur martyre amuser les passans !

BARTIN, lib. II, Eleg. 1.

75. *Hoc duce.* In Gothano legitur *dulce*, loco *dulce*, manifesto errore. — Heynius hic iterum impedimento est, quominus puella per vias ad juvenis domum perducere se patiatur. Non sinit ille pudicitiam indefessus custos, sedibus suis exeat, jubetque amatorem domi expectat ac reci-

piat. Verum Tibullus aliter statuit ; quippe qui eam solam venire dixerit, et sunt profecto janitores, quos *custodes jacentes* adpellat poeta ; ita ut necessario puella fores transgrediatur domumque derelinquat.

77. *Et pedibus.* Junior Burmann. legi vult, « Et digitis prætentat iter. » Ovid. Met. VIII, 398 : « Institerat digitis, primos suspensus in artus ; » Seneca. Epist. III, *summis digitis ambulat*. Sed hæc omnino diversa sunt. Puella iter prætentat pedibus, sicut Phoenix cæcus apud Ovidium, in lib. va. 262 ; et Œdipus apud Senecam, vs. 656 : « Baculo senili triste prætentans iter. » Eademque simul dicitur explorare vias manibus, ut etiam cæci dicuntur *χειρὶ φελαγᾶν*.

78. *Explorat cæcas cui.* Ovid. Fast. lib. II, vs. 336 : « Et præsert cautas subsequiturque manus. » Nescio quid sibi velit Heynius, quum dicat : « Legendum videtur ex genio poetæ, vel *sed*, vel *et*. » Cui omnibus sensum præbet idoneum facilemque. At H. Voss. qui jam per aliquot versus textui pepercerat, ex alia Heynii conjectura *dum* reposuit, causam interserens incommodum esse *et cui* post *cæcas*, et insuper, particulam *dum* eundem locum obtinere, lib. I, Eleg. III, vs. 56 : « Messalam terra dum sequiturque mari. » Huschkius exclamat : « Mirum commentum ! nonne etiam pronomen *cui* hunc locum obtinet. » Lib. I, Eleg.

Ah miseri! quos hic graviter Deus urget! at ille

Felix cui placidus leniter afflat Amor.

80

Sancte, veni dapibus festis; sed pone sagittas,

Et procul ardentes, hinc procul, abde faces.

Vos, celebrem cantate Deum, pecorique vocate

VI, vs. 40: « Effluit effuso cui toga lapsa sinu. » Non possum quin illustrissimi Galliarum poetæ aliquot versus hic transcribam, VOLTAIRE, in narratiuncula quæ inscribitur ISABELLE et GERTRUDE.

Cependant elle hésite, elle approche en tremblant,

Poasant sur l'escalier une jambe en avant,
Étendant une main, portant l'autre en arrière,
Le cou tendu, l'œil fixe, et le cœur palpitant,
D'une oreille attentive avec peine écoutant.

Credideris poetam gallicum secundo et tertio versuum quos citamus, Tibulli distichon ad verbum fere vertisse.

79. *Urget*. Potens verbum et efficax, aut de majore vi cui resisti nequit, ut si Phœbus urget vatem Pythiam, si furor Bacchicus ingruit mentibus; aut de malis a quibus respirandi nullus locus nec tempus est: petatum autem illud a procella ac vento graviter incumbente et ingruente. HÆRN.

80. *Cui placidus leniter afflat Amor*. Sumtum est ab aura secunda, qua favor et studium toties exprimi solet; est adeo cui Amor propitius est, ὃ ἡερννύει ἰνδίζιος, dixeris secundum Callimachi illud epigramma IX, et Theocr. XII, vs. 10. Εἴθ' ὁμαλοὶ πνέουσιν ἐπ' ἀμφοτέρωσιν ἔρωτες. Alia, etsi non multum dissimili ratione, dixit idem de Berenice, Idyll. XVII, πᾶσιν δ' ἡπιος ἦν ἄνθρωπος, quod ab afflatu Deorum petatum, quo ἰνδυνεύειν homines dicuntur; sic

quoque infra, Eleg. IV, vers. 57: « ubi indomitis gregibus Venus afflat amores. » HÆRN.

81. *Sancte, veni dapibus festis*. Pompeius Festus ait: « Daps apud antiquos dicebatur res divina, quæ fiebat aut hiberna semente, aut verna: quod vocabulum ex græco deducitur, apud quos id genus epularum δαΐς dicitur. Itaque et daptice se acceptos antiqui dicebant, significantes magnifice: et dapticum negotium, amplum ac magnificum. »

82. *Procul* altero loco reposuit Scaliger e suo libro, cui et alii accedunt. Vulgo exaratum erat *precor*; Edit. Romana habebat: « Et procul ardentem hinc precor abde facem. » Cæterum *precor* eadem varietate confunditur cum *procul*, Lib. III, Eleg. VII, vers. 20: « ite a me, seria verba, procul. »

83. *Vos, celebrem cantate* etc. Burmannus correxerat *celerem*, parum apte. — H. Voss. ita interpungit ut jungatur *Voce palam*. Sed seosus melius procedit, si legas, *Vocate vocet*; tum sequitur distinctio a poeta facta, pecori vocandum esse Deum *palam*, scilicet ut inde agricola magnum proventum habeat: sibi vero *clam* quisque Deum vocet, quia ejusmodi vota ut invidiosa tacite concipere solebant. In Aldina olim *Palem* editum, ubi nunc *palam*. Ennius exprimens Homerum, lib. VII, vs. 130, apud Ciceronem, Divin. I, c. 10: « Quanquam multa manus ad cali cæcula templa Tendebam lacry-

Voce, palam pecori : clam sibi quisque vocet;
 Aut etiam sibi quisque palam : nam turba jocosa 85
 Obstrepit, et Phrygio tibia curva sono.
 Ludite : jam Nox jungit equos, currumque sequuntur
 Matris lascivo sidera fulva choro;
 Postque venit tacitus fuscis circumdatus alis

mans, et blanda voce vocabam.» Virgil. lib. VI, *Æn.* vers. 247: «Voce vocans Hecaten cœloque Ereboque potentem.»

85. *Sibi quisque palam.* Infra, lib. IV, carm. 5: «Optat idem juvenis quod nos; sed tectius optat, Nam pudet hæc illum dicere verba palam. At tu, Natalis, quoniam Deus omnia sentis, Adnue quid refert clamne palamne roget?»

86. *Obstrepit, et.. tibia curva.* Edit. minor anni 1472, *Obstrepit et Phrygio sydera fulva toro*; in utraque editione omissi sunt versus 87 et 88.— Servius, *Æneid.* lib. IX, vers. 618, ad verba *biforem cantum*, bisonum impari, «et servavit eis tibiarum suarum, id est, Phrygiarum, naturam. Tibiæ, aut Serranæ dicuntur, quæ sunt pares, et æquales habent cavernas; aut Phrygiæ, quæ et impares sunt, et inæquales habent cavernas; ergo *biforem*. dissonum dissimilemque. Non sunt enim pari modulatione compositæ, ut enim ait Varro: Tibia, Phrygia dextra unum foramen habet, sinistra duo, quorum unum acutum sonum habet, alterum gravem.» Ipse quidem calamus non erat curvus, sed adfirmum habebat cornu, aut codonem æreum curvum, quo sonum ederet graviolem. BROUCKH.

87. *Jam Nox jungit equos.* De curru Noctis fusius egit Brouckhusius, quem valde offendit Tibulli libera-

litas; hic enim, lib. III, Eleg. IV, vers. 17, Noctem *nigris quadrigis* donavit, quæ tamen aliis poetis non nisi humilibus bigis vecta dicatur. Transactione illustris Brouckh. litem dirimit; æstate enim quadrigas Nocti concedit, ea lege ut hieme equos duos dimittat, bigisque subvecta incedat. At nos illum cum Dæ aurigis rixantem, non abducendum censemus; et ad cætera jam progredimur.

88. *Matris lascivo etc.* In Hymnis Orphicis, VI, Ἀστὶρες οὐράνιοι, Νυκτὸς φίλα τέκνα μελάγχρος... Theocritus, Idyll. II, nobis pariter ostendit sidera noctem sequentia: χαίρει δ' ἄλλοι Ἀστὶρες, ἰσχυλοῖσι κατ' ἀντονα Νυκτὸς ἀκαδοί.

89. *Fuscis circumdatus alis.* Somnum inter Deos alatos ponunt poetæ; vid. Senec. Herc. fur. vs. 1068: Silium, lib. X, Punic. vs. 344; Propert. lib. I, Eleg. III, ubi Passeratus multa congessit; Euripid. Hecuba, vers. 71, πότνια Χθών, μελαεπετέρων μᾶτερ Ὀνείρων.— Brouckh. e libris reposuit *fuscis*; vulgo legebatur *fulvis*; unus Statii codex *nigris* habebat. Livineius. Fruterius, Douza, Passeratus et Heinsius conjece- rant *survis*, ex quo natum vitiosum illud *fulvis*. Virgil. lib. VII, vs. 408: «Protenus hinc fuscis tristis Dea tollitur alis.» Idem lib. VIII, vs. 369: «Nox ruit et fuscis tellurem amplectitur alis.» Ipse Tibullus, lib. III,

Somnus, et incerto somnia vana pede.

90

Eleg. iv, vs. 55: «Et, quum te fusco somnus velavit amictu, Vanum nocturnis fallit imaginibus.»

90. *Et incerto somnia vana pede.* Brouckhusius, nescio quo furore incitatus, somniis nunc crura torquet, legitque *vana*; nulla alia re fretus, quam locis quibusdam Horatii, Plauti, Martialis, qui de hominibus variis passim locuti sunt, nunquam de somniis: tum ad canum crura et ad boum cornua transit, denique ad arborum ramos; quæ omnia quidcum somniis commune habeant non liquet. Heyn. Voss. et Bach. *nigra* amplexi sunt, quod plurimis inest libris: et sane Ovidius, Fast. lib. IV, vs. 661: «Interea placidam redimita papavere frontem Nox venit, et secum somnia nigra trahit.» Heinsius, ne forte *nigra* idem esset quam paulo ante *fuscis*, emendabat *somnia pigra*. Laudi liber mendose exhibet *mera*. Nos jam ad superiorem versum citavimus Tibulli ipsius locum, ubi usurpatur *vanum* eodem fere modo. Tametsi enim ibi *vanus* is di-

citur, quem somnia fallunt, tamen ad eundem modum dicuntur *somnia vana*; *vanis* autem somniis bene convenit *pes incertus*. Virgilius, Æn. lib. VI, vers. 283: «In medio ramos annosaque brachia pandit Ulmus opaca, ingens: quam sedem somnia volgo Vana tenere ferunt, foliisque sub omnibus hærent.» Ovidius, Met. XI, vs. 613: «Hunc circa passim varias imitantia formas Somnia vana jacent totidem, quot messis aristas, Silva gerit frondes, ejectas litus arenas.» *Incertos* inerat Heinsii uni, adhæserat enim littera *s* e sequenti voce; nec erat itaque cur Broukh. conjiceret *incertos pedes*, græcismumque suspicaretur. Nihil de Jacobsii emendatione *nixa* diximus: nam, ut notat Huschk. in hisce omnibus, commemorare est refellere. Morpheus utrum senex sit an juvenis apud doctos non constat. Illi: Visconti multa disseruit, quæ tu legere poteris, si lubet. Adi pariter Winckelm. Tab. 110, Mon. ined.

ELEGIA II.

DICAMUS bona verba: venit Natalis ad aras.

1. *Venit Natalis ad aras.* Heynius puellæ *Natalem* intelligit, Sulpiciæ scilicet, quam lib. IV, arsisse amore in Cerinthum videbimus. Cerinthum autem libertinum homuncionem fuisse Græculumque declarat doctus ille vir; quocirca multum anxius, ne connubium impar illustri loco natam puellam, cum puero mi-

noris existimationis jungeret, aliam induxit ex ingenio, paris sortis spon sam. Tu, Vitam Tibulli adeas, ubi ne eadem semper recantemus, de cujuscunque elegiæ argumento agimus, idque ordine.—Minime ineptum est, sed usu receptum, fingere Deos ad sacra sua accedentes. Deinde *dicere bona verba*, est locutio ab-

Quisquis ades, lingua vir mulierque fave.

Urantur pia tura focis, urantur odores

Quos tener e terra divite mittit Arabs.

Ipse suos Genius adsit visurus honores,

5

soluta, ut *omnia bona dicere*. Cyl-
lenii itaque interpunctionem am-
plexi sumus. *Dicamus bona verba* :
venit Natalis ad aras. Brouckhusius
rem ita ordinavit, ut *dicere bona ver-*
ba...ad aras legeret, et *venit Natalis*
pro sensu interposito haberet. Tor-
rentius distinxerat : *venit Natalis* :
ad aras quisquis ades. Et Heynius
ait : forte hoc unice verum.

3. *Urantur pia tura*. Omnem ri-
tam sacri natalitii, ex Ovidii Trist.
III, El. XIII, disces. Adde Propert.
lib. III, El. x; Horat. lib. IV, Od.
x; Tibullum nostrum, lib. I, El.
vii; lib. IV, carm. 6. Si quidem
hoc quoque Albianum est, ac non
potius lepidissimæ Sulpiciæ. Ba.

4. *Tener Arabs*, mollis, convicio
omnibus Orientalibus communi; Ca-
tullus, carm. 11; Manilius, lib. IV,
vs. 65a; Claudianus, de quarto con-
sulatu Honorii, vs. 258. Sed quæ est
notio voculæ *mollis* apud hos poe-
tas? Ambigunt magistri. Servium
audiemus, Georg. ad lib. I, vs. 57 :
« Sabæi (inquit) populi sunt juxta
Syriam et Arabiam : dicti Sabæi «
ribetæ, quod apud eos tus nasci-
tur, qua deos placamus. *Molles* au-
tem ideo ait, vel quod sub aere cle-
mentiore sunt...; aut certe quia
Alexander Magnus dicitur obscæ-
nos omnes ab exercitu suo segre-
gatos, illic condidisse. » In alia om-
nia ibat Valerius Probus, ibidem
loci : « Sabæi natio est Arabiæ : quos
molles *vitiosæ* sermonis, quia parum vi-
ribiliter loquantur, dicit. » Quod sane
non est de nihilo; nam et in Roma-

nis proceribus hoc ipsum vellicavit
Persius, sat. I, vs. 3a; et Claudia-
nus, lib. I, in Eutrop. vs. 261. Sed
potius est ut *tener* hic significet *im-*
bellem, qui opponatur duro ac forti.
Vides, amice lector, quantum suda-
verit Brouck. cujus hæc sunt, in re
quæ luce clarior erat. Neque tamen
integram ejus notam transcripsi,
ne forte exemplorum mole paginas
multas onerarem. Quid, si nostros
poetas eadem notarum nube illus-
traremus? Nemo certe est quin illud
Voltairei primo adpectu intelligat:

... Et la molle Ionie

Sous un joug adieu languit assujettie.

Pessem tamen huic vocabulo tantas
totque notas subjicere, quot ille et
quantas vocabulo latino; quo facto
nihil sane proficerem, nisi forte ut
lectorem prohiberem quominus poet-
am intelligeret.

5. *Ipse...Genius*. De Genio vide
ad calcem voluminis quæ disserui-
mus. H. Vossius veterem structu-
ram turbavit, Heinsium secutus; et
fuerunt ejusdem opinionis Bauer,
Wunderlich. et Bach. non absque
codic. auctoritate. Quinadeo Voss.
et Bach. dicunt syllabam *us* hoc loco
non produci posse ope cæsurae, quip-
pe quæ sensum non finiat. Hos opti-
mæ refellit Huschius; cadit productio
consonantis in penthemerin, ut ap.
Virgilium, *Æneid.* XI, vers. 469 :
« Concilium ipse pater et magna in-
cepta Latinus; » et lib. IV, vs. 235 :
« Quid struit? aut qua spe inimica
in gente moramur? » Veteres non
in sex pedes disponebant genus he-

Cui decorent sanctas mollia sarta comas.

Illius puro destillent tempora nardo,

Atque satnr libo sit, madeatque mero.

Adnuat et, Cerinthe, tibi quodcunque rogabis.

xametrum, sed in duas partes, ita ut moram post primam tertii pedis syllabam facerent paulo breviorē, quam versu finito. Redit res ad observationem Varronis ap. Gellium, XVIII, c. 15: « Omnimodo quintum semipedem verbum finire; et priores quinque semipedes, æque magnam vim habere in efficiendo versu, atque alios posteriores septem. » Tanta autem masculæ hujus cæsurae vis est, ut poetis epicis vel vocalem brevem in hac versus regione producere liceat; quod fecit Virgilius, Æn. lib. XII, vers. 648: « Sancta ad vos anima, atque istius inscia culpæ. » Hæc fere præfatus Husckius subjicit: « Tibullo hanc licentiam denegavi supra, ad lib. I, Eleg. VII, vs. 61, nisi fallor, recte. Sed nunc de productione consonantis agitur, quæ in hac regione minorem, immo nullam habet dubitationem. » Servet itaque pristinum suum locum Genius, faventibus editionibus et codicibus.

6. *Mollia sarta.* Edit. Romana cum Aldinis, *floreæ sarta*, forte ex lib. I, El. I, vs. 12. Muretus reduxit *mollia*.

7. *Illius puro.* H. Voss. qui nullam immutandi occasionem prætermittit, duobus Brouckhusii cod. et Thuaneo fretus legit: *Illius et puro destillent tempora nardo*; qua in re Bach. habuit assentientem. Heinsius ad Ovid. Ep. XV, vs. 76, corrigit, *Illius Assyria* vel *et Syria*, eo quod Horatius quoque nardum vocet *Assyriam*; lib. II, Od. XI, vers. 16:

« Recte sane Horatius; sed et recte noster Albius, cui aliter loqui visum fuit. » Hæc Brouckhusii verba sunt qui non semper hujus præcepti memor fuit.

8. *Atque satur libo.* Servius ait: « Liba sunt placentæ de farre, melle et oleo, sacris aptæ. » Dicta autem sunt liba quod diis libarentur. Alii ab Libero patre derivant; vide Ovid. Fast. lib. III, vers. 733; vide pariter apud Brouckhusium exempla ab illo de hac re congesta.

9. *Quodcunque rogabis.* Guyetus correxit *rogaris*. Heyn. et Voss. idem legendum statuunt, perperam: nam in omnibus libris sibi constatscriptura. Nihil frequentius constructione præsentis conjunctivi cum futuro indicativi, interposito adverbio *quodcunque*; Tibullus, lib. I, Eleg. IV, vs. 39: « Tu puero quodcunque tuo tentare libebit Cedas; » Horat. in Art. Poet. vs. 339: « Ne, quodcunque volet, poscat sibi fabula credi; » Ovid. Art. Am. lib. III, vers. 275: « Exiguo signet gestu, quodcunque loquetur. » Pro *Cerinthe*, ad quod nomen ducunt certe variantes libri, Brouckh. reposuit *Cornute*; multi codices habent *Cherinte*, *Cherynte*, *Chorynte*, *Cherime*. Ex hisce processit mendosum illud *Cornute*, quo recepto, Sulpiciam Brouckh. Cornuto cuidam, qui præturam urbanam gessit, Hirtio et Pansa consulis, dono dat, jubetque ut illi nubat puella; quæ tamen, si minus hoc edicto contenta sit, alium sibi maritum sumat, dummodo Sulpi-

En age, quid cessas? adnuet ille: roga.

10

Anguror, uxoris fidos optabis amores;

Jam reor hoc ipsos edidicisse Deos.

Nec tibi mahueris, totum quæcunque per orbem

Fortis arat valido rusticus arva bove:

Nec tibi gemmarum quidquid felicibus Indis

15

Nascitur, Eoi qua maris unda rubet.

Vota cadunt. Viden' ut trepidantibus advolet alis,

ciæ gentis, vel Cæcilie sit, quarum cognomen *Cornuti* erat: verum Cerintho abstineat Sulpicia: nam Cruius Horatii numeris insedens, scortum declarat fuisse Cerinthum illum, ad lib. II, Sat. II, vs. 81.

10. *Adnuet*. Excerpta Lipsii *adnuet*, quod Heinsius malebat: vulgo *adnuit*.

11. *Uxoris fidos optabis* etc. Uxore hoc loco iterum prohibet Cerinthum Brouckhusius, dicens: « Non reapse sed spe et voto. » *Uxor* tamen et *maritus* de iis præcipue dicitur, qui jam connubio juncti sunt.

12. *Jam reor*. Quod tacite jam votum istud concepit. HEYX.

14. *Valido...bove*. Brouckhusius lectorem monet, subesse huic loco enallagen numeri; in Italiæ enim solo pingui ac denso pluribus bobus aratum fuisse. Cf. Plin. lib. XVIII, c. 18. Idem Brouckh. addit: « Est autem valde artificiosa hujus pentametri structura, duobus in priore tmesi epithetis, quæ dispescuntur uno verbo regente; binis deinde subjectis sequentibus, quæ tertium cursus subjectum separat. »

15. *Felicibus Indis*. Ita reposuit Brouckh. e libris; vulgo *undis* legebatur. Jam Fruterius conjecerat *Indis*, ineratque edit. Brix. Venetique, cum commentarrio Cyllenii.

16. *Eoi qua maris unda rubet* etc. Brouckh. hic de rubro maris colore agit, testimoniaque inducit consueto more.

17. *Trepidantibus*. Ita Brouckhusius e libris revocavit; vulgo erat *strepitantibus*. Passim etiam occurrit *atinam* loco *viden' ut*: immo plurimis inest; sed Guyetus et Heinsius merito ad similitudinem lib. II, El. I, vs. 25, genuinam reducere lectionem. De epitheto *strepitantibus*, ait Brouckhusius: « Non placet epitheton vastum in deo pusillo. » Tum adserit *trepidare* esse alacritatis et celeritatis verbum, quod exemplis demonstrat; vide Ovid. Met. lib. I, vs. 506: « Sic aquilam penna fugiunt trepidante columbæ; » non enim ibi solus metus est, sed et summa acceleratio, et festinatio diligentissima. Idem, Pont. lib. II Epist. II, vs. 37: « Accipitrem metuens pennis trepidantibus ales Audet ad humanos fessa venire sinus; » Maro, *Æn.* lib. IV, vs. 121: « Dum trepidant alæ, saltusque indagine cingunt; » Horat. lib. II, Od. iv, vs. 23: « Cujus octavum trepidavit ætas Claudere lustrum; » idem, Od. III, vs. 12: « obliquo laborat Lympha fugax trepidare rivo; » et lib. I, Epist. x, vs. 21: « Purior in vicis aqua tendit rumpere plumbum Quam, quæ per

Flavaque conjugio vincula portet Amor?

Vincula, quæ maneant semper, dum tarda senectus

Inducat rugas, inficiatque comas.

20

Hic veniat natalis avis, prolemque ministret;

prorum trepidat cum murmure rivum? » lib. IV, Od. II, vers. 11: « Sordidum flammæ trepidant rotantes Vertice sumum. » Brouckhusius denique his laudatis subjicit: « vides motum tremulum, agilem, inquietum, qualis est alarum in aere notarum. »

18. *Flavaque... vincula*. Cyllenius hæc de Veneris zona intelligit; sunt qui vincula *flava* esse nolint, et *firma* legant vel *fausta*. vel denique *aurea*. — *Flavus* color nuptiis maxime proprius ab omni ævo fuit; vide Plinium, lib. XXI, c. 22; Ovid. Met. lib. X, vs. 1.

19. *Vincula quæ maneant*. Gothanus habet *Vinctaque maleant*, vitio scripturæ.

20. *Inducat rugas*. *Cani* et *rugæ* ferme conjungi solent apud bonos scriptores. Cicero, de Senectute, c. 18: « Non cani, non rugæ repente auctoritatem arripere possunt. » Propert. lib. III, El. xxv, vs. 13: « Vellere tum cupies albos a stirpe capillos, Et speculo rugas increpitante tibi; » Ovid. Art. Am. II, 117: « Et tibi jam cani venient, formosæ, capilli: Jam venient rugæ, quæ tibi corpus arent; » adi pariter Horat. lib. IV, Od. xiii, vs. 12. BROUCKH.

21. *Hic veniat natalis avis*. Olim legebatur, *Huc veniat natalis avis*; quod Scaliger de cornice interpretabatur, quasi concordie symbolum esset; et non negaverim, Ælium illi fulcro fuisse, quippe qui de veterum consuetudine memnerit, secundum quam in nuptiis cornix vo-

cabatur. At nihilominus eadem avis Plinio dicitur: « Ales inauspicatæ garrulitatis, inauspicatissima fœtus tempore. » Præterea *cornicis* vocabulum ut probrosum in mulieres detriti floris usurpari solebat. Adi Hor. lib. IV, Od. xiii, vs. 25; Mart. lib. X, Epig. 67. Heinsius proposuit: « Hæc venias natalis avi, prolemque ministres: » ita ut simile sit illius carminis apud Horat. lib. I, Od. xv: « Mala ducis avi domum Quam multo repetet Græcia milite. » Heynius ait. « *Avis*... constanter legitur. Suspiscabar latere *avos*, ut esset: *Sic venias, natalis, avis*; aut *Hic veniat natalis avis, prolemque ministret*; hoc est, magnis natu vobis, etiam prole parata, ut avorum nomine adpellemini, hic natalis redeat: ita et ante tuos pedes sint, Cerinthi... » In Corvin. legitur: « Hic veniat natalis: avus prolemque ministret. » Denique his omnibus conjecturis defessus Heynius, distichon pro panno adsuto habendum esse vult: neque Heinsii emendatio eum placare potest. Heinsius et Vossius *hæc avi*, de Amore alato intelligunt: alii de augurio, ut apud Ovid. Metam. lib. VI, vers. 433: « Hæc ave sunt juncti Procne Tereusque: parentes Hæc ave sunt facti, » Hushckio tamen consentio, qui non videt cur Heinsius *veniat et ministret* mutaverit in *venias et ministres*: quinadeo ego non video cur aliquid mutaverint viri docti, præsertim quum libris quatuor (Vossii 5, cod. Paris. Hamb. et Gothan.)

Ludat et ante tuos turba novella pedes.

insit : « Hic veniat natalis avis, prolemque ministret. » *Veniat idem quam redeat.*

22. *Novella.* A vitibus translata locutio. Vide Varron. de Re Rust. cap. 31 ; Columell. lib. V, cap. 6 ; Pallad. lib. VI, tit. 2 ; lib. XII, tit. 2. Virgilius quoque dixit, Ecl. III, vs. 11 : « Tum credo, quum me arbutum videre Myconis; Atque mala vites incidere falce novellas. » Hinc est *novellare*, novas vites ponere, ВАОУСКЯ. — Heynius malit *ludat* ut, quod Vossius e cod. Ursin. suscepit. Plerique interpretum non *Cerinthi* pedes, sed ipsius *natalis* intelligunt : quæ interpretatio a lectione superioris versus pendet : nam, si *veniat*, *ministrat* legere velis, et *tuos* certo ad Cerinthum pertinebit. Sin autem *natalis* vocandi casu sumatur, necesse erit *tuos* etiam ad natalem spectet. Ego, qua sententia sum, prius amplector, propter librorum fidem, alterum vero, quamvis acuti ingenii inventum sit, reijcio, ut Tibullo nativam simplicitatem servemus. Heynius, qui *hec avi* edidit, *Natalis* pedes, non *Cerinthi* intelligit.

ELEGIA III.

RURA meam, Cerinthe, tenent villæque puellam :

Ferreus est, cheu ! quisquis in urbe manet.

Ipsa Venus lætos jam nunc migravit in agros,

1. *Cerinthe.* Eadem hic varietas notatur quæ supra : ita ut in aliis *Cornute* sit, in aliis *Charime*, *Cerinthe*. Vulgata olim lectio erat : « Rura tenent, Cornute, meam villæque puellam. »

2. *Ferreus est, cheu !* Per multis codicibus inest lectio, *heu ! heu !* quam sequitur H. Voss. qui *cheu* iambum esse existimat. Idem *si quis* ex Vaticano, pro *quisquis* : ait enim, Ovidium pariter dixisse, Am. lib. II, Eleg. XIX, vers. 4 : « Ferreus est, si quis, quod sinit, alter amat. » Denique Vossius addit, poetam ope *roi si quis*, sese ipsum, percussio animo, designasse ; et *quisquis* autem

omnes urbis juvenes simul et confertim in puellam immittere, ita ut si in textum *quisquis* recipias, exaggeratio huic loco subsit. Sane ista confutatio non indigent. Hoc distichon BERTIN sic reddidit, lib. III, Eleg. IV :

Ma maîtresma retourne à sa maison des champs.
Quel cœur barbare et dur peut rester à la ville !

3. *Lætos.* Nunc sic legitur emendatione Mureti ; antea *lotos* lectum : H. Vossius non potuit, quin *lotos* revocaret ; ex oppositione enim dici propter angustiore urbem. Deinde, ut omnia mutaret, verba *jam nunc migravit* suspecta habuit, reposuitque *jam commigravit*. Amo-

Verbaque aratoris rustica discit Amor.

O ego, dum adspicerem dominam, quam fortiter illic 5
Versarem valido pingue bidente solum!

Agricolæque modo curvum sectarer aratrum,
Dum subigunt steriles arva serenda boves!

rum enim comitatu, Nympharum-
que profectam esse Deam. In edit.
Vicent. adest *notos*. Heinsius etiam
suam salis micam adtulit, conjiciens
Latis. Nos Mureti emendationem
probamus, quæ etiam Excerpt. Lips.
inest; *lati agri* sunt agri virentes.
Horat. lib. IV, Od. iv, vers. 13:
« Qualemve latis caprea pascuis ».
Ovid. Fast. lib. IV, vs. 476: « Sacro-
rumque Melan pascua læta boum. »
Occurrunt exempla multa *nū jam*
nunc, quod severa fronte damnavit
Vossius. Terent. Andr. Act. I, sc. 1,
vers. 144: « Eamus nunc jam in-
tro. » Catull. carm. LXIV, vers. 143:
« Nunc jam nulla viro juranti fe-
mina credat. »

4. *Verbaque ... discit*. In gemmis
antiquis occurrit Amoris imago, ubi
rastrum, seu vomerem tenet. Cre-
dideris nostrum ad Moschi Amo-
rem arantem respexisse. Unus Statii
habet *miscet*. Vossius, lib. III, ed:
Lips. *dixit*.

5. *O ego, dum adspicerem domi-
nam*. Vulgo legebatur: *O ego, quum
dominam adspicerem*, quod ad Hey-
nium usque prævaluit; sed. H. Vos-
sius, ducibus libris fere omnibus,
editionibusque vetustissimis, *adspi-
cerem* priore loco scripsit. Idem,
nullo adsentiente libro scripto, *ut
pro quum*, suscepit ex ingenio. Hey-
nio arriserat lectio *dum*, quæ Brou-
ckhusii uni inest; et est sane sincera
scriptura; præsertim si te ad vers.
75-78 referas, ubi Tibullus se agros
sulcaturum esse dicit, *si modo sit*

copia videndi dominam. Similiter
lib. I, Eleg. II, vers. 75, scripsit:
« Et te dum liceat teneris retinere
lacertis, etc. »

6. *Valido ... bidente*. Est in non-
nullis *calido*: idque præferebant
Cyllen. et Gebhardus; sed Brouckh.
valido tuetur, quia in opere faciun-
do firma ac ponderosa instrumenta
requiruntur. Adi Lucret. lib. V, vs.
209 sqq.

7. *Curvum sectarer aratrum*. Quum
in quibusdam libris legamus *curvus*,
Brouckhusius exempla induxit, ubi
arator *curvus* est, alia ubi aratrum;
ita ut dubius lector hæreat, non
quo se vertat habens. Heyniius de-
clarat *curvum, incurvum, unicum,
aduncum*, perpetuum vomeris et
aratri esse epitheton; H. Vossius
ipsum aratorem ocquiniscere jubet,
quia Plinius dixit: « Arator, nisi in-
curvus, prævaricatur. » Huschkio
cod. Lips. lectio fere placet: « Agri-
colæque modo circum sectarer ara-
trum, ut ἀγρίων τὸ ὄπισθεν, apud
Græcos dicitur. »

8. *Dum subigunt steriles*. H. Vos-
sius *subigant* inculcavit, scriptum
esse pro *subigerent* adfirmans, et ita
sæpe sæpius accidere, ut *dum* cum
tempore verbi peracto iungatur. Sed
non a verbo *sectarer* pendet hoc lo-
co *τὸ subigunt*; pentameter sensum
efficit certum, et nulla conditione
determinatum. Possis cum Huschk.
rem sic explanare: « et curvum sec-
tarer aratrum, » agricolæ modo, id
est, « sicut agricola curvum sectatur

Nec quererer, quod sol graciles exureret artus,

Laderet aut teneras pustula rupta manus.

10

Pavit et Admeti tauros formosus Apollo;

Nec cithara, intonsæ profueruntve comæ;

Nec potuit curas sanare salubribus herbis.

Quidquid erat medicæ vicerat artis Amor.

Ipse Deus solitus stabulis expellere vaccas,

15

aratrum, Dum subigunt steriles arva serenda boves. »

9. *Nec quererer, quod sol.* H. Vossius *quom* reposuit, cuius corruptellam esse *quod* declarat, Guyeti sententiam secutus; sed latino sermone dicitur *queror quod*, non *queror quum*. C. Nepos, Chabr. 3: « Tum præfecti regis Persiæ legatos miserunt Athenas, questum, quod Chabrias adversum regem bellum gereret cum Ægyptiis. » Valer. Max. lib. IX, cap. 2 et 11: « Queramus nunc cum natura rerum, quod nos adversæ valetudinis incommodis obnoxios esse voluerit. » Adi Ciceronem, Acad. c. 25, et Plinium jun. lib. VII, Ep. iv, de Ciceronis quodam epigrammate: « Nam queritur, quod fraude mala frustratus amantem, etc. »

10. *Laderet aut teneras.* In quibusdam pro *aut*, adest *et*. Edit. Romana, *Laderet et*.

11. *Pavit et Admeti tauros.* Boves pavisæ Apollinem fert communis opinio; equas alii custodiendas tradunt ei, et alii quidam oves; qui omnes inter se litem transigendo componant, dummodo Apollinem ab anseribus immunem servare velint. Nec minor contentio orta est inter doctos, utrum ille Deus, sponte Admeto serviasset, an coactus? Prius tuentur Callim. Hymn. in Apoll. vs. 49; Plutarch. in Numa;

Ovid. Epist. Cænon. vers. 151, et Art. Am. lib. II, vers. 239; et Met. lib. II, vers. 679; Seneca, Hippol. vers. 296. Alterum Hyginus adserit, Fab. 50; Lucan. lib. VI, vers. 368; Valerius Flaccus, lib. I, vers. 444, 566; Statius, Theb. lib. VI, vers. 375, etc.

12. *Profueruntve comæ.* In cod. Guelf. 3, legitur *profuerantque*; si interpretaris ad amorem Admetis sibi conciliandum, anteponenda erit hæc lectio hoc modo: Non cithara, non intonsæ comæ *profuerant*, sed profuit pavisæ tauros; sin autem citharæ, nec cithara, nec comæ Apollinem contra Jovis dura imperia defendere potuerunt, quominus tauros potum duceret; tunc *profuerunt* mihi anteponendum videtur. Ut ut est, vulgatam servavi.

14. *Quidquid erat medicæ vicerat artis Amor.* Ovidius, Metam. lib. I, vers. 521: « Inventum medicina meum est; opiferque per orbem Dicor; et herbarum subjecta potentia nobis. Hei mihi! quod nullis amor est medicabilis herbis: Nec prosunt domino, quæ prosunt omnibus artes. »

15. *Ipse Deus solitus* etc. Hoc distichon immensam doctis disserendi materiam suppeditavit; in editionibus et libris ante Scaligerum leguntur quatuor versus, quos ille eiecit: « Ipse Deus solitus stabulis ex-

Et potum pastas ducere fluminibus.

Tunc fiscella levi detexta est vimine junci ,

pellere vaccas , Et potum pastas ducere fluminibus ; Et miscere novo docuisse coagula lacte , Lacteus et mistus orbriguisset liquor. » De prior hexametro , contendit fere non potest ; quippe qui libris scriptis insit omnibus ; nec refert quod Cyl- lenius *depellere* legi velit ; *expellere* dicit Ovid. *Metam.* lib. II , vs. 843. Non possumus itaque , quin hexametrum pro genuino habeamus. Hoc simul ac nobis concessum est , sequitur adfuisse olim pentametrum , qui , qualis fuerit videamus. Sunt qui Auriisam arceassant , ut ei iterum versum Tibulli condonent ; quem ne auferat ille cavendum est. Fateor , scripturam mirum in modum agitatam esse hoc loco. De lectione *fessas pro pastas* , vel de lectione *et ponam fessas* , tacendum censeo ; jam iis obviam eundum est , qui integrum versum mutant. In cod. Guarneriano : « Ipse ad umbrosas ducere fertur aquas. » In Corviniano : « Cogere cum parvum matre simul vitulum. » In libris Mureti : « In nemora et pastas inde referre domum. » In aliis ejusdem Mureti , in Stadianis , in Dresd. Guelf. 3 , et Paris. « Creditur ad mulctram constituisse prius ; » vel ut in uno legitur Palat. *pecus*. Tres istae priores , jam orationis forma spurios esse docet , ut bene notat Huschkius. Quarto si Dresd. codici confidas , auctor est Seneca , cujus nomen librarius in margine adscripsit. In Paris. totus versus minoribus literis exaratus est , quamquam ab eadem manu ; addita item haec nota : *Seneca supplevit*. Rejiciendi sunt itaque hi quatuor pentametri , ut nihil jam superat , nisi forte Noster.

Ecce Muretus supervenit , qui hunc Auriisam vindicat , nititurque vetere quodam codice , ad cujus marginem scriptus est versus cum hac additione , *versus Auriisam*. Huschkius idem cum Mureto existimans , addit : « Nempe Auriisam hunc versum fecit ad exemplum Virgilii , *Ecl.* ix , vs. 23 : « Pasce capellas Et potum pastas age , Tityre ; » perperam tamen verbo *agere* substituens *ducere*. Nec recte sumitur : *ducere vaccas fluminibus* , sed *agere ad flumina*. Virg. *Ecl.* v , vers. 24 : « Non ulli pastos illis egere diebus Frigidi , Daphni , boves ad flumina. » Nisi forte ineptus interpolator , verba ita accipi voluit , ut potum construeretur cum fluminibus. » Nugari nobis videtur doctissimus vir , quum subji- ciat : « Bobulci non ducunt armenta , sicut pastores interdum oves , sed ea sequuntur. » Versum quem recepinus defendunt Guelf. 1 , 2 , 3 ; quinque Palatini , Angl. 5 , et Berol. 2. Non erat itaque cur exclamaret Huschk. : « Nam si hic admittetur , quidni etiam distichon quod veteres non respue- runt editores ? » Genuino hexametro pentametrum submittere ne- cesse erat ; qui quum multum in modum torqueretur , et omnino di- versus legeretur , accidit , ut quis duos pentametros in suo libro ha- bens , hexametrum intercelaret , et inde profectum est , procul dubio , distichon quod aliis aliter egere vi- sum est. Ad marginem ed. Vicent. in Bibl. Goetting. adscripsit Pon- tanus : « Ipse et spumanti fertur mulctralis succo , Implease expressis primus ab abietibus ; » vel , ut rec- tius legitur in Guelf. 2 , *uberibus*.

17. *Levi detexta est vimine. Prior*

Raraque per nexus est via facta sero.

O quoties, illo vitulum gestaute per agros,

Dicitur occurrens erubuisse soror!

20

O quoties ausæ, caneret dum valle sub alta,

Rumpere mugitu carmina docta boves!

Sæpe duces trepidis petiere oracula rebus;

Venit et e templis irrita turba domum.

Sæpe horrere sacros doluit Latona capillos,

25

Quos admirata est ipsa noverca prius.

Quisquis inornatumque caput, crinesque solutos

Adspiceret, Phœbi quæreret ille comam.

Delos ubi nunc, Phœbe, tua est? ubi Delphica Pytho?

Wittianus, *texta est de vimine junci*.
Minus recte.

19. *O quoties, illo* etc. In multis
Ah. Sed supra lib. I, El. III, vs. 19:
O quoties ingressus iter; et Eleg. IX,
vs. 41: *O quoties lumina nocte tuli*.
Aliiter se res habet apud Propertium:
hic semper ubi exclamatio est
dolentis, scribit, *Ah quoties!* ubi
letantis, *O quoties!* HUSCHKE.

20. *Occurrens erubuisse soror*. Soror
est Diana; vel Luna: vide Valer.
Flaccum, lib. I, vers. 448.

21. *Caneret dum valle* etc. *Dum*
Heynium offendit, H. Vossium et
Bachium, qui omnes *quam* repo-
suere. Oudendorp. ad Frontinum
docet, ferendum esse *dum*, si esset
quandiu. Nescio quid deliraverint
viri docti, qui Virgilio omnino im-
memores sese præstiterunt; ait enim
ille. Georg. lib. IV, vs. 457: « Illa
quidem *dum* te fugerè per flumina
præceps, Immanem ante pedes hy-
drum moritura puella Servantem
ripas alta non vidit in herba. » Clau-
dianus, XXXVII, vs. 101: « Quod
limoit jam totus erat, sævusque

Damastor Ad depellendos jaculum
dum quæreret hostes, Germani ri-
gidum misit pro rupe cadaver. »
Adi Suetonium, Aug. c. 78; Fron-
tinum, I, v, 2.

23. *Trepidus petiere oracula rebus*.
Virgil. Georg. lib. IV, vers. 449:
« Venimus, hinc lapsis quæsitus
oracula rebus. »

24. *Venit et e templis*. Ita legitur
inde ab Aldina secunda: antea le-
gebatur *a* templis. Ovidius, Art.
Am. lib. III, vers. 637: « Quum
fuget e templis oculos Bona Diva
virorum. » H. Voss. *a* revocavit e
suis; pariter Bach.

27. *Quisquis*. Unus Statio, *Si
quis*. — Hamb. *crinemque solutum*.

28. *Phœbi quæreret ille comam*.
Non *agnosceret*; de verbo *quærere* re-
fuso egit Brouckh. hoc loco. Non ma-
le vertit MOLLEVAUT, qui usus est
verbo *méconnaître*; prævit tamen
magnus Phædræ auctor, RACINE:
Et que méconnaissait l'œil même de son père.

29. *Delphica Pytho*. Est Phocidis
oppidum apud Parnassum, quod
alio nomine Delphi adpellabatur,

Nempe amor in parva te jubet esse casa.
 Felices olim, Veneri quum fertur aperte
 Servire æternos non puduisse Deos.
 Fabula nunc ille est : sed cui sua cura puella est,
 Fabula sit mavult, quam sine amore Deus.
 At tu, quisquis is es, cui tristi fronte Cupido

30

35

auctor Pausanias in Phocicis. Cylle-
 nius perperam exposuit de Pythone
 serpente, quem Apollo sagittis con-
 fecit. Meminit hujus oppidi Luca-
 nus, lib. V, vers. 137: « seu bar-
 barica cum lampade Pytho Arsit. »
 ΒΑΟΥΚΗ. — Notabilis est constan-
 tia librariorum, veterumque edito-
 rum, pro *Python*, vel *Pytho*, scri-
 bendi *Phyton*, *Phito*, *Phyto*. Nec
 lectio hæc sensu cassa est, ne quis
 erret. Nam *Phyto* nomen est Sibyl-
 læ, non quidem Delphicæ, sed Sa-
 miæ. Primus, quod sciam, Aldus
 reposuit *Pytho*, quod posterioris ævi
 editores retinuerunt, præter Vos-
 sium, omnes; utram igitur formam
 præferemus, *Python* an *Pytho*? Græ-
 ca, inquit, forma *Python* nobilior
 est, quasi *Pytho* non sit forma græ-
 ca. Pindarus, *Pyth.*, lib. V, 116:
 Τῷ μὲν Ἀπόλλων ἄ τι πύθω κῦδος ἐξ
 ἀμφακτιόνων ἱερῶν ἱεροδρομίας. Sine
 dubio retinenda est forma *Pytho*;
 nam *Python* latinis scriptoribus est
 ipse serpens. HUSCKE.

30. *In parva te jubet esse casa.*
 Ovid. Art. Amat. lib. II, vers. 240:
 « Cynthius Admeti vaccas pavisse
 Phææas Fertur, et in parva deli-
 tuisse casa. »

31. *Aperte*, etc. Brouckhusius ait:
 « Membranae posteriorum tempo-
 rum non semper utuntur diphton-
 gis; itaque cogitare possis *aperta* hic
 ab antiquo fuisse: nam sane *aperta*
 Venus opponitur *furtiva*. » Naso,

Art. Am. lib. I, vs. 275: « Utque vi-
 ro furtiva Venus, sic grata puellæ. »

33. *Sed cui sua cura.* Brouckh. con-
 jicit legendum esse *cara*, ut lib. III,
 Eleg. 2: « Qui primus caram juve-
 ni, carumque puellæ Eripuit juve-
 nem etc. » H. Voss. e Thuan. *sed sicui*
cura puellæ recepit, quæ scriptura
 Gothano quoque inest: sed vulgata
 magis placet. Infra, lib. IV, Eleg. x,
 vs. 3: « Si tibi cura toga est potior. »
 Ovid. Met. lib. VIII, vs. 724: « Cu-
 ra pii Dis sunt, et qui coluere colun-
 tur. » Propert. lib. I, El. 1, vs. 35;
 « Hoc, moneo, vitate malum; sua
 quemque moretur Cura; » quo loco
cura absolute ponitur pro *puella*, si-
 cut græce etiam puellæ dicuntur
 μέλιμακα νεκιδόν.

35. *At tu, quisquis is es.* Scaliger
 disticha quatuordecim in vi hujus
 libri Elegiam transtulit. Consue-
 to more, Brouckhus. in Scaligeri ver-
 ba juravit. Heynius opinatur frag-
 mentum alterius carminis huc irre-
 pisse, quod a superioribus senten-
 tiis prorsus dissideret. H. Voss. eos-
 dem versus in novæ elegiæ formam
 redegit, eamque xv esse statuit;
 antecedentibus enim, ut existimat,
 adversantur hæc. Addit sermonem
 esse antea de puellæ desiderio,
 nunc subito in ferrea sæcula, in præ-
 dadores, in avidas puellas invehi poe-
 tam; hoc argumentum ab initio ita
 differre, ut necessario a quodam li-
 brario illati sint versus hi, qui nu-

Imperitat, nostra sint tua castra domo.
 Ferrea non Venerem, sed prædam sæcula laudant;
 Præda tamen multis est operata malis.
 Præda feras acies cinxit discordibus armis;
 Hinc cruor, hinc cædes, mors propiorque venit.

40

mero viginti-octo, paginam forte integram in codice tenebant: unde facile fieri potuit, ut librarium illud deceperit primum verbum; nam quum in utroque latere chartæ plagula *At* præberet, eaque casu avulsa, in libro jaceret inversa, exscripsit ille librarius, *At tu, quisquis es*, loco *est* *At tibi, dara Ceres*, quod scribere debebat. Pergit Vossius, et ait prius (*At tu quisquis es*) quartæ Elegiæ principium esse, quæ integrum latus chartæ ab altera parte occupabat. Hæc sunt quidem quæ H. Voss. somniat, nimis acuto ingenio. Bach. non quidem novam elegiam constituit, sed de oculorum aberratione refert, secundum quam *At tibi, Ceres* e pristina sede relegatum, et *At tu, quisquis es* præpositum esset. Verum codicum auctoritas a Wunderlichio et Huschkiō defenditur, idque merito: « Pendet enim series cœminis a cura puella, vers. 33, quæ a divite prædatore, quem detestatur Tibullus, vers. 62, abduci se passa erat ab urbe, vers. 63; in *rura* et *villas*, vers. 1. Nam nisi *una cum* prædatore illo, quem dicit, vers. 43, ruri degisset Nemesis, quid impediēbat Tibullum, quominus eam sequeretur, et cum ea viveret? Enimvero puellam ibi reperisset *clausam* domo prædatoris, vs. 75, 79. Hinc illæ lacrymæ. Tamen vel sic, inquit, eo properabo, ne servilem quidem denegaturus conditionem; nam si non *tangendi*, at erit saltem copia *videndi*, vs. 77.

Ducite igitur, « ad imperium domine sulcabitur agros. » — *Tristi cui fronte*. Sic e tribus H. Voss. reposuit.

36. *Imperitat*. Quidam libri « *Imperat, in nostra sint tua castra domo*, quod Brouckhus. placet. Sed mera aberratio est a verbo *imperitat*.

37. *Venerem... Laudant*. Duo libri Scalig. *Pacem*; Gothan. *narrant*.

38. *Est operata malis*. Douza malebat *est adoptata*; quomodo dicitur, *sceleribus, flagitiis, miseriis coopertus*; et Noster alibi, *tenebris mors adoptata caput*. Sed ratio est non-nihil dispar; dicit poeta, eum, qui velit ex præda bellica discedere, oportere ut multa impie faciat, multa item cupide atque avariter.

39. *Feras acies cinxit*. In Colbert. et in Thuan. erat *acies acuit*; quod Brouckh. amplexus, multis exemplis defendit. Vulpus antiquam revocavit lectionem. Non inficias eo *acuit* eleganter dici, sed propter *discordibus armis* præstare videtur *cinxit*. Nam *verbis, conviciis acueri* dicimur, non *armis*; quibus melius convenit et *cinxit*, ut in *Æn.* lib. XI, vs. 536: « nostris nequidquam cingitur armis. » Brouckhus. pro *discordibus*, exhibet *crudelibus*; illud tamen nobis magis placet. Unus habet *auxit*, duo *finxit*, unus Statii *tinxit*.

40. *Hinc cruor*. Ovidius, *Fast.* lib. VI, vers. 599: « Hinc cruor, hinc cædes, infirmaque vincitur ætas. » Et *Trist.* lib. I, *Eleg.* XI, vers. 32:

Præda vago jussit geminare, pericula ponto ,

Bellica quum dubiis rostra dedit ratibus.

Prædator cupit immensos obsidere campos ,

Ut multo innumeram jugere pascat ovem ;

Cui lapis externus curæ est ; urbique tumultus ;

45

Portatur validis mille columna jugis ;

« Quam cruor et cædes , bellaque semper habent. » Brouckh. quorundam librorum lectionem recepit , *Hinc furor* ; nam *cædem* pro *vulnere* positum existimat ; « est igitur cædes prior cruore , cruor morte. » Ed Lips. et aliorum , quin et libri scripti quidam præbent *amor* , quod mihi perabsurdum videtur. — *Mors propiorque venit* , eodem sensu dicitur quo supra , lib. I , Eleg. x , vers. 4 : « Tunc brevior diræ mortis aperta via est. »

41. *Præda vago jussit*. Nam et cum hoste res est , et cum elemento subvissimo , et cum exitiali ignium artificio. A præda dicuntur *prædones* , tam qui in mari , quam qui in terra latrocinantur. BROUCKH.

42. *Bellica quum dubiis*. Scaliger e suis Excerptis profert , *Quum tribuit dubiis bellica rostra rati* , quod Brouckh. rejicit : e consuetudine enim Tibulli esse declarat , ut prior hemisticho collocet bina epitheta , quæ dispescuntur una vocula media ; in posteriore sunt bina subjecta , cum uno verbo regente , itidem medio. Brouckh. exempla subjicit multa , quæ hic non opus sunt. *Dubiis* vocantur *rates* , quia vento et fluctibus jactantur.

43. *Immensos obsidere campos*. In quibusdam legitur *obsistere*. Eadem varietas infra , lib. IV , Eleg. I , vs. 152 , occurrit inter *constituisse* et *considerare*.

44. *Ut multo innumeram etc.* Statius et Scaliger e scriptis , *Ut nulla innumera jugerat pascat oves* ; Heinsius probante. Brouckh. ex anterioribus edit. et codicibus sinceram scripturam revocavit. H. Voss. cui semper aliquid novi curæ est , ex Pocchi Excerptis legit : « *Ut mille innumera jugera pascat oves* , » quod latine dici vix credam. Melius immensis Campis opponuntur innumera oves , quas *multo jugere pascit* prædator.

45. *Cui lapis externus*. Gebhardus e Palatinis , *Quid lapis externus cura est ?* Sed interrogatio illa sensum abruptum facit ; hæc enim ad prædatorem spectant. Brouckh. est , qui ex aliquot libris restituit *urbique tumultus* ; quum ante legeretur , *urbisque tumultu*. Quocirca ab Heynio castigatur , quasi illud epico carmini accommodatius esset , quam elegis. Codex Paris. habet *urbisque tumultus* , quod etiam duobus aliis inest. In Regio , *urbisque tumultu*.

46. *Mille columna jugis*. Ante Statium et Scaligerum legebatur *multa columna* ; perinde ac lib. I , Eleg. III , vers. 28 , *multa tabella* , et in quibusdam libris , vers. 50 , *multa vis* : sed lectionem *mille* miro consensu firmant libri , paucis exceptis. H. Voss. qui superiori versui ex ingenio *quis* præposuerat , nunc *multa* recipit ; sed Propertius obstat , lib. III , Eleg. v , vers. 5 : « Nec mihi mille jugis Campania pinguis aratur. »

Claudit et indomitum moles mare, lentus ut intra

Negligat hibernas piscis adesse minas.

At tibi læta trahant Samiæ convivia testæ,

Fictaque Cumana lubrica terra rota.

50

Heu! heu! divitibus video gaudere puellas!

Jam veniant prædæ, si Venus optat opes;

Ut mea luxuria Nemesis fluat, utque per urbem

47. *Claudit et indomitum* etc. Locum optime explanant verba Valerii Maximi, lib. IX, cap. 1, de Sergii Oratæ luxu dicentis: « idem videlicet, ne gulam Neptuni arbitrio subjectam haberet, pecuniaria sibi maria excogitavit, æstuariis intercipiendo fluctus, pisciumque diversos greges separatos molibus includendo. » Adi Varron. de Re Rust. cap. 17; Horat. lib. III, Od. 1, vs. 33; et lib. II, Od. 15.—Ex eo genere erat lacus Lucrinus, de quo in portum Julium converso, vid. Georg. lib. II, vs. 161.

48. *Negligat*. Contemnat minas, non agitalus maris æstuosi rabie.

49. *At tibi læta trahant*. Scaliger ex suis veteribus eclogis hic malebat, *at mihi læta trahant*, quod propter sequentia minime probat Brouckh. Mox enim ait poeta, sibi quoque esse in animo prædas agere. Brouckh. interpretatur, quasi dixisset Noster, *At tibi*, qui militaturus es mecum in castris Cupidinis, præda ex vulgari militia contemta. Heynius vero: « Puellam alloqui putandus est; mox se ipsum admonet, frustra se hoc puellæ persuadere velle. » Huschk. non multum a Scaligero recedit, dicens: « Non male paupertatem suam opponeret opulentiae prædatoris, seseque subito revocaret, vs. 51 et 52. Nec offensioni foret, vs. 63, repetita formu-

la, *At tibi*, si hoc loco legeretur, *At mihi*. »—*Samiæ testæ*. Plinius ait, lib. XXXV, cap. 46: « Major pars hominum terrenis utitur vasis; Samia etiamnum in esculentis laudantur. » Plautus, Stich. act. V, sc. iv, vs. 11: « Quibus divitiæ domi sunt, scaphio et cantharis, Batiolis bibunt: at nos nostro Samiolo potior tamen vivimus. » Sensus itaque est; celebres convivia vasis fictilibus Samiis, frugalia quidem, sed læta.

50. *Fictaque Cumana* etc. De vasis Cumanis, vide Plin. lib. XXXV, cap. 46. *Rota*, in re figlina proprium vocabulum; Horat. Art. Poet. vs. 22, *currente rota cur urceus exit?* Stat. Silv. lib. IV, ix, 43, *cumano patinas in orbe tortas*.

51. *Divitibus video gaudere puellas*. Hujus rei indicium quasi quoddam præfert onyx ille apud Gorgæum, num. 32, in quo est Copia, plenum cornu sinistra tenens, dextra gubernaculum; adstat Cupido parvulus, motitantibus alis, protenso utroque brachiolo misere eblandiens, ut sibi aliquid impertiri velit. BROUCKH.

53. *Ut mea luxuria Nemesis fluat*. De mollitie et luxu dicuntur *fluere* et *diffluere*. Propert. lib. II, Eleg. xxix, vs. 26: « Neque ostrina quum fluit in tunica, » ubi tamen quidam legunt *fuit*. Terent. Heaut. Act. V, sc. 1, vs. 72: « Ut illius animum,

Incedat donis conspicienda meis.

Illā gerat vestes tennes, quas femina Coa

55

Texuit, auratas disposuitque vias.

Illi sint comites fuscī, quos India torret,

Solis et admotis inficit ignis equis.

Illi selectos certent præbere colores,

Africa puniceum, purpureumque Tyros.

60

qui nunc luxuria et lascivia Diffluit, retundam.»

54. *Incedat donis* etc. Brouckh. ait: «Videlicet, ut prætereuntes inter se quærant: *cur hæc tam dives? quis dedit? unde dedit?*» Idem notat, verbum *incedere* præcipue muliebri fastui in ambulando convenire, quod exemplis simul ac absolvit, addit: «Denique ad fractas illas et teneras eundi delicias refertur, quas et mulieres adfectant; et viri mulieribus non firmiores.»

55. *Illā gerat* etc. Quibusdam inest *gerit*, sic etiam cod. Paris. duo codices *Choa*, unus *Thoa*.

56. *Auratas disposuitque vias*. Vestem auro variegatam, virgis aureis inter telas procurrentibus, describit Maro, *Æn.* lib. IV, vs. 264, et lib. VIII, vers. 660. — Salmasius de veste reticulato opere contexta intelligebat, ita ut fila aurea reticulatim et fundatim intexta a Tibullo *viæ* dicerentur. Confer eundem ad inscript. Herodis Attici, pag. 271. Brouckh. de veste virgata, hoc est, virgis, sive ductibus aureis variegata. Sed simpliciter *vias* de subtemine accipio, quod aurum erat quomodocumque intertextum staminibus alterius coloris. Ita et de loco Virgillii, *Æn.* lib. IV, vers. 264, et lib. XI, vs. 75, sentiendum: *et tenui telas discreverat auro*. HEN. — Cæterum adi Plinium, lib. XI, cap.

27, et lib. VI, cap. 20. — Burmannus *vias* in *vices* mutavit. Ayrmann. in Vita Tibulli, legi jubet *auratis viis*.

57. *Illī sint comites fuscī*. Terent. Eun. act. I, scen. 11, vs. 85: «Nonne ubi dixi cupere te ex Æthiopia Ancillulam, relictis rebus omnibus Quæsi? » In Moreto legitur, vers. 31: «erat unica custos, Afra genus, tota patriam testante figura.»

58. *Solis et admotis* etc. Indorum nomine veteres sensu latiore usi sunt, ita ut etiam Africæ populos complecteretur quosdam. Pro *equis* unus Brouckhusii habet *aguis*. Hæc confusio omnibus fere locis recurrit, ubi sermo est de Indis sole perustia. Vide infra, lib. IV, Eleg. 11, vs. 20.

59. *Certent*. Isaaci Vossii quintus habet *certat*.

60. *Puniceum, purpureumque*. Pulchre de puniceo colore, deque purpureo disputat Salmasius, Exercit. Plin. pag. 1331. Coccina Africana intelligit, et purpuras Tyrias. Lucretius, lib. II, vs. 833, claris verbis utrumque colorem distinxit: «Ut sit, ubi in parvas parteis discerpitur aurum, Purpura, puniceusque color clarissimu' multo.» Itemque Varro, lib. IV, de L. L. «Purpura a purpuræ maritimæ colore Pœnicum, quod a Pœneis dicitur illatum.» BROUCKH. — Cod. Askew. habet *paniceos*. Is. Voss. 4, *Thyrus*.

Nota loquor ; regnum ipse tenet, quem sæpe coegit

Barbara gypsatos ferre catasta pedes.

At tibi, dura Ceres, Nemesin quæ abducis ab urbe,

Persolvat nulla semina terra fide ;

Et tu, Bacche tener, jucundæ consitor uvæ,

65

61. *Regnum ipse tenet.* Heynius putat luculentius fuisse, si *ille* vel *iste* reposuisset, propter sequentia. H. Voss. qua audacia est, *iste* in textum suscepit. — *Quem*, Statio e suis monente, Muretus revocavit. Cod. Paris. cum edit. min. an. 1472, *quæ*. Olim legebatur *quo*.

62. *Barbara gypsatos.* Codex Lips. *luxatos*, pro *gypsatos*; in aliis, *lapsuros*, *lapsatos*, *bissatos*. — Catasta erat locus, tabulatum, sive pegma, ubi venales exponebantur emturis. De catasta fuse dixerunt Philander, ad Vitruv. lib. VIII, cap. 4; Cassaubonus, ad Pers. Satir. VI, vers. 77; Joseph. Scaliger ad Propertium, lib. IV, Eleg. v, vers. 52; Raderus, ad Martial. lib. VI, Epig. 29; Barthius, ad Papin. lib. II, Silv. I, vs. 72; Gronovius, Diatr. Statian. cap. 16. — *Barbara* dicitur catasta, quia in ea servi natione barbari exhibebantur. — De pedibus gypsatis Plinius refert, lib. XXXV, cap. 58: « Est et vilissima (creta) qua Circum præducere ad victoriæ notam, pedesque venaliorum trans mare advectorum denominare instituerunt majores. » In fine ejusdem libri, indignatur Plinius, quod senatus, jubente Agrippina, libertos ornamentis prætoris auxerit, eosque *tantum non cum laureatis fascibus remiserit illo unde cretatis pedibus advenissent*. — *Sæpe coegit.* Scaliger intelligit: sæpius redhibitus propter vitiositatem.

63. *At tibi, dura Ceres.* Hos versus Scaliger, multique interpretum

post trigesimum quartum locant. Heynius, qui textui pepercit, suspicatur eosdem fragmentum esse, neque præstare velit lacunam nullam factam. De junctura vide quæ ad vers. 35 notavimus. Vulgo legebatur *dura seges*, aberratione solemnii. Heinsius e conjectura refinxit *Ceres*; ita enim optime convenit cum Baccho, qui proxime subsequitur; quos Deos et alibi conjunxit noster Tibullus. Sic hujus libri Eleg. I, vs. 3: « Bacche, veni, dulcisque tuis e cornibus uva Pendeat, et spicis temporace, Ceres; » et lib. IV, Carm. I, vers. 164: « Non illic colit arva deus, Bacchusve, Ceresve. » Librarii quidam ediderunt, *Nemesin qui abducis ab urbe*; cod. Paris. *Nemesin qui abducis*; in aliis *quia*. Defendit potest tamen vulgata *quæ abducis*; Scaliger e vetere libro revocavit *quæ*, quod jam Ald. exhibent. Ita Terent. Adelph. Act. IV, scen. iv, *an illam hinc abducat pater?*

64. *Nulla...fide.* Cod. Hamb. *rustica terra*. Nihil frequentius imagine qua semina agro credi dicuntur; hinc *agri fides*, quum reddat, persolvit fructus. Horat. lib. III, Od. I, vers. 30, *fundusque mendax*; Od. XVI, vers. 30, *et segetis certa fides mea*.

65. *Bacche tener.* Bacchi partes hic suscipit Brouckh. adversus artifices, qui Deum illum pingunt obesum ac pinguem; quum tamen testimonia antiqua omnia miro consensu nobis juvenem, eumque gracilem

Tu quoque devotos, Bacche, relinque lacus.
Haud impune licet formosas tristibus agris

Abdere: non tanti sunt tua musta pater.

O valeant fruges, ne sint modo rure puellæ;

Glans alat, et prisco more bibantur aquæ.

70

Glans aluit veteres, et passim semper amarunt;

Quid nocuit sulcos non habuisse satos?

Tum quibus adspirabat Amor, præhebat aperte

Mitis in umbrosa gaudia valle Venus.

ac vultu puerili, vel sere puellari ostendant. Brouckh. aliquot loca poetarum congecit, quibus rem omnino absolvit.

66. *Devotos*. Non pro *Baccho dedicatis* accipias, sed pro *defixis*, ut Horat. lib. III, Od. IV, vers. 27: « Non me Philippi versa acies retro, Devota non exstinxit arbos.» Eodem modo gallice usurpamus, *maudits*.

67. *Tristibus agris*. Qui tristitiam afferunt amatori, quia puellam ab eo absentem retinent. HEYN.

68. *Abdere*. Codex. Lips. cum uno Brouckh. et ed. Brix. *addere*; sed *abdere* proprium est verbum: sic Virgilius, Georg. lib. III, 95: « Hunc quoque, ubi aut morbo gravis, aut jam signior annis Deficit, abde domo.» Propert. lib. II, Eleg. XXXIII, vers. 12: « Mansisti stabulis abdita, pasta, tuis.» Ovidius de puellis simile quidpiam cecinit in Med. Fac. vs. 29: « Rure latent, finguntque comas; licet arduus illas Celet Athos, cultas altus habebit Athos.»

69. *O valeant*. Statius verba *O valeant fruges* cum sequentibus construit, idque merito. Muretus tamen et Heynius jungunt: *ne sint modo rure puellæ Glans alat*; sed ita voti

conditio votum anteire videtur, sensumque debilitat.

70. *Glans alat*. Brouckh. hæc minime ad verbum intelligere vult; is enim glandis pastum et crudæ aquæ potum valde reformidat; quia « brutorum potius sunt quam hominum ratione præditorum.» Utut est, de glande dixit poeta et de aqua, perinde ac VOLTAIRE in satira dicta *le Mondain*:

Dessous un chêne ils soupent galamment,
Avec de l'eau, du millet et du gland.

Le repas fait, ils dorment sur la dure:
Voilà l'état de la pure nature.

71. *Et passim semper amarunt*. Guelf. 1, 4, edit. Rom. et Brix. *Glans aluit veteres, ut passim semper amarent*.—Promiscue Venereusi sunt, nullo certo fœdere amoris, nullaque invidia.

72. *Quid nocuit sulcos non*. In uno Statii legebatur, « Quis docuit, sulcos nos habuisse satos.»

73. *Tum quibus adspirabat amor*. Heyn. intelligit *adspirabat*, quasi esset quibus amor propitius erat; sed ut videtur, poeta dixit, omnes, quicunque amore incensi essent, Venerem habuisse facilem in umbrosa valle.

74. *Valle*. In Corvin. nocte; in Bern. nemus loco Venus.

Nullus erat custos, nulla exclusura dolentes

75

Janua : si fas est, mos, precor, ille redi.

Ah! pereant artes, et mollia jura colendi,

75. *Nulla exclusura dolentes.* Brouckhusius *volentes* recepit, quod superioribus non male cohæreret; sed ut testatur Heynius, codices fere omnes *dolentes* habent, et dicitur sane de amatore excluso, ut apud Propert. lib. III, El. VIII, vs. 23: «Aut in amore dolere volo, aut audire dolentem.» Tibullus ipse, lib. I, Eleg. VIII, vs. 73: «Sæpe etiam lacrymas fertur risisse dolentis.» Edit. min. an. 1472, *excussura*.

76. *Mos, precor, ille redi.* In Monac. legitur *mos* pro *mos*. In Is. Vossii tertio: *mos precor illa redi*.

77. *Ah! pereant artes et mollia jura colendi.* Hoc versu Senecam quemdam onerant, qui etiam in Elegia secunda libri primi versum 26 condiderit, si quibusdam commentatoribus confidas. Plerique libri scripti nostrum hexametrum servant; quibus adde Corvin. Guelf. 1, 3; in aliis codicibus adest simul hexameter: «O utinam veteri peragrantes more puellæ.» Unde putarunt interpretes pentametrum medium excidisse in codice Regio, ubi uterque hexameter adest. Priori in marginæ adscriptum legitur, *Seneca supplevit sic*, et posteriori, *Philippus vero sic*. In edit. Lips. in codice Guarn. et Excerpt. Lips. et Guelf. 4, legitur: «Mos, precor, ille redi; patientur rursus ut olim.» Nempe in Guarn. *patientur*; et in Excerpt. Lips. *patientes*. Pontanus denique sic fertur supplevisse in margine edit. Vicent. quæ servatur in Biblioth. Gœtting.: «O valeant cultus et tinctæ murice lanæ.» Quæ scriptura in Guelf. 2, in ipso carmine occurrit.

Cæterum Vicentina editio duo disticha hic suscepit hoc modo: «Ha! pereant artes et mollia jura colendi, Abditur in solis si qua puella locis; O utinam veteri peragrantes more puellæ, Horrida villosa corpora veste tegant!» Nos primo vers. 4 submittimus, codicum plerisque freti, editionibusque optimis. Præterea quid villosis ac hirsutis vestibus convenientius opponi posset, quam mollis cultus et artes? Statius, Scaliger, Brouckh. et Bach. nobis consentiunt. Heyn. et Wunderlich. lacunæ signum posuerunt. Voss. conjectura adsequitur pentametros ambos ex eadem fluxisse scriptura: *peragrantes* enim nihil esse, nisi *pereant artes*. Hushchkius infirmum sane argumentum profert ad hexametrum delendum; nempe Tibullum nunquam scripsisse *Ah! pereat*, sed *O pereat*; Propertium vero semper usurpavisse *Ah! pereat*. Sane hæc disputatio de lana caprina est. Scaliger malebat *mollis cura colendi*, legitur in Vicent. *rura*, et Heinsius emendabat *mollia jura colendi*. Heynio videtur *mollia jura colendi* insolens locutio; sed *jura colendi* apte dicuntur: sunt enim leges comendi. Nam, ut notat Brouckh. certos quosdam modos ponendi capilli atque aptandæ vestis sollicitè observabant, non aliter ac jura ac leges. Ovid. Epist. Sapphus, vers. 73: «Ecce jacent collo sparsi sine lege capilli.» Art. Am. lib. III, vs. 133: *ne sint sine lege capilli*. In Medic. Faciei, vs. 25: «Feminea vestri poliuntur lege mariti.» Ne aliquid silentio præteream in loco tam impedito, hexametrum re-

Horrida villosa corpora veste tegant.

Nunc si clausa mea est, si copia rara videndi,

Heu miserum! laxam quid juvat esse togam?

80

Ducite, ad imperium dominæ sulcabimus agros;

Non ego me vinclis verberibusque nego.

feram qui in cod. Lips. et in quibusdam aliis, hexametro extremo isti, *O utinam veteri*, legitur substitutus: « Detur ut accedam dominæ provelle loquarque. » Ubi etiam *peruelle* et *puella* invenitur; sed hic versus manum olet interpolatoris. Scaliger, et qui eum secutus est Brouckh. vs. 77 ad 81, in libri primi Elegiam ix transtulit, quæ apud nos octava occurrit, eosque post sexagesimum sextum locavit.

78. *Tegant*. Habet unus Brouckh. *tegam*, quod Scaliger et Brouckh. in textum susceperunt; idem fecit H. Voss. Burmann. secundus malebat *tegar*. Ovid. Fast. lib. III, vs. 214, de Raptis Sabinis: « Mœstaque funerea corpora veste tegunt. »

79. *Si copia rara videndi*. Scaligeri emendatione legitur apud quosdam *nulla*, quum omnes omnium libri *rara* habeant. Tibullus queritur ob puellam rure latentem, quam videre quidem poterat, sed non nisi raro. Ecce Scaliger supervenit, qui ei omnino illa interdicat, ne unquam adire possit; sequentibus vero satis confutatur hæc conjectura. Terent. Eun. Act. IV, scen. 11, vs. 10: « Nil est.—Quid nil? Si non tangendi copia est Eho, ne videndi quidem erit? »

80. *Laxam quid juvat esse togam?*

Nemo est quin sciat laxas togas delicatorem fuisse. Brouckh. Heinii conjecturæ accedit, secundum quam legendum esset *in laxa quid juvat esse toga*, et quum in quibusdam legatur *Heu miserum!* putat ille *in* accrevisse antecedenti *miseri* scripturæ vitio; inest enim in libris etiam *Heu misero!* H. Voss. legit e suis *Heu misero! laxam quid juvat esse togam*. Husckhius ait: « Sive hoc modo légeris, sive illo, habebis semper versum dignum qui adiungatur superiori illi, *ah! percontantes!* »

81. *Ad imperium*. E Gothano H. Voss. et *imperio* suscepit, nobilitorem esse locutionem hoc modo existimans, perinde ac in *Æn.* lib. V, vers. 726, *Imperio Jovis huc venio*; Sed Horat. lib. III, Od. vi, vs. 39, dixit: « Severæ matris ad arbitrium recisos portare fustes. »

82. *Nego*. In Gothan. *negem* legitur, pariterque in cod. Askew. et Is. Vossii 4°. H. Vossius et Bach. hanc lectionem amplexi sunt, quasi latente temporis futuri significatione; nos vulgatam servavimus. Ipse Tibullus, libro primo, El. vi, vs. 37: « At mihi servandam credas, non sæva recuso Verbera, detrecto non ego vincla pedum. »

ELEGIA IV.

Hic mihi servitium video, dominamque paratam :

Jam mihi, libertas illa paterna, vale.

Servitium sed triste datur, teneorque catenis ;

Et nunquam misero vincla remittit Amor :

Et, seu quid merui, seu quid peccavimus, urit. 5

1. *Servitium*, ait Charisius Sosipater, Instit. Gram. lib. I, multitudo est servorum ; Servitus conditio serviendi : sed veteres indifferenter servitium et pro servitute posuerunt. » Brouckhusius exemplis demonstrat, poetas olim utroque vocabulo promiscue usos esse. In vulgatis ante Scaligerum scriptum erat *Sic* ; in uno Brouckh. legitur *parari* : sed præstat altera lectio. Terent. And. Act. II, sc. 1, vs. 17 ; Heaut. Act. II, sc. II, vs. 115, Adelph. Act. V, sc. 1, vers. 6 ; eodem sensu participium usurpavit, cujus ad vim *parari* nullo modo accedere potest.

2. *Jam mihi*. Edit. min. au. 1472, cum Brix. et Venet. 1491, *veni* ; quæ lectio inde orta est, quod, quorsum pronomen *mihi* referrent, dubitabant editores : nempe hoc pertinet ad verbum *vale*. Propert. Lib. III, Eleg. XXI, vs. 15 : « Romanæ turres, et vos valeatis, amici ; Qualiscunque mihi tuque, puella, vale. » Euripides, Hec. vs. 430 : *καὶ τ' ὦ τρεῖς καὶ ἡμεῖς*.

3. *Servitium sed triste*. Sprengel. in libello germanico, *Neue Kritik der rom. dichter*, ita corrigere maluit, *Servitium, non triste datur* ; sed cur corrigere voluerit, non liquet.

4. *Remittit*. Scaliger *remittet* intruserat, quasi de futuris malis sermo esset ; sed non reputavit, ille poetam nunc queri ob Amoris in se eternam servitiam, quæ nulla intermissione duraret. H. Voss. edidit *ut—remittat*, e Statii conjectura, quæ Excerpt. Lips. Colot. et edit. Gryph. 1534, firmatur.

5. *Et, seu quid merui, seu quid peccavimus*. Hunc locum interpretes mirum in modum vexaverunt. Heinsius emendabat *seu nil peccavimus*. Heynius priori loco hanc immutationem locavit, legitque, *seu nil merui, seu quid peccavimus*, ut lib. I, Eleg. x, vers. 5, *At nihil ille miser meruit*. Sed mox offensus est a subita numeri mutatione, et rursus immutavit, *Et seu quid metuit, seu quid peccavimus* ; id est, seu quid vere commisi, seu quid suspicatur tantum et metuit de me, ne forte vinculis ruptis aufugere, et me ipsius imperio subducere tentem. Denique Heyn. quia in ed. Romana alia lectio conspicitur (pro *merui* exhibit illa *Veneri*), coniecit, *Et servit Veneris, si quid peccavimus, ira*. H. Voss. qui *to merere* æque in malam partem dictum esse putat, ei significationem tribuit pejorem, quam

Uror, io! remove, sæva puella, faces.
 O ego! ne possim tales sentire dolores,
 Quam mallem in gelidis montibus esse lapis;
 Stare vel insanis cautes obnoxia ventis,
 Naufraga quam vasti tunderet unda maris!

10

est illa verbi *peccare*: quod Bach. et Huschk. probantes exemplo fulcire conantur e Terent. Andr. act. I, sc. 1, vers. 112: « Quid feci, quid commerui, aut peccavi, pater? » Ubi ait Donatus: « αὐτῆς α majoribus ad minora, et *feci* quasi facinus dixit; facere enim quis et homicidium dicitur. *Commerui* minoris culpæ est. *Peccavi* multo minoris et levioris. » Nos, licet Heynius exempla collegerit, ubi *merui* in malam partem ponitur, nihilominus cum Wunderlichio sentimus, qui *merui* hic in bonam sumit partem; et sic postulat ipse sensus. Poeta se ab amore uri dicit, neque intelligere potest, Deusne in modum pœnæ ob admissum facinus sæviat, an præmium conferat ob egregium meritum. Sic apud VOLTAIRES, Œdipus, quum de Laio refert, quem olim imprudens superaverat:

La victoire entre nous ne fut point incertaine.
 Dieux puissans! je ne sais si c'est faveur ou haine.

Quod ad sensum attinet lector ipse eligat; nobis sat erit ostendisse nihil immutandum esse in hoc versu. Vulgo legebatur *uror*; sed hoc ex versu minore in superiorem migraverat.

6. *Uror, io*. Jungenda sunt hæc vocabula, perinde ac apud Ovid. Art. Am. lib. III, vers. 742: « Labor io! cara lumina conde manu. » H. Voss.

7. *Possim*. H. Voss. et Bach. e quibusdam *possem* scripserunt, quasi ratio grammatica id postularet, præsertim propter sequens, *mallem*;

sed Huschk. illos merito confutat exemplis apud ipsum Tibul. sump-tis, lib. I, El. IV, vs. 63: « Carmine purpurea est Nisi coma; carmina ni sint Ex humero Pelopis non nituisset ebur; » et lib. I, El. VIII, vs. 22: « Et faceret si non æra repulsa sonent; » lib. IV, Eleg. I, vs. 200: « non magni potior sit fama Gylippi, Posse Meleteas nec mallem mittere chartas. » Plaut. in Mostel. act. III, sc. II, vs. 53, *velim ut velles*; Ovid. Her. xx, 49: « Non sum qui soleam Paridis reprehendere factum Nec quemquam, qui vir, possit ut esse, fuit. » Propert. lib. IV, El. xz, vs. 47: « Mi natura dedit leges a sanguine ductas, Ne possim melior iudicis esse metu. » Hæc exempla an omnia sana sint Huschk. non disputat, sed Tibulliana illa procul dubio genuina. — *Dolores* Corvin. mutavit in *labores*.

8. *Quam mallem in gelidis*. H. Voss. hic præpositionem de sede sua deiecit, ut mendo scripturæ natam ex ultima verbi *mallem* litera.

10. *Unda maris*. Brouckh. ex aliquot libris *ira maris*, pro *unda maris* suscepit. Vulpus vero nostram lectionem propter sonum maris mugitum exprimentem tuetur. Acuti ingenii esse hanc observationem declarat H. Voss. qui tamen meliora edoctus, qua opinione est, *ira* reposuit. Sed *unda maris* caute melius tundere videtur quam *ira*, quæ vox hoc loco nimis epica est; passim apud Virgilium invenies *unda Oce-*

Nunc et amara dies, et noctis amarior umbra est ;

Omnia jam tristi tempora felle madent.

Nec prosunt elegi, nec carminis auctor Apollo ;

Illa cava pretium flagitat usque manu.

Ite procul, Musæ, si nil prodestis amanti ;

15

Non ego vos, ut sint bella canenda, colo :

Nec refero Solisque vias, et qualis, ubi orbem

ni, pelagi, maris. Hor. Epod. XVII, vers. 54 : « Non saxa nudis surdiora navitis Neptunus alto tundit hibernus salo. » MOLLEVAUT, hic nescio quid de navigio somniat, cui integrum versum condonat, repugnantem Tibullo, qui *Naufraga* active posuit, ut Horat. lib. I, Od. xvi, vs. 10 : « Quas neque Noricus Deterret ensis, nec mare naufragum. » Ovid. Met. lib. XIV, vs. 6, *Navisfragumque fretum* ; Valerius Flaccus ; lib. I, vs. 585, *naufraga tempestas*.

Nunc et amara dies etc. Confer. Ovid. Heroid. XIII, vs. 104 : « Tu mihi luce, dolor, tu mihi nocte venis ; Nocte tamen quam luce magis. » Huic disticho in codice Lips. præpositum est posterius, vs. 13 et 14.

12. *Omnia jam tristi.* In Angeli Colotii cod. et in Exc. Lipsii adest *jam*, quod Brouckhus. suscepit, quamvis maluerit *nunc* e conjectura. Vulgo *nam*, quod H. Voss. ineptum esse declarat, auctoritatem aliorum etiam librorum adducens. —

Madere est verbum copię plenę atque uberis, translatum a re infectoria. Lucret. lib. IV, vs. 793, *Arte madent simulacra*. Horat. lib. III, Od. xxi, vers. 9 : « Non ille quam Socraticis madet Sermonibus, te negliget horridus. » Jocose Plautus *madide madere* eum dixit, qui esset probe vino saburratus. Pseudol. Act. V, sc. II, vs. 7 : « Molliter

siste nunc me, cave ne cadam : Non vides me, ut madide madeam. »

13. *Nec prosunt elegi.* PARNY eleganter apud nos de poetis meminit, quos puellæ neglexerunt : ait enim in poematio quod inscribitur *la Journée champêtre* :

La vanité sourit à leur hommage ;
On leur prodigue un éloges flatteur ;
Mais rarement de l'amour de l'ouvrage
La beauté passe à l'amour de l'auteur.
Lorsque Sappho prenait sa lyre, etc.

14. *Cava pretium flagitat usque manu.* Brouckhus. hæc ad verbum interpretatur, nec reputavit metaphoram esse qua utitur poeta. Non erat itaque cur nobis puellam ostenderet dejectis oculis cavam manum porrigentem, quod omnino absurdum est, quum prius pudicitię, posterius vero, meretricię procacitatis insigne sit.

15. *Si nil prodestis amanti.* Hæc est cod. Florentini scriptura ; vulgo *non*. Nil etiam Isaaci Vossii quatuor libris inest.

16. *Colo.* Sprengel. conjecit *rogo*, hoc sensu : *Non ego vos interrogo quomodo* etc. Parum probabiliter. BACH.

17. *Ubi.* Scaligero debetur. Voss. et Bach. suffragantibus multis libris, scripsere *ut*. Verum in omnibus Stadianis, in Paris. in Excerpt. Lips. adest *ubi*. Huschk. demonstrat *ubi* in hac versus regione sæpe re-

Complevit, versis Luna recurrat equis :

Ad dominam faciles aditus per carmina quæro.

Ite procul, Musæ, si nihil ista valent.

20

At mihi per cædem et facinus sunt dona paranda ,

Ne jaceam clausam flebilis ante domum ;

periri. Horat. lib. II, Sat. vi, vers. 102 : « rubro ubi cocco Tincta super lectos canderet vestis eburnos ; » et lib. I, Epist. xv, vers. 38 : « Si quid erat nactus prædæ majoris ubi omne Verterat in fumum et cinerem. » Deinde amant poetæ conjunctionem particularum *qualis, ubi*. Virgil. Æneid. lib. II, vers. 471 : « Qualis, ubi in lucem coluber mala gramina pastus. » Accedit consuetudo Tibulli, lib. I, El. iv, vs. 31 : « Quam jacet, infirmæ veneri ubi fata senectæ ; » et lib. II, Eleg. vi, vers. 49 : « Sæpe ubi nox promissa mihi est. » Edit. Venet. ann. 1491, *nec qualis*, ut est in uno Angl. et Guelf. 1 ; et hoc malebat Heinsius sine dubio hanc ob causam, quod præcedente negatione, et negandi item vi male inferri censeret. . . . Gravis error ; qui ne latius serpat, cavendum est. Quin ipse Bentleius ad Horatii Epod. xvi, falsam illam doctrinam protulit, nempe *ac, et, que*, post *neque*, negandi vim non habere. Ruhnkenius pariter ad Velleium, lib. II, vers. 45, hoc præceptum propagavit ; sed Wittenbachius pronuntiavit copulativas particulas præcedente negatione negare, vel negationem repetere apud Latinos : apud Græcos usitatum est post negationem, ponere καί, ita ut negatio repetatur. His observationibus addit Huschkius exempla. Propert. lib. I, Eleg. xvi, vers. xi : « Nec tamen illa suæ

revocatur parcere famæ, Turpior et sæcli vivere luxuria. » Idem, lib. II, El. i, vers. 21 : « Non veteres Thebas, nec Pergama nomen Homeri, Xerxis et imperio bina coisse vada. » Virgil. Georg. lib. III, vs. 140 : « Non illas gravibus quisquam juga ducere plaustris, Non saltu superare viam sit passus, et acri Carpere prata fuga, fluviosque innare rapaces. » Homer. Hym. in Venerem, vs. 46 : Ὄργα τὰ χρίστα Μῆδ' αὐτῇ ἑρπύνης ἐνὺς ἀπειργμὴν εἴη καὶ ποτ' ἐκτελέμηνε καὶ μετὰ πᾶσι θύεσσιν, ὧς ἢ θύους συνίμει καταθύηται γυναιξίν. Sed apud Tibullum copulam tuetur ipsa verborum grammatica constructio : « Nec refero solisque vias et qualis ubi orbem. »

18. *Recurrat* primus intulisse videtur Aldus. H. Vossius in tribus libris etiam invenit *recurrat* ; in multis aliis, *recurrit*.

19. *Ad dominam faciles aditus*. Confer Theocr. Idyll. xvi, vs. 68 : Διΐζημαι δ' ὅ κεν θύεσσιν κίχαρσμένους ἴνθων ἔνν Μοισαίως, etc.

21. *Per cædem et facinus*. Est quasi formula solemnis. Cicero, Agrar. III, cap. 4 : « Num quis vestrum ad vim, ad facinus, ad cædem accommodatus est? Nemo. » Agrar. II, c. 28 : « Quinque hominum millibus ad vim, facinus cædemque delectis. » Locus atque urbs quæ bellum facere atque instruere possit, quæritur. ΒΛΟΥΚΚΗ.

22. *Ne jaceam*. In Gothano legitur *taceam*.

Aut rapiam suspensa sacris insignia fanis :

Sed Venus ante alios est violanda mihi.

Illam malum facinus suadet, dominamque rapacem 25

Dat mihi : sacrilegas sentiat illa manus.

O pereat, quicumque legit viridesque smaragdus,

Et niveam Tyrio murice tinguit ovem!

Hic dat avaritiæ causas : hinc Coa puellis

Vestis, et e rubro lucida concha mari. 30

23. *Sacris insignia fanis.* Hanc scripturam interpolatam vocat Scædiger, et *foctis* legi vult; quæ lectio quibusdam libris inest. Heins. conjiciebat *tholis*; sed Brouckhusius Ciceronem inducit in Verrem invehentem; ille enim ubique fani vocabulo usus est, quo rapinas sacrarum rerum a celeberrimo prædatore in templis esse factas designaret: præterea donaria non in locis privatis, sed in fanis reponebantur. — Cod. Gothan. *insignis*: male.

24. *Ante alios*, scilicet *Deos*. In quibusdam legitur *ante alias*.

27. *Smaragdus*. Statius monet, in veteribus monumentis semper scribi *smaragdus*. Huschkius contra: « *smaragdus* habent libri mei, nullus *zmaragdus*. » Vide notam ad lib. I, Eleg. I, vers. 51.

28. *Ovem* audacius pro *lanam*. . . Formam antiquam *tinguit*, pro vulgata *tingit*, Brouckhus. restituit, et illam firmant Ls. Voss. Cod. 1, 2, 3, 5, quam recepimus.

29. *Hic dat* etc. Douza Præcid. cap. 7, legebat, *Hinc dat avaritiæ causas et Coa*; et hoc habet Guelf. 3. Heinsius vero, *Sic dat*. Aliquot libri præbent *Hac*, vel *hec*. Brouckh. et Voss. legunt *Hic dat*... *Hinc Coa* e duobus Anglicis et Hamb. *Hinc* ab initio item exhibent duo H. Vos-

sii. Huschkius hac lectionis diversitate commotus, suspicatur mendum latere sub pronomine *Hic*, ita ut *hec* legendum sit. Subjiciuntur enim duæ avaritiæ causæ, et *Coa vestis*, et lucida concha. » Sed ut unam avaritiæ causam puellis dat *Coa vestis*, alteram concha, ita tertia latere debet in verbis *Hic dat*. Ea autem est quam proxime commemorata fuit, *nivea ovis*, id est, vellus ovis album murice tinctum, sive purpurea vestis. Hæc quidem Huschkius, nos autem cur aliquid mutandum sit non videmus: vulgata sane servanda *Hic dat* ad illum referendum, quicumque sit, qui *legit virides smaragdus*, et *niveam murice tingit ovem*. Tunc poeta subito ad res transit, quæ pariter avaritiæ stimulos dant. *Stimulos* Brouckhus. pro *causas* invenit; sed glossam olet illud. Vulpius, qui vulgatam revocavit, *causas* intelligebat *αποκαρσις*, excusationes. Heynius meliorem invenit sensum, *causas* accipiens semina unde aliquid oritur, movetur, alitur. Ovid. Am. lib. II, Eleg. xvii, vers. 34: « Ingenio causas tu dabis una meo; » et Fast. lib. IV, vs. 96, de Venere: « Illa satis causas arboribusque dedit. — Pro *Coa*, ed. Vicent. *Cea*; alii *Choa* perperam.

30. *E rubro*. Priscæ editiones a

Hæc fecere malas : hinc clavim janua sensit ,

Et cœpit custos liminis esse canis.

Sed pretium si grande feras , custodia victa est ;

Nec prohibent claves , et canis ipse tacet.

Heu ! quicumque dedit formam cælestis avaræ ,

35

Quale bonum multis addidit ille malis !

Hinc fletus rixæque sonant : hæc denique causa

Fecit , ut infamis hic deus esset Amor.

rubro habent. At in codic. Paris. Lips. et in septem H. Vossii libris est *e rubro*. Nil variant libri in simili versu Propertii , lib. III , Eleg. XIII , vs. 6 : « Et venit e rubro concha Erycina salo. »

31. *Hinc clavim janua sensit*. Ita hæc citavit Charisius , Inst. Gramm. lib. I , pag. 101 ; unde adparet perperam legi *clavem* et *sensit*. BROUCK.

32. *Et cœpit custos* etc. De canum excubiis vide Horat. lib. III , Od. 16 ; Plaut. Trucul. II , sc. IV , vs. 1. Non possum quin elegans canis epitaphium referam , quod apud Joachimum Bellaium legitur : « Latratu fures excepi , mutus amantes : Sic placui domino , sic placui dominæ. »

33. *Custodia victa est*. Cod. Paris. ab omnibus discedens habet *custodia cæca est*. Antipater Thessalonicensis hinc epigramma videtur hausisse , quod legitur apud Brunck. Analect. græc. II , pag. 109 : Ἦν μὲν γὰρ τὸ χρέαγμα φίλος οὐτι θυρωρός , ἔν πόνον οὐτι κύων ἐν προθύροις διδύται. Vertit Muretus : « Nam pretium si grande feras , nec janitor ullus , Nec victus rigidus stat canis ante fores. »

34. *Canis ipse*. Corvin. et Is. Vossii 3 , *canis ipsa*.

36. *Multis addidit ille malis*. Vulgo legebatur *adulit ipse*. Rom. cum

Guelf. 1 , 2 , *adulit ille* ; et habent *ille* etiam alii nonnulli. In Excerpt. Lipsii erat *abdidit* , quod et unus Brouckh. et Colbertin. habebant. Hinc Douza faciebat *addidit* , quod integrum in Excerptis Italicis Heinsii invenerat Brouckhusius , et recepit. Præfert etiam Regius , sed supra scriptum *abdidit* , quod probarem nisi de forma , quæ latere nequit , ageretur. HEYN. — Vossius *abdidit* amplexus est , et ait : « Vera lectio *abdidit* hunc reconditum sensum habet : pulchritudinis bonum tot malis avaritiæ quasi abditur ; pulchritudinis splendor avaritia obscuratur. » Idem Vossius verbum *ad-didit* languidum esse declarat , præsertim post *dedit*. Sed male ; nam Homerus , Il. XXIV , vs. 534 : Ὡς μὲν καὶ Πηλεὶ θύει δόσαν ἄγλαα δῶρα Ἀλλ' ἐπὶ καὶ τῷ θύει θύος κακόν.

37. *Hinc fletus rixæque sonant*. Ed. Romana cum aliis , *Hinc rixæ fletusque* , quod H. Vossius suscepit , quasi natura rerum sic postularet , et habuit Bach. consentientem , Huschkium vero dissentientem ; quippe qui dixerit : proprie rixæ sonant , non fletus. Cod. Paris. *fletus rixæque*.

38. *Ut infamis hic deus esset Amor*. Brouckhus. nescio qua ratione impulsus , proposuit : *ut infamis nunc deus erret Amor*. Heynius pa-

At tibi, quæ pretio victos excludis amantes,

Diripiant partas ventus et ignis opes.

40

Quin tua tunc juvenes spectent incendia læti,

Nec quisquam flammæ sedulus addat aquam.

Seu veniet tibi mors, neque erit qui lugeat ullus,

riter hunc versum ut parum suaviter scriptum damnavit : et prætulit *hinc* in observationibus. Attamen ipse ex ingenio Heinsii anteposuit, sic. Henric. Vossius idem consentit, sic pro *tam* intelligens. Bach. denique et Bauersuæ auctoritatis molem illorum doctrinæ addidere. Nos nihilominus lectionem *hic* cum W Wunderlich. et Huschkio servavimus ; nihil enim adest quod *anacoluthon* dici possit ; neque metrum turbatur, quod Heinsium decepit, qui eadem ratione commotus supra lib. I, Eleg. iv, vers. 44, pro *imbrifer*, reposuerat *nimbifer*. Ovidius, Trist. lib. IV, Eleg. III, vers. 68 : « Quod precibus *perit* ambitiosa suis ; » et Catullus, LXVI, 48, ut Huschkius legit : « Juppiter, ut *percat* omne genus chalybum. » Nihil itaque dubii, veteres brevem syllabam in hac cæsura aliquando admisisse.

39. *Excludis amantes*. Guelf. 1, *abducis* ; Bern. *excludis victos*.

40. *Diripiant partas*. Brouckh. e libris hanc lectionem revocavit, quum antea legeretur *eripiant*. Vossius, ut aliquid novi proferret *abripiant* proponit in observationibus ; sed est *diripiant* genuina sane lectio, qua optime impetus violenti ignis et venti depingitur. Sic ipse Noster, supra lib. I, Eleg. vi, vers. 53 : « Attigeris : labentur opes, ut vulnere nostro Sanguis ut hic ventis diripiturque cinis. » Deinde *positas* habebat unus Gebhardi, pro *partas*. Probabat Guyetus et exponebat re-

conditas, quam interpretationem Brouckhusius merito ridiculam vocat, *partas* intelligens eodem sensu quo : « Tori reditu census augere paternos. »

41. *Quin tua tunc juvenes*. Cod. Lips. *Quam tua tunc*. Uni libro confusus, Voss. *tum*. Cod. Hamb. pro *læti* habet *lecti*, quasi deligerentur juvenes qui spectarent incendia ; satis absurdum.

42. *Addat aquam*. Gothan. *addat opem*.

43. *Seu veniet tibi mors*. Brouckh. verborum seriem turbavit, solemnii imprecatione in eos qui *rythmum insuavem atque hialeum* prioris hemistichii patienter ferunt, *quos par est trivialibus anserum deliciis delectari*. Pro *neque erit*, idem Brouckh. *neque sit* eligit, propter superiora *diripiant, spectent, addat* : sed quaeritur cur non æque sequentia viderit doctus ille vir, ubi *flabitur, dabit, dicet*, adsunt. De anseribus tacendum censeo : sat erit memorare ne unum quidem librum huic emendationi favere. Huschkio Tibullus videtur scripsisse *neque erit*, propter sequens, *nec qui det*, ut lib. I, El. II, vers. 79 : « Nam neque tum plumæ, nec stragula picta soporem, Nec sonitus placidæ ducere possit aquæ. » Frequentatur etiam hæc structura Propert. Vid. lib. I, El. XIV, vs. 19 ; lib. II, El. xv, vs. 43 ; lib. IV, El. XI, vers. 41 ; ubi Lachmannus reposuit invitis libris : « Me neque censura legem moluisse, neque ulla, etc. »

Nec qui det mœstas munus in exsequias.
 At bona quæ, nec avara fuit, centum licet annos 45
 Vixerit, ardentem flebitur ante rogam.
 Atque aliquis senior, veteres veneratus amores,
 Annua constructo sarta dabit tumulo;
 Et bene, discedens dicet, placideque quiescas,
 Terraque securæ sit super ossa levis. 50
 Vera quidem moneo: sed prosunt quid mihi vera?

44. *Nec qui det mœstas munus in exsequias.* Alia scriptura est in nonnullis libris: *Nec qui det mœstas manibus exsequias.* Quam cur minus probem, in causa est mos perpetuus injiciendi in rogam res quasque pretiosissimas. Quem morem commode illustravit Kirchmannus, de Funerib. Roman. lib. III, cap. 5. Proprie *munera* vocabant. Virgilius, *Æn.* lib. XI, vers. 193: « Hinc alii spolia occisis derepta Latinis Conjiciunt igni; galeas, ensesque decoros, Frenaque, Ferventesque rotas; pars munera nota, Ipsorum clypeos, et non felicia tela. » Adi pariter Valerium Flaccum, lib. III, vs. 312; Nemes. *Eclog.* I, vs. 64, et Catullum, *carm.* 97. БРОВОУКН.

45. *At bona quæ, nec etc.* Ingenii nimis subacti documenta dedit Brouckh. qui *bonam* esse ait, quæ pro cultura horti sui nullam exigeret mercedem, assertionemque suam firmat duobus Horatii locis de Cynara, quos mirum in modum torquet. Horat. enim, lib. IV, *Od.* 1: « Non sum, qualis eram bonæ Sub regno Cynaræ; » cui loco ut interpretamentum illico subjicit Brouckh. *il-lud*, lib. I, *Ep.* XIV, vs. 33: « Quem scis immunem Cynaræ placuisse rapaci. » Mira sane consecutio: quid ergo? constatne idcirco omnes puel-

las in genere *bonas*, quasi cognomine adpellatas fuisse, quæ pro cultura istius horti nihil exigerent? Nonne melius fuerat *bonæ* epitheton communi sensu intelligere, et latinam loquendi consuetudinem servare, quam significationes verborum hoc modo adulterare. Interpunctionem a Douza prolatam secuti sumus.

47. *Atque aliquis senior.* Idem hemistichion habet Juvenalis, *Satyr.* VI, vers. 587: « Atque aliquis senior, qui publica fulgura condit. »

48. *Annua constructo sarta etc.* Vide Kirchm. de Funerib. Roman. lib. IV, cap. 3.

49. *Discedens.* Cod. Lips. *descendens*; notum est verba *discedere*, *decedere*, *descendere*, passim a librariis permisceri.

50. *Terraque securæ.* Heynius interpretatur pro vulgari *ossa tua*, quod Bachio nimis vulgare videtur. Is *securæ* tertio casa accipi vult. Sed nobis secundus casus anteponendus videtur: Ovidius enim *Am.* lib. I, *El.* VIII, vs. 108: « ... sæpe rogabis, Ut mea defunctæ molliter ossa cubent. »

51. *Vera quidem moneo.* Pro *quidem* J. Voasii 3 et 5 habent *tamen*. Berol. 1 et 3, cum aliquot Brouckh. pedestri collocatione habent *quid prosunt*.

Illius est nobis lege colendus Amor.

Quin etiam sedes jubeat si vendere avitas :

Ite sub imperium , sub titulumque , Lares.

Quidquid habet Circe , quidquid Medea veneni , 55

Quidquid et herbarum Thessala terra gerit ;

Et quod , ubi indomitis gregibus Venus afflat amores ,

Hippomanes cupidæ stillat ab inguine equæ ;

Si modo me placido videat Nemesis mea vultu ,

Mille alias herbas misceat illa , bibam. 60

52. *Illius est nobis lege* etc. Amare me necesse est , iis conditionibus , quas illa præscripsit. *Leges* sæpe pro conditionibus usurpantur apud veteres. Vide Terent. Heautont. Act. V, sc. v, vs. 45 ; Plaut. Asin. Act. I, sc. III, vers. 14 et 81.

53. *Sedes jubeat si...* De proscriptione ædium ; nam sub titulum ire idem est quod proscribi ; vide imprimis Cic. de Off. lib. III, cap. 13.

54. *Ite sub imperium* , quia emptori , ut novo domino imperium tribuitur.

55. *Quidquid habet Circe.* Hæc Heynio videntur abrupta et hiulca esse , ita ut medicamine suo consueto jam appropinquet , et astericos interponens , solemnī voce fragmentum alterius elegiæ hic latere pronuntiet. Attamen nihil liquidius procedit , quam integri sensus ordo : poeta declarat se ad omnia paratum esse , quæcumque puellæ placuerint. Quin , ut illam sibi conciliare possit , rem patriam se fateatur venditurum , et teterrima venena epoturum. Hæc sane optime coherent , nec ipse Heynii culter , quamvis acuta acie præditus , ea dirimere potest.

56. *Terra gerit.* Scaliger malebat

genit , quum tamen *gerere* proprium verbum sit , ut apud Virgil. Georg. lib. II , vs. 122. In multis est *dedit*.

57. *Venus afflat amores.* In cod. Lips. legitur *ventus*. *Afflandi* verbum sæpe in partem bonam , sæpe in malam usurpavere veteres.

58. *Hippomanes.* Ut notat Brouckhusius , est ea vox tribus rebus communis : designat enim virus illud , quod equæ in libidinem concitatæ e locis emittunt : deinde carunculam fici instar in fronte pulli equini primum cadentis de matre ; denique herbam nescio quam in Arcadia , cuius meminit Theocritus in Pharmac.

60. *Mille alias herbas.* Heynio hic multa displicent : *mille herbas* illi languidum ac jejunum videtur ; tum *herbas ipsas* culpatur , quia jam vs. 56 , *quidquid herbarum*. Denique hunc versum omnino mutat ille : « Mille malos succos misceat illa , bibam. » Et sibi Tibullum fulcro sumit , quippe qui infra lib. III, El. v, vs. 9, dixerit *mortiferis ... succis*. Dolendum sane quod eruditus vir non omnia verba quæ Tibullus per integram vitam locutus est , in indicis formam redacta habuerit. Quot et quantos versus qualesque poetæ nostro condonare potuisset !

ELEGIA V.

PHŒBE, fave; novus ingreditur tua templa sacerdos :
 Huc age cum cithara, carminibusque veni;
 Nunc te vocales impellere pollice chordas,
 Nunc precor ad laudis flectere verba modos.

1. *Novus ... sacerdos.* De Messalæ filiis longam dissertationem præmittunt Brouckh. et Heyn. quibus cum disputare non lubet; præsertim quum initio hujus editionis, elegias omnes ordine enumeraverimus, earumque argumenta fusius exposuerimus, ut nihil supersit jam in iis explicandis, quod lector a nobis requirere possit. Erat inter sacerdotia, etiam hoc Quindecimviro- rum qui præponebantur libris Sibyllinis adeundis.—*Tua templa*; libri Sibyllini quos solos retinuerat Augustus, in duobus forulis auratis sub Palatini Apollinis basi servabantur, et quidem in templo quod ab illo anno U. C. 726, in monte Palatino exstructum erat, cum porticu illa magnifica, de qua Propert. II, xxxi.

2. *Veni.* In H. Vossii 5, *vera*.

3. *Impellere pollice chordas.* Edit. Reg. Lep. cum aliquot antiquis, *conchas*; male. Ovid. Metam. lib. X, vers. 145: « Ut satis impulsas tentavit pollice chordas. »

4. *Ad laudes flectere* etc. Vetus et vulgaris editionum lectio interpretibus multum fecit fucum; nam quum antea legeretur: « Nunc, precor, ad laudes flectere verba meas; » alius super alio processit verum promittens sensum. Statius ita exposuit: « Orat Phœbum ut ad laudes

suas, quas Messalino dicit, cantum flectat, id est, ut ejus carmen sit hoc tempore. » Sed hanc interpretationem vix intelligo. Vulpius aliter interpretatur: « Nempe mihi te laudaturo verba, quæ poetam deceant suppeditare; verba flexilia et metro accommodata. » In libris quibusdam pro *verba*, legitur *plectra*; quod Heynius ferret, si esset: « Nunc precor ad laudes plectra movere meas. » Idem putat, quia supra de chordis jam dictum, nunc de cantu et voce agi; denique quum duobus Italicis libris insit *suas*, desiderat *suas*, quasi accommodatius; sed quomodo accommodatius, si ne latinum quidem? In libro Matii et Guelf. 3: « Nunc, precor, ad laudis flectere verba modos. » *Modos* etiam habent Excerpta Lips. Monac. et Voss. 4 in margine. Nos hanc scripturam recipimus, licet Heynio non satisfaciat, quippe qui pro *laudis*, censeat *lotos* vel *Latios* reponendum. Quod ad H. Voss. attinet, is majora delicta admisit: nam ab initio versum deformavit, *opus* ex uno Ursini reponens ubi *precor*: sed innumeris in locis, *precor*, *oro*, *rogo*, *opto*, cum infinitivo construuntur, quæ referre non operæ pretium est. Idem Vossius *modos* torquet, mutatque in *modis*: sed *voces cantu* inflectimus,

Ipse triumphali devinctus tempora lauro , 5

Dum cumulant aras , ad tua sacra veni.

Sed nitidus pulcherque veni : nunc indue vestem

Sepositam ; longas nunc bene pecte comas :

Qualem te memorant , Saturno rege fugato ,

Victori laudes concinnisse Jovi. 10

Tu procul eventura vides : tibi deditus augur

non *verba modis*, neque *numeris*. Huschkius demonstrat, usitatum esse in hac formula verbum *nectere*. Vid. Ovid. ex Pont. lib. IV, Ep. 11, vers. 30 ; Juvenal. Sat. VII, vers. 18. Superest ut exemplis nostram lectionem tuear. Propert. lib. II, Eleg. VIII, vers. 7 : « Sic nos nunc inopes laudis conscendere carmen , Pauperibus sacris vilia tura damus ; » Ovid. Fast. lib. III, vers. 388 : « et ad certos verba canenda modos ; » lib. VI, vers. 692 : « Et canere ad veteres verba jocosa modos. »

5. *Devinctus tempora lauro*. Hoc hemistichium leviter variatum recurrit lib. III, Eleg. IV, vers. 23, item de Phœbo : « Hic juvenis casta redimitus tempora lauro. » HUSCHK.

6. *Dum cumulant aras*, seu ture in ara cumulado, seu prosiciis aræ impositis. HEYN. — Hunc locum imitatur Ovidius, Fast. lib. IV, vers. 452 : « Persephone, clamant, ad tua dona veni. »

7. *Nitidus* ad cultum universum pertinet. Heynius qui ejusdem sententiæ est, notat insuper idem esse Gallis *proprement mis*, quæ verba de Deo usurpata multum risum excitare par est.

8. *Sepositam*. De falsa lectione *depositam* ne mentio quidem hic. Brouckh. et Heyn. exemplis absolvent, Deos perinde ac homines, nonnunquam quotidianam vestem de-

posuisse, festivaque ornatos processisse. Quin et Heyn. Ovidii locum memorat, ope cujus *sepositam vestem* interpretatur, ita ut sit ea, quæ *semel toto . . . sumitur anno*.

9. *Qualem te memorant*. Libri complures habent *referunt*.

10. *Laudes concinnisse Jovi*. Hic Brouckh. poetam nostrum inscitiae arguit : « nam sane Apollo tunc temporis nondum erat natus. » Suspicatur tamen Brouckh. Tibullum alios auctores ob oculos habuisse quam qui supersunt. Gemmæ quoque Apollinem cithara canentem referunt, adposita Victoria in columella.

11. *Tu procul eventura vides*. Sic lib. III, El. IV, vers. 47 : « At mihi factorum leges, ævique futuri Eventura pater posse videre dedit. » Res autem futuras edocebat Apollo, quatuor potissimum modis : Augurio, Sortibus, Haruspicio, Oraculis... His accedunt somnia, et quæ ex flammis ducuntur vaticinia. BROUCKH. — *Tibi deditus augur*. Hæc omnium librorum lectio est. Scaliger ex uno suorum *debitus* recepit. H. Vossius codices quosdam citat, qui Scaligerano accedunt, inter quos est etiam cod. Paris. Ego cum Huschkio prætuli *deditus* ; est enim proprium verbum in hujusmodi rebus ; Cicero, Pro Domo, cap. 9, ait : « Sed tamen disce ab homine religionibus de-

Scit bene, quid fati provida cantet avis.
 Tuque regis sortes : per te præsenti aruspex,
 Lubrica signavit quum Deus exta notis.
 Te duce, Romanos nunquam frustrata Sibylla est, 16
 Abdita quæ senis fata canit pedibus.
 Phœbe, sacras Messallinum sine tangere chartas
 Vatis; et ipse, precor, quid canat illa, doce.
 Hæc dedit Æneæ sortes, postquam ille parentem
 Dicitur et raptos sustinuisse Lares. 20
 Nec fore credebat Romam, quum mœstus ab alto

dito. » Plinius, Panegyr. cap. 74 :
 « Civitas religionibus dedita. »

12. *Fati provida*. Cicero, Div. lib. II, cap. 57 : « Quid tam divinum autem, quam adflatus ex terra, mentem ita movens, ut eam providam rerum divinarum efficiat. » Cod. Lips. *facti provida*.

14. *Extæ*. Si nihil responsi ex iis vel divinationis elici poterat, *muta* appellabantur, auctore Pompeio Festo. — *Notis*. Hamb. habet *nobis*.

15. *Frustrata Sibylla est*. Est a Vossio rejicitur, ut aliis in locis : hic tamen, fateor, quibusdam codicibus fultum est illius odium in verba substantiva.

16. *Senis ... pedibus*. Manifestum hinc hexametris libros Sibyllinos exaratos fuisse : saltem eos, qui tum habebantur substituti antiquioribus, in bello Sullano cum Capitolio crematis ; de quibus omnino nihil certi constitit inter Romanos. HEYN.

17. *Sine tangere chartas*, quas profani non adspicere, nedum *tangere* et *evolvere* poterant. Cod. Askew. *sine dicere*, quod quorsum spectet, non adsequor. HUSCHK.

18. *Quid canat illa doce*. Quid est Heinsii emendatio a Brouckhusio recepta : vulgo *quad*. Heynius ma-

lit, *quæ canat illa*. Sex H. Voss. libri conjecturam Heinsii firman. Error, ut videtur, ortus est e compendio scripturæ *qd*. Nihilominus Voss. *quof* ex ingenio effutiit ; sed ille sibi habeat suam sapientiam. Plato, in Apologia Socratis, iisdem fere verbis usus est, *τι ποτε λῆγει ὁ Θείος ; καὶ τι ποτε ἀδύνατον*. In Regio codice, a prima manu, *ille* erat ; et in sequenti, pro *Hæc*, *Hic*.

19. *Hæc dedit Æneæ sortes*. Dionysius, lib. I, cap. 55, de Sibylla Erythræa narrat, quam Æneæ adiit, antequam Troja migraret. Hæc eum monuit, ut versus Occidentem navigaret. De Sibylla Excursus nostrum ad voluminis calcem adire poteris.

20. *Raptos sustinuisse Lares*. Libri fere omnes *Capti* habent. Scaliger est qui emendavit *raptos* ; et Virg. Æn. lib. I, vers. 378 : « Sum pius Æneas, raptos qui ex hoste Penates Classe veho mecum. » Nunc Scaligeri immutatio a Vindob. et a tribus Is. Vossii firmatur.

21. *Nec fore credebat Romam*. Qui versu 20 *Hæc* eligunt et de Sibylla intelligunt, Tibullo languidum sensum obtrudunt ; non enim *credere* dicimur quæ certe eventura scimus.

Ilion ardentes respiceretque Deos.
 Romulus æternæ nondum firmaverat urbis
 Mœnia, consorti non habitanda Remo.
 Sed tunc pascebant herbosa palatia vaccæ, 25
 Et stabant humiles in Jovis arce casæ.
 Lacte madens illic suberat Pan ilicis umbræ;
 Et facta agresti lignea falce Pales:
 Pendebatque vagi pastoris in arbore votum,
 Garrula silvestri fistula sacra Deo : 30

Eadem verba, si *Nec* quod plurimia inest codd. recipias, pulcherrime de *Æneæ* dicantur, qui, sede dejectus et patriâ deflens excidium, futuri anxius atque ignarus est. Longe absit *et probabat*, quod Heinsius finserat, ut lectioni *quæ* opem seget.

22. *Ardentes respiceretque Deos.* Scilicet statuas cum templis ardentes. Brouckhus. demonstrat veteres poetas plerumque sic locutos esse.

23. *Nondum firmaverat urbis* etc. Achilles Statius prætulit hæc lectionem, quam Brouckh. debilibus argumentis rejicere conatur. Non cum Heynio pronuntiaverim retinendum esse quod semel tenemus; nam interdum talia tenemus, ut non assis sint. Muretus e tribus, et loco Virgilii fretus, *Æn.* lib. VII, vers. 410, recepit *fundaverat*. Cod. Paris. nobis consentit; eadem varietas notatur apud Claudianum, de Raptu Proserpinæ lib. I, vers. 237. Propertius, lib. III, Eleg. VII, vs. 50, « et cæso mœnia firma Remo. » Hushkies ait: « Mœnia sumenda sunt pro primis mœnium rudimentis, pro vallo nondum firmato. » Velleius Paterculus, lib. I, cap. 8: « Libenter enim his, qui ita prodiderunt, accesserim, quam aliter firmare urbem novam, tam vicinis Veientibus,

cum imbelli et pastorali manu vix potuerit. »

24. *Consorti non habitanda Remo.* Confer Ovid. Metam. lib. XI, vs. 347, et lib. XIII, vers. 663.

25. *Herbosa palatia vaccæ.* Conf. Virgil. *Æneid.* lib. VIII, vers. 347.

26. *In Jovis arce casæ.* Servius, ad *Æn.* lib. VIII, vs. 654 (*Romæque recens horrebat regia culmo*), « Curiam Calabram dicit, quam Romulus texerat culmis. Ideo autem *Calabra*, quod, quum incertæ essent kalendæ aut idus, a Romulo constitutum est, ut ibi patres vel populus calarentur, id est vocarentur, et scirent qua die kalendæ essent, vel etiam idus. »

27. *Illicis umbræ.* Guelf. 1, edit. Rom. cum aliis ante Muretum, *umbrae*; quod Heynio videtur exquisitius.

28. *Agresti ... falce.* *Falsæ* interdum pro *cultro*, *ferro*, *securi*, aliisque similibus ponitur.

29. *Pendebatque vagi pastoris in arbore votum.* Brouckhus. omnia rimatur, ac colligit, quæcumque *pendere* dicuntur, nihil omnino prætermittens; ita ut inter legendum, anxii essemus ne in quidpiam insolitum incideret.

30. *Silvestri fistula sacra Deo.* Pas-

Fistula, cui semper decrescit arundinis ordo ;

Nam calamus cera jungitur usque minor.

At, qua Velabri regio patet, ire solebat

Exiguus pulsa per vada linter aqua.

Illa sæpe, gregis diti placitura magistro ,

35

seratio placebat *facta*, quod quibusdam inest.

31. *Cui semper decrescit ordo.* Brouckhusius hanc disserendi occasionem nactus, non prætermisit: sed nemo fere est quin sciat, qualis sit quam etiamnum vocamus *fiste de Pan.* Cæterum dissertationem illam, si lubet, apud ipsum Brouckhusium legere non pigebit. Quod si testimonio poetarum contentus sis, adi Ovidium de alis Dædali, Met. lib. VIII, vers. 189. Fistulam optime depinxit PARNY, *Journée champêtre*:

Parlant ainsi, du roseau qu'il embrasse
Ses doigts tremblans détachent les tuyaux ;
Il les polit, et la eire tenace
Unit entr'eux les différens morceaux, etc.

32. *Nam calamus.* Heinsius malebat *Dum calamus*; Heynio videtur melius et mollius, *Et calamus*, quod in Guelf. 2; Vossius idem elegit. Cæterum Mitscherlichius nimis arguti ingenii documenta dedit, quum Tibullo integrum distichon abjudicaret, quasi vocabula *semper* et *usque* non hoc sensu intelligi possent. Huschkius in refellendis his argumentis optime ostendit particulas illas non de tempore absoluto, sed de temporis spatio dici, quo ille arundinis, *pulsatim* vel *deinceps* decrescens, ordo decurritur intuen- do vel cogitando. Vide Martial. lib. II, Epigr. 83.

33. *At qua Velabri regio.* Varro, lib. IV de L. L. « Velabrum dicunt a vehendo. Velaturam facere etiam

nunc dicuntur, qui id mercede faciunt. » — Velabri regio erat planities inter Capitolinum, Palatinum et Aventinum, in quam olim Tiberis exundare solebat, antequam cloacæ substructæ stagnantibus aquis et paludibus exitum fecerant. HEYN.

34. *Pulsa.* Sunt qui *pulla* legi velint; sed *pulsa* proprium verbum esse videtur. Sic Propertius, lib. IV, Eleg. 11, vers. 7: « Hac quondam Tiberinus iter faciebat, et aiunt Remporum auditos per vada *pulsa* sonos. » Possim alia innumera exempla referre, sed chartæ parcendum est temporique.

35. *Gregis diti placitura magistro.* Vulpus et Heinsius jam nostram scripturam *diti* vulgatæ *dis* præ- tulerant, codice Corvin. freti: nunc accedunt cod. Ia. Vossii 4, et Monac. Passerat. e libris *paritura*, quod jam satis ineptum erat. At H. Vossius nobis veram ipsius poetæ scripturam ostendit, quam certo, quum ægrotaret inter somnia, subodoratus est: « Tibullus, ut scias, *pia cura* dixit. » Sane si doctus ille interpres apud nos viveret, qui inter Germanos nunc agit, inventionis prærogativam, illamque regio diplomate firmatam acciperet. Attamen H. Vossius puellæ pudori cavit, ne forte pravo consilio placendi iter, vel navigationem institueret. Verum hic de eventu improvise sermonem esse non reputavit illustri vir, at nullo modo de puellæ illius proposito.

Ad juvenem festa est vecta puella die :
 Cum qua fecundi redierunt munera ruris ,
 Casens , et niveæ candidus agnus ovis.
 Impiger Ænea , volitantis frater Amoris ,
 Troia qui profugis sacra vehis ratibus ; 40
 Jam tibi Laurentes adsignat Juppiter agros ;
 Jam vocat errantes hospita terra Lares.
 Illic sanctus eris , quum te veneranda Numici
 Unda Deum cælo miserit indigetem.
 Ecce super fessas volitat Victoria puppes ! 45
 Tandem ad Trojanos Diva superba venit.

36. *Festa est vecta puella die.* Plerumque est post festa ponitur , quam sedem et nos illi adsignamus , licet id Brouckh. migrare juserit.

37. *Fecundi redierunt munera ruris, Casens.* Caseis pasci jurisconsultis nostris vix solemne est : forte , nec alterum illud , ut fecundi homines sint. HEYN.

38. *Casens.* Brouckhusius casei laudes canat , poetas omnes convocando , et candidos extollat agnos : nos ad cætera pergitur ire.

39. *Impiger etc.* Ab hoc versu libri et editiones veteres cum Aldin. pr. novæ Elegiæ initium faciunt , improbante Scaligero , et jam pridem Cyllenio. In Guelf. 2 est , *Elegia septima, Sibyllæ vaticinium.* Primus junxit superioribus Muretus ; ignoscendum vero erat veteri errori , quum non statim in oculos incurreret redire orationem ad versum 22. HEYN. Similem transitum orationis apud Propertium invenies , lib. III , Eleg. vi , vers. 19 , et lib. IV , Eleg. i , vers. 71.

40. *Troia ... sacra.* In plerisque *Troica* legitur ; sed græca forma magis placet : *sacra* sunt ipsi Dii.

41. *Juppiter.* Ita editiones veteres ,

scripti etiam libri , ut Lips. non *Juppiter* : nil refert , quo modo scribas , ipso tono duplicanda est litera.

42. *Lares.* Excerpta Lips. *Deos* , quod Heynius malit ; sed vers. 20 , etiam *Lares* , pro *Penatibus* dictum.

43. *Quum te veneranda Numici.* Ad Numicium fluvium prælio cum Etruscis vel Rutulis facto , occidisse Æneam , tradunt Justin. lib. I , cap. 2 ; lib. XLIII , cap. 1 ; Ovid. Met. lib. XIV , vers. 581. Alii contra , Æneam fluvio Numicio mergunt. Post pugnam cum Mezentio , Latini sacellum ei dicaverunt cum hac inscriptione :

PATRI DEO INDIGETI
 QVI NUMICI. AMNIS
 VNDAS. TEMPERAT.

Scaliger distichon 61 et 62 hoc loco intercalavit.

44. *Miserit indigetem.* Livius libro I , cap. 2 , ait : « Situs est , quemcumque eum dici jus fasque est , super Numicium flumen : *Jovem Indigetem* adpellant. »

45. *Volitat Victoria.* Alatam esse Deam etiam pueris notum. . Nonnunquam ubi de navali prælio agitur , proæ navis insiat in nummis.

46. *Tandem.* Ovidius , Met. lib.

Ecce mihi lucent Rutulis incendia castris !

Jam tibi prædico, barbare Turne, necem.

Ante oculos Laurens castrum, inurusque Lavini est,

Albaque ab Ascanio condita Longa duce.

50

Te quoque jam video, Marti placitura sacerdos

XIV, vers. 572 : « tandemque Venus victricia nati Arma videt. »

47. *Lucent Rutulis.* Miror a nemine interpretum notatum esse, hæc a reliquorum vel poetarum, vel historicorum fide paulum discedere. Non enim Rutulorum castra ab Trojanis, sed horum ab istis oppugnata fuere, Æneid. lib. IX. Nisi Ardeam intelligas, quam ab Ænea incendio deletam memorat Ovidius, loco supra laudato : confer Dionys. lib. I. HEYR.

48. *Barbare Turne.* De difficultate loquendi exposuit Cyllenius ; quasi Turnus vel male latine pronuntiasset, vel balbus fuisset, aut blæsus. Brouckh. ait, barbarus est. Italus, Latinus. Heynius nullo modo latinum poetam sinit Latinæ pro barbaris habere ; quod Plauto quidem licuit, quippe qui Græcos induceret loquentes. Quin Graia stirpe Turnus erat. Ita in Heynii sententiam eundem puto, qui *re barbære* interpretatur, quasi Turnum ferocem, sævum, audacem, dixerit poeta, ut sæpe Virgilius.

49. *Murusque Lavini est.* Lavinium, in honorem Laviniae conjugis, ab Ænea conditum. Si a Lavinia, et non a Lavino aliquo, dicta esse debet ista urbs, *Lavini* casus secundus erit a *Lavinium* contractus, ut scribendum sit *LavinI* ; nisi etiam *Lavinum* dixeret veteres. Juven. Sat. XII, vs. 71, de Alba : « novercali sedes prælata Lavino. » Unde forte Æneid. lib. I, vers. 2, *Lavinia ti-*

tora defendas : et ipsa Latini filia *Læva* est apud Dionysium. Sunt tamen *Lavinia litora* consensu virorum doctorum probata ; unde et scribitur Æneid. lib. I, vers. 258, *promissa LavinI Mania* ; et Ovid. Met. lib. XV, vers. 728, *sacrasque LavinI sedes*. Sic Numicus et Numicius. In Excerptis Perrei et Pochi, et in duobus Italicis legitur : « Ante oculos *Laurens* castris murisque Latini est ; » quum vitiose scriptum esset *muris*, etiam *castris* interpolasse videntur, pro *castrum murusque*. Ita *muris Latini* per adpositionem esset *Laurens castrum*. Similis varietas inter *Lavinus* et *Latinius*, apud Virgil. Æneid. lib. I, vers. 270 ; lib. VI, vers. 84. Alia seu varietas, seu corruptela, occurrit in permutatis, *Lavinium* et *Lannivium*, in doctis quoque scriptoribus, ut in Æliano, H. N. lib. XI, cap. 16. HEYR.

51. *Marti placitura sacerdos.* Multam hic operam impendit Brouckh. in narratiuncula, quæ etiam puerorum ore circumfertur ; maximoque nisi investigationem instituit, ut scire possimus accurate, utrum illa sese volens Marti obtulerit, an inter somnum compressa fuerit. Nihil tamen in nostro poeta est, quod indicet Vestalem non admodum invitam Deo succubuisse. Servius rem ita exponit : « Hæc quum peteret aquas ad sacra, repentino occursum lupi turbata, refugit in speluncam, in qua a Marte compressa est. »

Ilia, Vestales deseruisse focos;
 Concubitusque tuos furtim, vittasque jacentes,
 Et cupidi ad ripas arma relictæ Dei.
 Carpite nunc, tauri, de septem montibus herbas, 55
 Dum licet : hic magnæ jam locus urbis erit.
 Roma, tuum nomen terris fatale regendis,
 Qua sua de cælo prospicit arva Ceres,
 Quaque patent ortus, et qua fluitantibus undis

52. *Ilia*. Cod. Bern. *Filia*; Paris. *Ilia*.

53. *Concubitusque tuos furtim* etc. Schraderus hoc loco conjectit, *Concubitusque tuos, urnam, vittasque jacentes*; quippe quæ teste Ovidio, Fast. III, 14, *urnam* in proprio habuerit. H. Voss. negat *Concubitusque tuos* bene jungi posse cum *furtim*, et *datos pro tuos* ex ingenio invexit. Alii Græcum quidpiam hic subesse declarant, ut *αἱ κρυπτικαὶ ἰσθμιαί*, apud Xenophon. Cyrop. lib. VIII, cap. 1; *αἱ ἄγραι σπονδῶν αὐτῶν*, apud Lucian. Contempl. 17. Huschkus ex Voss. quærit quomodo *concubitus dari* dicantur: et si *dari* dicerentur, quomodo conveniret hoc Vestali *vi compressæ*. Voss. aliam insuper protulit conjecturam, *Concubitusque tui furtum*. Cod. Vindob. *Custodesque tuos*.

54. *Et cupidi ad ripas*. H. Voss. præpositionem suspectam habet propter duarum vocalium *i a* synaloephen; quocirca illius aures ab Huschkio declarationes esse dicuntur quam Romanorum, qui hæc sane, et duriora ferre didicerant. Exemplum addidit Huschkus, inter quæ duo tantum eligimus; Virgil. Georg. lib. II, vers. 128: «Pocula si quando sævæ infecere novercæ;» lib. IV, vers. 342: «Ambæ auro, pictis incinctæ pellibus ambæ.»

55. *De septem montibus*. Vossius et Bach. ex uno Bodleii, *septem de montibus* susceperunt, ut *ἑπτὰ βουνόων*.

56. *Magnæ jam locus urbis*. In libris quibusdam est *nam*, quod perperam amplexus est Muretus. Ovidius, Fast. lib. II, vers. 280: «Hic ubi nunc urbs est, tum locus urbis erat.»

57. *Fatale regendis*. Gebhard. ex uno Palatino, *rebus*; quidam alii, *terris regendis*. Virgilius, Æn. lib. VI, vers. 783: «Imperium terris, animos æquabit Olympo.» Ovid. Metam. lib. XV, vers. 877: «Quaque patet domitis Romana potentia terris.»

58. *Qua sua*. Florentin. *Quaqua*. Horatius ait lib. IV, Od. xiv, vs. 5: *Qua sol habitabiles illustrat oras*.

59. *Et qua fluitantibus undis*. Languidum videtur H. Vossio, et nihil aliud esse quam *undantibus undis*. Per omnes Deos jurat ille Tibullum nunquam aliquid simile scripsisse, qui quum vix Auroræ portam aperuerit, debuit procul dubio nobiliori imagine vesperam adducere. Quin, ut continuat ille, literarum ductus si parvulum deflectas, ad primariam scripturam pervenies, quæ nihil aliud esse potest, nisi *rutilantibus*. Oceanus enim crepusculi colore tingitur, ut jam Ennius: «interea fax Occidit, Oceanumque ru-

Solis anhelantes abluuit amnis equos.
Troja quidem tum se mirabitur, et sibi dicet
Vos bene tam longa consuluisse via.
Vera cano : sic usque sacras innoxia laurus
Vescar, et æternum sit mihi virginitas!
Hæc cecinit vates, et te sibi, Phœbe, vocavit;

bra tractim obruit æthra. » Denique alia loca colligit Vossius, ut rubrum ostendat Oceanum dici à poetis. Huschke contra prudentis animi documenta dedit hoc modo: « Equidem qui *fluitantes undas* dixerit, præter Tibullum neminem novi. Idem non magis novi, qui dixerit *rutilantes*. Quum illud tamen recte dicatur, et rei, de qua agitur, convenienter, quæras cum Porsono, cujusmodi dialectices sit, semel dictum ejicere, ut nunquam dictum substituas? »

60. *Abluuit amnis equos*. Oceanum vocat *amnem*, quomodo et lib. III, Eleg. IV, vs. 18; et volunt expressum esse ex Homero, qui *περαμένην* appellaverit *ὠκεανόν*, Odyss. lib. XI, vers. penult. Ego potius poetam ad originem vocis latinæ respexisse arbitror, quæ hæc est apud Festum: « Amnis proprie dicitur a circumnando, quoniam *am* ex græca præpositione sumptum, quæ est *ἀμφί*, significat *circum*, et *nare* fluere. » Paulo aliter Varro, lib. IV, de Ling. Lat. « Amnis, id flumen est quod circuit aliquid; nam ab ambitu amnis. » Ovidius, Fast. lib. V, vers. 32; Virgil. Georg. lib. IV, vers. 233. BROUCKH.

61. *Tum*. Sic Scaliger e libris correxit, quum antea legeretur *tunc*; accedunt H. Voss. quinque libri.

62. *Longa ... via*. Ante Scaligerum, editum erat ubique *longam viam*. Scaligeri emendatio firmatur

Is. Vossii primo, et magis placet.

63. *Laurus* est in plurimis libris; atque hoc videntur Romani admasse. Catull. carm. LXXI, vs. 289: « tulit radicitus altis Fagos, ac recto proceras stipite laurus. » Virg. Eclog. VIII, vers. 13: « hanc sine tempora circum Inter victrices herederam tibi serpere lauros; » ita hodie habemus; sed veteres grammatici legebant *laurus*. teste Sosipatro Charisio, I, p. 110; Hor. II, Od. VII, vs. 19: « Longaque fessum militia latus Depone sub lauru mea. » Laurum credebant habere quamdam futuri præsentionem, atque efficacia auxilii esse in adflatu Numinum. Hinc vates et poetæ lauri folia comedere dicebantur. BROUCKH.

64. *Vescar*. Florent. apud Statium, unus Heinsii, Guarn. et Paris. *Noscar*. De *vescendi* verbo longam iniiit dissertationem Brouckhusius, qui demonstrat veterum more illud plerumque cum quarto casu jungi. Virgil. Æneid. lib. III, vers. 339: « Quid puer Ascanius? Superatne, et vescitur auras? » Ita enim legi in antiquis plerisque codicibus, non *aura*, quod hodie obtinet, locuples testis est Pierius Valerianus. Reperitur tamen et cum ablativo apud magnum magistrum. Brouck. verba refert, quæ Servii esse existimantur; per illum, si, quod minime puto, revera hæc verba scripsit, non licet *vescendi* verbum cum quarto casu construere. Sed Phædrus,

Jactavit fusas et caput ante comas.

Quidquid Amalthea, quidquid Marpesia dixit,

lib. I, fab. xxxi, 10, de Columbia et Milvio, « Illæ credentes, tradunt sese Milvio, Qui regnum adeptus, cœpit vesci singulas. » Justinus, de Atheniensibus, lib. II, cap. 6: « Serere frumenta glandem vescentibus monstrarunt. »

66. *Jactavit fusas et caput ante comas.* Scaliger emendaverat, *fusa sed caput ante coma*, ita ut *et ante* absolute positum esset. H. Voss. eo audaciæ progressus est, ut etiam verbum *Jactavit* curtaret, scriberetque, *Jactat diffusa dum caput ante coma*. Curid fecerit, audi nunc, amice lector. et si potis es, risum teneas? Metuit doctus vir, ne forte *vocavit, Jactavit*, quorum exitus similes sunt, Gallicorum, vel saltem recentiorum versuum desinentiam (*les vers rimés*) in memoriam reducerent. Tum *et* iteratum illi displicet; denique vulgatam confusionis atque perturbationis arguit, interpretationes omnes ordine referens. H. Voss. nobis postea ostendit, quomodo accidere potuerit, ut librarii paulatim textum imprudentes deformaverint. Sed eum nos per omnia quæcumque somniat, sequi minime juvat. — Sunt alii quidam, qui *fuscas comas* esse velint, aut qui adhuc pejora proferant, ne relatu quidem digna. Paucis ostendamus vulgatam incorruptam etsinceram esse scripturam. Præpositio est hic *et ante*, nullo modo adverbium, quia uno ac eodem tempore et coma effunditur, et Deus vocatur. Proprium erat fanaticis *jactare comas*, vel simpliciter, vel adjecto nomine Dei cui jactabantur. Apuleius, lib. VIII, ait: « Proprium fuisse illis fundere comas an-

te caput, vel crines pendulos rotare in circulum. » Lucilius, Satir. lib. VII, nos docet, comas ante caput fusas a Latinis *capronas* vocari, quasi a *capite pronas*: « Aptari caput, atque comas fluitare capronas Altas, frontibus immissas, ut mos fuit illis. »

67. *Quidquid Amalthea* etc. De his Sibyllis alii aliter statuerunt; egit enim huc usque de Cumana; nunc videtur Amaltheam ab illa diversam facere, pariterque Herophilen discernere: sed Lactantius, Divin. Instit. lib. I, cap. 61: « Septimam Cumanam, nomine Amaltheam, quæ ab aliis Demophile, vel Herophile nominatur. » Si ad *Marpesiam* procedas, multa invenies quæ te premant. Hæc lectio codicum fere omnium est, et est sane cognomen a vico Troadis. Editores a Brouckhusio fere omnes *Mermessia* amplexi sunt, monente Statio propter vicum ejusdem agri Trojani, ubi Sibyllam Hellesponticam natam esse volunt. Ego equidem lectioni *Marpesia* valde faveo; nam se Herophile in carmine apud Pausaniam ipsa *Marpesiam*, vel *Marpessiam* venditat; unde credibile fit, conjunctim legendum esse, *quidquid Marpesia dixit Herophile*. Mihi insuper vox *Phæbo* valde displicet; nam quomodo fieri posset, ut poeta qui Phæbum etiam hoc loco invocat adloquiturque, eum nihilominus ut tertiam induceret personam? H. Voss. suspicatur olim *Demo* scriptum fuisse, quod est nomen Sibyllæ Cumanæ. Huschkius hanc opinionem referens addit: « Sed propius a *Phæbo* abesset *Phyto* Sibylla Samia. Auctor quæstionis: *Quot fuerunt Si-*

Herophile Phæbo grataque quod monuit;
 Quasque Aniena sacras Tiburs per flumina sortes
 Portarit, sicco pertuleritque sinu:

70

bylla? apud Montefalcon. Biblioth. COISLIN. pag. 347: ἱερὰ ἡ Σαμία, ἡ τὸ κύριον ὄνομα φέρων φασίν. Hæc eodem jure nominatim citari potuit a Tibullo, quam Amalthea et Herophile. » Potuit sane, sed utrum revera nominata sit, necne, non liquet. Fatendum est, hoc integrum distichon Sibyllarum naturæ esse particeps, tantisque tenebris involutum esse, ut doctissimus quisque explicando locum adhuc obscurior reddiderit. At nobis, ne quoque fucum faciamus, Sibyllis jam abstinendum, quæ ipsam seriem Elegiæ ita turbavere, ut jam nemo habeat, quo hunc locum referat, aut unde sensum repetat. Heynius asteriscos, consuetam medicinam, interponit, lacunamque declarat: neque ab asteriscis illum facilius demoveas, quam celebrem illum Hispaniensem medicum a sanguinis detractionibus, et aqua tepida. Idem tamen Heynius in posterum sententiam mutavit, statuitque versus 67-70 referendos esse ad vers. 79; ita ut versus 71-79 sint *in captionem*. Hanc sententiam et ipse sequor, nullo tamen detrimento explanationis Mureti, qui hæc pendere e superioribus, vers. 18, declarat, ubi: « ipse, precor, quid canat illa, doce. » Ita Tibullus dicit: Non tantum doce Messalinum quid canat Sibylla Cumana, verum etiam, quidquid Amalthea cæteræque dixerint, et quas sortes Tiburtina per flumina portarit. Nexus totius Elegiæ requirit, ut Mureti Heyniique sententiam simul recipias. Adest, non nego, aliquid contorti; sed Si-

byllæ nobis in culpa sint.—Quidam legi volunt pro *grataque quod monuit*, *grata quod admonuit*. Ego in loco tam impedito nihil pronuntiare ausim, neque inter varias lectiones eligere, *Heriphile*, *Eryphyle*, *Herophile*.

69. *Quasque*, quod est in multis libris, recte revocavit Vulpius, quum Scaliger reposuisset *Quodque*, quod etsi in binis aliis libris est, nullum sensum hic efficit, nisi cum Heinsio et uno Florentino in *Quotque* mutes. Ludovic. Brassicanus legebat: « Quasque Albana sacras Tiburs per flumina sortes Portarit. » Unde Scaliger *Albana* finxit, quod Brouckhusius amplexus est. Idem Lactantii locum respicientes, *Anienem* fluvium subintelligebant; inquit enim ille: « Decimam Tiburtem, nomine Albunem, quæ Tiburi colitur, ut Dea, juxta ripas amnis Anienis: cujus in gurgite simulacrum ejus dicitur inventum, tenens in manu librum, cujus sortes senatus in Capitolium transtulerit. » Excerpt. Lips. et duo Italici habent: « Quasque Aniena sacras Tiburs per flumina sortes. » Hanc autem lectionem commendat Heynius. H. Voss. Bach. et Huschkus eam susceperunt; quorum ultimus hæc addit: « Etsi Excerpta Lips. non *Aniena*, sed *Aniana* habere videntur; tamen alii libri qui *Anlena* exhibent, satis confirmant *Aniena*. »

70. *Pertuleritque sinu*. Heynius ait: Docet ipsa res intelligendum esse, librum in quo sortes, sive vaticinia conscripta essent, et quem sinu, ut mos erat, illa portaret, siccum per-

Hæ fore dixerunt, belli mala signa, cometen,
 Multus ut in terras deplueretque lapis.
 Atque tubas, atque arma ferunt crepitantia cælo
 Audita, et lucos præcinnuisse fugam.
 Ipsum etiam solem defectum lumine vidit

75

mansisse: *sicco sinu* igitur quo sicci libri servarentur; ut El. vi, vers. 46, *occullo sinu*, quo tabellæ occultantur. Sunt libri, neque ii pauci, qui *perlueritque* habeant; sed quomodo fieri possit, ut *sicco sinu* librum *perluere* dicatur Tiburs, non adsequor. Nihil est quod impediatur, quo minus poeta potuerit scribere *portarit et pertulerit*; nam diversa omnino significant hæc verba: non omnia quæ portantur gestanturque, etiam perferuntur. Superest ut explicemus, unde pendeant conjunctivi *portarit pertuleritque*. Huschk. nobis adest, hæc dicens: « Nempe Tibullus fabulam de sibylla Tiburte, quæ sortes per fluvium sicco sinu *portarit et pertulerit*, hoc ipso modo, id est, ambigue et dubitanter, tanquam rem fictam, commemorat et designat. » Quod genus scribendi frequens est, v. gr. apud Ciceronem, Div. lib. II, 60: « Sed hæc quoque in promptu fuerint, nunc interiora videamus. » Perperam itaque Heynius emendationem proposuit: *Portavit sicco pertulit inque sinu*.

71. *Belli mala signa*. Respicit Tibullus haud dubie prodigia et portenta, quibus belli civilis terrores per genus humanum illa ætate circumlati fuerant, in quorum commemoratione copiosi sunt et scriptores et poetæ, duobus maxime temporibus, primum sub initium belli inter Cæsarem et Pompeium gesti; v. Dion. XII, cap. 14, et duo

amplissima poetarum loca, Lucani, lib. I, vers. 524, et Petron. Mutat. Reip. Rom. vs. 122: tum sub Cæsaris necem ubi locus classicus est Virgil. Georg. lib. I, vs. 466; et Ovid. Met. lib. XV, vs. 782. Quæ loca conferant inter se poeticam copiam sitientes, conjuncto Ciceronis diserto loco de portentis sub an. U. C. 689 visis, et altero anno post, a se consule expiatis, de Div. lib. I, cap. 10. HEYN. Passim legitur *Hæc*; vitiose.

72. *Multus ut*. Sic Statius e libris probavit, quum vulgo legeretur *et*; in uno Statiano *Plurimus*. Codicum maxima pars habet *depluerit*, unde refinxit Scaliger *deplueret*, quod nunc Vindob. Monach., Gothan. et Voss. 3, firmant. Cod. Askew *depluerit*, omnino falsum.

73. *Crepitantia*. Ita reposuit Brouckhusius e libris, quum jam Hein-sius emendavisset. Vetus editionum lectio erat, *strepitantia*; sed *crepare* et *crepitare* armorum proprium est. De similibus prodigiis vide Virgil. Georg. lib. II, vs. 473; Ovid. Met. lib. XV, vs. 683; Lucan. lib. I; vers. 578; Petron. de Mutat. Reip. Rom. vers. 134.

74. *Lucos præcinnuisse fugam*. Virgilius Georg. lib. IV, vs. 476: « Vox quoque per lucos vulgo exaudita silentes Ingens. » Adi quoque Apollon. Rhod. lib. IV, vs. 1280.—1288. Cod. Hamb. *concinuisse*: Duo Lips. et Askew. *percinuisse*.

75. *Defectum lumine*. Brouckh. ex uno libro, suadente Hein-sio, *lumi-*

Jungere pallentes nubilus annus equos;
 Et simulacra Deum lacrymas fudisse tepentes,
 Fataque vocales præmonuisse boves.
 Hæc fuerint olim : sed tu jam mitis, Apollo,
 Prodigia indomitæ merge sub æquoribus;

na intulit, venustum græcismum esse existimans. Verum liceat Tibullo latine loqui, et nos librorum fere omnium lectionem servemus. Lucret. lib. V, vs. 756, dixit : « Corpus, quod cassum labatur lumine semper. » Videtur Tibullus de Solis deliquio hic referre, quod Cæsare interfecto, integrum ferme annum duravit, de quo etiam Plinius, lib. II, cap. 30 : « Fiunt prodigiosi et longiores solis defectus; qualis occiso dictatore Cæsare, et Antoniano bello, totius præne anni pallore continuo. »

76. *Nubilus... annus.* Edit. Lips. cum aliis apud Brouckh. etiam Corvin. *amais* habent. Heynius putat Tiberim posse subintelligi, ego potius Oceanum, *καταπύρην* crediderim editoribus ob oculos fuisse; sed retinenda est nostra lectio, licet Mitscherlichius *ortus* proponat. Sunt etiam qui *nubilus* habeant pro *nubilus*.

77. *Lacrymas fudisse tepentes.* Unus Heins. et Guarner. *repentes*. Heynius permixta fuisse inter se hoc et superius distichon ait, ita ut hoc superiore loco legendum esset; « Nam continuare orationem *annus vidit fudisse* importunum esset. » Nihil tamen hoc zeugmatis genere usitatum.

78. *Fataque vocales... boves.* Guelf. 4, *factaque.* Unus Statii *Deos pro boves*, perperam. Plin. Hist. Nat. lib. X, cap. 51 seu 72, de Æsopi patina : « In qua posuit aves cantu aliquo, aut sermone humano vocales. » HUSCHKE.—Plin. lib. VIII, cap. 45,

seu 70 : « Est frequens in prodigiis priscorum, bovem locutum : quo nuntiatum, Senatum sub dio haberi solitum. »

79. *Hæc fuerint olim.* H. Vossii 4, et edit. Scaligeri *fuerunt*, unde Brouckhusius formavit *fuerint*, quod confirmant Monach. et ejusdem Vossii 5; cæteri *fuerant*. *Fuerint* nunc non eo sensu sumendum videtur, quo supra, vs. 70, *Portarit* cepimus; sed optative, ut apud Virgil. Æneid. lib. VI, vs. 62 : « Hæc Trojana tenus fuerit fortuna secuta. » — *Sed tu jam mitis.* Servius ad Æn. III, vs. 138 : « Notandum sane, Apolline offenso pestem creari semper : quod etiam Homerus ostendit, quum eum armatum ostendit sagittis. Unde et Apollo dicitur, secundum aliquos, ἀπὸ τοῦ ἀπειλῆς. Contra si citharam teneat, mitis est »; unde Horatius, Carm. sæc. « Condito mitis placidusque telo, Supplices audipueros, Apollo. » Passim in inscriptionibus dicitur Apollo pacifer.

80. *Indomitæ merge sub æquoribus.* Non modo monstrosi partus, expiationis causa, in mare projiciebantur, de quo vide Brouckh. et Vulp. sed et quæcumque prodigia et portenta aboleri poterant. Ita Apollinis simulacrum quod per tres dies flevit, paulo ante mortem Scipionis Africani, concisum et in mare projectum (κατακταλόν) memorat Dio, Exc. Peiresc. n. 98. Cf. Augustin. Civ. Dei, lib. III, cap. 11, jam a Vulpio laudatum.

Et succensa sacris crepitet bene laurea flammis ,

Omne quo felix et sacer annus eat.

Laurus io bona signa dedit , gaudete coloni ;

Distendet spicis horrea plena Ceres.

Oblitus et musto feriet pede rusticus uvas,

85

Dolia dum magni deficientque lacus.

At madidus Baccho sua festa Palilia pastor

Concinet : a stabulis tunc procul este, lupi.

81. *Et reposuit e libris* Brouckh. post Muretum et Statium. Cod. Paris. et Lips. cum paucis aliis *Ut*. Pendentes hæc a superioribus.

82. *Et sacer annus eat*. Licet Brouckhusius et qui eum secuti sunt, erit e quibusdam libris sumpserint, nos eat ut antiquam genuinamque scripturam agnoscimus : est enim exquisitior, et poetis passim frequentatur locutio *annus eat*. Ovid. Fast. lib. I, vs. 26 : « Auspice te felix totus ut annus eat. » Nihil ad rem facit exemplum quod apud Propertium sumpsit Brouckh. : « Clamantque agricolæ, fertilis annus erit. » Aliud enim est præ sagire, aliud vota facere. Nobis consentiunt Voss. Bauer et libri scripti multi, inter quos Reg. Corv. H. Voss. 2, Hamb.

83. *Laurus io bona signa dedit*. In libris legebatur *Laurus ubi* ; quod quum Heinsius videret, effinxit *Laurus io* ; Brouckh. nulla dubitatione suscepit *io*, et arridet etiam mihi ; inest enim ei aliquid poeticæ perturbationis. Guelf. 1 et 4, ut *laurus* ; non male. Bach. et Voss. edidere *Laurus uti*, quam lectionem litura tollendam esse declarat Huschkius. Nunquam enim latini in exclamatione præsertim læta *uti* pro *ut* usurpaverunt ; neque facile postpositum *uti* mihi ostendere possis.

84. *Distendet*. Reg. *Descendet* ; Ed.

Lips. *Discendet* ; liber Guarner. *Dis-sentet*, quasi velit, *Distentet*, quod libri quidam exhibent cum Ed. Rom. Lips., Venetis, et Ald. pr. Eadem cum aliis et Guelf. 1, in sequente versu *feriat*, sed vulgata recte. Notum illud Virgilio de apibus, Georg. IV, vs. 164, et Æn. lib. I, vs. 433 : « distendunt nectare cellas. » Manil. lib. I, vs. 845, *dolia procero distenta* utro dixit. Inde etiam *tumere, surgere* dicuntur res quæ multa intra se continent ; tandem etiam *rumpi* ut Virg. Georg. lib. I, vs. 49 : « Illius immensæ ruperunt horrea mæssa. » HEYN.

86. *Deficientque lacus*. Paris. *deficientque* quod tacite recepit Brouckh. Nostrum tuentur Reg. cum editione Lips. et aliis. Ipse sensus futurum postulat ; *feriet* enim rusticus donec deficient dolia etc. Propert. lib. I, Eleg. XIV, vs. 14 : « Quæ mancant, dum me fata perire volent. »

87. *Palilia*. Sic scripsit Muretus ; ante in Aldinis, etiam in Venetis, *Parilia* erat : utraque scriptura occurrit, utraque usu firmata. HEYN. Reg. cum aliis *Ac* ; Guelf. 3, in margine *Et*.

88. *A stabulis tunc procul este, lupi*. Heynius ait : « Neminem in versu minore maluisse miror : a stabulis hinc procul esse lupi. » Miror et ego nulli editorum hoc in mentem ve-

Ille levis stipulæ solemnnes potus acervos

Accendet, flammās transilietque sacras;

Et fœtus matrona dabit, natusque parenti

Oscula comprehensis auribus eripiet;

Nec tædebit avum parvo advigilare nepoti,

Balbaque cum puero dicere verba senem:

nisse; nam non inficetum, dignumque est, quod interpreti placeat.

89. *Solemnes*. Vincent. *Ille levi stipulæ solemnns*. H. Voss. quinque habent *solemnis*.

90. *Flammās transilietque sacras*. Ovid. Fast. lib. IV, vs. 727: « Certe ego transilui positas ter in ordine flammās; » deinde vs. 781: « Moxque per ardentēs stipulæ crepitantis acervos, Trajicias celeri strenua membra pede. » Cohæret procul dubio hoc distichon cum versibus 95, 96, neque, ut serio fecit Heynius, censenda est Paliliorum religio etiam matronis lætum fœtum præparare. Est hic interposita, ex more veterum, precationum formula: conjungere enim solebant, ut præcipua bona, frugum ubertatem, seturam gregum, matronarum fecunditatem. Confer Herodot. lib. III, cap. 68; Sophocl. Œdip. R. vers. 172; Aristophanem, Pac. vs. 1320; Æschylum, Eumenid. vs. 905. Hic referre juvat quosdam versus cl. poetæ DELILLE, *Imagination, chant VIII*, vers. 524:

Il dit, et tout-à-coup un faisceau pétillant
S'allume, et dans les airs s'élève un feu brillant,
Que trois fois, dans sa vive et folâtre allégresse,
D'un pied léger franchit une ardente jeunesse.

91. *Natusque parenti*. Hamb. *parenti*; ridicula lectio.

92. *Comprehensis auribus*. Vulgo legebatur olim *compressis*, quam Scalliger antiquam scribendi rationem esse dicit. Idem recepit Livineii,

Gyraldi aliorumque emendationem *comprehensis*. In quibusdam etiam aderat *naribus* pro *auribus*. Plutarchus de audiendo: Πολλοὶ τὰ μικρὰ καὶ διὰ κατακλιούνης, αὐτοὶ τε τῶν ὤτων ἀκροῦνται, καὶ τοῦσις τοῦτο ποιεῖν κλιῖνται. Pollux, lib. X, cap. 100, de his oculis agens: Εἰδόναι δὲ οὐ φαῖλον, ὅτι χύτρα καὶ φελέματος εἶδος ἔν, ἵκνται τὰ καὶ διὰ φελοῖς τῶν ὤτων ἐκλαμβάνονται. Brouckhusius addit: Itali *osculum florentinum* vocant, quum adprehensis utrinque puerorum auriculis, eos presse dissuavianur.

93. *Advigilare nepoti*. Brouckh. e tribus malebat *vigilare*, sed aliud omnino est, vigilare cum tertio casu; vigilamus enim famæ, studiis; scilicet iis curam impendimus, vel operam damus.

94. *Balbaque*. Codex Regius *Beltaque*, quod falsum est; Brouckh. altius rem repetit: « *Balbus* latinis sæpe is dicitur, qui præ linguæ imbecillitate caninam literam, *r*, plene ac plane efferre nequit, ejusque loco *l* pronuntiat. Hæc nostri dicunt *lispen*; Galli vero *parler gras*. Atque hoc pueris ferme omnibus est familiare. » Ea mihi longius petita videntur; nihil enim simplicius Tibulli sententia, secundum quam parvus nepos qui in pronuntiandis verbis adhuc hæsitat, cum sene balba vocabula miscet. Perquam jucundus et dulcis est hic locus. Martial. lib. V, vers. 65: « Os blæsum tibi, etc. »

Tunc operata Deo pubes discumbet in herba, 95
 Arboris antiquæ qua levis umbra cadit;
 Aut e veste sua tendent umbracula sertis
 Vincita : coronatus stabit et ante calix.
 At sibi quisque dapes, et festas exstruet alte
 Cespitibus mensas, cespitibusque torum. 100
 Ingeret hic potus juvenis maledicta puellæ,
 Postmodo quæ votis irrita facta velit.

95. *Operata Deo.* Utitur verbo sacrorum; sic prima hujus libri elegia, vers. 9: « Omnia sint operata Deo; » Et Horat. lib. III, Od. xrv, vs. 6: « Unico gaudens mulier marito Prodeat justis operata divis. » — In excerptis Pocchi et Perrei *discumbet in umbra*. Sed cum vulgata faciunt Virgilius et Ovidius, quorum prior in Georg. lib. I, vs. 33g: « Sacra refer Cereri, lætis operatus in herbis. » Alter in Fast. lib. III, vs. 525: « Plebs venit, ac virides passim disjecta per herbas. »

96. *Qua levis umbra cadit.* In iisdem Excerptis Pocchi et Perrei, ac Colot. erat *qua levis unda cadit*. *Cadit* pro *cadet* restituit Brouckh. post Statium e libris; et tamen suos liberos habet lectio *cadet*, neque despicendos, ita ut inter utrumque dubius hæreas.

97. *Aut e veste sua.* In editione Romana *Aut cum veste sua*, quod etiam in codicibus est, ut in Guelf. 1 et 4. Jam Cyllenius habuerat: « Aut cum veste sacris tendent umbracula sertis; » unde in editiones Venetas, quæ cum ejus commento excusæ sunt, venit, et inde in Ald. *e veste sacris*. Sed vulgata tot libris firmatur, notante Huschkio, ut convelli nullo modo possit. Lipsius III, Antiq. Lection. p. 387, eam ita interpretatur, ut verba *sertis vincita*

ad *pubem* referenda sint: idem præfert *tendet*: sed ad umbracula spectant, procul dubio, verba *sertis vincita*, ut apud Virgil. *Æn.* lib. IV, vs. 506: « Intenditque locum sertis et fronde coronat Funera. » Ex falsa illa interpretatione nasci potuit lectio in cod. Paris. et Lips. *coronatus stabit et ipse calix*, cui Brouckhusius ex duobus Stationis totidemque Wittianis substituit *stabit et ante calix*, ut opinor, recte. *Ante* absolute positum sæpe fefellit librarios.

99. *Exstruet.* Edit. Romana cum aliis quæ inde fluxere, et codicum pars, habent *exstruat*. Mox pro *alte* in scriptis quibusdam esse *ante* Scalliger testatur. Hæren. *alte* Bauer mutari vult in *arte*, sibi habeat eximiam emendationem.

101. *Ingeret... maledicta puellæ.* Codex Marii Matii habebat *mala dicta* quomodo ferme Catullus Carm. XI, vers. 15: « Pauca nuntiate meæ puellæ Non bona dicta. » Brouckh. — Vulpius pariter *mala multa* mallet, sed libri contra faciunt: Quin et ipse Catullus, quem tamen Brouckhusius ut huic lectioni faventem induxerat, a nostra parte nunc erit, dicens Carm. CIV, 1: « Credis me potuisse meæ maledicere vitæ? » Ovid. Art. Amat. lib. II, vs. 533: « Ne male dicta puta, nec verbera

Nam ferus ille suæ plorabit sobrius idem;
Et se jurabit mente fuisse mala.

Pace tua, pereantque arcus, pereantque sagittæ, 105
Phœbe : modo in terris erret inermis Amor.

Ars bona ; sed postquam sumsit sibi tela Cupido,
Heu ! heu ! quam multis ars dedit illa malam !
Et mihi præcipue, jaceo quum saucius annum,
Et faveo morbo ; tam juvat ipse dolor ! 110

ferre puellæ Turpe. » Horat. Sat. I, v, 12, *ingerere convicia*.

103. *Sua plorabit..* Regius *sera*. H. Voss. exclamat : « Ecce rursus vocabulum *nam* recurrit ! » Cui, quum illi multum fastidii pariat, substituit *Jam* ex uno Statii : attamen *Nam* explicat versum superiorem.

104. *Et se jurabit mente fuisse mala*. Ex antiqua formula, qua ille qui alium aut re, aut verbo læserat, in satisfactione eum qui læsus esset, adjurabat indignum esse hac injuria, atque ei nolle factam ; atque insuper malam se mentem habuisse. Prioris, de jurejurando illustre exemplum est apud Plautum, *Amphitr.* act. III, scen. 2 ; posterioris, de mala mente, utque id esset capiti suo, apud Senec. de *Beneficiis*, lib. III, cap. 27, quod opportune huc retulit venustissimus Douza *Præcidan.* cap. 8. Primus, opinor, hunc ritum illustravit noster Nannius, II, *Miscell.* cap. 7. BROUCK.

105. *Pereantque arcus*. Particulam *que* restituit Brouckh. ita duo libri, Gothanus et Sfortianus.

107. *Sumpsit sibi tela*. H. Voss. proposuit *sumpsit sua tela* e duobus libris, ut Amoris tela designarentur, quæ propria huic Deosunt, et a cæteris diversa. Non tamen concesserim otiosum esse *sumere sibi*, quod vir. cl. demonstrare conatur ; Livius

enim dixit, *querere sibi honores ; sumere sibi magistratus*.

108. *Quam multis dedit ars illa*. H. Voss. *ista* reposuit, septem Brouckh. libris fretus, duobus Guelf. et quinque suis.

109. *Jaceo quum saucius annum*. Ita Scaliger refinxit, quum antea legeretur *taceo*. Nunc Guelf. unus et tres H. Vossii firmant Scaligeri inventum. — *Annum* ; intellige integrum annum, ut apud Propert. lib. I, Eleg. 1, vs. 7 : « Et mihi jam toto furor hic non deficit anno. » Hunc sensum jam Heynius explicuit ; sed Huschkio pœnas luit, sane ob levem culpam. Nihil enim refert utrum annum intelligas, an longum tempus. Cæterum Heynius conjecturam affert inutilem, *saucius arca*.

110. *Tam juvat ipse dolor*. Multi Statiani habebant *tam*, unde Passeratius *tam* fecit, quod firmant nunc Monach. Gothanus et Is. Vossii primus. Ovid. lib. II, *Am. Eleg.* v, vs. 11 : « Ferreus est, nimiumque suo favet ille dolori, Cui petitur victa palma cruenta rea. » Liber anglie. et *foveo morbum*. Cicero scripsit ad Atticum, lib. XII, Ep. 18 : « Dum illud tractabam, de quo antea scripsi ad te, quasi fovebam dolores meos. » Sed *fovere dolores* est *lenire* eos ac *levare*, ut bene Manutius explicat, pulvillis ac fomentis. Con-

Vixque cano Nemesin, sine qua versus mihi nullus

Verba potest, justos aut reperire pedes.

At tu, nam Divûm servat tutela poetas,

Præmoneo, vati parce, puella, sacro :

Ut Messallinum celebrem, quum præmia belli 115

Ante suos currus oppida victa feret,

Ipsè gerens laurus ; lauro devinctus agresti

tra *favere morbo*, est *inhære morbo*, *curationem refugere*, et quod Seneca scribit, *morbo suo morem gerere*. Est igitur *τερνή νόσος* quam dicit Æschylus, Agam. vs. 553, comparatus a Boschio ad Anthol. Græc. p. 420: *τερνὴς ἄρ' ἔτι τῆσδ' ἐκίβηται νόσος*. HUSCHK.

111. *Vixque cano Nemesin*. In libris et in antiquis editionibus legitur *Usque*, quod H. Voss. recepit assentiente Bach., itemque Bauero, et Wunderlich. Perpaucis contra inest *Vixque cano*, quæ scriptura a Scaligero propagata est. H. Voss. putat τὸ *Vixque* e falsa lectione *taceo* superioris distichi natum esse; quinadeo fortasse etiam ex genuina *jaceo*; ita enim *jaceo* ut vix Nemesin canere possim. Huschk. contra, qui *Vixque* amplectitur, opinatur hinc natum esse falsum illud *taceo*. Brouckhusius *Usque* corruptum putat ex *Vixque*, more Italicæ scripturæ. Huschk. insuper quatuor libris Is. Vossii fretus est; quare in ejus sententiam esse eundem decrevimus et nos.

112. *Justos pedes*. Colbert. *junctos*; Guelf. 2, *reperisse* quod etiam alii tres habent. Voss. et Bach. hanc lectionem, ut exquisitiorem, amplexi sunt.

113. *At tu etc.* Suavis reditus ad arguementi, quod orsus erat, summam et caput. HEYN.

114. *Vati parce, puella, sacro.*

Gothanus habet *tuo pro sacro*: hoc glossam olet.

115. *Præmia belli*. Pertinent hæc ad triumphi pompam.

116. *Oppida victa feret*. Quatuor H. Vossii libri *ferent*, unus *forent*, in aliis *geret, gerent*. Fercula intellige triumphalia; illustris est locus Ciceronis, Orat. in L. Pisonem, cap. 25. Nota est consuetudo gerendi ante currus triumphales simulacra devictarum urbium gentiumque. De hac re vide præclarissimos versus nostrorum RACINE, *Mithridate*, act. III, sc. 1, et CRÉBILLON, *Rhadamiste et Zénobie*, act. II, sc. 2.

117. *Ipsè gerens laurus*. Messallinum designat *Ipsè*, non Tibullum, ut falso opinatus est Scaliger, qui etiam sequenti versu *canam* intrusit, quo hanc suam opinionem defenderet. Heynius diu hæsit, dubius utrum Scaligero accederet, necne: convenire enim laurum agrestem poetæ rus amanti. Quinadeo Tibullus interfuerat pompæ Messallæ. Vid. supra lib. I, El. VII, vers. 7: « At te victrices lauros.... Non sine me est tibi partus honos. » Nugari videtur hic doctus vir. *Ipsè gerens laurus* superioribus jungamus ope verbi *feret*, ut H. Voss. et alii. At inauditum quidpiam ac prorsus novum affert H. Voss. quum dicat *laurus* plurali numero et nobiliori eloquendi modo dici, quia hic de duce sermo sit.

Miles, io, magna voce, Triumphe, canet.
 Tum Messalla meus pia det spectacula turbæ,
 Et plaudat curru prætereunte pater.
 Adnue : sic tibi sint intonsi, Phœbe, capilli ;
 Sic tua perpetuo sit tibi casta soror.

120

Verum *laurus*, quæ confestim sequitur, singulari numero ac humiliori locutione usurpari, ut eo ipso, milites deteriores lauros habere dicerentur. Equidem acumen ingenii subtilissimum miror, et rideo, haud inficeti facti memoria excitatus. Miles quidam, non ex iis quos *agnus amavit Jupiter*, quum epistolam vellet amicæ mittere, ad diribitorium venit, jamjamque in hiatum prominentis capsulæ (*bolte aux lettres*) literas injecturus erat : « Cave, exclamat nasutus homo, tunc forte obviis ; nonne vides hanc capsulam tribunorum esse et centurionum ? en altera, inferius posita, quæ militum epistolas recipiat. » Et Noster statim exquisitum amoris sui pignus per spiraculum in vinariam caveam demittere. Ita nunc vir doctus ducibus centurionibusque *laurus*, militibus vero non nisi *laurum* dispensat.

118. *Miles io*. De Scaligeri *canam* quid sentiamus jam habes. Ovidius hunc locum ad verbum expressit, Am. I, El. II, vers. 34 : « Vulgus, io, magna voce, Triumphe, canet. »

119. *Pia det spectacula turbæ*. Horatius, lib. I, Od. xxviii, vers. 17 : « Dant alios Furis torvo spectacula Marti ; » Ovid. Art. Am. lib. II, vs. 581 : « præbent spectacula capti. »

120. *Et plaudat*. Cod. Lips. *plaudat*, et in margine *plaudat*. Nescio quis conjecit *Et plaudat curru prætereunte patri* ; ita ut turba sit quæ plaudat ; sed imago patris plaudentis multo jucundior est.

121. *Adnue ; sic tibi*. In Cod. Askew. subscriptum est *si tibi*. Sic in obtestationibus proprium, ubi demulcendi et impellendi causa, eas res memorant quas iis, quos obtestantur, gratissimas atque gravissimas esse norunt ; lib. I, Eleg. iv, vers. 1 : « Sic umbrosa tibi contingant tecta, etc. » Horat. lib. I, Od. III, vers. 1 : « Sic te diva potens Cypro, Sic fratres Helenæ, lucida sidera. » Virgil. Eclog. X, vs. 4 : « Sic tibi, quum fluctus subterlabere Siccanos, Doris amara suam non intermisceat undam. »

122. *Perpetuo*. Cod. Paris. Lips. unus Is. Voss. Ed. Ald. 1502, *perpetua*.

ELEGIA VI.

CASTRA Macer sequitur : tenero quid fiet Amori?

Sit comes, et collo fortiter arma gerat?

Et, seu longa virum terræ via, seu vaga ducent

Æquora, cum telis ad latus ire volet?

Ure, puer, quæso, tua qui ferus otia liquit

1. *Macer*. Quis et qualis fuerit ille Macer, utrum Pompeius Macer, an Æmilius, quum ordinandis elegiis operam daremus, jam explicuimus; neque in Tibulli vita silentio prætermisimus: non iuvat itaque poetarum et aliorum testimonia bis transcribere, et ipsam nunc elegiam aggrediamur.—In Colb. et Colot. *Castra Venus*; quod nihil aliud est, nisi depravatio ex corruptela orta; inest enim quibusdam *Mater*.

2. *Sit comes*. Hoc loco interpretes multum disserunt, sitne miles Amor, an calo. Brouck. reposuit, *Si comes, et collo fortiter arma geret?* ut *geret* respondeat verbo *volet*. Heynius, qui lectionem suspectam habet, proponit *Si comes e collo fortiter arma geret*; nam *si* et *sit* mutari non novum. Muretus aliam protulerat emendationem, secundum quam legendum esset versus 4; ille pro *ire*: et potuit sane ille in *ire* degenerare, perinde ut apud Propert. ex *illa ira* factum. Quedam editiones Muretum secutæ sunt. Nos conjecturas quascunque missas facimus; consentiant enim libri in vulgata, nisi quod alii *ferat* exhibeant, alii *geret*. Signum interroga-

tionis a Brouckh. profectum suscepimus.

3. *Terræ via*. Guelf. 2, et I. Voss. 4, *terret* pro *terræ*. Hinc nata altera lectio, edit. min. anni 1472; *ducunt* pro *ducent*; sed ut recte conjunguntur tempora *ducent* et *volet*, ita etiam recte dicitur *terræ longa via*. Pro *vaga*, Sfortia liber habet *mala*: *vaga æquora* dicuntur, translatò epitheto a *nauta vago*, lib. I, El. III, vers. 39; vel *mercatoris vago*, quem dicit Horatius, de Art. Poet. vers. 117. HUSCHKE.

4. *Ad latus ire volet*. Heynius putat turbari phrasin a permutatione modorum, quum post *sit* et *geret* sequatur *volet*: itaque monet ut legas *velit*. Heinsius jam conjecerat *ad latus usque volet*: ingeniosa profecto, sed auctoritate destituta emendatio. De Mureti depravatione supra, ad vs. 2, jam egimus; Ovidius, Rem. Am. vers. 217: « Sed quanto minus ire voles, magis ire memento. » *Ad latus ire*, ut apud Propert. lib. III, Eleg. XII, vs. 22: « Et licet in triviis ad latus esse suæ. »

5. *Ure, puer, quæso*. Bach. simpliciter intelligit *Ure* cruciatibus, cum ulciscere propter perfidiam.

Atque iterum erronem sub tua signa voca.
 Quod si militibus parces, erit hic quoque miles,
 Ipse levem galea qui sibi portet aquam.
 Castra peto; valeatque Venus, valeantque puellæ.
 Et mihi sunt vires, et mihi facta tuba est.

10

At H. Voss. hic servi aufugientis meminit, qui uritur ob id ipsum quod aufugerit, et ferus fuerit. *Otiā* hic per oppositionem cum bellis laboribus dictum.

6. *Atque iterum erronem*. Pro *iterum*, unus Statii *verum*, unde Passeratus *veterem* effinxit: pro *erronem* unus Palati *extorrem*; tres Gebhardi *heroem*; pro *signa* Reg. *juga*, Guelf. 2, *lustra*. Heinsius et Brouckh., quasi hic versus varietate lectionum careret, novam conjecturam addidere, *sub sua signa*. H. Voss. existimat falsam omnino esse lectionem *iterum*; et nescio qua ratione *retro* scripsit; sed *iterum* *vocare* innumeris in locis pro *retro* *vocare* positum, perinde ac *rursus agere* pro *retro agere*: et Huschkius exempla inducit quædam, Ovid. Ib. vers. 429: «Atque aliquid facias a vespere rursus ad ortus Cur externati solis agantur equi.» Utrumque adverbium sæpe conjungitur cum verbis *reverti*, *redire*, *revocare*. Terentius, Adelph. act. IV, sc. 1, vers. 9: «Prius nox oppressisset illic, quam huc reverti posset iterum.» Virgil. Georg. IV, 495: «en iterum crudelia retro Facta vocant.»

7. *Quod si militibus parces*; unus Statii *parcis*; Guelf. 3, *parcas*, adposita tamen syllaba *es*; Passeratus corrigebat *parsis* pro *peperceris*, ἀπαρξίνως. — *Hic quoque*, scilicet, ego miles ero.

8. *Ipse levem galea* etc. Statii unus cum Guelf. 2, habent *levi galea*,

quod recepit Brouckh., et explicuit ut *galeam gregariam*, et nulla crista insignem, qualem in Pharsalica pugna Brutus gestabat, ne agnosceretur a Cæsarianis. Deinde ait Brouckhusius Tibullum in imis ordinibus militare velle; tum de velitibus et levis armaturæ militibus somniat: denique *leves aquas* declarat esse rapide fluentes ac celeres. Statius adhuc: deteriora secutus, *levem aquam* interpretatur *vilem*, quod quidem apud Propert. convenit, lib. III, El. XIII, vers. 18: «Vilem jejuna sæpe negavit aquam.» Sed nullo modo huic loco convenit. *Levem aquam* multi poetarum dixere; Ovid. Art. Am. I, vs. 761: «Utque *leves* Proteus modo se tenuabit in undas.» Horatius, Epod. XVI, 47: «Montibus altis *Levis* crepante Lympha desilit pede.» Culex, vers. 146: «His suberat gelidis manans e fontibus unda, Quæ *levibus* placidum rivis sonat acta liquorem.» Ovid. Fast. lib. V, vs. 662: «*leves* cursum sustinistis aquæ.» Cyllenius in suo libro habuerat *polet*; ut apud Propert. lib. III, El. X, vs. 8: «Potabis galea sessus Araxis aquam.» Sed vulgata servanda est.

10. *Et mihi facta tuba est*. Quidam codices habent *Et mihi grata*; quod Mureto placuit. H. Voss. e consuetudine sua *res est* delevit. Ovidius, Trist. I, El. III, vs. 83: «Et mihi facta via est, et me capit ultima tellus.» Cæterum hic loci in nullo codice *res est* desideratur.

Magna loquor : sed magnifice mihi magna locuto

Excutiunt clausæ fortia verba fores.

Juravi quoties rediturum ad limina nunquam !

Quum bene juravi, pes tamen ipse redit.

Acer Amor, fractas utinam, tua tela, sagittas

15

11. *Magna locuto.* Askew. cum aliis loquenti. Te ad lib. I, Eleg. v, refer, ubi : « Ure ferum, et torque, libeat ne dicere quidquam Magnificum posthac; horrida verba doma. »

12. *Excutiunt clausæ fortia verba fores.* Grave verbum est *escutere*, et validæ significationis, ut notat Brouckh. exempla asserens, e quibus elegimus Senecæ versum ex Troad. 579 : « Magnifica verba mors prope admota excutit. » Et alium Virgil. *Æn.* lib. IX, vs. 476 : « Excusai manibus radii, revolutaque pensa. » In Excerptis Heinsii Italicis, pro *fortia* adest *grandia*; non omnino male. Ausonius enim epist. 24, vers. 51 : « Grande aliquod verbum nimirum diximus. » Et vs. 54 : « Grandia verba premens, ultrix dea medica belli. » Nihilominus vulgata præstat : accedit et Propert. lib. I, El. V, vers. 14 : « Quum tibi singultu fortia verba cadent. » Ovid. Cons. ad Liviam. vs. 10 : « Alterius luctu fortia verba loqui. »

13. *Rediturum ad limina nunquam.* H. Voss. hunc versum intelligit eodem modo, quo apud Plautum, *Asin. Act. V, sc. II, vers. 80* : « Surrepturum pallam promisi tibi. » Terent. *Andr. Act. II, sc. III, vs. 27* : « Pollicitus sum suscepturum. » Eun. *Act. I, sc. II, vs. 125* : « Is hodie venturum ad me constituit domum. » Multaque alia exempla cumulat, ubi *se* omissem. Huschkus alia quædam addit; sed Vossium merito confutat, qui *rediturum* pro participio

accepit, inauditumque loquendi genus constituit : nullum tamen exemplorum quæ H. Voss. congescit, subintellecto pronomine carere potest. *Juravi rediturum nunquam* Vossio idem est, ac si dixisset poeta, *promisi aliquem qui nunquam rediret.* Exemplis ab Huschkio citatis hic non opus est : sed unum Theocriti inducam, quia Tibullianæ locutionis perquam simile est, *Idyll. XXI, vs. 59* : ὦ μῦσα δ' οὐκ εἶμι λῶπρόν ὑπὲρ κτελέους ποῖα θείναι.

14. *Pes tamen ipse redit.* Propertius, lib. II, Eleg. XIX, vers. 59 : « Ultro contentus rogat, et peccasse fatetur Læsus, et invitis ipse redit pedibus. »

15. *Acer Amor.* Hoc, et quod sequitur distichon, Scaliger Elegiæ superiori inseruit; et quatuordecim disticha elegiæ tertiæ hic collocavit absque ulla auctoritate, neque alia ratione, quam quod Macer *castra* sequitur, et nunc his insertis *castra* memorantur in poetæ domo. Mira sane jungendi, vel potius conturbandi causa! Certe si cuicumque vocabulo eadem concedatur potestas, verbum sui simile attrahendi, nihil obstat, quominus omnes versus omnium simul elegiarum sint. Aliud insuper commisit Scaliger; novam enim elegiam a versu 19 ad finem excogitavit. Brouckh. qui semper in illius juravit verba, nunc quoque magistrum sequitur. Miror H. Voss. huic loco pepercisse, cultrumque invagina reconditum servasse.

Ilicet, extinctas adspiciamque faces!
 Tu miserum torques, tu me mihi dira precari
 Cogis, et insana mente nefanda loqui.
 Jam mala finissem leto : sed credula vitam
 Spes fovet, et fore cras semper ait melius.
 Spes alit agricolas : spes sulcis credit aratis

20

16. *Nicot.* Sic Brouckh. ex emendatione Heinsii, et uno libro reposuit; vulgo *Si licet*, vel *Scilicet*.

17. *Tu me dira precari.* Reg. et Corvinus cum aliis *dura*.

18. *Nefanda.* Cod. Colb. *puenda*.

19. *Jam mala finissem leto.* Scaliger in excerptis suis invenerat : *Finirent multi leto mala* : quod ille cupide amplexus est, atque adeo novæ inde elegiæ initium fecit : sed excerpta ista, ut sunt alias egregia, multis locis vulgatæ lectioni *gnomen* substituunt, ut solemus facere in iis quæ vel memoriæ, vel usus causa ex libris excerpimus, et in sententias absolutas convertere malumus. Sic lib. III, El. III, vs. 11, ubi vulgo : « Nam grave quid prodest pondus mihi divitis auri ? » In illis : « Quid prodesse potest pondus mihi divitis auri ? » Supra, lib. I, Eleg. ix, vs. 51 ; in vulgatis erat : « Tu procul hinc absis, formam cui vendere cura est. » Scaliger ex iisdem eclogis reposuerat : « Sit procul a nobis, formam cui vendere cura est. » Similia, lib. I, El. x, vs. 5 ; lib. III, El. III, vers. 11 ; El. vi, vers. 45. Hoc autem loco, etiamsi omnes ad unum codices præferrent illam unius libri lectionem, retinerem vulgatam, quippe poeta digniorem, cui sui animi sensus exponendi erant, non vulgaris sententia proferenda. Vitæ sic tædium etiam infra profitetur, lib. III, El. ix, vs. 7, 8. *Profaissem* in uno Heinsii *forissem*, et in Guarne-

riano lectum *data finissem* ; quæ aberrationes sunt manus librariæ. H.

20. *Et fore cras semper ait melius.* Editiones vulgatæ omnes a Romana, et Cyllenianis, quas vocant, ita hunc versum struxerant, *et melius cras fore semper ait*. At libri scripti magno numero nostram firmant lectionem, quum alteri nullus omnino faveat. Theocritus, Idyll. 4, vers. 41 : *Θαρσινὴν καὶ φίλῃ βάττε' ἑαχ' αὔριον ἴσσοι' ἄμεινον' Ἑλπίδις ἐν ζωίστρει, ἀνέλικτασι δὲ θανάτοις*. X' ὡς Ζεὺς ἄλλα καμὶν κίλει αἰθέρες, ἄλλα καὶ δ' ὕει. Spes ap. nos duobus præstantissimis poetis carminasuppeditavitperquam jucunda. Prior, J.-B. de ST.-VICTOR, ei integrum poema consecravit : alter J. DELILLE, in opere quod inscribitur *l'Imagination*, hæc cecinit :
 Là, sur deux points divers notre cœur se balance ;

La crainte d'un côté, de l'autre l'espérance ;
 L'espérance au front gai, qui, lorsque tous les dieux
 Loin de ce globe impur s'enfuirent dans les cieux,
 Nous resta la dernière, et console le monde.
 Avec le nautonier elle vogue sur l'onde,
 Veille dans les comptoirs, guide les bataillons,
 Sourit au laboureur courbé sur ses sillons,
 Du savant matinal voit grossir le volume,
 Et tient le soc, la rame, et l'épée, et la plume.

21. *Spes sulcis credit aratis.* Huic verbo *credit* apte respondet proximum *reddat*, cum utriusque medio *sanore*. Ovid. Art. Amat. lib. II, 512 : « Credita nec semper sulci cum fœnore reddunt. » Vide etiam Rem.

Semina, quæ magno fœnore reddat ager.

Hæc laqueo volucres, hæc captat arundine pisces,

Quum tennes hamos abdidit ante cibus.

Spes etiam valida solatur compede vinctum : 25

Crura sonant ferro ; sed canit inter opus.

Spes facilem Nemesin spondet mihi ; sed negat illa.

Hei mihi ! ne vincas, dura puella, Deam.

Am. vs. 174 ; ex Pont. lib. I, Epist. v, vs. 26 ; lib. IV, Ep. XII, vs. 18. B.

22. *Quæ magno fœnore reddat ager.* Pompeius Festus : « Fœnus appellatur naturalis terræ fetus, ob quam causam et nummorum fetus fœnus est vocatum, et de ea re leges fœnebres. » Cod. Lips. *fœnore reddit ager* : etiam Is. Voss. 5 ; *reddit*. Paris. *reddet*.

24. *Tennes hamos abdidit ante cibus.* Heinsius proponit, *Quum tennes hamis abdidit ante cibus*, cui tamen Ovidius obstat, Rem. Am. vs. 210 : « Abdere supremis æra recurva cibus. » Et Metam. lib. XV, vs. 476 : « Nec celate cibus uncos fallacibus hamos. » Burmann. et H. Voss. *arte* pro *ante* suscipiunt, quod otiosum H. Voss. declarat. Sed Huschk. et Bach. contra faciunt : nam ante spes abdit cibo hamos, quam captat arundine pisces.

a5. *Compede vinctum.* Gothanus habet *vinctum*.

26. *Sed canit.* Reg. *et* ; pro *crura* in Venet. ridicula aberratione *cornua* ; idem in Guelf. 1 ; in aliis, *arma*.

28. *Dura puella.* Guelf. 2, et unus Statii, *bella*. Laudi liber *lenta* ex vs. 36. Eodem modo mox pro *parva* unus *sancta* ex vers. 31. HEYH. H. Voss. suscepit *lenta* ; et vulgatam pro glossa in margine adscriptam putavit ; sed non respexit vocem *facilem* doctus vir, cum qua amonam

oppositionem parit *et dura*, quod perfrequens est. Livius, lib. XXVI, cap. 15 : « Facilis impetrandæ veniæ Claudius ; Fulvii durior sententia erat. » Antonius apud Ciceronem ad Attic. lib. XIV, Ep. 13, similem oppositionem facit—*Ne vincas Deam*. Dicunt Latini *spem alicujus vincere* pro *frustrari*. Cicero in Verr. act. I, cap. 6 ; Livius XXVII, cap. 49. Ergo *Deam Spem vincere*, est *promissa Deæ frustrari, spem fallere*.—Antequam ad cætera progrediamur, Huschkii annotatio referenda est ad voculam *Hei* ; ait enim : « *Heu mihi* ; nescio an primum Heynius intulerit ; ego in nulla ante eum curata editione invenio ; et, quod plus est, in nullo libro scripto. Paris. *Hey mihi*, id est, *Hei*, ut supra, Eleg. I, vers. 70 : Lips. *Hei mihi* ! Latini perpetuo scribunt *Hei mihi* ! *Heu me* !. Libri meliores non variant ; quia omnes consentiunt apud Propert. lib. I, Eleg. III, vs. 38 : « *Languidus exactis hei mihi sideribus* ! » Et lib. IV, Eleg. I, vers. 58 : « *Hei mihi* ! quod nostro est parvus in ore sonus. » Lib. IV, El. VIII, vs. 48 : « *Lanuvii ad portas hei mihi solus eram* ! » « *Iidem constanter alibi exhibent heu*, exhibituri etiam, nisi fallor, *heu me*, si hac formula usus esset Propertius. In Tibullo eadem constantia librarii, et editores, lib. III, Eleg. VI, vers. 33, dederunt :

Parce, per immatura tuæ precor ossa sororis :

Sic bene sub tenera parva quiescat humo.

30

Illa mihi sancta est; illius dona sepulcro,

Et madefacta meis sarta feram lacrymis.

Illius ad tumulum fugiam, supplexque sedebo,

Et mea cum muto fata querar cinere.

hei mihi! nisi quod unus et alter expressit vitiosam lectionem *si mihi*: at lib. II, El. I, vers. 70, quædam non magni momenti diversitas occurrit: nam recte scribit Santenius ad Balbi Eleg. III, *heu mihi!* pro *heu me!* unius Plautini loci auctoritate, an vitio niti videtur: nimirum in Milite Glor. act. IV, sc. VIII, vs. 32, aliquando lectum fuisse *heu mihi!* nequeo quin *scam*, liquet ex Vossio de construct. c. 69, p. 272; Gesner. Thesaur. v. *heu*, nescio an propter mutilatum Cledonium, p. 1875, 12: sed audiendus Bentleius ad Horat. Epod. XI, vs. 7, et reddendum *hei* Balbo. »

29. *Per immatura ossa*. Cicero pro Quintio, cap. 31: *obsecrauit per fratris sui mortui cinerem*.

30. *Sub tenera parva quiescat humo*. Commodè hæc exposuit Kirchmann, lib. III, eruditi operis de funeribus Romanorum, cap. 9; nec semel legitur in lapidibus priscis: *ossa tibi bene quiescant*. BROUCKH. — *Sub tenera humo*; in Bibl. critica, p. III, p. 87, conjicitur *sub tenui*; sed immutatione non opus est. Ovid. Amor. lib. II, Eleg. XVI, vers. 6: « in tenero fertilis herba solo. » Art. Am. lib. I, vers. 299; *prata tenerissima*; Am. lib. III, Eleg. V, vers. 16: « Cumquesua teneram conjuge pressit humum. » Ipse Tibullus, lib. I, El. VII, vs. 30: « Et teneram ferro sollicitavit humum. »

31. *Illa mihi sancta est*. Sancti vo-

cantur piorum manes, eorumque qui de patria bene meriti, vita functi sunt. Cicero Philip. 14, cap. 12: « Actum igitur præclare vobiscum, fortissimi, dum vixistis, nunc vero etiam sanctissimi milites etc. » Cod. Lips. *Illa modo sancta est*.

32. *Madefacta meis sarta feram*. Cod. Paris. *ferant*. Ovidius, Trist. lib. III, El. III, vers. 82: « Tu tamen extincto feralia munera ferto; Deque tuis lacrymis humida sarta dato. »

33. *Supplexque sedebo*. Ex ritu solemniori; sedebant enim supplicantes et lugentes. Prop. lib. I, El. XV, vs. 11, de Calypsone: « Multos illa dies incomtis mœsta capillis Sederat, injusto multa locuta solo. » Hic tu Passeratium consule; et Lud. de la Cerda ad Æn. lib. IX, vs. 4. BROUCKH.

34. *Et mea cum muto fata querar cinere*. Queri cum aliquo latini vulgo dicunt expostulare cum aliquo. Cicero ad Famil. lib. III, Ep. 10: « Quererer tecum atque expostularem ni... purgare me tibi hoc tuo tempore, quam accusare mallet. » Sed Tibullus plane eodem modo hic locutus est, quo Sophocles in Electra, vs. 1127: « Ὅπως ἱμαυτὴν καὶ γίνωσ τὸ πᾶν ἔμην εἶναι τῇδε κλειύσας καὶ ποδῶν μὲν σκεδᾶ. » Propert. lib. I, El. III, vs. 45: « Interdum graviter mecum deserta querebar Externo longas sæpe in amore moras. » Tibullus nunc eodem, quo Sophocles, modo ac sensu τὸ *queri* usurpavit.

Non feret usque suum te propter flere clientem ; 35

Illius ut verbis sis mihi lenta , veto :

Ne tibi neglecti mittant mala somnia Manes ,

Mœstaque sopitæ stet soror ante torum ;

Qualis , ab excelsa præceps delapsa fenestra ,

Venit ad infernos sanguinolenta lacus. 40

Desino , ne dominæ luctus renoventur acerbi :

Non ego sum tanti , ploret ut illa semel.

35. *Flere clientem*. Lips. *ferre* : unus liber apud H. Voss. *ferre* ; item unus pro *clientem* habet *quietem*.

36. *Illius ut verbis*. Voss. intelligit : *tantum illius verbis* ; alterum enim sensum *ut sis lenta veto* vix latine dici posse affirmat : ejusdem sententiæ particeps est Huschkius : ergo supplendum est , *veto ne sis mihi lenta*. Horat. lib. III , Od. 11 , vs. 26 : « *Vetabo* qui Cereris sacrum Volgarit arcanæ , sub isdem *Sit* trabibus. » In vetere Lips. editione glossa quædam explicat *lenta* , quasi esset *non dura* , *exorabilis* , et *veto* mutat in *peto* ; quod et Guyeto perperam placuit.

37. *Ne tibi...mala somnia*. Brouckh. *nova* præfert ; novum enim dicitur quod cum aliquo terrore animum percellit ; sed pluribus codd. inest *mala* ; duobus tantum *nova* apud Brouckh. et tribus apud H. Voss. qui id amplexus est , ut elegantius. — *Mala somnia* dicuntur , ut alibi *tristia* Virgil. Æn. lib. V , vers. 840. Homerus , Odys. lib. XX , vs. 87 : *ἄνθρωποι ἵπποι καὶ θύματα ἰκίσσονται κατὰ θυμῶν*. » Ipse Tibul. lib. I , Eleg. V , vs. 13 , *seva somnia* ; et lib. III , El. IV , vs. 95 , *crudelia somnia*.

38. *Stet soror ante torum*. Homero somnia dicuntur stare super caput dormientis , Iliad. X , 496 : « *Κακὸν γὰρ ὄναρ κεφαλῇσιν ἰκίσσεται*. » Ovidius ,

Fast. lib. IV , vers. 639 : « Nox erat , ante torum visa est adstare sororis Squallenti Dido sanguinolenta comma. »

39. *Qualis ab excelsa* etc. Gothanus et Statii unus *sagitta* pro *fenestra*. — Vulgaris superstitio erat , tales apparere Manes , quales vita exarserint : conf. Æneid. lib. II , vs. 268 ; Ovid. Metam. lib. XI , vers. 650. Talis et umbra Remi , confossa et sanguinolenta , stat ante lectum Faustuli atque Accæ , lib. V , Fast. vs. 451 ; et Laius apud Papinium , Theb. lib. II , vs. 120 ; et sic Medea , in tragœdia cognomine , de Absyrto fratre , vers. 952 : « *cujus umbra dispersis venit incerta membris ? frater est , pœnas petit , Dabimus*. » Sic Athalia de matris umbra , apud RACINE , Act. II , sc. 5 :

Ma mère Jéabel devant moi s'est montrée ,
Comme au jour de sa mort , pompeusement
parée , etc.

41. *Desino*. Quidam libri scripti , *desine* , male ; unus , *desinam*. — « Tibullus , ait Lennepius ad Ovidii Ep. XV , vs. 32 , uno tantum in loco a ratione veterum deflexit , postremam in *desino* corripiens. » Sed jam supra , lib. I , El. VI , vs. 55 , posuit *nescio* ultima correpta. HUSCHK.

42. *Non ego sum tanti*. Bach. explicat : non is ego , non tanto superior sum Nemesi , ut ipsam dolori-

Nec lacrymis oculos digna est fœdare loquaces.

Lena nocet nobis; ipsa puella bona est.

Lena vetat miserum Phryne, furtimque tabellas

45

Occulto portans, itque reditque, sinu.

Sæpe, ego quum dominæ dulces a limine dero

Agnosco voces, hæc negat esse domi.

Sæpe, ubi nox promissa mihi est, languere puellam

Nuntiat, aut aliquas extimuisse minas.

50

bus afficiam. Satis ridicula interpretatio! Heynius exquisitum hujus loci sensum accurate perspexit; miror tamen eum induxisse exempla, quæ quantum absint ab jucundissimo animi affectu nemo non sentit. Ovid. Trist. II, 209: « Non ego sum tanti, ut renovem tua vulnere, Cæsar. » Multum enim differt adulatio erga imperatorem, ab amore in caram puellam; eadem de causa languet etiam hoc, ex Ponto, lib. IV, Ep. vi, vs. 12: « causamque ego, Maxime, mortis, Nec fueram tanti, me reor esse tui. »

43. *Oculos... loquaces.* Cicero *argutus* vocavit, lib. I, de Leg. cap. 9. Sic et manum *argutam* dixit, quæ verba exprimeret, scenicoꝝ in morem; sic apud nostrum, lib. I, El. II, vs. 21, *nutus loquaces*; et lib. III, El. IV, vs. 41, *digiti cum voce locuti*.

45. *Lena vetat Phryne.* Fruterius *lena* nocet miserum *Phryne*, quod Brouckh. amplexus est, quatuor libris Heinsii Italici fretus, et conjectura Pontani.—Excerpta Perreii et Pocchi, *Lena vetat miserum recipi*; quod Heynio valde displicet; « non enim de exclusione hic agitur. » At ego quæram de quo, si non de exclusione? Accedit, quod Propertius, lib. II, Eleg. XVIII, vers. 48: « Quum recipi, quem non noverit,

illa vetat. » Ubi quidam legunt *putat*. Denique nonnihil offensionis habet nomen, præsertim quum mira in variatione versetur: nam Muretus est qui *Phryne* formavit; antea legebatur *Phryne*, *Furne*, *Fyrus*, *Phirna*. Nos quamvis aliter sentientes vulgatam servavimus; fulcro enim caret quidcumque ei substitueris.

46. *Occulto portans.* Vindob. *occultans*: unus Vossii *portat*: Askew. *postas*, ut ad *tabellas* pertineat.

47. *A limine duro.* Sic Brouckhusius e melioribus: olim in quibusdam *duro*, utraque vox in libris sæpe confunditur; lib. I, El. I, vs. 56: « Et sedeo duras janitor ante fores. » Horat. Epod. XI, vs. 20: « Ferebar incerto pede Ad non amicos heu mihi! postes, et heu Limina dura, quibus Lumbos et infregi latus. »

49. *Sæpe, ubi nox promissa mihi est.* Quidam scripti, et cum iis Corvin. hoc ordine *nox mihi promissa est*; in Regio *permissa*, male; Ovid. Art. Am. lib. II, vs. 523: « Clausa tibi fuerit promissa janua nocte. » H. Voss. *vi est* ejecit, quod tamen ubique servatur, nisi in uno Brouckhusii.

50. *Extimuisse minas.* Tres habent *perimuisse*. H. Voss. præsentia subintelligit. Nos vero periculum aliquod, quod minatus est, sive vir, sive dives amator. Ovidius Heroid.

Tunc morior curis ; tunc mens mihi perdita fingit ,

Quisve meam teneat , quot teneatve modis.

Tunc tibi , lena , precor diras : satis anxia vives ,

Moverit e votis pars quotacumque Deos.

XVII, vs. 83 : « Et sæpe extimui ne vir meus illa videret. »

51. *Tunc mens mihi.* Statiani omnes, *tum mens mihi*; quod amplexi sunt H. Voas. et Bach. Sed nihil superesse dubii potest quin *tunc* hoc loco præferendum sit.—Multi cum Edit. vet. Vicent. Reg. Lep. et similibus *sed mens*; legitur etiam *tunc mens mihi.* Edit. Vepet. 1491, 93.

52. *Quot teneatve modis.* Nimia simplicitate sit hic Heynius: « tenere quo sensu accipiendum sit, facile assequare: nescio an *modis* necesse sit ad figuras ac *exiguas* referre. » Ovid. Art. Am. lib. II, vers. 879: « Utque velis, Venerem jungunt per mille figuras: Inveniat plures nulla tabella modos. » Idem. Am. lib. II, El. VIII, vs. 27: « Quoque loco tecum fuerim, quotiesque Cypassi Narrabo dominæ, quotque quibusque modis. » Juvenalis, VI, vers. 406: « quibus verbis concumbat quæque, modis quot. » Bertin hunc versum optime reddidit:

Et ma triste pensée

Se figure déjà de combien de façons

Le harbare te tient, sans pudeur, embrassée.

53. *Satis anxia vives.* Nic. Heinsius nulla librorum auctoritate malebat, *sati anxia vixas*; sed, ut hæpe notavit Brouckh. adverbium

satis hic augendi atque intendendi vim habet. Terent. Andr. Act. I, sc. 1, vers. 102: « interea hæc soror Quam dixi, ad flammam accessit imprudentius Satis cum periculo. » Et Phorm. Act. IV, sc. III, vs. 23: « Heia, sudabis satis, Si cum illo incoptas homine. » Possis et alia exempla legere apud Brouckh. si lubet; v. g. illud Apuleii: *oppido puer et satis peregrinus es* etc.—Edit. maj. anni 1472, Vicent. et Reg. Lep.: « Tunc tibi, lena, precor, dure satis anxia vivas. » Huc accedit unus liber apud Vossium qui *dire* habet; Ed. min. an. 1472: *Tunc tibi, lena, precor dira*: sed mature ad saniores rationem redierunt editores; Huschkius emendationem suscipit *vires*, ita ut minor versus majore conjungatur, et subintelligatur *si moverit*: placuerat jam illa emendatio Hæufatio Peric. Crit. p. 222; Wingarden. act. soc. Traj. p. 193; et Valkemario ad Callimachum, p. 143. Quin ipsa temporum consecutio hoc postulat, *si moverit vires*; vel *pars quotacumque moverit vires*: Sic lib. I, El. VI, vers. 53; *attigeris, labentur opes*. Sæpe enim *et* si omittitur.

54. *Moverit.* Si vel minima dirarum pars deos moverit, ut ad effectum eas perducant. HEYN.

ALBII TIBULLI ELEGIARUM

LIBER TERTIUS.

ELEGIA PRIMA.

MARTIS Romani festæ venere kalendæ :

Exoriens nostris hinc fuit annus avis.

Et vaga nunc certa discurrunt undique pompa

De Næra et Lygdamo, qui et quales fuerint in Tibulli vita fuisse disseruimus: ne itaque semper eadem recantemus, doctorum in præsentia opiniones missas faciamus; licet maximo nisu editores fere omnes poetam nostrum a Næra abstinere jubebant, tantaque observationum mole hujus libri aditum obstruant, ut lector vix amœnissimis carminibus frui possit. Sunt etiam qui novum titulum adpingere contentur, epistolæque vocent, quas nos elegias: adesse enim tabellarias quæ eas perferant. Sane de lana caprina disputant illi, integramque disceptationem ne nauci faciendam censeo. Restat ut de Vossii temeritate referam, qui carmen in Messalam libro secundo submitbens, reliqua ita miscet, ut nihil sit quod non loco moveat; quartum enim librum huc retrahit, tertium vero nomine Lygda-

mi inscriptum in ultimam sedem relegat ex ingenio.

1. *Martis... festæ... kalendæ.* Ritum omnem moremque diligenter exposuerunt Lambinus et Torrentius ad Horat. lib. III, Od. 8; ad quoque Cyllenium. Kalendæ Martiæ, sub Matronalium nomine, celebrabantur præsertim a maritis et amantibus.

2. *Exoriens nostris hinc.* Vulgo legebatur *hic*. Scaliger e suo *hinc* revocavit, quod nunc duobus J. Vossii libris, Monac. Bern. et Askew. firmatur. Nihilominus Bachius *hic* scripsit, exemplo fretus quod minime huc pertinet, Propert. libro IV, Eleg. IV, vs. 73: « Urbi festus erat, dixere Palilia patres, Hic primus cœpit mœnibus esse dies. »

3. *Et vaga... pompa.* Voss. *Ut pro Et* e duobus Guelf. et edit. Romana recepit, exclamationis signo in di-

Perque vias urbis munera, perque domos.

Dicite, Pierides, quonam donetur honore 5

Seu mea, seu fallor, cara Neæra tamen?

Carmine formosæ, pretio capiuntur avaræ.

Gaudeat, ut digna est, versibus illa meis.

Lutea sed niveum involvat membrana libellum,

Pumex cui canas tondeat ante comas; 10

tichi fine addito; sed hoc contra simplicitatem Tibulli fecit. Lachman. et Mitscherlich. *crebra* pro *certa* legi volunt, perperam: *certa* enim dicuntur quia destinata; opponitur *certa* epitheto *vaga*, perinde ac apud Apuleium ainus in mola *vagatur* errore *certo*.

4. *Perque vias... perque domos.* Eodem modo hæc distinxit Virgilius, *Æn.* lib. II, vers. 364.

6. *Neæra.* Hac, vel saltem hujus nomine usus est pro pellice Aurelius Prudentius, pariterque Georgius Fabricius; sed Brouckhus. illis puellam eripuit, eique nomen incontaminatum fuisse ostendit, teste Joviano Pontano. Quin adeo Neæra Martis uxor appellata est. Præterea Valerio Flacco memoratur Neæra quædam inter primarias Lemni mulieres. His et aliis argumentis confutat Brouckh. eos, qui castam puellam meretricio nomine dehonestant. — Heynius ait: « Si accurate agas, est *fallor* pro *si fallor*, est enim, *seu mea, seu tamen cara.* » Propius ad rem accessit H. Voss., *seu mea sit, seu non sit tamen cara*, quod germanice ita expressit: *Meine, wo nicht, dennoch liebe Neæra.*

7. *Carmine formosæ* etc. Muretus dialogum hic somniaverat adesse, ita ut nunc interroganti poetæ responsum daret Musa. H. Voss. pariter Pierides loquentes inducit; un-

de sequente versu *tuis* et duodecimo *tuum* legi vult, hoc librorum auctoritate, illud ex ingenio; quocirca ab Huschkio reprehenditur hoc modo: « Tu qui toties apud Homerum legisti, *ἔσπετε νῦν μοι, Μοῦσαι Ὀλύμπια δώματ' ἵχουσαι.* Num semel respondere vidisti Musas? Immo semper respondet Homerus ipse, fidus Musarum interpres. » Heynio videtur Mureti ratio in elegiæ genium non cadere.

8. *Gaudeat, ut digna est* etc. Digna est, quia formosa; nihil est quod sensum impediatur; neque intelligo cur Huschkius novum interpungendi modum protulerit.

9. *Lutea... membrana.* Hæc de volumine convoluta intelligenda sunt. De ornamentis librorum docte egerunt Is. Vossius ad Catull. p. 52, et Schwartz. tribus dissertationibus; alii quidam rem illustrare, quos recenset doctissimus Barthius ad Statii Silv. IV, ix, vs. 7; adi quoque Turnebum, Adv. lib. XXII, cap. 10, denique Manutium in Cicer. lib. III, ad Famil. Epist. 7.

10. *Pumex... ante.* Librorum magna pars exhibet, *Pumicet, et canas tondeat ante comas*; in quibusdam *Punicet* legitur, nulla ratione habita *lutea*, quod superiori versui inest. At Guelf. 2, Voss. 3 et 5, excerpt. Perreii præbent *Pumex et*; ita Muretus edidit. Heinsius primum

Summaque prætexat tenuis fastigia chartæ,

Indicet ut nomen, litera facta, meum;

Atque inter geminas pingantur cornua frontes;

emendaverat *Pumice et incanas*; deinde *Pumice quam canas*; qua in re H. Vossium consentientem habet. Nos Huschkio accedimus dicenti: «Guelf. 1, *Pumiceque et*. Ilæc nos scriptura ad veram, nisi fallimur, lectionem ducet. Fuerunt qui pro *Pumex* scriberent *Pumix*, quam formam prætulit Scaliger. Fac igitur in vetere quodam libro exaratum fuisse obscure, *Pumix c*; in alio, *Pumix qu*. Hinc librarius fecit *Pumiceque*, quod quum metro adversari videret, addidit commune illud supplementum *et*. Abjice hoc *et*, quod peperit alteram lectionem *Pumicet et*, mutansque *c* in *cui*, vel *qu* in *quo*, (ut infra ad El. 2.) lege *Pumex cui canas tondent ante comas*. Sic habes lectionem consuetudini Albianæ maxime convenientem. Sæpe de hac orationis structura dixi: unum locum adscribam quia est simillimus; lib. II, Eleg. 11, vers. 5: «Ipse suos genius adsit visurus honores, Cui decorent sanctas mollia sarta comas.» — x Quidam libri, sed pauci, habent *arte pro ante*.

11. *Summaque prætexat tenuis etc.* Unus Statii habet *protexat*. Paris. *prolexit*; sed vera lectio est *Prætexat*. Plin. H. N. præf. p. 3: «Argumentum hujus stomachi mei habebis, quod in his voluminibus auctorum nomina prætexui.» Cicero, Div. II, 54: «Atque in sibyllinis ex primis versuum cujusque sententiæ literis, illius sententiæ carmen omne prætexitur.» Hæc dicitur *ὑποτίχῃς* ut apud Tibullum designatur *καπεταχίς*. Suetonius Grammat. 6, de Aurelio Opilio: «Hujus cognomen

in plerisque indicibus et titulis per unam literam scriptum animadverto; verum ipse id per duas affert in parastichide libelli qui inscribitur Pinax.» Hinc perlegantur auctor Ciris ad Musas, vs. 98: «nunc age, divæ, Præcipue nostro nunc adspirate labori, Atque novum æterno prætexite honore volumen.» HUSCHKIUS. — *Tenuis*; in tenuitate ac lemeritate præstantia chartæ cernebatur, etiam in involucri; Martial. lib. III, Epigr. 11: «Te purpura delicata velet.» HEYNE.

12. *Litera facta*. H. Voss. legit *litera facta* existimatque *si facta* languide dictum ab ignavis librariis profectum esse; sed Plautus, Asin. act. IV, sc. 1, vers. 22: «Ne illi sit cera, ubi facere possit literas.» Ovidius, Epist. Her. V, vs. 1: «non est ista Mycenæa litera facta manu.» Certo plus in hac re sapiunt Plautus et Ovidius, quam editio Basiliensis et H. Vossius: in versus *sine meum* lege non *tuum*; sic enim sermonis ratio postulat, sic quoque libri quidam inter quos duo vel tres anglici, tres item Voss. — *Lectio tuum* Muretum decepit, ut etiam, vs. 8, *meis* mutaret in *tuis*.

13. *Atque inter geminas etc.* Heynius legi velit *gemine*; esse enim frontes inter bacilli cornua, non cornua inter frontes; sed frontes libri quæ sint disputatur inter doctos. Vossius et Schwartzius bases cylindri intelligunt; Burmann. ad Ovid. Trist. lib. I, El. 1, vs. 11, summam ipsius voluminis, partem interiorum et exteriorem inscriptione et titulo insignitam.

Sic etenim comptum mittere oportet opus.

Per vos, auctores hujus mihi carminis, oro, 15

Castaliamque umbram Pieriosque lacus,

Ite domum, cultumque illi donate libellum

Sicut erit : nullus defluat inde color.

Illa mihi referet, si nostri mutua cura est,

14. *Sic etenim.* H. Voss. vult *tenera*, adfirmatque Tibullum comptum opus misisse, quia tenera puella esset, ut illi necessario causa adscribenda fuerit ope vocabuli *tenera*, quod paulatim culpa librariorum in *stenis* transierit. Nimis acuta conjectura.

15. *Per vos, auctores* etc. Junge oro vos (Pieridas) auctores mihi hujus carminis per umbram Castaliam (nemus circa fontem Castalium in monte Parnasso), et per lacus Pierios (fontes Pierius his puellis in Parnasso et Helicone sacros). HAYN. — Quum in cod. N. Heinsii occurrat *ejus*, Huschkius locum corruptelae suspectum habet, et *musas* legi desiderat pro *hujus*, ut in exemplari Lips. edit. regiae adscriptum reperit : praestat tamen vulgata.

16. *Castaliamque umbram.* Is. Vossii 4, *Castaliam nomen*; Paris. *Castaliam umbrosam*; Gueff. 2, pro *umbram* ab alia manu adscriptum habet *undam*; sed erant apud fontem lauri ingentes.

18. *Sicut erit.* Bach. praecuntibus H. Voss. et Bauero, scripsit *Sicut erat*, id est, eodem ornamento conspicuum dale, quo a me accepistis : sed nostra lectio est veterum librorum testimonio innixa. Non eadem ratione loquitur poeta ac si epistolam scriberet; sermo est de opere nondum absoluto, quod ubi perfectum erit, tale puellae tradendum, quale e manibus auctoris exierit;

servanda igitur vulgata. Statius et Aldus etiam *si erat* amplexi sunt.

19. *Illa mihi referet.* Ita Scaliger e libris refinxit. Heynius *referat* praetulit, et editiones veteres in partes diversas discesserunt. Vossius, quia morositate est, duplex vitium in hujus versus fine adesse clamat. Neque enim *si* bene poni ante *an*—*an*; neque *est* ante *an* *deciderim*. Sed Propertius Tibullo adest; et ecce ambo ferulae manum subducunt; ait enim ille, lib. III, El. v, vs. 39: « Sub teris si jura Deum et tormenta gigantum, Tisiphones atro si furit angue caput : An ficta in miseris descendit fabula gentes. » Attamen quum passim occurrat *nostri si* pro *si nostri*, fateamur Vossii emendationem ingeniosam esse : *Illa mihi referet nostri sit mutua cura*, praesertim quum Virgilius, Georg. lib. II, vers. 227, dixerit : « Rara sit, an supra morem si densa, requiras. » Et Martialis, lib. XI, 60 : « Sit Phlogis an Chione Veneri magis apta, requiris. » Quod ad aliam culpationem attinet, Huschk. ait : « In his facile nos falli possumus rationibus grammaticis. Quidam priorem propositionis partem definite, posteriorem, quam vel maxime abhorrebat, indefinite ac dubitanter efferre potuerit auctor? Quum praesertim in ejusmodi oratione modos variare soleant, et alii scriptores, et Propertius, loco quem paulo ante laudavimus. Caeterum cum Tibullo plane conspirat

An minor, an toto pectore deciderim.
Sed primum Nympham longa donate salute,

Atque hæc submisso dicite verba sono :
Hæc tibi vir quondam, nunc frater, casta Neæra,

Horatius, lib. I, Epist. III, vs. 30 : « Debes hoc etiam rescribere, si tibi curæ est, Quanta conveniat, Munatius; an male etc. »

20. *An minor.* Pontanus legebat *An maneam*; Heinsius *Anne amer*; Statius *An minor, et toto*; Ayrmann. in vita Tibulli, p. 86, *Aut minor, an.* Heynius sese ipsum non intellexisse videtur. Laudi liber, et Askew. propectore habent corpore, satis ridicule. Vides, amice lector, quantum in loco luce clariori sudaverint viri docti.

21. *Nympham.* Scaliger *meritam* loco τοῦ *Nympham* reposuit, qua in re Brouckh. assentientem habuit. Nymphas enim a puellis ac mulieribus hominum filiabus diversas esse ostendit. Editio Romana, et quæ hinc fluxere, tum etiam magna pars librorum, cum illis faciunt; adsunt et aliæ lectiones, sed ne relatu quidem dignæ, ut *marathum, myrtum, myrcum.* Heynio et Huschkio consentio, nullam vim lectioni *meritam* inesse declarantibus: itaque *Nympham* amplector, more græco, pro nupta sponsa, *Pro longa* complures libri habent *larga*; sed Virgilius, Ecl. III, vs. 79 : « Et longum formose vale, vale, inquit, Iola. »

22. *Submisso... sono.* Id est; sono precantis vocis, perinde ac apud Ovid. Met. lib. VII, vs. 90: « auxiliū submissa voce rogavit. » Cave igitur ne explices quasi sonus exilis esset, qui vix aure percipi posset.

23. *Vir quondam, nunc frater.* Magnam hic insulsiatit ac stultitiæ impensam fecere eruditi, quum Tibul-

lumet Neæram in eandem familiam cogere voluerint, propter hunc versum. Præcipue sudat Muretus, ut propinquitatis nexum explicet, demonstraretque illos fratre et sorore editos esse, et merito fratres vocari, quamvis legitimas nuptias inire possent. Lipsius adverbium *quondam* hoc loco non præteritum tempus, sed futurum designare adfirmat. Sed obstat: *nunc*, quominus ita intelligi possit. Luce clarius est quod hic cecinit poeta; significat enim sese Neære maritum, amatorem fuisse olim, eaque usum esse ut propria uxore; nunc vero quum illa ipsum negligeret, nihilominus in amore permansurum, quamvis frater potius, quam maritus sit. Nescio cur Huschkius putat fratris appellationem in domibus meretricis tantum usitatam esse. Licet Athenæum citet, lib. XIII, dicentem : Αὐταὶ βιάζονται γὰρ, εἰσέλκουσι τε τοὺς μὲν γίγοντας ὄντας ἐκκαλοῦμεναι Πατριδικὰ, τοὺς δ' ἄφάρια τοὺς νεωτέρους. Nihilominus constat illam et pudicis adfectibus designandis adsumptam fuisse. Quintilianus, Decl. 321 : « Certe quoties blandiri volumus his, qui esse amici videntur, nulla adulatio procedere ultra hoc nomen potest, quam ut fratres vocemus. » Horatius, Ep. lib. I, 6, vs. 54 : « frater, pater, adde, Ut cuique est ætas, ita quemque facetus adopta. » Propius ad rem accedit locus Plauti, Curc. act. I, sc. 1, vs. 52 : « Tam a me pudica est, quasi soror mea sit, nisi Si est osculando quippiam impudicior. » Brouckh. denique Senecam laudat

Mittit et accipias, munera parva, rogat;
 Teque suis jurat caram magis esse medullis, 25
 Sive sibi conjux, sive futura soror.
 Sed potius conjux; hujus spem nominis illi
 Auferet extincto pallida Ditis aqua.

in Hippolyt. vs. 609: H. « Committe curas auribus, mater, meis. » P. « Matris superbum est nomen, et nimium potens; ... Me vel sororem, Hippolyte, vel famulam voca. » Contarenius quoque suas nugas admovit; quippe qui Tibullo viam ad Neram præcludat, ne forte epitheton *casta* amittat; quo tamen a codice Monac. orbatur, ubi *cara* legitur, non *casta*. Cæterum Hushkiius solemniori voce pronuntiat: « Ergo hoc libro fabula agitur eadem fere atque Orestis et Hermiones, quam epistola VIII celebravit Ovidius, primo statim disticho versum 23 ita exprimens, ut Mureti partim, partim nostram interpretationem penitus confirmet: « Adloquor Hermione nuper fratremque virumque;

Nunc fratrem; nomen conjugis alter habet. » — Hæc omnia ne titivillio quidem emerim.

24. *Et accipias*. Gneff. 1, 4, ut *accipias*; confer Pindari Pyth. II, 124–130; Nem. III, 132.

25. *Caram magis*. Dresd. *magis caram*. Lips. *jurat que caram*.

26. *Sive tibi conjux*. Is. Vossii quartus habet *sibi* perperam. Lips. *conjux* itemque versu sequente.

28. *Pallida Ditis aqua*. Brouckh. explicat ut sit livida, lurida, obscuro limo turpis. Cæterum hoc epitheton ad quasunque res inferiorum trahi potest, ut exemplis fuse docet vir doctus. Sic *Pallidus Orcus*, Virg. Georg. I, 277. In anthologia occurrit *χλωρὸν χεῖμα' Ἀχίλλεος*, similis fere locutio.

ELEGIA II.

QUI primus caram juveni, carumque puellæ
 Eripuit juvenem, ferreus ille fuit.

1. *Qui primus*. Ita scribendum auctoribus libris; vulgo ab Aldina ad Brouckh. usque legebatur *Qui primum*. Tibullus, lib. I, Eleg. x, eodem modo dixit: « Quis fuit horrendos primus qui protulit enses? » Et Eleg. iv, vs. 59: « At tibi qui Venerem docuisti vendere primus. » Ovidius, Amor. lib. II, Eleg. 3: « Qui

primus pueris genitalia membra recidit. » Pro *carumque*, nonnulli habent *carumve*, quod H. Voss. et Bach. amplexi sunt, adesse duplex dissidii genus affirmantes; alii cum edit. Ven. pr. Reg. Lep. Vicent. *caræque puellæ*; quod quidem ferri potest; sed præstat nostra lectio.

2. *Eripuit*. In Monac. *Arripuit*; Vos-

Perfusæque pias ante liquore manus ;
 Pars quæ sola mei superabit corporis, ossa
 Incinctæ nigra candida veste legant ;
 Et primum annoso spargant collecta Lyæo ,
 Mox etiam niveo fundere lacte parent ;
 Post hæc carbaseis humorem tollere velis ,

20

manque connectebat cum præfata; deinde legebat, *rigata Perfusæque pias ante liquore manus*. Libri fere omnes exhibent *animamque rogata vel rogata*. Statius hinc faciebat *togata*. Lectio nostra Heynio placuit; non tamen sine dubitatione illam amplexus est, qui antea proposuerat: « Præfatæ ante meos Manes animamque vagantem; » tunc temporis autem dubius erat, quomodo *Præfata* in codicibus permultis in *rogata* abiisse potuerit, et *precata* habebat pro interpretatione vel correctione: in posterum idem sensit de *rogata*. Sunt qui *rogata* imperandi modo sumant. Hushkio videtur *animam precari* dictum pro *animam precando vocare*, quod alibi dicitur *voce precari*. Vide lib. II; El: 1, vs. 83. Locus similis apud Virgilium invenitur, *Æn.* V, vs. 98: « Vinaque fundebat pateris, animamque vocabat Anchisæ magni, manesque Acheronte remissos; » qua in opinione acquiescendum censeo, licet H. Voss. *rogatam* vel *rogando* in notis prætulerit.

17. *Pars quæ*. In sex H. Vossii libris *Pars quæque*; Lips. *Pars quæque*. — Kirchmann. de Fun. Rom. III, 7; et Berger. Eclog. Corsic. II, 18, quærun, quomodo ossa a reliquo cinere distinguere potuerint.

18. *Incinctæ nigra... veste*. In quibusdam codicibus *legent*, et sequente versu *spargent* inest. Sed perperam; nam sequitur *parent*. Brouckh. hic

notat Romanas mulieres in luctu nigro colore indutas esse, additque sub imperatoribus, luxu jam prævalido, colorem album adeo eviluisse, ut eum inducere luctus nota fuerit apud matronas; quod quibusdam doctis viris fucum fecit, ut etiam Plutarchi auctoritate declararint mulieres in luctu semper vestibus albis usas esse.

19. *Annoso collecta Lyæo*. Duo H. Vossii *perfusa Lyæo*. — Kirchmann. et Douza in Præcidan. male legem Numæ huc referunt. Agitur hic non de rogi, sed de cineris et ossium aspersione; edixerat rex ille, *rogum vino ne respergito*.

21. *Carbaseis humorem tollere velis*. Codex Paris. multique alii et edit. habent *ventis*; Vicent. *vinclis*; Colb. *villis*; unus ital. et tres Vossii *velis*, quod Mureto, Passeratio, Pulmanno aliisque eximii ingenii viris placuit. H. Voss. nulla ratione fretus idonea, substituit *villis*; illi si confidas, e latinitate ecclesiastica fluxit hæc *velorum* significatio. Attamen Cicero, certo non monachus, scripsit: « Manicatis et talaribus tunica, velis amictos, non togis. » Librorum maxima pars in *ventis* conspirat; sed venti carbases quid sint, non liquet. Cyllenius de ventilatione carbases vestis intelligit; Brouckhusius ait: « Sint igitur *venti carbases* non ventilatio carbasi agitata, sed vestis ex carbasso fili tenuissimi. » Quum autem hoc ab Elegia pror-

Atque in marmorea ponere sicca domo.
 Illuc, quas mittit dives Panchaia merces,
 Eoque Arabes, pinguis et Assyria,
 Et nostrî memores lacrymæ fundantur eodem : 25
 Sic ego componi, versus in ossa, velim.
 Sed tristem mortis demonstret litera causam,
 Atque hæc in celebri carmina fronte notet :

aus alienum sit, *velis* amplexus est, quod et nos facimus.

22. *In marmorea ponere sicca domo.* Domos autem vocabant ipsa monumenta, ut testantur lapides literati apud Gruterum, p. 760, n°. 5; p. 790, n°. 5; p. 803, n°. 6; p. 903, n°. 6; p. 913, n°. 6; quorum ultimum hic transcribimus :

D. M.

LVCIVS. GRATVS. EVHTICHES
 DOMVM. AETERNAM. SIBI
 VIVS. CVRAVIT. NE HEREDEM
 ROGARET.

23. *Dives Panchaia.* Quarum rerum dives fuerit vide apud Ovidium Met. lib. X, vers. 307. Guyetus hoc distichon pro spurio habebat et ejiciebat: quum enim illi *dives* bis occurreret, cultrum illico admovit. Brouckh. qui in sex libris *pinguis Assyria* adscriptum legerat in minore versu, utriusque epitheti sedes mutat, ut Panchaia *pinguis* sit, Assyria vero *dives*; hoc, libris non repugnantibus; illud, omnibus contra facientibus: nec Virgilio citando multum proficit; nam potuit eximio poetæ Panchaia dici *pinguis*; nihilominus eadem Ovidio *dives* est loco laudato. Temere itaque Brouckhusius a libris discessit.

26. *Componi, versus in ossa.* Componi proprie dicebantur cineres atque ossa, quum in monumento condebantur, vasculis suis inclusa; adi

Catullum, Carm. LXV, vs. 98; Propertium, lib. II, El. XIX, vers. 21; Ovid. Fast. lib. V, vers. 426; Valer. Flacc. lib. VII, vs. 203. BROUCKH. — In duobus Statii *componi carmen*, quum ridiculo errore *versus* accepisset librarius pro *στίχους*.

27. *Sed tristem mortis demonstret litera causam.* Sic apud Theocrit. Idyll. 23, vs. 46: τοῦτον ἔρως ἔταίον, ἰδοὺ κέρι. Adi Ovid. Epistola Phyllid. in fine, Fast. lib. III, vers. 545, Kirchm. lib. III, de Fun. Rom. cap. 20. — Huscchius *casum* in textum invexit, ne ad fastidium usque iteraretur *causa*; tuentur *casum* libri Florent., Statii, Guelf. 1, 2. Nihilominus *causa* sensui multo magis apta videtur.

28. *In celebri... fronte.* Hæc longe aliter intelligo quam Brouckh. qui exclamat: « Voluit igitur sepeliri propter viam publicam, in celebritate hominum ac frequentia. » Hæc præfatus, illico Propertium Tibullo opponit; ait enim ille: « Non juvat in media nomen habere via. » At queritur quis hanc interpretationem vocis *celebris* Brouckhusio suppeditaverit. Omnino diversam in eo viam, opinorque poetam hoc sensu illam vocem usurpasse, ut significaret *celebrem* fore *frontem* propter vatem ibi sepultum, vel propter infelicem defuncti casum; nequaquam vero propter frequentiam prætereuntium.

LYGDAMUS HIC SITUS EST; DOLOR HUIC ET CURA NEARÆ
CONJUGIS EREPTÆ CAUSA PERIRE FUIT.

29. *Dolor huic et cura Nearæ.* In libris non paucis legitur, *causa Nearæ*; quod Scaliger pro ipsa *Nearæ* dictum putat; quocirca a Gronovio Obs. II, 9, merito reprehenditur. Sed *cura Nearæ*, quæ nostra lectio est, confirmatur cod. Ask. Voss. 1, 4; Gothan. Exc. Perrei et Pocchi. In Hamb. cā *Nearæ*, e quo scripturæ compendio altera lectio orta est. In Guelf. 2, *cara Nearæ*, superscripto *cara*. Cæterum de commutatione verborum *causa* et *cura* confer Ovid. Amor. II, El. XII, vs. 17; Burm. ad Heroid. VIII, vs. 15; Fast. lib. III,

vs. 249. Huschk. Statium secutus, notat literas, H. S. E. in vetustis monumentis sæpe legi, et lapidum Senecæ locum transcribit: ait enim ille, Ep. 55, de Vatia, qui in villa consenuit, nulla alia re quam otio notus: «Nunquam aliter hanc villam Vatia vivo præteribam, quam ut dicerem: *Vatia hic situs est.*»

30. *Causa perire fuit.* *Perire* e græcismo pro *pereundi*; quæ locutio non poetis solum frequentatur; occurrit etiam in pedestri sermone; vide Corn. Nep. Lys. III, 1; alia exempla conguessit Vulpus.

ELEGIA III.

QUID prodest cælum votis implesse, Nearæ,
Blandaque cum multa tura dedisse prece:
Non, ut marmorei prodirem e limine tecti,

1. *Cælum votis implesse.* Cod. Dresd. et Vossii 3 *flammis* exhibent; *votis* servandum videtur eodem sensu, quo Livius, lib. V, c. 39, dixit: «Romani totam prope urbem lamentis impleverunt.» Virgilius, *Æn.* lib. IX, vs. 24: «Multa Deos orans oneravitque æthera votis.»

2. *Tura dedisse.* Statius nullo adhibito fidejussore *tulisse* edidit; existat tamen hæc lectio in Cod. Paris. sed ipse noster Albius, lib. I, Eleg. VIII, vers. 70: «Nec prodest sanctis tura dedisse sociis.» Et etiam Eleg. VII, vs. 53, legere potes, *tibi dem*

turis honores. Nos autem lectionem ibi amplexi sumus *dem*, non *dem.*

3. *E limine tecti.* Douza legebat *templi*, ex uno libro. Brouckh. Senecam admovet, qui domos memorat in quas per templa aditur. Nihilominus Brouckh. hic vulgatæ sese fidum custodem præstitit, ipsam *tekti* vocem satis splendidam esse ostendens, et poetarum *tecta* omnia in unum apportans, ut facile urbem inde extruxeris.—Cod. Dresd. a *limine*; Corvinus cod. præpositionem omisit, comprobantibus Heynio et H. Voss. Horatius, lib. I, Ep. xviii,

Insignis clara conspicuusque domo ;
 Aut ut multa mei renovarent jugera tauri ,
 Et magnas messes terra benigna daret :
 Sed tecum ut longæ sociarem gaudia vitæ ,
 Inque tuo caderet nostra senecta sinu ;
 Tunc quum, permensæ defunctus tempore lucis ,

vers. 73 : « Intra marmoreum venerandi limen amici. »

4. *Clara... domo.* Cicero, Off. lib. I, cap. 39 : « Cn. Octavio honori fuisse acceptus, quod præclaram edificasset in Palatio et plenam dignitatis domum. »

5. *Aut ut multa mei etc.* Horat. Epod. I, vers. 25 : « Non ut juvenis insignis pluribus Aratra nitantur mea. » Idem Od. IV, xv, 11, de Mœna Pompeii liberti : « Sectus flagellis hic triumphalibus Præconis ad fastidium, Arat Falerni mille fundi jugera Et Appiana vastis terit. » Propertius, lib. III, Eleg. v, vs. 5 : « Nec mihi mille jugis Campania pinguis aratur. » Naso, Am. lib. I, El. III, vs. 9 : « Nec meus innumeris renovatur campus aratris. » BROUCKH. — In cod. Ask. *renovatur* et in margine *renovarent*; cod. Hamb. *renovantur*.

7. *Ut longæ sociarem gaudia vitæ.* Scaliger e suo reposuerat *sociarem*, perperum; nam poeta præcipue docet, sibi, Nœra absente, nihil esse jucundum, nihil quod optet; hac vero socia, se omnia facile perperurum. Prop. lib. II, El. xxxiv, vs. 15 : « Te socium vitæ, te corporis esse hæcbit. » Cod. Paris. et edit. min. an. 1572, *sociarent*.

9. *Tunc quum permensæ etc.* Brouckhus. asserit veterem scripturam esse, *Tunc quum præmensæ defunctus tempora lucis*, et de Parcis meminuit, quæ unicuique in ipso lucis

exordio vitæ spatium præfinit. Hic adducit doctus ille vir fila omnia sororum sive longa, sive rupta quæcunque apud poetas memorantur: sed res ita percrebuit, ut etiam puerorum ore frequentetur; *permensæ* in Aldinis editum, et permultis codicibus editionibusque inest. Huschkius tamen edidit *permensæ*; nec libri huius lectioni desunt: utriusque opinionis sectatores compendium scripturæ culpant; negat Huschkius recte dici posse Parcas hominibus *præmetiri* vitam, hoc est, certum ejus cursum ab initio præsignare; quæ opinio e nostra ætate in antiquitatem illata sit: ergo editionum antiquiorum scripturam restituit Huschkius, Romanæ principis videlicet, et Venetæ, iterum quærens quis veterum dixerit *præmetiri*, et auctoritatem impugnans libelli de *Re Agraria*, ubi c. XV, legitur: « Cultellandi autem ratio quæ sit, sæpe quæritur, cujus præmensi soli spatium consummamus. » Alia nunc lectio examinanda est: « Tunc quum permensæ defunctus tempore lucis. » Ad quam Heynius notavit: « *Permensum esse vitæ tempora, spatia*: per se eleganter dici non neget; Nemesian. ecl. I, 20: « Quem nunc emeritæ permensum tempora vitæ, Secreti pars orbis habet mundusque piorum. » Sed et *permensum* passive dici, et defunctum adeo addi iuxta durum est. » Brouckh. dixit latinos aliter hoc verbo usos esse. In

Nudus Lethæa cogerer ire rate.

10

Nam grave quid prodest pondus mihi divitis auri?

Arvaque si findant pinguia mille boves?

Quidve domus prodest Phrygiis innixa columnis,

Tænare, sive tuis, sive, Caryste, tuis?

Et nemora in domibus sacros imitantia lucos?

15

Aurataque trabes, marmoreumque solum?

multis editionibus codicibusque leges *defunctus tempora*, quod exemplis tuetur Brouckh. sed *tempore* magis placet, neque librorum auctoritate caret, quorum quatuor apud H. Voss. fulcro sunt nobis. Horatius quoque Epist. II, 1, vers. 21, sq.: « nisi quæ terris semota, suisque Temporibus defuncta videt, fastidit et odit. »

10. *Lethea cogerer ire rate.* Magna est soni scabrities in his *rer re ra*. Editiones priscæ habent fere *cogeret*; sed quid illo faciamus? BROUCKH. — Vulpus putat iterari literam *caninam*, propter indignationem umbrarum, quæ vitæ prioris dukedine amissa, coguntur loca mortuorum adire, Charontis navicula trajectæ.

11. *Arvaque si findant.* Unus Angl. *scindant*; cod. Ask. 1, Voss. 3, et Monac. *fundant*, manifesta corruptela.

13. *Phrygiis innixa columnis.* Marmora, *Synnadicum* purpureis maculis distinctum, ex Phrygia, *Tenarium* ex Laconica, quod viride erat, *Carystium* ex Eubœa insula, etiam viride, valde isto tempore fuisse probata ostendit Brouckh. et res ex Plinio nota est. HEYN.—Unus Colbert. *subnixa*; I. Vossii 3, *immixta*.

14. *Tænare, sive tuis.* Plinius, lib. XXXVI, c. 7: « Pretiosissimi quidem generis Lacedæmoniorum vi-

ride, cunctisque hilarius. » *Sive, Caryste, tuis*; in hæc verba valde sæviunt librarii, quum passim legatur *Tharisse, Tharyste, Chariste*. Carystos oppidum fuit insulæ Eubœæ, marmore suo ac columnis nobilitatum; hoc marmor viride maculis distinguebatur. Seneca Troad. vers. 835: « An ferax varii lapidis Carystos. » De colore vid. Stat. lib. I, silv. II, vs. 149; ibidem silv. v, vs. 34; lib. II, silv. II, vers. 93, et Martial. lib. VII, Epig. 42.

15. *Et nemora in domibus.* Heynius et Bach. viridaria in impluvio intelligunt; Gebhardus hæc de pomariis et nemoribus interpretatur, quæ in summis domorum tectis erant, quasi pensiles quidam horti: utrumque satis ridicule; hic enim lucos in tecta tollit, illi silvas in cubicula cogunt. Verum scopum attingerat Brouckh. his verbis: « Amabant has delicias, intra domorum septa habere Quiritium lautiores, adeo ut rus in urbe possiderent. » Horatius quoque nostrarum partium est, qui lib. III, Od. x, dixerit: « Audis quo strepitu janua, quo nemus Inter pulchra satum tecta remugiat Ventis. » Possem et alia exempla referre; sed pudet in istiusmodi nugis refellendis operam et chartam impendere.

16. *Aurataque trabes.* Totæ auro solido convestiebantur. Testis est

Quidve in Erythræo legitur quæ litore concha,

Tinctaque Sidonio murice lana juvat?

Et quæ præterea populus miratur? in illis

Invidia est; falso plurima vulgus amat.

20

Non opibus mentes hominum curæque levantur;

Nam Fortuna sua tempora lege regit.

Lucanus, lib. X, vers. 112: «cras-
sumque trabes absconderat aurum.»

—*Marmoreum solum*, aut simpliciter
e marmore, aut pavementum tes-
sellatum opere musivo.

17. *Quidve in Erythræo*. H. Vós.
odio præpositionis *in* emendat, vel
potius depravat, *Quid vel Erythræo*;
nititur ille Ovidio, Art. Am. lib. III,
vers. 124: «Lectaque diverso litore
concha venit;» et ibidem, II, vers.
519: «Litore quot conchas, tot sunt
in amore dolores.» Idem suum *vel*
a verbo *juvat* desiderari asserit,
quum superiora, ope *τοῦ* *Quidve*,
sensum verbi *prodest* continent.
Hæc omnia contra librorum fidem
fecit; quinadeo Paris. et Lips. præ-
positionem iterant post voculam
quæ. Crebro iisdem verbis novas in-
choat sententias Tibullus; nihil ita-
que offendit *Quidve* repetitum.

18. *Tinctaque Sidonio*. Lib. II,
El. 17, vers. 28: «Et niveam Tyrio
murice tinguit ovem.»

19. *Et quæ*. Scaliger in prima edi-
tione legendum putabat, *Est quæ*;
Heynius corrigi vult *et illis*; sed hic
et minorem versum deformat.

20. *Invidia est*. In pluribus legitur
Invida quæ, scilicet etiam in Reg.
Corvin. Guelf. 1, 3, 4 et in aliis H.
Vossii; ad oram edit. Vicent. nota-
tum: «*Invidia est falso* em. Panta-
nus.» Sic Excerpt. Porchi, Perrei et
Scaligeri, codd. Vindob. et Voss.
3. Scaliger hanc lectionem restituit,
quæ quomodo Heynio displicuerit,

non intelligo; altera ab iis profecta
videtur, qui verba *in illis* prave su-
perioribus addebant. Nihil melius
more latino quam locutio *invidiam*
esse aliqua in re; Plin in Paneg. cap.
88: «An satius fuit *felicem* vocare?
quod non moribus, sed fortunæ da-
tum est: satius *magnum*? Cui plus
invidiæ quam pulchritudinis inest.»
Huschkius Aristotelem inducit quo-
que, Rhetor. I: *ὁλως δὲ τὰ τοιαῦτα τῶν*
ἀγαθῶν ἴσταν ἀπὸ τύχης, ἢ φ' οἷς ἴσταν ὁ
φθόνος. Absit itaque distichon ab Hey-
nio prolatum hunc in modum:
«Et quæ præterea populus miratur,
et illis invidet; heu! falso plurima
vulgus amat.»

21. *Non opibus mentes hominum*.
Quatuor Gebhardi, duo Brouckh.
homini. quod H. Voss. amplexus
est, cui *hominum* pedestre nimium
videbatur. Voss. 1, et Bernens. ejus
sententiæ accedunt; in Ask. adest
hominis. Huschkius Ciceronem ci-
tat, Tusc. lib. II, disp. 24: «His le-
vabat omnem vulnere metum no-
bilitas mortis et gloria.» Sed illi
mentes homini levantur insolita con-
structio videtur.

22. *Sua tempora lege regit*. *Gerit*
habent permulti libri scripti, et
Brouckh. in textum recepit. In aliis
numero paucis *regit*, quod Mure-
tus, Scaliger, Heynius, Huschkius,
H. Voss. amplectuntur; recte, ut
opinor. Nec ad rem facit versus Pu-
blii Syri a Brouckh. laudatus: «Ma-
le geritur quidquid geritur Fortunæ

Me vocet in vastos amnes nigramque paludem
Dives in ignava luridus Orcus aqua.

sium adeas ad Ovidii Epist. Helen. vers. 194.

37. *Me vocet in vastos amnes.* Propositioni in rursus bellum indicit Voss., conaturque ad in illius sedem locare. Sed quid ad rem facit, quod Catullus dixerit *vocare ad calum* et Ovidius *mittere ad Styga, ad Stygias undas*? Sicut ipsi, quod placuit, scripsere, ita Tibullus; sed puerile est quod Vossius et Bach. monent morientes non in, sed ad Stygem descendere.

38. *Dives in ignava luridus Orcus aqua.* Pro *Dives* in nonnullis *Ditis, Dius, Divis*. Vindob. et *ignava*; Ask. *ignara*; Bern. *lividus*; Vossii 4, *Orchus*, quod etiam in utroque Witt. et in binis Brouckh. adest. Servius, *Æn.* VI, 4, ad verba, *dente tenaci Anchora*, notat: « *Ancora*, ut diximus, in Græco adspirationem non habet: nam ἄγκυρα dicitur; inde apud majores sine adspiratione proferebatur. Contra *Thus* et *Orchus* veteres dicebant et *Lurcho*, id est, vorax, quibus sequens ætas detraxit adspirationem. » Brouckh. quoque Jovianum Pontanum citat, lib. II, de adspiratione: « *Orcus* latinum esse no-

men volunt, ac per mutationem litterarum duci a verbo *urgeo*, ut sit *Orcus* quasi *urgus*, a quo verbo et *Urceus* dictus est. Sunt qui volunt *Orcum* dictum ex eo, quod dii jurabant per Stygem; est enim ὄρκος iusjurandum: *Orcus* apud Homerum est Thessaliæ fluvius, qui Penæum olei instar supernatat: itaque adspirationem nullo modo recipit. » Quinadeo, ait ipse Servius ad Georg. lib. I, vs. 277: « *Probus Orchus* legit; Cornutus vetat adspirationem addendam. » Cæterum *Orcus* est Dis pater, Pluto, non Charon, quod Brouckh. Ciceronis loco demonstrat (Accus. in Verrem, IV, cap. 50): « Hic dolor erat tantus, ut Verres, alter *Orcus*, venisse Ennam et non Proserpinam asportasse, sed ipsam abripuisse Cererem videretur. » *Ignava aqua* utrum ad Lethen referenda sit, an ad Cocytum, inter doctos parum constat; utrique sententiæ Brouckhusius exempla suppeditavit, quorum semper magnam copiam in promptu habet. Sed jam chartæ parcendum est: *Orcus* ipse eligat, vel etiam lector benevolus, ego non impedimento ero.

ELEGIA IV.

Di meliora ferant, nec sint insomnia vera.

1. *Nec sint insomnia vera.* Complures libri cum Paris. *nec sint mihi somnia vera.* Edit. maj. anni 1472: « *Dii meliora ferant, nec sint mihi*

somnia vera. » Altera ejusdem anni: « *Dii meliora ferant, mihi nec sint somnia vera.* » Edit. Romana cum Cyllenii commentario: *nec sint mea*

Quæ tulit extrema pessima nocte quies.

Ite procul, vani, falsumque avertite visum;

Desinite in somnis quærere velle fidem.

somnia vera.—*Insomnia* mihi potior lectio videtur; codicibus enim non despicendis fulta, sensum præbet magis idoneum; *insomnia* dormientis exagitant mentem, ita ut cura animi corporisve, sive fortunæ, qualis vigilantem fatigaverat, nunc quoque angat sopitum: *insomniū* Græcis vocatur *ἰνύπνιον*. Adi Macrobi. lib. I, in Somn. Scipionis; *Æn.* lib. IV, vs. 9: « Anna soror, quæ me suspensam insomnia terrent; » et lib. VI, vs. 897: « Sed falsa ad cælum mittunt insomnia Manes. » Sil. Ital. lib. X, vers. 358: « Exercent rapidam truculentam insomnia mentem. »

2. *Extrema pessima nocte quies.* Vulgo ante Scaligerum legebatur *hesterna* natum ex *externa* vel *externa*. Somnia sub diluculum esse vera statuebant. Ovid. Epist. Herus, vs. 195: « sub Auroram jam dormitante lucerna, Somnia quo cerni tempore vera solent. » Inest tamen *hesterna* quibusdam codicibus apud H. Vossium memoratis. Nonnulli libri habent *pexima* pro *pessima*; edit. an. 1472, *proxima*; ita etiam duo Voss. et Guelf. 3.

3. *Ite procul.* Hæc ab Heynio valde suspecta habentur, qui sententiam commodam inde expromi posse negat. Idem edidit: « Ite procul, vanum falsumque avertite visum; » ut in perpaucis legitur libris; sed plerique habent *Ite procul, vani*, quod Heynio displicet, *vanos* absolute poni pro *vanis* *vanidicis* nullo modo concedenti. Nos illi Gellium opponamus, lib. XVIII, cap. 4: « Ex Apollinari didicimus vanos proprie dici, non ut vulgus diceret,

desipientes, aut hebetes, aut ineptos, sed ut veterum doctissimi dixissent, mendaces et infidos, et levia inaniaque pro gravibus et veris astutiasime componentes. » Virgil. *Æn.* lib. I, vers. 392: « Ni frustra augurium vani docere parentes. » Juvenalis, Satir. VI, vs. 638: *Nos ultimam vani*. VVaardenburg. reponit *falsum ne advertite visum*. H. Voss. ex ingenio narratiunculam profert; cui si fidei aliquid tribuas, vetus librarius *somni* e sede sua ejecit ut in minorem versum irreperet, idemque *vanis* in hunc versum retraxit; itaque legendum erit, Vossio si confidas, *Ite procul, somni*, et infra *Desinite in vanis*. Sunt qui Tibullum ipsa somnia adloqui putent, et *vanum* servant, ut in minore versu *vobis*, ubi apud nos *somnis*.

4. *In somnis quærere.* Mirum in modum variant hoc loco libri; quidam habent *in votis*, unde Scaliger *in vobis* effinxit. Statius conjiciebat *inventis*, vel *invisis*; Muretus *in vanis*; Guyetus *in nobis*; Heinsius *in veris*. Nostram vero lectionem Huschkius, uni codici italico confusus, in textum recepit, Ciceronis quædam subjiciens hoc modo (Div. II, 59): « Quod si ceteris temporibus, falsis visis credendum non est, non video quid præcipui somnus habeat, in quo valeant falsa pro veris. . . Quod si insanorum visis fides non est habenda, quia falsa sunt, cur credatur somniantium visis, quæ multo etiam perturbatiora sunt, non intelligo. » Ovid. Met. lib. XV, vs. 565: « Aut sua fluminea quum vidit Cipus in unda Cornua, vidit

Divi vera monent; venturæ nuntia sortis,

5

Vera monent Tuscis exta probata viris.

Somnia fallaci ludunt temeraria nocte,

Et pavidas mentes falsa timere jubent:

Et natum in curas hominum genus omina noctis

Farre pio placant et saliente sale.

10

Sed tamen, utcunque est, sive illi vera monenti,

enim, falsamque in imagine credens
Esse fidem.»

5. *Divi vera monent.* Recte suspenditur sententia post *re monent*, ita ut *nuntia* extorum epitheton sit; similiter fere locutus est Noster, lib. II, El. I, vers. 25: «viden ut felicibus extis Significet placidos nuntia fibra Deos.» *Ventura nuntia sortis.* Dresd. *mendose mortis.* Cicero de N. D. I, cap. 25: «Timuit Epicurus ne si unum visum esset falsum, nullum esset verum; omnes sensus veri nuntios dixit esse.»

6. *Tuscis... viris.* Aruspibus Etruscis.

7. *Somnia fallaci ludunt* etc. Somniorum adeo fides elevatur, comparatione oraculorum et extipicii. *Ludunt* apte de somniis Horat. lib. III, Od. xxvii, vs. 40. HERN.

8. *Falsa timere.* H. Voss. *vana* intrusit, Tibullumque a *falsa* prohibet, propter vocem *fallaci* in superiore versu: miror illum infra Eleg. vii, vers. 14, nihil immutasse, ubi legitur: «Aut fallat blanda sordida lingua prece, Etsi perque suos fallax jurarit ocellos.»

9. *Et natum in curas.* Brouckh. agnoscit sic fuisse olim lectum, et tamen edidit *Et vanum ventura*; nullus fere in toto Tibullo locus est qui tanta lectionis varietate et corruptela laboret. Scaliger et Vulpus *vanum ventura* probavere, quod in

duobus Ask. in Voss. 5, in duobus Brouckh. et Lips. adest. *Et natum in curas* exhibent duo libri Statii, cum nonnullis Brouckh., Heyn., et Voss. probante Mureto. Monac. et Vindob. *At natum in curas.*—Longissime aberrant ed. Rom. 1475, Venet. 1491, 1493, et Ald., *Et vanum metuens hominum genus*; quod in fibris aliquot sic expressum, *Et tantum metuens, Et valum metuens.* Huschkius opinatur omnem fere scripturæ varietatem ortam esse e lectione mendosa quam exhibent Paris. et Bern. *Et natum maturus.* Huic alius hoc, alius illud substituit. Unus Vatican. *nota in curas hominum gens.* Exc. Lipsii, Perreii, cum aliquot aliis *vanum in curas*; hinc deterius unus et alter *vatum, varium, tantum*; non omnia memorare possumus neque nostra refert. — *Omina noctis*; in Paris. *noctis* a recentiore manu additum est, erasa, quæ prius posita erat, vocæ.

10. *Placant.* Ed. Lips. *Farre pioque placant.* Turis et mole salsa in expiandis prodigiis, vel diis placandis solemnitas est mentio. Conf. Horat. lib. III, Od. xxiii; Virg. *Æna.* lib. V, vers. 747. BACH.

11. *Sive illi vera monenti.* In inscriptionibus antiquis sæpe occurrit *somnio admonitus*; Juven. Sat. VI, vs. 530: «Credit enim ipsius domini se voce moneri.» In Aldinis, in

Mendaci somno credere sive volent,
Efficiat vanos noctis Lucina timores,
Et frustra immeritum prætinnuisse velit,

Scalig. et in aliis quibusdam legitur *vera moneri*, non sine librorum auctoritate; sed nostra lectio vividiorē parit oppositionem. Duo Statii libri, Laudi et Pocchi excerpta nobis conspirant. In versus fronte variant libri in *sed vel et*; de confusione formularum, *et tamen*, et *sed tamen*, vide primam Bentlii annotationem ad Terentium.

12. *Volent*. Paris. Heins. Askew. Gothan. *volint*.

13. *Vanos noctis Lucina timores*. Veterum opinione sideribus annumeranda Juno; ad quam religionem alludit Euripides, Helen. vs. 1103: ἡ' οὐκ ἐστὶν ἀνθρώπων ποσειδάμωνα. Eadem doctrinam respicit Plotinus, qui postquam ostendit nihil aliud esse Venorem, nisi Jovis mentem, illico subjicit, καὶ δὲ μαρτυροῦντων τοῦτο τῷ λόγῳ ἱερῶν τε καὶ θεολόγων, οἱ εἰς ταυτὸν ἦσαν καὶ Ἀπολλόνιον ἔχοντες καὶ τὸν τοῦ Ἀπολλόνιος ἀνέστραψεν ἐν οὐρανῷ, ἦρας λήγουσι. Accedit Timæi Sententia, huic consentanea. Fit igitur hoc modo Juno matutinae et vespertinae stellæ nomen, ut facile Lucinae Junonis commonefias, licet hoc cognomen duplici interpretationi locum fecerit: nam sunt qui Lucinae nomen derivent a luce; adi Ovidium, Fast. lib. II, 449, et ibi interpretes. Huc sane pertinet Juno illa *Mutata* apud Aurelium Victorem et in cod. quibusdam Livii memorata: quod si minus illam appellationem consecuta sit (variant enim libri), nihilo minus, ut stellæ matutinae nomen, luci praeftit. Liliū album Junonis sacrum erat, quia Junonis rosa dicebatur. Supercilia autem, quia ocu-

los tutantur, quibus lucem percipimus, præcipue Junonis tutelæ commissæ sunt, ut aiunt Varro, lib. IV, 10, et Festus. Eadem hominis oculos et aperit, et claudit, parturientibusque adstans mulieribus, forficulis natos a matre dividit, morientium quoque cincinnos abscindit. Utinam illust. Creutzerum in hac doctrina longius prosequi possem! Sed ne constitutos fines transgrediar, ad alteram vocis *Lucinae* interpretationem accedo, secundum quam a luco derivatur, ut ait Plinius, lib. XVI, cap. 44: «Romæ vero lotos in Lucinae area, anno qui fuit sine magistratibus, CCCLXIX urbis, æde condita, incertum ipsa quanto vetustior. Esse quidem vetustiore non est dubium, quum ab eo luco Lucina nominetur.» Utramque interpretationem in idem reduci posse merito monet Brouckh. Lucum enim dici a luce luminum religionis causa ex arboribus suspensorum, Ovid. Fast. loco supra laudato: «Gratia Lucinae dedit hæc tibi nomina lucus, Aut quia principium tu, Dea, lucis habes.» *Noctis timores* perinde ac apud Sophocli. Elect. vers. 412: δειμα νύκτερον, et apud Apoll. lib. IV, vers. 685: «Ἢ θῆτε δὲ νυχίων ἀπὸ δειματα κίμψεν ὀνίρων.» Insignis locus est Cicer. pro Cæl. 15: «Qui te amat plurimum, qui propter nescio quam timiditatem et nocturnos quosdaminares metus, tecum semper pusio cum majore sorore cubitavit.»

14. *Prætinuisse*. Gebhardi conjectura quæ nunc Corvin. Dresd. Monac. Gothan. et Voss. vetustissimis

Si mea nec turpi mens est obnoxia facto,

15

Nec læsit magnos impia lingua Deos.

Jam Nox, ætherium nigris emensa quadrigis

Mundum, cæruleo laverat amne rotas:

Nec me sopierat menti Deus utilis ægræ;

Somnus sollicitas deficit ante domos.

20

Tandem, quum summo Phœbus prospexit ab ortu,

duobus firmatur. Plautus, Amphit. Prol. vs. 28: « Humana matre natus, humano patre, Mirari non est æquum sibi si prætimet. » Seneca Epist. 98: « Nihil est nec miserius, nec stultius, quam prætimere, quæ ista dementia est, malum suum antecedere? » Ortum vitium e compendio literarum.

15. *Si mea*. Edit. Lips. *Sic* cum aliis, ut opinor, mendose; *Si* affirmandi sensu hoc loco positum.

17. *Jam nox ætherium* etc. Mundum etsi absolute pro cælo ponunt poetæ, tamen gaudent juncto ætherii epitheto quasi proprio ac solemniori. Seneca Hippol. vers. 332: « qua terra salo Cingitur alto, quaque ætherio Candida mundo sidera currunt. » Auctor Culicis (Virg.) vs. 102: « Lucidaque ætherio ponit discrimina mundo. » Hæc præfatus exclamat Brouckh. « De curru noctis diximus, quod satis sit, ad lib. II, El. I, vs. 87. » Hic loci iterum noctem a quadrigis prohibet, eique equos duos abjungit, ita ut ea bigis tantum utatur. — *Emensa*; confirmant hanc lectionem Anglicus unus, Guelf. 3, Monac. I. Voss. 2, Askew. et Laudi liber. Permultis inest *emorsa*, quod minus aptum dixerim; præsertim quum de exeunte nocte agatur, utrumque interdum confusum.

18. *Cæruleo laverat amne rotas*. Brouckhusius edidit *cæruleas*, sed

nobis assentiunt libri fere omnes. Heynio ea Scaligeri emendatio non valde displicet; agnoscit tamen præstare *cæruleo amne*, ut *amnis* habeat aliquid adjunctum, quod Oceani notionem propius adducat. In Guelf. 3, *lethæo* pro var. lect. Non tamen inficias iverim epitheton *cæruleas* noctis rotis aptum esse, ut apud Claudianum, Rapt. Proserp. lib. I, vers. 276: « sparso nox humida somno Languida cæruleis invexerat otia bigis. »

19. *Menti Deus utilis ægræ*. Editores plerumque interpunxerant, ut somnus retraheretur ad hunc versum, et hæc causa fuit cur Heinsius aliquid desideraret quo somnus iterum designaretur. Mala illa interpungendi ratio doctum virum ingeniosumque impulit, ut legeret *deficit ille, vel defit is ante domos*.

21. *Summo Phœbus prospexit ab ortu*. Heynio videntur *summo* et *ortu* inter se pugnare. « Nam si idem qui primus ortus esse debet, inde sol non prospicere tanquam ex alto dici potest. Si vero de sole jam altum tenente accipias, tum *ortus* non amplius est. Libri nil mutant: in nonnullis etiam Guelf. 1, 4, est *somno*. » Hæc præfatus, conjecturam Marklandii laudat Heynius; proposuit enim ille ad Statii Silv. lib. II, 11, 45: « Quum summo Phœbus prospexit ab Æta. » More veterum quo-

Pressit languentis lumina sera quies.
 Hic juvenis, casta redimitus tempora lauro,
 Est visus nostra ponere sede pedem.
 Non illo quidquam formosius ulla priorum
 Ætas, humanum nec videt illud opus.

25

rumdam poetarum, qui ex antiquiore aliquo carmine (quod in tractibus illis qui sub Æta sunt, scriptum erat) retinuerant hanc formulam, ut ab Æta ortum Hesperii, mox etiam solis repeterent. Confer Virgil. Ecl. VIII, vs. 30; Culex, 202; Senec. Herc. Fur. vers. 132. » Sane erudite hæc dicta sunt: restat tamen, ut Heynius et Markland. ostendant Tibullo eadem placuisse.

22. *Lumina sera quies.* In nonnullis scriptis, etiam Regio, *fessa*, quod si recipias, ad lumina erit referendum, ut in lib. I, Eleg. VIII, vers. 68: « Et tua jam fletu lumina fessa tument; » et apud Ovid. Epist. XIX, vs. 56: « subit furtim lumina fessa sopor. » Sed *sera quies* præstat, quia tunc primum incipit, quum jam quisque ad sua munia consurrexit. Utrumque epitheton apud Valerium Flaccum, lib. I, vers. 48, occurrit: « serus fessos sopor alligat artus. »

23. *Castâ redimitus tempora lauro.* Brouckh. edidit *lauru*, auctoritate Charisii commotus; qua in re H. Vossium consentientem habet: de hac variatione quid sentiamus jam declaravimus. Cur casta dicatur *laurus* docet Ovidius, Metam. lib. I, vers. 555.

24. *Est visus.* Multa huc comportat exempla Brouckhusius, ut demonstret hanc locutionem esse in re somniorum solemnem.

25. *Non illo quidquam formosius.* Heynius hoc distichon pro suppo-

sitio habet; Grainger. doctus Britannus, transpositum esse putat hunc locum, eumque post lyræ descriptionem relegat. Heinsius conjicit *Nec dedit hoc*; neque in conjecturis deest H. Voss. qui *τὸ quidquam* expungens, hæc effutiit: « Non illo vidit formosius ulla priorum Ætas (humanum nec fuit illud) opus. » Huschkius cultro huic disticho medetur; neque minimam ingenii impensam fecit, qua id sanare conetur. « Veteres, ait, vel *etatem priorum*, vel *etatem priorem* scribunt; non *etates* majorum *plures* commemorant, nisi ubi de aurea, argentea et ferrea loquuntur. Vid. Quid. Fast. lib. I, vs. 329; ex Pont. II, Eleg. VI, vers. 27. Sic alibi simpliciter *priores* ponuntur, ut græce *ἄνδρες*, vel *ἀνδρῶν καὶ πότῃροι*, vel etiam *ὁ ἄνθρωπος*. » Heynius proposuit: « Non vidit quidquam formosius ulla priorum Ætas: humanum nec fuit illud opus; » quod H. Vossii conjecturæ præferrem, si in re tam impedita aliquid esset cui confidere possemus. Bach. Heynii emendationem in textum recepit: facile quidem potuit *τὸ vidit* a glossa *illo* extrudi. Nihil subsidii afferunt libri in priori versu consentientes. Quamobrem vulgatam servavi, licet in Heynii partes lubenter discesserim: poterit quisque eligere.

26. *Nec videt.* In Vatic. et Gothan. *fuit*, quod mirum in modum Heynii conjecturam firmat. Ber. 4, et Brouckh. unus *valet*. — *Opus re-*

Intonsi crines longa cervice fluebant;

Stillabat Syrio myrtea rore coma.

Candor erat, qualem præfert Latonia Luna,

Et color in niveo corpore purpureus :

30

Ut juveni primum virgo deducta marito

Inficitur teneras, ore rubente, genas :

spicit ad singularem formæ pulchritudinem, qua Apollinis apparent imagines in artis monumentis. Melius autem videtur *opus* ad naturam referri, tanquam homine natus. Sic Drusus dicitur *Cæsaris opus*, Albinov. in morte Drusi, 39. Meo quidem sensu, hoc disticho sublato, nihil desideratur. BACH. — Balbus hunc locum pæne ad verbum descripsit, sine ullo versuum illorum indicio, tom. I, pag. 128 : « En Phœbus viridi redimitus tempora lauro Est visus nostra ponere sede pedem, etc. »

27. *Intonsi crines*. De Apollinis coma semper intonsa ac proluxa, passim poetæ. Hinc et cognomine non uno insigniebatur, ἀπειρώμενης, ἀπειρώμενος, κουροτρόφος, et *crinitus* latinis audiebat. BROUCKH.

28. *Stillabat Syrio*. In BROUCKH. uno legitur *Spirabat* : ita etiam e scriptis Georg. Fabricius ad Ter. Adelph. Act. II, sc. 2; pariter locutus est Valerius Flaccus, lib. VI, vers. 129 : « Hic et odorato spirantes crine Micelæ Cessæque manus. » BROUCKHUSIUS tamen merito monet non tam de odore hic agi, quam de profusa copia pretiosissimi unguenti. Vide Spauhem. ad Callimach. Hymn. in Apoll. vs. 38. — Cod. Askew. Bern. et Vindob. habent *Syrlo*; reliqui fere *Tyrlo*. — *Ti myrtea* Cyllenio valde displicuit. « Scimus ab omnibus, quot legi, auctoribus scriptum esse, Apollin-

nem cingi laurea, non myrto, etc. » In edit. Ven. expressum *myrtea*. Heynius exclamat : « Cui non in animum veniat *myrtea* legere, vel ex Horatio? Inhibui tamen impetum. » Non reputavit Heyn. hic de coma, non de corona sermonem esse. Imo vero, hoc ipsum docto viro minus arridet; memorat enim Apollini tribui fere *flavum* et *aureum* capillum, non facile *fuscum* et *nigricantem*. Vide præclaram disputationem Sophoclis cum grammatista Eretrio, apud Athenæum, lib. XIII, p. 603 : οὐδ' ὁ ποιητὴς ἔφη (σε ἀρίστη) λόγων χρυσοκόμαν Ἀπόλλωνα; χρυσίας γὰρ εἰ ἐκείνου ὁ ζωγράφος τοῦ θεοῦ κόμας, καὶ μὴ μελαίνας, χίτρον ἔν θν τὸ ζωγράφηται.

29. *Qualem præfert*. Nonnulli libri *perfert*, *profert*; mendose. *Præfert candorem*, ut *imaginem modestie præ se ferre*, apud Tacitum. Catullus, LXIV, 194 : « Frons expirantes præportat pectoris iras. » HUSCHK.

30. *In niveo corpore*. Apud Musæum, vers. 58 : χιόνει καπνίζαι.

31. *Ore rubente*. Vir doctus in actis societatis Träj. pag. 193, conjectit *florē rubente*; quod quorsum spectet non video. Voss. *igne rubente* non male dici putat, præsertim quum jam Claudianus, XXXI, vers. 51, dixerit : « niveas insecerat igni Solque pudorque genas. » Agnoscit tamen ipse nullibi occurrere *igne rubente* hoc sensu; quamobrem *tota rubore* scripsit, quasi

Ut, quum contexunt amarantis alba puellæ

Lilia; ut autumnno candida mala rubent.

Ima videbatur talis illudere palla;

35

Namque hæc in nitido corpore vestis erat.

Artis opus raræ, fulgens testudine et auro,

Pendebat læva garrula parte lyra.

Hanc primum veniens plectro modulatus eburno,

ore, ut vestigium *τῷ rubore* supersit. Queritur quomodo non senserit ingeniosus vir hoc omnino discrepare ab Ovidii exemplo, Her. XXI, vers. 112: « Sensi me totis erubuisse genis. » Ennius apud Nonnium, cap. VIII, 4: « Etsi mulier erubuit ceu lacte et purpura mista. » Idem sensus in nostro versu adest.

33. *Amarantis*. Editiones veteres *amaranthis*; cod. Lips. *Et ... adamantis*. Etiam vers. 34, vulgo *Et* legebatur, cui Brouckh. substituit *Ut* confirmantibus id Monac. Bern. Hamb. et Voss. 2.

34. *Ut autumnno*. Theocriti hæc comparatio est, Idyll. VII, vers. 117: Ὡ μάλιστα ἔρωτες ἐρυθρομένιστον ὀμῶσι.

35. *Ima ... palla*. Hic est cantoris Phæbi ornatus ap. Nasonem, Met. lib. XI, vs. 165: « Ille, caput flavum lauro Parnasside vinctus, Verrit humum Tyrio saturata murice palla. » Propert. lib. II, Eleg. xxxi, vs. 16: « Pythius in longa carmina veste sonat. » Talis palla et yatum fuit, et musicorum, qui sunt utrique in huius Dei tutela: conf. Virg. Æn. lib. VI, vs. 645; Val. Flacc. Argon. lib. I, vers. 383. — Cyllenius *alludere* in suo habuerat, quod explicat talos percutere spiris crispulosis, ut apud Stat. Theb. lib. IX, vs. 334: « extremis alludunt æquora plantis. »

36. *Namque hæc* etc. « Pentameter

saltem friget vel maxime. » Hæc Heynius; at illustris Voss. longius procedit, Tibulloque hunc versum abjudicat. Verba *in nitido corpore* illi videntur ad effigiem vs. 30 adumbrata esse. Idem, quum in Gryph. editione legatur *huc* pro *hæc*, genuina scripturæ vestigia odoratur, existimatque sic restituendum esse hunc locum: « Quæ cocco nitido corpora vestierat. » At in libris nulla prorsus diversitas est; neque ullus miram vocis *cocco* elegantiam nobis cõcedit servandam. Hyrn Hom. in Solem, vs. 13: καλὸν δὲ περὶ χρὸι δάμπεται ἱσθός.

37. *Testudine et auro*. Brouckhusius hic multa coacervavit de ornatu lyrae, de testudine, quò tempore præcipue ad res adfabre exornandas eam adhibuerint. Adi Stat. Silv. lib. II, IV, vs. 11; Juven. Sat. VI, vs. 80; Sat. XI, vs. 93; Senec. de Benef. lib. VII, cap. 9; Plin. lib. IX, cap. 11.

39. *Hanc ... plectro modulatus eburno*. Heyn. cui hoc eloquendi genus insolitum videtur, proponit *Hæc*, scilicet *lyra*, ut apud Ovidium *arundine*, Met. lib. XI, vers. 154: « Et leve cerata modulatur arundine carmen. » Conjicit idem *moderatus*; dicimus enim moderari lyram; Horat. lib. I, Od. xxiv, vers. 13. H. Voss. priorem Heynii emendationem, ut parum latinam, rejicit. Et

Carminibus celebrata tuis, formosa Neæra

Alterius mavult esse puella viri :

Diversasque tuis agitat mens impia curas ,

Nec gaudet casta nupta Neæra domo.

60

Ah ! crudele genus, nec fidum femina nomen !

Ah ! pereat, didicit fallere si qua virum !

Sed flecti poterit ; mens est mutabilis illis.

Tu modo cum multa brachia tende prece.

ludit. H. Voss. suam opellam hic impendit ; reponens *vanis nocturnum* ita ut Tibullus *nocturnus* dicatur, vel potius Lygdamus ille cui hunc librum condonat integrum. Ego vero opinor ipsum Vossium, etsi interdiu hæc somniaverit, tunc fuisse *nocturnum*, aut saltem tenebrosum : *vanus* est non modo is qui fallit, sed etiam is qui fallitur ; nihil itaque mutandum.

57. *Carminibus celebrata tuis.* Heynius ait : « videntur adeo plura a Tibullo in Neæram scripta intercidisse. » At ille si nihil aliud habet ex quo demonstrationem hauriat, timeo ut sententiam tueri possit ; nam adsunt sane carmina de quibus hunc verum intelligas.

59. *Diversasque tuis.* Sic ex emendatione Lipsii reposuit Brouckh. vulgo legebatur *suas* ; *et suas* vero otiosum. Muretus et Douza legebant *diversasque suis*, ut esset *diversas* a propinquis ac gentilibus. Gebhardus Tibullo *diversoque suas* obtrudit ; at nostram lectionem firmat liber Vindob. Simili eloquendi genere utitur Velleius Paterc. lib. II, 80, 2 : « In id furoris processerat ut... semper diversa his quæ aliis placebant dicendo totam victoriam, ut suam, interpretaretur. » — Edit. Rom. et aliæ *mens anxia*. Ayrmann. vita Tibulli, § 85, legebat : *Diversasque tuis*

agitat minus anxia curas ; ut esset *promissi mutui immemor*.

60. *Casta... domo.* A simplicitate vitæ dicitur casta, ut apud Silium Ital. lib. I, vs. 609 : « castaque beatos Paupertate patres. »

61. *Ah ! crudele genus.* Is. Vossii 3, *Ah ! crudelis gens.*

63. *Mens est mutabilis illis.* Iegebatur olim *illi* ; sed pronomen melius ad seminarum universum genus trahitur : quocirca lectioni faveo, quam in tribus libris invenerat Georg. Fabricius, quamque reduxit Brouckhus. post Scaligerum, suffragantibus nunc aliis quoque libris.

64. *Cum multa brachia tende prece.* *Prece* legitur in excerptis Pocchi, Perreii et Lipsii : ita quoque in binis Vaticanis reperit Heinsius, quibus consentiunt Guelf. 2. Monac. et Hamb. Vulgo legebatur *fide*, quod exposuit Achilles Statius : « Supplex ora, crediturus si quid pollicebitur. » Vel : « In fide permanens puellæ, nec ab ejus amore discedens. » At Douza interpretabatur : « Multum obtestando et implorando ipsius fidem. » Sed hæc omnia frigent, ut procul dubio anteposenda sit lectio *prece*. De victis brachia porrigentibus Brouckhusium disserentem non impedio : verum ad exempla trans eo quibus veram scripturam defendit. In hac ipsa Elegia, vers. 76 :

Sævus Amor docuit validos tentare labores ,

65

Sævus Amor docuit verbera posse pati.

Me quondam Admeti niveos pavisse juvencos ,

Non est in vanum fabula ficta jocum.

Tunc ego nec cithara poteram gaudere sonora ,

Nec similes chordis reddere voce sonos ;

70

« Vincuntur molli pectora dura prece. » Senec. Med. vs. 845 : « Ite, ite, nati, matris infaustæ genus, Placate vobis munere et multa prece Dominam et novercam. » Græci dicunt *χίρας ἀνίσχυν θείης, ἀρίστου θείης*.

65. *Sævus amor docuit* etc. Ita refinxit e Cujacii libro Scaliger, cui accedebat Pocchi et Perreii vetusta excerpta, et nunc Corvin. et Is. Vossii primus. Ante Scaligerum legebatur : *domina fera verba minantis* ; duo anglicani habent *fera bella minantis* ; fatendum itaque hunc versum valde corruptela laborare. Ejus loco duo Brouckh. præbent : « Te victum placidumque tuæ monstrato puellæ ; » et duo Heinsii cum Guelf. 2 : « Flere nec ante pedes pudeat, dominamque vocare. » Perreius vero, monet hoc esse a Pontano profectum. Heynius putat defuisse ei exemplari, unde manuscripti libri fluxere, hemistichium hexametri et varie esse suppletum. H. Voss. fabellam de libris ex unico codice fluentibus cum irrisione dimittendam censet, ut jam alibi notavimus.—Huschkius ait : « *validos tentare labores* qui scripserit, neminem novi. Ferrem si scripsisset auctor, *Sævus Amor docuit validos tentare leones*. Propert. lib. II, El. XIX, vers. 21 : Non tamen ut vastos ausim tentare leones. » Mira sane consecutio. Num quia Propertius *leones* celebrat, idcirco Tibullus a laboribus prohibendus? Cæterum

asteriscis intercludit Huschk. hexametrum.

66. *Docuit verbera posse pati*. Brouckhus. edidit *verbera sæva* e Cujacii libro, et tribus Vossianis ; sed prorsus Tibulliana est nostra lectio, quam exprimunt editiones veteres sine exceptione ; sic lib. III, El. VII, vers. 12 : *disces posse carere* ; lib. I, El. II, vers. 20, *docet ponere posse*.

67. *Admeti niveos pavisse juvencos*. Lib. II, El. III, vers. 11 : « Pavit et Admeti tauros formosus Apollo. » Nostram scripturam tuentur Brouckhusii aliquot libri, Regius, Guelf. 1, 3, 6 corr. 4, et edit. Rom. cum Ven. Cæteræ editiones et libri quidam *niveas...juvencas*.—Adde quod Græcorum hic potius mos est, de grege femininum genus usurpandi (v. Homer. Il. II, 763 ; Odyss. XII, vs. 127), quam latinorum ; quare Propertius etiam Solis *juvencas*, quas dicit Homerus, mutavit in *juvencos*, lib. III, Eleg. XII, vers. 19. HUSCHK. Virgilius tamen Eclog. I, vs. 9, dixit *meas boves*.

68. *Fabula ficta*. Duo apud Brouckhus. *facta*.

69. *Cithara...sonora*. Velint, nolint libri, *sonora* migrare jubet H. Voss. quasi non nisi de sono vehementer usurpari posset ; et *canora* substituit, quod in margine edit. Gryph. adscriptum est ; tum idem loca citat, ubi *canora* dicitur lyra ; denique asserit corruptum esse *sonora* e voce *sonos* minoris versus,

Sed perlucēti cantus meditabar avena

Ille ego Latonæ filius atque Jovis.

Nescis quid sit amor, juvenis, si ferre recusas

Immitem dominam conjugiumque ferum.

Ergo ne dubita blandas adhibere querelas :

Vincuntur molli pectora dura prece.

Quod si vera canant sacris oracula templis,

Hæc illi nostro nomine dicta refer :

idque eo facilius fieri potuisse, quod in recentioribus linguis epitheton *sonorum* de jucundo dulcique sono sumatur; latine vero idem epitheton non aliter intelligi, quam de voce terribili ac tonitrua fragore suo imitante : dolendum tamen quod non ante Lucretium vixerit H. Voss.; sane si ille meliora edoctus fuisset ab illustri Germano, nunquam scripsisset, lib. V, vs. 335 : « organi- ci melicos peperere sonores. » Quin ipsum Claudiani exemplum, quo utitur Voss., eum refellit (XL, 5) : « cautes ubi sæpe sonoræ Præbue- rant dulci mira theatra lyre; » nam *cautes sonoræ* manifesto sunt dulci lyre sono resonantes; cithara *so- nora* Græcis est *φόρμιγξ λεγιτα*.

71. *Sed perlucēti*. Velio Longo si auscultamus, non hic *perlucēti*, sed *pellucēti* scribemus. Ille enim per præpositionem ait omnibus integram præponi, nisi quum incidit in *l* literam. BROUCKH. Priscia- nus, lib. II, cap. 1, de syllaba, p. 571 : « R, quacunque consonante sequente, excepta K, potest termi- nare priorem syllabam, ut *morbus*, *parcus*, *ordo*, *perficio*, *Corfinium*, *margo*. *perhibeo*, *perlego*, *perlucco* etc. In compositis tamen quibusdam in- venio R in L converti ut *intelligo* et *pellicio* pro *interlego* et *perlicio*, *pellego* pro *perlego*, *pellucco* pro

perlucco. Plaut. in *Asin.*, *ita pellucet quasi laterna punica*. Huschkius du- bitat an *perlucēti avena* scripserit auctor, desideratque *permulcet*, quia Ovidius de Apolline, *Metam.* lib. II, vs. 683, dixerit : « Dumque amor est curæ, dum te tua fistula mulcet. » Satis temerarie!... multi libri et Guelf. 2, habent *cantum*.

73. *Nescis quid sit Amor*. Confer, nec pigebit, quæ Virgilius *Ecl.* VIII, vers. 43, et Theocrit. *Idyll.* III, vs. 15, cecinerunt.

74. *Immitem dominam*. Brouckh. correxit *dominum*, ut Heinsius in co- dice antiquo bibliothecæ Bodleia- næ invenerat. Sed, ut notat Hey- nius : « qui dominum dixerat, de- bebat *servitium* subungere, non *conjugium*. »

75. *Blandas adhibere querelas*. Ovid. *Met.* lib. III, vers. 376 : « O quoties voluit blandis accedere dic- tis, Et molles adhibere preces. »

76. *Vincuntur*. Brouckh. in scri- ptis conjecit; *Vincuntur*; sed senten- tiæ communes præsentī tempore verbi melius exprimuntur. Cæterum *mollis* et *durus* opponuntur, ut apud Ovid. *Fast.* VI, 120 : « Ad *duram* verbis *mollibus* usus erat. » BACH.

78. *Nostro nomine*. Hoc reduxit Statius ex edit. principe. Edit. min. an. 1472, Venet. 1491, 1493, et Ald. *nomina*. Regius tempore, vitiose.

Hoc tibi conjugium promittit Delius ipse :

Felix hoc, alium desine velle virum.

80

Dixit, et ignavus defluxit corpore somnus.

Ah! ego ne possim tanta videre mala!

Nec tibi crediderim votis contraria vota,

79. *Promittit.* Langerman. maluit *permittit.* Muretus falsam omnino interpunctionem protulit de qua sequente versu agemus.

80. *Felix hoc.* Voculam *hoc* e veteri libro hausit Muretus, et eam habent Cujacii liber et Vossii quintus; in aliis legebatur *ac*; in Vossii 4° *at*; in 3° *et*; in nonnullis *ergo*; distinxit Muretus: « Felix. Hoc alium desine velle virum. » Sed ita perit omnis hujus loci gratia. Quis est enim qui non sentiat quanta oppositionis vis iterato *hoc* subsit? Salmasius jam hanc repetitionem notavit, probante Brouckhusio, qui etiam subjicit: « Sane vocula *felix* saepenumero jungitur cum ablativo rei. » Licet adserat exempla, malim *hoc* nominandi casu ad *conjugium* referre. Eadem repetitione usus est Propert. lib. II, Eleg. III, vers. 25: « Hæc tibi contulerunt cælestia munera divi, Hæc tibi; ne matrem forte dedisse putas. » De Scaligeri sensu, *ipse*, *Felix hoc*: *alium* etc. ut ad formulam veterem in conditione conventa nuptiarum alludatur, *feliciter! felix hoc sit*, tacendum censo: habeat sibi et omen et verba.

81. *Defluxit corpore somnus.* Hæc est plurimorum librorum scriptura, quæ sponsores habet Muretum, Statium, Passeratium, contradicentibus Scaligero, Brouckh. Vulpio et Heynio, qui *pectore* amplectuntur: videtur hoc e vers. 76 et 84, repetitum, ut recte monet H. Voss. Somnus nunc pectora occupat, nunc

corpora; vid. Virgil. *Æn.* lib. IV, vs. 522; Cul. vs. 92.

82. *Ah! ego ne possim.* Codd. Lips. et Voss. tres *Hæc ego*; ille etiam *non possum*, pro *possim*, quod cum aliis libris exhibent etiam edit. maj. an. 1472, Venet. 1475, Reg. Lep. Venet. 1491, 93, Ald. 1502. Alii *ne possem.* Vicent. *non possim.* Sed jam edit. min. an. 1472, et Rom. 1475, *Ah ego ne possim.* Lib. II, Eleg. IV, vs. 7: « O ego ne possim tales sentire dolores. » HUSCHK. — Placuit quoque Heynio nostra lectio.

83. *Votis contraria vota.* Heynius conjicit, *nostris contraria vota.* H. Voss. favente Heynio et sequente Bachio edidit, *Non ego crediderim*, e Statianis duobus cum uno Angl. et Thuanæo: sed cur in vulgata hæserint viri docti non liquet; similiter loquitur poeta, lib. II, El. II, vs. 13: *Nec tibi malueris.* Colb. *Hæc ego*, id est *Nec ego*; nam eodem modo in libris exaratum reperias *Nec* et *Hæc*. At viri docti constructionem impugnant, *Nec tibi... pectore tuo*: impugnent si placet; nihilominus latina manebit. Prop. lib. III, El. XII, vs. 10: « Hæc tua ne virtus fiat amara tibi. » Lib. IV, El. I, vs. 139: « Nam tibi victrices quasque labore parasti, Eludet palmas una puella tuas. » Huschkio non displicet illa Heynii emendatio, quia in simili Propert. versu voces *nostris* et *votis* etiam permutantur, lib. I, Eleg. V, vs. 9: « Quod si forte tuis non est contraria votis. »

Nec tantum crimen pectore inesse tuo.
 Nam te nec vasti genuerunt æquora ponti,
 Nec flammam volvens ore Chimæra fero;
 Nec canis anguinea redimitus terga caterva,
 Cui tres sunt linguæ tergeminumque caput;
 Scyllaque virgineam canibus succincta figuram:
 Nec te conceptam sæva læna tulit,

85

90

84. *Pectore inesse tuo.* *Pectori* tuentur duo Angl. Berol. 4, Hamb. Guelf. 1, et alii quidam. Scaliger, Brouckh., Voss., Bauer., et Bach. ita reposuerunt; sed Vulpus, Heynius, Huschkus, diversam inie-runt sententiam. Huschk. lectionem contra grammaticæ doctores defendit, Quintiliani loco fretus, lib. VIII, 3, 68: «At si aperias hæc, quæ verbo uno inclusa erant, apparebunt.» *Pectore inesse* itaque Huschkio idem est quod *in pectore esse*. Eodem modo Terent. Phorm. act. I, sc. IV, vs. 2: «Ita nunc imparatum subito tanta me impendent mala;» quum nusquam alibi *impendere* reperiatur, nisi aut dativo junctum, aut cum præpositione et accusativo. Vide Ruhnken. ad hunc locum et Cor-tium ad Sallustii Catil. II, 9: «Aliquo negotio intentus;» denique Burmannum ad Suetonii Cæs. 66: «Vetustissima nave impositos, quocun-que vento, in quasunque terras, jubebo avehî.»

85. *Nam te nec vasti* etc. Confer. Hom. II. lib. XVI, vs. 34; Catul. carm. LXI, vs. 154; Virg. Æn. lib. IV, vs. 365; Ovid. Epist. Didus, vs. 37; Met. lib. VIII, vs. 120. Thuan. et Colb. *Nam te non*.

86. *Nec flammam.* Hamb. *flamas*, et loco *teû fero* exhibet *suo*; Bern. pro *volveus*, *vomens*.

87. *Nec canis anguinea.* Cyllenius,

Passeratius, Brouckh. Heynius et Bach. ediderunt: «Nec consanguinea redimitus,» ex Typhone enim et Echidna natum esse Cerberum aiunt; ejus in collo, et juba, et tergo centum hærebant serpentes, eodem satù editi... Nec tamen desunt libri qui nostram lectionem expresserunt *canis anguinea*; duo Witt. Ask. Monac. Voss. 4, editiones principes Rom. et Venet. 1475, Vincent. Reg. Lep.—Is. Vossio ad Catul. p. 215, et Brouckhusio ad Propert. lib. IV, VIII, 10, forma *anguineus* suspecta visa est; sed ut notat Huschkus, hoc nihil ad *canem*: «Quidni ut a sanguis fit *sanguineus*, ita ab anguis fiat *anguineus*? Nec damnavit hanc formam Heinsius ad Ovid. lib. IV, Trist. El. VII, vers. 12: nec delevit Ruhnken. in Lexico Schelleriano. Paris. cum paucis *cathena* pro *caterva*.»

89. *Canibus succincta figuram.* Notum illud Virgilii, Ecl. VI, 75: «Candida succinctam latrantibus inguina monstris.» Pro *succincta*, Paris. Lips. *submixta*; alii *subnixa*. Colb. *commista*; unde Heinsius fecit *commissa*. Nostram vero confirmant Scalligeri codices, Statii duo, unus Brouckhusii Vindob. Bern. Gothan. Heynius *Scyllæ* substituit, quod habent tres ad summum libri.

90. *Conceptam... tulit.* Ask. *Correptam* Hamb. *dedit*. Simile quid ce-

Barbara nec Scythiæ tellus, horrendave Syrtis;

Sed culta, et duris non habitanda domus,

Et longe ante alias omnes mitissima mater,

Isque pater, quo non alter amabilior.

Hæc Deus in melius crudelia somnia vertat,

95

Et jubeat tepidos irrita ferre Notos.

cinit poetarum nostrorum princeps,
RACINE, *Phèdre*, Act. II, scen. 2 :

Croit-on que dans ses flancs un monstre m'ait
porté ?

91. *Horrendave Syrtis*. Regius *Syrtes*. Dux sunt *Syrtes* apud Leptim, oppidum Africæ extremæ, impares magnitudine, pari natura. Vide Sallust. Jugurth. 78; Mel. lib. I, c. 7; Plin. lib. V, cap. 4; adi quoque Statium, Silv. lib. IV, v, vs. 29.

92. *Culta, et duris*. Vossii 3, *culta et diris*; sed ex antiquioribus Scaliger reduxit *duris*.

93. *Ante alias omnes mitissima mater*. Goth. Hamb. et Vossii 5, *omnes alias*, quod friget. Libri omnes *alias*; editiones partim *alios*, partim *alias* habent. Nempe qui *alias* legerunt, ad unam respexerunt mitissimam matrem, qui *alios*, ad patrem simul amabilissimum. Hæc ratio an verior illa sit nescio. Conf. ad III, vi, 32; Livius, lib. I, cap. 9: « Unam longe ante *alias* specie ac pulchritudine insignem a globo Talasii cujusdam raptam ferunt. » Tibul. lib. II, El. iv, vers. 24: « Sed Venus ante alios est violanda mihi. » Pæne oblitus eram monere pro et Lips. et Gothan. habere *sed*. Sic Latinus Latinus *sed* substituit Catullo, El. ad Manl. vs.

159, ubi rectius legitur: « Et longe ante omnes mihi quæ me carior ipso est. » HUSCHK. — Bach. *sed* recepit.

95. *Crudelia somnia*. Lips. *Crudelis*. Vossii 3, *Nec pro Hæc*, de qua variatione jam supra monuimus.

96. *Irrita ferre notos*. Hanc scripturam agnoscunt Monac. et Vossii tres; in reliquis fere est *impia*. Tibullus, El. vii, vs. 18, hujus libri, *et ventos irrita ferre jubet*. Catullus, Carm. XXX, vers. 9 et 10: « Idem nunc retrahis te, ac tua dicta omnia factaque Ventos irrita ferre et nebulas aerias sinis. » Et carm. LXIV, Nupt. Pel. et Thet. vers. 142: « Quæ cuncta aerii discerpunt irrita venti. » Brouckhusius Robert. Titium castigat, qui non potuit hic ferre *tepidos notos*, sed *trepidos* reposuit: exclamat lepide doctus ille vir: « Igitur misero noto tepere non licebit per frigus Titianum! » At Ovidius et Lucanus præsto sunt, quorum prior Am. lib. I, Eleg. iv, vers. 12, et El. viii, vs. 20, *Notos tepidos* dixit; alter vero Notum etiam *flagrantem* fecit Phars. lib. X, vers. 50. Accedit et Plinii locus, lib. II, cap. 47: « Grandines Septemtrio importat et Corus; æstuosus Auster. »

ELEGIA V.

Vos tenet, Etruscis manat quæ fontibus unda,
Unda sub æstivum non adeunda Canem,

1. Vos. Passim legitur *Nos*, quoniam male suppletum erat spatium vacuum, ut solet in libris in fronte relictum. Unus Statii et unus Brouckh., pro varia lectione *montibus*.—Fuere viri docti, qui Tibullum de ipsis Campaniæ Baiis loqui contenderent. Hi adeo *fontes etruscos* inde dictos poetæ arbitrati sunt, quod Etrusci olim omnem istam oram Campaniæ tenuisse feruntur, ut ex Dionys. Halic. aliisque satis constat. Enimvero vix ea sententia commode defendi potest; nam nimis longe petita ea esset Baiarum in Campania designatio, eaque obscura et incerta, quum multo magis animum ad Etruriam revocaret, et redit infra *Tusca lympa*; tandem et illud quis ferat, Baias dici *maximam Baiarum*? Quum Campaniæ illæ Baiæ uno et proprio nomine Baiæ sint, non communi et appellativo. Laudarunt pro sua sententia locum Lucretii, lib. VI, vers. 747, ubi de Avernis agit: « Is lacus est Cumas apud etruscos et montes. » Sed qui bonam Lucretii editionem inspexerit, non lectionem sed interpolationem esse videbit. HEYK. Strabo, lib. V: Πολλὴ δὲ καὶ τῶν θειμῶν ὑδάτων ἀφθονία κατὰ τὴν Τυρρηνίαν. Τῷ δὲ πλησίον ἔστιν ἡ τοῦ Ῥώμης, οὐχ ἥττον ἰκανοῦς τῶν ἐν Βαίαις, & θωνόμεσται πολὺ πάντων μάλιστα. Sunt qui præpositionem hoc loco desiderent et inest Lips. *manat e fontibus*; in Voss. tertio

manatque e fontibus una; in quinto *manatque e fontibus unda*. Sic apud Virgilium, Cul. vs. 146: « His suberat gelidis manans e fontibus unda. » Non igitur verendum ne in locutione *unda fontibus manat* fontes superfluant, ut propterea legendum sit *montibus*. Edit. Vicent. sola, quod sciam, habet: « Os tenet ætruscis manat quæ fluctibus unda. » Qui præpositionem perire nolunt, possunt, per me licet, legere: « Vos tenet e Tuscis manat quæ fontibus unda. » HUSCHK.

2. *Sub æstivum non adeunda canem*. Heynius de Martiale meminit, eadem fere locuto, et exclamat: « In Martiale hoc commode memorari poterat; non æque in hoc Tibulli loco; in quo æstuans ex febris et ex metu instantis mortis, poeta vix huic observationi vacare poterat. » Nimis arguta observatio!

3. *Nunc autem sacris Baiarum maxima lymphis*. Tot fere sunt hoc loco doctorum dissensiones, quot arenæ in maris litore; ita ut lectorem multum premat interpretatio, quin adeo ipsa verborum lectio. Nullum est enim quod certa ratione sibi constare possit, nullum quod non inter somnia hic vel ille exsulare jusserit. Libri tamen duobus tantum in vocibus variant; Voss. 4 pro *Nunc* habet *Tunc*, vix relatu dignum; sed in majore varietate versatur: *maxima*: Excerpta Perreii et Pocchi

Nunc autem sacris Baiarum maxima lymphis,

et Colotii offerunt *munia*, *mania*, *numina*; unus liber *munera*. Consentunt in *maxima* libri Brouckusii, Statii, Heynii, Vossiani omnes, Lips. Paris. et editiones veteres. In tanto consensu vocem loco movere non ausim: sed Heynius, acerbissimus omnium correctorum, cultro et hunc et superiorem versum excindere conatur, itaque legit: « Vos tenet Etruscis manat quæ fontibus unda, Dum se purpureo vere remittit hiems. » Illi, « Unda sub æstivum non adeunda canem, » prorsus absurde dictum videtur, et quod ad tertium hunc versum attinet, si eidem Heynio confidas, interpolatoris manum redolet, eamque indoctam. At emendatorem ipsa confutat audacia. Scioppius et Heinsius emendaverunt: *Baiarum proxima lymphis*, ut esset: salubritate sacris Baiarum aquis hoc verno tempore proxime accedens unda. Vulp. *proxima* textui inseruit et ad idem amplectendum proclives erant Brouckhusius, Wunderl. Bauer. et alii. Docet Heynius, in Observationibus, sæpenumero permutari *maximus* et *proximus*, quod exemplis firmat, Lucan. lib. X, vers. 408; Ovid. Met. lib. II, vers. 323; Vell. Paterc. lib. II, cap. 127; Justin. lib. XIV, cap. 4. Quin demonstrat insuper locutionem poetis frequentatam esse. Adi Ovid. Met. lib. XII, vers. 398; Propert. lib. I, Eleg. xx, vers. 6; Virgil. Ecl. VII, vers. 22; Cic. ad Attic. lib. II, Ep. vi. — His perfectis parum abfuit, quin et ego *proxima* amplecterer; sed ei desunt omnino libri, et si semel ab illorum auctoritate recesseris, haud video cur non æque admittantur somnia H. Vossii Bachiique, quorum prior

τῶ *munia* unius libri confusus, pro *autem* dedit *æquans*, particulamque ut parum usitatam poetis ablegat. Bachius vero meliori ratione conjecturam profert; sed conjecturam tamen, « Nunc autem ante sacras Baiarum maxima lymphas, » et subijcit: « Præpositio *ante* propter similitudinem antecedentis *autem* postquam exciderat, corrigebant accusativum in ablativum, ut qualiscunque sensus loco redderetur. De usu loquendi confer Virgil. Æneid. lib. VII, vers. 55, et Tibull. lib. III, Eleg. iv, vers. 93. Huschkius, qui textui pepercit, nihilominus suam conjecturam cæteris addidit: « Nunc augens sacris Baiarum munera lymphis, » ut *augere dona venatibus* apud Virgilium, lib. IX, vers. 407. Attamen agnoscit rejiciendas esse omnes emendationes. Superest itaque ut verum loci sensum exponamus. Inter tot diversos, quos omnes referre non lubet, duo præcipue placent. Prior ita construit: « unda maxima sacris lymphis Baiarum, » id est, quæ propter lymphas salubres maxime celebratur. Huic constructioni ac lectioni simillima est, quamvis neget Heynius, Virgilii Æneid. lib. VII, vers. 85: « Albunea nemorum quæ maxima sacro Fonte sonat, sævamque exhalat opaca mephitim. » Sic dicitur quoque vir *factis maximus*. Alter sensus est, quem proposuit magnus vir BOISSONADE ad Gregor. Corinth. p. 114: scilicet ut *maxima* pro comparativo sit major, præstantior. Weichert. ad Pomp. Melam idem statuit; timet Bach. ut exemplis latinis locutio firmari possit, et Huschkius eam prorsus falsam esse declarat. Brouckhusius ostendit, Scaligerum se-

Impia in adversos solvimus ora Deos.
 Et nondum cani nigros læsere capillos,
 Nec venit tardo curva senecta pede.
 Natalem nostri primum videre parentes,
 Quum cecidit fato consul uterque pari.
 Quid fraudare juvat vitem crescentibus uvis?
 Et modo nata mala vellere poma manu?

15

20

mentis. Idem arbitratur hanc lectionem ortam esse e verbo *meditantes*. Propert. lib. III, El. VIII, vs. 2: «Vocis et insanæ tot maledicta mææ.»

14. *In adversos solvimus.* Brouckh. intulit *aversos*, scilicet iratos. *Adversos* servandum est: nam tunc præcipue insani Deos maledictis petunt, quum eos infestos, *adversos* habuerint. Reg. a prima manu, *movimus*, quod non placet, præsertim quum *solvere ora* frequens locutio sit.

15. *Læsere capillos.* Unus bonæ notæ liber VVitt. *capilli*.

17. *Natalem nostri primum.* Ita Brouckh. e libris. Vulgo, etiam Guelf. a Romana inde, *primo nostrum*. Regius cum aliis, *primo nostri*; edit. Basil. *prima nostrum*. HEYN.

18. *Quum cecidit fato consul uterque pari.* Hic versus maxime doctos exercuit. Brouckhusio si confidas, obtrusit nobis eum sinistra liberalitas cujusdam tenebrionis. Idem Heinsium culpât, qui in notis ad Ovid. Trist. lib. II, vs. 464, «legiturque Tibullus, Et placet, et jam, te principe, notus erat,» reposuit *natus pro notus*: sed de his omnibus copiose in Tibulli vita agimus, ubi hunc versum maxime illustramus. At Nasonianus est hic pentameter; scripsit enim Ovidius, Trist. lib. IV, x, vs. 6: «Editus hic ego sum; nec non, ut tempora noris, Quum cecidit fato consul

uterque pari.» Quum autem Naso aliis in locis sæpius Nostrum imitatus sit, multaque ejus verba sibi sumpserit, cur non hoc æque secutus sit, non video? nec refert quod notat Heynius ab Ovid. alibi Tibullum *se majorem* appellari, qui potuit major esse aliquot mensibus, et tamen ejusdem anni die quocunque natus. Cæterum Heynio totum distichon a mala manu processisse videtur: quin adeo illi si accredas, ipsam sententiam interrumpit. Ayrmannus, in Vita Tibulli, § 97, 98, emendabat: «Quum cessit fato consul uterque pari,» ut rem ad annum U. C. 705 referret, quo Claudius Marcellus et Cornelius Lentulus ex urbe Italiaque cedere, adventu Cæsaris, coacti sunt. Ovidius, Art. Amat. lib. II, vers. 670; Am. lib. II, Eleg. IV, vers. 23, hujus elegiæ versus 16, 19 et 20 adumbravit; ut certo etiam hunc versum Tristium libris inferre potuerit.

19. *Crescentibus uvis.* Ovid. Am. lib. II, loc. cit. «Quid plenam fraudas vitem crescentibus uvis? Pomaque crudeli vellis acerba manu.» Auctor epigrammatis 98, Anthol. græc. tom. II, pag. 791 ed. Jacobs. Δακρυχαρὲς Πλούτων, οὐ πνεύματα πάντα θρόνεια Σοὶ νέμεται; τί τρυγῆς ἔραπας φλακίς;

20. *Mala vellere poma manu.* Si-

Parcite, pallentes undas quicunque tenetis,

Duraque sortiti tertia regna Dei.

Elysios olim liceat cognoscere campos,

Lethæamque ratem, Cimmeriosque lacus;

Quum mea rugosa pallebunt ora senecta,

25

Et referam pueris tempora prisca senex.

Atque utinam vano nequidquam terrear æstu!

Languent ter quinos sed mea membra dies.

At vobis Tuscæ celebrantur numina lymphæ,

gnanter dixit *mala manu*. Plautus, Amphitryo, Act. II, scen. 1, vers. 58: « Huic homini nescio quid est mali mala objectum manu. » Virgil. Eclog. III, vers. 11: « Atque mala vites incidere falce novellas. » Calpurnius, Ecl. III, vs. 73: « Ut mala nocturni religavit brachia Mopsi Tityrus. » BROUCKH.

21. *Pallentes undas*. Sic habent libri ferme triginta; sic supra Eleg. II, fin. *pallida ditis aqua*; sed Rom. 1475; Venet. 1491, 1493; Ald. habent *umbras*, quod exhibent Guelf. 1, 4; Dresd. quatuor H. Vossii.

22. *Duraque sortiti tertia regna Dei*. Brouckhusius hic non parvam ingenii impensam fecit, ut demonstraret, contra Servii auctoritatem, bene jungi cum uno substantivo bina epitheta: sed, ut notat Bach. exempla male disposita dedit ille. Nova affert Bach. cujus sententia non difficile cum Heynii opinione conciliari potest: ambo enim in id consentiunt, esse alterum epitheton ad claram plenamque substantivi notionem reddendam necessarium, ut cum hoc ipso unum tanquam verbum efficiat. Sic ipse Tibull. sup. Eleg. III, vers. 38: « Dives in ignava luridus Orcus aqua. » Nepos in Dat. III: « Agresti duplici amiculo circumdatus. » In his substan-

tivum præcedit vox adjectiva quæ ei quasi inhæret, in sequentibus vero statim et nullo vocabulo intercedente sequitur; Ovid. Fast. I, vs. 637: « Candida ... lux proxima; » Senec. Med. vers. 110: « Candida Thyrsigeri proles generosa Lyæi. »

24. *Lethæamque ratem*. Male scribebatur *Letheam*; est Ληθαῖος; Calimach. in Del. vers. 234: ὄρε δὲ Ληθαῖον ἐν τερπνὸν ὕπνου ληιδίη. HEYN.

25. *Rugosa pallebunt*. Brouckhus. olim conjecerat *squalebunt*, idemque Heinsio in mentem venerat. Ille tamen in posterum ab immutatione recessit: pallor enim et rugæ sunt senectutis comites.

26. *Et referam* etc. Supra lib. I, El. x, vs. 44: « Sic ego sim, liceatque caput candescere canis, Temporis et prisca facta referre senem. »

27. *Vano nequidquam terrear æstu*. Unus Stalii cum Guelf. 3, *torrear*, quod Heynio placet propter Ovidii locutionem, Epist. xx, vers. 169, *torrentur febribus artus*: eadem lectio H. Vossii quatuor inest. Longe præstat scriptura recepta; terrent enim minæ quæ *nigram* denuntiant *horam*.

28. *Ter quinos*. Regius *bis quinos*; H. Voss. quum in quibusdam *jam* legatur, ubi nunc *sed*, illud prætulit; in textu tamen *sed* retinuit.

29. *Numina lymphæ*. Apud Brou-

Et facilis lenta pellitur unda manu.
 Vivite felices, memores et vivite nostrî,
 Sive erimus, seu nos fata fuisse volent.
 Interea nigras pecudes promittite Diti,
 Et nivei lactis pocula mixta mero.

ckhusium editur *gramina Nympha*; *Nympha* quidem e duobus libris; sed *gramina* e conjectura, quia in Colbert. *carmine*; in Thuaneo *carmina*, sub quo putat Brouckh. latere lectionem *cramina*, hoc est, *gramina*. Idem doctus vir intelligit campum, in quo exercebantur ante lavationem et natationem, illicoque Horatium et Nasonem arcessit sibi sponsores, qui tamen nil ad rem faciunt. *Numina* fere omnes exhibent codices; nullus *gramina*. In Regio *munera*, non male. Pro *At vobis*, quod Muretus correxit et libri habent, vulgatæ ante eum editiones legebant *Atque mihi*, male. Guyetus bene conjecit *At vos queis*.

30. *Lenta pellitur unda manu*. Confer lib. I, El. iv, vs. 12: « Hic placidam niveo pectore pellit aquam. » Auson. Mosell. vs. 344: « mox amne refotos Plaudenti gelidum flumen pepulisse natatu. » *Facilis unda*, ut Propert. lib. I, Eleg. xi, vers. 12: « Alternæ facilis cedere lympha manu. » — *Lenta manu* pulchre luctantia brachia exprimit. Ovid. Epist. xix, vers. 48: « Lentaque dimotis brachia jactat aquis. » Conf. Epist. xviii, vs. 96, et ibi Burm. HEYN.

31. *Memores et vivite*. Excerpta Lips. sed, quod exstat etiam in ed. min. anni 1472.

32. *Seu nos fata fuisse volent*. Vulgo edebatur *velint*; Brouckh. tacite ex uno Statii *volent* revocavit, quod nunc Vossii compluribus firmatur.

Huschk. pronuntiat: « Non ita vacillant invictæ fatorum leges, ut adstringi se patiantur incertis temporum modis, præsertim falsis. Recte dicas, *sive ero, sive fuero*: recte etiam, *sive ero, sive fata voluerint* me fuisse; at nemo vivus vidensque dixerit, *sive ero, sive fata velint me fuisse*. Propertius, lib. I, El. xiv, vers. 14: « Quæ maneant, dum me fata perire volent. » Verum Brouckh. etsi *perire* temere mutatum volebat in *venire*; intactum tamen reliquit *volent*, eamque formam recte restituit Tibullo. » Vide lib. II, Eleg. iv, vers. 43; lib. II, El. vi, vers. 3. Cyllenius in suo legerat *non velint*.

33. *Nigras pecudes promittite Diti*. Perquam ridiculum est, quod adscripsit Heynius, compensationem esse pro meliore anima hominis. Quæri potest quot ovium ad quamque hominum animam sufficiant? Cæterum nullus est fere quin sciat victimas Diti atras cum lacte et mero oblatas fuisse; Senec. Œdip. vs. 563: « sanguinem libat focis, Solidasque pecudes urit, et multo specum Saturat cruore, libat et niveum insuper Lactis liquorem, fundit et Bacchum manu Læva. »

34. *Pocula mixta mero*. Heynius ait, *mixta*, a Brouckhusio. Vulgo *mista*, præter Aldin. primam: hoc falsum. Ut notat Huschk. omnes edit. veteres, quas vel ipse habuit, aut ab aliis collatas secutus est, libri etiam Paris. et Lips. *mixta* habent.

ELEGIA VI.

CANDIDÆ Liber, ades; sic sīt tibi mystica vitis

Semper, sic hedera tempora vincta geras.

Aufer et ipse meum pariter medicande dolorem :

1. *Sic sīt tibi mystica vitis.* Edit. maj. an. 1472, et Vicent. *Candida*; sic Zwick. 2; at Lips. *mustica*. Hinc ortum est *rustica*, quod duo libri Brouckh. habent. Ita lib. I, El. 1, vs. 23, pro *rustica pubes*, cod. Guarn. habet *mystica pubes*, et I, x, 26, pro *hostia rustica*, complures libri scripti et editi *hostia mystica*, quod scribisolebat *mustica*. HUSCHK. Bacchus unde Liber dicatur, multiplici ratione disquirat Lilius Gregorius Gyraldus, Histor. Deorum syn- tagm. 8. Tu egregiam Gailii junioris dissertationem consule, quam merita palma ornavit elegantiorum literarum Acadēmia. Quod ad vi- tem attinet, videtur mystica dici non solum quod initiis cum Cerere Li- ber et Libera colerentur, sed etiam a mysteriis atque orgiis Bacchi, qui- bus qui operabantur pampineas co- ronas gestabant.

2. *Semper.* Non parum dubitationis interpretibus hæc vocula attulit, quum alii eam ad maiorem versum, alii ad minorem referrent. Hinc ante Scaligerum lectum: *Sic hedera semper*, paucis tamen libris adsen- gentibus. Nostram vero adverbii col- locationem confirmat distichon, lib. I, El. v, 5x, 52: « Hanc volitent ani- mæ circum, sua fata querentes Sem- per, et e tectis strix violenta canat. » Virgil. Ecl. VII, vs. 49: « Hic focus

et tædæ pingues, hic plurimus ignis Semper, et assidua postes fuligine nigri. » H. Vossius quia olim Statius in suis libris *cornua* legerat, id nunc amplexus est: olim legebatur *feras*; Brouckh. e tribus libris reposuit *ge- ras*, et mole exemplorum rem ex- pediit; accedunt tres Vossii.

3. *Pariter medicande dolorem.* Hey- nius qua tetricitate est, in hunc quo- que locum stylum stringit, multifariaque excogitat, ut lacunam im- pleat, itaque proponit: « Aufer et indomitum succo medicante dolo- rem; » et addit: Sin propius insis- tendum est verborum ac literarum vestigiis, legere præstat: « Aufer et ipse meum, pater, et medicare dolo- rem. » Hæc Heynii ingeniosa lu- cubratio tamen non omnibus satis- fecit. Wacker. Amœn. p. 72, enim emendavit: « Adfer et ipse merum, pater, et medicare dolorem. » VVas- senbergius: « Aufer et ipse meum patera medicante dolorem. » Hus- chkus *medicate* legi vult; subjicit autem: Bacchum ætate Lygdami ab amore in Ariadnen certo liberatus erat, ut nulla jam medicina indige- ret. Acuta sane observatio! Cæte- rum noli mirari quod Germano- rum doctissimus quisque facile li- teram *d*, in *t*, mutaverit. Nihil est omnino hic, quod lectorem premat, præsertim quum Is. Vossii codex ap-

Sæpe tuo cecidit munere victus Amor.

Care puer, madeant generoso pocula Baccho ;

5

Et nobis prona funde Falerna manu.

tiquissimus *et medicande* habeat. Vulgata *medicando* Cyllenium offenderat ; is demonstravit finale *o* perperam corripit. Brouckh. eidem sententiæ exemplorum auctoritatem addidit ; at Statius ex ingenio veram scripturam restituit, quæ, ut notat H. Voss. voce *ipse* indicari mihi videtur.

4. *Sæpe tuo cecidit munere victus Amor.* Brouckh. hic tralationem a luctatoribus desumptam videt ; sed obstat *et munere*, quod satis declarat vinum frequenter amatorias curas sopivisse. Eadem falsa opinione permotus, *et cecidit* suspectum habuit : « Cadendi verbum enim, pro eo quod est victum abire, poni solere vix arbitrer ; *cedere* et *recedere*, et *exire* et *discedere* in hoc negotio libenter dixerunt poetæ. » Hæc præfatus integram paginam exemplis onerat ; dolendum tamen quod nullo modo huc pertineant, nihilque præsidii emendationi illius *cessit* adferant. Heinsius *cedit* coniecit ; Guelf. 3, *numine* pro *munere*.

5. *Care puer.* Edit. princeps et cod. Lips. *Chare* ; Schæfferi MS. *Carpe puer* ; Mitscherlich ad Horat. lib. II, Od. II, vs. 18, corrigit : *Larga puer, madeant*. Verum enimvero solebant veteres deligere pueros ad vina infundenda ; quinadeo Brouckh. vernam, absolute vernam intelligit, venalitiosque abesse jubet.

6. *Et nobis prona.* Scaliger malebat *I, nobis*, quod habent Perreii Excerpta et cod. Vindob. Vulgo legebatur *Et* consensu librorum scriptorum et editorum. Huschkus propter sequentia *ite, ite* ridiculum esse hoc

loco illud *I* statuit ; qua in re me quoque consentientem habebit : sed idem *Tu* reposuit, quo consilio ? audi, amice lector, fabellam quam enarrat : « Versus qui sexagesimus secundus occurrit in hac Elegia vulgo editur : « Tu puer, et liquidum fortius adde merum. » Hic Scaliger iterum pro *Et* reposuit *I*, quod nunc in libro Vindob. repertum, in Monac. et Voss. quinto ; at illud nemini in mentem venit, quod in oculos incurrit, hic iterum accidisse quod supra El. v, vers. 3 et 29, accidit, ut duo ejusdem carminis versus confunderentur a librariis et corrumperebantur. Male pronomen *Tu* e vs. 6, translatum in vs. 62, sede sua expulit verbum ; male vicissim copula *Et* e vs. 62, translata in vs. 6, sede sua expulit pronomen *Tu*. » Huic narratiunculæ exempla subjicit Huschkus quibus ostendat in exhortatione plerumque Tibullum pronomine *Tu* usum esse ; sane nemo hæc infitari conatur : at isti librarii, de quibus refert, certo non lippi erant, qui uno ac eodem intuitu remotissima disticha complectebantur, tantæ oculorum acie præditi erant, ut, interpositis fere sexaginta versibus, hunc cum illo confunderent. Cur copula *Et* non ferenda sit non liquet ; potuit procul dubio Tibullus, postquam puerum vocaverat modo conjunctivo, vel potius optandi modo, votum aliquid proferre, et tamen in pentametris imperandi modum usurpare ; nihil est quod impediatur sensum. — *Prona manu* pueri actum melius exprimit, quam ridiculum illud *plena*, quod Statius ex uno suo

Itē procul, durum, curæ, genus, ite labores;

Fulserit hic niveis Delius alitibus.

Vos modo proposito, dulces, faveatis amici,

Neve neget quisquam me duce se comitem;

10

Aut si quis vini certamen mite recusat,

Fallat eura tecto cara puella dolo.

probat, quasi vino manus pro poculo vel lagena esset.

7. *Durum, curæ, genus*. Regius dat *curæ, durum genus*; unus Statii cum Guelf. 2, *dirum*, quod H. Vossius textui immisit, ut imprecationibus aptius, simulque ad *κακοφωνίαν* vitandam; sed *durum* de laboribus proprie dicitur, qui hoc loco confestim subsequuntur, non ad solas curas pertinet.

8. *Fulserit hic niveis... alitibus*. Dred. Guelf. 2, 3; Monac. *Fulserit*; ex quo factum est in uno Statii *Fluxerit*; Askew. *Pulserat*; Paris. *Pulserit*. Ab his mendis procul discedit Lips. qui versum ita exhibet: «Luserit hic niveis Delius altilibus.» Scripturam mendosam *altilibus* communem habet cum Voss. quinto; *Luserit* solus et sine æmulo: sic ed. min. an. 1472, sola habet, nullo alio nequescripto, neque edito libro, confirmatam lectionem: «Fulserit hic juvenis Delius alitibus. E quibus aberrationibus an nova sit concinnanda lectio, a vulgata discedens, viderint alii; ego hac contentus sum. Pro *niveis*. Excerpt. Lips. *nitidis*. Vocī *Delius* in ora Ed. Reg. adscriptum est *sol, dies*, quæ Heynii etiam interpretatio est. Hoc sensu, nisi fallor, Delium Apollinem invocant nautæ Salaminii, felicem in patriam reditum exoptantes, apud Sophoclem Ajac. vs. 712: «Ἰππείων δ' ἑκὶς κίλαγιων Μολῶν ἄναξ Ἀπείλων, Ὁ Δάλιος εὐγνώστῃς, Ἐμοῖ

ξυνεὶς δὲ καὶ τὸς εὐφρων.» HUSCHK. H. Voss. verba *niveis alitibus* de cycinis niveis ad currum Phœbi junctis intelligit.

9. *Vos modo proposito*. Plinius in Paneg. c. 95: «Vos modo favete huic proposito.»

10. *Neve neget... se comitem*. Schrader nimiam audaciam professus est, immutans: «Neve neget quisquam mi dare se comitem.» De loquendi ratione confer Hor. I, Od. xxxv, vs. 22, *nec comitem abnegat*; Sil. It. lib. III, vs. 110: *Abnuis inceptis comitem*. Dux est convivii, rex, vel arbiter, qui Græcis ἡγούμενος, στρατηγός dicitur, Romanis nonnunquam *modimperator*; vide Lipsium ad Plaut. Pers. Act. V, sc. 1, vs. 18.

11. *Aut si quis*. Nonnulli libri cum edit. Ald. secunda et quæ hinc fluxere *At si quis*, quod probat Heynius. Paris., complures Statii et Brouckh. edit. Rom. et Venet. 1491, 93, nostræ lectioni accedunt: *certamen mite* Schrader in *certamen inire* mutat; in duobus pro *mite* legitur *dulce*, quod Heynio displicet, qui existimat *mite* dici illud certamen, ut ab illo feroci cum scyphis quod Thracum est, distinguatur: acute! —*Recusat* pro *recuset* e libris tacite reduxit Brouckh.

12. *Fallateum* etc. Confer carmen 47 in Priap. «Illius uxor aut amica rivalem lasciviendo languidum precor reddat.» *Tecto dolo*; in Vossii textio *cepto modo*.

Ille facit dites animos Deus : illé ferocem

Contudit, et dominæ misit in arbitrium.

Armenias tigres et fulvas ille lænas

15

Vicit, et indomitis mollia corda dedit.

13. *Ille facit dites animos Deus.*

Hic rursus non habent quo se vertant critici; nam Amor non *dites* facit *animos*, et Bacchus non in *dominæ arbitrium* mittit: quod ad tigres et lænas adinet, parum refert utrum eas Amori mitigandas dederis, an Baccho demandas. Oportet tamen ut vel hunc vel illum eligas. Heynius, ut sibi viam ad Amorem aperiret, *dites* substituit *miles*; textu tamen abstinuit. H. Vossius ita edidit. Bachius inter utrumque Deum similitudinem creat, ut *dites* etiam Amori conveniat; quippe qui in statua quadam poculum teneat, et totum ebrii vultum atque corporis habitum præ se ferat. Huschk. diktandos Baccho animos dat, reliqua vero ad Amorem spectare vult; hoc modo *Ille*, *ille* idem erunt atque *alter*, *alter*. Terent. Phorm. Act. II, sc. 11, vers. 16: « Non rete accipitri tenditur neque milvo Qui male faciunt nobis: *illis* qui nil faciunt tenditur, Quia enim in illis fractus est, in illis opera luditur. » Quintilianus Inst. lib. II, cap. 8: « In *illo* lentiore tarditatem, aut in *illo* pæne præcipiticoncitantem adjuvandam docendo existimavit? » Lib. XI, c. 3, 168, de Demosthene et Æschine: « Nam neque *ille* per Marathonis et Platæarum et Salaminis propugnatores recto sermone iuravit, nec *ille* Thebas humone desleivit. » Possis etiam cum Huschkio adserere nondum nominatum esse Amorem, quem occulte tantum poeta, vs. 12, indicaverit. Nobis vero secus visum est; aperte illum Deum nominavit

Tibullus, vs. 4, qui etsi aliquantum justo remotior est, nihilominus adest; neque id offensioni Huschkio esse debet, qui oculis lynceis a quinto versu ad sexagesimum secundum usque prospicit; quinadeo, quæ nostra sententia est, ad trigesimum proximæ Elegiæ, ut infra ostendemus. Cæterum duobus huc Diis, tria pronomina *ille* quocunque modo placuerit, dispensa; sit vero omnia ad Amorem referas, emendationes *miles* et *certamen inire*, vs. 11, missas facias; non enim omnia mutanda sunt, quæ nobis primo aspectu aliquid dubitationis adferunt.

14. *Contudit*. Brouckh. ait: « grave verbum de domino gravi, » et illico omnes convocat scriptores, quicunque aliquid contuderunt.

15. *Armenias tigres*. Hic a Brouckhusio castigatur poeta, quod non æque lænis patriam assignasset; cui vitio ut mederetur, illico e conjectura *Armenia tigres* scripsit, ut genitivus *Armenia* etiam lænis patriam daret. Heynius mavult *Armenias*, ut unicuique belluarum epitheton sit proprium. H. Voss. edidit *fulvos leones* e quibusdam libris. Bach. idem fecit, et vult *Armeniasque tigres*, his verbis: « Exturbarunt *que*, quibus prior syllaba vocis *tigres* producenda videbatur. Corruptam autem habemus apud Ovid. Met. VIII, vs. 121; XV, vs. 86; Hor. Art. poet. 393. *Que* sequente et prorsus Tibullianum. » Pauci tamen libri particulam *que* exhibent, ut tutius sit cæteros sequi.

Hæc Amor et majora valet; sed poscite Bacchi
Munera; quem vestrum pocula sicca juvant?

Convenit ex æquo, nec torvus Liber in illis

Qui se, quique una vina jocosa colunt.

20

Nam venit iratus nimium nimiumque severis;

Qui timet irati numina magna, bibat.

Quales his pœnas, qualis quantusque minetur,

17. *Hæc Amor, et majora valet.* Tacite hoc Brouckhus. ex uno Statiano reposuit, cui nunc adstipulantur I. Vossii, 1, 2, et Askew. Olim *volet*, nullo sensu idoneo. Gothan. et Heinsii unus, *poscite Bacchum Munera*, quod H. Voss. valde doctum esse dicit.

18. *Quem vestrum.* Ursin. et Vossii 3, *nostrum*, quod H. Voss. amplexus est. Huschkio cur displiceat hæc lectio, non adsequor.

19. *Nec torvus Liber in illis.* Heynius ait: « Distichon hoc ab interpolatore profectum, qui, quæ sentiebat, rite verbis reddere haud pollebat. » Olim vulgo legebatur *in illos*; Brouckh. e viginti libris reposuit *in illis*: accedunt nunc et alii. Heynio atque H. Vossio si confidas, *Convenit ex æquo* idem erit, atque si dixisset poeta: convenit inter utrumque Deum; ita ut de fœdere inter eos inito sermo sit. In Huschkii sententiam eundem censeo; convivæ sunt qui *ex æquo*, id est, æqua lege bibunt; illo sensu nihil contortius, hoc nihil facilius procedit.

20. *Quique una.* Regius *quisque*, cum aliis apud Statium; at ed. Rom. *Qui se cumque una*; H. Voss. ait, possis conjicere: « Qui sua securi vinajocosa colunt. » Sunt sane multa quæ conjicere possis, si a vera scriptura discedere velis. At, ut bene notat Huschkius, non mirum est im-

mutasse hic aliquid, qui formulam *convenit ex æquo* in alium sensum prorsus falsum torserant. Optime dicuntur colere *se* amici bene convenientes, qui mutua benevolentia se complectuntur atque reverentur.

21. Brouckh. consentiente Vulpio, interpunxit *iratus nimium, nimiumque severis*; perperam. Ovid. Ep. 1, vs. 41: « Ausus es, o nimium nimiumque oblite tuorum. » Livineius veram scripturam ex ingenio reduxit, scribens *severis*, id est, siccis, sobriis, abstemiis: olim vulgatum erat *severus*. Conspirant cum illa emendatione nunc Bern. et Goth.

22. *Irati numina magna.* Majores solito adparuisse deos, spectra, umbras, ostendit Brouckh. exemplis quibusdam insignibus; sed quod addit esse hoc iræ indicium, crederem si de felis dorso sermo esset. Solemniter Deorum causam defendit Heynius. Venus sese Æneæ ea specie offert, *qualis videri Calicolis et quanta solet*; an ut terreret? ut iram minis ostenderet? — Lips. in quo trajectus hic versus est post vs. 24, habet *bibit*; Zwick. 2, *bibet*.

23. *Quales his pœnas, qualis quantusque minetur.* Sic e Cujacii libro reposuit Scaliger; sic etiam habent Voss. 3 et Vindob. *Quales qualis, qualis quantusque*, sunt locutiones, ut notat Huschkius, elegantissimæ. Græci easdem frequentant. Longus

Cadmeæ matris præda cruenta docet.
 Sed procul a nobis hic sit timor ; illaque si qua est
 Quid valeat læsi , sentiat , ira Dei.
 Quid precor , ah demens ! venti temeraria vota
 Aeris et nubes diripienda ferant !
 Quamvis nulla mei , superest tibi cura , Neæra ,
 Sis felix , et sint candida fata tua.

ait, *οὐκ ἔστιν οὐδὲν ἰσχυρὸν*. Fatendum tamen est , omnes libros exhibere *Deus hic* , ubi nunc *qualis*. Ed. maj. ann. 1472 (Venet. 1475) et Vicent. « Quales iis pœnas Deus hic : quantumque minetur. » Sic etiam Reg. Lep. nisi quod pro *iis* , habet *his* , ut cod. Guarn. Paris. Lips. tres Brouckh. Colb. Stat. in cæteris cum edit. principe consentientes. Unus Statii *iis*. Aliam lectionem expressit ed. min. ann. 1472 , quam sequitur Ald. 1502 : « Quales his pœnas Deus hic , quantasque minetur. » Ita legitur in septem scriptis citatis a Brouckh. ; neque hæc lectio deterior est vulgata. HUSCHK. — Hæc præfatus doctus vir , de conjectura refert , quam in margine ed. Reg. Lep. adscriptam invenit : « Quas læsus pœnas Deus hic ; » addit ille *læsus* plerumque in libris exarari *læsus* , et ed. princ. habere *iis* , ita ut parum intersit inter *Qualesiis* et *Qualesus*.

24. *Cadmeæ matris præda*. Pentheus a matre Agave et Bacchis furentibus discerptus. Schœferi liber *turba cruenta* ; id. in Voss. 5 ; Ovid. Met. lib. III , vs. 715 : « ruit omnis in unum Turba furens. » Cadmea mater si diceretur de Cadmi matre , locutio nihil insoliti haberet. Nunc autem *Cadmea mater* dicitur Agave , mater Penthei , quatenus est filia Cadmi ; sicut apud Theocritum , Id. XXV , vs. 35 : ἀδελφεὶ καὶ μητρὶ ,

sorores sunt Cadmo procreantæ. Hæc 25. *Illaque , si qua est*. Achæ Statius hæc ad Cadmum matrem refert ; Brouckh. ad Neæram , *si qua est* accipit ; modo nata scilicet si inter mortales referenda est. Heynius etiam verba interpretatur , si quid vivit Neæra , sperat et vegetat aura : ut *conspici nulla est* , *perierit*. Muretus *si qua est* ridere correxit *siccat*. Voss. Livinio duce , *si illa ad Neæram retroit* , *si qua* autem ad Neæram. Sed ne hoc quidem contentus est H. Voss. ubi e Gryph. edit. *si qua est* addit consueto more bellam de Mariis addens. Huschkio videtur loci commendatione ; proponit ille triplicem illarum vocularum *illa et ira* , hoc modo : « iraque si qua est , Quid valeat læsi , sentiat illa Dei. » Eadem verborum consecutione scribit Propert. lib. II , El. x , vers. 17 : « Et si qua extremis tellus se subtrahit oris , Sentiat illa tuas postmodo capta manus. » Ut ut est , nil mutandum : sensus enim idem est , rejecta illa traiectione.

26. *Sentiat*. Guelf. 1 , 2 , *sentiet*.

29. *Nulla mei*. H. Vossii duo exhibent *meis*.

30. *Sis felix* etc. Elegans formula cujus Brouckhus. exempla quædam contulit. — *Fata tua*. Ed. Rom. cum aliis perpetuo errore , *facta* ; nonnullæ *vota* ; unus Stat. *tibi*.

At nos securæ reddamus tempora mensæ ;
Venit post multos una serena dies.

31. *Reddamus tempora.* Duo Anglic. *corpora*. natum ex compendio *ipa*; unus Colb. *potula*. HEYN.

32. *Post multos una serena dies.* Complures libri, in quo numero est Lips. pro *multos*, habent *multas*. Nihil est quod impedire possit verborum structuram; sic lib. II, Eleg. IV, vers. 24: « Sed Venus ante alios est violanda mihi. » *Dies* plurali numero masculini generis est, licet H. Vossius in hac re caville- tur. Virgil. Georg. lib. I, vers. 276: « Ipsa dies alios alio dedit ordine Luna Felices operum. Quintam fuge. » Santen. legi vult, *venit post nimbos*. Libri scripti et editi ante Muretum et Scaligerum, hic septimæ Elegiæ initium faciebant, et sequentibus argumentum præfixum legebatur, ut in ed. maj. ann. 1472, et Reg. Lep. *Conqueritur de Neæra*; in altera principe, *Conquestio amatoria*; in Vicent. *Conqueritur de Neæra et tentat depellere curas*, (ex lib. I, Eleg. v, vs. 37.) Satis audaciæ professi sunt doctissimi editores, qui contra librorum omnium fidem duas elegias in unam consue- runt. Quod ad me attinet, opinor optime disjungi posse superiora a sequentibus. Quin adeo formula *At nos* ipsum carminis finiti indicium est. Postquam enim de infida Neæra conquestus est, ad propositum redit de quo prius egerat, ad vinum sci- licet, Bacchumque, quorum munere

miseriarum oblitus, nunc tandem fruitur una die serena. Tu si simili- lem concludendi rationem conferre lubet, adi lib. I, Eleg. II, vs. 99: *At mihi parce, Venus*; Eleg. v, vs. 69, *At tu, qui potior*; Eleg. VII, vs. 63, *At tu, Natalis*; Eleg. VIII, vs. 77, *At te, pœna manet*; Eleg. IX, vs. 81, *At tua tunc me pœna ju- vet*; El. X, vs. 67, *At nobis, Pax alma, veni*; lib. III, El. v, vs. 29, *At vobis Tuscæ celebrantur numina lymphæ*; lib. IV, Carm. III, vs. 23, *At tu venandi studium concede pa- renti*. Et hoc concludendi genus Ti- bullo in deliciis esse ex hisce locis patet, et merito quidem; nam poeta ubi maxime permoti animi docu- menta dedit, subita ac jucundissima conversione ægram mentem reficit. Hæc me impulerunt ut priscum re- rum statum reducerem; fateor ta- men me hoc timide facere, multum- que timere ne audaculus esse videar, qui contra Muretos Scaligerosque ar- ma movere ausim: sed *εὐμύχης* est ipse Tibullus, cujus scripta opera qualia fuerint, non aliter adsequi possumus, quam ope librorum; nam nullus fuit in tot sæculis, qui elegias numerando, nos edoceret quot et quantas unicuique libro inessent. Itaque audaces sunt, non qui libris firmiter adhærent, sed potius illi, quamvis doctissimi, qui conjectura freti, somniis suis confidunt et li- brorum auctoritatem deserunt.

ELEGIA VII.

Hei mihi! difficile est imitari gaudia falsa;

Difficile est tristi fingere mente jocum;

Nec bene mendaci risus componitur ore;

Nec bene sollicitis ebria verba sonant.

Quid queror infelix? turpes, discedite, curæ;

5

Odit Lenæus tristia verba pater.

Gnosia, Theseæ quondam perjuria linguæ

Flevisti, ignoto sola relicta mari:

Sic cecinit pro te doctus, Minoi, Catullus,

Ingrati referens impia facta viri.

10

Vos ego nunc moneo: Felix quicumque dolore

Hei mihi! Cur e sequentibus separatam et superiore diversam Elegiam constituerim, supra exposui: Cod. Paris. et Guarn. *Si mihi*; Hamb. *sic mihi*. Ovid. Met. lib. II, 447: « Heu, quam difficile est crimen non prodere vultu! »

3. *Nec bene componitur ore*. Voss. 4, *Non bene*. MOLLEVAUT mirum in modum hujus versus adsecutus est elegantiam:

La bouche arrange mal un sourire imposteur.

4. *Ebria verba*. Scilicet liberiora, procacia, petulantia; conf. Ovid. Epist. XVI, vs. 245; supra lib. II, El. 1, 32: « Nomen et absentis singula verba sonent. »

5. *Queror*. Unus Stat. *loquor*. — *Turpes cura*. Heynius putat idcirco *turpes* dici, quod convivatorem non deceant. Nempe adhuc de mensa cogitat doctus vir, qui superiorem Elegiam continuando, nondum si-

vit ut adsurgeret Tibullus: at in aperto sensus est; *turpes* dicuntur curæ, quia in seipsum indignatur poeta, quod amorem in infidam puellam nondum excusserit pectore.

6. *Lenæus*. In la. Voss. primo *Lenæus*; ed. min. an. 1472, *Lenæus*.

7. *Gnosia*. Si pueris scriberemus, nota Heynii nullo modo prætereunda esset, qua Ariadnæ hic indicat, eamque rursus vera. 9 designatam ostendit.

8. *Ignoto sola relicta mari*. Bach. hæc tertio casu accipit; cui etiam Catullus sponsor est: « Sed quid ego ignaris nequidquam conqueror auris? » Cæterum Bach. locum sic interpretatur: « Communem ego cum Ariadnæ sortem expertus sum; quam ob causam idem, quod Catullus de virorum perfidia, ipse de puellarum levitate monere possum. »

11. *Vos ego nunc moneo*. Paris.

Alterius disces posse carere tuo.

Nec vos aut capiant pendentia brachia collo,

Aut fallat blanda sordida lingua prece.

Etsi perque suos audax jurabit ocellos,

15

Vos quoque. At pro dolore Lips. habet dolore, hoc est, dolorem; quod legitur etiam in duobus Palatin. Hamburg. et duobus Vossii; qui libri tamen versu minore *cavere tuo* exprimunt, ut etiam Bernens. quamvis offerens dolores. Hæc lectionis diversitas hinc orta est, quod fuerant, qui legerent *carere*, ut Palat. 5, sed, si Gebhardum audiamus, a manu emendatoris. Quæ annotatio repetita est in ora edit. Reg. Lep. At ista scriptura quam alienum a mente scriptoris sensum inferat, quis non videt? Guyetus substituit: « Felix quicumque dolore Alterius disces posse cavere tuo. » Hoc latinum esse negat H. Voss. qui *cavere malum*, non *malo*, desiderat: itaque hoc loco emendat *cavere tuum*. Huschkius autem duo exempla *non cavere malo* affert; prius Plauti, Bacchid. Act. I, sc. 11, vs. 39: « Omitte, Lyde, ac cave malo; » alterum Petronii, cap. 82: « Quum deinde vultu atque ipsa trepidatione mendacium prodidissem, ponere jussit arma et *malo cavere*. » Præstat tamen vulgatam retinere; quæ tot librorum testimonio firmata, insuper ipsius Tibulli exemplo gaudet, lib. I, Eleg. 11, vers. 66: « nec te Posse carere velim; » Ovid. Rem. Am. vs. 540: « Jam quoque quum credas posse carere, mane. »

13. *Nec vos aut capiant.* Heynius *Ne* legi vult, ut *rom* ad verba, *Vos ego nunc moneo*, retrahat, interposita parenthesi; ait enim aliter non apparere quid sit illud quod moneat poeta. Huic adstipulatur I. Vossii

3; sed nos vulgatæ scripturæ confisi, nihil mutandum censemus.

14. *Aut fallat blanda sordida lingua prece.* Heinsius, probante Brouckhusio, malebat *subdola*, nullo libro consentiente; sed, ut bene monet Scaliger, *sordida avaram* notat ac petacem. — *Prece* plerumque in *fide* corruptum invenitur; sed Scaliger ex Excerptis suis *prece* revocavit, quod etiam in Vindob. legitur. Ant. Perreius, edit. Aldinum, 1515, adscripsit: « Nec vos decipiant pendentia brachia collo, Nec capiat blanda sordida lingua prece. »

15. *Audax jurabit.* Huschk. e conjectura proposuerat *pellax*, quum vulgo editum esset *fallax*, quod propter superioris versus *fallat* valde suspectum. Eamdem varietatem notaverat illustris vir apud Virgilium, Æn. lib. II, vers. 90: « invidia postquam pellacis Ulyxi, » ubi multi codices habent *fallacis*; sed subito sententiam mutavit perlecto uno bibliothecæ Berolinensis codice Ovidiano; ibi enim Art. Amat. lib. I, vers. 633 et 634, adposuit librarius hæc: « Tibullus: Perque suos amas *audax* jurabit ocellos. » Sequuntur tres versus ad verbum expressi. Hoc codice fretus Huschk. non dubitavit *audax* in textum recipere. Tò *jurabit* vero etiam aliis libris firmatur, Paris. Colb. Corvin. et tribus apud H. Voss. Idem Passeratius placuit. Ante Douzam vulgo *juravit*-editum; hic *juravit* ex ingenio reposuit, quam conjecturam postea Vind. et Guelf. 3 auctoritate sua comprobaverunt. Ferrem, si hoc

Junonemque suam, perque suam Venerem :
Nulla fides inerit; perjuria ridet amantum

Juppiter, et ventos irrita ferre jubet.

Ergo quid toties fallacis verba puellæ

Conqueror? ite a me, seria verba, procul.

20

Quam vellem longas tecum requiescere noctes,

Et tecum longos pervigilare dies!

Perfida nec merito nobis, nec amica merenti!

distichon superiori cohæreret; sed melius jungitur cum sqq.

16. *Perque suam Venerem*. Brouckh. mallet, *per Veneremque suam*. Idem multa conguessit disticha, ut demonstraret particulæque plerumque apud Tibullum fuisse hanc sedem.

17. *Nulla fides inerit*. Edit. Rom. et Brix. cum Venet. Guelf. 1, et unus Eboracensis vetustissimus a manu secunda, *Nulla fides Veneri*. Cæterum cum hoc disticho confer quod legitur lib. I, Eleg. iv, vs. 21. H. Voss. cui hæc frigere videntur, emendat *fuert*, eodem modo quo dicitur *sit*; ut superiore Elegia, vs. 8, *fulserit*, pro *fulgeat* legitur. Idem Propertii duo exempla inducit, lib. I, El. xix, vs. 15: « Nulla tua fuerit mihi, Cynthia, forma Gravior; » et lib. II, El. xiii, vs. 28: « Nec fueris nomen lassæ vocare meum. » Nos vero codicum auctoritatem servandam esse censemus.

19. *Ergo quid toties fallacis verba puellæ*. Unus Brouckh. et Voss. 4, *Ergo ego*; Lips. *q. lociens*, pro *qui*; nam *quid* plene exarare solebat librarius. Paris. *qui lociens*; ed. principes Vicent. Reg. Lep. *qui totiens*; Monac. ed. Rom. *quid*; Venet. *quid totiens*; H. Vossius edidit: « Ergo quid totiens fallacis vota puellæ, » neglecta librorum fide, quorum nullus *vota*, omnes *verba* habent. Pro-

pert. lib. I, Eleg. xv, vs. 25; et lib. IV, Eleg. vii, vs. 21, pariter lectioni *verba* favet, quæ non, ad vitandam repetitionem, mutari debebat.

20. *Ita a me, seria verba, procul*. Vulgo editum erat *precor*. — *Seria verba* Heynio sunt tristia, Huschkio vero *solemnia*, ut ad fidem puellæ pertineat locus, et significet verba quibus se ipsam obligaverat: sed hæc interpretatio prorsus falsa est; non enim puellæ promissa valere jubet poeta, sed conquerendi finem facere statuit.

21. *Quam vellem longas tecum*. Ed. maj. anni 1472, et Vicent. *Quam mallet*. Hanc lectionem unus habet Zwic. 1. Cæterum longa hic est doctorum disputatio quærentium, scripseritne Tibullus *longas tecum*, an *tecum longas*, quod equidem parum rei literariæ interesse arbitror.

22. *Et tecum longos*. Unus Brouckhusii *multos*. Fortasse ne idem adjectivum bis occurrat; sed apud Horatium, lib. I, Ep. 1, vers. 21: « Ut nox longa quibus mentitur amica: diesque Longa videtur opus debentibus; » ubi item unus liber habet secundo loco *lenta*. Vulgata vero et apud Nostrum, et apud Horatium multo expressior.

23. *Perfida nec merito nobis, nec amica merenti*. Brouckhus. Scaligerum secutus ediderat: « Perfida nec

Perfida, sed quamvis perfida, cara tamen.

Naida Bacchus amat; cessas, o lente minister!

25

Temperet annosum Marcia lympha merum.

Non ego, si fugiat nostræ convivia mensæ

Ignotum cupiens vana puella torum,

Sollicitus repetam tota suspiria nocte.

merito nobis inimica merenti, » ut archaismus sit *nobis merenti*. Libri Statiani ita interpungunt, « Perfida, nec merito nobis inimica: merenti Perfida; » neque Brouckhusio, neque nobis probatum. At Heynius ex ed. Venet. 1475, Reg. Lep. Vicent. et Pocchi Excerptis restituit *nec amica*, hoc modo: « Perfida, nec merito, nobis; nec amica merenti. » Addit Heynius: « Mihi haud ex merito perfida; alteri viro, non merenti, amica; nam deserto Tibullo alii se junxit. » Scripturam nostram confirmant unus Stat. et Vindob.

24. *Sed quamvis perfida*. Excerpta Lips. Ia. Voss. 2, et Bern. *quamvis tu mihi*.

25. *Naida Bacchus amat*. Aqua misceri vinum postulat. Respicitur ad fabulam, qua Bacchus a Nymphis Naiadibus educatus fuisse perhibetur. BACH.

26. *Marcia lympha*. Vulgo *Martia limpha*. Brouckh. e binis VVitt. scripturam revocavit, quam postulabant usus et ratio. Bern. et ed. min. ann. 1472, *temperat*.

27. *Si fugiat nostræ convivia mensæ*. Brouckh. ait: Non quod negasset vocanti, sed quod inter ipsas epulas furtim se proripuisset e convivio. Quis hæc Brouckhusio revelavit? Nonne quia apud Terentium simile quid se facturam promittit Bacchis, aut quia apud Horatium

de Cynaræ fuga mentio fit, idcirco idem hoc loco esse debet? Regius *Num*; edit. Roman. *Nonne ego*; unus Brouckh. cum Corvin. *fugiet*; duo, *nostræ fugiat*; unus Anglic. *nostræ fugit*. — *Convivia mensæ*, ut apud Ovidium, Met. lib. I, vers. 165: « Fœda Lycaoniæ referens convivia mensæ; » ubi tamen de voce *mensæ* non constat: legitur etiam *cænæ*. Huscinius ait: « Non autem hæc de Neæra accipienda sunt, sed quod cum Brouckh. demonstrat H. Voss. de puella univérse, e convivio fugiente ad alium amatorem. » Heynius contra: « Ex tota elegia et ex superioribus apparet, iras et discidium inter utrumque amantem, aliquo jam inde tempore, intercessisse, et Neæram peregre abiisse; et est ideo accipiendum, si non vult interesse meo convivio, sed cum alio potius vivere. » Eligat ipse lector; ego non ausim *tantas componere lites*.

28. *Vana puella*. Inconstans, levis, mendax. Antiqui habuerunt verbum *vanare*; quo verbo usus est L. Accius in Alcæone: « Tanta ut frustrando lactans vanans protrahit. » H. Voss. *Ignotum torum* interpretatur, ut sit obscuri, ignoti hominis; malo simpliciter intelligere alienum.

29. *Sollicitus repetam... suspiria*. Ovid. Met. lib. II, vs. 125: « Pectore sollicito repetens suspiria. »

I puer, et liquidum fortius adde merum.
Jamdudum, syrio madefactus tempora nardo,
Debueram sertis implicuisse comas.

30

30. *I puer, et liquidum fortius adde merum.* Fortius potest esse adverbium: nisi malis duo epitheta jungi uno nomini. HEYN. — Paris. *Tu puer es*, addita nota ab eadem manu; alii *et*. Sic hunc versum exhibent codices omnes, exceptis Vindob. Monac. Voss. 5, in quibus est quod Scaliger intulit, *Tu puer i*, ex libro Cujac. qui tamen habuisse videtur *Tu puer et*. quum addat Scaliger: « Nam, ut supra dixi, scribebant *et* pro *i*. » Editores alii alio modo hunc locum vexant; Statius, *Tu puer i*; oblitus lectionis, quam simpliciter posuerat ad lib. I, Eleg. II, vers. 1: « I puer et liquidum fortius adde merum. » Hanc ego lectionem occupavi. Exempla in promptu sunt. Propert. lib. III, Eleg. XXIII, vers. 23; Horat. Sermon. lib. I, X, vs. 92; Pers. Sat. V, 126. Huscckius fortius pro adjectivo sumit, quod augeat et explicet notionem *liquidum* meri; rem exemplis confecit. Homerus, Il. IX, 202: *Μεζονα δὲ κρητῆρα, Μενεστειον ὕδα, καὶ διστά Ζωφόρερον, δὲ χίμαρα δίκας δ' ἔντρονον ἱκέστω.* « Hic idem ludus luditur atque apud Tibullum; nam, ut Tibulli interpretes inde ab Achille Statio, excepto tamen Scaligero, dubitarunt, fortius essetne adjectivum an adverbium, adhæseruntque huic interpretationi, non illi; ita critici Homerici inde ab Aristotele Poet. c. XLVI, *ζωφόρερον* maluerunt sumere pro adverbio quam adjectivo. » HUSCHK.

31. *Jamdudum.* Brouckhus. expli-

cat: formula venusta de tempore non longo in re præsentē, quod quis est qui non intelligat? non opus est itaque exemplis quæ subijcit. — *Syrio madefactus tempora nardo.* Ita Brouckh. ex nonnullis Statianis, Exc. Lips. et Heinsii; accedunt Askew. Vindob. et Vossii 5. — H. Voss. Guyetum Heinsiumque secutus, reposuit *syria*; nam sciendum veteres et *hæc nardus* dixisse, et *hoc nardum*. Vide Horat. lib. II, Od. XI, vs. 16. *Syrium nardum* est a Syriis mercatoribus advectum. Plin. lib. XII, cap. 26: « In nostro orbe proxime laudatur Syriacum. » Cæterum Brouckh. alia quædam loca congescit, ut demonstraret Romanos a Syria potissimum petiisse suas pretiosas delicias.

32. *Debueram.* Heynius ait: « Ad finem hujus Elegiæ, libri multi, in his Guelf. 1, 4, attexunt distichon, *ne tibi sim mea lux*, quod infra legitur lib. IV, XII, 1. » Huscckius addit non unum illud distichon exhibere libros, sed carmen totum; quod cave tamen de omnibus libris intelligas. Vir doctus adoram edit. Vicentinus adarripsit: « Hi versus non leguntur hoc loco in vetustis codicibus, et videntur de inferiore epigrammate incusati fuisse in hujus Elegiæ finem, pro errore librariorum. » H. Voss. nos docet, hos versus in Is. Voss. 4, et in Monac. non legi: evanescit itaque opinio illa, secundum quam libri omnes scripti ex uno apographo defluerunt.

ALBII TIBULLI

LIBER QUARTUS.

CARMEN PRIMUM.

PANEGYRICUS AD MESSALAM.

TE, Messala, canam : quamquam me cognita virtus
Terret, ut infirmæ valeant subsistere vires;
Incipiam tamen : at meritas si carmina laudes
Deficiant, tantis humilis sim conditor actis.

1. *Quamquam me cognita virtus.* Nonnulli libri, ad summum tres, habent *tua*; complures, quibus accensendi sunt Paris. et Lips. *mea*; Monac. Vindob. Voss. 5, *me*, quod e suo libro reposuit Scaliger. Veteres editores in contextum intulerunt, *mea*, *virtutem* non Messalæ intelligentes, sed Tibulli, hoc est, *facultatem poeticam*. Hanc interpretationem refellit adverbium *cognita*, id est, belli pacisque artibus perspecta, ac comprobata virtus; præ qua lectione languet ea quam tres Anglic. et Hamb. exhibent *visida virtus*. Vide interpretes ad Propertium, lib. I, El. XI, vs. 17: « Non quia perspecta non es mihi cognita fama; » lib. IV, Eleg. VI, vers. 38: « Hectoreis cognite major avis; » Valer. Flacc. lib. I, vs. 789: « Mihi cognita bellis nomina. » HUSCHK.

2. *Ut infirmæ valeant.* In Rom. edit. et in cod. Guelf. 4, legitur

et. Ti valeant apud plerosque editores in *nequeant* abiit, assentientibus libris Cujacii, Scaligeri et Colbertino: sed, ut notat Heynius, barbaro cuidam librariò debetur.—Vossii 3, *insistere.*

3. *Incipiam tamen: at meritas si carmina.* Vulgo legebatur: « Incipiam tamen a meritis; si carmina. » Duo Italici et Pocchi Excerpta exhibent, *ac meritas si*. Scaliger reposuit, *at*; ita explicans: « Tametsi meritas laudes tuas carmine meo assequi non possim, et sim poeta impar tantis actis, nec alius, præter te, possit gesta tua mandare literis, ut non plura dicenda dictis relicta videat: tamen egregiæ meæ voluntatis ratio habebitur, ubi nulla potest facultatis haberi. »

4. *Tantis humilis sim conditor actis.* Sim edit. et libri præbent excepto Bern. cui inest *si*, plaudente Huschkio, qui poetam prohibet,

Nec tua, te præter, chartis intexere quisquam
 Facta queat, dictis ut non majora supersint :
 Est nobis voluisse satis : nec munera parva
 Respueris : etiam Phæbo gratissima dona
 Cres tulit ; et cunctis Baccho jucundior hospes
 Icarus ; ut puro testantur sidera cælo ,

5

10

quominus de seipso loquatur et de poetis universe hæc intelligit, quibus insuper historiarum conditores addit. Ego in alia prorsus diversa discedo, opinorque Tibullum dixisse eadem, quæ Scaliger : neque emendatione Heinsii opus est ; is enim copulam nullo modo necessariam excogitavit, *tantisque* reponens. — Huschkus subjicit : « Fieri autem potuit, ut auctor verbum *desicere* construeret primum cum quarto casu, deinde cum tertio. » Satis ridicule ! neque aliter esset, ac si apud nos quidam eodem verbo duobus diversis sensibus in eadem phrasi uteretur, diceretque gallice *passer une rivière à la nage, et du fil dans une aiguille*. Credideris tamen Huschkium parum fidei suæ ipsius observationi tribuisse, quippe qui continuo subjecerit : « Sin minus, revocet, per me licebit, quicumque volet librorum fere omnium lectionem *meritis*, restituatque ex uno Anglic. *carmina laudis*. » Non magis hac medicina, quam illa utar. E codice Paris. *tantis humilis*, pro *humilis tantis* reposuimus, quod jam Huschkio placuerat. Voss. 3 *artis*, pro *actis*.

5. *Te præter*. Vulgo legebatur *præter te* ; nostra lectio firmatur libris Guelf. 1, 3, 4, duobus H. Voss. et aliis. — *Intexere chartis*. Nobilis imago, e re textoria sumpta. Hamb. *factis*.

6. *Queat*. In Vossiano : *queant* ;

idem in editione Romana. Cylle-nius legerat *velit*.

7. *Est nobis voluisse satis*. Apuleius, Florid. lib. IV : « Omnibus bonis in rebus conatus in laude, effectus in casu est. » Passeratius loca congescit scriptorum quæ eandem sententiam expresserunt. — *Nec munera*, sic in pluribus ; occurrit passim *carmina* ; in Hamb. *nostra*.

8. *Respueris*. Unus Statii *Despueris* . . , *Phæbo gratissima dona*. Brouckh. exemplis innumeris fultus : *dona* ad rem sacrificiorum retrahit, qua in re consentientem habet Heynium ; de Apolline enim refert, qui quum occiso Pythone, templum condidisset, ex omnibus sibi terrarum incolis, qui sacra facerent, homines quosdam probos ac pios ex Gnoso Cretæ urbe delegit. Hos per Cretem, Κρήτη, collective singulari numero designari existimat. Heynius in Gothano, *tu et Phæbo*.

9. *Cres tulit*. Lips. Reg. Lep. *Chres* ; in aliis, *Res*, *Tres*, *Tros*, *Cres tulit*, *Transtulit*, *Detulit* : de interpretatione jam aliquid superiore versu diximus. Verum doctissimus quisque maximo nisu aliquid huc ex ingenio adtulit, ita ut hic de Epimenide meminerit, ille vero de Dædalo. Scaliger denique de Curetarum uno somniat, qui olim Phæbum hospitio excepit.

10. *Icarus*. Icarus Atticam incolebat. Accepto a Baccho, quem hos-

Erigoneque Canisque, neget ne longior ætas.

Quin etiam Alcides, Deus adscensurus Olympum,

Læta Molorcheis posuit vestigia tectis ;

Parvaque cælestes placavit mica ; nec illis

Semper inaurato taurus cadit hostia cornu.

15

Hic quoque sit gratus parvus labor , ut tibi possim

pitio liberaliter exceperat , utre vini pleno, vicinos quosdam pastores largiter eo invitavit. Hi venenum sibi propinatum rati, occisum eum insepultum projiciunt. Canis Mæra, latratu suo filiam Erigonem in eum locum allexit : quæ spectaculo triste se suspendit , sed a Baccho inter sidera relata est una cum patre et cane. Virginem eam esse volunt ; pater Arcturus , canis facta Canicula ; vide Hygin. Astron. II, 4. HEYN. — Puro. Guelf. 2, primo.

11. *Longior ætas.* Remotior ab illa ætate. In quibusdam, *quod neget, jam neget, neget nec.* Ad marginem edit. Reg. Lep. corrigit vir doctus, *negat nam longior ætas.*

12. *Alcides Deus.* Titulus solemn. Symmachus, lib. I, Epist. 1 : « Huc Deus Alcides stabulanda armenta coegit. » BAOUCK.

13. *Molorcheis ... tectis.* Servius ad Georg. lib. III, vers. 19, notat : « Molorchus pastor fuit, qui Herculem venientem ad occidendum Nemæum leonem, suscepit hospitio. » Alii e Molorcho vinitorem efficiunt, quinadeo regem ; sed nunc hæc parum illius intersunt, neque multo magis nostra refert, utrum pedum, sceptrum, an vinitoris falciculum manu tenuerit. Vulgo legebatur *terris*, ex quo Scaliger, in prima editione, faciebat *ceris*, vel *geris*, quæ sunt crates, quibus tenuiorum agricolarum parietes contexti erant. Muretus emendavit *ter-*

ris, quem omnes secuti sunt, adstipulantibus nunc Voss. 4, Vindob. et Monac. In Gothan. pro *vestigia*, adest *fastigia*.

14. *Parvaque cælestes placavit mica.* Micam de sale, vel de ture intelligas, nihil impedit. Brouckh. e veteribus editionibus restituit *placavit*, quum legeretur *pacavit*. Pomponius Porphyrio, ad Hor. lib. I, Od. xxxvi, 2, ait : « *Placare* pro eo quod est gratiam referre intelligendum ; non ut placari irati dicuntur. Quum enim Numidam dicat sospitem reddisse, apparet eum, Deos propitios et ante sacrificia habuisse. » Heynius, cum Guelf. 1, 2, *pacavit* anteposuit. Horatius, lib. II, Epist. I, vers. 138 : « Carmine Di superi placantur, carmine Manes. »

15. *Inaurato ... cornu.* Plin. lib. XXXIII, cap. 3 : « Deorum vero honori in sacris nihil aliud excogitatum est, quam ut auratis cornibus hostiæ, majores duntaxat, immolarentur. Confer Ovid. Metam. lib. VII, vers. 161. Brouckh. tamen Livium citat, ut ostendat minores quoque victimas inaurari, lib. XXV, cap. 12 : « Alterum senatus-consultum factum est, ut decemviri sacra græco ritu facerent, iisque hostiis : Apollini bove aurato, et capris duabus albis auratis, Latonæ bove femina aurata. » — In Vossiano primo *inaurata*, et pro *hostia*, *omina*.

16. *Hic quoque* etc. Heynio videntur hi duo versus tam jejuni, ut vix

Inde alios aliosque memor componere versus.

Alter dicat opus magni mirabile mundi ;

Qualis in immenso desederit aere tellus ;

Qualis et in curvum pontus confluerit orbem ;

20

Ut vagus, e terris qua surgere nititur, aer,

a vetere poeta profecti dicantur. H. Voss. contra adserit nihil deesse illis, neque elegantia, neque rhythmo. Idem transitum perquam modestum esse declarat, quo series totius carminis continuatur. In Monac. *Sic quoque.*

17. *Inde alios.* Heinsius et Lips. (sicut videtur) *Inde aliosque.* Hic etiam secundo loco, *animosque.* H.

18. *Alter dicat opus.* *Dictet* in quibusdam edit. quod a *dictat* veterum librorum et edit. profectum est ; quod ipsum nihil aliud est, quam corrupta scriptura e *dicat.* Gothan. *discat.* Brouckh. ait : *dictet* sic positum videri potest, ut apud Flacum, de Lucilio, lib. I, Sat. iv, vers. 10 : « in hora saepe ducentos, Ut magnum, versus dictabat stans pede in uno. » Sane sic positum videri potest, dummodo ridicule positum sit. Quid enim insulsius hac imagine ? Poeta *dicere* eodem sensu quo *canere*, *celebrare* sumit ; neque instar magistri pueris aliquid, quod scribant, syllabatim pronuntiat. *Alter* hic idem est quod *alius*, ut apud Hor. lib. I, Ep. xiv, vs. 11 : « Cui placet alterius, sua nimirum est odio sors ; » et apud Nostrum, lib. III, El. vi, 43 : « felix quicumque dolore Alterius disces posse carere tuo. » Ed. Rom. et Venet. *memorabile*, quod voce *memor* superioris versus.

19. *Qualis in immenso desederit aere tellus.* Brouckhusius exclamat : « Plures libri habent *descenderit*, quod non est de nihilo ; et firmis

innititur rationibus. » Idem quantum casum *immensum aere* elegit. In Vicent. et Lips. erat : « Qualis in immenso descenderit aere tellus. » In aliis, ut in Scaligeri libro : « Qualis in immensum desederit aera tellus ; » vel quod Muretus reposuerat ante Scaligerum : « Qualis in immenso desederit aere tellus, » quae nostra lectio est, placuitque etiam praeter ceteris Heynio. Proprium autem est, ut ea quae pondere suo deorsum feruntur *subsistere*, *desidere* dicantur, ut infra vers. 152 : « Nam circumfuso considit in aere tellus. » Nobis favent Vossii 1, 4, et Askew.

20. *Confluerit.* Multi *defluerit* ; edit. Venet. 1491, 1493, *conflexerit* ; Cyllenius *deflexerit.* Heyn. conjicit *refluerit*, ut *refluum mare* dicitur.

21. *Ut vagus e terris.* Brouckh. edidit *a terris* ; falso enim putat dici e terra surgere aerem, nobilium elementum ex ignobiliore. Idem exemplum e Lucretio adducit, huc minime pertinens. Physicam rationem profert H. Voss. qua Brouckhusium et Barthium emendationis auctorem in fugam vertat. Lucret. lib. V, vs. 458 : « ideo per rara foramina terrae Partibus erumpens primus se sustulit aether Ignifer, et multos secum levis abstulit igneis. » — *Ut vagus.* Plerumque legitur *Et vagus* ; *Ut* a conjectura Heinsii recepit Huschkius. Particula *ut* ab initio novae sententiae collocari vult, ut supra *qualis* ; unde vera interpungendi ra-

Huic et contextus passim fluat igneus æther,
Pendentique super claudantur ut omnia cælo.

At quodcumque meæ poterunt audere Camœnæ,
Seu tibi par poterunt, sed quod spes abnuït ultro, 25
Sive minus, certeque canent minus, omne vovemus
Hoc tibi; nec tantò careat mihi carmine charta;

tio per se ipsa emergit, quam recepimus. Similem construendi rationem ostendit Huschk. apud Valerium Flaccum, lib. I, vs. 277.

22. *Huic et contextus.* Quidam *Hinc et*; Excerpt. Perr. et Colot. *Huic ut*, quam lectionem Heynius in contextum intulit, conjungens vers. 21 cum vers. 20; quod nullo modo fieri potest. Mutavit interpunctionem Wunderlich. ita: « Et vagus ... aer, Huic ut contextus, etc. » Quæ contorta construendi ratio non erat imputanda hujus carminis auctori. Brouckhuyus edidit *Hinc et contextis ... ignibus*, ut est in uno et altero libro. — *Passim fluere* quid sit, explicat Mitscherlichius, Lact. in Catull. pag. 150, ad carm. XXIV, vers. 358: « Testis erit magnis virtutibus unda Scamandri, Quæ passim rapido diffunditur Hellesponto. » Virgil. Georg. lib. I, vs. 132: « Et passim rivis currentia vina repressit. » HUSCHK.

23. *Claudantur ut omnia cælo.* Ovidius, Metam. lib. I, vers. 5: « et, quod tegit omnia, cælum. »

24. *At quodcumque.* Alii *Et*; Paris. et Askew. *At.* Pro *audere*, ed. 1475, et Reg. Lep. *audire*. Passeratius adscripsit simillimum Propertii versum, lib. I, Eleg. XVIII, vers. 28: « Et quodcumque meæ possunt narrare querelæ. »

25. *Sed, quod spes abnuït ultro.* Heyn. qui primum ediderat: « seu quod spes abnuït ultra, » postea sen-

tentiam mutavit et reposuit *sed ... ultro*, ut in Askew. et Bern. Vossio *et seu* scripturæ mendum videtur, ut *et ultra*. Cod. Hains. *Sed quid*; Lips. « Sive tibi par poterunt si quos spes abnuït ultro. » Alii *abnuït* mutant in *annuit*. Heynianæ accedo lectioni, ut sit sensus: « Quodcumque meæ Camœnæ poterunt audere; seu ut possint par tibi audere; id quod tamen omnino sperare non licet; seu ut pro laudibus tuis minus possint præstare; atque id ne locum habeat, omni ex parte verendum est; quidquid sit, omne hoc tibi vovemus. » Prorsus turbata est totius loci scriptura. Bach. *ultra* amplexus, tria momenta distinxit, ut Messala vel ad modum laudetur, vel *ultra* modum, vel denique *infra*, perquam ridiculo sensu.

26. *Omne vovemus.* Guelf. 1, 3, 4, Vossii tres, Vindob. et Monac. *movemus*, quod suscepit H. Voss. Passeratii auctoritate fretus: *sed* nostræ lectioni adstipulantur libri multi, neque despiciendi: etiam præcedentibus aptius est *vovemus*. Sidon. Apollinaris, Carm. VI, 35: « Publicus hic pater est, vovi cui carmen, Avitus: Materia est major, si mihi Musa minor. »

27. *Nec tanto* etc. Horat. lib. IV, Od. IX, vs. 30: « Non ego te meis Chartis inornatum silebo. » Heynius malit *ne*; ut in aliquot libris; in editionibus inde ab Aldo erat *nomine*; Scaliger e Cujaciano reposuit

Nam, quanquam antiquæ gentis superant tibi laudes,
 Non tua majorum contenta est gloria fama,
 Nec quæris, quid quaque index sub imagine dicat; 30
 Sed generis priscos contendis vincere honores,
 Quam tibi majores, majus decus ipse futuris.
 At tua non titulus capiet sub stemmate facta;
 Æterno sed erunt tibi magna volumina versu,

carmine, quod etiam Heynio placet propter *ei tanto*; unus Vatic. *pondere*. H. Voss. non potuit, quin id in textum inveheret, ei enim *ποσειδων* visum est, et tale, quale id nullus librarius excogitare potuisset. Bern. pro *charta*, habet *meta*. Huschkio videtur poeta posuisse *tanto carmine*, pro *tanti nominis, tanti ponderis carmine*, et inde manasse ex interpretatione grammaticorum *nomine et pondere*. Hanc in sententiam et ego eundum esse censeo.

28. *Antiquæ gentis superant*. Aldina *secunda superent*; Regius *superant gentis*. Valerius Volesus, sive Volusus, qui Romam e Sabinis venit cum Tatio, gentis auctor perhibebatur.

29. *Tua ... gloria*. Propert. lib. II, Eleg. VI, vers. 17: « Hinc etenim tantum meruit mea gloria nomen. »

30. *Quid quaque index sub imagine dicat*. In codicibus minus correctis est, *quid quæ index sub imagine dicat*. Edit. Rom. sicut tres Stat. *quidquam*. Venet. cum Vicent. *quidquid index*. Nec desunt tamen libri vulgatam exprimentes, inter quos Is. Vossii 3.

31. *Sed*. Quidam habent *Si*; unus Angl. *dicere*. Cyllenius ita sensum exponit: Tu contendis anteire omnes majores tuos re et virtute: ipse futurus sis venturis majus decus, quam tibi tui majores exstitere.

32. *Majus decus ipse futuris*. Sunt qui legant *futurus*; sed, ut notat Brouckh. id in gente longe nobilissima vix locum habere potest. Gebhardus ex uno Palatino proposuit, *in avis decus ipse futurus*. Brouckh. ostendit *in avis* nihil aliud esse quam *majus*, male divisus et male concretis crusculis. Tres apud Vossium codices exhibent *saturus*.

33. *Non titulus*. Reg. et Ed. Lips. et aliæ, *titulis*. Correxerit Aldin. sec. deinde Pocchi et Lipsii *Excerpta*, cum duobus Italicis, *sub stemmate*. quo alludebat Passeratii Liber, in quo *Temmate*. Heynius et H. Vossius hanc lectionem amplexi sunt, qua in re Bachium, Huschkium, et nos ipsos consentientes habent. — *Stemmata* proprie sarta, seu vitæ ex floribus textæ, quibus circumdati funiculi linei ad imagines, tanquam rami ex stirpe discurrebant, adeoque familiæ successionem indicabant. Hinc *stemmata* quoque vocabantur, ut hoc loco, ipsæ majorum imagines, quæ erant signa nobilitatis. Vide Rup. ad Juven. VIII, vers. 1. Plinius, Hist. Nat. XXXV, cap. 2, dicit: « *Stemmata* lineis discurrebant ad imagines pictas. » Has vero propositas fuisse in atriis docet Suet. Galb. 2. BACH.

34. *Æterno*. A multis ita interpungitur, ut *æterno* jungatur cum *nomine* superioris versus, ubi nunc

Convenientque tuas cupidi componere laudes 36
 Undique, quique canent vincto pede, quique soluto.
 Quis potior, certamen erit; sim victor in illis,
 Ut nostrum tantis inscribam nomen in actis.
 Nec tamen hinc, aut hinc, tibi laus majorve, minorve;
 Justa pari premitur veluti quum pondere libra, 40

stemmate legimus. — Ed. min. anni 1472, *facta volumina*, pro *magna volumina*.

35. *Convenient*. Hamburg. *Conveniunt*.

36. *Vincto pede*. Alii *juncto*. *Vincto* et *juncto*, quam facile confundi poterint, satis apparet. Statius, lib. II, Silv. VII, vs. 22 : « qui vos geminas tulit per artes, Et vinctæ pede vocis et solutæ. » Idem lib. V, Silv. III, vers. 103 : « Pieriis vincire modis, seu voce soluta. » Totius distichi sensus est : « Convenient undique *qui cupiant* laudes tuas componere, partim poetæ, partim historici. » Tres libri habent *qui canant*, lectio prorsus falsa, licet patrocínio H. Vossii gaudeat. Is conciliium convenientium significari vult; sed hoc jam verbo *componere* inest.

37. *Quis potior, certamen erit*. Contentionem de victoria indicat poeta; perinde ac Sallustius, Catil. cap. 7 : « Virtus omnia domuerat : sed gloriæ maxumum certamen inter ipsos erat. » Vulgo legebatur, *Quis potius*; Ald. sec. *Queis potius*; sicque Scaliger. Edit. Roman. cum uno Brouckh. et uno Goth. *certamen eris*, non male dummodo simul lectionem *queis potius* pariter recipias. Doctus Britannus Jortinus *victus*, non *victor* legere suadet, perquam ridicule.

38. *Tantis inscribam nomen in actis*. Cicero, Tuscul. lib. I : « Ipsi Philosophi, in libris de contemnen-

da gloria suum nomen inscribunt. » J. Vossii unus, *ascribam*.

39. *Nec tamen hinc* etc. Vulgo hoc loco legitur versus qui apud nos quadagesimus quartus occurrit; Perreiani enim codicis trajectionem cum Huschkio recepimus. Interpolator certo versus hunc in aliam sedem transtulit, quum persuaderet sibi, formulam *hinc* et *hinc* vi sua destitui, nisi duplex laudis genus, castrense et forense, antea in memoriam reduceretur. Huschkius contra opinatur, hac formula præludi sententiæ, quam post comparisonem illatam disertius enuntiat auctor : « Nec tamen hinc aut hinc tibi laus majorve minorve; Nec quisquam majora gerit castrisve forove. » Facta jam mentione diserta *castrorum* et *fori*, statim, ut par erat, incipit a laude forensi, vers. 45; qua absoluta, post longam digressionem, vs. 54–81, progreditur ad laudem castrensem, vers. 82 : « Jam te non alius belli, etc. » Postquam sede sua versus expulsus erat, ita ut sensum turbaret, alius aliam correctionem adhibuit, ut vix veræ scripturæ vestigium remaneret.—Edit. princeps : « Nec tamen hic aut hic. » Sic plerique. Duo Angl. *hæc aut hæc*. Edit. Romana nobis consentit in *hinc*, aut *hinc*. Versus in Hamb. deest.

40. *Justa pari*. Duobus versibus absolvitur comparatio; sequentes explicant jam modum quo id fieri solet, ut nunc sedeat, nunc surgat

Prona nec hac plus parte sedet, nec surgit ab illa ;
 Qualis, inæquatum si quando onus urget utrinque ,
 Instabilis natat, alterno depressior orbe :
 Nec quisquam majora gerit castrisve forove ;
 Nam seu diversi fremat inconstantia vulgi ,
 Non alius sedare queat ; seu iudicis ira
 Sit placanda, tuis poterit mitescere verbis.
 Non Pylos aut Ithace tantos genuisse feruntur

45

lanx : « inæquatum si quando onus urget utrumque. »

41. *Hac plus parte.* Abest *parte* ab edit. minor. anni 1472.

42. *Inæquatum* quidam, pro *æquatam* sumunt, ut *inæauratum* et alia. Ego, quæ mea sententia est, aliter hunc locum intelligo : nemo enim est, qui insequentibus oscillationes libræ non primo aspectu agnoscat, quæ antequam immota maneat, *alterno orbe instabilis natat*. Prorsus falsam iniit sententiam Bachius ; nam si pondus inæquale impositum esset, prima statim depressione facta, immobilis conspiceretur libra. Varietas lectionis quam huc attulit H. Voss. nihil aliud est quam mendosæ scripturæ lapsus.

43. *Depressior orbe.* Sic Paris. ed. min. ann. 1472 ; Venet. 1491, 1493. Ald. *compressior* ; Excerpt. Perreii, ed. princeps Venet. 1475, alii corrupte *depressior*. Brouckh. ex uno notatum viderat *natat*, unde malebat, *Alterno instabilis natat*. Frequens est permutatio inter *natat* et *nutare*. Heynius, cui hanc observationem acceptam refero, exemplum adducit ex Curt. lib. IV, cap. IX, § 20 ; additque *nutare* de motu incerto, fluctuante et tremulo, elegantius dici.

44. *Nec quisquam majora gerit* etc. Ut jam monuimus ad versum 39,

hic versus apud editores non suo loco legitur. Brouckh. pronuntiat : in priore hemistichio nihil mutari debet : fatetur tamen adesse in libris multam discrepantiam. In nonnullis, *Quis tibi tam vel jam* ; in uno Angl. et Bern. *Quis te nam*, quod ab H. Vossio et Bach. susceptum est. Heynius putat diversitatem inde natam, quod prima vox *nam* exciderat. Perreii Pocchi et Lips. Excerpta habent, quod una expressit ed. Rom. 1475, et Douza commendavit, *Nec quisquam majora gerit*. — Libri fere omnes exhibent *chartisve forove* ; satis frigide ! Cyllenius emendationis auctor habetur, quæ procul dubio vera lectio est : constanter enim opponuntur forum et militia. Quinadeo subsequuntur res a Messala gestæ, ita ut nihil dubii supersit, præsertim quum Corvin. et Guelf. 1, 4, nobis consentiant.

45. *Diversi fremat.* Unus Statii *divisi* ; edit. Lips. *fremat et dives si* ; duo apud Voss. *dimissi* ; unus *premat*. *Diversum* est dissentiens, in diversas partes tractum.

46. *Judicis ira* ; quæ nimirum in reos exercetur.

47. *Sit placanda.* Edit. Lips. *Sitque placanda* ; in duobus *Sic* ; in uno *poterat*.

48. *Pylos.* Homerum vide initio libri tertii Odysæ. Fuerunt autem in

Nestora, vel parvæ magnum decus urbis, Ulyxen;
 Vixerit ille senex quamvis, dum terna per orbem 50
 Secula fertilibus Titan decurrerit horis;
 Ille per ignotas andax erraverit urbes,
 Qua maris extremis tellus excluditur undis;
 Nam Ciconumque manus adversis reppulit armis,
 Nec valuit Lotos cœptos avertere cursus. 55

Peloponneso tres Pyli, singulæ Nestorem sibi vindicantes, Messeniæ una, altera Arcadiæ, tertia Elidis; sed Pylum Arcadicam sive Triphylia, fuisse Nestoris ditionem præclare ostendit Strabo, lib. VIII. БРОВЕКЪ. — *Aut Ithacæ*. Rom. et Venetæ, Guelf. 1; *atque Ithacæ*; cæteros scripturæ lapsus referre non operæ pretium est.

49. *Ulyxen*. Hanc scripturam, a qua codices quidam Ital. in *Ulysses*, vel *Ulyzem* discedunt, Plutarchus Romanis propriam fuisse docet; firmantque eam meliores libri. БАЧЪ.

50. *Dum terna per orbem*. Vixerit itaque Nestor annos ter centenos. Sic et Propert. lib. II, Eleg. XII, vers. 48: « Nestoris est visus post tertia sæcla cinis. » Ipse rex Pylius apud Nasonem, Metam. lib. XII, vers. 189: « vixi Annos bis centum; nunc tertia vivitur ætas. » Brouckh. adserit Ciceronem de Senect. cap. 10, eodem sensu locutum esse, quum dixerit de eodem Nestore: « Jam enim tertiam hominum ætatem vivebat. » Fatetur tamen non defuisse viros, spectatæ auctoritatis, qui *seculum et ætatem* itidem, ut γένον, triginta annorum spatio definiverint.

51. *Fertilibus horis*. Barthius *vertilibus* emendabat, ridicule: ut merito notat Brouckh. horæ dicuntur fertiles eadem ratione qua annus ipse. Heynius pro *decurrebat* malebat

decurrebat, quod amplexus est H. Voss. non sine librorum auctoritate. Wunderlichius et Huschkus tuentur *decurrebat*.

53. *Excluditur*. Vulgata olim lectio erat *includitur*: Brouckhus. ex Excerpt. Pocchi et Colot. editionibusque Venet. et Reg. Lep. tacite recepit *excluditur*, qua in re Heynio pœnas huius, nec tamen meritas: eodem modo de Euphrate locutus est Plinius, lib. V, cap. 24: « Fluit Derzenen primum, mox Assiticam, Armeniæ regiones a Cappadocia excludens. » Huschkus plura adfert, quibus ostendat hanc lectionem exquisitiorem esse.

54. *Nam Ciconumque manus* etc. Brouckh. quem valde offendit particula *que*, inversionem proponit; qua facta hujus et sequentis versus mutantur sedes. Heinsius præferebat, *Non Ciconumque manus*, quod in uno Angl. legitur. Nos cum Heynio, Vossio et Huschkio *manus* pro accusativo intelligimus. Cicones, postquam urbem Ismarum diripuisset Ulyxes, accitis auxiliis, manus conseruerunt: at sub vesperam victi recesserunt. — *Adversis... armis*. Non idem est ac si dixisset *infelibus armis*; sed intelligitur omnino de pugna, bello, odio, etc.

55. *Nec*. Vulgo legebatur *Non*; Brouckh. e libris revocavit *Nec*, ut sibi responderent copulæ. Legeba-

Cessit et Ætnæ Neptunius incola rupis,
 Victa Maroneo fœdatus lumina Baccho.
 Vexit et Æolios placidum per Nerea ventos.
 Incultos adiit Læstrygonas Antiphatenque,
 Nobilis Artacie gelida quos irrigat unda.

60

tur quoque *Cyclops*; sed Scaliger e Cujac. libro deprompsit *Lotos*. Statii unus *convertere cursus*; Guelf. 2: « Non valuit Cyclops tempus convertere cursus. » Cujacianus, *cap-tos ... cursus*.

56. *Ætnæ Neptunius incola*. Noster sequitur eos qui Cyclopum sedes sub Ætna fuisse tradiderant, una cum Virgilio, Æneid. lib. III; Homerus eos continentis habitatores fecit, non insulæ Siciliæ.

57. *Victa Maroneo* etc. Barthius conjiciebat *una lumina*, valde infelix in hoc invento. Libri variant, exhibentes nunc *vineta*, nunc *uncta*; plerique tamen nostræ accedunt lectioni, quam etiam ipse sensus tuetur; multum enim vini biberat Cyclops. Illo vino Ulyxem donaverat Maron, Euanthei filius, Apollinis Ismarii sacerdos. Homer. Odys. lib. IX, vs. 195. Idem vinum Propertio dicitur *Ismarium*, quia id, Ismaro capto, Ulyxes a Marone acceperat. Brouckh. cujus hæc sunt, addit: « Peccant illi, qui Maroneum dici volunt a Marone, Apollinis sacerdote; quum ita dicatur ab oppido Maronea. Mela, lib. II, cap. 11: « Tum Nestos fluvijs, et ripis ejus adjacens Maronea. » Plinius, lib. IV, cap. 11: « Diceæ, Ismaron, locus Parthenion, Phalesina, Maronea prius Orthagoria; » lib. XIV, cap. 4: « Vino antiquissima claritas Maroneo, in Thraciæ maritima parte genito, ut auctor est Homerus; » ubi plura de ejus vini generositate

indomita. Oppido nomen dedit Maro, jussu Osiridis, jam senex, post interfectum Lycurgum, Thraciæ regem, Ægyptii herois coëptis obsistentem, tradente Diodoro Siculo, lib. I. Non ludes operam, si Isaaci Vossii notam inspicere volueris, ad laudata modo Pomponii Melæ verba. »

58. *Vexit et Æolios* etc. Habuit secum ventos ab Æolo utribus inclusos; Ovid. Metam. lib. XIV, vers. 223. Burmannus corrigebat, *Vexit ut*; Vossii 1, *Vexitque*; Bern. *Texit*.

59. *Incultos ... Læstrygonas*. Feros, inhumanos; nam erant *ἀνθρωποφάγοι*: inhabitabant Formiæ Campaniæ. Rex eorum erat Antiphatēs; vid. Odys. X, vers. 80, et Ovid. Metam. lib. XIV, vers. 233. Hæren. — Opinatur Heynius excidisse copulam *que*. *Incultosque adiit*. Sed hæc abesse potest nullo juncturæ detrimento.

60. *Nobilis Artacie*. In libro Matii est *Mobilis*. Reliqui vulgatam firmant. Horatio quoque Fons Blandusiæ *Nobilis* dicitur, lib. III, Od. XIII, vers. 13. Scriptura in *Artacie* multum variat; invenitur passim *Attracie*, *Artatie*, *Athracie*; sed nobis ipse Homerus sponsor est. — *Gelida* ex emendatione Scaligeri et e tribus libris revocavit Brouckhus. Editiones veteres, *Artabia gelidos*. Vulgo erat *gelidos*; apud Muretum *gelida*. Variat quoque in libris *Artacie* et *Artacia*, utrumque bene,

Solum nec doctæ verterunt pocula Circes ;
 Quamvis illa foret Solis genus , apta vel herbis ,
 Aptaque vel cantu veteres mutare figuras.
 Cimmeriorum etiam obscuras accessit ad arces ;
 Queis nunquam candente dies apparuit ortu ,

65

si metrum sineret , ut *unda* sit , vel sextus , vel primus casus.

62. *Quamvis illa foret Solis genus.* Brouckh. edidit , « Quamvis inlinceret Solis genus ; » adscribens : « In principe Veneta , inque Regiolepidina editione legitur , « Quamvis illa ceres Solis genus ; » unde non frustra Barthius fecit *illaceret* , hoc est , *inlinceret*. » Nihil obstat sane quominus cum suo *hoc est* , Brouckhusius integrum pervagetur Lexicon : ibi enim vox quæcumque ab antecedente una vel duobus tantum literis discrepat , ut facile ope *τὸ hoc est* , A cum Ω jungere possis. Nos ad alia discedimus , lectionem amplexi , quam tuentur edit. min. anni 1472 ; Vicent. et Venet. 1491 , 1493 : nam omisso pronomine *illa* , minus accurate jungerentur *genus apta*.

64. *Cimmeriorum etiam obscuras.* Sic Voss. 1 et Askew. quidam ediderunt Cimmeriæ , ridicula scriptura , quam etiam H. Voss. et Bach. suscepere. Italici critici olim legébant , *Cimmeriūm*. Brouckhusius , qua sententia sum , veram restituit lectionem *Cimmeriorum* , subjiciens : « Error natus ex compendio pingendi : fuit enim Cimmeriōr : elemento r deinde in n corrupto. Neque nos terrere debet hiatus paulo vastior , non tamen indecorus. » Huschk. exempla addit hujus hiatus ex Horatii I , Od. xvii , 16 : « Ruris honorum opulenta cornu ; » ex Virg. Georg. lib. I , vs. 191 , « folorum exuberat umbra. » Denique

e Juvenalis Sat. III , vs. 312 : « Felices proavorum atavos. » Pro *arces* Gothan. habet *ares* ; edit. Cyllenii , Brix. et Aldin. *oras*. Cimmerios in Britannia insula posuit Carleton , epistola erudita , quæ est octogesima inter Camdenianas. Pompeius Festus ait : « Cimmerii dicuntur homines , qui frigoribus occupatas terras incolunt. Quales fuerunt inter Baias et Cumas , in ea regione , in qua convallis satis eminenti jugo circumdata est , quæ neque matutino , neque vespertino tempore sole contegitur. »

65. *Ortu.* Duo Italici , unus Gebhardi cum ed. Romana , *asta*. Perpetuas tenebras , quibus Cimmeriorum terra prematur , his versibus declarari obvium est. Sed , quod altero versu adjectum : « Sive supra terras Phæbus , seu curreret infra , » tenere aliquem potest. Antipodas hic agnoscere Tibullum videri , observat Vulpius. Subtilitatem hanc in poeta , inprimis in hoc , locum non habere , facile intelligitur. Accipiebam olim de annua solis conversione , ut simpliciter hieme ille *infra terras currere* diceretur , quatenus versus tropicum Capricorni recedit : et sic , vice versa , supra terras. Ad verbum fere redditi sunt Homericæ versus , Odyss. XI , 15 , 16 ; in Homero autem simplicissimum est de diurnis cursus Solis vicibus accipere. Ascendit cælum Sol mane evectus , et versus terram descendit occidens. Adeoque Sol nec oriens , nec

Sive supra terras Phœbus, seu curreret infra.
 Vidit, ut inferno Platonis subdita regno
 Magna Deum proles levibus discurreret umbris;
 Præteritque cita Sirenium litora puppi.

occidens, nec adeo per totum diem, Cimmeriis in conspectum venit; nec aliter verba HomERICA accepere poetæ, qui ea ante oculos habuere: Virgilius, Georg. lib. III, vers. 357; Ovid. Metam. lib. XI, vs. 592. Noster tamen poeta, nisi admodum improprie locutus est, vix eandem sententiam animo tenere potuit in his: « Sive supra terras Phœbus, seu curreret infra; » dicendumque adeo est, eum alio modo accepisse verbum Homericum, et ad accessum recessumque Solis versus tropicos retulisse. HEYN.

66. *Sive supra*. Plures libri *Sen supra*; Reg. Lep. et Vicent. *Sive super*, eaque erat lectio vulgata ante Scaligerum.

67. *Vidit, ut ... Platonis subdita regno*; ita legitur in Paris. Lips. Voss. 1, 3, Bern. et Guelf. 3, edit. Vicent. et Venet. 1491, 1493. — *Et pro ut* edit. Rom. et Brix. libri complures; Edit. maj. ann. 1472, *ut ... regna*; minor, *ut ... Platonis subdita regna*. Vulgatam restituit Brouckhusius. Propert. lib. I, El. XI, vers. 3, laudante Vulpio: « Et modo Thesproti mirantem subdita regno. » HUSCH.

68. *Levibus discurreret umbris*. Hæc Heynium valde angunt et premunt, qui putat omissum *in*, ut sit *in umbris*, inter umbras, nec aliter sensum probare vult. Unus Statii habet *mediis umbris*; Heyn. posthac lectionem *undis* rejicit, quia undæ apud mortuos *pigræ* non *levæ* sunt; unus Brouckh. *magnis undis*; sed non in iis currunt umbræ; denique nil in-

tentatum relinquit doctus Heynium, quo locum interpretetur, et e conjectura profert: « Magna Deum proles levibus par, curreret umbris. » Fatendum valde impeditum esse locum. Minus latine dicitur quibusdam, *vidit ut discurreret*. Charisius ait, pag. 302: « Nonnunquam tamen (UT) acuto accentu elatum recipit subjunctiva, præposito finito verbo, more quo supra formari relativa diximus, ut apud Virgilium, *Æn.* II, vs. 3: « Infandum regina jubes renovare dolorem, Trojanas ut opes et lamentabile regnum Eruerint Danaï; » id est, *ὄρωρ*. Sallustius, Jug. 31: « Nam illa quidem piget dicere, his annis xv, quam ludibrio fueritis superbæ paucorum; quam fœde, quamque inulti perierint vestri defensores, ut vobis animus ab ignavia, atque socordia corruptus sit. »

69. *Præteritque cita*. Unus liber apud H. Voss. *Prætereuntque*; unus *sita*; unus etiam *Tirrenum*. Sirenes non in mari, sed in prato insulæ florido sedent cantantes apud Homerum, ingente circum ossium putrescentium acervo, Od. lib. XII, vs. 38 et 158. Hæc præfatus Brouckhusius multa de Sirenium forma congerit, quas in avem desinere gallinæ non absimilem, ostendit e poetis nummisque. Quinadeo nummi a Neapolitanis in honorem Augusti procui imaginem profert ære cælata, qua Sirenem omnibus ante oculos ponere possit. Cæterum adeas Hyginum, fab. 125; Servium, ad *Æneid.* lib. V, vers. 864; *Ælianum*,

Illum inter geminæ nantem confinia mortis ,
 Nec Scyllæ sævo conterruit impetus ore ,
 Quum canibus rabidas inter freta serperet undas ;

70

de Animalibus , lib. XVII ; Apollonium Rhod. lib. IV , vs. 892 ; Ovidium , Metam. lib. V , vs. 551 ; Claudianum , de Raptu Proserp. vs. 254.

70. *Inter geminæ nantem confinia mortis.* Hic versus abest ab uno Angl. et Gothan. Vulgo legebatur *tergemina* , quod jam Statius mutavit , quem non fugit syllabam in a præcedente *æ* absorptam fuisse. Edit. Colin. 1530 sola habet *per geminæ* , quod H. Voss. ut exquisitius suscepit. At duo Italici , Gœlf. 1 , 4 ; ed. min. ann. 1472 ; Rom. Brix. et Venetæ , 1491 , 1493 , exhibent : « Illum tergemini nantem confinia montis , » id est , *inter gemini montis* , quæ lectio Heynio jam arridebat , et nunc in Huschki textum suscepta legitur , ut cum Homeri loco , lib. XII , vs. 71 ad 101 , conveniat ; sed apud Homerum *οὐκίπλοι* adsunt , non montes ; et Euripides , Med. 431 , quem citat Huschkius *κίτρας* dixit , Propertius vero , lib. III , Eleg. xxii , vers. 13 , *saxa* ; ut dubitare possis utrum de Scylla et Charybdi poeta montis appellatione usus sit , nec ne. *Geminæ mortis* eodem sensu dicitur quo Claudianus , XLIV , 70 , *geminæ confinia vitæ*.

71. *Ore.* Olim legebatur *orbe* , quod exponebant de rapidis vorticibus aquarum in orbem et gyrum circumactarum. Heynius correxit *estu* , vel *sæva ira*. Brouckhusio neutrum placet ; is ex Odys. lib. XII , vs. 90 , e Virgilii Æneid. lib. III , vs. 424 , Scyllæ *os* servat , quod Scaliger reposuerat ex Pocchi et Lipsii Excerptis et libro Cujacii. — Sex optimos Ulyxis socios ex nave ablato de-

voravit Scylla , vivos ac palpitantes.

72. *Quum canibus rabidas inter freta serperet undas.* Quot litore arenæ sunt , tot fere in hoc versu variæ lectiones et emendationes. Vulgata ante Heinsium , inde a Romana editione exhibebat , *Quum canibus rapidas*. Brouckhusius *rabidas* e libris substituit , qua in re acquiescendum est. At Heinsius et Guyet. *sorberet* , pro *serperet* legi voluere ; Heinsius tamen hac emendatione parum contentus , alias protulit et primo quidem : « Quum canibus rabidas intorta resorberet undas , » vel *intortis fereret undas* ; deinde idem in notis ad Ovid. Am. lib. II , El. xvi , vers. 26 : « raptas inter freta sorberet undas ; » denique in Advers. I , cap. 13 : « Quum canibus rabidas inter freta fereret undas. » Passeratius legerat : « rabida subter freta serperet unda , » vel « rapidas inter fera serperet undas. » Adest sane *fera* in quibusdam libris : in alia prorsus abiit Crusius et Burmannus , « rabidas succincta resorberet undas. » Crusius aliam insuper immutationem attulit in Probab. Crit. cap. 26 : « Nec Scyllæ sævo conterruit impete turbo , Quæ canibus rabidis infesta reverberat undas. » Huschkius vero emendatores vel corruptores ingenio omnes superavit ; nam quia nescio quis editioni Reg. Lep. adscripsit : « Legi etiam possit , *Quin canibus rapidas* , illico suscepit ille *ro* *Quin* in textumque inexit ; tum auctoritate edit. min. ann. 1472 , *curreret* , pro *serperet* legit , ut esset sicut apud Virgilium , Æneid. lib. III , vers. 191 :

Nec violenta suo consumpsit more Charybdis;
 Vel si sublimis fluctu consurgeret imo,
 Vel si interrupto nudaret gurgite pontum.
 Non violata vagi sileantur pascua Solis,
 Non amor, et secunda Atlantidos arva Calypsus,
 Finis et errorum misero, Phæacia tellus.
 Atque hæc seu nostras inter sunt cognita terras,

75

« Vela damus vastumque cava trabe currimus æquor; » quo facto verum integrum non de Scylla, sed de Ulyxe ipso sumpsit. Nos nimiam audaciam doctissimi viri non imitandam censemus, et in tanta varietate idem faciemus, quod jam Heynius, antiquam lectionem servantes. Quinadeo ita sensus quoque melius procedit; nihil enim contortius quam Huschkii constructio.

73. *Suo consumpsit more.* Multi libri habent *consumsit in ore*; sed jam in altero ab hinc versu occurrit *ore. Suo more*, quod Heynio otiosum videtur, frequens locutio est apud veteres. Crusius, in Prob. Crit. I, legebat: « Nec violenta sua consumsit morte Charybdis. » H. Vossius nostram lectionem cum irratione dimittendam censet, et in *orbe* legi vult, non adeo feliciter.

74. *Fluctu... imo*, qui ex fundo consurgit, *βυεῖθιν*, ut in illo: « utque imo Nereus ciet æquora ponto. » Cod. Lips. *uno*, quod hoc loco nimium ridiculum esset.

75. *Nudaret... pontum.* Virg. *Æn.* lib. I, vs. 106: « his unda dehiscens Terram inter fluctus aperit. » Angl. tres *æquore*, pro *gurgite*, contra faciente Virgilio, qui *Æn.* lib. III, vers. 421: « ter gurgite vastos Sorbet in abruptum fluctus. » H. Voss. quia in superiore versu *sublimis* legitur, nunc eo altius Charybdim

deorsum deprimit, ut ad arenam usque ope emendationis *vel si infra rupto* descendat. At dum ille Charybdim mergit, nos ad cætera progredimur.

76. *Non violata vagi* etc. Fabulam copiose denarrat Homer. *Od.* lib. XII, vers. 260. In quibusdam *violenta*, aberratione frequenti.

77. *Fecunda... arva Calypsus.* Ausus est aliquis intelligere arvom genitale Calypsus, quocirca Heynio meritas poenas luit: nam præter *ἄλλαν τηλεθώσαν*, etiam in ea insula: *Ἄμφιδι λιμῶνις μαλακῇ τοῦ ἡδὲ σιδήρου Θήλειον*.

78. *Finis et errorum misero.* Sic Excerpt. Pocchi, unus Brouckhus. cum Guelf. 1, et e correctione 2, Bern. Askew. In aliis, *errorum miseri*; in Vossii 1, 3, *erroris miseri*, quod Brouckh. Scaliger et Vulpius anteposuerunt.

79. *Atque hæc seu* etc. Brouckh. ait: « Præpositio *inter* valet hoc loco *intra*. Sive hæc gesta sunt intra orbem nobis notum in mari Mediterraneo, sive fabulose gesta narrantur in parte mundi nobis incognita. » Passeratius alium sensum eligit: « Sive hæc vera sunt, et seculi nostri ac regionis hominibus nota; sive falsa et commentitia. » Mihi Brouckh. sententia potior visa est, præsertim quum apud Gellium, lib. XIV, cap. 6, quæstio instituitur, utrum *ἢ τῇ ἰσῶ θαλάσῃ* Ulyxes

Fabula sive novum dedit his erroribus orbem, 80
 Sit labor illius, tua dum facundia major.
 Jam te non alius belli tenet aptius artes ;
 Qua deceat tutam castris præducere fossam ;
 Qualiter adversos hosti defigere cervos ;
 Quemve locum ducto melius sit claudere vallo ; 85
 Fontibus ut dulces erumpat terra liquores,
 Ut facilisque tuis aditus sit, et arduus hosti,
 Laudis et assiduo vigeat certamine miles :

erraverit κατά Ἀπιδυαρχον, an ἡ τῇ
 ἰσὺ κατά Κράτωνα.

81. *Tua dum facundia major.* Brouckhusius hoc loco, Quintiliani, Ovidii et Taciti loca transcripsit, ut ostenderet Messalam eximium fuisse oratorem; res omnibus nota est.

82. *Jam te non alius.* Ad Messalam tandem revertitur poeta; in quibusdam legitur *Nam*; sed junctura ope τῷ *Jam* melius procedit. Adest *Jam* in Excerpt. Pocch. in duobus Angl. in Askew. Voss. 2, et in Bern. Pro *artes* nonnulli libri et edit Rom. *artem* habent.

83. *Præducere.* Sic emendavit Muræus e libris; antea edebatur *deducere*; in aliis *producere*, *perducere*. Sic infra vs. 89 variatur et vs. 92.

84. *Adversos hosti defigere cervos.* Vulgo in libris et editionibus legabatur *nervos*; in uno Statii, *vernos*. — Scaliger e Guellii emendatione ad Virgil. Ecl. II, vers. 29, *cervos* recepit. Ita est in uno Ital. Askew. tribus Voss. Cervi castrenses sunt stipites furcati in formam cornuum cervinorum. Vide Dion. Vossium in Cms. de Bello Gallico, lib. VII, cap. 72. Meursium in Lycophr. p. 74; Servium ad Virg. Eclog. II, vs. 29.

85. *Ducto ... vallo.* Heinsius mallet *structo*, quia modo *producere*;

sed *ducere vallum* proprie dicitur. HÆRN.

86. *Fontibus.* Monac. *Montibus*; Goth. *educat*, ut notat H. Vossius, propter vicinum *ducto* corruptum. C. Severus in Ætina: « ruptique cavis fornacibus ignes. »

87. *Ut facilisque* etc. Monac. et Hamb. *Et pro Ut*; in Lips. deest *Sit*.

88. *Laudis et assiduo.* H. Voss. huc iterum *ut* intrusit e libris quibusdam, ubi confunduntur *et ... ut*. Brouckh. hæc ad laudem castrensem trahit, perperam, ut opinor; nam poeta dicit, Messalam optime nosse qui locus castris ponendis maxime idoneus sit, ut et aquarum copia, et securitas ab hoste sit; utque miles exercitationi campestri, in qua alter alteri præstare laudis cupiditate accensus annititur, optime operam dare possit, cujus mox varia genera enumerat: *Quis tandemve sudem.* — Ayrmann. in Vita Tibulli, § 29, totum locum aliter constituit, *εργμῇ τῶν ἰσὺ* post vs. 87 posita, et nova sententia a verbis: « *Laudis ut (sic legit pro et) assiduo vigeat certamine miles, Quis, etc.* » ad vers. 98 perducta; ita ut quærat: *Ut laudem militaris peritiæ appetendo semper in armis actuque sint milites, quis Messala, eorum*

Quis tardamve sudem melius, celeremve sagittam
 Jecerit, aut lento perfregerit obvia pilo;
 Aut quis equum celerem arctato compescere freno
 Possit, et effusas tardo permittere habenas;
 Inque vicem modo directo contendere cursu,
 Seu libeat curvo brevius compellere gyro;

90

imperatore, laude illa, castrensis scilicet exercitationis, prior sit. » HEYN.

89. *Quis tardamve* etc. Voss. 1, *Quos*; Bern. et Voss. 3: *celeremque*; in Lips. versus omisus est. Sunt qui hæc ad Messalam referant: « Quis te, o Messala, melius? » Alii, ut notavimus supra, militum certamina intelligunt; inter quos Heynius est, cui alter sensus, plus quam dici potest, putidus videtur. Sude ad missilia jacienda exercebantur milites.

90. *Aut lento*. Regius et.

91. *Aut quis equum celerem arctato*. Hic versus etiam abest a Lips. Pro *Aut*, in aliis libris *Et*; in aliis *At* legitur. Edit. maj. 1472, Vicent. Reg. Lep. « Et quis equum celeremve arcto compescere freno. » Ita etiam Paris. et edit. min. nisi quod *Aut* habent. Ed. Rom. Venet. 1491, 1493, *celerem arcto*. Statius notat Colotium in veteri libro legisse, « Et quis equum celerem arato, » vel *artato*. Duo Italici et edit. Briz. *arctato*, quod reposuit Brouckhusius. HUSCHK.

92. *Possit*. Brouckh. ex Heinsii emendatione recepit, *Par sit*; sed, ut notat Heynius, repetendum in hoc et reliquis versibus ex vs. 89, *et melius*. Duo Is. Voss. *tarde*.

93. *Directo contendere cursu*. Brouckhusius revocavit *cursu* ex undecim libris, quum antea legeretur *pässu*. H. Voss. *propellere* contra librorum

fidem edidit. Virgil. *Æneid.* lib. V, vers. 291; « Hic qui forte velint rapido contendere cursu. »

94. *Compellere*. Brouckh. quum hic libri iterum *contendere* haberent ait: « Repetitio insuavis est nec satis decora; scribamus, duce Tullio, *compellere*. » Adest *compellere* in Vossii 1, 2; Bern. Vindob. et Monac. H. Voss. nihilominus *contendere* præfert. Locus Ciceronis quotitur Brouckh. nihil ad rem facit; ibi enim verbum *compellere* sensu omnino diverso usurpatur, neque ullo modo ad equitandi artem retrahi potest, ut ejus proprium sit. De Orat. lib. III, 19: « Ex ingenti quodam oratore immensoque campo, in exiguum sane gyrum compellitis. » H. Voss. qui ut notavimus, licet libris supra dicti Brouckhusio faveant, *contendere* servavit ex aliis, in superiore versu *propellere* edidit, ex ingenio; perperam. Huschkus *convertere* e Crusii emendatione suscepit, et exempla addidit, quæ nullo modo liem dirimunt. Nos nihil in scriptis esse mutandum statuimus: *contendere* itaque primo loco servantes, idem facimus quod Brouckh. et *compellere*, quod pariter librorum est, legimus; licet nullam loci Ciceroniani illius rationem habendam esse opinemur. — Variæ lectiones *brevius pro melius*; *Nunc libeat pro Seu libeat* passim reperiuntur, quarum illa prorsus delenda, hæc vero tuenda est.

Quis parma, seu dextra velit seu læva tueri,
 Sive hac, sive illac veniat gravis impetus hastæ,
 Amplior, aut signata cita loca tangere funda.
 Jam simul audacis veniunt certamina Martis,
 Adversisque parant acies concurrere signis:
 Tunc tibi non desit faciem componere pugnae,
 Seu sit opus, quadratum acies consistat in agmen,

95

100

95. *Quis parma.* Brouckhusius ex Heinsii emendatione reposuit, *Quid parma*, et Scaligerum deseruit; sed nostræ lectioni favent Hamb. Monac. Bern. Aakew. Vossii 4, Excerpta Perr. In Vossii 3, *Quis parma seu*; in primo, *Pervia quis seu*.

96. *Veniat gravis impetus hastæ.* Ita Scaliger e suis: accedunt Vossii 1 et Aakew. Olim legebatur *grandis venit*. Edit. Rom. *hoste*.

97. *Amplior, aut.* Regius *seu*. Ayrmann. in Vita Tibulli, cap. 29, legit: « Eminus aut signata cita loca tangere funda. »

98. *Veniunt certamina etc.* Paria. Lips. edit. ann. 1472, Vicent. Reg. *venient*. Unus apud Vossium, *discrimina*. HUSCHK.

99. *Parant concurrere.* Iidem libri *parent*. Lips. *solus contendere*; Gothanus *consurgere*. Resm illustravit Salmasius, lib. de Re Milit. Rom.

100. *Tunc tibi non desit.* Brouckhusius, suadente Heinsio, *non desit* legi vult e tribus libris, quibus accedit Vossii 5. H. Vossius ejusdem opinionis est. Elegantior vero locutio: « non tibi deest componere. » Ed. min. ann. 1472, *facies*, corrupte *ex acies*, quod occurrit vs. 101. Quidam libri, *Tum*.

101. *Seu sit opus, quadratum etc.* Salmas. de Re Milit. Rom. cap. 7 et 10, *aciem simplicem et bipartitam* exprimi censebat; hanc duobus cor-

nibus, nulla ut media acies sit, constare, quæ non æqualiter dirigantur in hostem, sed quorum alterum, ut hosti propius, ita prius manus conserat: hinc vers. 103 emendabat *duplici sejunctim cernere*, id est, discernere, *Marte*. Simplicem vero esse eandem cum quadrata, cujus æquatæ frontes sint, ut omnes qui in primo ordine stent uno tempore in hostem se moveant. Quum olim vs. 103 legeretur: « Seu libeat duplicem, seu junctum cernere Martem. » Scaliger hic tria genera aciei instituendæ, quadratum, duplex, pilatum describi putabat. Schelius, in Diss. Polyb. cap. 11, Salmasium confudisse vult *aciem simplicem, aciem quadratam, et agmen quadratum*. Agmine quadrato duci exercitum, quum frons et tergum in latum extensa sint, inter quæ intermisceri possint jumenta; opponi autem *agmini pilato*, quod oblongum sit, fronte angustiori: hoc usus esse in anfractibus, silvis ac locis iniquis; illo autem in campo lato et plano: *aciem* porro *simplicem a quadrata* distinguere Vegetium. Locus est lib. 1, 28: « Ut prima simplex extensa sit acies, ne quos sinus, quas curvaturas habeat, ut æquali legitimoque spatio miles distet a milite: tunc præcipiendum, ut subito duplicent aciem, ita ut in ipso impetu is, ad quem respondere solent, ordo

Rectus ut æquatis decurrat frontibus ordo;
 Seu libeat duplici sejunctim cernere Marte,
 Dexter uti lævum teneat, dextrumque sinister
 Miles, sitque duplex geminis victoria castris.
 At non per dubias errant mea carmina laudes:
 Nam bellis experta cano : testis mihi victæ

106

servetur. Tertio præcipiendum, ut quadratam aciem repente constituant. » Huscshius notat : « Scribi potuisse *acies*, vel *aciem consistere in agmen*, id est, *constituere*, docet Cortius ad Sallustium, Jugurth. 41, pag. 642. » Ego cum Heynio sentio dicente, in poeta versamur, non in tactico scriptore, cui omnes aciei formæ deinceps accurate enarrandæ erant. Sed posuit ille e pluribus duas, alteram, quam *agminis quadrati* appellat; alteram, *qua binis cornibus in hostem ducitur*.

102. *Ut æquatis decurrat*. Edit. veteres in *æquatis*, quod in multis libris, et edit. Venet. 1491, 1493, in *æquatis* scribitur, quodque Passeratius idem ac *æquatis* esse contendit. Paris. unus Colot. ed. Ald. 1502, *an*; quod Statius legendum putabat *ut*, firmatur uno Colot. Mon. Bern. Pro *decurrat*, Excerpta Perreii cum aliis libris, *seu currat*; Dresd. et ed. Rom. *concurrat*.

103. *Duplici sejunctim*. Olim legebatur : *duplicem, seu junctum cernere Martem*. Emendatio Salmasii, quam cum editoribus suscepimus, priore Williano et uno Anglican. fere firmatur; ibi enim legitur *sejunctum*: haud longe a vero. Qui *cernere Martem* probabant, se Enniano exemplo tuebantur, quod est apud Varonem in Gerontodidascalo, et lib. V de Ling. Lat. itemque apud Nonium in verbo *cernere*: « Nam tersub armis malim vitam cernere Quam

semel modo parere. » Sed quum ibi *cernere vitam* positum sit pro eo, quod est decertare de vita; parerit ut hoc loco, *Martem cernere*, sit depugnare de pugna. Quo quid absurdius? BAOUCKH.

104. *Dexter uti lævum teneat, dextrumque sinister*. Scaliger ita e libro Cujac. edidit, cui accedunt Vossii 3, et Monac. Vulgo legebant: « Dexter ut lævum teneat, dextrumque sinistra. » Non omnes aberrationes referre libet.

105. *Geminis . . . castris*. Vulgo *geminis casus*. Brouckh. ex uno Statio, Colbertino et Excerpt. Colotii nostram revocavit scripturam. *Gemina castra* sunt cornubina ejusdem exercitus, quatenus ille bipartita acie pugnavit. Crusius, II, legebat: « Sitque duplex geminis victoria causis. » Sane *causa* et *casus* permutantur; vide Gronovium, Obs. III, 14; sed tota sententia et ratio ab hoc loco longe est aliena. HEYN.

107. *Testis mihi victæ*. Quas hic memorat Iapydum atque aliarum Illyrii ac Pannoniæ gentium ferarum rebelliones, descripserunt Strabo, lib. IV et VII; Dio, lib. XLIX; Appian. lib. de Bellis Illyricis; Florus, lib. IV, cap. 4 et 12; Suetonius in Aug. cap. 21; Velleius, lib. II, cap. 90; Orosius, lib. VI, cap. 21; meminerunt quoque Livii Epitome, lib. CXXXI, CXXXII, CXXXV. — Brouckh. ait nostrum

Fortis Iapydiæ miles; testis quoque fallax
 Pannonius, gelidas passim disiectus in Alpes;
 Testis Arupinas et pauper natus in armis;
 Quem si quis videat, vetus ut non fregerit ætas,
 Terna minus Pylia miretur sæcula famæ:
 Namque, senex longæ peragit dum tempora vitæ,

110

poetam ætatis annum tunc egisse octavum supra vicesimum, ut verisimile sit, ipsum quoque has expeditiones vidisse præsentem. De ætate nimis expresse pronuntiat doctus vir; res enim adhuc incerta; immo de carmine, an Tibulli sit, pariter disceptatur; denique non omnibus intersumus quæ nobis viventibus peraguntur. Nihil igitur video, quod verisimile sit.

108. *Iapydia*. Vulgo legebatur *Iapodes*, vel *Iapides*. Scaliger e suis veram reposuit scripturam: accedunt Guelf. 1, 2, 4. Quidam variant in *Iapidia*, *lazygia* etc.

109. *Pannonius, gelidas passim*. Hic maxime in textum sævit H. Voss, cui nulla pugna nota est, quæ Pannonios disjecisset: quamobrem Salassos intelligit quos proprio Marte devicit Messala: neque Vossio deest narratiuncula de librariis, mendo scripturæ nomen Salassorum expellentibus. Cæterum verum deformat hunc in modum: « Pannonius gelidaque Salassus tectus ab Alpe. » Ayrmann. quem Pannonius in Alpibus æque offenderat, minore ingenii impensa rem absolvit; inserit enim *et post passim*: malo tamen cum Heynio Pannonios latiore sensu intelligere, qui proprie juxta Danubium a Norico usque ad Moesiam habitabant.

110. *Arupinas*. In libris et edit, ante Scaligerum legebatur *Arupinus*; in libris tamen mira varietas,

Alpinis, Arpinis, Aprinis, Hirpinis, Harapinus, Hyrpinas et Arpinas. Scaliger conjecit *Arupinas*, quod suscepit Brouckh. ex Strabone atque ex Itinerario Antonini. H. Vossius copulas agitavit, ediditque *pauperque et natus in armis*, ne epitheta disjuncta jacerent. Hushknius fluctuat incertus, notamque sic concludit: « Quod si vera lectio est *Arupinus*, nihil obstat quominus verum sic constituamus: « Testis Arupinus pauper, sed natus in armis. » Bach. adserit, Strabonem secum facere *Arupinus* edente. Nos integram disputationem ne titivilliti quidem facimus.

111. *Vetus ut non fregerit ætas*. Sensus est: si quis videat, ut senectus Arupinates non fregerit, minus miretur ille Nestorem ad tertiam usque hominum ætatem vixisse. *Vetus ætas*, ut supra, lib. I, El. VIII, vers. 50, *veteres senes*. Vid. pag. 93.

112. *Pylia...famæ*. In Goth. *vita*.

113. *Namque, senex* etc. Veteres editiones ann. 1472 minor, et Ald. secunda, et librorum nonnulli hunc versum exhibent; Heinsius miratur cur omiserint recentiores. In Corvin. sic expressus est: « Namque senex longæ spargit dum sæcula vitæ. » H. Vossius emendat *tempora vita* e conjectura, ne bis *sæcula* scriberentur. Idem, unus omnium, verum in textum reduxit, quem Brouckhusius, Vulpus, Heynius, Hushknius spurium esse declarant. Quod

Centum secundos Titan renovaverit annos :

Ipse tamen velox celerem super edere corpus

115

Audet equum, validisque sedens moderatur habenis.

Te duce, non alias conversus terga domator

ad me attinet, ejusdem atque Vossius sententiæ sum ; opinorque vocem *vila*, quæ in Gothan. superiore versu legitur, documentum adhuc esse elapsi hujus hexametri, quo deleto, incertus lector est utrum de Nestore, an de Arupinatibus sermo continetur. Me non movet, quod docti viri versum inasititium esse velint ; quid refert ? integrum carmen lubenter inasititium esse concesserim : non est itaque cur de singulis tantum nunc disceptemus.

114. *Renovaverit*. Quibusdam inest *revocaverit* ; sed qui fieri posset, ut Titan præteritos annos referret iterum ? Sex libri apud H. Voss. *renovaverat*. Vindob. *Phæbus* pro *Titan* ; unus J. Voss. *secundus*. Huschkius primum nobis consentiens, sententiam mutavit, et sese festinationis damnavit. Seneca ei auctor est Ep. xciij : « Scimus, a quibus principalis natura se attollat, quemadmodum ordinet mundum, per quas vices annum *revocat* etc. » Bach. eo audaciæ venit ut *renovaverit* a manu interpolatrice profectum esse declararet ; sed longe aliter se habent et Senecæ locus, et hic, ut primo adspectu agnoscere possis ; Seneca enim naturæ vices celebrat : Nos-ter vero, quicumque sit, de annis dudum elapsis sermonem instituit, qui non *revocari* possunt, optime vero *renovari*. Sic Ausonius, Edyl. viii : « Jane veni : novus, anne, veni ; renovate, veni, sol. » Dixerat olim Huschk. : « *Revocari* dicuntur sacra aliquandiu intermissa, non anni continuo renovati. » Ita festi-

nanti potius accesserim, quam rem graviter perpendenti.

115. *Velox* ... *super edere corpus*. *Edere* est *attollere* ; veloci saltu in equum inilit.

116. *Audet*. Heins. conjecit *Gaudet*, quod etiam in Askew. et Goth. legitur. Editores plerique *Gaudet* eligunt ; nobis vero secus visum est : non hic de Ascanio (Æn. IV, 157) sermo est, sed de seniore, qui audacia præcipue insignis est. Nonnulli libri habent *validusque*, quod Brouckh. suscepit, Vossius vero rejecit. Mea quidem sententia nihil interest utrum eligas. Fateor tamen me in *validis habenis* lubentius acquiescere ; translate ac poetice *habene* dicuntur *validae*, et optime senis vim exprimunt. Brouckhusius edidit *moderator*, ut vulgo fit. Cod. Lips. *validusque sedet miratur* ; edit. maj. ann. 1472, *validisque sedet moderatur habenis*. H. Voss. uno libro addicente dedit *sedens moderatur*, qua in re et Huschkius et nos habet consentientes.

117. *Domator*. Varium in modum torsit hæc vox interpretes ; Scaliger eam suspectam habuit. Notat Heyn. si debet esse *κυλοδμήτης* et *ἐκποδῆμης*, non ita nude poni, verum *equorum domator* adjiciendum erat, ut Virg. Æneid. VII, v. 189, *Picus equum domitor* ; et vs. 691, *Messapus equum domitor*. Pœchi excerpta habent *terga domatu* ; duo Italici *comata*, quasi de Gallis agatur. Heyn. malit *Dalmata tergum* ; Ayrmann. *terga domatur*. Sed nolim sermonem ad Arupinates iterum converti, de quibus

Libera Romanæ subjecit colla catenæ.

Nec tamen his contentus eris; majora peractis

Instant; compertum est veracibus ut mihi signis; 120

Queis Amythaonius nequeat certare Melampus:

Nam modo fulgentem Tyrio subtemine vestem

Indueras oriente die, duce fertilis anni;

Splendidior liquidis quum sol caput extulit undis,

Et fera discordes tenuerunt flamina venti, 125

Curva nec assuetos egerunt flumina cursus;

Quin rapidum placidis etiam mare constitit undis;

jam peractum est. H. Voss. existimat vocem desideratam e contextu supplendam esse, ut tamen de equorum domitore, scilicet Arupinate sermo sit. Huschkius consentit, rem insigni exemplo illustrans Pindari, qui Olym. XIII, vers. 97, *Δαμνίος* usurpat de Neptuno, ut eum equorum domitorem esse significet. Ego *Comata* prætulero, nisi infra vers. 138, iterum de Gallia sermo esset. Dijudicent peritiores.

119. *Nec tamen his contentus eris.* Heinsius in Adv. I, 2, malebat *eas*; uti volebat *ire* tanquam elegantius ubique inferre pro *esse*. HEYN. — Unus liber apud Vossium, *erit*; unus *paratis*.

120. *Compertum est.* H. Voss. *est* eiecit, ut solet in substantiva verba seruire.

121. *Amythaonius . . . Melampus.* Vates sagacissimus et veracissimus, de quo vide Virgil. Georg. III, 550; Statium, Theb. III, 449; Apollod. Bibl. lib. I, cap. 9, et lib. II, cap. 2. *Queis* Bach. tertium casum esse dicit, ut apud Virgil. Eclog. V, vers. 8: « solus tibi certet Amyntas. »

122. *Nam modo fulgentem Tyrio* etc. Brouckh. annum urbis MCCXXII intelligit, quo Consules fuere Impe-

rator Cæsar Divi F. III, M. Valerius M. F. M. N. Messala Corvinus; eo tempore, si Brouckhusii rationem in eas, agebat Tibullus ætatis annum ferme trigesimum secundum: « Nam quæ de divinandi scientia paulo ante jactabat, nullo modo cadere possunt in puerum duodecennem. » De ætate Tibulli in vita agimus; tu vero cave argumenta hoc carmine haurias, ne forte in tenebrionem quemdam ignotum, non in poetam venustissimum cadant. De illius diei cærimoniis et omnibus adi Ovid. Pont. IV, IV, vers. 23. — Colb. cum uno Brouckhusii, *velamine*.

123. *Fertilis anni.* Ed. Rom. *vertilis anni*, ut supra Barth. vers. 51, pro *fertilibus horis*, malebat *vertilibus*. Unus Statii *artis pro anni*; Paris. *annis*.

125. *Fera . . . flamina.* Tres hi versus absunt a Lipsiensi.

126. *Egerunt flumina.* Reg. ex superiore versu *tenuerunt*; unus Vossianus *cogerunt*; Hamb. *genuerunt flamina* corrupte.

127. *Quin . . . placidis . . . undis.* In Regio ultima vox in litura erat scripta, et pro *Quin* idem *Cum*. Hic versus in Is. Vossii 3 deest.

Nulla nec aerias volucris perlabitur auras,
 Nec quadrupes densas depascitur aspera silvas,
 Quin largita tuis sint muta silentia votis.
 Juppiter ipse levi vectus per inania curru
 Adfuit, et cælo vicinum liquit Olympum,
 Intentaque tuis precibus se præbuit aure;
 Cunctaque veraci capite adnuit. Abditus aris

130

128. *Nulla nec.* Vulgo editum erat *Ulla nec.* Brouckh. veterem scripturam reduxit: pro *aerias*, Paris. *aereas*.

129. *Quadrupes densas ... aspera.* In uno *pensas*; Lips. cum uno Brouckhusii, *clausas*. Irrepsit quoque e superiore *perlabitur*.

130. *Quin largita.* Hæ duæ voces Brouckh. angunt, ut nihil habeat, quo sensui medeatur. Edidit itaque ille: « Quum largita tuis sunt muta silentia votis; » idem ostendere vult sensuum hac lectione commode coherere. Heynius rō *Quin* pepercit, sed *largita tuis sunt* scripsit. Lips. et Vossius 3: « Quin largita tuis sint; » quæ mihi vera lectio videtur. Tò *Quum*, quod legi volunt e paucis, sensum impedit, qui præterea nullus erit, nisi decernas *perlabitur* et *depascitur*, posita esse pro *perlapsa est*, *depasta est*. At si legas: *Quin largita sint*, rem ad superiora retrahens, habebis sensum: nulla nec volucris est, nec quadrupes, *Quin*, id est, quæ non te vota nuncupante siluerit. Huschk. *sit* singulari numero reposuit, qua emendatione non opus est; collective enim loquitur poeta. Sic quoque evanescit difficultas e verbo nata, quum Brouckh. contenderet *largita* passive dici, more veterum, qui *largio* dicebant, et Heynius assereret posse accipi vel passive, vel

ut neutro ea comprehenderentur quæ antecessere, *flamina*, *flumina*, *mare*, *volucris*, *quadrupes*. — Vulgo legebatur *multa*; at in uno Angl. et Excerpt. Perreii *muta*, quæ vera scriptura est, procul dubio.

131. *Levi ... curru.* *Levis* dicitur propter celeritatem cursus. Horatius, lib. I, Od. xxxiv, vs. 8, *volacrem* Jovis currum dixit. Alio respectu idem, lib. I, Od. xii, vs. 58: « Tu gravi curru quaties Olympum; » ob majestatem insidentis *gravem* dixit.

132. *Adfuit.* Unus Ital. et edit. Reg. Lep. *Adfuit*, quod probabat Burmannus, nimis docte. Voss. unus *Lucinum*. Similiter aberratum in Lips. sed prorsus mendose; idem *Linguit*.

133. *Intentaque tuis ... aure.* Dresd. Goth. et Voss. 4, *suis*; in Zwic. 1, legitur *aure*.

134. *Abditus aris.* Vulgo *additus*, quod H. Vossio visum est aurem lædere; idem conjecit *accitus*, textu tamen abstinuit. *Abditus* præbent duo Brouckh. cum Gothano. Huschk. id recipiens sensum exponit: lætior aris eluxit *super structos acervos* (super victimæ partes, aræ impositas.) *Abditus* ante, languidus, ignis. Valer. Flacc. lib. I, vs. 205: « Protulit ut crinem densis luctatus in extis Ignis et adscendit salientia viscera tauri. »

Lætior eluxit structos super ignis acervos.

135

Quin hortante Deo magnis insistere rebus

Incipe; non iidem tibi sint aliisque triumphis.

Non te vicino remorabitur obvia Marte

Gallia, nec latis audax Hispania terris;

Nec fera Theræo tellus obsessa colono;

140

Nec qua vel Nilus, vel, regia lympha, Choaspes

135. *Lætior eluxit.* Mattius e suo libro hunc versum legebat: « Purior elusit substratos ignis acervos. » In multis legitur *Purior*; Lips. *Licior*; unus Angl. *Litior eduxit fructus.* Abest totus versus a Bern. Unus Heinsii *stratos* frequenti permutatione. Brouckhus. ostendit *struendi* verbum in hac re solemne esse.

137. *Non iidem tibi sint* etc. Sine ulla varietate ita legitur in Paris. et Guelf. 3, et hanc lectionem primus, quod sciam, expressit Aldus 1502, edit. min. 1472, et Vicent. *sunt*; Venet. 1491, 1493, *nunc idem tibi sint*; edit. Princeps: « Incipe nunc idem: tibi sunt aliisque triumphis. » Ita etiam codic. Lips. et Reg. Lep. in cuius margine notatur: Vulgo: « Non iidem tibi sint aliisque triumphis; » ex MSS nihil affertur. Dii tibi nunc sunt iidem, ac aliis triumphis. Horat. Od. I, xiv, 9: « Non tibi sunt integra linteæ non Dii. » Favent sequentia. » HUSCHK.

138. *Non te ... remorabitur.* Præ-sagientis animi esse hæc notat Brouckhusius, qui etiam de Gallorum virtute Ciceronem Sallustiumque loquentes inducit.

139. *Audax Hispania.* Esse grave verbum, hoc loco, pæne tantumdem ac scelestum, docet Brouckhusius; sed potest simpliciter esse *fortis, ferox.* Horat. lib. IV, Od. v, vs. 27, *feræq; Iberiam* vocat. HEYN.

140. *Theræo tellus obsessa colono.* Cyllenius habet *possessa*, quomodo et Heinsius malebat; sed nulla opus est mutatione. Brouckh. edidit *Tyrio ... colono.* Vulgo erat *Rhæteo* vel *Rhetæo*; in Cujac. *teteræo*; unus Statii *terreno*; aliis cum Guelf. 2, *Threicio*; unus Brouckh. *Tyreno*; quinadeo unus Heinsii, *Tartareo.* Sed plerique cum Cujaciano conspirant: unde Heynius veram lectionem agnovit; ut Africa, imprimis Cyrene intelligeretur, cuius conditores ex insula Thera, Θῆρα, duce Batto profecti sunt, ut late Herodotus, lib. IV, 1, 47, persequitur. Jam Calpurnius in ed. Vicent. nostram probavit scripturam, et docte explicuit Cyllenius *Theræo*, id est, *Theræo.*

141. *Regia lympha, Choaspes.* Ex eo amne solo Persarum reges bibebant; etiam peregre profecti, etiam in bellicis expeditionibus. Rem omnem docte atque operose exposuerunt duo præclari viri, Bartabas Brissonius, de Regno Pers. lib. I, pag. 59, et Franc. Fernandus de Cordoua Didascalizæ multipl. c. 31. — Multum variat scriptura in voce *Choaspes*; Scaliger in suis invenit *Diaspes*; edit. Rom. *Cohaspes*; Vicent. *Coaspis.* Salmaa. Polyh. pag. 492, de hoc loco disserens: « *Diaspes* corruptum ex *Chaspes*; nam et *Coaspes* et *Cuaspes* in nostris libris

Profluit, aut rapidus, Cyri dementia, Gyndes
 Radit Arectæos haud una per ostia campos;
 Nec qua regna vago Tomyris finivit Araxe;
 Impia vel sævis celebrans convivia mensis

145

hoc loco reperi scriptum, factum
Diaspes divaricatis cruribus τῶν υ. »

142. *Rapidus, Cyri dementia, Gyndes.* Menda scripturæ *Profuit, Tici, Cydnus, Ridnus, Cindus*, ne relatu quidem digna sunt. Gyndes fluvius est Babylonis, quem Cyrus iratus, ob submersum equum, in trecentos sexaginta alveos deductum, ita comminuit ut eum feminis quoque permeabilem faceret. Rex totam æstatem in opere consumpsit, et Babylonis opportunitatem reliquit vires augendi et colligendi.

143. *Radit Arectæos haud una per ostia campos.* Hic versus cum duobus sequentibus, ut videtur, a Cylenio inverso ordine legebatur ut tertius loco primi occurreret. Lumbenter cum Huschkio exclamaverim: « Ab hoc ulcere manum abstinere. » Sed varis lectiones et conjecture memorandæ sunt. Olim vulgo legebatur: *Cretæis ardens aut unda Caystria*, et inde a Mureto (id quod editiones veteres et scripti habent) *Carystia campis*, quod intelligebant de aquis ad Carystum Eubææ urbem. Sed quorsum pertinet *Cretæis campis*? Quomodo a Perside in Eubæam transiit uno saltu poeta? Scaliger e Cujaciano reposuit: « Ardet Arectæis aut unda perhospita campis. » Arectæi a Strabone memorantur, inque iis lacus ardentes τὸ δὲ τοῦ Νάρφα πρὸς καὶ τὰ κυρὰ. Heinsius principio emendabat, ut etiam Scaliger maluerat: « Ardet Arectæos aut unda per hospita campos, » ut jungerentur *per campos*. Heynius malit *unda parum hospita*,

quia omnia in eam injecta comburantur. Idem probabiliorē alteram Heinsii conjecturam laudat: « Radit Arectæos haud una per ostia campos. » Hanc scripturam optimus quisque suscepit, eandemque servavimus; sed conjectura mera est, ut nihil certi habeas. H. Voss. qua audacia est, testimonio Herodoti fretus versum subvertit hunc in modum: « Darnæos radens haud una per ostia. » Eligat, qui eligere potest. Librariorum inscitia præcipue nomina urbium, populorum, fluviorum deformavit, ut in quibusdam, ne divinando quidem sinceram lectionem adsequi possis.

144. *Nec qua.* Schæfferi liber, *Nec qua.* Pro *vago*, Vossii 5, *novo*; idem *Tomyris*; cæterum in mira varietate versatur nomen hoc; Herodoto Τόμυρις dicitur lib. I, cap. 205; Luciano in Charonte Τόμυρις; Valerio Maximo, lib. X, cap. 10, *Thamyris*; Paulo Orosio, lib. II, cap. 7, *Tomyris*. Cyrus ad fluvium Araxem ab illa superatus est. Adi Justinum, lib. I, cap. 8.

145. *Impia vel sævis celebrans.* Auctor est Herodot. III, c. 99, Persæ Indis populum versus Auro-ram, si quis ægrotaret, eum mactare solere atque ejus carnibus vesci, viri quidem viros, mulieris autem mulieres. Tum si quis sanus ad senium perveniret, eo itidem cæso epulari atque ob eam causam perpaucos istic senes reperiri. ΒΡΟΥΣΚΗ. — Vulgo editum *impia nec*. H. Voss. qui hoc modo τὴν qua desiderari existimat, e Monac. reposuit *vel*, ut sensus

Ultima vicinus Phœbo tenet arva Padæus ;
 Quaque Hebrus Tanaisque Getas rigat atque Mosynos.
 Quid moror ? Oceanus ponto qua continet orbem :
 Nulla tibi adversis regio sese offeret armis.
 Te manet invictus Romano Marte Britannus ,
 Teque interjecto mundi pars altera sole ;
 Nam circumfuso considit in aere tellus ,

150

inde a nos qua continuaretur ; Joh. Schrader. idem conjectura assecutus erat. Carriæ ad Val Flaccum , lib. VI, vers. 750, emendat, *Nec pia qui savis*. Sibi habeat istam textus depravationem.

146. *Padæus*. Ita et Regius ; in aliis *Pachæus*, *Phæreus*, *Padetus* ; edit. Vicent. *Baccheus* ; Guelf. 3, *Pæcheus*. Unus apud H. Voss. *vicinis* ; alius *arvæque*.

147. *Quaque Hebrus*. Brouckh. de orthographia nominis Histri multum disacerit, quem fluvium, ubi semel nominandi eam *Histrus* dixit, per hunc versum fluere jubet, quum antea Hebrus consensu omnium reciperetur. Sed exclamat Brouckhusius : « Quid Hebro Thraciæ fluvio cum Getis ? » H. Voss. ostendit nihil in hiesse, quod nos premat : Getæ quidem ad Danubium habitant ; pertinent autem ad montem Hæmum usque ; quinadeo olim Rhodopæum attingebant, unde factum, ut Hebrus memoratis Getis, tanquam eorum fluvius diceretur. Mosyni a Vossio expelluntur, quippe qui Ponti - Euxini orientale littus incoherent olim, neque cum Tanai bene jungerentur ; testibus Apollon. Rh. lib. II, vers. 379, 1015 ; Plin. Hist. Nat. VI, 4 ; Mela, lib. I, cap. 19 ; et variant sane libri in *Mosinos*, *Musinos*, *Maginos*, *Magiros*, *Magistros*, *Magaros*, *Magios*, *Molosos* :

unde Voss. conjiciens, *atque Gelonos*, vel *atque Agathyrsos*, prius in textum recepit, quasi ex ipsis scripturæ mendis, appareret. Ego vero quid similitudinis intersit inter varias illas corruptasque voces et *Gelonos* non video. Itaque *Mosynos* in pristina sede manere sivi, integrumque negotium in perditis atque desperatis habui.

148. *Quid moror ?* Is. Vos. primus *Quis*, pariterque Lips. Hic etiam pro *qua* habet vocem inexplicabilem *opia*. Duo Brouckh. *orbes*. HUSCHK.

149. *Regio sese offeret armis*. Lips. *regno*. Unus Gebh. *efferet*, alter *afferet* ; edit. Vicent. *effert*. Paris. : « Nulla tibi adversis regio se offerret in armis. »

150. *Invictus Britannus*. Hor. Epod. VII, vs. 7, *intactus Britannus*. Cæsaris escensione Britannos non domitos fuisse, omnibus notum est.

151. *Interjecto mundi pars altera sole*. Intellige terras ultra tropicum, sive ultra zonam torridam, in qua solia via seu orbita est. HEYN.

152. *Circumfuso considit in aere tellus*. *Considit* ex emendatione Heinsii recepit Brouckh. antea legebatur *consistit*. Heynius, in Observationibus, *et consistit* damnatum noluit, et Heinsium audaciæ arguit. Accedunt nunc Heinsii conjecturæ codices Ask. et et Goth. Cæterum vide Heinsium ad Ovid. Fast. lib.

Et quinque in partes toto disponitur orbe :
 Atque duæ gelido vastantur frigore semper.
 Illic et densa tellus absconditur umbra ,
 Et nulla incepto perlabitur unda liquore ,
 Sed durata riget densam in glaciemque nivemque ;
 Quippe ubi non unquam Titan superingerit ortus.
 At media est Phœbi semper subjecta calori ,

155

I, vs. 110, et lib. V, vs. 13 : « Pondere terra suo subsedit et æquora traxit. » Heynius sensum de situ ac loco capit, qui terræ assignatus est; pariterque Ovidium auxilio vocat, Metam. lib. I, vers. 54 : Illic et nebulas, illic consistere nubes Jussit. »

153. *Toto disponitur orbe.* Guelf. 1, ed. Rom. Venet. 1491, 1493, Ald. pr. *totus orbis*; Ald. 1515, *totos orbis*; edit. min. ann. 1472 : « Et quicumque in partes totus disponitur orbe. » Scaliger e melioribus nostram reduxit lectionem, quam jam commendaverat Statius, et quæ inest Guelf. 2, 3, ac Corvin. Varro Atacinus in chorographia apud Isidorum, (vid. Wernsdorf. Poetæ Latini minores, tom. V, part. III, pag. 1403) : « Et quinque ætherius zonis accingitur orbis ; At vastant imas hiemes mediamque calores. Sic terræ extremas inter mediamque coluntur, Qua solis calido nunquam rota serveat igne. »

154. *Gelido.* Cod. Lips. et edit. Vicent. *gelide*; Zwic. 1, *gelida*.

155. *Illic et densa* etc. Arborum umbram ridicule intelligebat Passeratius, quum de caligine sermo sit, eodem modo ac apud Virg. Georg. lib. III, vs. 357 : « Tum sol pallentes haud unquam discutit umbras. »

156. *Nulla incepto* etc. De aqua labi incipiente loquitur, quæ statim gelu vincitur. Sunt qui contendunt

incepto liquore ferri non posse. At Brouckh. optime illos refellit, exempla referens. Libri nihil variant, nisi unus qui *incepto*, et alter qui *intecto* habet. — Wakefieldius, ad Lucret. lib. III, 1055, h. loc. ita emendat : « Illic extensa tellus absconditur umbra, Et nulla incerto perlabitur unda liquore, » additque ; « in primo versu libri habent *Et densa, sed densam* statim sequitur. » Sed ista vocis repetitio non persuadet. Cæterum non inficias iverim *extensa* dici posse, ut demonstrat Huschkius, sed queritur cur aliquid emutandum.

157. *Sed durata riget.* In Bern. *dura rigent*.

158. *Titan superingerit ortus.* Scaliger e suis, quibus adde Guelf. 2, 3, Corvin. et septem libros apud H. Voss. ediderat *superegerit*. Passeratius hinc faciebat *superexerit*. In duobus apud Voss. *non nunquam*; pro *ubi* in nonnullis *ibi*, mutavit e libris Statius. Festus Avienus, Descrip. Orb. Terr. vers. 62 : « Vix hebes hæ oras ardor Titanus adflat : Vix evecta dies inluminat, omneque late Pingue tenebrosa cælum subtexitur æthra. » Adi quoque Varronem, de Re R., lib. I, cap. 2. Lotichius imitatione sua comprobavit *superingerit* : « Nunc autem tepidos Phœbus superingerit ortus, etc. »

159. *Subjecta calori.* Unus Vossii *colori*.

Seu propior terris æstivum fertur in orbem,
 Seu celer hibernas præperat decurrere lucas.
 Non ergo presso tellus consurgit aratro,
 Nec frugem segetes præbent, nec pabula terræ.
 Non illic colit arva Deus Bacchusve, Ceresve,
 Nulla nec exustas habitant animalia partes.

160

165

160. *Seu propior terris.* Paris. *proprior*; unus. Angl. et Lips. *terras*. — *Æstivum fertur in orbem.* Percurrit illud spatium versus Tropicum Cancri, quod, quum emetitur, apud nos æstas est. Dixit illud *orbem*, quia in orbem emundo sol peragrat. HEYN.

161. *Decurrere lucas.* Libri nonnulli habent *noctes*; omnino falsum; hieme enim noctes longæ sunt, dies contra breves. Ipse Virgilius, Georg. lib. II, vers. 481: « Quid tantum Oceano properent se tingere soles Hiberni, vel quæ tardis mora noctibus obstet. » Ed. Rom. Brix. Venet. 1491, 1493, *properet deducere noctes* sed longe præstat *et decurrere* ut supra, vs. 51: « dum terna per orbem Sæcula fertilibus Titan decurrerit horis. » Pacuvius apud Varronem de L. L. lib. V, c. 2: « Exorto jubare, noctis decurso itinere. » Wakefieldius versus 159 huic submittit, quod etiam Huschk. placet; ego non intelligo, cur aliquid loco movendum sit.

162. *Presso tellus consurgit aratro.* Cyllenius e pluribus libris legerat *ezurgit*. Idem nuper fecit H. Vossius; sed *consurgere* tellus videtur per sukos qui *suscitari* dicuntur Virgilio, Georg. lib. I, vs. 97. — Plinius, Epist. V, vi, § 10: « Tantis glebis tenacissimum solum, quum primum prosecatur, adsurgit, ut nono demum sulco perdometur. » Pindarus, Pyth. IV, vs. 405: ὁρᾷς δ' αὐλακὸς ἐν-
 σκαυῶσαις Πλαυν' ἀναβλακῶσαις δ' ὀργνικὸν
 ἄχιζι γῶτον γᾶς. Hom. denique Odys.

lib. XVIII, vers. 373: εἴνε δ' ἐνὶ
 βῶλῳ ἀρότρῳ.

163. *Præbent, nec.* Corvin. Guelf. 2, et Hamb. *neque*. H. Vossius cui *terræ* non idoneum vocabulum videtur, ad pascua designanda quæ plerumque inter silvas et saltus sunt, conjicit *tesqua*, admodum infelicit. *Terræ* non idem hic significant, quod ἄρουραι apud Hesiodum; summendæ sunt contra pro tellure quæ pabula negat.

164. *Bacchusve Ceresve.* Vossianus quintus *Bacchusve Ceresque*. — Neque vinum, nec frumentum propter solis æstus illic gignitur. BACH.

165. *Nulla nec exustas* etc. Unus Colbertinus habet *ulla*, et sic infra Carm. XIII, 4. H. Voss. *nulla per* edidit ex ingenio. Heynius existimat græcum loquendi morem secutum esse Nostrum, perinde ac Propert. lib. II, El. XVIII, vs. 32: « Absenti nemo ne nocuisse velit. » Idem Heynius ad vs. 128 scripserat: « Duplex hæc negatio locum habet in repetitione particulæ; est enim quasi distinguendum: *Nulla nec avis, nec quadrupes*. Unde valde dubito de varietate lectionis, vs. 165. » Huschk. notat illum suam ipsius observationem evertisse, citando Propertii loco. Apud Latinos interdum duæ negationes fortiter negant etiam sine repetitione illa. Huschkium sequi libet de his docentem; pergit enim hoc modo: « Negativas duas pro negativa una accipiendas Varro monstra-

Fertilis hanc inter posita est, interque rigentes,
 Nostraque, et huic adversa solo pars altera nostro;
 Quas similes utrinque tenens vicinia cæli
 Temperat, alter et alterius vires necat aer.
 Hinc placidus nobis per tempora vertitur annus.

170

vit de vita populi romani, lib. II: « Qua abstinentia viri mulieresque Romanæ fuerint, quod a rege munera eorum noluerit nemo accipere. » Terept. Andr. act. I, sc. II, vera. 35, omnino, ut commode monet Wittenbachius, Bib. critic. XII, p. 5: « Constructionum negantium tanta est varietas, ut multæ illarum formæ nondum satis teneantur, nec Grammaticorum libris ad rationem revocatæ tradantur. » Vide Muret. ad Catull. Carm. IV, vs. 4, et quos laudat Dukerus ad Florum, lib. III, cap. 17: « Nec ideo minus socii... desierunt. » Ingratus sonus præcipue H. Vossium impulit, ut *per rō* nec substitueret; sed perfrequens est concursus syllabarum *nec ex*, ut ostendit Huschkius e Propert. lib. III, El. 9; Virgil. Æn. lib. V, vs. 669 et 781, et Cicer. Orat. pro domo sua, cap. 14. Nonnulli libri *terras* habent pro *partes*; sed pro glossemate, habendum est.

166. *Rigentes*. Quidam libri *rigentem*. Hamb. *utroque rigentem*, quod H. Voss. suspicatur corruptum esse e verbis, et *utramque rigentem*. — Illa autem forma, ut *inter, inter* repetatur, ubi sollemnis usus et ipsa ratio unum tantum *inter* admittunt, passim a viris doctis observata est; imprimis Horatiana exempla, Serm. I, 7, 11, 12; et Ep. I, 2, 11, 12: ubi vide Bentl. ad quæ loca tuenda hic ipse versus e Tibullo affertur. HEYN.

167. *Huic adversa*. Patet cuicun-

que, poetam hic loqui de zona temperata australi. Unus Vossianus post *nostro* exhibet *est*; Monac. *sole*, corruptum e *sola*.

168. *Quas similes utrinque*. Brouckhusius et Heynius: « Quas utrinque tenens similiba. » Heynius ita explicat: « Quum cælum in utraque temperata zona tantumdem remotum est, *similis* pro *par*, ita ut *en utrinque*, ab utraque parte, habeant hinc gelidam, illinc fervidam cæli plagam: unde interposita plaga temperatum habet aerem. » Hæc quidem Heynius qui *similis* cum *vicinia* jungit. Nos autem *similes* amplexi interpretamur: quas similes zonas utriusque cæli plagæ vicinia et torridæ, et gelidæ temperat. Duo libri apud H. Voss. *utrinque*; unus *utroque*.

169. *Alter et alterius vires necat aer*. Solemni errore in omnibus fere libris et editionibus *negat*. Emendavit jam Statius post Muretum. Calor aeris ex torrida spirantis exstinguit, perimit, sive temperat frigus aeris qui ex frigida spirat. Ovid. Met. I, vs. 51: « Temperiemque dedit, mixta cum frigore flamma. » H. Vossius neglecta librorum fide, quorum tres emendationem *necat* firmant, immutavit ut... *necat*. Huschki. Lucani locum, lib. IX, 431, contra H. Vossium affert, cujus tamen conjectura sua ipsius debilitate corruit.

170. *Vertitur annus*. *Labitur* in quibusdam libris et ed. Scaliger e Cujac. revocavit *vertitur*, quod aptius ad anni quatuor tempora designanda:

Hinc et colla jugo didicit submittere taurus,
 Et lenta excelsos vitis conscendere ramos;
 Tondeturque seges maturos annua partus;
 Et ferro tellus, pontus confinditur ære:
 Quin etiam structis exsurgunt oppida muris.
 Ergo, ubi per claros ierint tua facta triumphos,

175

tempus enim *labitur*, præterit, ut apud Ovid. Art. Am. lib. III, vs. 65: « cito pede labitur ætas; » at *mutatæ* anni vicissitudines *vertuntur*.

171. *Hinc*. Brouckh. tacite e libris hanc lectionem restituit. Vulgo *hic*, quod ferri posset, si idem superiori versui redderes. Vossianus 5 *subnectere*, Regius pro *didicit* habet *dedidit*. — *Hinc*, scilicet propter temperatum aerem.

172. *Et lenta excelsos vitis*. De Italiæ vitibus vide Plinium, lib. XIV, cap. 1. Eborac. liber *lata*, perpetua variatione; sed *lenta* verum, quia complectitur arborem capreolis, palmitibus et per ramos adscendit. — Unus H. Vossii *et celsos*.

173. *Tondeturque seges* etc. Græca structura; sed non video quid in hoc versu Heynium Bachiumque offendere potuerit, neque intelligo quid cum duplicibus metaphoris sibi velint. Noster, lib. II, El. 1, vs. 48, dixit: « Deponit flavas annua terra comas, » idem hoc est, quod *tondetur*. Virgil. Georg. lib. IV, 137, de Corycio sene: « Ille comam mollis jam tum tondebat acanthi. » Idem, lib. I, 289: « Nocte leves melius stipulæ, nocte arida prata Tondentur. »

174. *Pontus confunditur ære*. Multi *confunditur*, etiam *contunditur*; Guelf. 2 pro v. lect. *conscinditur*. *Æs* navium rostra designat. Heyn. conjici posse putat *ut ferro tellus subintelligendum ita pontus confinditur ære*. At nulla emendatione opus est.

175. *Structis exsurgunt oppida muris*. Heinsii liber *estructis*; Goth. *extinctis*; Brouckh. in duobus *consurgunt* habebat, adstipulantibus uno Stat. et Colb. — Heynius quoque optat *consurgunt*. H. Vossius idem textui immisit laudatque Ovid. Met. XV, vs. 431; Lucan. lib. III, vs. 379, et Propert. lib. IV, Eleg. 1, vs. 125. Bach. Vossium secutus est, Huscikius autem *exsurgunt* servavit, Livii locum, lib. VI, cap. 4, afferens: *exsurgere ædificiis*. — Paris. Lips. cum aliis *exurgit*.

176. *Per claros ierint*. Omnes libri editi ante Scaligerum habent: « Ergo ubi præclaros poscent tua facta triumphos. » Scripti eadem præbebant, exceptis perpaucis. Quidam etiam *sata pro facta*, quod Heynius probat. Idem primum *poscent* defendebat, mox vero correxit *mereant*; Cujac. *præclaros ierint*; Vossius 1, *per claros ierint sua*; Cod. Lips.: « Ergo ubi præclaros posierint tua facta triumphos, » ita ut duplicem lectionem. *poscent* et *ierint* in unam confundat. Scaliger nostram refinxit lectionem. Eodem modo Ovid. A. A. lib. III, vs. 87: « Ite per exemplum, genus o mortale, dearum. » Statius Achil. lib. I, vers. 4: « Nos ire per omnem, Sic amor est, heroa velis. » Heynio hæc parum accommodata esse videntur; itaque alia affert Ovidii, Fast. lib. I, vers. 15: « Adnue conanti per laudes ire tuorum, » et Trist. lib. V, 19, vs. 32: « Per titu-

Solus utroque idem diceris magnus in orbe.
 Non ego sum satis ad tantæ præconia laudis,
 Ipse mihi non si præscribat carmina Phœbus.
 Est tibi, qui possit magnis se accingere rebus, 180
 Valgius; æterno propior non alter Homero.
 Languida non noster peragit labor otia, quamvis

lum vetiti nominis ire cupit. » Trist. lib. II, vs. 168: « Per tua, perque sui facta parentis cant; » Consol. ad Liviam, 413: « Perque annos diuturnus eas fratriſque tuosque, » at nullum Heynio inter hæc exempla, ad locum nostrum facere videtur. Huschkus ait: *facta paulo insolentius per triumphos eunt.* Cicero pro Balbo c. 6, de Pompeio: « Cujus res gestæ omnes gentes cum clarissima victoria terra marique *peragrassent*: cujus tres triumphi testes essent, totum orbem terrarum nostro imperio teneri. »

177. *Solus utroque... in orbe.* Brouckhus. Asiam intelligit et Europam, Varronemque, Sallustium, Orosium et alios convocat, ut opinionem hanc tueantur; sed existimo illum rem altius, quam par erat, repetiisse: in promptu enim est, quid poeta voluerit, qui vix absoluta sonarum descriptione, certo nihil aliud hoc loco significavit quam utramque temperatam... Regius cum septem apud Brouckh. et Guelf. 3, *maximus orbe.* Vossiani 3, 4, 5, et Monac. idem habent; unde H. Voss. ita edidit; non potuit tamen, quin conjecturam excogitaret: « Solus utrique idem diceris maximus orbi. »

178. *Non... sum satis.* Lucanus, lib. I, vers. 66: « Tu satis ad vires Romana in carmina dandas. »

179. *Si præscribat carmina Phœbus.* Passeratius explicat: « Præcipiat et monstret, ut scribendi magister dis-

cupulo, quomodo scribendi componendique versus; » quod Vossio absurdum visum est; itaque edidit, *non si præstabit*, e duobus Brouckh. et Goth. Et hoc interpretatur ut Apollo, eodem modo quo lib. II, EL. v, vs. 2, 4, poetæ modos et verba præludens indicet. Sed incassum tantam ingenii impensam fecit doctus vir. *Præscribere* autem nihil aliud est quam *docere*; vide Cicero. Div. lib. II, 59: deinde *præstare alicui carmina* pro *præbere* nemo dixit nec dicere potuit. Denique temporum consecutio vel *præstet* vel *præstiterit* postulare.

180. *Se accingere.* De iis qui magnum aliquid moliantur, conantur, Virgil. Georg. lib. III, vs. 46: « Mor tamen ardentes accingar dicere pugnas. »

181. *Valgius.* T. Valgius Rufus scripsit multa, quæ invida sæcula perdiderunt, ut de tanto homine nunc, nihil nisi nomen supersit. Horat. Sat. lib. I, 10, vers. 81, et Od. lib. II, 9, illum maximis laudibus extollit. De Valgio docte disserit Brouckh. et memorat ejus elegos, epigrammata et bucolica. Cave poetam cum Caio Valgio Rufo confundas, quem Plinius inter eos nominat, qui latine de usu herbarum scripserunt. Fuit autem hic Caius consul suffectus in locum M. Valerii Barbati, in magistratu mortui, A. U. DCCXLI.

182. *Languida non noster.* Brou-

Fortuna, ut mos est illi, me adversa fatiget;
 Nam mihi quum magnis opibus domus alta niteret,
 Cui fuerant flavi ditantes ordine sulci
 Horrea, secundas ad deficientia messes,

185

ckhus. ex Lipsii Excerpt. *languida nam noster*, hæc subiiciens: « Ideo Valgii humeros illi oneri subicit, quod ipse laborem refugiat, consocius sibi virtum exiguarum, atque otium sectetur, quamvis in re non lautissima. » Sed nostra lectio librorum consensu gaudet; diverso sensu, sed pariter idoneo. Heynius legi mallet *languida nec noster*, ut *nec sit non tamen*; idem fecit Voas. consentiente codice Corvin. Heynius quoque *peraget* proposuit.

183. *Fortuna, ut mos est illi.* Te ad Tibulli vitam refer: inibi enim declaravimus quid de hoc versu statuendum esset... Heynio sententia manca videtur, desideratque ille ut *mos est illi affligere bonos*. H. Voas. novum versum Tibulliano substituit e somniis suis, quæ semper librariorum ineptum ostendunt, ut eum ineptius onerent. Edidit ille *Fortuna ut mos est, Musis adversa fatigat*. Editoribus fere omnibus verba *ut mos est illi* suspecta sunt, et uncis inclusa, quasi nullum sensum habeant probum. At Lucilius apud Stephanum, p. 164: « Altas frontibus immissas, ut mos fuit illis. » Horat. Satyr. lib. I, iv, vs. 95: *defendas, ut tunc est mos*. Livius, lib. V, cap. 39: « Postremo cæsorum spolia legere, armorumque cumulos, ut mos eis est, coacervare. » Huschk. quoque emendationem affert: « Fortuna ut nosti semper me adversa fatiget. » Exemplo Horatii fretus ut *ipse nosti curiosus*. Epod. XVII, vers. 77. Schefferi liber habet: « Fortuna ut mos illi semper adversa fatiget. » In

quibusdam libris *fatigat*, quod amplexus est Bachius.

184. *Domus alta niteret*. Hor. Sat. lib. II, v, vs. 12: « Res ubi magnanimitet domino sene. » Contra in paupertate omnia *squalent, sordescunt*. — In Goth. *dotibus pro opibus*.

185. *Ditantes ordine sulci*. Seu ordinem sulcorum animo subicias, seu *ditantes ordine* jungas, quia tempore ægetes quæque suo, non cunctæ simul, maturescunt, ut Brouckhus. faciebat. HERN. Ayrmann. emendat *distantes ordine*. Heinsius etiam *sulcos* tentabat, conjiciens: « Cui fuerant flavi ditantes horrea culmi. » Heynius ait: in Tibullo si quid tentandum putarem, *refingerem rō ordine in horrea* ut repeteretur idem vocabulum: *ditantes horrea sulci, horrea* etc. Licet in hoc carmine quidvis, etiam salvo Tibullo, *refingere* possis, nihil hoc loco mutandum censeo, ex ipsa Heynii interpretatione, quæ servandæ voci *ordine* inservire potest vel maxime; in Mon. *qui*; in Bern. *cum*; unus Brouckh. *alti pro flavi*.

186. *Horrea...deficientia*. Heynio sunt minora, non satis ampla. Olim vulgo in omnibus legebatur *secundis indeficientia mensis*. Messis erat in Cujaciano. Heinsius varie tentabat locum. Ayrmann. in vita Tibulli § 7, legit: « Horrea secundas et deficientia messes. » Crusius vero, « Horrea secundas nec deficientia messes. » In Regio: « Ordea secundis indeficientia mensis. » Heynius notat legi posse, *secundas in deficientia messes*, ut dicitur: *deficit pe-*

Cuique pecus denso pascebant agmine colles,
 Et domino satis, et nimium furique lupoque :
 Nunc desiderium superest ; nam cura novatur ,
 Quum memor anteactos semper dolor admonet annos. 190
 Sed licet asperiora cadant , spoliisque relictis ,
 Non te deficient nostræ memorare Camœnæ.

cunia insumtus. Emendationem quæ Scaligero tribuitur, jam Perreius Aldinæ adscripserat, et Ed. Gryph. 1573 in margine habet. Monach. nec hunc nec sequentem versum exprimit.

187. *Agmine.* Sic edit. principes. Venet. 1475, 1491, 93. Vicent. et Reg. Lep. *agmina*, quo Passeratius inductus est, ut emendaret : « Cuique pecu denso pascebant agmina colles. » Heinsius corrigebat *cui pecoris*, ut esset *satis pecoris*. Askew. ordine habet Goth. *valles* pro *colles*.

188. *Nimium.* Bern. *nimio*.

189. *Nam cura novatur.* Conjicit Heyn. τὴν nunc a poeta iteratum fuisse. H. Voss. sine dubitatione *id* τὴν nam in textu substituit.

190. *Admonet annos.* Brouckhus. e quindecim libris *admovet* prætulit, ut elegantius. Heinsius legebat : « Quum memori anteactos semper dolor admovet annos. » Cæterum magna est lectionis varietas : in plerisque legitur : « Quum memor accitos semper dolor admonet annos. » *Anteactos* e suo reposuit Scaliger. Edit. Rom. cum duobus italicis *attritos*. Douza *accisos*. . . *annos* olim emendabat, quod non displicet Heynio, dummodo *annum* accipias de proventu annuo : addit tamen Heynius, res in vado esset, si *accisos agros* legeres ; in duobus Statianis uno Brouckhus., unoque Heinsii etiam Guelf. 2, *accitus*, quorsum alludunt tres alii, in quibus *attri-*

tus ; unde Heynius legi posse dicit : « Quum memori accitus semper dolor admovet annos. » *Admonere* dicitur quidquid aliquo cum aculeo teloque in memoriam redit. Sallust. Jug. 79, *eam rem locus admonuit* ; Ovid. Met. XIV, vs. 465 : « Admonitu luctus renovantur ; » Tibullus ; lib. I, El. v, vers. 40 : « Admonuit dominæ deseruitque Venus. » Huschkus τὸ *accitus* merito falsum esse sic declarat : « suspicor in libro aliquo scriptum fuisse *aticos*, id est, *antiquos*, ut *cocus* scribebant pro *coquus*. item *colidie* pro *quotidie* jam illud quam facile mutari potuerit in *acitos* vel *accitos* nemo non videt, quum litteræ *c* et *t* paululum differant in libris scriptis, ut sæpe nescias utrum *arces* legendum sit, an *artes*. Ergo optio nunc datur eligendi sive *antiquos*, sive *anteactos*, quorum alterum alterius interpretatio est. Nam *antiquum* dicitur universe pro *præterito* etiam brevissimo tempore. Mihi lectio *anteactos* retinenda videbatur, confirmata etiam codice Vindob.»

191. *Spolierque relictis.* Cerda ad Æn. VI, vs. 168, supplet *annis*, ridicule. Cod. Paris. edit. min. anni 1472. Venet. Reg. Lep. *relictus*.

192. *Non te deficient Camænæ.* Propert. lib. I, El. VIII, vs. 23 : « Nec me deficit nautas rogitare citatos. » Unus liber *defient*. Eiusdem prorsus sententiæ est vers. 203 : « Nulla mihi statuen tfinem te fata canendi. »

Nec solum tibi Pierii tribuentur honores :

Pro te vel rapidas ausim maris ire per undas ,

Adversis hiberna licet tumeant freta ventis ;

195

Pro te vel solus densis subsistere turmis ,

Vel parvum Ætnæ corpus committere flammæ.

193. *Nec solum tibi Pierii.* Ex uno Matii libro Brouckh. ordinem invertit. *Nec tibi Pierii solum* ; accedunt duo Vossiani. *Nec solum* subsistere potest, quamquam non sequente *verum etiam*.

194. *Rapidus ausim... maris... undas.* Ed. min. an. 1472 *ausum*; Hamb. *per te... ausum. Rapidas maris undas* et hoc loco sicco pede transierunt editores, ut supra vs. 126; vide lib. I, Eleg. II, vers. 42, ubi quidam libri *rabido* habent, sicut hoc loco *rabidas* pro *rapidas* cod. VVitt. Etiam vs. 126 Guyetus *rabidum* corrigebat, obnitente Heinsio. HUSCHK.

195. *Adversis* etc. Cod. Lips. tres hos versus inverso ordine exhibet. *Vel parvum... Pro te... Adversis.* Similis confusio est in libris Voss. 1, 4, et Goth. HUSCHK.

196. *Densis subsistere turmis.* Burmann. jun. optat *Densas subsistere turmas* ; H. Voss. e quibusdam libris *densis* ante *solus* posuit ; Guarn. *Pro te densis vel solus* ; quidam libri *obsistere*, procul a vi verbi *subsistendi*. D. Brutus, lib. II, ad fam. Ep. 10 : « Non si Varronis thesauros haberem, subsistere sumtui possem. » Livius, lib. XXVII, cap. 7 : « Maxime movit Patres Asdrubalis transitus in Italiam, vix Annibali atque ejus armis subsistentem. »

197. *Vel parvum... corpus.* Inter tot doctorum diversas sententias, vulgatam servare præstat, quæ si ridicula, eidem fato obnoxia erit, cui fere integrum hoc carmen. D'Or-

ville ad Chariton. p. 636, inquit : « corpusculum ibi suum vocat *parvum* respectu magnæ et immensæ illius flammæ, quæ in montis Ætnæ barathro ardebat. » Manil. lib. V, vs. 592, de Andromeda : « Quantula præda maris ! » Alii quidam peritica adhibita poetam ipsum humilioris stature fuisse volunt ; Brouckh. tamen obstat, per quem hanc interpretationem admittere minus licet. Qui fieri posset enim, ut Tibullus parvus fuerit quem Horatius *formosum* dixit ; tales homines *venusti* potius et *belli*, quam *formosi* dicuntur. Bach. *parvum* non ad corporis figuram, sed ad juvenilem ætatem refert. Sed si Tibullus tandem auctor putandus est, certo non juvenis hoc carmen scripsit : licet enim etiam puero dignum sit : vers. 190, anteactos memorat annos, illos sane per quos vitam degerat omnibus commodis instructam. Ridicula est vulgata lectio, ut eo ipso eam pro vera habeam ; adde quod omnes omnium libri consentiant, et jam satis erit ad emendationes rejiciendas quas quisque ex ingenio protulit. Heinsius *vel par sim.* Quidni *possim* ? junior Burmannus *prorum* : equidem doleo quod metrum impedimento fuerit quominus aliquis Pseudo-Tibullum Ætnæ *resupinum* immitteret. Brouckh. *vel pavidum* edidit ; H. Voss. *nec pavidum*, quod cordi melius, quam corpori convenire notat Heynius, favente Brouckhusio, sed difficultatem loci ope-

Sum quodcumque, tuum est : nostrî si parvula cura.

Sit tibi quanta libet; si sit modo : non mihi regna

Lydia, non magni potior sit fama Gylippi; 200

Posse Meleteas nec mallem mittere chartas.

Quod tibi si versus noster totusve minorve,

Vel bene sit notus, summo vel ineret in ore :

distinctionis admodum doctæ eludente. Huschkîus, *nec parcam* proponit; at mera est conjectura. Cæterum unus Angl. habet *æternæ*; Lips. *enæ*; Ed. Reg. Lep. *Elhna*; unus Statii *submittere*.

198. *Nostrî si parvula cura*. Heinsius: *nostrî sit parvula cura*; hunc Brouckh. et Heyn. secuti sunt. At Voss. Bach. et Huschkîus *si* prætulere e libris optimisque editionibus.

199. *Si sit modo*. Ed. Lips. cum aliis, *si sint*; Rom. cum Venet. *sic sit*; Vossii 4, *nunc pro non*.

200. *Non magni potior sit fama Gylippi*. Vide Plutarch. in Vita Nicæ; Justin. lib. IV, cap. 4, 5; Paulum Orosium, lib. II, cap. 14. — In Goth. *Mihi pro sit*. Cod. Lips. et Heins. *Gulippi*. Cyllenius ita: quidam *Philippi* legunt patris Alexandri Magni, qui multa memoratusempiterno digna fecit.

201. *Meleteas nec mallem mittere chartas*. Brouckhus. edidit *vincere*, Scaligerum secutus, qui e Cujac. ita reposuerat; in reliquis fere omnibus *mittere*, eodem sensu quo *emitte*re, in vulgus edere. Auctor Ciris vers. 92 de suo poemate loquens: « cantus meditantî mittere certos. » In duobus Italicis est *emittere*, quod usitatius. Plinius, lib. I, Epist. 11: « Libelli, quos emisimus, dicuntur in manibus esse. » In Guarn. *dimittere*. H. Vossius edidit, *nec malim emittere*. Invenitur etiam *tangere*, fortasse pro *attingere*. Ed. maj.

ann. 1472, *melletheas ... barchas*; minor *posse melletheas*; sic unus Vossius et ed. Reg. Lep.—Cod. Lips. et duo Voss. *tardas*. Paris. « Posse Meleteas mallem quoque mittere chartas. » Huschkîo si accredas, scripsit Tibullus: « Posse meleteas nec mallem pangere chartas; » ut Mart. lib. XI, III, vs. 7: « At quam victuras poteramus pangere chartas. » Conjecturam *malim*, quæ H. Vossii est, plane rejicit Huschkîus.—*Meleteas chartas* vocat, quæ Homericæ sunt. Fluvius enim Μῆλῆς, poetico loquendi more Homeri pater dicebatur; inde ille Μῆλῆς dictus. Brouckhusius nummum describit Amastrianorum, in cujus una facie Homerus diadematus ac bene barbatus; in altera fluvius Meles urnæ innixus, cum lyra supra genu dextrum erecta. Vide Spanh. de Usu ac Præst. Numism. pag. 488.

202. *Quod tibi si ... totusve*. Rom. ed. *sit*; mox Guelf. 1, 4, *notusve*; Hamb. *totus nosterve* inverso ordine. Vindob. in margine, *Cum tibi*. Nullus fere editor hunc locum præterit, quin eum jurgiis meritis peteret. Heinsius emendavit *minorve*, quum *minusve* legeretur. Recepi-mus quidem, sed nihil emolumenti inde retulimus in versu tam sordido ac corrupto.

203. *Vel bene sit notus*. Ita Brouckhusius e libris potioribus. Vulgo inde a Mureto *Vel bene si totus*; et in Aldinis Rom. Lips. ac Vicent. *si no-*

Nulla mihi statuent finem te fata canendi.

Quinetiam mea quum tumulus contexerit ossa,
Seu matura dies fato properat mihi mortem,

205

tus ineret in ore. Cod. Paris. edit. min. ann. 1472, Ald. *meret*; cod. Lips. edit. Reg. Lep. Venet. 1491, 1493, *meret*; Vicent. *inheret*. Hinc Muretus fecit *inerret*, quod legitur in Florentino, Stat. Hamb. Witt. et uno Brouckh. Hæc proba est locutio. Virgil. Cir. vs. 356: « multus ineptæ Virginis insolito sermo novus errat in ore. » Sed Scylla mendax varia comminiscitur, *hæsitante lingua*. Huic recte dicitur sermo errare in ore, vel inerrare ori. Num etiam patrono poetæ cujusdam versus vel carmen, cujus aliquam aliquando mentionem facit honorificam, *inerrat in ore*? non ego id crediderim. Immo accuratius dicas, carmen illi *hære in ore*. Ovid. Met. lib. X, vs. 204: « Semper eris mecum, memorique hærebis in ore. » Erunt igitur qui horum versuum auctorem scripsisse putent: « Vel bene sit notus, summo vel inhæreat ore; » ut habent Colot. tres Angl. cum edit. Vicent. *inheret in ore*: sed aliud est *memori in ore hære*, aliud *summo inhære*, vel *ori*. Illud est commemorari perpetuo; hoc, adhærescere linguæ, ita ut pronuntiari nequeat. Quod accidisset, credo, Messalæ, si quis ei tales versus obtulisset. Habebat vero auctor in votis, ut Messala hoc carmen interdum cum laude commemoraret, versus *in ore haberet* (Cicer. de Offic. lib. III, cap. 21) quod Græci dicunt *ἔχειν διὰ στόματος*. Hoc nos ad alteram lectionem reducit. Et satis docet prior sententia *Vel bene sit notus*, scripsisse illum *summo vel ineret in ore*. HUSCH.

204. *Statuent finem*. Unus Angl. *finem statuent*; H. Voss. ita edidit, ut expressius esset. Paris. et nonnulli *statuunt*.

205. *Mea quum tumulus contexerit ossa*. Ita Brouckh. secutus Muretum: antea legebatur, *mea tunc tumulus quum texerit ossa*. In duobus Italis: « Quinetiam tumulus mea quum contexerit ossa. » Edit. min. ann. 1472: « Quin etiam mea tunc tumulus seu texerit ossa. »

206. *Matura dies fato properat*. Scaliger e Cujac. reposuit *celerem*, libris omnibus contra facientibus, et *fato præbentibus*. H. Voss. Wunderlich. Bauer. Bach. veterem scripturam revocandam esse viderunt. Heyn. quamvis ejusdem sententiæ foret, emendationem Scaligeri non e textu ejecit. Huschk. pariter *celerem* edidit, quod præfert nisi pro *fato* legas *fati*. *dies fati*, τὸ παρὶς φανερὸν ἵμαρ (Æschyl. Coeph. vs. 608.) Ovid. Epist. I, vs. 114: « Extremum fati sustinet ille diem. » Virgil. Æneid. lib. XII, vers. 150: « Parcarumque dies et vis inimica propinquat. » Anth. Lat. tom. II, Ep. CCLXXXVII, p. 222: « Abrupit diræ sortis iniqua dies. » Hæc omnia concedo, sed quid ad rem? emendatione non eget locus. Brouckhus. multa exempla congegit, ut doceret hoc loco idem esse *matura*, quam præmatura, festinata, præcepta. Idem ostendit *properare* transitivo sensu usurpari apud optimum quemque scriptorem. Vide Propert. lib. II, Eleg. XXVIII, vs. 25; Virg. Georg. IV, 170. Possis apud Brouckhusium et alibi, innumera exempla legere,

Longa manet seu vita ; tamen , mutata figura
 Seu me finget equum rigidos percurrere campos
 Doctum ; seu tardi pecoris sim gloria taurus ;
 Sive ego per liquidum volucris vehar aera penna ;

210

jucunda quidem , sed hoc loco , ut in re satis liquida , supervacanea.

207. *Tamen*. Hoc cum *subtexam* in ultimo versu jungendum. Pythagoreorum doctrina in carmine assumitur , quod Heynium offendit merito , quum alias non nisi loca infera , Elysium et campi piorum memorari soleant. Heynio videtur locus ita constituendus esse , ut illa : *seu matura dies*.... *Longa manet seu vita* , *καρπυρία* dicta sint : sequentia vero jungenda cum superioribus hoc sensu : « Quin etiam tum , quum mortuus et sepultus ero (sive acerba , sive matura morte raptus) ; et (licet mortui) tamen figura mutata fuerit (sive ea me finget equum , hoc est , fingar equus vel taurus vel volucris) , quandocumque humanæ formæ reddar , tuas laudes canere pergam. » Exclamat lepide Heynius : Bene factum quid poeta talis in hominem non rediit , et plura , quod minabatur , carmina condidit ! Olim legebatur , *mutata figuram*. Statius , Scaliger , Brouckh. *figura* anteposuiere , quod nunc permultis libris firmatur.

208. *Rigidos percurrere campos*. Statius *riguos* malebat ; Brouckhus. pronuntiat : « *rigidi campi* non nisi hieme dicuntur ; » Heins. in *Advers.* castigavit , *gyro percurrere campos* ; quod recepit Brouckhus. multa de Gyro subjiciens , itemque de Hypodrome , qui *campus* non a planitie diceretur , sed a græco vocabulo Siculorum. Ii enim a flexu equorum Hippodromum *καμπόν* appellavere , ut illustris notat Scaliger. Sed hæc

omnia nihil ad rem ; Heinsii enim imitationem exsulare jubemus , servamusque *rigidos campos* , nulla hiemis formidine , qua nos refrigerare conatur Brouckhus. Heynius rem bene expedit , qui *rigidum* pro solo duro , solido , quo incedit equus , sumit. Idem ait pugnare inter *se gyro* et *percurrere* ; nam equus in gyrum circumactus , campum non percurrit. Cæterum Heinsii emendatio in Vossii primo adest. H. Voss. etiam superveniens , aliquid mutavit , reposuitque *gyros percurrere campo* , ut sit , velut apud Virgil. *carpere gyrum*. Bach. de veritate locutionis *percurrere gyros campo* admodum dubitat. Huschk. qui *rigidos* servavit , addit : friget sane lectio , sed in emendando hoc loco , *Infelix operam perdas*.

209. *Tardi pecoris sim gloria taurus*. Unus Statii *tardus* ; Bern. *tardis* ; H. Voss. ex ingenio *torvi* effudit , quia Virgilius dixerat , *optima torva forma bovis*. Ovid. Am. lib. I, vers. 290 : « Candidus armenti gloria taurus erat. »

210. *Per liquidum volucris vehar aera penna*. Emendarat Heinsius : *volucris vehar aera penna*. Recepere Brouckh. Heyn. H. Voss. edidit *volucris vehar aera pennis* ; inest sane *pennis* Vossiano 3 , *liquida volucris pennis* ; et in Hamb. *revolutus in aere pennis* ; sed , quod ait ille , hoc Heinsii emendatione venustius esse , non video. Adstipulatur Heinsio Voss. 1. Attamen recto iudicio pronuntiavit Voss. retinendum esse *volucris* , propter oppositionem *equas* , *taurus* ,

Quandocumque hominem me longa receperit ætas,
Inceptis de te subtexam carmina chartis.

volucris. Nos igitur cum Huschkio veter. edit. scripturam servavimus.

211. *Quandocumque hominem.* Sic fiber Cujacii. Vulgo, *In quemcumque hominem.* Mox Passeratius *refecerit* emendavit; in sexto Gebhardi *re-teserit*. Brouckh. Passeratii emendationem amplexus ait: « dicuntur autem *refici* ea quæ fuerant sublatæ. » Heynius notat: quid si alius malit *refixerit*, sed cur vulgatam non patiemur? Regius, *in quodcumque hominum*, quod quorum spectet non intelligo; nisi forte credas Tibullum spe in pristinam hominis formam redeundi ominocaruisse. Duo Statii, totidem Voss. Edit. Vicent. *In quæcumque.* Huschk. in margine ed. Reg. Lep. invenit: « Ineptissimum sit, dum bellua est, velle cantare eum. » Bene docet Heyn. quomodo varietas e *quandocumque* compendiosa scriptura oriri potuerit. Poeta

sæpenumero adverbium *quandocumque* in fronte versuum collocant. Horat. lib. I, Epist. xiv, vs. 17; Propert. lib. II, El. I, vs. 71; lib. II, El. xiii, vs. 17.

212. *Subtexam carmina chartis.* Nepos Attic. XVIII: « Sic familiarum originem *subtexuit*, ut ex eo clarorum virorum propagines possimus cognoscere. » Livius, lib. XXXVII, cap. 48: « Subtexit deinde fabula huic, etc. » Brouckhusium adeas, si tibi vacat; is enim te multa edocebit de verbis *texere*, *contexere*, *detexere*, *intexere*, *perplexere*; *retexere*. Unus Statii cum Guelf. 4, habet *nomina*; cod. Lips. *carmine*.—Tandem ad fastidiosi istius carminis finem perventum est; Tibulli certo non est, ne ejus ætati quidem tribuendum; nullum itaque argumentum, nullum documentum de philosophia Pythagorica inde hauservim.

CARMEN II. *

SULPICIA est tibi culta tuis, Mars magne, kalendis;

* Brouckhusius edicit: « Quæ nunc sequuntur poemata, ea non esse Tibulli vel ipsa dictio arguit. » Sane, modo admodum decretorio pronuntiat vir doctus: tu adi nostram Tibulli vitam, ubi quæcumque quæstio de carminibus et Elegis fusi-
us et maturius perpensa est. Nihil restat itaque, nisi ut quosdam titulos memoremus, qui in libris editionibusque conspiciuntur; in excerpt. Pocchi et Perreii communis est titulus libri quarti carminibus:

de amore Sulpicia et Cherinti. Cod. Lips. cum aliis, *Laus Sulpicia ad Martem*; in Witt. *Epistola ad Martem habet Sulpicia laudes*: edit. Vicent. *Hic liber de Amoris Sulpicia et Cherinti inscribitur.* Margo edit. Reg. Lep.: « Ego vero hæc carmina partim a puella scripta puto, partim a Tibullo; et quis scit an non Sulpicia cum Caleno Carminibus his lateat? »

1. *Sulpicia.* Miræ pulchritudinis puella fuit, Servii Sulpicii nobilis-

Spectatum e cælo, si sapis, ipse veni.
 Hoc Venus ignoscet; at tu, violente, caveto,
 Ne tibi miranti turpiter arma cadant.
 Illius ex oculis, quum vult exurere divos,
 Accendit geminas lampadas acer Amor.
 Illam, quidquid agit, quoquo vestigia movit,

5

simi et clarissimi viri filia, quam Cerinthus dilexit. Hanc miro cultu exornatam, ut kalendarum Martiarum diem festum ageret, celebrat Tibullus, Martemque precatur ut adesse velit eam spectaturus. *Tuis... kalendis.* Omnibus notum est mulieres et puellas kalendis Martiis a maritis amicisque munera accepisse, unde Horatius, lib. III, Od. 8: « Martiis coelebs quid agam kalendis; » insignis locus est Martialis, lib. V, Ep. 85.

2. *Si sapis.* Nimirum, si voluptati tunc consulas, si sensum elegantiae habes. Prop. lib. IV, El. VI, vs. 83: « Gaude, Crasse, nigras, si quid sapis, inter arenas. » Edit. Venet. 1475, et Reg. Lep. pro *sapis* habent *satis*. Roman. *ipse venit*. H. Voss. τὸ c expungit, ne forte credas Martem e cælo tanquam e fenestra spectaturum esse, qui e cælo venire debeat. Præpositionem tuentur libri omnes.

3. *Hoc Venus ignoscet.* Propert. lib. II, Eleg. XXVIII, vers. 33. Rom. contra metrum *ignosce: ac tu;* in Hamb. et Florent. *ignoscet sed:* perperam. Produci cæsura brevem syllabam obvia res est.

4. *Turpiter arma cadant.* Propert. lib. IV, Eleg. IV, vs. 22: « Interque oblitus excidit urna manus.

5. *Illius ex oculis.* Similia loca quæ huc referas non desunt. Brouckhus. postquam multa et veterum et recentiorum laudavit, exclamat: « Sed omnes istos, aut ego egregie

fallor, vicit Sulpicia. Quanti enim putas Amorem illum decurrere ad oculos puellæ formosæ, ut suas inde accendat faces, quibus non tantum homines, sed et ipsos deos immortales exurat? » Quod ad me attinet, ausim, timide tamen, nimis concinnitatis consecrationem hic agnoscere, perinde ac apud Pseudo-Musæum illum qui in carmine de Leandro: *ἔι δὲ καλικοὶ Τρεῖς χάρτας ψινεαυτο πικνύναι εἰς δὲ τις Ἑρως ὄφθαλμοῖς γελῶν ἑκατὼν χαρίτιστα τεθῆλει.* Menagius, Eleg. I:

Des beaux yeux d'Uranie il emprunte la flamme.

H. Voss. ne Amori liceret Deos omnes incendere edidit, *si quem vult urere divum;* et rursus aliquid de absorpta littera S excogitavit. *Quem* adest in Ed. Brix. et in uno Guelf. sed merum scripturæ mendum est.

6. *Geminas... lampadas.* Reg. Lep. cum aliis *lampades. Romana gemmas.*

7. *Illam, quidquid etc.* Regius *jam-jam;* Ed. Lips. cum nonnullis apud Brouckh. *quidquid vestigia.* Male liber Witt. Laudi cum Excerpt. Lips. *flectit* ut Ovid. Met. lib. I, vs. 370: « flectunt vestigia sanctæ Ad elabra deæ. » Heynius ait: « forte etiam tempus hoc melius conveniret alteri τὴ agit, nisi quod temporum permutatio doctiorem rationem redolet. » Ursini liber *tendit;* unus Angl. *monstrat;* præstat tamen *movit: vestigia enim moventur* æque ac *pedes.* Propert. lib. II, El. XXI, vs.

Componit furtim subsequiturque Decor :
 Seu solvit crines, fuis decet esse capillis;
 Seu compsit, comptis est veneranda comis.
 Urit, seu Tyria voluit procedere palla;
 Urit, seu nivea candida veste venit.
 Talis in æterno felix Vertumnus Olympe
 Mille habet ornatus, mille decenter habet.

10

6 : « quo movet illa pedes. » Seneca Thyest. vs. 420, « moves nolentem gradum. »

8. *Subsequiturque Decor. Regius consequitur.* Quint. Inst. I, cap. 11 : « non id agentes furtim decor ille discentibus traditus prosequatur. »

9. *Seu solvit crines.* Ed. Rom. *car-nes : fuis decet etiam capillis*, corrupte; H. Voss. ut sibilum vitaret *comptis, capillis*. edidit *fusam decet esse capillos*. Idem exempla induxit Virgil. *Æneid.* lib. X, vers. 838 : « fusus propexam in pectore barbam; » Sil. It. lib. IV, vers. 137, *fusus habenas*; lib. XIV, vers. 570, *fusa comas*; Valer. Flac. lib. III, vers. 314 : « laceras super ora mariti Fusa comas. » Huschk. conjicit legendum esse : *seu fudit crines : fuis decet esse capillis*. Quidni solvit servemus? Quis Tibullum hujus verbi usu prohibeat.

10. *Seu compsit, comptis.* Sic libri apud Huschk. non *comsit, comtis*. In Askew. legitur *veneranda Venus*, et in margine *comis*. Cf. Propert. lib. II, El. 1, vers. 7. Brouckh. ait : « agnoscia paratum Elegiæ Naso-nianæ; nam hoc repetitionis et conversionis artificium huic Sulmonen-si proprium fuit ac peculiare, prioribus istis nec tactum nec notum. » Nasute ! sed cur non etiam annum adscripsit, quo innotuit artificium illud.

11. *Seu Tyria voluit procedere pal-la.* Corvin. male *præcedere*; item unus Angl. et Voss. 5. Propert. lib. I, El. 11, vers. 1, *ornato procedere capillo*; Ovid. A. A. lib. III, vers. 180 : « Pulla decent niveas Alba decent fuscas. Sulpiciam vero quicun-que color æque decebat, ut formosissimam. Non possum quin insuper imitationem adscribam, quam BRATIN dedit :

Il faut brûler, quand de ses flots mouvans
 La plume ombre en dais sa tête enorgueillie ;
 Il faut brûler, quand l'haleine des vents
 Disperse ses cheveux sur sa gorge embellie.

12. *Urit* etc. In Vossiano quinto legitur hoc loco ultimus carminis octavi versus qui hoc carmen con-cludit, relegatis in quantum cæteris, ubi post versum decimum octavum leguntur. Eleganter hoc distichon vertit MOLLEVAUT :

On brûle, si la pourpre avec soin la décore ;
 Si c'est le lin modeste, il faut brûler encore.

13. *Æterno... Olympe.* Complures libri *ætherio* quod æque placet. Alii *externo*, perperam. Edit. princeps *Vertumnus*. Rom. *Vertimus*. Bernens. *venturus*.

14. *Mille habet* etc. Cf. Ovid. Am. lib. II, Eleg. v, vers. 43. Burm. ad Propert. lib. IV, Eleg. 11, vers. 47, emendat : « Mille habitus, formas mille decenter habet. » Sed ut ait Heynius, hoc est, variare versum non emendare. Cod. Lips. *mille à t*;

Sola puellarum digna est, cui mollia caris

15

Vellera det succis bis madefacta Tyros,

Possideatque, metit quidquid bene olentibus arvis

Cultor odoratæ dives Arabs segetis,

Et quascunque niger rubro de litore gemmas

Proximus Eois colligit Indus aquis.

20

Hanc vos, Pierides, festis cantate kalendis,

unde ortæ lectiones falsæ *Mille hanc, Mille hæc.*

15. *Digna est cui.* Abest a Regio est.

16. *Succis det madefacta.* Brouckh. ait: « non *succis*, sed *facis* scribendum est » et ita conjecerat Hein- sius. Valpius revocavit *succis* quia illi tribuuntur conchyliis et ceteris piscibus præsertim testa munitis. In Guelf. 3, et Monac. *ter madefacta*, ex quo H. Voss. effecit *permadefacta*: at Horatius Epod. XII, vs. 21: « Muricibus Tyriis iteratæ vellera lana. » Possim ex aliis innumeris ostendere *his* solam esse probabilem lectionem. Nihilominus Huschk. ex uno Vossii de exoptat, quia eodem modo libri variant apud Ovid. A. A. lib. III, vs. 170: « Nec quæ bis Tyrio murice, lana, rubes; » ubi libri plurimi habent *de Tyrio*. Martialis quidem cecinit, lib. XIII, 87: « Sanguine de nostro tinctas lacernas. » Sed cur Tibullo idem scribendum fuerit, quod longo post tempore scripturus erat Martialis, non addidit doctus vir.

17. *Bene olentibus arvis.* Vossian. 1, pro *bene* exhibet *unde*; 4, *ois*, in margine *arvis*; Vindob. *herbis*.

18. *Odoratæ segetis.* Edit. Rom. *Adoratæ segetis*.

19. *Rubro litore gemmas.* Brouckh. exemplis fultus prætulit *conchas* e libris, quorum est VVittianus prior,

inter optimos non postremus. Idem fecit et Heynius addens: « nam in mari margaritæ, non gemmæ leguntur. » H. Voss. hanc doctrinam subvertit Curtiique locum laudat, lib. VIII, cap. 9: « gemmas margaritasque mare litoribus infundit. » Propert. lib. I, Eleg. xiv, vers. 12: « Et legitur rubris gemma sub sequoribus; » idem lib. III, El. iv, vs. 2: « Et freta gemmiferi findere classe maris. » Claudian. XXIV, vers. 74: « Cantaber Oceanus vicino litore gemmas Exspuit. » Unus Scalig. *nigro. Venet. ruber... gemma*, mendose.

20. *Indus aquis.* Sub Indi appellatione Æthiops intelligendus. Notissimus enim vocis *Indorum* et *Indis* usus: possis etiam *rubro litore* latius extendere et ipsos Indos orientales intelligere. . . . *equis* Scaligeri emendationem, cur reciperemus non video. Solutus enim Voss. 3 eam tuetur, reliquis omnibus contra nitentibus. Exempla adferunt alterius lectionis sectatores; verum hæc etiam nobis in prompta sunt. Prop. lib. IV, Eleg. iij, vers. 10: « Ustus et Eoa decolor Indus aqua. » Strabo scripsit vi aquarum nigros fieri Æthiopes, et idem de nautis refert Ovid. A. A. lib. I, vers. 723: quod intelligi, aqua radios solis repulsante.

21. *Festis... kalendis.* Edit. Rom. *vestris*.

Et testudinea, Phœbe, superbe lyra.

Hoc solemne sacrum multos celebretur in annos.

Dignior est vestro nulla puella choro.

22. *Superbe*. Edit. princeps *superba*; Reg. Lep. *supba*; similis est versus infra, cap. 4, 2: «Huc ades intonsa, Phœbe, superbe corna.»

23. *Hoc... celebretur*. Sic est vetus scriptura, eaque proba. Scaliger edidit *consumet*, ut esset pro *consummet*; in libris tamen plerumque adest *Hoc sumet*. At, *celebretur* in uno Wittiano, Gebhard. Ursin. Anglic. legitur; in Palat. 6, *celebratur*; in aliis *hæc sumet*, *hæc sumit*, *Hoc sumat*. Unus Wittianus cum Eborac. *Hoc fumet*; Regius *hæc fumet*, tres alii *sumabit*; Edit. Romana *fumabit*; Exc. Lips. *hic servet*. Locum Heynius in desperatis habuit, ei tamen arrisit, *Hoc fumet*, ut apud Virgil. Eclog. vii, vers. 44: «Bis senos cui nostra dies altaria fumant.» Ipse tamen fatetur non bene dici *fumare in multos annos*. Minime vero, etiamsi de suilla perna sermo esset. H. Vossius edidit, *hæc... ut sumat*. Non quidem sine libris, sed inversis vocibus ita ut *hæc* versum inchoaret, eique particula *ut* succederet ex ingenio Vossii,

qui *ut celebratur*, pro glossemate habet. *Sumere dies annos*, per se latinum est ut ipse Terentius ostendit Adelph. act. V, Scen. iii, vers. 68: «Hilarem hunc sumamus diem.» Sed rejicienda Vossii emendatio, qua pronomen *Hæc*, *Hanc* de eadem persona bis deinceps ponitur: nullibi præterea scripturæ *ut* vestigium occurrit. Huschk. ait: «si lectio *sumat* vera est, quod vix putaverim, probabilius est rescribere: Quo solemne sacrum multos hoc sumat in annos. Heinsius parum sibi constans nunc corrigebat, «huic... multos o duret in annos,» nunc, «hæc multos consummet in annos.» Versum similem habemus, lib. I, Eleg. vii, vers. 63.

24. *Vestro... choro*. Paris. et Lips. cum aliis edit. Vicent. Reg. Lep. Venet. 1475, 91, 93, Ald. 1502, *nostro... toro*. Ed. princeps *Vestro... toro*; Ald. 1515, *Vestro... choro*; sic tres libri apud H. Voss. cum quibusdam aliis. Superbum esset poetam de se dicere: «Dignior est nostro nulla puella toro.»

CARMEN III.

PARCE meo juveni, seu quis bona pascua campi,

Hanc inscriptionem habet cod. Lips. *Salpicia ad Cherintum de vocatione dimittenda incipit feliciter*.

1. *Si quis*. In uno Italico *seu qui*, et sic emendabat Ayrmann. Vita

Tibulli, §. 1. Heynius quoque præfert *seu qui*. Ego vero ejusdem atque Vossius sententiam sum *εὐχρηστικὸν* esse *seu quis*, ut apud Virgil. Æn. lib. IV, vs. 319: Si quis adhuc præ-

Seu colis umbrosi devia montis, aper :
 Nec tibi sit duros acuisse in praelia dentes ;
 Incolumem custos hunc mihi servet Amor.
 Sed procul abducit venandi Delia cura.

5

O pereant silvæ, deficientque canes !
 Quis furor est, quæ mens, densos indagine colles
 Claudentem, teneras lædere velle manus ?
 Quidve juvat furtim latebras intrare ferarum ?
 Candidaque hamatis crura notare rubis ?
 Sed tamen ut tecum liceat, Cerinthe, vagari,

10

cibus locus. » Lips. cum Vossianis 1, 2, 5, habet *campis*; unus Brouckh. *carpis*.

3. *Acuisse in praelia dentes*. Scalliger hæc e Cujac. libro refinxit, quum olim legeretur *in pectora*, et in nonnullis *in pectore*, quæ lectiones idcirco Vossio falsæ videntur, quod apri non pectus, sed lumbos maxime feriant vel latus. Acuta ratio, num etiam idonea?

4. *Incolumem*. Voss. 4 *In columen*.

5. *Venandi Delia cura*. *Delia* habent scripti fere omnes, quod ne cui fraudi foret, caverat bonus Cyl- lenius ita notans : « Non amatrix Delia, sed Diana venationis Dea. » Heinsius emendavit : « Sed procul abducit venanti Delia curas; » quod nulla dubitatione Brouckhus. amplexus est. Heynius quoque accessit; textui tamen pepercit. Intelligit hoc modo doctus ille vir : « Delia puellæ amorem excutit; ita recte sequitur imprecatio in silvas. » Nos licet *venanti* in Vossianis 4, 5, adsit, vulgatam servandam censemus ut consensu librorum firmatam. Scalliger aliquid et in textum commisit, qui de conjectura edidit *devia cura*.

6. *O pereant silvæ*. Unus Ital. *O valeant*, ut supra lib. II, Eleg. III,

vs. 69. Conf. lib. II, Eleg. VI, vers. 9 : sed et alterum Nostro frequens exempli causa, lib. I, El. I, vs. 51; lib. II, Eleg. IV, vs. 27; lib. III, Eleg. IV, vs. 62.

7. *Quis furor est, quæ mens*. Broucksius ex Douzæ notis, et Heins. Adv. I, 13, emendationem reposuerat : « Quis furor est, demens. » Quod recte unde venerat abire jussit Vulpius. Dresd. duo VVitt. tres Voss. *Quis furor, o quæ mens*. Colb. exhibet aut *quæ mens*. Lips. et Goth. *densa*; Vossian. 2, *denso*; et 1, *calens*. H. Vossius *saltus* edidit, quia Virgil. *saltusque indagine cingunt*.

8. *Teneras lædere velle manus*. Vir doctus in Act. Societ. Traj. p. 193, conjecit *vepre* ingeniose quidem; nec tamen probabiliter, nam usus *roû velle* Tibullo est solemnus, et manus indagine tendentis multis modis lædi possunt, non modo *vepre*. HEYN.

10. *Hamatis ... rubis*. Libri nonnulli *armatis rubis* habent. Ovid. lib. Metam. lib. II, vers. 799, *hamatis sentibus*. — *Notare* est cruentare; Ovid. Am. lib. I, Eleg. VII, vs. 5, *ungue notare genas*. Cod. Ask. *rubris*.

11. *Cerinthe*. De Cerintho, quis et qualis fuerit, qua patria, quo ge-

Ipsa ego per montes retia torta feram.
 Ipsa ego velocis quæram vestigia cervæ,
 Et demam celeri ferrea vincla cani.
 Tunc mihi, tunc placeant silvæ, si, lux mea, tecum 15
 Arguar ante ipsas concubuisse plagas.
 Tunc veniat licet ad casses, illæsus abibit,
 Ne Veneris cupidæ gaudia turbet, aper.
 Nunc sine me sit nulla Venus; sed lege Dianæ,

nere natus in poetæ nostri vita agimus, quam tu, si vacas, consule. De obsequii genere, quod est in retibus ferendis, conf. Virgil. Ecl. III, vs. 75; Nostrum, lib. I, Eleg. IV, vers. 50; et Ovid. Heroid. IV, vers. 37; Metam. lib. X, vers. 533.

12. *Feram.* Guelf. 2, a prima manu, *geram*, pro *retia torta*; Goth. *retia torva*; satis ridicule.

13. *Velocis quæram vestigia cervæ.* Ita ex ingenio Brouckh. ne sibilum pareret iterata et sæpe repetita littera *i*. H. Voss. quasi jure gauderet aliquem immutationis temerariæ incusandi, Brouckh. idcirco reprehendit, quod tam levi de causa vulgatam dereliquerit; quum tamen multis in locis ter quaterque repetitum *is* intentatum præterierit, ut lib. I, Eleg. I, vers. 67; Eleg. V, vers. 53, 55. Opinor Vossium magis ob salvam scripturæ fidem irasci, quam ob mutatam more suo lectionem; præsertim quum ipse agnoscat Brouckh. emendationem, nunc libris Bernens. et Monac. firmatam esse. Cæterum Brouckh. exemplis ostendit, e more poetarum fuisse inter cervos feminas præcipue nominari.

14. *Et demam celeri ferrea vincla cani.* Ovid. Met. lib. VII, vs. 769, *Copula detrahitur canibus*; Metam. lib. VIII, vers. 331: « pars retia

tendant; Vincula pars adimunt canibus. »

15. *Si, lux mea; tecum.* Sic Heinsii emendatio est; antea *si* legebatur. Brouckh. *sic* recepit, optantis esse hæc verba adserens, quod certe nemo inficias ibit; at nihilominus optantis verba esse possunt, licet *ro sic* absit. Heynius qui etiam Heinsii conjecturam amplexus est, in observationibus fatetur non spernendum esse vulgatum *si*. Quin adeo servandum mihi videtur, etiamsi Is. Vossii 2 et 3, *sic* præbeant. H. Voss. et Bach. ejusdem mecum sententiæ sunt, contradicentibus Huschkio et Wunderlichio. Heynius addit: « Docte dictum puta pro: requiescam tecum in propatulo, in aprico; » sed nimis pudice sensum exposuit ill. Heyn.

17. *Tunc veniat* etc. In Corvin. turbatus ordo versuum; nam 19 et 20 ante 17 et 18 sunt retracti.

18. *Ne Veneris.* Scripturæ menda ab H. Vossio notata, hic non relatu digna sunt; quippe quæ non varias lectiones efficiant, sed meros scripturæ lapsus.

19. *Nunc sine me.* In quibusdam *tunc*: sed longe præstat *Nunc*; sensus enim: nunc quia absum, nec simul venamur, atque ita jam olim divinavit insignis ille Turnebus, Adv. XVI, c. 19, nulla sit tecum puella.

Caste puer, casta retia tende manu.
 Et quæcumque meo furtim subrepet amori,
 Incidat in sævas diripienda feras.
 At tu venandi studium concede parenti,
 Et celer in nostros ipse recurre sinus.

20. *Casta retia tende manu. Tende* in Colbert. uno, in Regio, in Guelf. 2, et Paris. legitur; contra in reliquis adest *tange*, quod H. Vossius et Bach. susceperunt, quasi Diana in retibus castitatem posceret. Brouckhusius et Heyn. conjiciunt *pange*, ut sit *figere*. Heinsius *pande* excogitat, sed *tende* probabilior est lectio. Ipse Noster, lib. I, Eleg. vi, vers. 5, dixit, *jam mihi tenduntur casses* Terent. Phorm. Act. II, sc. II, vers. 16: « Non rete accipitri tenditur, etc. » Cicero, de Offic. lib. II, cap. 17: « Suntne igitur insidiam tendere plagas, etc. » Horat. Epod. II, vs. 23: « Aut amite levi rara tendit retia Turdis edacibus dolos. » — Retia et casses longo tractu tenduntur; plagæ vero non nisi in viarum angustiis, quæ retibus continuari nequeunt, internectuntur. Casses tantummodo ad majores feras capiendas adhibentur.

21. *Et quæcumque ... subrepet.* Scalliger laudat *At quæcumque* in nonnullis, *Aut* susipientibus H. Vossio et Bach. qui hæc minantis verba esse volunt. *Et* servandum censeo, ad stipulantibus editionibus ante Brou-

ckhusium, conspirantibusque sex codicibus apud H. Vossium.

22. *Incidat in sævas.* H. Vossius e Gothano, ex uno Gebh. et e Lips. edidit *Incidat et sævis diripienda feris*. Illi enim in post *incidat* offensionis fuit: quocirca ab Huschbio castigatur. Structura optime procedit: pariter Cicero Epist. ad Fam. lib. VIII, vers. 11: « Incidimus in difficilem nodum. » Sic centies alii. At idem Cic. in Verr. Act. II, sc. 74: « Sane homini præter opinionem improvise incidi; » id est, *oppressi cum*, ut Ernestius interpretatur. Huschkius, qui hæc loca contulit, addit: « Apparet lectionem *et sævis feris*, non introducendam esse, sed inducendam. »

23. *Concede parenti.* Brouckh. librorum unus *paramper*.

24. *In nostros ipse recurre sinus.* Ovid. Epist. Sapphus, vs. 95: « Huc ades, inque sinus, formose, relabere nostros. Propert. lib. III, Eleg. 20, vers. 10: « In nostros curre, puella, sinus. » Cod. Paris. habet *sæpe recurre*; Is. Vossii 2, *nostro sinu*; Bern. omnes omnium insulsiatate vincit, exhibens *nostros ... pedes*.

CARMEN IV.

HUC ades, et teneræ morbos expelle puellæ,

1. *Morbos expelle puellæ.* Livineius et Guyetus, H. Vossius, Bach. alii—

que *depelle* legunt. Voss. propter concursum syllabarum *pelle puella*

Huc ades, intonsa, Phœbe, superbe coma :
 Crede mihi, propera, nec te jam; Phœbe, pigebit
 Formosæ medicas applicuisse manus.
 Effice, ne macies pallentes occupet artus,
 Neu notet informis candida membra color;
 Et quodcumque mali est, et quidquid triste timemus,
 In pelagus rapidis devehat amnis aquis.

mahit *averte*, quod et ipsum aver-
 tendum censeo. Horatius, Ep. lib.
 II, 2, vs. 117: « Expulit helleboro
 morbum bilemque meraco. » Sed
 hoc exemplum Vossio offensioni
 fuit; cavendum enim esse ait ne quis
 subintelligat alvum purgari. Huschk.
 « *de pelle* usitatus esse existimat,
 ut apud Cæs. Bell. Gall. VI, 17.
 Nos plerorumque librorum lectio-
 nem servavimus. . . Initio versus qui-
 dam libri et editiones habent: *huc*
ades o tenere, non sine juncturae
 detrimento.

2. *Superbe coma*. Gothan. et Is.
 Voss. 5, *superbe tyra*, quod, quo-
 modo cum *intonsa* jungant, videant
 docti.

3. *Nec te jam*. In Guelf. 3, Is.
 Voss. 5, Monac. *Nec jam te*; Edit.
 Gryph. 1573, *Nec enim te*, langui-
 de; In Cod. Lips. hoc distichon sub-
 jectum est sequenti.

4. *Formosæ* etc. Hunc versum se-
 quentesque codex Is. Vossii 5, post
 carminis VIII vs. 7, relegat.

5. *Pallentes occupet artus*. Hein-
 sius in Advers. et Brouckh. *Pallen-
 tes* de conjectura in *tabentes* muta-
 vere, propter *pallida* quod apud
 eodem sequenti versu editum e li-
 bris. Is. Vossii 4, pariter *tabentes*
 præbet; Margo Ed. Reg. Lep. *ta-
 bentes*, *pallentes*, *pullantis*. Ego,
 qua sententia sum, *pallida* ex hoc
Pallentes natum opinor, non *Pal-*

lentes ex illo. . . Lips. cum tribus Ita-
 licis initio versus *new*; perperam.

6. *Candida membra*. Ipsi Brouckh.
 vulgatum illud *pallida* suspectum
 fuit, quippe qui magna eruditionis
 mole *squalida* emendationem adtu-
 lerit, ope cujus significaret mem-
 bra illuvie et pœdore obsita. Hey-
 nio, munditiæ defensori, hoc nimis
 grave et horridum pro culta puella
 videtur. Is, licet *pallor* in morbis et
 febribus proprie dicatur, editionis
 Rom. lectionem *Candida* amplexus
 est, addens: « hoc si sequamur, in
 superiori versu aliena emendatio-
 ne haud indigebimus. » *Candida* in
 Bern. et Ask. legitur, quod plus ad
 rem facit, quam conjectura illa.

8. *In pelagus rapidis devehat am-
 nis*. Vulgo legebatur *evehat*; Hein-
 sius emendavit *devehat*. Recipere
 editores, adstipulante nunc Is. Vos-
 sii primo. H. Voss. *erehat* cum Ba-
 chio revocavit, quod ferri potest;
 in Gothan. *vehat*; in Lips. *evcat*.
 Livius, lib. XXV, cap. 12, ex car-
 mine Marciano: « Multaque missa
 occisa tua deferet amnis in pontum
 magnum ex terra frugifera. » Ex-
 purgationes omnes et purgamenta
 omnia ad aquam deferabant, sive
 flumen esset, sive mare. Amœnam
 narratiunculam de Petrarcha apud
 Agrippinates, refert Brouckhusius,
 integram fere illius epistolam e lib. I,
 4, transcribens, quam legisse non te

Sancte veni, tecumque feras, quicumque saporēs,

Quicumque et cantus corpora fessa levant. 10

Neu juvenem torque, metuit qui fata puellæ,

Votaque pro domina vix numeranda facit :

Interdum vovet, interdum quod langueat illa,

Dicit in æternos aspera verba Deos.

Pone metum, Cerinthe, Deus non lædit amantes. 15

pigebit: ibi enim quæ a mulieribus in ripa fieri vidit Petrarcha narrantur.

9. *Quicumque saporēs*. Brouckh. ex uno Witt. et Heinsii anglicano quodam, *saporēs* edidit, ut esset *sopor* medicamenti genus soporem faciens, et illico locis quibusdam adductis medicamentum illud in officinam cogere conatur. Nullum tamen est, quod non æque in diversam sententiam trahi possit; quamobrem in præsentia abstineant sopore medicamentarii. In membranis Comelini, Collat. et Colotii, et in Edit. Rom. an. 1475, hoc distichon ita legitur: « Sancte veni, tecumque feras, quicumque sopore Quicumque et cantu corpora fessa levant. » Quasi Phœbo adducendi forent omnes medicæ vel magicæ artis periti. Licet tu hanc lectionem lectioni Brouckhusii annumerare possis, nihilominus libri fere omnes *saporēs* tuentur, quod nobiscum revocant H. Voss. et Bach.; ipse Heynius alterius lectionis fautor fatetur *saporēs* esse *convenientiores*: « succi enim herbarum, et herbæ adeo ipsæ, cum cantu fere conjunctim memorari solent, tum in morbis levandis, tum omnino in re magicæ etc. »

10. *Corpora fessa levant*. Is. Voss. 3, *levat*; 5, *levent*; Goth. *levet*; unus Gebh. *luent*. Margo Editionis Gryph. 1573, *nostra pro fessa*. Ho-

rat. Carm. Sæcul. vs. 63, de Phœbo: « Qui salutari levat arte fessos Corporis artus. »

11. *Neu juvenem torque*. Sic lib. I, El. VIII, vers. 49: « Neu Marathum torque...metuit qui fata puellæ. » Sic lib. I, El. V, vs. 69: « At tu qui potior nunc es, mea fata timeto. » In Monac. *facta puella* mendose. Statius *puella* dandi casu nimis acute intelligebat.

13. *Interdum vovet*. In Zwic. 1, et in libro Archiepiscopi Laudi *foret*, quod, licet amanti optatius sit, tamen abeat: melius enim *vovet* sequentibus opponitur.

14. *Dicit in æternos aspera verba deos*. Ed. Rom. *vicit*. Eadem cum Venet. Brix. et uno Gebh. *impia verba* ut lib. I, Eleg. III, vs. 52, et lib. II, El. V, vs. 14; confer lib. I, Eleg. II, vs. 82; lib. III, Eleg. IV, vs. 15, ex quibus locis aliquis illud effinxisse videtur. HEYN.

15. *Pone metum...lædit amantes*. Guelf. 4, *læsit*; unus Angl. et Laudi liber *amantem*; disticha sequentia alii alio ordine ediderunt. Nos cum Mureto, Statio, Passeratio, Gebhardo, Vulpio, Heynio, H. Voss. et Huschio facimus, et Aldinæ secundæ, anni 1515, ordinem sequimur, quem multæ aliæ editiones expriment. Cæterum aliæ legunt: « Pone metum... At nunc tota... Phœbe fave... Nil opus est... » Et

Tu modo semper ama : salva puella tibi est :
 Nil opus est fletu : lacrymis erit aptius uti ,
 Si quando fuerit tristior illa tibi.
 At nunc tota tua est ; te solum candida secum
 Cogitat ; et frustra credula turba sedet.
 Phœbe , fave , laus magna tibi tribuetur in uno

20

his quidem libri consentiunt. Aliæ rursus commendante Statio et recipiente Brouckhusio : « Pone metum... At nunc tota... Nil opus est... Phœbe , fave... » Huschkus de Statii annotatione interpretanda multum disserit , editionesque omnes , nulla excepta citat , ordinem indicans quo hæc disticha in illis procedant. In Goth. desunt vs. 17 , 18 et 20. H. Voss. opinatur Muretum libris fultum fuisse , quum nostrum ordinem revocaret et argumentis utitur , quæ Huschkio minus placent , licet in eadem sententia sit ; sed non operæ pretium est longam referre disceptationem inter doctos , de Statii sententia ortam.

16. *Tu modo semper ama.* Heynio *tu semper* paulo jejunius positum videtur pro *constanter*.

18. *Si quando fuerit tristior illa tibi.* Propert. lib. I , Eleg. vi , vers. 10 : « illa minatur Quæ solet ingrato tristis amica viro. » Plautus , Casin. Act. II , sc. iv , vs. 4 : « Stultitia est , ei te esse tristem , quojus potestas plus potest. » — *Tristior* hoc loco pro *irritior* dictum. De significationibus hujus vocis egregie egit Hand. in Obs. ad Catull. p. 79 sqq.

19. *Te solum candida secum.* Cf. Terent. Eun. Act. I , scen. II , vers. 113 sqq. Brouckhusius coacervatis exemplis docet in voce *candida* esse summam laudem absolutæ formositatis. Heinsius conjiciebat *languida* ; Vulp. Heyn. Bach. *candida* de animi candore intelligunt.

20. *Frustra credula turba sedet.* Brouckh. interpretatur : « Frustra amantes alii fores ac limen obsident adsidue ; » ut vix mihi inter legendum temperare possim quo minus addam : more canum : prorsus enim canina est ista imago. Cyllenius , his non contentus , amantes ante ipsum torum introducit ut valde verendum sit , ne forte eorum aliquis insiliat in cubile. Vulpius honestius rem conficit ; quippe qui hæc de vota facientibus in templis sumat. Heyn. amantes adsidere putat , ut sponsus Cydippes apud Ovidium , Epist. XXI , vers. 191 : « Adsidet ille quidem , quantum permittitur ipsi. » Eidem placet *sedula turba* e codic. Witt. duobus Angl. et uno Statii. Versantur enim Heynio ob oculos amatores medicamina ministrantes , salientem venam pollice tentantes , stragula admoventes , aliaque ejusmodi. *Risum teneatis amici* ? Editio Romana *garrula turba* habet , ita ut puellæ istius miseræ aures amantium loquacitate dilacerentur. Eboracensis cum alio *canit* exhibet , fortasse ut iste editionis Romanæ sussurrus tolerabilior fiat. Quinadeo fuit aliquis , teste H. Vossio , qui ipsos *canes* in textum reciperet ex adscripto in margine versu Ovidiano , Rem. Am. vers. 182 : « Nec desunt comites , sedula turba , canes. »

Corpore servato restituisse duos.

Jam celebrer, jam latus eris, quum debita reddet

Certatim sanctis latus uterque focis.

Tunc te felicem dicet pia turba Deorum:

25

Optabunt artes et sibi quisque tuas.

22. *Restituisse duos.* Conf. Ovid. Amor. lib. II, Eleg. XIII, vers. 15. Contrarium est apud Cicer. Orat. pro Cluentio, cap. 11, de Oppianico, qui fratris uxorem gravidam veneno malo sustulerat: « Ceteri non videntur in singulis hominibus multa parricidia suscipere posse: Oppianicus inventus est qui in uno corpore plures necaret. » БРОУКН. — Nonnulli libri *servatos*; Hamb. *sanato*; Lips. *duo*.

23. *Celeber*... κλυτὸς. Heynius cui τὸ *latus* visum est male jungi cum voce *celeber*, corrigebat *clarus*, vel etiam *magnus*; ut clara et perspicua esset sententia: Dii laudati ab hominibus gaudent, ut apud Euripid. Hipp. vers. 8: Τιμώμενοι χαίροντες ἀνθρώπων ὄνο. Voss. 1, *latus eris*; Bern. *levis*. Cyllenius in suo habuerat *latus*, quocirca addit: « quantum ad amorem rivalium procorumque; » nempe hæc ad Gerinthum refert. — *Quum debita reddet.* In Hamb. *reddent*, quod H. Voss. recepit, ut mutuas preces funde-

rent; sed et infra Carm. V, vs. 13, τὸ *uterque* hunc sensum habet.

24. *Latus uterque focis.* Brouckh. iterationem reformidans scribi jubet *latus uterque*: neque ei desunt exempla de iis qui manus, ante quam sacra adirent, lavabant. Heynio hoc merito dilutum ac vapidum visum est. H. Vossio ipse placuit iteratio, pariterque mihi.

25. *Dicat.* Brouckhus. ait: « lege dicent; ita enim loqui amant optimi scriptores, verbum plurale jungentes cum nomine singulari vel colectivo, vel partitivo. » Brouckhusio nunc adstipulantur Is. Voss. 1, 3 et 4; sed Huschke notat: « Consuetudo repugnat; scribunt Latini promiscue *turba ruit* et *turba ruunt*. Non scribunt *ruunt turba*, sed *ruit turba*. Hoc innumeris exemplis utriusque generis scriptorum comprobavit Ahlwardtus in eximio libello, edito Oldenburg. ann. 1804.

26. *Optabunt.* Is. Vossii 2, *Optabit... tuas*; ed. Rom. Guelf. 4, Venet. *suas*.

CARMEN V.

QUI mihi te, Cerinthe, dies dedit, hic mihi sanctus,

1. *Qui mihi te.* Libri omnes et scripti et editi ante Scaligerum habebant, *Det qui te.* Hic vero e Cujacii lib. reposuit vulgatam lectionem,

quæ insuper Perreii Excerptis inest. In cod. Goth. *Set qui te.* H. Vossio arrisit conjectura *Et qui te.* Hamb. inest *mihi hic sanctus.*

Atque inter festos semper habendus erit.
 Te nascente, novum Parcae cecinere puellis
 Servitium, et dederunt regna superba tibi.
 Uror ego ante alias: juvat hoc, Cerinthe, quod uror, 5
 Si tibi de nobis mutuus ignis adest.
 Mutuus adsit amor; per, te, dulcissima furta,
 Perque tuos oculos, per Geniumque rogo.
 Magne Geni, cape dona libens, votisque faveto:

3. *Parcae... puellis.* Ed. maj. ann. 1472, Vicent. Reg. Lep. *parce*; ed. Rom. cum Guarmer. *puelle*, id est, *puella*. Confer Possidippi, Ep. VII, 5. HUSCHKE.

4. *Dederunt.* Sic ed. Venet. 1491, 1493; Aldin. quatuor libri apud H. Voss. Berol. 4; in multis, *dederunt*. — *Regna superba.* Superbum sane est et fastuosum, si non amplius etiam insolens sive in femina, sive in viro, eximie pulchritudinis imperium. Ovid. Fast. I, 419: « Fastus inest pulchris, sequiturque superbia formam. »

5. *Juvat, hoc.* H. Voss. malit *juvat* et; textu tamen abstinuit.

6. *Si tibi de nobis.* Heynio hæc displicent, qui frustra quæsit de nostro, ut esset particula quædam de nostro igni. Idem conjectat: « Si tibi, qui nobis, mutuus ignis adest. » H. Voss. acerbius adhuc in hanc locutionem sævit, quam prorsus a Romana consuetudine loquendi alienam esse vult. Deinde rem divinam acutis oculis, et legi jubet *nobiscum mutuus*, fabellam subjiciens qua fiterarum ductus paulatim ab antiqua scriptura recessisse ostendat. Quinadeo, quum necessario scriptores quidam vocabulis *mecum* et *tecum* uti sint, hos convocat, quorum est Lucilius apud Nonium, Marc. II, 538: « Et si maxime quod spero,

mutuum hoc mecum facis; » Pariter et Terent. Eun. Act. I, sc. II, vs. 11: « O Thais, Thais, utinam esset mihi pars æqua amoris tecum. » Bach. de idem esse quod *propter* adserit, proponit tamen *si tibi idem nobis*. Nihil omnino mutandum, quod et ipse agnoscere videtur, Ovidii laudans locum, Metam. lib. X, va. 49, *incessit passu de vulnere tardo*; cui exemplo aliud addimus, ex Hirschii editione desumptum; est Hirtii Bell. Alex. cap. 48: « Cassius Longinus magnas odii sui fecerat accessiones; quod velex conscientia sua, quam de se mutuo sentire provinciam crederet, etc. »

7. *Per, te, dulcissima furta.* Male libri quidam *te per dulcissima furta*; nec melius alii: *tua per dulcissima furta*. Elegantia Romanæ est ubi præpositio a suo casu disjungitur, inserto pronomine. Terent. And. Act. III, sc. III, vers. 6: « Per te Deos oro, etc. » Virgil. Æneid. lib. IV, vers. 314: « Mene fugis, per ego has lacrimas; » Seneca, Med. vers. 285: « Per te parentis memoriam obtestor mei. » ВРОВОКЪ. — In Is. Vossii 5, *verba*, superaddito *furta*.

9. *Magne Geni.* Sic habent Excerpta Perreii et quatuor libri apud Is. Voss. Cæterum in mira varietate versatur hic locus. Ipsa Perreii Ex-

Si modo, quum de me cogitat, ille calet.
 Quod si forte alios jam nunc suspirat amores,
 Tunc precor, infidos, sancte, relinque focos.
 Nec tu sis injusta, Venus: vel serviat æque

cerpta a diversa manu etiam *Alme Geni* præbent. Complures libri et edit. veteres *Mane veni*, quin adeo alii quidam *Mane veni*, quod a librariis profectum, qui *si Mane* minus intelligentes, nova immutatione versum oneraverunt; *Manus* enim, ut testantur Varro de Lingua Lat. Festus et Nonius, idem est quod bonus, sanctus, sermone antiquorum. Huschkus vero negat tam lepidi carminis auctorem voluisse casce loqui et cum matre Evandri. H. Vossius contra et Bachius qui lectionem *Mane* tuentur, merito observant in rebus sacris antiquas formas religiose observatas fuisse a poetis. Dubii sumus, fatendum est, præsertim quum *Magne* mendo scripturæ in *Mane* degenerare potuerit, æque ac *Mane* in *Magne*. Brouckhusius e lapide Puteolano ostendit Genium epitheto solemnî ac proprio *Deum Magnum* dictum fuisse. Heyn. præferebat *Alme Geni*: idem restituit *dona pro tura* e libris. In Excerpt. Lips. *vota*; cod. Heinsii *donisque faveto*.

10. *Quum de me cogitat, ille calet*. Scaliger e Cujacii libro elegerat *volet*, ut *velle* diceretur pro amore *uri*, perinde ac in Carm. xi, vers. 4: « si te quoque velle putem. » Sed longe aliter sese habet istud *velle*. In libris quibusdam, *volet*: *calet* autem subitò illos sanguinis atque animi motus exprimit; quamobrem hanc lectionem præferendam censeo. Inest præterea *si calet* tribus Italicis, Excerpt. Pocch. et Perreii et Askew. idem in aliis legi observat

Statius. Non quidem ad verbum, sed eleganter vertit MOLLEVAUT: Tant que ma douce image échauffe sa pensée.

11. *Quod si ... suspirat*. In multis *suspiret*, quod H. Voss. convenientius esse declarat, in incerto enim esse rem. Itidem fecit Bach. illius sæpe comes. In ls. Voss. 2 et 3, *Qui si*; et Huschkio valde placuit hæc lectio; in Lips. *Quid si forte*.

12. *Tunc ... sancte, relinque*. In quinque cod. apud H. Vossium, legitur *Ta*, quod jam de commendatione Heinsii admiserat Brouckh. sequente Heyn. H. Vossius edidit *Tum*, cujus vim in proclivi esse declarat. Liceat tamen nobis antiquum *Tunc* huc reducere, teste Propertio, lib. II, Eleg. XIII, vers. 16; quanquam et hic, ut in superiore versu, variant libri.

13. *Nec tu sis injusta*. Cod. Lips. ed. maj. ann. 1472; Venet. 1475; Vicent. Reg. Lep. Brix. Venet. 1491 et 1493; Ald. Stat. et alim, *Nec sis nunc*. Hoc *nunc* inculcatum est ad explendam lacunam, quæ est in uno Brouckh. et Voss. 1, *Nec sis injusta, Venus*. Ed. min. ann. 1472, et Romana, exprimunt veram lectionem, restitutam a Scaligero, quam confirmat etiam cod. Paris. *Nec tu sis injusta, Venus*. HUSCHK. — *Servire Veneri* dicuntur amantes; quam locutionem egregius apud nos poeta, quem nemo æquavit leviora carmina canentem, VOLTARE, imitatus est in venustissima narratiuncula, *Les trois Manières*:

Tendre Vénus, ... vous qu'avec tant de soin
 J'avais servie avec le bon Batile!

Vinctus uterque tibi, vel mea vincla leva :
 Sed potius valida teneamur uterque catena, 15
 Nulla queat posthac quam soluisse dies.
 Optat idem juvenis, quod nos; sed tectius optat :
 Nam pudet hæc illum dicere verba palam.
 At tu, Natalis, quoniam Deus omnia sentis,
 Adnue; quid refert, clamne palamne roget? 20

14. *Vel mea vincla leva.* In Hamb. pro *vincla*, adest *colla*.

16. *Nulla queat posthac quam soluisse dies.* Statio placebat *posthac nos soluisse*, et sic Scaliger edidit. Nonnulli libri habent *vos soluisse*; verum in cod. Askew. Monac. Colb. et Gothan. legitur *quam*; in Is. Voss. 1, *qua*; in 4°. *qua*, et in margine *nos*; in 3°. *dissoluisse*. De hac lectionis varietate notat Huschk. « Hunc versum in archetypo exaratum fuisse suspicor ita : « Nulla queat posthac q̄ soluisse dies, » vel q̄ omissa lineola. Quod sumentes pro *que* librarii fulcrum adsumpserunt alii aliud. » Huschk. insuper de voce *posthac* docte disputat hoc modo : « *posthac* hoc loco agnoscunt libri omnes scripti et editi; at supra lib. I, Eleg. v, vs. 6, tantum non omnes *post-hæc*, excepta præstantissima ed. min. ann. 1472, quæ habet cum paucis manuscriptis *post-hæc*. Rursus lib. III, El. II, vs. 21, omnes *post hæc* præter cod. Dresd. qui *posthac* ibi solus habet. Hæc ita distinguunt solent, ut *posthac* ad futurum tempus referatur, *posthæc* ad proximè præteritum, quo sensu etiam *post hoc* ponitur apud Horat. lib. II, Epist. I, vs. 175, ubi nonnulli habent *posthæc*.

17. *Sed tectius optat.* Vulgo olim legebatur *tutius*, quod Bachio non displicet; potest enim dici pro *cau-*

tius. Brouckh. e septem libris, quibus accedit Is. Voss. 4, revocavit *tec-tius*. Juvat hic Heynii notam transcribere : « Non tam invidiæ et fascinationis metu tacite vota concipit; sed præ pudore, ut versus sequens ipse interpretatur. Nisi hoc mirum videatur, juvenem verecundiores esse puella. Sed apparet Sulpiciam eum ætate, adeoque usu et experientia antecessisse, et mythis Venerissacris initiatam, jam pudorem teneræ istius ætatis ineptum deposuisse (nisi quoque nobilitate generis eum longe præcessit.) ».

18. *Nam pudet hæc.* Perreius adscripsit *Ac* pro *Nam*; Voss. 3, *Non*; Paris. Lips. Voss. 1, et Goth. *hic* pro *hæc*.

19. *Quoniam Deus omnia sentis.* Cod. Lips. *Deus quoniam ... sentit*. Fuere igitur, qui legerent : « At tu, Natalis, quoniam Deus omnia sentit, » HUSCHK. — *Sentis*, quia præsens adesse festum agentibus credebatur.

20. *Quid refert clamne, palamne.* Ita Brouckh. e duobus suis edidit, vulgo *clamve*, *palamve*. Ovid. Met. lib. III, vs. 256 : « Sola Jovis conjux non tam, culpetne probetne, Eloquitur. » Sed ibi pariter variant libri, *culpetve*, *probetve* offerentes, H. Vossius idem cum Brouckhusio sentit, adstipulantibus Ask. Goth. Bern. et Monac. qui tamen ultimus

CARMEN VI.

AD JUNONEM.

NATALIS Juno, sanctos cape turis honores,
 Quos tibi dat tenera docta puella manu.
 Tota tibi est hodie; tibi se lætissima compsit,
 Staret ut ante tuos conspicienda focos.
 Illa quidem ornandi caussas tibi, Diva, relegat :

5

neutri lectionum favet, quum exhibeat *clamne*, *palamve* : itidem fecit et Bach. nova coacervans exempla. Iisdem accedimus et nos. — *Clam roget*. Interior enim sensus, desiderium et voluntas, verborum vim habent. Hic Scaliger memorat superstitionem veterum in votis tacite concipiendis.

1. *Natalis Juno*. Ut viri Genio sacrificabant die suo natali, ita mulieres Junoni, proprio cognomento *Natali* dictæ. Explicavit hunc locum Turnebus, Adv. lib. XVI, cap. 19; plenius autem ac planius Douza, Præcidan. cap. 19. БРОВОУКН.—*Turis honores*. Sic Brouckh. e duobus libris edidit; antea legebatur *turis acervos*. Accedunt nunc huic emendationi codices Askew. Voss. 3 et Goth. et Propert. lib. IV, Eleg. vi, vers. 5 : « Costum molle date et blandi mihi turis honores. » Et noster Albius, lib. I, El. vii, vs. 53, *tibi dum turis honores*. Ovid. Met. lib. X, vers. 681, *cui turis honorem Ferret*. Honor omne significat quo mortales Deum venerantur.

2. *Docta puella*. Epitheton Sulpi-

cia nostra condignum; nam in puellis semper refertur ad studium Artis Poeticæ. Hæc præfatus Brouckhus. exemplis permultis rem perficit; sed, ut notat Heynius, ea ipsa exempla, quæ affert, probant illud interdum latius patere. Sic in Juvenale, Sat. VI, vers. 444, *docta*, quam describit, *mulier, enthymemata torquet et historias scit omnes*, Grammaticam etiam intelligit. Et illa Sempronia apud Sallustium, Cat. cap. 25, *litteris græcis et latinis docta fuit*; id vero ad Philosophiam, Historiam et omnia quæ lectione adiscuntur referendum. Vulpus epitheton ad sacrorum disciplinam falso trahit. Ego cum H. Vossio simplicius puellam intelligo cultioris atque delicatioris ingenii.

3. *Tota tibi est hodie*. Immutatores hinc rursus arcendi sunt; Canterus enim et Demsterus lavacrum admovent et *tota* legi volunt. Guyet. Livin. et Ayrman. emendant *Tota tua est hodie*.

4. *Conspicienda*. Sic lib. I, El. II, vers. 72 : « Insideat celeri conspiciendus equo. »

5. *Ornandi caussas tibi Diva re-*

Est tamen, occulte cui placuisse velit.
 At tu, sancta, fave, ne nox divellat amantes:
 Sed juveni, quæso, mutua vincla para.
 Sic bene compones: non ulli est ille puellæ
 Servire, aut cuiquam dignior illa viro.

10

legat. Sensus sic exponitur: adserit nempe ob eam causam sese tam eleganter compsisse, ut rem tibi divinam faceret, quamvis sub illo prætextu juveni Cerintho placere probarique vel maxime cupiat. Similiter locutus est Velleius Paternus lib. II, cap. 64: « Fortunæ ex qua fructum tulerat, invidiam in auctorem relegabat. » — Hamb. Goth. et Bern. *orandi*; Paris. *oranda causas*; Lips. « Illa tibi oranti casus tibi Diva relegat. »

7. *Ne nox divellat amantes.* Sic jam Muretus ediderat ex aliquot libris; Scaliger legit *ne quis* nescio unde; in multis legitur *ne nos*, et in Guelf. 3 emendatum *ne nox*; in aliis, quorum sunt Guelf. 1, 4, *neve id*; in Guelf. 2, *ne nos*, cum varia lectione, *ne quis*, *nec nox*. Colot. Excerpta *ne quid*, quod amplexus est H. Voss. sequente Bacchio, qui subjicit: « Lectionem *ne nox* monachorum lasciviæ, potius quam Tibullo deberi persuasum mihi habeo. » Lachmanno ad Propertium, lib. I, Eleg. VIII, vers. 45, nulla lectio idonea visa est; quamobrem emendavit, *ne fors*. Huschk. ut novam eligendi copiam lectori faciat, e codice Lips. lectionem adhuc ignotam affert: « At tu, sancte, fave me nos develet amantes; » ubi *sancte* et *me* mera sunt scripturæ menda. At memorabilis est lectio *develet*, quod verbum, nisi fallor, nusquam legitur, nisi apud Ovidium, Met. lib. VI vs. 604: « Ora-

que develet miseræ pudibunda sorori. »

8. *Sed juveni quæso.* Heynius notat: « Adversativa hic videtur parum commoda esse. Melius *Et* legeris. » Et superiore versu cuique eligendi æqua potestas, ut hoc loco quoque *Et* aut *Sed* mihi reponendi videantur, prout huic vel alteri lectioni adhæseris supra. — *Mutua vincla*, conjugii constantem nexum.

9. *Non ulli est ille puellæ.* Hæc H. Vossio corruptæ latinitatis esse videntur. Itaque de ingenio effingit, *ut nulli est ille puellæ*; desiderari enim *ut* jam a particula *Sic* initio versus, obtestandi sensu posita. Huschk. Vossio concedit, inesse his aliquid *corruptum*: « Cod. Lips. et Edit. maj. ann. 1472, habent *ulle*; edit. Reg. Lep. *ulle*: non ille puelle. Ex *ulle* factum est *uelle* in duobus, Laud. et altero Anglic. mera aberratione pro *ulle*, quod habet etiam Paris. Vossius in extrema hujus vocis litera reperisse sibi visus *est* pro *est*, hoc inde reposuit, quod mihi potius huc transferendum videtur e pentametro, quem Paris. ita exhibet: « Servire aut cuidam dignior illa viro est. » Quo loco *est* habent duo etiam libri Brouckhusii. At percommode illud verbum locum suum tuebitur in hexametro. — *Ulli* habent libri tres Ursin. Colbert. Guelf. 4, edit. Rom. Venet. cum comment. Cyllenii, Ald. Muret. etc. »

10. *Cuiquam.* In nonnullis *cuidam*. Quorum est Paris.

Nec possit cupidos vigilans deprendere custos,

Fallendique vias mille ministret Amor.

Adnue, purpureaque veni perlucida palla.

Ter tibi fit libo, ter, Dea casta, mero.

Præcipit en natæ mater studiosa, quod optet;

15

Illā aliud tacita clam sibi mente rogat :

11. *Vigilans*. Brouckh. *vigilax* ex ingenio edidit absque ulla librorum auctoritate : H. Voss. nunc idem in Is. Vossii 3 reperit, in textumque recepit; neque inficias iverim sæpe numero corrumpi hanc voculam in poetis. Propert. lib. IV, Eleg. VII, vers. 15 : « Jamne tibi exciderunt vigilacis furta Suburæ. » Ovid. Met. lib. II, vs. 779 : « Nec fruitur somno, vigilacibus excita curis. » Auson. Ephem. ipso initio : « Mane jam clarum reserat fenestras, Jam strepit nidis vigilax hirundo. » Et in Met. lib. I, vers. 333 : « conchæque sonaci Inspirare lubet; » ubi vulgo corrupte legebatur *sonanti*. Adde Colum. qui lib. VII, cap. 12, de canibus ait : « Maxime autem debent in custodia vigilaces conspici, nec erronei, sed assidui et circumspecti magis, quam temerarii. » Licet hæc omnia cum Brouckhusio et Vossio conspirent, tamen mihi vulgaris lectio anteposenda videtur, *vigilans* enim *custos* respondet *jacenti*, id est, dormienti. Supra lib. II, Eleg. I, vers. 75 : « Hoc duce, custodes furtim transgressa jacentes. »

12. *Ministret*. Venetæ *minister*.

13. *Perlucida palla*. Hamb. *juveni pellucida gemma*; Anglic. unus *præ-lucida*; Ovid. Metam. lib. IV, vers. 313 : « Nunc perlucenti circumdata corpus amictu. » Seneca, Controv. 15 : « Adultera tenui veste conspicua sit. » Venire autem *purpurea*

palla jubetur hic Juno, sicut Amor ipse in fragmentis Sapphus apud Pollucem, X, v. 124. HUSCHKE. — Bach. de *perlucida palla* ait eam esse quæ lucem longe lateque fundat propter coloris splendorem. Brouckhusius vero dixerat : in vestibus istis tenuissimis, mulier parum liquido juraret se non esse nudam. Heynius, pudoris fidus custos, non sinit Deæ corpus nudum apparere. Cæterum Brouckhus. ingenti eruditionis mole docuit *pallam* fuisse Deorum communem vestitum.

14. *Ter tibi fit libo*. In plerisque fit corruptum in *sic* vel *sit*. *Facere* sacrorum est solemne verbum.

15. *Quod optet*. Brouckhusius ex Excerptis Lips. et uno Heinsiano, prætulit *quid optet*. Initio versus ex emendatione Heinsii *en* pro *et*, quæ emendatio nunc codice Ask. firmatur; in Guelf. *at* pro var. lect. Ayrmannus, in vita Tib. § 76, ita legendum esse putat : « Præcinat et gnatæ mater studiosa quod optat. »

16. *Clam sibi mente*. *Clam* Heinsio debetur qui id effluxit, quum multis libris inesset *jam sibi*. Adstipulantur nunc cod. Askew. et Voss. 4, et ipsam Tibulli manum olet hæc scriptura. Sic enim lib. I, Eleg. VI, vers. 60 : « Conjungit nostras clam taciturna manus; » lib. I, El. VIII, vers. 60 : « Et strepitu nullo clam reserare fores; » Eleg. X, vs. 34 : « Et tacito clam venit ipsa pede. » Scaliger e Cujaciano, cui Regius

Uritur, ut celeres urunt altaria flammæ;

Nec, liceat quamvis, sana fuisse velit.

Sit juveni grata; ac veniet quum proximus annus,

Hic idem votis jam vetus adsit amor.

20

cum edit. Rom. et non pauci alii, in his Guelf. 1, 3, 4, accedunt, Vulpio vehementer probante, receperat *jam sua*, ut esset *jam sui juris*, non ex *præscripto matris*; sed hoc a lepore nativo et ab omni simplicitate alienum est.

17. *Uritur, ut celeres urunt.* Brouckhusius Menagium (in *Anti-Baillet*, tom. II, pag. 214), memorat notasse Nostrum, quod passivo activum subjecerit. Rectius Ovidium dixisse Epist. VII, vers. 23: «Uror, ut inducto ceratæ sulfure tædæ,» scilicet *uruntur*. Ad grammaticam subtilitatem hoc accommodare monitum: sed talium carminum leporem etsuavitatem interdum hæc ipsa grata negligentia cumulat. HERN.

18. *Nec liceat, quamvis.* Bern. *Ne licet quisquam.* Pro *sana*, Is. Vossii 3, *sancta*. — Eodem modo, lib. II, Eleg. v, vers. 110: «Et faveo morbo: tam juvat ipse dolor.» — *Fuisse* more prorsus Tibulliano ad vim aoristi positum, ut supra vers. 6, *placuisse*.

19. *Sit juveni grata.* Heinsius, quum vulgo legeretur *Sit juveni grata*, correxit: «Sic juveni gratis, veniet quum proximus annus, Hic idem votis jam vetus adsit Amor.» Susceperunt Brouckhus. Heynius. Hic tamen fatetur sublatare huic emendationi aliquid, quod lectorem impediatur. In Excerpt. Lips. *Sic juveni grata, ac veniet*; in Florent. Statii, *grata est veniet*. Particula *ac* vel sequenti verbo adhæsit, ut fie-

ret *adveniet*, vel excidit, ut in Scaligeri libris et aliis veteribus, teste Statio, item in Reg. Lep. Lips. et Regio. At in Vicent. inde factum est: «Sic juveni grata eveniet quum:» in iisdem *Sit, Sic, Si*, legitur. Guelf. 1, 4: «Sic juveni grata adveniet... jam vetus adsit Amor.» Guelf. 2: «Si juveni grata veniet... vetus esset Amor.» Cum var. lect. «Sit juveni grata adveniet... ut sit.» Guelf. 3: «Si juveni grata est, veniet quum... adsit Amor.» Nihil horum Huschkio acceptum est, qui proponit: «Sic juveni placeat: veniet quum proximus annus: Hic idem votis jam vetus adsit Amor;» vel *Hic idem ut votis* etc. conjecturam hoc modo exponens: «Fieri potuit, ut aliquis verbo *placeat* adscriberet *grata sit*, cujus generis glossas sæpe adscriptas videmus. De verbo *placere* vide Carm. XIII, vs. 3; supra lib. I, Eleg. x, vers. 29; similiter: «Sic placeam vobis; alius sit fortis in armis.» Heynius opinatur superiora duo disticha sedem mutasse.

20. *Hic... adsit.* Cod. Lips. *Huc*; Paris. et Hamb. *esset*; Burmann. junior *votis* languide in *notis* mutat. Scaligeri interpretatio est: «Jam votis proximum annum invocatur, ut iste jam vetus esse videatur. Si vota spectes quæ faciunt, jam eos putes plurimos annos amare: jam vetus videtur eorum amor. Eorum enim votorum festinatione videntur properare anni.»

CARMEN VII.

TANDEM venit Amor, qualem texisse pudore,
 Quam nudasse alicui, sit mihi fama minor :
 Exorata meis illum Cytherea Camenis
 Attulit, in nostrum deposuitque sinum.
 Exsolvit promissa Venus : mea gaudia narret,
 Dicetur si quis non habuisse suam.

5

1. *Qualem texisse pudore.* Olim legebatur, *qualem texisse pudori*, *Quam nudasse alicui sit mihi fama magis.* Brouckh. e decem libris *pudore*, ex uno Heinsiano *minor* restituit, quum aliter de sensu prorsus desperaret. Heynius tamen eum ita expedit : sit mihi magis pudori talem amorem tegere velle, quam quanta mihi gloria est, eum palam præ me ferre. Cæterum si eligendi potestas mihi concederetur, horum nullum amplecterer. At quem ? est ubi prætet inscitie sincera confessio. *Pudori* est in potioribus numero.

2. *Quam ... fama minor.* *Quam* habent edit. veteres sine exceptione omnes, libri etiam Paris. et Lips. et alii. Hamb. *Quem*; complures *Et*; Colb. *Aut*; Scalig. *At*. Pro *minor*, quod exhibent Ask. et Exc. Colot. reliqui libri habent *magis*. Excerpta Lips. *prior*; unus Brouckh. *major*, male. Heynius ait : « In *alicui* nulla est varietas, etsi expectabam *palam*. » At Huschk. addit, dativum hunc raro aut nunquam apud hujus generis poetas reperiri, licet bona sit constructio *nudare alicui aliquid*, ut apud Claudianum, XXXIII, 212, Jupiter *Veneri mentis penetralia nu-*

dat, sed *nudare aliquid palam* quis dixit? Nonne etiam *clam nudare* possumus? Heynius *cursu* pro *fama* desiderat.

3. *Meis ... Camenis.* Ea offendunt Heynium, qui *Venerem* non carminibus enorari sinit, sed votis et precibus; itaque proponit : « Exorata meis illum Cythereia votis. » Huic immutationi Huschk. opponit Bionis fragmentum : *Μοῖσος ἔπος καλῶς, Μοῖσος τὸν ἔρωτα γίγναι.*

4. *In nostrum ... sinum.* Hic iterum Heynius stricto gladio supervenit, substituens *in teneram ... sinum*. Fatetur tamen totum epigramma grata negligentia conspersum esse.

5. *Exsolvit promissa Venus.* Pudice interrogat. Heynius *quoniam* ? qui ne forte erubescat, H. Vossii interpretatione utatur.

6. *Sua.* In Cujac. et Guelf. 2, *sua*; supplet Heynius *gaudia*. Atqui *sua* est pro *sua*, id est, *suam*. Passeratius citra necessitatem *suam* coniecit. Sed ridiculam omnino emendationem attulit Barthius *salem* legi jubens. Sensus est : narrent meos amores et furta, invidia stimulante, qui suis potiti non sunt; nam hoc est habere suam puellam. Propert.

Non ego signatis quidquam mandare tabellis,

Ne legat id nemo, quam meus, ante, velim:

Sed peccasse juvat; vultus componere famæ

Tædet; cum digno digna fuisse ferar.

10

lib. III, El. VIII, vs. 22: « Me doceat livor mecum habuisse meam. »

8. *Ne legat id nemo.* Duplici negatione more *Græcorum*. Libri valde variant. Duo VVitt. duo Brouckh. Laud. unus, cum Regio, *Me legat id nemo*; Thuan. Colbert. cum ed. Rom. *Me legat ut nemo*; Excerpt. Perreii, *Me ut legat id nemo*; unus Heinsii et unus Angl. *Me legat id venio*; quatuor Statiani, unus Brouckhusii, unus Angl. *Me legat advenio*. Edit. Rom. *velint*. Guyetus proposuit *Ne legat id quisquam*; H. Voss. suscepit *Me legat ut nemo*, fortasse veram subodoratus lectionem. Idem, quum Heynio molestum videatur *ante*, ait: « Si quis *ante* expungat, videat ille quid e particula *quam* effingendum sit. » In Is. Vossii 4, *Me legat ut nemo*.

Fuit quoque qui scriberet *esse* pro *ante*.

9. *Sed peccasse juvat.* Heimsius Brouckhusiusque, *Sic peccasse juvat*, ut sit exsultatio puellæ voto potitæ; licet Is. Vossii codices 1, 2, consentiant, tamen hanc conjecturam abesse velim. — Pro *vultus*, Dresd. *cultus*; Lips. *justus*.

10. *Cum digno digna fuisse ferar.* Varronis verba de Ling. Lat. lib. V, hunc locum explanant: « *Violavit virginem*, pro *vitiavit* dicebant. Atque eadem modestia potius cum muliere fuisse, quam *concubuisse* dicebant. » Ovid. Am. lib. II, El. VIII, ipso fine: « Quoque loco tecum fuerim, etc. » Art. Am. lib. III, vers. 664: « mecum non semel illa fuit. » — *Profuisse*. Goth. et Voss. 4, *puella*.

CARMEN VIII.

INVISUS natalis adest, qui rure molesto,

Et sine Cerintho tristis agendus erit.

Dulcius urbe quid est? an villa sit apta puellæ?

1. *Invisus natalis.* Argumentum quale fuerit, quasque partes in hisce Messalæ tribuas, in Tibulli vita exponimus. — Pro *qui*, Regius *quid*; pro *rure molesto*, Lips. et Is. Voss. 4, *rure modesto*.

3. *An villa sit apta puellæ?* Vulgo *puellis* legebatur. Brouckh. e Scalligeri sententia reposuit *puella*, quia de se tantum loquitur Sulpicia. In Goth. *nam*, quod e *num* processisse suspicatur H. Vossius. Heimsius, ad

Atque Reatino frigidus annus agro?
 Jam, nimium Messalla mei studiose, quiescas,
 Non tempestivæ sæpe propinque viæ.
 Hic animum sensusque meos abducta relinquo,
 Arbitrio quoniam non sinis esse meo.

5

marginem editionis Douzæ, conjicit Tibullum scripsisse *sat*, non *sit*, satis ridicule!

4. *Reatino frigidus annus agro.* Edidit Scaliger e quatuor libris *Ere- tino*, sequente Brouckhusio. Ere- tum fuit vicus Sabinorum in via Sa- laria haud procul Tiberis ripa, in edito colle. Totus tractus vicinus mirifice frigebat, etiam media æ- state, ut ex Epigrammate Martialis, lib. V, Epig. LXXII, ostendit Brou- khus. Vulgo legebatur *Aretino fri- gidus annis agro*. *Annus* diserte ex- pressus in duobus Anglicis. Heins. ex Thuaneo legebat *frigidus Arnus*. H. Voss. et Wunderlich. *Aretino* amplexi sunt; iidem *Arnus*, cujus *annus* corruptelam esse statuerunt. Huschkus quem sequimur et nos, ait: « Eadem probabilitate ex *Are- tino*, transponendis literis formari poterat *Reatino*. Sic versus fit ro- tundior; et hoc fortasse scripsit au- ctor, designans Velinum. Sed duo Anglie. et ed. Brix. ann. 1486, ha- bent *annus*, quod post Scaligerum aliosque admisit Brouckhus. Hæc lectio omnes numeros explet. Fri- gidus *annis* et *annus* confunduntur etiam apud Virgilium, *Æneid.* lib. VI, vers. 311.

5. *Nimum Messalla mei studiose.* Duo Ital. *minimum*, falso: plus, quam puella vellet, officiosus erat, *em- pressé*. Regius hunc versum facie- bat novi carminis initium, et in- scribebat: *Quæstio ad Messalam*. Hoc adeo possit pro Epistola, *billet*,

haberi, ceratis tabellis scripta, et ad Messalam missa. HERN.

6. *Non tempestiva sæpe propinque viæ.* Ayrmann. in vita Tibulli, § 82, scribendum putabat: « Non tempe- stivæ simque propinqua viæ. » Heyn. vero: « Non tempestiva sæpe pro- pinque via; » et deinde: « Non tem- pestive sæpe propinque tuæ. » *Tem- pestive* enim erat antiqua scriptura, quæ etiam *tempestiva* esse poterat. H. Voss. e Vindob. Monac. et Hamb. *tempestive* amplectitur. In uno Statii erat *tuæ*, unde ille effinxit *fuga*. Ne superioribus quidem quas excogi- taverat, conjecturis contentus fuit Heynius; ait enim: Quid si lega- mus: « quiescas, Non tempestivam sic properare viam. » Huschkus in adverbio *sæpe* hæret. Initio versus Paris. et Vindob. *Non tempestive*; Colb. *Heu*; unus Brouckhus. *Nec*; Lips. *Nam tempestive*. Ego cum Hey- nio lubenter dixerim: nihil horum omnium sasisfacit.

7. *Hic ... relinquo. Hic*, id est, Romæ, unde invita discedo, dum Cerinthus hic est. Nonnulli libri, ut Lips. *Hic*. — *Ducimus* volentes, *abducimus* invitos; sic lib. II, Eleg. III, vers. 61: « At tibi dura Ceres, Nemesin quæ abducis ab urbe. » Fre- quenter occurrit *relinquere* eodem sensu dictum, ut apud Terentium, Adelph. Act. III, sc. IV, vers. 52: « Denique animum relinquam po- tius, quam illas deseram. »

8. *Arbitrio ... meo.* Brouckh. *Ar- bitrii* mei prætulit non sine librorum

CARMEN IX.

SCIS, iter ex animo sublatum triste puellæ?

Natali Romæ jam licet esse meo.

auctoritate. Itidem fecit et Heynius, insuper conjiciens : *Arbitrii quin tu me sinis esse mei*. H. Vossius edidit *non licet*. Idem *arbitrio meo* rejicit, propter sequentis carminis pentametrum, qui in cadendo eundem sonum refert. Mirum argumentum! Cæterum horridum in modum torserunt viri docti hunc locum. Statius *sinit* ex uno prætulit, legens *arbitrio quamvis non sinit esse meo*. Guyetus *suo* optavit; alii aliter senserunt. Nimium absolute pronuntiat Heynius *quoniam* et *quamvis* ex compendio scripturæ nata esse.

1. *Scis, iter* etc. Heynius, qui tamen in superioribus de tabellis meminerat, quas dicimus *billets*, hæc nunc fragmentum majoris carminis esse vult. Manifestum autem his paucis Sulpiciam de mutato itineris proposito, amatorem fecisse certiorum. In libris fere inscribitur carmen hoc ad *Tostratum, Theostratum, Theoratum, de ejus natali die*; corruptum procul dubio ex *Tetrastichon*; ut jam nihil sit, quod Cerinthus premat, vel ob infidam puellam angat. In Corvin. *Ad Voratum de natali die*. — Eodem animi motu et lætitia exclamat apud Terentium, Eun. Act. V, sc. ix, vers. 5, Chærea : « Scin' me in quibus sim gaudiis, etc. » In Vindob. adhæret hoc carmen superiori; ibidem legitur *inter ex animo*. H. Voss. inscripsit

Tibullus ad Cerinthus; quo facto omnis carminis jucunditas perit, sed jam primo versu confutatur ille.

2. *Jam licet esse meo*. Scaliger e Cujac. et Var. Lection. Vallii edidit *jam licet esse tuo*. In aliis *non sinit, nunc sinit, vel sinis, sinet*. Huschkius opinatur, corruptelam contraxisse hoc hemistichion ex hemistichio extremo Carminis VIII. Brouck. et Vulpius edidere *jam sinis esse tuo*. H. Voss. e Corvin. Guelf. 3, et Monac. *nos sinet esse*. Hoc sensu : veniet Sulpicia Romam, ut natalem suum una nobiscum celebret. Memoria teneas apud Vossium hæc a Tibullo ad Cerinthus scribi. Apud Wunderlichium Messala est, qui *sinit*. Huschk. *meo* de conjectura textui intulit, hæc præfatus : « Qui *tuo* scribebant, ut est in Paris. Lips. aliis, et edit. princ. Venet. 1475, Vicent. Reg. Lep. intellexisse putandi sunt, vel Messalæ, vel Cerinthi diem, carmen scriptum esse fingentes ab alio sive ad hunc, sive ad illum, prout vel *sinis*, vel *sinit* legerent. E contrario qui *suo* scribebant, quod habet Scaligeri liber, edit. Brix. Venet. 1491, 1493; Ald. et Plantin. 1569, de Sulpiciæ natali cogitasse videntur, quumque iidem editores simul scripserint *non sinit esse suo*, hunc sensum intulerunt, *non sinit* Messala Sulpiciam esse natali *suo* Ro-

Omnibus ille dies nobis natalis agatur,
Qui nec opinanti nunc tibi forte venit.

mæ. Hoc prorsus repugnat hexametro. Mihi nec poeta placet alienus de improviso in scenam productus, neque vero dies natalis, diversus ab illo de quo agitur carm. VIII, nec dubito quin utrumque carmen scripsisse fingatur Sulpicia ipsa ad Cerinthum, altero quærens de itinere suscipiendo, altero exultans sublata ex animo esse itineris tristitiam. Ergo in pronomine *tuo* vel *suo* mendum hærebit, illatum ab iis qui vocem *puella* a puella de semetipsa positam esse non intelligerent, quod tamen supra jam carm. VIII, vs. 3, factum vidimus, atque adeo legendum erit, vel *jam sinit esse tuæ*, quam postremam scripturam habet liber Scaligeri; vel quod mihi magis placet, *Natali Romæ jam licet esse meo*. — Ego, qua sententia sum, ambas lectiones in unam traherem hoc modo *jam licet esse tuæ*, scilicet *puellæ*; *Natali* enim per se constare potest, neque pronomine indiget.

3. *Omnibus natalis agatur.*

Heynius ait: Languet versus inprimis in *omnibus*. Idem in margine edit. Vicent. adscriptum vidit *genialis*. Quod Voss. in textum intulit. Huschkius notat: « Nos hanc lectionem rursus e contextu relegemus in marginem, et retineamus etiam *Omnibus*, donec quod substitui possit, aliquid aliquando reperiatur probabilius, quod protinus adscriberem, si Cædipus essem. »

4. *Nec opinanti forte venit.* Brouckh. scribi jubet junctis vocibus *necopinanti*; ita enim veteres solitos esse; de qua re Zinzerling. citat. Heynio, nescio qui sit, ut hæc frigere videantur, neque intelligo cur refingi voluerit: *Quam nec opinanti candidus ille venit*, e libro Ursini, cui inest: *candidus usque venit*; in Regio, *nec tibi forte*. Acerbius in textum sævit H. Voss. sic reponens: *Qui nec opinanti candidus, ecce venit. Ecce ex ingenio*. Nullus codex habet *jam tibi*, quod post Vulpium Heynius edid. Lector ignoscat tot et tam varia colligenti.

CARMEN X.

GRATUM est, securus multum quod jam mihi de me

1. *Gratum est*. Ironice dictum: uti alias placet. Juvat vero, inquit puella, quod de me, hoc est, mei amoris pertinacia tam multum tibi promittis, et me ne injuria quidem provocatam moveri putas, ut ne alieno amoris succumbam. HENR. —

Vulgo legitur *mihi de me permittis*, quod Heynio non omnino sensu carere videtur: per te mihi licet quidvis agere, cum quolibet esse, quam alias amatores de puellarum moribus et consuetudine valde solliciti et curiosi sint. Idem fere cum Heynio

Permittis, subito ne male inepta cadam.

Si tibi cura toga est potior, pressumque quasillo
Scortum, quam Servi filia Sulpicia;

sentio; itaque vulgatam revocavi, sensum paulo aliter exponens: jam mihi quæcumque facere licet, præsertim quum tu eo securitatis processeris, ut etiam alias puellas easque nullius existimationis in amplexibus habueris. Hoc modo *si jam* certe non friget. Et erit *securus multum*, cum verbis, *subito ne male inepta cadam* jungendum. Tibi ex uno Angl. Heinsius retraxit, adstipulantibus nunc Is. Voss. 1, 4; Hamb. et Vindob. *promittis* inest Is. Vossii 2, 4, 5 et Vindob.; Regius, Goth. *promittas*, quod H. Voss. suscepit; omnino male. In quibusdam etiam *securis*, quod quorsum spectet, non intelligo. Stadius adposuit locum. Martial. lib. VII, Epigr. v, vs. 2: «Gratum est quod Celeri nostros legis, Aucte, libellos.»

2. *Ne male inepta cadam.* Hæc, ut notavi, pendent a voce *securus multum*, id est, *plane non veritas ne* etc. Liber Sfortiæ nec. Porro Voss. 5, Zwic. 2, et ed. Lips. apud Heynium, *mala inepta* perperam. Catullus enim, X, 33: «Sed tu insulsa male et molesta vivis;» ubi etiam editores quidam sinceram scripturam vitiant, reponentes *mala*. Horat. Carm. lib. I, Od. xvii, vs. 25, *male dispari*; Saty. lib. I, III, 45, *male parvus*; iv, 66, *rauci male*; ix, 65, *male saltus*. Cæterum *cadere* verbum nequitæ Heynio videtur, qui illud idem esse quod *subcumbere*, immo idem quod *subsistere*, declarat. Crediderim tamen cum H. Voss. nihil tale huic verbo subesse, neque aliud significare quam *excidere fide*.

3. *Si tibi cura toga est potior.* Sic Heins. Vulgo: *Sit tibi cura toga potior*. Quod ferri potest, quin adeo quod præferendum; imprecantis enim verba sunt, quæ juvenem scortum adire jubeat. Brouckh. opinatur lectionem *toga* inde natam, quod verbi *est* prima litera antecedentibus adhæserit; *Si* inest Guelf. 3; quinque apud Vossium habent, *Si tibi cura toga potior*. Hoc modo Heinsii conjectura defendi potest. Eam tamen abesse juberem, nisi coheræntia cum sequentibus aliquid tale postularet. Cæterum firmatur insuper loco Albii nostri, lib. II, Eleg. III, vers. 33. De meretricibus togatis egit cum cura Lævinus Torrentius ad Horat. lib. I, Sat. II, vs. 63, et Thomas Demsterus ad Rosin Antiq. Rom. lib. V, cap. 32. De ancillis quasillariis Scaliger hic loci.

4. *Servi filia Sulpicia.* Quidam scribunt *Servi*, et Bentleius ait: «Primus ex poetis qui hodie exstant, Propertius bis vel ter, Ovidius sæpissime, et post eum alii omnes geminum/ usurpant. Sub Augusti scilicet senescentis ætate ista mutatio facta est.» Non ferendum esse, notat Huschk. quod Bentleius edidit ad Horat. lib. I, Od. xii, vers. 34, *Pompiii, Tarquint*: neque enim per contractionem hæc fiunt, sed per veteris linguæ consuetudinem. Recte autem monet Wolfius ad Inscript. Tabulæ Placentinæ, pag. 35, ex adjectivo *Tarquinius* veteres non formasse *Tarquini*, sed *Tarquinii*, perinde ac egregii. *Sulpicii* scripsisset Tibullus, si hoc nomine pro adjectivo usus esset, ut

Solliciti sunt pro nobis, quibus illa dolori est,
Ne cedam ignoto, maxima cura, toro.

5

Horat. lib. IV, Od. XII, vers. 18, *Sulpiciis horreis*. Nunc sermo est de *Servi Sulpicii* filia *Sulpicia*. Non erat itaque cur Heynius diceret : « Miror nusquam legi *Sulpicii*. » Cæterum Propert. non his vel ter, sed pluries geminum *i* usurpavit, si ultra nomina propria progrediariis. Graviores quædam de Bentleii annotatione leguntur in Annal. lit. tom. I, P. 1, pag. 61.

5. *Solliciti sunt* etc. Sensus doctis interpretibus multum fucum fecit, aliis aliter exponentibus poetæ sententiam, quæ tamen nobis in aperto esse videtur : dum tu me togatæ quasillariæ posthabes, et ignobili amore ardes, solliciti sunt pro me ne tibi obscuro homini nubam ; ita et tu, et ego indigno consumpti sumus amore tu in illam, ego vero in te. *Quibus illa dolori est*, ad eodem refero qui solliciti sunt ; *illa* scortum designat, quod hoc ipso quod Sulpiciam excruciat, pariter Sulpiciæ propinquos dolore afficit : absint itaque interpretationes secundum quas *ignoto toro* ad conjugium istius juvenis cum scorto referendum esset ; *maxima cura* Sulpicia ipsa est ; cura enim eorum qui solliciti sunt, non ipsius juvenis. Dicunt Latini *cedere prædam*, ut *cedere in prædam*. Livius, lib. XLIII, cap. 21 : *præda alia militum cessere*.

6. *Ne cedam ignoto*. In libris quamplurimis, ut Paris. et Lips. in editis etiam ante Scaligerum omnibus, versus minor ita legitur : « Nec cedam ignoto, maxima causa, toro ; » nisi quod Cyllenius in Comm. habet Scaligeri lectionem *Ne credam* ; sed *credam* commodè explicari nequit. *Ne* est in octo libris apud Vossium : *cedam*, quod Statius conjectura assecutus erat, in Corv. Guelf. 4, Monac. Voss. 3. At illud merito dubium visum est, utrum legendum sit *cura*, quod habent Voss. 1, 4, Monac. Hamb. et Askew. an quod alii obtemperantes Scaligero prætulerunt *causa*. Hushkiius, cui offensioni est in tam brevi carmine vocem *cura* his deinceps occurrere, malit *causa*. Servavit tamen *cura*, recte ut opinor ; adest enim oppositio inter illam curam, qua juvenis scortum prosequitur, et hanc maximam, quæ propinquorum vel amicorum est, timentium ne forte Sulpicia, quam afflictam esse jam dolent, ipsos majore adhuc dedecore dehonestet, scilicet nuptiis parum nobilibus. Barthius adscripsit : « Hoc distichon respondet prioribus duobus. Lege *sint*, pro *sunt* ; lege *ne*, pro *ne credam*. » Ego vero adscribo : cave ne Barthio confidas ; *sunt* enim retinendum. Cod. Goth. *jura* habet pro *cura*.

CARMEN XI.

ESTNE tibi, Cerinthe, tuæ pia cura puellæ,

Dum mea nunc vexat corpora fessa calor?

Ah! ego non aliter tristes evincere morbos

Optarim, quam te si quoque velle putem.

Nam mihi quid prosit morbos evincere, si tu

5

Nostra potes lento pectore ferre mala?

1. *Tuæ pia cura puellæ.* Ex febri laborans puella, unice de Cerinthe sui amore sollicitam se esse ait. Vulgo legebatur *tuæ placiture puellæ*. Heins. ex Ursini codice nostram scripturam reduxit, adstipulante Is. Vossii 4; in quinque Italicis *Morsne tibi, Cherinte*; quod unde venerit, eo revertatur. Ovidius, Epist. VIII, vers. 15: « At tu, cura mei si te pia tangit, Oreste. »

2. *Dum mea nunc. Dum* Heinsii emendatio est; vulgo legebatur *Qui*. At Voss. 1 habet *Quum*. Hoc proxime abest ab illa emendatione. Lips. *Qui me*; Paris. et editiones ante Brouckh. omnes *Qui mea*. Dread. Monac. Hamb. Ask. Voss. 2, 3, et margo edit. Gryph. 1573, *Quod*. Lips. et Monac. *color*.

4. *Si quoque velle putem. Si* Scaliger e libris reduxit præeunte Statio; olim *Sic*. Vulp. *et velle* aliquid obscæni subesse somniat, quum manifesto sit sensus: non aliter salva esse possim, quam si tu pariter optas me salvam e morbo egredi.

5. *Nam mihi quid prosit.* Sic Brouckhusius e duobus suis et e præstantioribus, loco *et Ah! mihi*; « vo-

culæ Nam ultimum elementum absorpsit princeps litera voculæ *mihi*: unde factum est *Ha*, ac deinde *A* et *Ah*. » In quibusdam *prodest*. Pro *si tu*, Brouckh. edidit *ubi tu*. Heynius adscripsit, « nescio unde: » Nec Vossius originem hujus lectionis indagare potuit. Docet Huschkus illam a Scaligero profectam esse. Heins. *quam tu*; Ursin. *nam tu*; occurrunt etiam *quid tu*, *quod tu*: sed unice verum est, quod habent libri quatuor apud Brouckh. Guelf. 2, Lips. et Perreii Excerpta *si tu*. H. Voss. qui Guyetum secutus, amplexus est ex ejus conjectura *quam*, inquit: « *si tu* non probandum præcessit enim *si*. » Huschk. vero eum refellit his verbis: « Quid? nonne etiam præcessit formula *morbos evincere*? nempe totum hoc distichon, quædam quasi est *anastrophe* et elegans conversio præcedentis. Ergo vel propterea reponendum erat *si tu*; hæc lectio jam nota fuit Statio. Scribit enim, *quid tu*; sic in veteribus omnibus, non *situ*. »

6. *Lento pectore.* Libri editi ante Scaligerum omnes *lento pectore*; scripti etiam ut Paris. et Lips. Bern.

CARMEN XII.

NE tibi sim, mea lux, æque jam fervida cura,
 Ac videor paucos ante fuisse dies,
 Si quidquam tota commisi stulta juventa,
 Cujus me fatear pœnituisse magis,
 Hesterna quam te solum quod nocte reliqui,
 Ardorem cupiens dissimulare meum.

5

lecto, corrupte; Hamb. *pates lateo corpore* corruptius. Cod. Askew. *len-to* exhibet, sicut egregie emendaverat Scaliger. Propertius, lib. I, El. xv, vers. 4: « Tu tamen in nostro lenta timore venis; » Ut recte monet Bach. *lato*, non esset infracti amoris, sed malignitatis indicium.

1. *Ne tibi sim*. Carmen hoc in libris et antiquis editionibus annexum fere superiori est, nec sejunctum video ante Scaligerum. Idem, vel ejus prius distichon, repetitum erat supra, et adjectum Elegiæ sextæ libri III. НѢМН. — *Sim* Muretus primus dedit; vulgo *sit*. Excerpta Perreii *Nec tibi sim*; Pocch. *ne tibi sim*. Eodem sensu Cicero, ad Att. lib. XVI, Ep. XIII: Ne sim salvus, si aliter scribo ac sentio. » Brouckhus. loco vulgati *lam*, edidit *jam*, consentientibus libris melioris notæ.

2. *Ac videor*. Ita Brouckh. e libris. Paris. *Ac videar paucos*; Lips. *Ac videas paucos*: olim expressum erat, *Ut pro Ac*; illud reducere H. Voss. et Bach.

3. *Juventa*. Reg. *senecta*; male. Is. Vossii 5, pro *quidquam*, exhibet *quæcumque*. His mendis adscribit

Huschkius: « Adeo delirarunt in plano hoc carmine librarii et editores veteres. »

4. *Cujus me fatear*. Scaligeri codex recens *Quoius*. Notavit Brouckhus. (post Heinsium ad Aldin. 1515.) Heinsii codex vel Datianus *Quius*. Marius Victorin. pag. 2460, 8: « Item *Cujus* per *Quojus* literas scribebant. » Scriptura recipienda iis, qui *Quoi* pro *Cui* ponunt. Pro *fatear*, Lips. *fateor*. At idem supra *Cujus me fiat*. Editores hoc loco consentiant in *fatear*, præter Tuscanellam Basil. 1569, qui *fateor*, paucorum librorum lectionem restituit. Paris. Askew. etc. *fatear*; ed. Rom. *Cujus ire fatear*. HUSCHK.

5. *Quam te solum quod*. Bern. et Vossii 5, qui pro *quod*; Paris. *quod solum*; duo Angl. *sub nocte*; unde Heymius ait legi posse: « Quam quod te hesterna solum sub nocte reliqui. » Aliter se habent variae lectiones ejusdem carminis, in fine libri tertii, ubi adscriptum legitur in Lips. supra *quæ te solumque nocte*; pro *quod*, Voss. 2 *cum*; et Voss. 5, Bern. Hamb. *solam*. Barthius hic notaverat: « Duo sunt epigram-

CARMEN XIII.

NULLA tuum nobis subducet femina lectum.

Hoc primum juncta est fœdere nostra Venus.

Tu mihi sola places; nec jam, te præter, in urbe

Formosa est oculis ulla puella meis.

Atque utinam possis uni mihi bella videri!

5

Displiceas aliis! sic ego tutus ero.

mata transposita hæc sunt, et ita collocanda: « Est ne tibi, Cerynthe ... Si quicquam tota ... Hesperia quam te ... Ah! ego non aliter ... Ah! mihi quid prosit ... Nec tibi sit, mea lux ... Est confusus sermo amore flagrantis. » Adscripsit lepide Huschkius: « Est confusus sermo Gasparis Barthii. »

1. Tibulli carmen arbitror, ipsa dictione ita persuadente, et numeris ad Albianum characterem artificiose conformatis. Sed sede sua excidisse puto, et referendum ad pauculas illas libelli tertii Elegias: neque enim plures libros scripsisse equitem nostrum, veteres nos critici docuerunt. BROUCKH. — *Nobis*. Cyllenius dedit *titulis*, ut nunc falso habet Vossii 1. Ille interpretatus est, stemmate nobilitatis. Huschk. notat hanc miram scripturam e libro Colot. profectam esse, ubi *donis* legitur, quod deinde a sciolo quodam in *titulis* corruptum. H. Voss. opinatur nomen *Tibulli* in margine inscriptum, huic pravæ lectioni locum patefecisse. *Subducere* in simili re a Propert. usurpatur lib. I, El. VIII, vers. 45: « Nec mihi rivalis

certos subducit amores. » Statius comparat illud Sophoclis, in *Electra*, 114: ὑποκλίπτεσθαι τὴν εὐνήν.

2. *Juncta est*. Regius, *pacta est*; Is. Voss. 3. *vineta*; itidem Askew. a prima manu; Monac. *victa*; Propert. lib. III, Eleg. xx, vers. 21: « Namque ubi non certo vincitur fœdere lectus. »

3. *Tu mihi sola places*. Sic Brouckh. ex uno suo et e libro Scaligeri, quibus accedunt Is. Voss. 1, 3, et Askew. adde Guelf. 1, 4, Vulgo legebatur *modo*. Nonnulli ordine immutato, *nec te jam præter*; vide quæ ad hujus libri Carm. v, vers. 7, notavimus.

5. *Uni mihi bella videri*. Hoc votum Brouckhusium valde offendit. « Quid enim, ait, possis crudelius imprecari mulieri, quam ut ne placeat, nisi uni viro? » Tum consueto more exempla subjicit. Olim legebatur *posses*; Heins. emendavit *possis*, quod nunc tuentur Voss. 2, Bern. Askew. et Guelf. 1. Idem desideratur a sequente *displiceas*; pariter enim ab *utinam* pendet. Pro *uni mei*, unus Angl. *mihi tantum*; quod minus placet.

6. *Sic ego tutus ero*. Pro *tutus*, Is.

Nil opus invidia est; procul absit gloria vulgi;

Qui sapit, in tacito gaudeat ille sinu.

Sic ego secretis possim bene vivere silvis,

Qua nulla humano sit via trita pede.

Tu mihi curarum requies, tu nocte vel atra

Lumen, et in solis tu mihi turba locis.

Nunc licet e cælo mittatur amica Tibulle,

Mittetur frustra, deficietque Venus.

Voss. 1, *tunc*; cod. Witt. 2, pro *sic ego*, *tunc ego*.

7. *Nil opus invidia est.* A Regio exultat est; itidem ab Is. Voss. 5. Hanc occasionem in verbum substantivum æviendi non prætermittit H. Voss.

8. *In tacito gaudeat ille sinu.* Sic Propert. lib. II, Eleg. xxv, vs. 29: « In tacito cohibe gaudia clausa sinu. » Senec. Ep. 105: « sic vero invidiam effugies, si scieris in sinu gaudere. » BROUCKH. — H. Voss. e veteribus quibusdam revocavit *ipse*, ut esset *secum*, *sibi*; satis ridicula interpretatio! Certo nullus alium in puellæ sinu gaudere jubebit.

9. *Possim bene vivere silvis.* Vulgo *possum*; primus *possim* edidit Brouckhusius ex uno libro, cui accedunt Vossii 2, 3; Askew. Goth. Zwic. 1. HUSCHK.

10. *Sit via trita pede.* In Gothan. *tuta*; in Monac. desunt vs. 9-20.

11. *Tu nocte vel atra.* Simile quid occurrit in Anthologia, lib. VII, Epigr. 191: *Ἐν θ' ἰσίδῳ Θέρωνά, τὰ πάνθ' ὁρώ· ἦν δὲ τὰ πάντα βλέπω, τὸν δὲ γὰρ μὴ, τοῦμπαλιν οὐδὲν ὁρώ.*

12. *In solis tu mihi turba locis.* Martialis, lib. XII, Epigr. xxi, vs. 21: « Romam tu mihi sola facis. » Locutione simili noster usus est, lib. I, Eleg. 11, vers. 74: « Jungere, et in solo pacere monte pecus. »

Propert. lib. I, Eleg. 11, vers. 11: « Surgat et in solis formosior arbutus antris. »

13. *Nunc licet e cælo mittatur.* H. Voss. e expungit codice Is. Vossii 5. fretus, eique substituit *et* ex eodem. Deinde laudat, lib. I, Eleg. 111, vers. 90: « Videar cælo missus adesse tibi; » sed hic res se omnino aliter habet. *E cælo missus* dicitur, qui virtutibus conspicuus vel egregia forma dignus est, qui inter divos habeatur. *Cælo missus* contra ille est, qui nec opinato ac subito quasi cælo delapsus adest: et hinc crediderim lectionem ed. min. 1472, profectam: « Nunc licet et templo mittetur, amica Tibullo. » Quæ certo ita refingenda: « Nunc licet extemplo mittatur. » Librarius aliquis, procul dubio, cui satis notum erat *cælo mitti* idem esse, quod subito adesse, *extemplo* ut interpretamentum, margini adscripserat, at alius illud textui inexit, ita ut tertius adhuc stultius scriberet *et templo* voculam dilacerans.

14. *Deficietque Venus.* Ipsa Venus suas artes et illecebras frustra in me experietur; omnia licet mobita in me fuerit: sic Heynius: ego veru secus. — Opinor *Venerem* hic dici eodem sensu ac supra vs. 2, *juncta est nostra Venus*. Vide lib. I, Eleg. v, vers. 40.

Hæc tibi sancta tuæ Junonis numina juro,

15

Quæ sola ante alios est mihi magna Deos.

Quid facio demens? heu! heu mea pignora cedo!

Juravi stulte: proderat iste timor.

Nunc tu fortis eris, nunc tu me audacius ures:

15. *Tuæ Junonis numina juro.* Initio versus in quibusdam libris est *Per tibi*, probante Heinsio. Brouckh. ait: « Probarem et ego, nisi me moveret majestas nescio quæ antiquæ locutionis, deam quasi præsentem testata. » H. Voss. *Per tibi* prætulit: in aliis libris, *Hoc tibi*. Virgil. *Æneid.* lib. XII, vers. 197: « Hæc eadem, *Ænea*, terram, mare, sidera, juro; » ubi Servius ait: « Et ornatio elocutio et crebra apud majores, quam si velis addere præpositionem ut dicas, juro per maria, per terras. » Sic Sibylla, *Æneid.* lib. VI, vers. 324: « Di cujus jurare timent et fallere numen. » Palinurus, ibidem vers. 351, *maria aspera juro*. Ovid. *Met.* lib. II, vs. 101, *Stygias juravimus undas*. Nec mirum tamen *Per tibi* Vossio et Wunderlichio magis placuisse: passim enim hac structura utitur Tibullus vide lib. I, *Eleg.* v, vers. 7, *Per te furtivi sædera lecti*.

16. *Est mihi magna.* Vulgo erat *tibi*; Scaliger e libris substituit *mihi*, ut Genium puellæ suæ dicat sibi omnium deorum esse maximum. Accedit nunc Vossii 4; in Askew. *digna*; Vossii 4, *ante alias*. Vide lib. III, *Eleg.* iv, vers. 93; *Eleg.* vi, vers. 32; inprimis, lib. II, *El.* iv, vers. 24: « Sed Venus ante alios est violanda mihi. » Notum est feminas jurare solere: « Junonem meam iratam habeam. »

17. *Heu! heu! mea pignora cedo!* Ita Scaliger reposuit e suis, et potis-

sima librorum parte, quorum sunt Goth. Askew. Vossii 3 et 4; at in 5°. legitur *cede*, adscripto *credo*. Sed Scaliger accipiebat *pignora cedere*, ut esset *cadere, concidere sibi sua pignora*; quasi ductum foret ab isto capiendorum et concidendorum pignorum jure, de quo Cicero, de *Orat.* lib. III, cap. iv, 1. Nimis acute! In vulgatis olim *pignora credo*; eodem fere sensu quo *cedo*; nam *pignora credi et cedi* æque bene dicuntur. Heinsius *credo* tuebatur laudans illud Ovid. *Art. Amat.* lib. III, vers. 486: « Pignora nec juveni credite vestra novo. » — *Heu! heu!* in omnibus libris est; licet olim editum esset *heu! cui* In Corvin. est *seu cui mea pignora servo*; in Hamb. legitur *prodo*.

18. *Proderat iste timor.* Præclare Vulpus revocavit lectionem nonnullorum librorum, quæ etiam est in Reg. et ed. Lips. quamque sensus ratio exigit: ille timor et metus de mea fide et constantia, proderat, quum te in officio contineret, quum te in ordinem redigeret et coerceret, ne immoderate mea facilitate uteris. Scaliger id mutarat in *proderit*, quod sensum impeditum, vel nullum reddit; et tamen Brouckh. retinebat. In plerisque libris, etiam in ed. vet. et vulgatis, inde ab Ald. *prodeat* legebatur. *Prodeat iste timor*, Guelf. 3. HEYN.

19. *Nunc tu me audacius.* Abest tu a Lips. At Zwic. et Goth. habent *me tu*. Paris. *audacius*; ed. Rom. *nunc*

Hoc peperit misero garrula lingua malum.
 Jam faciam quodcumque voles; tuus usque manebo,
 Nec fugiam notæ servitium dominæ.
 Sed Veneris sanctæ considam vinctus ad aras.
 Hæc notat injustos, supplicibusque favet.

tu vis auditus ures, quod Heynius facile putaret corruptum ex : *nunc tu miserum actius ures*, nisi esse natum appareret ex scriptura *audatius*.

20. *Hoc peperit misero garrula lingua malum*. MOLLEVAVT hunc versum feliciter expressit :

Voilà les maxx qu'ouïsente une langue indiscrete.

21. *Tuus usque manebo*. Is. Voss. 1, *tutus usque* ; 3, *tutusque* ; ed. Rom. *mando*.

22. *Nec fugiam notæ*. In Bern. *faciam* ; in Colb. *nostræ* ; edit. Brix. Venet. Guelf. 1, 4, Gothan. *nocte* ; satis ridicule ! — Cæterum *notæ*, cujus servitio adsuetus sum. Supra lib. III, Eleg. VII, vers. 27 : « Non ego, si fugiat nostræ convivis mensæ, Ignotum cupiens vana puella torum. » Propert. lib. I, Eleg. IV, vers. 4 : « Hoc magis assueto vivere servitio. » Ubi etiam *ducere* legitur.

23. *Sed Veneris sanctæ*. In Vossii 5, *Quod* pro *Sed* ; in eodem, in primo et in Goth. *confidam*, etiam in Reg. In Vossii 3, *consistam* ; in Hamb. *unctus* ; in Gothan. *vinctus*. Confunduntur passim *vinctus*, *in-*

ctus, *vinctus*. Epitheton *sanctæ*, Veneris proprium fuisse docet Brouckhusius e lapidibus, et e locis Catulli quibusdam.

24. *Hæc ... supplicibusque*. Cod. Heina. et ed. Rom. *Nec*, vix dignum notatu ; fuit enim in libro *Hæc* pro *Hæc*. Eadem editio omittit *que*. Is. Voss. 1, *fovet pro fœet*. HUSCH. Heyn. ait : « Possis quoque *injustas* puellas hoc loco desiderare : non *injustos*. Etsi hoc genus alterum complecti solet. » Acerbius, quam par erat, interpretatus est hunc versum Bach. quum verbo *notat* flagella et verbera subesse somniaret, ex imagine, qua ultionem divinam declarare solent poætæ, ut Horat., lib. III, Od. XXVI, vs. 11 : « Regina sublimi flagello Tange Chloen semel arrogantem. » Ego crediderim, *notare* esse hoc loco censorium verbum, ut propius ad scopum accessisset Bach. si, quum Horatii citandi desiderio teneretur, illud e Sat. lib. I, III, vs. 24, laudasset : « Stultus et improbus hic amor est, dignusque notari. »

CARMEN XIV.

RUMOR ait nostram crebro peccare puellam

Nunc ego me surdis auribus esse velim.

Crimina non hæc sunt nostro sine jacta dolore.

1. *Peccare*. H. Voss. existimat hoc verbum de minoribus delictis intelligendum esse, poetamque comiter loqui: mihi vero secus videtur neque abs re erat, quod in Witt. 1, inscriptum legebatur: *Tetrastichon puella de infamia*. — Paris. cum aliis, ed. maj. ann. 1472; Vicent. Reg. Lep. Venet. etc. *Rumor ait crebro*. Contra Lips. unus Brouckh. Hamb. et edit. min. ann. 1472: *Rumor ait nostram crebro*. Hæc vera est structura. Statius laudat Propertium, lib. IV, Eleg. iv, vers. 47 « Cras, ut rumor ait, tota pugnabitur urbe. » Unus Brouckh. *peccasse*, pro *peccare*, quod idem tamen pro diversa lectione exhibet. HUSCHK.

2. *Surdis auribus esse velim*. Propertius, lib. II, Eleg. xx, vs. 13: « De te quodcumque, ad surdas mihi dicitur aures. »

3. *Crimina ... jacta*. Regius cum aliis male *carmina*, quod Cyllenius de hoc tetrasticho intelligebat. *Jacta* Pontani conjectura, cui accesserunt etiam Heinsius et Brouckhus. Illos H. Voss. idcirco valde reprehendit; aridet enim ei lectio *ficta*, jam a Mureto et Statio e libris suscepta. Si hisce contentus fuisset H. Voss. nihil esset cur eum vituperare posset; sed non potuit quin aliquid ex ingenio effutiret hoc modo: « Non

hæc sunt nostro nisi ficta dolori; » negat enim voculas *non sine* commode separari posse, laudatque illud Horatii, *non sine Dis*, et Albii nostri, lib. I, Eleg. vii, vers. 9: « Non sine me est tibi partus honos; » et Eleg. viii, vers. 6, *Non sine verberibus*. Libri magno numero habent *facta*; Lips. *fata*. Cæterum *facta* et *ficta* etiam commutantur apud Propertium, lib. I, El. xviii, vs. 25: «...neque arguto ficta dolore queri.» Jam monuimus nostrum *jacta* conjecturam esse Pontani; inest tamen illa codici Voss. 2, et Goth. Huschk. ait: « Nec semper *non sine* conjunctim, sed etiam interdum interposita una et altera voce ponitur, ut apud Virgilium, *Æneid.* lib. II, vers. 777, quem locum laudat Vulpius. Jam dicunt Latini, *fingere crimina* et *jacere crimina*. Hoc autem inprimis tum, quum aliquis interdum aliquid, obiter suspicionis movendæ, pungendi, irridendi causa, dicit. Tacit. Annal. lib. XI, c. 19: *incertum an falso jacta*; Seneca, lib. III, cap. 37, de Ira: *in convivio quorundam te sales et in dolorem tuum jacta verba tetigerunt*. Utrumque verbum conjungit Propertius, lib. III, El. xxiii, vs. 14: « Non bene de nobis crimina ficta jadis. »

Quid miserum torques, rumor acerbe? tace.

4. *Quid miserum torques . . . tace.* Brouckhus. edidit *surdum*, Barthio confisus. Unus Statii *sile*. In codice Paris. hæc leguntur: « Albii Tibulli, poetæ illustris, explicit liber tertius et ultimus. ». Sequitur Epitaphium Tibulli et Vita. Sic etiam res se habet in cod. Dresd. Alii libri inverso ordine primum *Vitam Tibulli*, deinde *Epitaphium* exhibent. Eodem modo inter se discrepant editiones veteres. Edit. maj. ann. 1472, quæ huic Carm. xiv subjectam habet vocem græcam *Τίλως*, Vicent. et Reg. Lep. Carmini xiv statim adjungunt vitam, hoc titulo: *Summa vitæ Albii Tibulli*. Sequitur *Epitaphium Tibulli*. Cui in iisdem subjungitur, *Ovidii Nasonis Epistola, in qua conqueritur de morte Tibulli*. Hæc abest ab ed. min. ann. 1472, quæ primo loco *epitaphium*, deinde *breve poetæ elogium* exhibet (Panzer.

tom. IV, pag. 7, 31.) Heynius ita: « In ed. Lips. et libro Cyllenii ne hoc quidem (*epitaphium*) subjungebatur. » Atqui in ed. Venet. 1491 epitaphium subjungitur Carm. xiv, minoribus tamen literis excusum; cui succedunt duo hæc disticha post epitaphium posita, sicut in ed. Rom. et Corvin. :

Sub teneris annis tenerorum scriptor amorum

Decedens dura hac ecce Tibullus humo.

Donec erant ignes arcusque cupidinis arma,

Discentur numeri, culte Tiballe, tui.

Summa vitæ Albii Tibulli rejecta est in commentarium. At ed. Venet. 1493, hæc omnia habet in Commentario. Cod. Lips. post epitaphium Domitii Marsi: « Finis Tibulli huc usque constat. » Sequuntur duo elegidia, ad præstantissimam virginem *Ypsotam de Nagarolis*; quibus accedit *Vita Tibulli*. Adjuncta sunt novem carmina recentiora. HUSCH.

FINIS CARMINUM.

EPITAPHIUM TIBULLI

A DOMITIO MARSO

COMPOSITUM.

TE quoque Virgilio comitem non æqua, Tibulle,
Mors juvenem campos misit ad Elysios:
Ne foret, aut elegis molles qui fleret amores,

1. *Te quoque Virgilio comitem non æqua.* Domitius Marsus vixit temporibus Augusti, et epigrammatum scriptor habitus est, in primis nobilis atque excellens. Multa de eo ejusque fragmentis docte disputat Brouckh. *HERN.* Vide etiam Quintilianum, *Inst. Orat. lib. III, cap. 1, 18.* — *Te.* Unus Statii, *Mc.* Edit. Gryph. 1573 in margine, *æque*, pro *æqua*. Hæc ad Virgilium spectant, paulo ante morte consumptum. Scaliger *non æqua* ita intelligebat, ut mors Virgilium senem, Tibullum vero juvenem oppresserit. Utrumque H. Voss. contra veram rei rationem esse ait, cui si confidas, neque ille senex erat, neque hic revera juvenis.

2. *Campos misit ad Elysios.* *Codex Bibl. Reg.* quem laudat Burmannus ad *Anthologiam Lat. torn. I, pag. 416*; *Lips. et ed. min. ann. 1472, in pro ad Elysios.* Illud amplectitur Huschk. Nos vero, ut jam in nota ad lib. I, *Eleg. III, vs. 58, p. 40*, diximus, *ti ad servamus*, consentiente librorum maxima parte.

3. *Ne foret aut elegis molles.* *Reg. miseros*; idem in *Haub. Gothanus*

teneros; Askew. et Hamb. *elego*, quod edidit Pithæus, propter *ti forti* sequentis versus; sed perperam. *Molles* retinere præstat, ut docet illud Ovid. ex *Ponto, lib. III, El. IV, vs. 85*: « Ferre etiam molles elegi, etc. » Huschkius, qui ejusdem nobiscum sententiæ est, nititur præterea *Hermesianactis elegia, vers. 35*, apud *Ruhnkenium, Ep. Crit. II, p. 290*: *Μίμνερμος δὲ τὸν ἥδυν ὅς ἐμπετο, πολλὸν ἀνακλᾶς ἤχον, καὶ μαλακοῦ πνύμ' ἀπὸ πενταμέτρου Καίετο μὲν Ναννοῦς*; quem locum eximie emendat una litterula mutata *πολλὸν ἀνακλᾶς*, id est: *Mimnermus qui dulcem invenit*, fortem infringens sonum et *mollis pentametri spiritum*, vel *mollis pentametri spiritum*. — *Hermesianax* Mimnermo non inventionem elegiæ tribuit universe, sed inventionem elegiæ amatoris, quod bene demonstravit post alios *Frankius de Callino, p. 9*. Dicitur autem masculus carminis heroici, vel elegiæ antiquioris sonus, exquisite *πολὺς ἤχος, fortis*, vel *vehemens sonus*, quia facta celebrat *fortium viro- rum*... Hunc vehementiorem Elegiæ

310 DOMITII MARSI EPITAPHIUM TIBULLI.

Aut caneret forti regia bella pede.

sonum emolliens Mimnermus et argumento amatorio temperans eleganter dicitur *fortem sonum infregisse*, plane ut is de quo agit Ovidius, Trist. lib. II, vs. 411 : « Nec nocet auctori, mollem qui fecit Achillem, Infregisse suis fortia facta modis. » Hinc *molles* cantus et *infractos* conjungit Seneca, Ep. 90 ; hinc grammaticus Hephæstion, quoddam metri genus ἀνακλώμενον dicit,

et ῥυθμὸν κεκλασμένον Longinus, sect. xli, 1. HUSCHKE.

4. *Regia bella*. Margo ed. Venet. 1475, monente Heinsio ad Ald. habet *Martia*. Statio sunt *regia bella*, quæ inter reges fuere. Burm. junior proposuit *ferrea*.

Antonius Panormita ultimum hujus Epitaphii distichon imitatus est, sequenti carmine quod paulo ante mortem sibi ipse scripsit :

Quærite, Pierides, alium, qui ploret amores;

Quærite qui regum fortia facta canat.

Me pater ille ingens hominum sator atque redemptor

Evocat, et sedes donat adire pias.

ALBII TIBULLI

IMITATIONES

GALLICIS CARMINIBUS EXPRESSÆ.

PRÆMONITIO AD LECTOREM.

Licet suo loco et sub ipso textu occurrant quædam gallicæ imitationis fragmenta, non potui, quin metricas quasdam versiones tibi, amice lector, hic offerrem. In prima Elegia certamen inter optimos nostros poetas ortum est, *La Harpe*, *Lebrun*, *Loyson*, quorum unusquisque felicem Tibullo operam impendit: neque in decima defuere interpretes elegantia insignes; quæ Tibullus latine, Morellus græce cecinit; accedunt *Lebrun* et *Andrieux*. Prior insuper primi et secundi libri Elegias vertit, quæ tertio loco leguntur; alter, Terentii apud nos æmulus, musis gallicis gloriæ non exiguam partem adjecit.

IMITATIONS DE TIBULLE,

EN VERS FRANÇAIS.

LIVRE I, ÉLÉGIE I,

IMITÉE PAR LA HARPE.

QU'UN autre, poursuivant la gloire et la fortune,

Troublé d'une crainte importune,

Empoisonne sa vie, et perde son sommeil ;

Que, dévouant à Mars sa pénible carrière,

La trompette sinistre et le cri de la guerre

Retentissent à son réveil¹.

Pour moi, qui des grandeurs n'ai point l'ame frappée,

Puissé-je, sans rien craindre, et sans rien envier,

Cacher tranquillement, près d'un humble foyer,

Ma pauvreté désoccupée ² !

Que, souriant à mes loisirs,

Toujours la flatteuse espérance

M'offre dans le lointain la champêtre abondance,

Ornant l'étroit enclos qui borne mes desirs!

Que des biens que j'attends l'agréable promesse

Suffise à mes amusements !

Je soignerai ma vigne et mes arbres naissans ;

Armé de l'aiguillon, de mes bœufs indolents

J'irai gourmander la paresse.

¹ *Martia cui somnos classica pulsa fugent.*

² Me mea paupertas vitæ traducat inertī.

314 IMITATIONS DE TIBULLE,

Qu'avec plaisir souvent j'emporte dans mon sein 20

L'agneau s'égarant sur la rive,

Le chevreau qu'en courant sa mère inattentive

A délaissé sur le chemin ¹!

J'offrirai de mes biens les rustiques prémices

Aux dieux de la vendange, aux dieux du laboureur. 25

Divinités des champs, qui l'êtes du bonheur,

Vous recevez toujours mes premiers sacrifices :

J'épanche le lait pur en l'honneur de Palès,

Je présente des fruits sur l'autel de Pomone,

Et, des épis que je moissonne, 30

J'assemble et forme une couronne,

Que ma main va suspendre au temple de Cérès.

Vous, jadis les gardiens d'un plus ample héritage,

Avant que des destins j'eusse éprouvé l'outrage,

Mais de ma pauvreté devenus protecteurs, 35

O Pénates consolateurs!

Jadis le sang d'une génisse

Vous payait le tribut de mon nombreux troupeau :

Aujourd'hui le sang d'un agneau

Est mon plus riche sacrifice! 40

Vous l'aurez, cet agneau, le plus beau de mes dons;

Vous verrez du hameau la folâtre jeunesse,

Autour de la victime exprimant l'allégresse ²,

Demander en chantant des vins et des moissons.

Ah! prêtez à leurs chants une oreille facile, 45

¹ Non agnamve sinu pigeat fetumve capellæ
Desertum, oblita matre, referre domum.

² Tunc vitula innumeros lustrabat cæsa juvencos,
Nunc agna exigui est hostia magna soli.

Et ne dédaignez pas notre simplicité;
Le premier vase, aux dieux autrefois présenté,
Fut pétri d'une simple argile.

Je n'ai point regretté le bien de mes aïeux¹,
Content de mon champêtre asile, 50
Content de reposer sur la couche tranquille,
Où le sommeil ferme mes yeux.
Oh! qu'il est doux, lorsque la pluie
A petit bruit tombe des cieux,

De céder à l'attrait d'un sommeil gracieux! 55
Qu'il est plus doux encor, la nuit, près de Délie,
De se sentir pressé dans ses bras amoureux,
Et d'entendre mugir l'aquilon en furie!
Ce sont là les plaisirs que je demande aux dieux.
Qu'il soit riche, celui que des travaux sans nombre 60
Ont comblé de trésors si chèrement payés :
Je suis pauvre, et je vais chercher le frais et l'ombre,
Assis près d'un ruisseau qui murmure à mes pieds.

Ah! périsse tout l'or de la superbe Asie,
Si, pour l'aller ravir, il faut quitter Délie, 65
S'il faut lui coûter quelques pleurs!
Que Messala prétende aux lauriers des vainqueurs,
Et que des ennemis les dépouilles brillantes
Ornent de son palais les portes triomphantes² :
Moi, je suis dans les fers d'une jeune beauté; 70
Je vis sous les lois de Délie.

¹ Non ego divitias patrum fructusque requiro.

² Ut domus hostiles præferat exuvias.

316 IMITATIONS DE TIBULLE,

Pourvu que je te voie, ô maîtresse chérie,

Je renonce à la gloire, à la postérité;

Il n'est point d'honneurs que j'envie;

Rien ne vaut mon obscurité.

75

Oui, j'irais avec toi, sur un mont solitaire,

Conduire un troupeau sur tes pas;

Je consens à n'avoir d'autre lit que la terre,

Pourvu que tu sois dans mes bras.

Eh! d'un lit somptueux l'éclatante parure

80

N'en écarte pas les ennuis;

La pourpre et le duvet, les eaux et leur murmure

Ne font pas la douceur des nuits.

Qu'importe à nos désirs la couche la plus belle,

Lorsqu'on y veille dans les pleurs,

85

Lorsqu'on appelle en vain la maîtresse infidelle,

Qui porte ses amours ailleurs?

Hélas! sans les amours, comment souffrir la vie?

Quel cœur, quel cœur d'airain, ô ma chère Délie!

Goûtant le bonheur d'être à toi,

90

Pourrait te préférer une gloire frivole?

Les triomphes du Capitole

Valent-ils un regard que tu jettes sur moi?

Ah! que ma paupière mourante

Se tourne encor vers toi dans mon dernier moment;

95

Que, par un dernier mouvement,

Je presse encor tes mains dans ma main défaillante!¹

Tu pleureras sans doute auprès de mon bûcher:

Tes yeux, ces yeux si pleins de charmes,

¹ Te spectem, suprema mihi quum venerit hora,
Te teneam moriens deficiente manu.

Répandront sur moi quelques larmes; 100

Tu n'as pas un cœur de rocher¹.

Tu pleureras, Délie; et l'amant jeune et tendre,

Et l'amante, objet de ses vœux,

Te verront honorer ma cendre,

Et s'en retourneront les larmes dans les yeux. 105

Mais garde d'outrager ta belle chevelure²,

De blesser de ton front l'ivoire ensanglanté;

Aux mânes d'un amant c'est faire trop d'injure,

Que d'attenter à ta beauté.

Hâtons-nous, dérobons à la Parque inflexible 110

Le moment de jouir, d'aimer et d'être heureux;

Le tems entraîne tout dans sa course insensible;

La mort viendra bientôt de son voile terrible

Couvrir nos amours et nos jeux.

Le tems n'épargne point les amans et les belles, 115

Et l'amour ne sied pas au déclin de nos ans³;

Il ne repose point ses inconstantes ailes

Sur une tête à cheveux blancs.

Je suis encore à lui, je vis sous sa puissance;

Content du peu qui m'est resté, 120

Je coule en paix mes jours sans chercher l'opulence,

Et sans craindre la pauvreté⁴.

¹ ... non tua sunt duro præcordia ferro.

² ... sed parce solutis Crinibus.

³ Dicere nec cano blanditias capite.

⁴ Quanto præstat quod cecinit Albius!

Despiciam dites, despiciamque famem.

LIVRE I, ÉLÉGIE I,

IMITÉE PAR LEBRUN.

AH! qu'un autre se plaise à grossir un trésor!
 Qu'il n'ait de dieu, d'ami, d'amante que son or,
 L'insensé qui, jaloux d'une vaine richesse,
 Inquiet, soupçonneux, veille et tremble sans cesse!
 Un pénible bonheur flatte peu mes désirs; 5
 Ma douce pauvreté me fait d'heureux loisirs ¹.
 Content sous mes foyers de voir la flamme agile
 Égayer vers le soir mes Pénates d'argile,
 Pomone ne sait point éluder mon espoir,
 Ni ma vigne tromper l'attente du pressoir. 10
 Le sauvage arbrisseau, qu'entame *un fer utile*,
 Ici doit à mes soins sa blessure fertile;
 Là, dans mes prés qu'altère un soleil dévorant,
 Le docile ruisseau me suit en murmurant ²;
 Mon verger s'embellit sous les mains de son maître; 15
 Qu'il m'est doux de cueillir un fruit que j'ai vu naître!
 Je ne dédaigne point de tracer des sillons;
 J'aime à voir mes troupeaux errer dans les vallons;
 Je ramène au bercail la génisse indolente,
 Et l'agneau qui s'égare, à sa mère bélante. 20

O dieux amis des champs! dieux paisibles et doux,
 Pan, Vertumne, Palès, je vous honore tous.

¹ Me mea paupertas vitæ traducat inertæ.

² Longe quod scripsit Tibullus sensu et verbo jucundius est,
 ad rivos prætereuntis æquæ.

Veille sur mes jardins, toi dont la faux puissante
 Donne aux brigands de l'air une utile épouvante;
 Que mes épis dorés, prémices des guérets, 25
 Couronnent tes cheveux, bienfaisante Cérès!
 Dieux, jadis protecteurs d'un superbe héritage,
 De ses débris, hélas! recevez l'humble hommage;
 J'offrais une génisse en des tems plus heureux,
 A présent un agneau suffit *avec mes vœux* : 30
 Qu'il tombe à vos autels! Qu'autour de lui rangée,
 La rustique jeunesse, en deux chœurs partagée,
 S'écrie : Accordez-nous les vins et les moissons¹.
 Dieux, ne rejetez point ces autels de gazons.
 Cette argile est encor la même, où nos ancêtres 35
 Présentaient un lait pur à vos autels champêtres;

Loin, loin de mes brebis, ravisseurs *ténébreux*,
 Loups cruels, insultez un bercail plus nombreux²!
 Je ne regrette point les trésors de mes pères³,
 Ni leurs palais ravis par des mains étrangères; 50
 Que me faut-il? ces champs, un lit et du repos;
 Un lit, où l'amour seul écarte les pavots.
 Ah! dans l'horreur des nuits que l'aquilon tourmente,
 Quel charme de presser le doux sein d'une amante!
 Qu'une pluie orageuse, et l'air tumultueux, 45
 Font bien goûter la paix d'un lit voluptueux!
 Que tel soit mon bonheur, dieux! et que la fortune
 Soit toute à ces mortels qui fatiguent Neptune :

¹ Io! messes et bona vina date.

² de magno est præda petenda grege.

³ Non ego divitias patrum..... requiro.

Qu'ils cherchent des climats et des biens étrangers;
 En est-il d'aussi doux que mes champs, mes vergers? 50
 Mon univers est là; là je borne ma course;
 Là, rêvant sous un arbre, au doux bruit d'une source,
 J'évite du midi les brûlantes chaleurs;
 Mon absence à l'amour n'a point coûté de pleurs.
 Ah! que les diamans, ah! que tout l'or périsse ¹, 55
 S'il faut, pour les ravir, qu'une beauté gémissse!
 C'est à toi, Messala, né pour les grands exploits,
 De combattre, de vaincre et d'enchaîner les rois.
 C'est à moi de subir une amoureuse chaîne,
 Et d'assiéger long-tems une porte inhumaine ². 60
 Délie, ah! qu'on insulte à mon oisiveté!
 Que m'importe la gloire, où n'est point la beauté?
 Sois de mes humbles champs la nymphe tutélaire,
 De mes jeunes brebis daigne être la bergère;
 Viens sous un antre frais reposer dans mes bras; 65
 Et puissé-je y dormir vainqueur de tes appas!
 Que sert un lit de pourpre, où veillent les alarmes?
 Il le cède à la mousse, où sommeillent tes charmes.
 L'or, le duvet, les eaux, les chants harmonieux,
 Rien ne peut assoupir un œil ambitieux. 70
 Eh! quelle ame d'airain, quel aveugle courage,
 Pouvant te posséder, s'arme et vole au carnage?
 Qu'il enchaîne l'Asie à ses fiers étendarts,
 Qu'il aille de la terre éblouir les regards;

¹ O quantum est auri potius pereatque smaragdi,
 Quam fleat ob nostras ulla puella vias.

² Et sedeo duras janitor ante fores.

Qu'avec toi, que pour toi je vive, ô mon amante! 75
 Et te presse en mourant de ma main défaillante ¹.
 Sur le bûcher funèbre, hélas! mis à tes yeux,
 Tipleureras Tibulle, en accusant les dieux;
 Tu pleureras : cent fois tes lèvres adorables
 Mouilleront de baisers ces restes déplorables ! 80
 Nul amant, nulle amante, en voyant tes douleurs,
 En voyant mon bûcher, ne retiendra ses pleurs ;
 Ils s'en retourneront, l'œil humide de larmes ²,
 Mais que ton désespoir n'offense point tes charmes,
 Mon ombre en gémirait : que dis-je ! ah ! mes beaux jours ³
 Bravent encor la Parque, et sont tout aux amours.
 Mais l'âge à *pas muets* se glisse, ô ma Délie ⁴ !
 La jeunesse s'envole ; une aimable folie
 Sied mal aux fronts glacés qu'outragent les hivers :
 C'est au printems qu'Amour *cueille ses myrtes verts*. 90
Chère amante, suis-moi dans sa douce mêlée ;
 C'est là que ma valeur fut cent fois signalée :
 Bon soldat, chef heureux ⁵, *là je suis un héros* ;
Et le nom de Tibulle est connu dans Paphos.
 Trompette, éveille au loin les amans de la gloire ; 95
 Que Mars dispense ailleurs le prix de la victoire :
 Riche de mon amante, heureux, libre de soin,
 Ma fortune se rit de l'or et du besoin.

¹ Te teneam moriens deficiente manu.

² Amœnissima hujus loci verba omisit *Lebrun* :
 nec in tenero stat tibi corde silex.

³ Hæc pariter omisit :

Jam veniet tenebris mors adoperta caput.

⁴ Hic ego dux, milesque bonus....

LIVRE I, ÉLÉGIE I,

IMITÉE PAR LOYSON.

QU'UN autre cherche l'or sur un lointain rivage ;
 Qu'un autre, possesseur d'innombrables sillons,
 D'un farouche ennemi craigne le voisinage,
 Et s'éveille en tremblant au bruit des fiers clairons.
 Pour moi, que, loin des camps, paisible et nonchalante, ⁵
 Ma pauvreté me rende à ma vie indolente ¹,
 Pourvu qu'un feu modeste échauffe mon foyer ²;
 Qu'avec moi l'espérance habitant mon domaine,
 Me montre au bout de l'an ma grange toujours pleine,
 Et d'un vin généreux ³ garnisse mon cellier. 10
 A ce prix sans rougir, et sans craindre la peine,
 Tour à tour laboureur, vigneron, jardinier,
 Je veux tailler un cep, ou planter un pommier;
 Prendre en main l'aiguillon et la bêche grossière,
 Et le soir, dans mes bras, rapporter au troupeau, 15
 Ou la brebis naissante, ou le jeune chevreau,
 Seul au milieu des champs oublié par sa mère ⁴.

Chez moi, sans y manquer, l'eau sainte tous les ans
 Purifie avec soin bergers et bergerie;
 Mon lait offre à Palès d'agréables présents, 20

¹ Me mea paupertas vitæ traducat inerti.² Dum meus exiguo luceat igne focus.³ pinguis musta.⁴ oblita matre.

Car Palès fut toujours ma déité chérie ;
 Palès reçoit mes vœux , soit qu'un tronc délaissé
 Me montre dans un champ son image rustique ¹,
 Soit que parmi des fleurs , sur le chemin placé ²,
 Son buste s'offre à moi , fait d'une pierre antique ; 25
 Tous les ans j'offre au dieu qui veille en nos guérêts ,
 Les prémices des fruits que la saison me donne.
 Je veux à ton autel , bienfaisante Cérès ,
 De mes premiers épis suspendre une couronne ³ ;
 Et que dans mon jardin Priape avec sa faux ⁴ 30
 De mes arbres en fruit écarte les oiseaux.
 Et vous , jadis gardiens d'un héritage immense ,
 Dont il ne me resta que ce chétif enclos ,
 Pourriez-vous être exclus de ma reconnaissance ?
 O mes dieux paternels ! Jadis un fier taureau 35
 Fut d'un troupeau nombreux l'offrande légitime ;
 Mais , hélas ! aujourd'hui vous n'aurez qu'un agneau ,
 Pour un bercail si pauvre assez riche victime ⁵ :
 Autour de cet agneau , qui tombe en votre honneur ,
 Voyez-vous ces bergers vous demander en chœur 40
 De fertiles moissons et d'heureuses vendanges ?
 Ah ! ne rejettez point leurs vœux et leurs louanges ;

¹ seu stipes habet , desertus in agris.

² Optime hæc vertit :

Seu vetus in trivio florea sarta lapis.

³ Tò , *flava Ceres*.

⁴ Optime quoque hæc :

Terreat ut sæva falce Priapus aves.

⁵ exigui est hostia magna soli.

Agréez nos festins sans recherche apprêtés,
 Et nos dons dans l'argile humblement présentés.
 Autrefois, d'une main grossièrement habile, 45
 Le premier vase aux champs fut fait de simple argile.
 Mais vous, brigands cruels, et vous, loups ravisseurs,
 Fuyez, laissez en paix mes pauvres pâturages,
 Et, loin de mes brebis détournant vos fureurs,
 Sur un troupeau plus riche exercez vos ravages ¹; 50
 Je ne regrette point les biens de mes aïeux,
 Ni leurs riches moissons, mon antique héritage;
 Ce que j'ai, me suffit; et j'en rends grâce aux dieux.
 Il suffit que je puisse, en mon humble hermitage,
 Passer en paix mes jours, et, las de mes travaux, 55
 Retrouver chaque soir mon lit et le repos.
 Quel plaisir d'écouter la tempête en furie,
 A l'abri dans ma couche étendu mollement,
 Et d'embrasser alors mon amante chérie!
 Que j'aime à me sentir assoupi doucement, 60
 Au bruit que sur mon toit fait en tombant la pluie!

Dieux! donnez-moi ces biens ², et rendez opulent
 (Il vous paye assez cher ce funeste avantage)
 Celui qui peut braver et les flots et l'orage.
 Moi, de peu désormais, je sais vivre content; 65
 Je ne veux plus errer de voyage en voyage,
 Mais le long d'un ruisseau qui fuit parmi les fleurs
 J'irai goûter le frais sous un épais ombrage.
 O périsse Plutus et toutes ses faveurs,

¹ de magno est præda petenda grege.

² Hoc mihi contingat.

Avant que mon départ pour un lointain rivage 70
 Puisse à quelque beauté coûter encor des pleurs ¹ !
 Toi, combats, Messala, sur la terre et sur l'onde ²,
 Et pare ta maison des dépouilles du monde ;
 Ce sont-là tes destins : fait pour un autre emploi,
 Moi je suis arrêté dans les fers d'une belle, 75
 Qui jour et nuit m'enchaîne à sa porte cruelle.
 Que m'importe la gloire, ô Délie ! avec toi,
 Je consens qu'on m'appelle et lâche et sans courage ³ ;
 Avec toi, ma Délie, habitant d'un village ⁴,
 Je veux moi-même au joug attacher mes taureaux, 80
 Et garder mes brebis au penchant des côteaux.
 Je veux goûter, Délie, un sommeil plein de charmes,
 Dans tes bras caressans, sur la terre étendu ;
 Eh ! que sert dans un lit de soie et d'or tendu,
 Une nuit sans amour, et condamnée aux larmes ? 85
 Voit-on que le duvet, les rideaux somptueux,
 Et les tapis de pourpre, et leur riche peinture,
 Et l'onde des ruisseaux avec son doux murmure,
 Trouvent l'art d'assoupir un amant malheureux ?
 Grands dieux ! quel nom donner au mortel insensible ⁵, 90
 Qui pouvant sur ton cœur régner amant paisible,
 Cherche l'or et la gloire au milieu des combats ?

¹ Quam fleat ob nostras ulla puella vias !

² Te bellare decet terra, Messala, marique,
 Ut domus hostiles præferat exuvias.

³ *Lâche et sans courage* : talia verba nusquam Tibullus pronuntiavit ; is sese otio gaudere ait, nullo modo socordia et ignavia.

⁴ Cur vicum hic exstruerit *Loyson*, non liquet.

⁵ Hic quoque Scalig. interpolationibus adhæsit, ut alij gallici interpretes.

Dût-il, jusques au fond de leurs lointains climats,
 Suivant des ennemis les troupes fugitives,
 Planter ses étendards sur leurs villes captives; 95
 Et d'or resplendissant, sur un fougueux coursier,
 Éblouir tous les yeux de son éclat guerrier.
 Quand mon heure viendra, puissé-je, ô mon amante!
 Pour la dernière fois sur ton sein me pencher,
 Puissé-je te presser d'une main défaillante, 100
 Et d'un dernier regard en mourant te chercher !
 Qu'alors tu pleureras, en me voyant sans vie
 Sur ma couche funèbre attendre le bûcher!
 Oui, couvrant de baisers ma dépouille chérie,
 Tu pleureras; les dieux, les dieux, ô ma Délie! 105
 Ne t'ont point fait un cœur de fer, ou de rocher ¹.
 Eh! quelle amante, hélas! quel amant sans entrailles,
 Pourra voir d'un œil sec mes tristes funérailles ²?
 Mais crains de m'affliger au-delà du trépas,
 Et dans ton désespoir épargne tes appas. 110
 Aimons-nous; la vieillesse arrive à tire-d'aile;
 Un crêpe sur le front ³ la mort vient derrière elle :
 Et lorsque nos beaux ans nous ont fuis sans retour,
 Il ne sied plus d'aimer, ni de parler d'amour.
 Aimons donc; que Vénus sous ses lois nous enchaîne, 115
 Tant que je puis encor, jeune, intrépide aux coups,
 Affronter un rival, et briser des verroux ⁴.

¹ non tua sunt duro præcordia ferro.

² Lumina..... sicca referre domum.

³ tenebris mors adoperta caput.

⁴ dum frangere postes.

Non pudet, et rixas inseruisse juvat.

Ce sont-là mes exploits ; soldat ou capitaine ,
 Voilà mon champ d'honneur, mes combats, mes lauriers.
 Loin de moi, fiers clairons, étendards meurtriers ! 120
 Allez, portez à l'ame ambitieuse et vaine,
 Portez lui l'opulence, et peut-être la mort ¹ ;
 Cependant que tranquille et bénissant le sort ,
 Sûr de couler mes jours dans une douce aisance ,
 Je me ris des trésors, et brave l'indigence ². 125

¹ In longius protracta sunt hæc.

² Despiciam dites, despiciamque famem.

LIVRE I, ÉLÉGIE II,

IMITÉE PAR LEBRUN.

VERSE, verse, ô Bacchus ! ta liqueur favorable ;
 Assoupis les chagrins d'un amant misérable ;
 Défends aux importuns de troubler mon repos ,
 Si l'amour qui gémit goûte encor les pavots ¹ !

Ma Délie est soumise aux ordres d'un barbare : 5
 Une porte d'airain l'enferme et nous sépare.
 O porte inexorable à mes vœux les plus doux ,
 Que l'orage et les vents, que la foudre en courroux
 Te brise ² ! Ah ! plutôt cède à mon impatience ;
 Ouvre-toi sans trahir un timide silence. 10
 Si quelque injure échappe au dépit d'un amant,

¹ infelix dum requiescat amor.

² Te Jovis imperio fulmina missa petant.

Pardonne, il expira ce fol égarement.

Hélas ! rappelle-toi de plus douces offrandes ;

Combien pour t'embellir j'ai tressé de guirlandes ¹ :

Toi, Délie, ose fair un Argus odieux ;

15

Ose ; Vénus sourit aux cœurs audacieux.

Soit qu'un jeune amant tente une porte connue ,

Soit que l'ouvre en tremblant sa nymphe à *semi-nue* ,

Vénus sait leur apprendre à s'écouler d'un lit ² ,

A suspendre leurs pas que l'ombre ensevelit ,

20

A tromper un jaloux, et même en sa présence,

Par des gestes parlans animer leur silence.

Doux secrets, vous fuyez ces mortels indolens,

Dans l'horreur de la nuit paresseux et tremblans .

Jeunes amans, dans l'ombre errez sans défiance ;

25

Tout amant est sacré ; Vénus est sa défense.

Sous l'aile des amours, qu'il brave les fureurs,

Et les avars mains des sombres ravisseurs.

Jamais les nuits d'hiver, la froidure et l'orage ,

N'ont insulté ma tête, ou glacé mon courage.

30

Faibles maux, quand Délie ouvre enfin à mes vœux ,

Et m'appelle au doux bruit d'un signal amoureux ³ !

Profanes, gardez-vous d'éclairer ces mystères ,

¹ quum posti florea certa darem.

² *Bertin* in his imitandis felicior, hæc disticha sic expressit:

Il faut oser ; Vénus seconde le courage ,

Vénus instruit l'amant au milieu de la nuit ,

A descendre en secret de sa couche paisible ;

Vénus enseigne encor l'art de poser sans bruit

Sur d'inconstans parquets un pied sûr et flexible.

³ Et vocet ad digiti me taciturna sonum.

D'envier nos plaisirs aux ombres solitaires;
 Fussiez-vous dans le Styx, malheureux indiscrets! 35
 Le seul bruit de vos pas divulgue nos secrets.
 Mais si quelque imprudent a vu. . . . Le téméraire!
 Au nom de tous les dieux qu'il jure de se taire ¹!
 Il saura que Vénus, s'il révèle nos feux ²,
 Est du sang et des flots un mélange orageux. 40
 Que dis-je? Ah! pour jamais ton jaloux est paisible,
 Et j'en crois de Médée une élève infailible.

Je l'ai vue, agitant ses magiques flambeaux,
 Ravir Diane aux cieux, et les morts aux tombeaux.
 Son cri perce l'Érèbe, et fait trembler la terre; 45
 Dans sa chute enflammée il suspend le tonnerre;
 Mais c'est peu d'enchaîner la foudre, les torrens,
 L'enfer, la triple Hecate et ses chiens dévorans;
 En faveur de l'amour, et des jeunes épouses,
 Son art trompe l'hymen, et ses fureurs jalouses. 50
 Ton époux, loin d'en croire un rapport envieux,
 Me verrait dans son lit, sans en croire ses yeux ³.
 Mais n'étends point le charme : il n'est que pour Tibulle,
 Et je rends pour moi seul ton époux incrédule.
 Elle m'a dit bien plus : ses philtres dangereux 55
 Pourraient même tarir la source de nos feux.
 Tandis que m'épurant d'une flamme lustrale,
 Sa main sacrifiait à la troupe infernale,

¹ Si quis et imprudens adspexerit, occulat ille,
 Perque Deos omnes se meminiſſe neget.

² Is Venerem e rabido ſentiet eſſe mari.

³ Non ſibi, ſi in molli viderit ipſe toro.

Je demandais aux dieux, non de ne plus aimer,
 Mais qu'un égal amour du moins sût t'enflammer ¹, 90
 Je sais trop que Vénus par nos feux embellie,
 Qu'amour même jamais ne plaira sans Délie.

¹ Non ego, totus ut abesset amor, sed mutuus esset,
 Orabam.

Lebrun in hac imitatione, iterum Scaligero confusus, magnam carminis partem omisit.

LIVRE I, ÉLÉGIE III,

IMITÉE PAR LEBRUN.

PARS, suis dans l'Orient les drapeaux de la gloire ;
 Cherche à travers les flots l'Asie et la victoire ;
 Mais que ton souvenir flatte le triste sort
 De Tibulle, enchaîné sous l'aile de la mort ¹.
 O mort, suspends tes coups ! ô mort, que ta furie 5
 Attende à me frapper au sein de ma patrie ;
 Je chercherais envain, dans ces sauvages lieux,
 Un sein pour recueillir mon ame et mes adieux.
 Y verrais-je une mère, une sœur, une amante,
 Baigner de quelques pleurs ma cendre encor fumante ? 10
 Que n'en croyais-je, hélas ! les larmes de l'amour,
 Quand Délie implorait les dieux et mon retour !
 Ils flattaient son espoir ; mais une horreur secrète
 Attachait à mes pas sa tendresse inquiète ².

¹ In hac elegia *Lebrun* nullo certo duce vagatur, multaque Tibullo prorsus ignota adtulit, qui certe nunquam, se catena sub diræ mortis alis adligatum esse questus est.

² Cuncta dabant reditus : tamen est deterrita nunquam,
 Quia fleret, nostras respiceretque vias.

Combien je reculai ces funestes momens ! 15

Quels pleurs attendrissaient nos longs embrassemens !

A mes derniers adieux j'en ajoutais encore :

Eh ! peut-on s'arracher à tout ce qu'on adore ?

Cent fois interrompant de sinistres apprêts ,

L'amour lui ramena mes pas et mes regrets. 20

Je pars ; un noir présage en secret m'épouvante ;

Mais le plus triste augure est de fuir une amante ;

Au mépris de ses pleurs échapper à ses bras ,

C'est irriter les dieux , c'est courir au trépas.

Pardonne, Amour ; Délie, excuse un téméraire, 25

Déjà trop malheureux d'avoir pu te déplaire.

Si la mort t'obéit, Isis ; si tes autels

N'abusent point les vœux des crédules mortels ,

Daigne sauver des jours consacrés à Délie !

Périssent des combats la sanglante folie ! 30

C'est elle qui troubla des jours purs et sereins.

O paix ! de l'âge d'or ramène les destins !

Un printems éternel caressait la nature ;

La terre prodiguait des moissons sans culture.

Ses flancs en longs chemins n'étaient pas sillonnés ' , 35

Et de murs soupçonneux au loin emprisonnés ;

Les forêts, dépouillant leurs antiques ombrages ,

N'allaient point sur les mers défier les orages.

L'aveugle ambition, trop féconde en revers ,

N'avait point divisé les cœurs et l'univers ; 40

Du coursier, du taureau, la liberté sauvage ,

Et du frein et du joug rejetait l'esclavage.

1

..... prius quam

Tellus in longas est patefacta vias.

332 IMITATIONS DE TIBULLE,

Mars n'avait point encor déployé ses drapeaux ;
 La haine était sans glaive, et l'orgueil sans faisceaux.
 Les sermens n'étaient point l'organe du parjure ; 45
 Et les prêtres des dieux ignoraient l'imposture.
 Les cris de la trompette et la soif des combats ,
 A des crimes heureux n'excitaient point nos bras ;
 Le soupçon n'avait point inventé les partages ;
 La foi servait alors de terme aux héritages, 50
 Loin du crime et des arts, l'homme eut ses mœurs pour lois,
 La vertu pour ses dieux, et les dieux seuls pour rois.

Mais d'un sceptre d'airain le ciel frappant la terre ,
 L'or brille, le fer luit, le sang coule, et la guerre ,
 Fille de la vengeance et mère des forfaits, 55
 Exile de nos cœurs l'innocence et la paix.
 Ils m'ouvrent le cercueil : ah ! s'il faut que j'y tombe ,
 Que du moins l'univers lise un jour sur ma tombe :
 « Tibulle ici repose, au printems de ses jours ¹ ;
 » Mars l'enlève à Délie, et la Parque aux amours ». 60
 Déjà Vénus en pleurs me guide aux rives sombres ,
 Vers les bosquets sacrés des innocentes ombres ;
 Là, Zéphyr, éveillé par de tendres concerts,
 Promène l'harmonie et l'amour dans les airs ;
 Sur des lits de gazon la volupté sommeille : 65
 On n'y voit que la rose et sa moisson vermeille ;
 Un jeune essaim d'amans vole autour des berceaux,
 Qu'arrosent du Léthé les caressantes eaux ;
 Vous qui chantiez l'amour, doux et tendres poètes,
 L'amour vous réunit dans ces douces retraites. 70

¹ Hoc loco, Tibulli prorsus oblitus esse videtur.

Plus loin, du noir chaos les gouffres entr'ouverts,
 Recèlent le Tartare, et la nuit des enfers ;
 Là frémit Alec-ton ; là , Tysiphone errante
 Fait siffler les serpens de sa tresse sanglante ¹ ;
 Cerbère agite encor de ses triples abois 75
 Les ombres que le Styx emprisonne neuf fois ;
 De triples dents d'airain ses trois gueules armées
 Y gardent des enfers les portes enflammées.
 Là, près du fier géant que déchire un vautour,
 Ixion, sur sa roue, expie un fol amour. 80
 Filles de Danaus, là, votre urne fatale
 Voit fuir l'onde échappée aux lèvres de Tantale :
 Cette onde y venge un sang que protégeait Vénus ;
 Et d'un perfide hymen les forfaits sont connus.

Tombe dans les enfers toute amante parjure ², 85
 Tout rival, dont ma flamme a reçu quelqu'injure.
 Un rival ! ô soupçon ! ô tourmens ! ô revers !
 Ah ! c'est trop respirer le poison des enfers ;
 Ombres , Parque, Achéron, fuyez sanglante image :
 Ah ! Délie , ah ! ton cœur ne peut être volage. 90
 Je t'aime , mon amour me répond de ta foi.
 Échappé du tombeau, je vole jusqu'à toi :
 J'entends la vieille esclave, assidue à tes veilles ,
 D'un récit fabuleux t'allonger les merveilles ,
 Quand le soir rallumant l'étoile du berger, 95
 Voit fuir l'humide lin sur ton fuseau léger ;

¹ impexa feros pro crinibus angues.

² Nescio quo exclamandi furore raptus, nativam hic Albii simplicitatem omnino deformaverit.

334 IMITATIONS DE TIBULLE,

Mais le sommeil enlève, en frappant ta paupière,
 La quenouille à tes mains, à tes yeux la lumière ¹.
 Que je t'éveille alors ², et puissent *tes appas*
Voir au lieu de Morphée un amant dans tes bras ³ ! 100
 Ce lit qui t'attendait plaintive et solitaire,
 Du flambeau des plaisirs s'embellit et s'éclaire.
 Un désordre amoureux te livre à mes regards,
 Je dispute ton sein à tes cheveux épars;
 Doux baisers!... jour heureux, que ma tendresse implore, 105
 Beau jour, échappe-toi des portes de l'aurore !

¹ Paulatim somno fessa remittat opus.

² Quæ sequuntur ad finem usque, perquam ridicula mihi videtur finisse *Bertin*.

J'entrerai tout-à-coup sans me faire annoncer :
 Tu cours, les bras tendus, à mon cou t'enlacer.

ἙΛΕΓΙΑΚὸΝ

ΠΕΡΙ ΠΟΛΕΜΟΥ ΚΑΙ ΕΙΡΗΝΗΣ

Φιδ. Μορίλλου Δ. Β. ἐμπνεύσαντος.

Οἱ πρῶτοι ¹ κακότερνον ἐχαλκεύσαντο μάχαιραν,
 Νηλεὺς ἦδ' ἄλκιρός χάλκεον ἦτορ ἔχον.
 Ἢ τότε ἐπιχθονίοισι φόβος, πόλεμοί τε μάχαι τε
 Κᾶτραπεος ἐς Θάνατον λευγαλέον γέγονε ².

¹ Οἱ πρῶτοι, plurali numero sensum languidiorem efficit; quanto vividius exclamat Albius noster !

Quis fuit horrendos primus qui protulit enses?

² Propius ad metam accessit gallice *Lebrun* :

Il ouvrit à la mort des routes plus rapides.

Vel etiam *Andrieux* :

Du trépas aux mortels abrégé le chemin.

Οἱ δ' οὐκ ἦσαν γ' αἵτιοι· ἡμεῖς δ' ἐς κακὸν αὐτοῖς 5
 Ἐβράπομεν πρὸς τοὺς θῆρας ἔτοιμον ὄπλον .
 Ἦν δ' ἄτη χρυσοῖο μελάνορος· οὐ πόλεμος γάρ
 Ἦν ὅτ' ἐν εἰλαπίναις φήβινος ἦε κάλυξ.
 Οὐ τάφρος, οὐ πύργος γένεθ'· ὕπνου δῶρον ἔκηλος
 Ποιμὴν εἰροπόκοις εἰν οἷεσσι λάβει. 10
 Ζῆν τότε μοι φίλον ἦν· λαοῦ δ' οὐκ ἔνιλα γνοῖην
 Μέρμερα, σάλπιγξος δ' οὐκ αἰδοίμι τρέμων·.
 Νῦν πρὸς φυλόπιθ' αἰνὴν ἔλκομαι· ἢ τάχα δῆ τις
 Δῆϊός ἐν δόρῳ μοι πηξόμενος φορέει·³
 Σώζετ' ἀλάρ· με, θεοὶ παῖδῶν, θρησκόμενοι περ 15
 Ὅποτε παῖς γονάων προῦδραμον ὑμετέρων.
 Οὐκ αἰδώς, πολιοῖο τέλχθαι ἐκ σελέχους· ὥς
 Ναίετε ἀρχαίους μου προδόντας δόμους·⁴
 Ἔσχον δὴ τότε πίστιν ἀμείνω, εὔη σεβασθεῖς
 Ἰδρύσθη ξύλινος πᾶς θεὸς ἐν τεμένει. 20
 Ἐνθα θεῶ σαφυλὴν λείβων κεχαρισμένος ἦεν,
 Δοὺς τε κόμη σεφάνους ἀσπασχύνων ἱερῇ,
 Εὐχολῶν τε τυχῶν, ψαιζόν φορέεσκε μὲν αὐτός;
 Κύππαρον εἶλα δ' ἔχουσ' ἦλθεν ἄπεισθε κόρη.
 Χάλκεα δ', ὧ μάκαρες, παῖδῶν, ἀπείργε κῆλα, 25
 Θῦμα δ' ἄλροικον σῶς ἐκ σφυραῖο καλοῦ.
 Σὺν καθαρά δ' ἐσθῆθ' ἔπομαι, κοφίνους τε δεθείας
 Μυρσίνῃ φορέω, κακκεφαλὴν τε δεθείς.

¹ In sævas quod dedit ille feras.

Τρέμων, longe abest a corde micante; quæ verba a nostris interpretibus omnino prætermissa sunt.

³ Hujus loci venustatem nullatenus adsecutus est.

⁴ Sic veteris sedes incoluistis avi.

Ὄδ' ὑμῶν ἀδέοιμ'· αἰχμητῆς δὲ κρατερὸς τις ¹,
 Ἐχθρῶν ἡγεμόνας δόλιος Ἄρης ἔλοι.
 30 Ὅφρα ἐμοὶ πίνονθ' ἐὰ φαιδιμα ἔρῃα κατεῖπων
 Ὀπλοφόρος τραῖον ἐν δαιτὶ πότερ τε γράφῃ.
 Πορφύρεον πότεμον προκαλεῖν πολέμῳ μανί' ἄρα.
 Οὗτος ἐπισκήπτει σιγαλέῳ πῶδ' ἰών.
 Οὐ καλὰ λήϊ' ἐνεργε πέλει ², οὐ Γουνὸς ἀλωῆς
 35 Κέρβερος ἄρ, ναυῆς τε Σιηγὸς ἐς-τιν ἐκεῖ.
 Ἐνθάδε δρυπλοπάρειος καὶ τριχόκαυτος ἀλᾶται
 Τειρόμενος θνοφερῶ χλωρὸς ὄχλος παρ' ἔλει.
 Ζηλωτὸς δὲ πλέον χεῖνος, τύν γ' ἀγλαόπαιδα
 40 Λυσιμελὲς φθάνει γῆρας ἐν οἰκιδίῳ.
 Ἔσπεται οὗτος ἐοῖς μηλοισιν, καὶ παῖς ἀμνοῖς,
 Θερμὴν δ' ἐνύκει κοπτομένῳ ἄλοχος.
 Τοῖος ἔζων εἶην, πολιορκητὰς τε γενοίμην,
 ὧς ἀρχαῖ' εἰδὼς ἔρῃα λαλοῖμι γέρων ³.
 Εἰρήνη δ' ἐν ἄσροῖς ναίει. Εἰρήνη ἀσασῆ
 45 Ἦεν ἀρωσόμενον ζευγάριον βοῖχόν.
 Ἄμπελον εἰρήνη ἔθρεψε, χυλὸν δ' ἐνέθηκε
 Βότρυι, ὅρρ' ἀσπὸς υἱεὶ ῥεῦσε παῖρος.
 Εἰρήνη σκαπάνη χ' ἔνις θάλλουσι, τὰ δ' ὄπλα
 50 Αἰχμητοῦ εὐρὺς ἐν σχολῇα κατέχει.
 Οἶνοβαρῆς δ' ἀρότης ἐξ ἄλσεος ἐννοσιφύλλου
 Οἶκαδ' ἀμαξοφορεῖ τέκνα, δάμαρτά δ' ἐτή ⁴.

¹ Sic placeam vobis.....

² Non seges est infra.....

³ Temporis et prisca facta referre senem *Andrieux* sic vertit:

Me plaire à raconter les faits du bon vieux tems.

⁴ Uxorem plaustro progeniemque domum.

Θερμάνθη δὲ τότε ἔργ' Ἀφροδίτης, μέμπετο κόρη
Κοιθεῖσάν τε κόμην, ῥήδνυμένας τε θύρας.

Κλαίει δ' ἦδε γ' ἐρυθροπάρης παρθενόπλεης.

55

Αὐτὸς ὀδύρεθ' εἰς τόσσα σθένειν παλάμαις¹.

Ἀγκυλότοξος ἔρως ἔριδος μεμαῶς κακοχάρου

Ἐν μέσῳ ἀμφοτέρων ἔζεΐται, ἀίρέμας ἄν².

Ἦ λίθος, ἦδὲ σιδηρός³, δς ἦν ἐπλήξε κορίσκην,

Οὐρανόθεν κείνος ἀθανάτους ἐρύει⁴.

60

Ἀρκεῖ δ' ἐκ μελέων μαλακὴν ἐσθῆτ' ἀπολμῆξαι⁵,

Ἀρκεῖ κρήδεμνον ἐκ κεφαλῆς ἀφελεῖν.

Δακρυχέουσαν ὄραν ἄλις⁶ δς γὰρ τρίς μάταια, οὐπερ

Ἄβρα χαλωσαμένου δάκρυα χεῦσε κόρη.

Ὅς δ' ἀδικαῖσιν χερσὶν ἐπαίρεται, ἀσπίδ' ἰδ' αἶχμην

65

Σχῶν, ἐκὰς ἔσω δὴ μείλιχῆς Παιφῆς⁶.

Δεῦρ' ἴθι πύτνια Εἰρήνη· ςάχυν ἐλθε δ' ἔχουσα,

Καὶ μῆλοις ἐρατοῖς κόλπος ἰδοῖλο γέμων.

¹ Sibi dementes tam valuisse manus.

² Longe præstat :

Inter et iratum lentus utrumque sedet.

³ Ah! lapis est, ferrumque.....

⁴ et cælo deripit ille Deos.

⁵ Sit satis e membris tenuem perscindere vestem.

⁶ et miti sit procul a Venere.

ÉLÉGIE X,

IMITÉE PAR LEBRUN.

PÉRISSE l'inventeur du glaive meurtrier !
 Ce barbare sans doute avait un cœur d'acier ¹ :
 Il forgea l'instrument des combats homicides ;
 Il ouvrit à la mort des routes plus rapides ²....
 Que dis-je ? il nous armait d'un glaive protecteur, 5
 Des tigres, des lions innocent destructeur.
 L'or seul fut criminel ! l'or enfante la guerre.
 Quand l'homme eut un mets simple en un vase de terre,
 L'homme connut la paix ! Le guide du troupeau
 Dormait paisiblement près du paisible agneau. 10
 Que ne vivais-je alors ! les cris de la trompette
 Ne m'eussent point troublé dans ma douce retraite ;
 Mais Bellone m'entraîne : un guerrier assassin
 Peut-être aiguise un trait , qui m'ouvrira le sein.

Dieux Lares ! dieux témoins des jeux de mon enfance, 15
 Vous qui m'avez nourri, veillez à ma défense !
 Simples divinités de mes simples aïeux ³ ,
 Un tronc, un art grossier vous figure à nos yeux.

¹ Hic *Lebrun* propius Horatio accedit, quam nostrø;

Illi robur et æs triplex

Circa pectus erat. (L. I, Od. III.)

² Felix fuit in hoc versu,

Tunc brevior diræ mortis aperta via est.

³ Omissum est *cò Cursarem*, non sine magna jucundi sensus jactura.

Ah ! n'en rougissez point ! vos rustiques images
 D'une foi plus sincère ont reçu les hommages. 20
 Des pampres , des épis suspendus en festons ,
 Sûrs de les obtenir, sollicitaient vos dons.
 Le père offrait le jus de la grappe vermeille,
 La fille présentait le nectar de l'abeille ¹.

Moi je vous offrirai, loin des combats sanglans , 25
 Cet animal qui gronde et s'engraisse de glands !
 Habillé d'un lin pur, le myrte sur la tête,
 Je suivrai la victime à cette heureuse fête :
 Puissé-je ainsi vous plaire² ! et qu'aux sanglans hasards
 Un autre aille briguer les faveurs du dieu Mars, 30
 Afin que le soldat , oisif dans nos murailles,
 D'un doigt ivre, en buvant, trace un jour ses batailles.

Quelle aveugle fureur nous entraîne aux combats !
 Insensés ! nous courons au-devant du trépas.
 Quel charme a le Cocyte et ses brûlantes rives ? 35
 Les ris ne volent plus sur ses ondes plaintives.
 Ce n'est plus l'Hippocrène et ses flots argentés ;
 Ce n'est plus Amathonte et ses bois enchantés ;
 Il n'est plus de Zélis sur les rivages sombres :
 Un terrible Cerbère y fait trembler les ombres, 40
 La mort n'y voit errer, autour de ses flambeaux ,
 Que des mânes sanglans, voilés d'affreux lambeaux ³.

¹ Postque comes parum filia parva favum.

² Sic placeam vobis....

³ Diu in hac descriptione moratus, multa excogitavit, de quibus Tibullus ne voculam quidem emisit.

340 IMITATIONS DE TIBULLE,

Que sert à ton amant, belle Déidamie,
 Qu'Ilion expirât sous sa lance ennemie?
 Que de fois chez les morts ton illustre héros 45
 A regretté la paix des rives de Scyros;
 Et ce jour, où sa main aux fuseaux échappée,
 Saisit avidement et la lance et l'épée!

La gloire trop souvent fut le prix des forfaits,
 Mais toutes les vertus sont filles de la paix. 50
 O paix! que nos hameaux, ombragés de tes ailes,
 Soient de mes derniers ans les asile sâdèles!
 Là, puisse un jour ma race aider mes pas tremblans,
 Et me voir à ses jeux sourire en cheveux blancs!
 Couronné de mes fils, dans ces retraites pures, 55
 Puissé-je leur conter mes jeunes aventures ¹!
 Que ces bords où le ciel éclaira mon berceau,
 Daignent avec amour accueillir mon tombeau!

Mais tandis que Vénus brûle encor dans mes veines ²,
 Que je puis savourer ses plaisirs et ses peines, 60
 Et qu'aux champs de Paphos ardent à moissonner,
 D'un triple myrte encor je puis me couronner,
 O paix! divine paix! que tes mains fortunées
 Pour la gloire et l'amour filent mes destinées!

Vierge aimable! quels biens sont dûs à tes faveurs! 65
 Tu couronnes Cybèle et de fruits et de fleurs;
 Tu parfumes la grappe au penchant des collines;
 Tu dores nos moissons dans les plaines voisines;

¹ Temporis et prisci facta referre senem.

² Quæ sequuntur nunquam a Tibullo profecta sunt.

Aux loups, aux noirs brigands tu dérobes l'agneau ;
 Tu permets au pasteur d'enfler son chalumeau ; 70
 Tu diriges la danse au pied de l'orme antique ,
 Où bondit à pas lourds l'allégresse rustique :
 Toi seule oses de Mars briser les étendards ,
 Et tu forges le soc du débris de ses dards ¹.

Quand Bellone, en grondant, te voit calmer la terre, 75
 Un souris de Vénus y rallume la guerre ².
 Amour, je vois briller ton carquois et tes feux ;
 J'entends déjà le choc des combats amoureux.
 Frappez, jeunes amans ! Tombez, portes rebelles !
 Faisons sur leurs débris capituler nos belles ³. 80
 Mais le bronze est moins dur que l'amant irrité ,
 Qui blesse les dieux même, en frappant la beauté.
 La beauté vous trahit : insultez sa parure ;
 Brisez les nœuds flottans d'une tresse parjure ⁴ ;
 Arrachez d'un rival les présens odieux, 85
 La fleur qu'il a placée, et qui choque vos yeux :
 Rompez le voile épais sur un sein infidèle ,
 Si d'un baiser furtif l'empreinte s'y décèle ;
 Mais arrêtez vos coups à ses vains ornemens.
 Elle gémit ; des pleurs mouillent ses yeux charmans ; 90
 Ah ! la beauté qui pleure est toujours innocente.
 Quel amant, sans gémir, voit pleurer une amante !

¹ Quanto melius romanus Poeta :

Militis in tenebris occupat arma situs.

² Nimis exquisite.

³ Mera sane imago puellæ super fracta janua jacentis !

⁴ Sit satis e membris tenuem rescindere vestem.

344 IMITATIONS DE TIBULLE,

Déjà quelqu'ennemi , monstre altéré de sang, 20
Saisit le javelot qui doit percer mon flanc.

Mes Pénates chéris , veillez à ma défense ,
Vous dont l'œil protecteur garantit mes foyers ,
Vous qui, dans les beaux jours de ma première enfance,
Me regardiez courir et jouer à vos pieds ¹ ! 25

Ah! ne rougissez point de votre forme antique;
La naïve candeur, la bonne foi rustique,
Régnaient chez nos aïeux , lorsque , sous d'humbles toits,
Ils adoraient des dieux faits de pierre et de bois ².

On ne leur offrait point de pompeux sacrifices ; 30
Quelques fleurs suffisaient pour les rendre propices,
Ou leur porter les vœux d'un cœur reconnaissant ;
Ils estimaient l'hommage, et non pas le présent.

O mes dieux paternels, acceptez mes offrandes!
Loin de nous de la guerre écartert tous les traits; 35
Un jeune agneau , paré de myrte et de guirlandes,
Couvrira votre autel, et paîra vos bienfaits.

Qu'un autre aux ennemis arrache la victoire ;
J'aime mieux qu'à ma table , après ces jours d'effroi,
Le guerrier désarmé , s'enivrant avec moi, 40
De ses périls passés me retrace l'histoire.

Ah! pourquoi de nos ans vouloir hâter le cours ³?
La mort, à pas furtifs , s'avance tous les jours;
Il n'est plus de printems, plus d'été chez les ombres;

¹ Cursarem vestros quum tener ante pedes.

² Stabat in exigua ligneus sede Deus.

³ Quis furor est atram bellis arcessere mortem ?

Mais une nuit profonde, une nuit sans amour,
Et l'effrayante horreur de ces demeures sombres,
Et l'eau noire du Styx qu'on passe sans retour :
Des mânes infernaux, troupe affreuse et plaintive,
Gémissent dispersés sur la fatale rive.

45

Oh ! plus heureux le sort du mortel ignoré
Qui vieillit sous son toit, de ses fils entouré !
L'abondance y sourit, et le bonheur y brille :
Il aime, il est aimé d'une tendre famille.
Puissé-je ainsi blanchir, et, dans l'hiver des ans,
Me plaire à raconter les faits du bon vieux tems ¹ !

50

55

Que la paix cependant fertilise nos plaines ² ;
La paix conduit le soc qui creuse nos sillons ;
Elle échauffe et colore, au feu de ses rayons,
Le nectar que Bacchus nous verse à tasses pleines.
Dans sa cuve laissant son vin et sa raison,
Sur un rustique char à la marche bruyante,
Le vendangeur, le soir, ramène à la maison
Sa famille, de joie et de santé brillante.
La rouille a dévoré les casques et les traits ³ ;
Les amans seuls entr'eux font la guerre ou la paix :
Vénus a ses combats, ses trêves, ses ruptures,
Ses aimables fureurs, et ses douces blessures.

60

65

Viens donc, divine paix, fais briller dans tes mains
Avec l'or des épis la pourpre des raisins.

¹ Temporis et prisci facta referre senem.

² Interea pax arva colat.

³ Militis in tenebris occupat arma situs.

LIVRE II, ÉLÉGIE III,

IMITÉE PAR LEBRUN.

QUEL insensible cœur peut habiter la ville ¹ !
 Mon amante a volé vers un champêtre asile :
 Déjà Vénus la suit *de guérets en guérets*
Au spectacle riant des fêtes de Cérés ;
 Et déjà pour lui plaire , accourant au village ,
 Le jeune Amour essaie un rustique langage ².

5

Oh ! que , pressant du pied la bêche au large fer ,
 Ne puis-je ouvrir pour elle un champ qu'a durci l'air !
 Oh ! qu'il me serait doux , animé par sa vue ,
 De peser sur le soc en poussant la charrue ;
 Et , nouveau laboureur *par les grâces formé ,*
Affronter ou la bise , ou le sud enflammé !

10

Il n'est rien qu'à ses lois la beauté ne soumette ;
 Apollon amoureux fut pasteur chez Admète.
 Son luth , ses végétaux n'ont pu le secourir :
 Contre les feux d'amour que peut l'art de guérir ?
 Son immortelle main tressait le jonc sauvage
 En paniers arrondis , où filtrait son laitage.
 O que de fois Diane a rougi de le voir ³
 Porter l'agneau tardif égaré vers le soir !

20

¹ Eheu ! ferreus est , quisquis in urbe manet.² Verbaque aratoris rustica discit Amor.³ Dicitur occurrens erubuisse soror !

Que de fois ses brebis, bëlant sur la colline ,
 Ont troublé les accords de sa lyre divine !
 Souvent des plus grands rois l'encens, les vœux offerts ,
 L'ont enfin appelé dans ses temples déserts ;
 Souvent ses cheveux d'or, tout souillés de poussière, 25
 Ont fait gémir l'orgueil de sa superbe mère.

Soleil, que faisais-tu de ton sceptre de feu ?
 Sous ce toit de roseaux reconnâitrai-je un dieu ?
 Oui, dans les bras d'Issé tu l'étais plus sans doute,
 Qu'au sommet éclatant de la céleste voûte. 30
 Banni des cieux en vain par leur maître irrité ,
 Tu retrouvâs l'Olympe au sein de la beauté.
 Les dieux goûtaient alors un bonheur ineffable ;
 Ils aimaient ! la raison dit que c'est une fable :
 Importune raison ! j'en crois peu tes discours ; 35
 Un amant peut-il croire à des dieux sans amours ?

Et toi qui me ravis une douce présence¹,
 Puisse la terre ingrate étouffer ta semence,
 O cruelle Cérès ! Et toi, dieu des buveurs ,
 Puisse leur soif en vain implorer tes faveurs ! 40
 Périssent la vendange et les moissons nouvelles,
 S'il faut les acheter par l'exil de nos belles !
 Et ces fruits de nos champs sont-ils si précieux ?
 Valent-ils le bonheur que goûtaient nos aïeux ?
 Eux-même à leur repos ne faisaient point la guerre. 45
 Sans fatiguer leurs bras à fatiguer la terre,

¹ In his versibus latinum poetam ne intellexisse quidem videtur *Lebrun*, quippe qui multa contra sincerum sensum effutierit.

² Scaligeri somniis confusus, seriem carminis turbat.

Sobres et fortunés , sans vignes , sans moisson ,
Le gland sut les nourrir, l'onde fut leur boisson.

Mais nul soin douloureux ne vint troubler leur ame;
Ils respiraient l'amour : ils vivaient de sa flamme. 50
Ardens à recueillir les moissons du baiser,
Ivres de son nectar sans jamais l'épuiser,
Sans cesse ils jouissaient à l'ombre des vallées,
Aux bords rians des eaux , sous les vertes feuillées :
Vénus était partout ; partout des lits de fleurs ; 55
Et l'absence jamais n'y fit couler de pleurs.
Point d'Argus , de verroux , de portes indociles,
Les cœurs étaient ouverts ainsi que les asiles.

Revenez , douces mœurs ¹ ! temps heureux , revenez !
Mais que dis-je ? il n'est plus de ces jours fortunés , 60
Et notre art criminel a changé la nature.
Eh bien ! je me dévoue aux champs , à leur culture,
Au joug même : quels maux effraieraient un amant ?
Où la beauté commande , il n'est plus de tourment.

¹ mos, precor, ille redi.

EXCURSUS MYTHOLOGICI

IN

TIBULLI CARMINA.

PRÆMONITIO AD LECTOREM.

EN habes, amice lector, excursus quosdam Mythologiam spectantes; scilicet Isidem, Venerem Libitinam, Cererem, Bacchum, et quoscumque deos in carminibus memorat Tibullus, in eundem locum convocavimus, ne Priapo quidem omisso. Adsit et ipse, dummodo se caste gerat, pudiceque bonam, quæ subsequitur, Deam reveritus.

Noli tamen putare me ita vanum esse, ut sub prætextu novæ proferendæ doctrinæ eadem nunc recantem, quæ passim in omnibus lexicis reperiuntur. Nova sunt, revera nova, quæ hic leges; neque ita audaculus sum, ut meis ipsius somniis confisus, Mythologiam, quæ prius erat, subvertam. Sed apud Germanos illustris vir Fred. *Creutzer* paucis abhinc annis eximium in lucem opus edidit; quod simul ac prelis exiit, tanta opinionum commutatio facta est, ut nullus doctorum esset, quin illico exclamaret Mythologiam huc usque obscuris tenebris involutam latuisse, et nunc demum nactam esse idoneum interpretem.

Nimis fortasse viribus propriis confisus, Gallice vertendæ SYMBOLICES provinciam susceperam. Quin adeo absoluta jam operis magna parte, ipse Heidelbergam me contuleram; ubi quam comiter egregius ille vir, Germaniæ nunc maximum decus, me exceperit, quanta indulgentia tentamenti arriserit, vix enarrare possem. . . . Sed Diis aliter visum, qui gravia severi muneris negotia dulci studio mihi mutantes, sibi æque ac Creutzero alium inter Gallos vatem delegere. Nam dum publicorum judiciorum opera a vetustis-

simis Deorum aris me prohiberent, summa doctrina ornatus juvenis *Guigniaut* (hoc illi nomen est), majoribus velis usus, rem quam ipse inchoaveram perfecit; quod simul ac compertum habui, maximo dolore affectus, nihil non feci, ne me Olympo dejiceret. At ille, ut scopo propior, ita componendæ liti difficilior, omnem igitur societatem detrectans, solus ad metam properavit, et Deos Deasque omnes abducens, mihi *portam cæli* præcluserit.

Verum enimvero ita accidisse nunc ipse lætor: nam ex quo mihi paginas quasdam legere contigit, earum quæ nunc prelo subsunt, cognovi, amice lector, tibi lucro fore, non damno istam interpretis permutationem. Perbrevis temporis spatio, ipse dijudicare poteris, quanta elegantia, quantaque simul doctrina, eruditus *Guigniaut* Gallis ad Symbolicam iter aperuerit. Non is sum qui mihi soli provideam. Ill. *Creutzer* apud nos aptum validumque interpretem consecutus est; jam nihil amplius video quod me cruciare possit: ergo nos doctum ac luculentum auctorem secuti, ipsos excursus aggrediamur, quos latiore tractatu, quam Tibullus poscere videtur, explicatos forsitan reperies, sed orbe angustiori contrahere nec potui, nec volui, propter inauditam exquisitamque eruditionis molem, qua passim repletos ad tuam utilitatem maximam convertere poteris, dummodo eorum studiis indulgere non pigeat.

EXCURSUS MYTHOLOGICI

IN

TIBULLI CARMINA.

EXCURSUS PRIMUS.

DE ISIDE.

AD LIBRI PRIMI ELEGIAM TERTIAM, v. 23 :

« Quid tua nunc Isis mihi ? »

Ex ipsis Tibulli verbis patet Deliam, antequam ipse Roma discederet, in Isidis casta preces fuisse. Quo consilio hoc fecerit jucundissima puella, inter interpretes parum constat. Nonne animo jam providebat amatorem Corcyrae valetudini obnoxium fore? An fortasse idcirco sacra adiit, quia navigaturus erat Tibullus: prius perabsurdum; alterum Brouckhusio placet; Heynio contra minus; quippe qui omnino negat Isidem illa ætate Romæ, eo nomine, cultam fuisse. Idem addit: *tantum in curandis morbis potens habebatur*. Nos videamus quid de hac superstitione statuendum sit, caveamusque simul, ne Dea illa inter Ægyptios maxima, diminutam ulciscatur potentiam: sed altius repetenda res est.

III. Creuzer in egreio, quod de Mythologia conscripsit, opere, sic fere de Iside orditur: Isidem et Osirin Saturni (Χρόνου) et Rheæ prolem esse perhibent. Sin autem aliis quibusdam confidas, Mercurius, in ludo tesserarum victor, Lunæ unius cujusque diei septuagesimam partem abstulit, et inde quinque dies confecit: per hos quinque dies Osiris, Arueris, Typho, Isis et Nephthys in lucem editi sunt.

At fabulæ referunt Isidem et Osirin, jam in ipsa matris alvo mutuo incensos amore, corpora miscuisse, et sic natum esse Aruerin. Isis primo triticum et hordeum invenit; Osiris vero aratrum,

ligonem, et rastrum. Hic boves sub jugum misit primus, hominum generi arborum fructus dedit; et leges, nuptias ritusque sacros apud eos instituit. Postquam egregiis suis institutis Nili regionem ditasset, jam reliquum orbem istorum participem esse voluit; magnumque exercitum eduxit; armis tamen abstinuit, docendo et persuadendo, adhibitis carminibus et musica, plerosque alliciens.

Osiridi vero protervus erat frater nomine Typho; hic invidia incensus, absentis regnum lubenter occupasset, nisi a proposito eum Isis, cui imperii cura demandata erat, constantia ac fortitudine sua prohibuisset. Reverso autem Osiride ex itinere, Typho adscitis sibi in conjurationem duobus et septuaginta viris, et conatum adjuvante Æsone, regina Æthiopie, solemnes indicit ludos, atque inter convivia arcam, mirum artis opus, apportari jubet; hanc illius fore declarat qui eam corpore ab omni parte impleret. Verum enimvero res nulli prospere cessit; nam Osirin clam metitus Typho, ad hujus staturam exacte arcam apparaverat. Osiris itaque post alios ingreditur in illam; vix autem decubuit; ecce undique exiliunt Typhonis socii, eumque firmiter inclusum plumbo circumfundunt, et in medium projiciunt Nilum, unde in mare per Taniticum ostium devectus est, quod inde Ægyptiis infrustum et nominata abominabile fuit. Sic interiit Osiris, anno vitæ, vel, ut alii volunt, imperii duodetricesimo, die mensis Athyr decima septima, vel, quæ nostra ratiocinandi consuetudo est, novembris decima tertia.

Osiride vix interempto, Panea et Satyri integram Ægyptum ululatu ac ploratu de illius morte certiores fecerunt. Isis tunc temporis forte circa urbem Chemmin agebat: quæ simul ac facinus compertum habuit, sibi ipsa pectus pugois feriens, e cincinnis unum abscidit, lugubremque vestem induit, mariti corpus terra marique quæsitura. Vagatur itaque Dea, neque ullus in itinere occurrit, quin illum interroget; donec tandem pueruli quidam obvii fiant, ostium indicantes, quo a Typhone sociisque arca in mare delata sit.

At olim Osiris cum Nephthy Typhonis uxore simul ac sorore clanculum et nescius concubuerat: error inde natus, quod in eadem habitarent domo. Isis vero, coronam adspiciens e meliloto confectam quam ille apud Nephthyn reliquerat, cognoverat quid actum esset. Ex hoc autem fortuito concubitu natus est Anubis, eadem quidem

qua pater indole, sed canino capite insignis, pariterque caninis moribus. Hunc Anubin sibi nunc itineris comitem sumit Isis, et ambo arcam quaerunt, qua inclusus latet Osiris; sed diu frustra huc illuc discurrunt: nam arca vix uliginosum littus juxta urbem Byblum attigerat; et jam divina vis ericen in immensum egerat truncum, ita ut rex Phoeniciæ Malkandros, arborem miratus, ex ea columbam ædibus suis præcidere jussisset. Anubis et aves sacræ hac de re Isidem edocent, quæ humili et ancillæ habitu Byblum venit, et ad fontem juxta urbis moenia consedit lacrymans, ubi reginæ ancillas comiter alloquitur; et crises replicans ex se miram fragrantiae suavitatem, corporibus earum aspirat. Regina, admiratione capta, jubet ut Isidem arcessant; quam simul ac videt, ei pueri recenter nati curam commisit. At Isis, nutriendo puero, loco mammae digitum ori inseruit, et noctu in medium ignem immisit illum, quo a mortaliū infortuniis in posterum immunis esset. Quum interea puer in dies prospere cresceret, mater ipsa latens quæ Isis noctu ageret observare voluit; sed ubi ignem adspexit, præ subito terrore vehementer clamavit. Quo facto, Isis, subito Deæ formam recuperans, regiam integram fulgore replevit ac tonitru concussit, seseque illico ad illam contulit columnam qua inclusus erat Osiris; hanc manu percutiens, in diversas disjecit partes, quæ adhuc in Isidis fano servantur. Dea autem ad arcem accessit, idque tanto ejulatu, ut filiorum regis natu major Maneros præ pavore vita cesserit, unde in regionibus circa Nilum Manerotis canunt nœnias.

Aufert nunc mariti corpus Isis, atque diu dolori indulgens, unctionem parat. Filium suum Horum fidæ cuidam amicæ Buti asservandum dederat; arcam itaque in nemore occultans, ut filium conveniat, iter instituit: sed accidit, ut Typho inter venandum in arcam incideret. Hic cadaver nunc in quatuordecim minutas discerpserit partes, et passim disjecit. Isis, simul ac novum facinus compertum habuit, papyreo lembo per septem Nili navigans ostia, conjugis corpus reficere conatur, singulis partibus in unam redintegratis; tredocim tamen tantum reperit, decimam quartam vero, qua vir fuerat Osiris, nullo modo recuperare potuit: hanc enim in mare devexerat Nilus; quinadeo Dei mentulam deglutierant pisces qui inde ab illo tempore infausti ominis sunt. Isis itaque e sycomoro ligneam illius loco confecit, atque phallum consecravit ad perpetuam facti memo-

riam. Deinde mortuum conjugem Philæ sepelivit, unde hæc urbs Ægyptiorum sepultura maxime insignis. Loca vero cætera ubi membra fuerant reperta, fanis ac templis ornata, omnibus religioni fuere. Quinadeo nulla fere regio erat quæ non sese jactaret Osiridis hoc vel illud membrum olim possedisse.

At ecce tandem ultor Horus prodit: hunc ex Iside susceperat Osiris, quum vividissimo flore ætatis vigeret. Osiris ex inferis Horu ultionem imperare visus est; nec mora; Horus ex omnibus Ægypti nomis amicos convocat; concurritur; Typho jam captus Isidi custodiendus traditur; sed quum vincula solverit, ardens ira, matris diadema Horus anfert, in cujus locum Mercurius Isidi galeam e bovis capite factam nec etiam cornibus carentem imposuit. Neque profuit intempestiva illa clementia. Typho enim Horo diem legitimorum natalium dixit; sed Horus genuinus judicatur, et Typho, una cum nigris comitibus in vastam pellitur solitudinem. Horus paterno potitus regno, Deorum ultimus, in Ægypto sceptrum tenuit. Isis ex Osiride jam vita functo ac dilacerato, Harpocraten concepit, qui doloris et querimonie filius, claudus fuit semper et debilis.

In hac fabula opponuntur bona malis, salutaria perniciosis; neque ullum aliud ex hac narratione intelligendum esse crediderim, nisi piscatorum et pastorum ad agriculturam et ad aptiorem deorum cultum transitum.

Diodorus, lib. I, cap. XXI, nos docet quo modo Isis, repertis Osiridis membris ad sepeliendum illum processerit. Ait ille: Ἐκείνῳ τῶν μερῶν περιπλάσαι λέγουσιν αὐτὴν τύπον ἀνθρωποειδῆ παραπλήσιον Ὀσίριδι τὸ μέγεθος, ἐξ ἀρωμάτων καὶ κηροῦ· εἰσκαλεσαμένην δὲ κατὰ γένη τῶν ἱερίων, ἐξορκίσαι πάντας μηδενὶ δηλώσειν τὴν δοθησομένην αὐτοῖς πίσιν· κατ' ἰδίαν δ' ἐνάστους εἰπεῖν ὅτι μόνοις ἐκείνοις παρατίθεται τὴν τοῦ σώματος ταφήν· καὶ τῶν εὐεργεσιῶν ὑπομνήσασσιν, παρακαλέσαι θύψαντας ἐν τοῖς ἰδίῳι τόποις τὸ σῶμα, τιμᾶν ὡς Θεὸν τὸν Ὀσίριν· καθιερωῶσαι δὲ καὶ τῶν γινόμενων παρ' αὐτοῖς ζῶων ἐν, ὅποιον ἂν βουληθῶσι· καὶ τοῦτο ἐν μὲν τῷ ἑλῆν τιμᾶν, καθάπερ καὶ πρότερον τὸν Ὀσίριν, μετὰ δὲ τὴν τελευταίην τῆς ὁμοίας ἐκείνῃ κηδείας ἀξιοῦν. Pergit Diodorus, paucis intermissis, hoc modo: Διὸ καὶ μέχρι τοῦ νῦν ἐνάστους τῶν ἱερίων ὑπολαμβάνειν παρ' ἑαυτοῖς τεθῆσθαι τὸν Ὀσίριν, καὶ τὰ τε ἐξ ἀρχῆς ἀφιερωθέντα ζῶα τιμᾶν, καὶ τελευτησάντων αὐτῶν ἐν ταῖς ταφαῖς ἀνανεοῦσθαι τὸ τοῦ Ὀσίριδος πένθος. Hinc factum, ut ubique Osiridis sepulchra vi-

serentur, quorum præcipua in insula *Phila* dicta in urbe Abydo, et apud Memphim erant, in sacrario *Phthah* nuncupato. Id insuper tibi nota, aliam esse narrationem, secundum quam Isis Osiridis collecta membra lignæe inclusisset vaccæ, Bnsirideque sepelivisset. Tertiam adhuc memoria teneas, qua, Osiride mortuo, ejus anima Apin taurum init, et, hoc pariter mortuo, in novum iterum Apin migrat. Apis enim, ut ait Plutarchus, intelligendus est formosa animæ Osiridis imago: Οἱ δὲ πλείστοι τῶν ἱερέων εἰς τὸ αὐτὸ φασὶ τὸν Ὀσίριν συμπλέχθαι καὶ τὸν Ἄπιν, ἐξηγούμενοι καὶ διδάσκοντες ἡμᾶς ὡς εὐμορφὸν εἰκόνα χρὴ νομίζειν τῆς Ὀσίριδος ψυχῆς τὸν Ἄπιν.

Ægyptios adhuc tenebris involutos contemplati sumus, quo tempore integra gens animalium fere omnium fetus veneratione prosequabatur. Aves, serpentes, feles et alia ejusmodi summo loco habebantur. Nunc vero horum omnium vitam, in unius animalis corpore quasi conflata vidimus, et jam iste setuum cultus, qui in plura ferebatur ac dividebatur, unus ac idem universæ regioni apparet; de corporibus multis unum tantum, idque sacrum, restat. Neque jam animæ circa corpora vagantur incertæ, sed constituta lege migrant in novas formas; nam Osiris, quæ mundi ingens est anima, in Apis corpore nulla intermissione reviviscit. Apparent, ni fallor, hic lineamenta allegoricæ doctrinæ cujus ope hominum quoddam nobilius genus, pastores et piscatores ægyptios agricultura simul et melioribus vitæ præceptis donavit.

Ægyptii annum auctumnali æquinotio inchoant mense thoth, qui nobis september est, tunc quum sol signum init libræ. Hunc ordine excipiunt phophi (october), athyn (november), choeak (december), tybi (januarius), mechyr (februarius), phamenoth (martius), pharmuthi (aprilis), pachon (maius), pauni (junius), epiphi (julius), mesori (augustus). Satis notum est, priscam Ægyptum duplici satione, pariterque duplici messi gavisam esse. Prior satio februario, altera exeunte septembri fiebat, messes vero julio et novembri. Hinc Osiridi bis quotannis moriendum, Isidi vero bis lugendum erat. Prior Dei mors a mense Martio ad Julium usque perdurabat; quo tempore Ægyptum æstus maxime torret, herbæ exarescunt, semina languent, ipse ventus, quippe qui Libyæ arenas prætervertus sit, aerem accendit: serpentes insuper, et aliæ id genus pestes aculeo minantur. Morbi denique letales ac lues sæviunt; quinadeo

ipsum cælum, rubro ac sanguinolento colore obductum, Typhonis potentiam esse ita declarat. Per hanc enim temporis periodum exercet ille regna sua; Isis vero, quæ nihil aliud est nisi ipsa Ægyptus, sitiens nunc, luctu ac ploratu fertilem invocat aquam, sed incassum; perferenda est dira tempestas. Osiris adhuc sopitus apud nigros detinetur Æthiopes, et a reditu scopulis prohibetur, quasi carcere, cujus janua rupes juxta Elephantinen sita esse videtur. Osiris, exhausto itaque hoc sensu, pro languido ac desiccato Nilo habendus. Hic tunc nullam canalibus aquam immittere potis est, et ultra cataractam exsulat, magno Isidis, vel, si mavis, Ægypti dolore ac damno. Typho, frater ille invidus, per deserta loca tauros ignem spirantes agens, Isidique maxime infensus, Reginae Æsonis σύμμαχος est. Illius septuaginta socii pro totidem diebus habendi qui Osiridis reditum præcedunt. Typho, invisæ solitudinis Libycæ amator, ibi imperat; Ægyptus contra, ubertate insignis, quamque Nilus divitiis ornat variis, Isidis est. Hæc regio etiam appellatur Chemia, ob nigrum, humidum, calidum et simul pingue solum. Typho Plutarcho dicitur *Σκὺν*, quippe qui omnia comburat, atque lento igni torreat.

Verum enimvero somaum excutit Osiris, et mox vincula rumpit Nilus, spumantiumque aquarum mole rupes superans, Ægyptum versus defertur. Hoc mense maio incipit, majoribus in dies incrementis, ita ut junio jam appareant ac manifestentur: neque tamen ante adventum Leonis, agriculturæ prodest fluvius, qui non nisi æstivo solstitio altitudinem consequitur maximam; tunc primum rupibus superatis, in Ægyptum irrumpit, eamque ita mergit, ut integra navibus pervia fiat; tunc et die quæ apud nos septembris numeratur vigesima quarta, aperiantur ubique aggeres, maximo omnium plausu adjuvante. Tunc denique nuntii huc illuc discurrunt per integram regionem, clamitantes undas nunc idoneam attingisse altitudinem; ubique lætitia exsultant; ubique alacritatis index clamor.

Attamen sol Scorpii subit signum mense Athyr: tunc denuo luget Ægyptus; Osiris enim iterum moritur, tota regione aquis submersa. Jam advolat obscura anni tempestas; jam dies decrescunt; a fluctibus spes omnis evertitur. Unde fabula infaustum ac inimicum illum *Δαιμόνα*, sensu prorsus diverso, pro mari, pro hieme,

pro tenebris intelligit. Osiris, cui vis sementiva inhabitat, jam nullus manifestari potest; quippe qui undis quasi arca inclusus sit. Solis jam nulla potestas; virile Osiridis membrum piscibus pabulo est. E sole fit Harpocrates, parvulum ac infirmum lumen. Isis luna fit, neque ulla vis ei conceditur. Tales sunt aptumnales sationis feriae, quas ostendam in posterum ubique terrarum luctuosas fuisse.

Isis defunctum vita Osirin iterum quaerit, donec undecimo mensis Tybi die (kal. fere januarii) Ægyptus nova lætitia exsultet. Tenebras egreditur sol, reperitur Osiris, celebratur phallus. Semina solum findunt, et natura universa, vitam novam consecuta, quasi renovatur ac redintegratur¹.

Hæc fere Creuzer profert, quem utinam longius prosequi liceret, præsertim in ingeniosa explicatione de loto, et de anno ægyptiaco. Sed nobis non cum Osiride res est. Isis adeunda nunc, ut, cognitis quæ gesserit, etiam diversas illius perlustremus curas de humanis negotiis, idque anquiramus utrum etiam navigationi ac nautis præfuerit. Isis quaecunque tutelæ committantur, ex narratione quam supra retulimus, facile cognoscuntur.

Isis, ut notat Plutarchus, ἑλληνικὸν ἢ Ἰσις ἐστὶ. Dea vero aliquando Μωϋθ, nonnunquam Ἀθρη, quandoque Μωϋθρ nominatur. Sub prima voce mater intelligitur; secunda οἶκον ἡρώου κόσμον significat, tertia σύνθετον ἐστὶν ἕκ τε τοῦ πλήρους καὶ τοῦ αἰτίου. Ex iis quæ Plutarchus de mundi disserit, pariterque ex iis quæ Ill. Creuzer materia de nocte, nihil superest dubii quin Isis Athor pro omnium rerum principio habenda sit. Ægyptiis autem Deorum ordines tres erant: primo majores octo inerant, inter quos Isis-Athor; secundo ordini quoque inest Isis, nomine Neith adjecto, quo etiam *ignis femina* designatur, supra lunam vagans; hoc sensu Isis Dearum omnium proprietates una exhibebat; tertii denique ordinis cum minoribus Diis erat Isis-Io, seu Luna; nam Eustathius, ad Dyon. Perieg., p. 23: Ἰὼ ἡ Σελήνη κατὰ τὴν Ἀργείων διάλεκτον. Poteris itaque Græcorum superstitionem conferre, quæ haud dubie Ægypto tribuenda. Hinc Lucianus ille protervus de Jove refert in Dialogis Deorum ubi im-

¹ Aries multis Ægyptiorum zodiaci primum signum esse videtur, quo senem Ammoni aristis cornua et caput tribuant. Vide Theonis scholia in Arati Phæn., p. 69; Jablonski, p. 240, et Panth., II, p. 249.

perat Mercurio ut Argum in Nemea silva pascentem interimat : ipsam vero Io per pelagus in Ægyptum abducatur, atque Isin faciat, quæ Isis maximum sit Ægyptiis numen, et Nilum crescentem adtollat, et immittat ventos, et servet navigantes, qua de re Orpheus apud Valerium Flacc. Argonaut., lib. IV, v. 348 :

« ... Hæc procul Io
Spectat ab arce Phari, jam Divis addita, jamque
Aspide cincta comas, et ovanti persona sistro.
Bosporon hinc veteres errantis nomine Divæ
Vulgavere. Juvet nostros nunc ipsa labores,
Immissisque ratem sua per freta provehat Euris.
.....
Dixerat, et placidi tendebant carbasa venti. »

Est itaque Io eadem quæ Isis tertii ordinis, neque bovina cornua desunt, quibus etiam in vetustissimis Thebaidos anaglyphis insigne est Dea. Ait Valer. Flaccus : « Spectat ab arce Phari. » Ait ipse Tibullus : « Tibi dicere laudes Insignis turba debeat in Pharia. » Ovidius quinadeo, lib. III, Art. Am., v. 635 :

« Quum sedeat Phariæ sistris operata juvenæ. »

Martialis, lib. X, epigr. XLVIII :

« Nuntiat octavum Phariæ sua turba juvenæ. »

Superest ut indagemus cur tandem Pharia dicta sit ; Creuzer rursus adeundus est ; ait ille in notula : « Cave ne credas mari omnino abstinnisse veteris Ægypti Pharaones ; patet contra ex ipsa orbis terrarum cognitione, quæ apud eos non despicienda aderat, magnas tunc temporis expeditiones suscepisse Ægyptios, præsertim Indiam versus. Herodotum adi, lib. II, cap. CII, et Diodorum, lib. I, cap. LIII ; adi pariter librum cui titulus : *Description de l'Égypte*, t. II, p. 63, ubi hæc mea sententia anaglyphis Medinæ-Tabu, in palatio quod Sesostridis esse putaverim, plane confirmatur. Fieri potuit tamen ut e maris Mediterranei littoribus, publicis de causis, naves arcerentur ; quæ prohibitio progressu temporis, et rebus paulatim immutatis, mitescere debuit, ita ut mox obsoleta esset, et littoris incolæ, quibus victus maxime a mari erat, Isidem, Ægypti maximum numen, etiam mari præfecerint, licet olim infensum Typhonis numen hoc rexit. Hinc Isis propter Pharum ambulans

conspicitur , veste ventis agitata , in manu sistrum tenens , et simul velum pandens. » Ut merito notat Creuzer , videntur Ægyptii Isidis tutelam adversus sævum dominatorem maris , Typhonem , invocasse. Varro etiam de Iside Pharia refert quæ pariter ventos et fluctus moderatur , pariterque vela pandit. Accedit denique ara Isidis apud Gruterum , LXXXII , Ins. 4 , in cujus fronte cornu copiæ variis fructibus plenum , ad dextrum latus patera , ad lævum sistrum ægyptiacum , cum tribus virgulis mediis , a tergo orbis cui serpens circumvolutus sese erigit et gubernaculum nauticum..... Sanandis morbis , non inficior , invocabatur Isis , cujus vas serpente involutum salutare erat ; quinadeo medicaminum inventrix dicebatur , et Diodorus , lib. I , cap. XXV , addit eam καὶ κατὰ τοὺς ὕπνους τοῖς ἀγριοῦσι δίδουσι βοήθηματα. Sed cur Heynius huc præcipue Tibulli locum traxerit , non intelligo , neque cur negaverit *Isidem ista ætate Romæ eo nomine cultam fuisse*. Nusquam , ait , reperimus hujus superstitionis vestigia ; at ipse obloquitur Tibulli locus , quem minus intelligit ; nam epitheton *Pharia* jam indicio erat de maritimo Deæ cultu hic agi. Isis enim eo sensu *Pharia* dicitur , præcipue , quum de nautis ac navigatione sermo sit. Per *Phariam* turham itaque non Alexandrini intelligendi , ut fecerat magnus vir quem confutat Brouckhusius , sed quicumque Isidi Phariæ operati sunt. Minime me movet quod Heynius addit « Nihil etiam , hoc » loco , de periculo maritimo , in quo dea suam opem desiderari » passa sit , sed de morbo agitur , quicum conflictatur poeta ; et » v. 27 , eo nomine laudat Deam , quod mederi possit , non navigantes servare..... Haud dubie Tibullus ea tempora respicit , » quum adhuc Romæ esset , et Deliam frequenter pro sua utriusque » salute Isidi sacra facere videret ; itaque addit *toties*. » Dixerit hæc et plura ille , quid refert ? semper in mentem redit , quod jam Turnebus et Brouckhusius dixere , Tibullum , antequam ex urbe discederet , non ægrotasse. Imminebat iter maritimum , quod ritu ægyptiaco Isidis tutelæ committendum erat. Prorsus peregrina erat Osiridis religio , cujus templa senatus aliquoties everti jussit (Dio, XL, 47). Percrebuit tamen Romæ hic ritus qui certo , non pro parte tantum , susceptus , integram de Iside doctrinam complectebatur , ita ut simul de navium tutela , de sanandis morbis , de Osiride , de Nilo innotuerint omnia quæ circumferebantur ore

Ægyptiorum. Nec perspicio, cur singulis ac minutis partibus irrepserint diversæ hujus religionis superstitiones. Sane qui talia asserit, ei probationis onus incumbit, neque ille suo *nusquam reperimus* litem dirimere potest. In aperto enim responsio est: patet Isidem ex *Ægypto* Romam cum cultu ac ritu pervenisse. Nos *nusquam reperimus* eorum ullam partem a Romanis omissam fuisse; nullo itaque fulcro nititur exceptio, quam statuerat Heynius, et sic prorsus rejicienda erit.

Hæc sunt de quibus te, amice lector, monitum esse volumus. Lubenter omnia quæcunque illustris Cremer de Iside præcepit, huc congesserim. Tu te ad eximium opus confer, quod brevi doctus *Guigniaut* gallice editurus est; ibi videbis quantis ingenii viribus germanicus professor arcana *Ægypti* explicuerit, atque scrutatus sit. Adi etiam sextum excursum, qui ipsa Crenzeri manu, ne vocabulo quidem immutato, scriptus in commentationibus Herodoteis 15, 16, 17, legitur.

EXCURSUS SECUNDUS.

DE VENERE LIBITINA,

AD LIBRI PRIMI ELEGIAM TERTIAM, v. 37:

« Sed me, quod facilis tenero sum semper Amori,
Ipsa Venus campos ducet in Elysios. »

Vulgo nullus *ψυχηγῶς* est nisi Mercurius, cui præcipue mortuorum in *Elysios* campos ducendorum cura demandatur, quem tamen interdum Proserpina hoc in negotio adjuvat, ut ex epigr. Tom. III, Anal. Brunk., p. 304, patet: Ἀλλὰ σὺ — τῆν δ' ἄγχι εἰς εὐσελίαν χῶρον ἰλοῦσα χερσὶς. Sed quid hæc cum Venere? Quid jucundissima Dearum cum tristi Orco?

Dionysius Halicarn., lib. IV, et Titus Livius tradunt Romæ Venerem, ut sepulchrorum præsidem, cultam fuisse. Servius Tullius in ejusdem fano pro singulis mortuis, singulos nummos reponi jussit, et mox locatio funerum ad fanum idem facta. Fanum Diony-

sus ita designat. (Antiq. Rom., I, 15.) Τὸν τῆς Ἀφροδίτης ἐν ἄλσει καθιδρυμένον, ἣν προσαγορεύουσι Λιβητίνην. Plutarchus in Quæst. Rom. veram rei causam nobis attigisse videtur hoc modo : Διὰ τί τὰ πρὸς τὰς ταφὰς πιπράσκουσιν ἐν τῷ τεμένει τῇ Λιβητίνης; νομίζοντες Ἀφροδίτην εἶναι τὴν Λιβητίνην; πότερον καὶ τοῦτο τοῦ Νουμᾶ τοῦ βασιλέως φιλοσοφημάτων ἐν ἔσω, ὅπως μαθάνωσι μὴ δυσχεραίνειν τὰ τοιαῦτα, μηδὲ φεύγειν ὡς μωσπμόν; ἢ μᾶλλον ὑπόμνησίς ἐστι τοῦ φθαρτὸν εἶναι τὸ γενητόν; ὡς μιᾶς Θεοῦ τὰς γενίσεις καὶ τὰς τελευτὰς ἐπισκοπούσης. Καὶ γὰρ ἐν Δελφοῖς Ἀφροδίτης ἐπιτυμβίας ἀγαλμάτιόν ἐστι, πρὸς δὲ τοὺς πατοιχομένους ἐπὶ τὰς χοὰς ἀνακαλοῦνται. Sequitur hinc, ante Romanos etiam Græcos ἐπιτυμβίαν coluisse Venerem; quinadeo cur hæc fecerint additur : ut commoneficerent homines pereundum esse omnibus quæ nascerentur. Venus, quæ amore omnia gignit atque parit, funeribus quoque, ac interitui præsidet. Quam interpretationem secutus, ostendit ille Creuzerus hanc Aphroditem cum Dione, cum Pasiphae, cum Proserpina, unam esse ac eandem, hancque omnes ad partum pellicere, et rursum interitus ope, illius fieri omnia animantia. Hæc inter quercus, quippe quæ leti arbores sint, late regnat. Idem Creuzerus alio in loco Venerem Libitinam agnovit sub Pasiphaes nomine latentem, vid. p. 98. Gyraldus ait : (Histor. Deor., Syntagm. XIII.) « Nescio vero an hæc eadem sit quam M. Varro Libentinam Venerem vocasse videtur, a libendo denominatam. » Meminit et Cicero, de Natur. Deor. : « Eadem sane fuit; nam Festus, qui eadem Libentinæ appellatione utitur, lucum illi Romæ fuisse asserit, qui certe idem est de quo supra Dionysius. » Horatius pro, mortem effugere, *Libitinam vitare* dixit. A Libitina quoque libitinarii apud Latinos dicti, qui a Græcis νεκροβάπται et νεκροφόροι vocantur. Cæterum si ad ægyptiacas rediremus superstitiones, eandem inveniremus doctrinam. Creuzerus, Comm. Herod., p. 122, ait. « Athor, sive Venus Libitina allicit, et infra ad se rapit Orisidem. *Tellus* vim humoris vegetantem combibit, concipit semen, et ad tempus occultat. » Idem doctus vir voci *telluris* hanc subjecit notam, quam integram transcribere lubet. « *Sive Venus inferum.* » Venerem enim Ægyptiis dici Athor diserte testatur Orion apud Etym. Magn., p. 26, qui idem mensem anni tertium ei cognominem fecisse dicit, Ἀθύρ. Cæterum qui Plutarchi verba *de tenebris* » legerit eo mense *crescentibus*, is commode explicatam a Jablons-

» kio esse dixerit Deam Athor, nimirum *noctem*. (Vide ejus Panth.
 » Ægypt. I, 1; et ejusdem Voc. ægypt., p. 21.) Hinc *mus* in
 » ejus Deæ manibus visitur in nummis apud Zoegam, Num. Ægypt.
 » Imp. Tab., XXI, n° 8. Recta autem ratio docet, si rem diligen-
 » ter excutias, ipsam Isidem in Deam Athor quasi resolvi, quando-
 » quidem terra supera et infera contigua est. Ac reapse Isis Ægypt-
 » tiis et ipsa dicta est Ἀθούρι. Vid. Plutarch., de Isid. et Osirid., qui
 » eam vocem inquit significare *domum Ori mundanam*, addens :
 » ὡς καὶ Πλάτων χώραν γενέσθαι καὶ δεξαμένην. *Receptaculum* autem
 » *et locus ortus* quantopere huc pertineant, nemo est quin intelli-
 » gat. « Venus itaque non solum apud Romanos nomine *Libitina*, sed
 » etiam apud Græcos nomine *ἐπιταφίας*, denique si altius rem repe-
 » tas, apud Ægyptios jam Athor dicta, funeribus præfuit. Non mirum
 » itaque si Tibullus, qui *facilis tenero fuerat semper amor* Venere, po-
 » tius quam Mercurio pro *ψυχρόμην* uti vellet. Par erat eum qui sub
 » hujus Deæ tutela vixerat, morientem sese ejusdem manibus com-
 » mittere, ut Dea ipsum εἰσεύσας χερσὶς εἰς εὐσεβέων χώραν duceret.

EXCURSUS TERTIUS.

DE PRIAPO,

AD LIBRI PRIMI ELEGIAM QUARTAM, v. 7 :

« Sis ego : tum Bacchi respondet rustica proles. »

Parentes huic tribuunt diversi diversos. Plerique tamen in id consentiunt, Bacchi fuisse filium hunc Deum, quem Strabo tamen, lib. XIII, tantum a recentioribus Olympo annumeratum esse dicit. Patet ex Afranii prologo quosdam veteres originem illi minus illustrem concessisse, quippe qui Priapum Panos aut Sileni filium esse statuerint, quin adeo leporis.

Nam quod vulgo prædicant hunc aurito parente natum, haud ita est. Sed Macrobius est, qui de lepore hæc somniavit, idque satis absurde. Qui vero Bacchum ut patrem agnoscunt Priapi, ii de matre dissentiant, Naida nescio quam adducentes loco Veneris, vel

etiam Chionen Nympham. Creuzerus, qua sagacitate est, in Priapi fabula nexum phoeniceæ religionis cum Asiæ superioris cultu τοῦ *Lingam* subodoratus est; quam antequam exscribamus, Dionysius inducendus est. Is Ægypti narrationes cum Priapi ritu arcte nectit hoc modo: Μυθολογοῦσιν οὖν οἱ παλαιοὶ τὸν Πριάπου υἱὸν εἶναι Διονύσου καὶ Ἁφροδίτης, πιθανῶς τὴν γένεσιν ταύτην ἐξηγοῦμενοι. Τοὺς γὰρ οἰνωθέντας φυσικῶς ἐντετάσθαι πρὸς τὰς ἀφροδισιακάς ἡδονάς· τινὲς δὲ φασὶ τὸ αἰδοῖον τῶν ἀνθρώπων τοὺς παλαιοὺς μυθωδοὺς βουλομένους ὀνομάζειν, Πριάπου προσαγορεύσαι· ἔνιοι δὲ λέγουσι τὸ γεννητικὸν μόριον, αἷτιον ὑπάρχον τῆς γενέσεως τῶν ἀνθρώπων καὶ διαμονῆς εἰς ἅπαντα τὸν αἰῶνα, τυχεῖν τῆς ἀθανάτου τιμῆς. Οἱ δ' Αἰγύπτιοι, περὶ τοῦ Πριάπου μυθολογοῦντες, φασὶ τοὺς Τιτᾶνας τὸ παλαιὸν ἐπιβουλεύσαντας Ὀσίριδι, τοῦτον μὲν ἀνελεῖν, τὸ δὲ σῶμα αὐτοῦ διελόντας εἰς ἑσας μερίδας καὶ λαβόντας ἀπενεγκεῖν ἐκ τῆς οἰκίας λαθραίως· μόνον δὲ τὸ αἰδοῖον εἰς τὸν ποταμὸν ρίψαι, διὰ τὸ μηδὲνα βούλεσθαι τοῦτο ἀνελίσθαι· τὴν δὲ Ἰσιν τὸν φόνον τοῦ ἀνδρὸς ἀναζητοῦσαν, καὶ τὴν μὲν Τιτᾶνας ἀνελοῦσαν, τὰ δὲ τοῦ σώματος μέρη περιπλάσασαν εἰς ἀνθρώπου τύπον, ταῦτα μὲν δοῦναι θάψαι τοῖς ἱερεῦσι, καὶ τιμᾶν προστάξαι ὡς Θεὸν τὸν Ὀσίριν. Τὸ δὲ αἰδοῖον μόνον οὐ δυναμένην ἀνευρεῖν, καταδείξαι τιμᾶν ὡς θεὸν, καὶ ἀναθῆναι κατὰ τὸ ἱερὸν ἐντεταμένον. Περὶ μὲν οὖν τῆς γενέσεως τοῦ Πριάπου καὶ τῆς τιμῆς τοιαῦτα μυθολογεῖται παρὰ τοῖς παλαιοῖς τῶν Αἰγυπτίων. Τοῦτον δὲ τὸν θεὸν τινὲς μὲν Ἰθύφαλλον ὀνομάζουσι, τινὲς δὲ Τύφωνα. Τὰς δὲ τιμὰς οὐ μόνον κατὰ πόλιν ἀπονέμουσιν αὐτῷ ἐν τοῖς ἱεροῖς, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὰς ἀγροικίας ὁπωροφύλακα τῶν ἀμπέλων ἀποδεικνύντες, καὶ τῶν κήπων· ἔτι δὲ πρὸς τοὺς βασκευαίνοντάς τι τῶν καλῶν, τοῦτον κολαστὴν παρεισάγοντες· ἐν τε ταῖς τελιταῖς οὐ μόνον ταῖς Διονυσιακαῖς, ἀλλὰ καὶ ταῖς ἄλλαις ἀπάσαις οὔτος ὁ θεὸς τυγχάνει τιμῆς τινός, μετὰ γέλωτος καὶ παιδιᾶς παρεισαγόμενος ἐν ταῖς θυσίαις. Hæc Dionysius; nos integrum locum transcripsimus; nam, præter fabulæ originem etiam initio rationem indicat et causam, cur inter Deos relatus sit Priapus. Nunc Creuzerum audiamus breviter, sed ingeniose, disserentem. Secundum fabulam quam hic referre operæ pretium est, Bacchus, antequam in Indiam proficisceretur, cum Venere concubuit; hæc eo absente, Adonidi nupsit, et e duplici coitu Priapus ille horridus natus est, qui in posterum Veneri comes ac famulus fuit, quinadeo integrum illa chororum hujus generis consecuta est; nam poetæ de Tychone, de Conisalo, de Orthane, de Lordone, de Cybdaso, etc., multa narrant, quorum

nomina jam satis declarant quales ipsi fuerint. Ut jam notavimus, ill. Creuser de Siva hic meminit et de Lingam, et Phœniceam religionem cum Indorum ritu coherentem ostendit. Idem Sicklerum in nota citat, qui in opere Cadmi nomine inscripto, nihil aliud Priapi appellationi subesse putat, nisi forte aliud nomen e Lampsacenis Mysteriis Pani additum magno, qui in Ægyptiorum et Græcorum mysteriis celebratur. Sicklerus autem nomen derivat a פרי, fructus, אב, pater, et ין, vis. Doctus Hug eodem modo e Phœnicea lingua Priapi nomen explicat, eum fructuum patrem dicens. Ut ut est, hunc Deum Lampsaci natum esse volunt plerique. Lilius Gyraldus, in Hist. Deor., Synt. VIII, fabulam adducit, quam Stephanus quoque ex Apollonii interpretibus hauserat. « Venus, ad » Lampsacum sedens, eum quem utero gerebat infantem edere volebat. Juno vero zelotypia acta, maleficiis usa, ejus ventrem » manu attigit, effecitque ut puerum pareret, quum cætera in- » formem, tum maxime ob virilis membri immanitatem, quem » Priapum appellavit : quem videns Venus, indignum rata est ut » tolleret, quum propter alia invisum illum habens, tum maxime » propter membri supra quam par erat indecentiam. Quapropter Ve- » nus ipsum suum esse abnegavit, atque hoc est ἀπαρνέσθαι, et » inde Aparnis urbs vocata, quæ postea litteræ immutatione dicta » est Abarnis. » Servius inquit : « Priapus fuit de Lampsaco, civi- » tate Hellesponti, de qua pulsus propter membri virilis magnitu- » dinem, post, in numerum Deorum receptus, meruit numen esse » hortorum. Virgilius, in IV Georg. 110 :

» Et custos furum atque avium, cum falce satigaa

» Hellespontiaci servet tutela Priapi. »

» De hoc etiam Horatius, Lib. I, Sat. VIII, 4 :

» Nam fures dextra coercet,

» Obscænoque ruber porrectus ab inguine palus. »

Priapus multa commisit libidinose, neque omnia hic narrare possumus, quæ de eo circumferuntur. Labet tamen Lactantii locum citare, qui, postquam dixit ad Lampsacum Priapo litabilem victimam esse asellum, subjicit; « Quum Dii omnes ad festum Matris Magnæ » convenissent, epulisque satiati, noctem lusibus ducerent, quie-

» visse humi Vestam, somnoque indulsisse : ibi Priapum somno ejus
 » ac pudicitiae insidiatum : sed illam intempestivo clamore aselli, quo
 » Silenus vehebatur, excitatam : libidinem vero insidiatoris esse detec-
 » tam. Hac de causa Lampsacenos asellum Priapo quasi in ultionem
 » mactare consuevisse : apud Romanos vero eundem Vestalibus
 » sacris in honorem pudicitiae conservatae panibus coronari.... Re-
 » ferunt ii, qui *παυρόμυρα* conscripserunt, quum de duabus Cancri
 » stellis loquuntur, quas Græci *ὄνους* vocant, asellos fuisse qui Li-
 » berum patrem transvererint, quum amnem transire non possit;
 » quorum alteri hoc præmium dederit, ut humana voce loquere-
 » tur : itaque inter eum Priapumque ortum esse certamen de
 » obscœni magnitudine; Priapum victum et iratum occidissee victo-
 » rem.» De his fabulis utram eligas, parum refert; fortasse etiam id-
 circo asellum immolabant, quia magnitudo membri virilis enormis
 est. Non potuit certe ei monstro aptior victima inveniri, quam
 quæ ipsum, cui mactatur, posset imitari. Ill. Creuzer, priorem nar-
 rationunculam recitans, addit hinc fieri ut lucernæ domesticum ignem
 servantes, asininis capitibus insignes essent, utpote quas Vesta in
 tutela haberet. Idem memorat mensi Junio pompam Vestæ, asino
 coronato duci. E lusibus in Priapum constat hircum etiam vel por-
 cellum ei mactatum fuisse, quin adeo et minoribus donis contentus
 erat, ut apparet a carm. 85 :

Mihi corolla picta vere ponitur ;
 Mihi rubens arista sole servido ;
 Mihi virente dulcis uva pampino ;
 Mihi glauca duro cocta oliva frigore :

Noli mirari eundem qui propagationis Deus esset, hominum generi,
 etiam agrorum, vineæ, et hortorum fertilitati præfuisse. Causam jam
 Dionysius, loco quem transcripsimus indigitavit. Gyraldus addit :
 » Ponebatur porro Ithyphallus (*ἰθύφαλλος* est arrectus Priapus) in
 » hortis ad generationem ubertatemque eorum : iis enim præesse
 » dicitur, propter fœcunditatem, cujus ipse symbolum putabatur.
 » Nam, ut ait Servius, in not. ad v. 110, Georg. IV, Virgil. quum
 » alia terra semel creet aliquid, horti nunquam sine fructu sunt.
 » Hinc ergo Columella in carmine de Hortis, lib. X, 31 :

« Sed truncum forte dolatum
 » Arboris antiquæ, numen venerare ithyphalli. »

Immo verò palus ille obscœnus ad aves arcendas adhibebatur una cum falce. In Lusibus cecinit aliquis :

« Sed ruber hortorum custos, membrorior æquo. »

Tibullus, lib. prim. Eleg. I, 17 :

« Pomosisque ruber custos ponatur in hortis,
Terreat ut sæva falce Priapus aves. »

Horatius, in sermone de Priapo, Sat. I, VIII, 1 :

« Olim truncus eram ficulnus, inutile lignum :
Quum faber, incertus scamnum faceretne Priapum,
Maluit esse Deum : Deus inde ego, furum aviumque
Maxima formido : nam fures dextra coercet,
Obscœnoque ruber porrectus ab inguine palus ;
Ast importunas volucres in vertice arundo
Terret fixa, vetatque novis considerare in hortis. »

Sub dio plerumque Priapi icones erant ; qua de causa avium contumelias sæpe experiebatur. Poeta vetus, in Priapeis :

« Abegimus voce sæpe, quum tibi
Senexve corvus, impigerve graculus
Sacrum feriret ore corneo caput. »

Horatius, in satyra supra laudata, vs. 37 :

« Mentior at si quid, merdis caput inquiner albis
Corvorum, atque in me veniat mictum atque cacatum
Julius, et fragilis Pediatia... »

Divus Augustinus, in Civ. Dei : « Quid hoc dicam, ibi sit et » Priapus, nimium masculus, super cujus immanissimum et turpis- » simum fascinum sedere nova nupta jubebatur? » Matronæ nonnunquam in cærimoniis obscœnam Priapi imaginem cum risu ludoque circumferebant. Cæterum fascinum sæpe dicebant veteres pro ingenti Priapi membro virili. Sic Horatius, Epod. VIII, 10 :

« Minusve languet fascinum. »

Sic quoque in Carm. Priap.

« Pædicabere fascino pædali. »

Quibus locis hæc addit Gyraldus « Muto Priapus etiam dictus » Latinis : unde mutoniatus, mentulatus... Idem dicitur et *mutinus*,

» ut habet in Priapeis , *Rubricato minare mutino*. Tertullianus in
 » Apolog. legere videtur *Mutunus* : ita enim ridens Romanorum
 » religionem : *Sterculus*, inquit, et *Mutunus et Laurentina procecit*
 » *imperium*. Arnobius item in quarto : *Etiamne*, inquit, *Mutunus*
 » *cujus immanibus pudendis, horrentique fascino vestras inequi-*
 » *tare matronas et auspicabile ducitis et optatis*. Augustinus etiam
 » *Mutunum et Tutunum* legere videtur; tametsi in codicibus Lac-
 » tantii quibusdam, nunc *Futinus* legatur et *Tutunus*. »

Non mirum, ait doctissimus Crentzer, si Priapus, fabularum de
 Adonide particeps fuit, quippe quæ lascivia insignes Astarten etiam
 Babyloniz Mylittæ persimilem exhibebant, præcipue vero in feriis
 quæ Bybli celebrabantur.

EXCURSUS QUARTUS.

DE BONA DEA.

AD LIBRI PRIMI ELEGIAM SEXTAM, v. 23 :

« Illam sequar unus ad aras. »

IN nota ad hunc versum Brouckhusium confutavimus, qui serio
 asserebat puellas male crinitas in sede Bonæ Deæ ornari olim, ut
 virorum conspectum vitarent. De Bona Dea vero plura attulit doctus
 interpres, quæ memoratu digna sunt. Sed, antequam de ritu colendæ
 illius Deæ disseramus, numen ipsum quale fuerit examinandum est.
 Lactantius, in libro quem de falsa religione conscripsit, c. 22 : « Faunus
 » in Latio sororem suam Fatuam Faunam, eandemque conjugem
 » consecravit; quam Gabius Bassus Fatuam nominatam tradit, quod
 » mulieribus fata canere consuevisset, ut Faunus viris. Eandem Varro
 » scribit tantæ pudicitiz fuisse, ut nemo eam quoad vixerit, præter
 » virum suum, mas viderit, nec nomen ejus audierit. Idcirco illi mu-
 » lieres in operto sacrificant, et Bonam Deam nominant. Et Sextus
 » Clodius, in eo libro quem græce scripsit, refert, Fauni hanc uxorem
 » fuisse : quæ quia, contra morem, decusque regium clam vini

» ollam ebiberat, et ebria facta erat, virgis myrteis a viro usque ad
 » mortem cæsam. Postea vero, quum eum facti sui poeniteret, et
 » desiderium ejus ferre non posset, divinum illi honorem delu-
 » lisse; idcirco in sacris obvolutam vini amphoram poni.»

Hucusque Lactantius; Cornelius vero Labeo et Macrobius contendunt Bonam Deam unam ac eandem esse cum Maia, cum Matre Magna, cum ipsa Terra, quin adeo cum Ope; et *Creutzer*, qui nullum attingit locum quin illico lumine clarissimo eum illustret, etsi perpanca de Bona Dea dixerit, tamen perspicue demonstrationem absolvit, cur cum Cerere jungi potuerit illa. Ceres, vetustissima Pelasgorum opinione, Ceres Cabeira telluris ac necis numen erat. Tellus Dæmones emittit, emittit etiam fruges et varia bona. Telluris autem numina atque interitus, veteribus bona numina dicebantur et erant; sic quoque Ceres *χθονία*, eandem, quam antiquæ Italiæ Bona Dea in mysteriis habuerat, naturam consecuta est. Eæ, licet in cultu et vulgi opinione separarentur, nihilominus unius ac ejusdem numinis diversæ erant personæ, ratione singularium proprietatum quibus erant insignes. Huic egregii professoris interpretationi favet certe Labeo, quum referat, *Bonam* dici, quod omnium ad victum honorum causa est, *Faunam* quod omni usui animantium favere putaretur; *Opem* quod ipsius auxilio vita constare crederetur; *Fatuam* vero a fando, quod infantes partu editi non prius vocem edere, crederentur quam terram ipsam attigerint.

Quidam, hanc narrationem aliorum trahentes, Fauni filiam, non uxorem huc adducunt, adduntque eam a patre amatam; qui, quum nihil proficeret, virga myrtea filiolum verberavit: neque vinum profuit; sed, serpentis formam induens, voti tandem compos factus est. Hanc esse causam dicunt cur myrtea virga a Bonæ Deæ templis exulet. Sed Plutarchum audire lubet de hac superstitione in *Quæst. Rom.*: Διὰ τὴ τῇ γυναικείᾳ θεῶ, ἣν Ἀγαθὴν καλοῦσιν κοσμοῦσαι σπῆν αἱ γυναῖκες, οἶκοι μυρσῖνας οὐκ εἰσφέρουσι, καὶ τοὶ πᾶσι φιλοτιμούμεναι χρῆσθαι τοῖς βλαστάνουσιν καὶ ἀνθοῦσιν· πότερον (ὡς οἱ μυθολογοῦντες ἱεροῦσι) Φαυλίου μὲν ἢ γυνὴ τοῦ μάντιος, οἶνον δὲ χρησαμένη κρύψα, καὶ μὴ λαθοῦσα, ραβδοῖς ὑπὸ τοῦ ἀνδρὸς ἐκολάσθη μυρσίνης· ὅθεν μυρσίνην μὲν οὐκ εἰσφέρουσιν, οἶνον δὲ αὕτῃ σπένδουσιν, γὰρ προσαγορεύουσιν; ἢ πολλῶν μὲν ἀγναί, μέλιστα δὲ ἀφροδισίων, τὴν ἱερουργίαν ἐκείνην ἐπιτελοῦσιν· οὐ γὰρ μόνον ἐξοικίζουσι τοὺς ἄνδρας, ἀλλὰ καὶ πᾶν ἄρρεν ἐξ-

λαύνουσι τῆς οἰκίας ὅταν τὰ νενομισμένα τῇ θεῷ ποιῶσι. Τὴν οὖν μυρσίνην ὡς ἱερὰν Ἀφροδίτῃ ἀφοσιοῦνται· καὶ γὰρ ἦν νῦν μουρκίαν Ἀφροδίτην καλοῦσιν, μουρτίαν τὸ παλαιόν (ὡς τοῖκεν) ὠνόμαζον.

Auctore P. Victore, duas ædes habebat Romæ Bona Dea, alteram in duodecima, alteram in tertia decima urbis regione. Hæc quidem erat in colle Aventini, ea parte quæ *Remuria* dicebatur, ut notavit Alexander Donatus, lib. III, Romæ, cap. 13. Ovidius, Fast. lib. V, vers. 147.

« Quo feror? Augustus mensis mihi carminis hujus

Jus dabit; interea Diva canenda Bona est.

Est moles nativa : loco res nomina fecit.

Appellant saxum : pars bona montis ea est.

Huic Remus institerat frustra, quo tempore fratri

Prima Palatinæ signa dedistis aves.

Templa patres illic, oculos exosa viriles,

Leniter acclivi constituere jugo.

Dedicat hæc veteris Clausorum nominis heres,

Virgineo nullum corpore passa virum.

Livia restituit : ne non imitata maritum

Esset, et ex omni parte secuta virum. »

Illam vero *Subsaxanam* appellabant in radicibus montis Aventini. Cui quum novam ædiculam cum pulvinari atque ara dedicasset virgo Vestalis Licinia, sed populi injussu, rem omnem inritam habuit collegium Pontificum A. U. DCXXX, Q. Cæcilio Metello, T. Quinctio Flaminino Coss. Cicero, Orat. pro domo sua, cap. 53. « Quid, quum Licinia virgo Vestalis, summo loco nata, » sanctissimo sacerdotio prædita, T. Flaminio, Q. Metello Coss. » aram, et ædiculam, et pulvinar sub sacro saxo dedicasset, non eam » rem ex auctoritate senatus ad hoc collegium Sex. Julius Prætor » retulit? Quum P. Scævola, pontifex maximus, pro collegio res- » pondit, quod in loco publico Licinia C. F. injussu populi de- » dicasset, sacrum non videri. » Ad hanc *Subsaxanam* pertinere opinatur Brouckhusius, cujus hæc sunt, verba ex grandi marmore apud Gruter. videndo, p. CCXXVIII, 8.

NATALI. AVGVSTAE. MVLSVM. ET. CRVSTVLA.

MVLIERIB. VICANIS

AD. BONAM. DEAM. PEC. N. DEDIMVS.

Sacerdotes Bonæ Deæ, sive antistitæ, ibidem memorantur, pag. CCXXVII, 1.

IMP. CAES. DIVI. FIL.
 AVGVSTO
 TERRA. MARIQ.
 VICTORI \
 SACERDOT. BONAE. DEAE.
 ET. COLLEG. VII. VIR. EPVLON
 COMMVN. POP. VOTO
 RAVENAT
 D. D.

Est et hæc voti suscepti solutio mulieris libertinæ, p. LXXXII, 1.

BONAE. DEAE
 SANCTAE
 SACR
 VOTO. SVSC.
 MERITO. LIBENS
 TERENTIA
 THALLVSA
 FECIT.

Extra has duas ædes, in Urbe erat et sacellum haud procul, inter Ariciam et Bovillas. Cicero, Orat. pro Milone, cap. 31: « Nisi forte » hoc etiam casu factum esse dicemus, ut ante ipsum sacrarium » Bonæ Deæ, quod est in fundo T. Sextii Galli, in primis » nesti et ornati adolescentis, ante ipsam, inquam, Bonam Deam, » quum praelium commisisset, primum illud vulnus acceperit, quo » teterrimam mortem obiret: ut non absolutus iudicio illo nefario » videretur, sed ad hanc insignem poenam reservatus. »

Attamen sacra Bonæ Deæ fiebant in domo ejus consulis, cujus eo mense fasces erant: ibi ara statuebatur, et quicumque vir, etiam imprudens, sacra adspexisset, ex templo luminibus oculorum orbabatur. De mulieribus, non nisi primariæ admittebantur, ut perspicue ostendit Plutarchus in Cæsaris atque in Ciceronis vita. Viros ne nomen quidem Bonæ Deæ scire fas erat, ut expressis verbis testatur Cicero de Harusp. Respons. c. 17. Ita viri his sacris acce-

bantur ut, quum in Italia, actis ante se bobus Geryonis Hercules transiret, et ei petenti aquam, mulier responderit se ei præstare non posse, quod feminarum Deæ dies celebraretur, nec ex eo apparatu viris gustare liceret: exsecratus hoc sacrum, et ipse a suis sacris mulierès arcendas Pinario et Potitio, sacrorum suorum custodibus, præcepit. Perantiquam fuisse hanc superstitionem te docet hæc fabula, amice lector, quod etiam Cicero, loco supra laudato, firmat hoc modo. « Quod sacrificium tam vetustum est, quam hoc » quod a regibus æquale huic urbi accepimus? Quod autem tam oc- » cultum, quam id, quod non solum curiosos oculos excludit, sed » etiam errantes, quo non modo improbitas, sed ne imprudentia » quidem possit intrare? Quod quidem sacrificium nemo, nisi » P. Clodius, omni memoria violavit, nemo unquam adiit, nemo » neglexit, nemo vir adspicere non horruit: quod fit per virgines » Vestales, fit pro populo Romano, fit in ea domo quæ est in » imperio, fit incredibili cærimonia, fit ei Deæ, cujus ne nomen » quidem viris scire fas est. »

Attamen paulatim libido hæc sacra invasit; ita ut ibi quasi mercatus stuprorum fieret: ob hanc ipsam causam, quod viri illinc longe arceri putarentur. Ovidius, ipse testis est, rem se, dum viveret, longe aliter habuisse quam Ciceronis ætate, licet pauci intereiderint anni. Cecinit ille, *Art. Am. lib. III, vers. 633.*

« Quid faciat custos, quum sint tot in urbe theatra?

Quum spectet junctos illa libenter equos?

Quum sedeat Pharise sacris operata juvencæ;

Quoque sui comites ire vetentur, eat?

Quum fuget e templis oculos Bona Diva virorum,

Præterquam si quos illa venire jubet? »

EXCURSUS QUINTUS.

DE BELLONÆ SACRIS.

AD LIBRI PRIMI ELEGIAM SEXTAM, v. 43 :

« Sic magna sacerdos. »

Ad hunc versum notavimus : « Fuit autem Bellonæ sacrum inter » superstitiones peregrinas , quæ Romam inter bella civilia in- » vaserant. » Et sane si fide dignus est Hyginus , græcam nomini Bellonæ significationem profert. Bellone, ait , prima acum invenit , quæ Græce βελόνη appellatur. Verum autem nomen Deæ græce Ενύω erat ; hæc Marti currum ad pugnam et arma parat. Strabo , qui de ea meminit , Comana Cappadociæ huic religioni assignat , et Hirtius , de Bell. Alex. c. 66 , de Sacerdotio Bellonæ sic loquitur : « Biduum Mazecæ commoratus , venit Comana , vetustissimum et » sanctissimum in Cappadocia Bellonæ templum , quod tanta reli- » gione colitur , ut sacerdos ejus Deæ majestate , imperio et po- » tentia secundus a rege , consensu gentis illius , habeatur. Id homini » nobilissimo Lycomedi Bithynio adjudicavit , qui , regio Cappado- » cum genere ortus , propter adversam fortunam majorum suorum » mutationemque generis , jure minime dubio , vetustate tamen in- » termisso , sacerdotium sibi repetebat. »

Peregrinam fuisse hanc superstitionem diximus. Strabo testatur insuper Scythicam fuisse. Τὰ δὲ ἱερὰ ταῦτα δοκῇ Ὀρίστῃς παρὰ τῆς ἀδελφῆς Ἰφριγενείας κομίσαι δεῦρο ἀπὸ τῆς Ταυρικῆς Σκυθιάς , τὰ τῆς Τυροπόλου Ἀρτέμιδος· ἔνταυθα δὲ καὶ τὴν πέριθιμον κόμην ἀποθίσθαι , ἀφ' ἧς καὶ τοῦνομα τῇ πόλει. Diana est itaque , si Strabonem sequimur , quæ , Ἐνυῶς appellationem consecuta , mox Marti addita , bellum cum eo curabat , quod forte inde profectum , quod Scythæ , qua indole erant , hanc Deam bellicosis saltationibus venerabantur. Sunt qui Bellonam Marti aurigam fuisse velint , ut Virgil. Æn. VIII , 703 :

« Quam cum sanguineo sequitur Bellona flagello. »

Nunc lubet quædam Liki Gyraldi transcribere e Syntagm. Hist. Deorum; ibi enim sic de Bellona orditur:

« Bellona, quæ et ab antiquis Duellona, ut duellum bellum, dicebatur, soror fuit et uxor Martis, ut ait Augustinus in Civit. Dei. Suidas uxorem, et Placidus, Lactantius, Claudianus poeta sororem dixerunt. Alii ex Enyo et Jove Martem natum tradunt. Dea hæc fuisse traditur belli, quæ Marti in bella eunti currum et equos pararet, ut a Statio in Theb. canitur. Sane Hyginus in fabulis, Bellonam invenisse acum his verbis prodit: « Bellone prima acum » reperit, quæ græce Belone appellatur, hoc est ἡ βελόνη. »

Enyo vero a Græcis dicta est; idem Statius:

« . . . Tu Martia testis Enyo. »

Et Martialis, VI, XXXII, 1, de Othonis morte:

« Quum dubitaret adhuc belli civilis Enyo. »

Idem poeta, Spectacul. XXIV, 3:

« Nec te decipiat ratibus navalis Enyo. »

Scribit Phurnutus de Enyo, quod eam aliqui matrem, alii filiam, plerique Martis nutricem dixere: in nullo differentes tamen. Nam, inquit, Enyo quasi immittens, vel addens animum et virtutem pugnantibus, id est ἐνιοῦσα. Lycophronis interpretes putat Enyo epitheton fuisse Junonis: alibi tamen hanc putat fuisse Gorgonum sororem. Hesiodus etiam in Theogon. Phorcynos et Celo filiam prodidit, Græarum sororem, cæterarumque Phorcynidum; quod et interpretes notat. Pausanias ex carmine Homeri putat Enyo una cum Pallade bellis præesse, et bella ipsa curare; dicta quasi ἐνιοῦσα ab immittendo, videlicet furorem roburque pugnantibus: vel quod parum clemens sit. Hinc et *Enyalios* Mars dictus est. Et ut quidam interpretati sunt ἐνιοῦς υἱὸν, id est Enyus filium. De Bellona vero Statius in Achilleide:

« Ecce novam Priamo facibus de puppe levatis
Fert Bellona nurum. . . . »

Idem in secundo Thebaidos libro.

« Nec magis ardentes Mavors, hastataque pugna
Impulerit Bellona tubas. »

Hujus Deæ sacerdotes Acron in Horatii Commentariis appellat Bellonarios. Hi se ipsi cultris feriebant, et proprio sanguine numen placabant, furentesque vaticinabantur: qua de re Tertullianus Septimius in Apologet. Longius, inquit, excurro, hodie istic Bellona sacratus sanguis de femore proscisso in palmulam exceptus, et suis datus signatis. Lactantius in primo Divin. inst. Alia, ait, sacra virtutis quam eandem Bellonam vocant, in quibus ipsi sacerdotes non alieno, sed suo cruore sacrificant; sectis namque humeris, et utraque manu districtos tenentes gladios currunt, et efferuntur et insaniunt. Tibullus sacra hæc ita describit:

« Hæc ubi Bellonæ motu est agitata, nec acrem
Flammam, non amens verbera torta timet.
Ipsa bipenne suos cædit violenta lacertos,
Sanguineque effuso spargit inepta Deam;
Statque latus præfixa veru, stat saucia pectus,
Et canit eventus, quos Dea magna monet. »

Scribit et alia pleraque Apuleius de his fanaticis.

Juvenalis IV, 124:

« Sed ut fanaticus œstro
Percussus, Bellona, tuo divinat, et: ingens
Omen habes, inquit..... »

Horatius in sermon. II, III, 223:

« Hunc circumtonuit gaudens Bellona cruentis. »

Lucanus in primo, 565:

« Tum quos sectis Bellona lacertis
Sæva movet cecinere Deos.... »

Fingebatur Dea flagello pugnæ concire, eodemque ita canente Lucano in septimo, 568:

« Sanguineum veluti quatiens Bellona flagellum. »

nunc cum face, nunc tuba bellicum canere. Romæ vicus Bellonæ fuit in alta scmita, hoc est in sexta urbis regione, ut P. Victor scribit. Bellonæ vero templum in nona regione ante portam Carmentalem fuisse, idem est auctor; et ante templum columella fuit, quæ bellica dicebatur, super quam hastam jaciebant, bellum in-

dictari, ut scribit Festus. Non procul vero fuit a Circo Maximo. Ovidius in Fastis VI, 207 :

« Hinc solet hasta manu belli prænnuncia mitti
In regem et gentes, quum placet arma capi. »

Appius Claudius auctor fuisse dicitur hujusce ædis condendæ: quod et Ovidius ostendit, canens Fast. VI, 201 :

« Hac sacrata die Thusco Bellona duello
Dicitur, et Latio prospera semper adest.
Appius est auctor, Pyrrho qui pace negata,
Multum animo vidit, lumine cæcus erat. »

Bellonæ ædem inter Martis et Apollinis quidam statuunt. Nam et extra urbem Vitruvius hujus Deæ ædem construendam præcipit. Dabatur etiam senatus apud ædem Bellonæ, plerumque e bello redeuntibus ducibus et legatis exterarum gentium, quod ex historiis facile colligitur, et imprimis Livianis ut in V. Dec. M. inquit, Pompeius consul Romam rediit, senatusque extemplo ad ædem Bellonæ vocatus. *Ma* quidem Bellona a Carmanis vocabatur, in Antilabano: ut Strabo in libro XII scribit; ut vero Stephanus, a Lydis hoc nomine *Ma Rhea* nuncupabatur.

Thressa virago ab Ausonio, Epigr. I, appellata est Enyo, ubi de Gratiano imperatore agitur :

« Bella (inquit) horrida Martis
Odrysii Thressæque viraginis arma retractat. »

Quare his cognominibus Mars et Enyo dicti sint, in Marte prodidi, quod scilicet Thraciæ populi semper bellaces fuerint. »

Hucusque Gyraldus. Nos pauca addamus. Nota tibi, amice lector, hic agi de sacerdote femina: quod ideo factum arbitratur Brouckhusius, quod Romæ Bellonarii, itidem ut Galli matris Deum atque Isiaci, tanquam vulgi sæces de mendicabulo contemnerentur, nisi a mulierculis et hominibus superstitiosis. In promptu sunt passim exempla apud poetas. Alibi meliore fuerunt conditione. Romæ contra, hoc etiam pontificium vile fuit, ac contemptibile; certe gladiatores sæcem ac lutum urbis, post missionem

factos fuisse Bellonarios discimus ex Juvenale satira VI, v. 103, ubi de Hippiā Fabricii Veientonis senatoris :

« Qua tamen exarsit forma, qua capta juventa est
Hippiā ? quid vidit, propter quod Lūdia dici
Sustinuit ? Nam Sergiolus jam radere guttur
Cœperat, et secto requiem sperare lacerto.
Præterea multa in facie deformia, sicut
Attritus galea, mediisque in naribus ingens
Gibbus, et acre malum semper stillantis ocelli.
Sed gladiator erat. »

Cæterum, ut e Lampridio discimus, Bellonarii non semper revera membra secabant, sed plerumque vulneribus fictitiis inficetum vulgus ad miserationem sui, decipientes adducebant; quod jam Casaubonus subodoratus est in notis ad hunc Lampridii locum. Commodus ibi dicitur studio crudelitatis præcepisse, ut Bellonæ servientes *vere* brachium exsecarent. Notat Casaubonus : observa vocem Lampridii *vere* : nam ex illa discimus, plerumque ficta et simulata fuisse tantum vulnera Bellonariorum.

Quantum interest inter hos viles ac omnium contemptui obnoxios sacerdotes, et illum Cappadociæ de quo Cicero, lib. XV, Epist. 4, ad Fam. « Quumque magnum bellum in Cappadocia con- » citaretur, si sacerdos armis se, quod facturus putabatur, defen- » deret, adolescens et equitatu et peditatu et pecunia paratus, et » toto iis qui novari aliquid volebant : perfeci ut e regno ille » discederet, rexque sine tumultu ac sine armis, omni auctoritate » aulæ communita, regnum cum dignitate obtineret.

EXCURSUS SEXTUS.

DE OSIRI.

AD LIBRI PRIMI ELEGIAM SEPTIMAM, v. 27 :

« Atque suum pubes miratur Osirim. »

In primo Excursuum, qui de Iside agit, jam promissis satisfacimus, quod ad Osirim attinet, quæcumque coacervantes quæ

doctus Creutzer et alii de hoc summo Ægyptiorum numine docuerint. Restat tamen ut ex egregio ejusdem Creutzeri opere quod inscribitur *Commentationes Herodoteæ* quædam ad verbum transcribamus. Quis enim, post luculentum Symblices auctorem, auderet ea quæ tam lucide præcepit ille, inverso ordine et male recocta iterum apponere. Malumus te magni viri ipsis verbis frui; Hunc itaque sequere, amice lector; sic enim orditur, §. 15 supradicti operis.

§ XV.

Sacra Philensia.

Hæc hactenus. Revertendum est enim ad sacra, quæ Philensium insulam tam insigniter nobilitarunt. Quæ res post Francogallorum expeditionem magis ad oculorum sensum explicata est. Supersunt enim bonam partem templa, florente Pharaonum imperio ædificata, monumentaque artis religionumque alia haud pauca. Quæ qui penitus cognoscere cupiat, consulat grande opus, quod *Descriptionis Ægypti* nomine insignitum sæpius laudavimus. Habet autem ea insula, ut hoc delibem, qua parte meridiem versus porrigitur, duo fana, juncta inter se columnarum serie, alterum Isis, alterum Osiris; a quibus occidentem versus exiguo intervallo distat Typhonium; contra orientalis tractus, fanis illis adjacens, habet Osiris sepulchrum. Atque in rudibus, quæ occidentem spectant, repertum est descriptumque anaglyphum, quod, quoniam conjunctissimum nostro cum argumento est, age et ipse paucis verbis delineabo¹. Pertinet ad mortem Osiris. Cujus dei cadaver impositum conspicitur dorso crocodili (Typhonis), qui illud asportat in loca juncis obsita ac paludosa (mare significantia). Scenam ambiunt solis orbis, luna dimidiata ac plures stellæ. Nihil igitur in eo anaglypho magnopere desideres, quod ad Osiris sacra Philensia imprimis facere videretur. Loquitur classicus locus Diodori

¹ Secundum comment. Lancreti in l. : *Description de l'Égypte antique*, vol. I, pag. 44. Alia a vet. scriptoribus ac superioribus peregrinatoribus adhibita suppeditare potest unicuique *Zoega* de obelisc. pag. 286.

Siculi I, 22, pag. 25 sq. Wess. Ἐνιοι δὲ φασὶ οὐκ ἐν Μίμρι κεῖσθαι τὰ σώματα τούτων τῶν Θεῶν, ἀλλ' ἐπὶ τῶν ὄρεων τῆς Αἰθιοπίας καὶ τῆς Αἰγύπτου, κατὰ τὴν ἐν τῷ Νεῖλῳ νῆσον, κειμένην μὲν πρὸς ταῖς καλουμέναις Φίλαις, ἔχουσας δὲ περιηγορίαν ἀπὸ τοῦ συμβεβηκότος ἱεροῦ πεδίου· σημεῖα δὲ τούτου δεικνύουσιν ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ διαμένοντα, τὸν τε τάφον τὸν κατεσκευασμένον Ὀσίριδι, κοινῇ τιμώνεντον ὑπὸ τῶν κατ' Αἴγυπτον ἱερέων, καὶ τὰς περὶ τούτου κειμένας ἐξήκοντα καὶ τριακοσίας χοάς· ταύτας γάρ καθ' ἑκάστην ἡμέραν γάλακτος πληροῦν τοὺς πρὸς τούτοις ταχθέντας ἱερεῖς, καὶ θρηνεῖν, ἀνακαλουμένους τὰ τῶν Θεῶν ὀνόματα. Διὰ ταύτην δὲ τὴν αἰτίαν καὶ τὴν νῆσον ταύτην ἄβατον εἶναι πλὴν τοῖς ἱερεῦσι. Vides sacram insulam, a nemine attingi solitam nisi a sacerdotibus, illustrem Osiridis tumulo, cui a sacerdotibus quotidie ex pateris trecentis et sexaginta (tot numero, quot priscus veterum populorum numeratus annus est) lac pro inferiis infunderetur cum ritu lugubri ac deorum invocatione. — Non est opus multis verbis. Ubi Osiridem colebant plangebantque sacerdotes, noli dubitare eos et annum cursum solis et Nili vicissitudines, quæ ei cursui responderent, declarare voluisse. Eam in rem nihil luculentius potest cogitari, quam locus Heliodori in Æthiopicis, qui ita habet lib. IX, cap. XXII, pag. 381, ed. Coray. (Ne longum faciam, latinum continuo adscribam.) « At quum festum prædicarent, et Nilum magnis laudibus attollerent, Orum¹ et vitæ auctorem appellantes, et Ægypti totius, superioris quidem servatorem, inferioris vero patrem et opificem, novum limum quotannis advolyentem², unde et Nilum Græcis appellatum esse, et annuas temporis vicissitudines exponentem, æstivam quidem incremento, autumnalem vero recessu, vernam autem floribus, qui ex ipso nascantur et crocodilorum partu; et nihil aliud esse omnino Nilum, quam annum, hoc et appella-

¹ In antecedentibus Osiridem dixerat Nilum. Qua de re monuit etiam Coraius in Annot. pag. 313. Huc facit Plutarchus, dicens, quidquid in terra, ventis, aquis, cælo et stellis ordinatum est, æquabile et sanum, id defluxus et imago est Osiridis (Ὀσίριδος ἀπορροή καὶ εἰκὼν ἱμαρτυρούμενη. De Isid. et Osirid. pag. 371, pag. 519 VVytt.)

² Recte admonet Coraius loci Herodotei II, 5. Quæ sequuntur etymologica pertinent ad voces νῖα et ἰλύς, dudum explosa a viris orientalium litterarum intelligentibus. Vid. Jablonskii vocc Ægypt. pag. 443 seq.

tione confirmante. Literis enim, quæ eo nomine continentur, in calculos ¹ distributis, ter centum quinque ² et sexaginta unitates, quot etiam dies sunt anni, congregabantur, etc. » Quid quæris? pertinent hæc ad rationem arcanae disciplinæ, quam orientalium terrarum homines a vetustissimo inde ævo ad hunc diem usque arcanis item literarum notis designare solent. Erat illis in oris, si populi sensa explores, Osiris quasi ipse saluber flavius, cujus vigor, conditus quasi profundo in puteo, statis vicibus et emergebat et rursus desidebat. Ac reapse ibi terrarum *οπισθίων* appellabant ipsum nilometrum (vid. Heliodor. l. I.) quasi *putealem* diceres. Quocirca nil mirum habitos esse Nilum et solem, tantopere inter se congruentes suis et accessibus et recessibus, pro uno eodemque deo; quem et mori dicerent et reviviscere, quatenus sol debilitatus ac deficiens, vires deinceps recipit, ac novus quodammodo redit. Unde Horus filius vindicare patrem Osiridem a Typhone, et suo ipse vigore ac virtute virtutem vigoremque patris referre dicitur. Quatenus vero vis divina quasi sepulta latitare videtur in profundo, ac velut in tumulto retineri in suis fontibus mirificis, quibus illius oræ incolæ ἀδύσσωον nomen indiderant ³: hactenus quotidie in occultati dei memoriam non minus lactis inferias profundere poterant sacerdotes Philenses, quam Acanthiorum in urbe quotidie trecenti et sexaginta sacerdotes aquam Nili rite infundebant in dolium pertusum ⁴. Has ego causas originesque religionum *Osiridis* tanto anti-

¹ Id est numeros, quorum notæ sunt literæ, *les chiffres*: recte vertente Coraño ψήφους.

² Nimirum additis quinque ἑμῖς ἐκλεγμέναις, unde solidus fit qui solstitiali orbe circumagitur annus. Vid. VVessel. ad Diodor. l. I. pag. 26, ibiq. laud. Diodor. I, 13; I, 50. Cæterum adde VVesselingianis Jo. Lydum de mensib. pag. 42, qui item de anno tanquam deo agit, et Sardium nomen item redigit ad numerum anni dierum.

³ Herodot. II, 28: ὡς δὲ ἀβυσσοὶ ἵσταται καὶ πηγαί, videlicet Nili, prosilientes inter Syenen atque Elephantinen: quam posteriorem h. l. ipsas Philas esse vult Jomard.

⁴ Diodori Sicul. I, cap. 97, pag. 108 et 109 VVessel. Ac poterant *fragores* usque et usque ad catarrhactarum scopulos allidentis *Nili*, ut fert natus

quiores existimo, quanto natura antiquior est quavis civitate; quantoque prius solis lumen his Thebaicorum oris affulsit, et Nili¹ unda

priscusque sermo, *mugitus buculæ Isidis* dici; nec minus *canales derivataque fluentia*, *membra* discerpti *Osiridis*: *μυκήματα δὲ εἰσι τὰ τῆς Ἰσίδος σκαρφάλματα δὲ διακρινόμενα τὰ Ὀσίριδος*, ut in meum usum convertam, quæ ad Gregorii Nazianzeni carmina usurpat haud indoctus Scholiasta. Cæterum hæc ipsa ad anni significationem pertinentia Ægyptiorumque libamina, in memoriam revocant ritum veteris ecclesiæ Christianæ: Jo. Chrysostomus in Homil. de baptism. Christi, pag. 369 ed. Montefalconi *ἄλλα γὰρ ἴσται ἡμέρα καθ' ἣν ἰθακτίσαστο, καὶ τὴν τοῦ ὕδατος ἡγάσῃ φύσιν*. — Διὰ τοῦτο καὶ μεσοσηκίῳ κατὰ τὴν ἰορτὴν ταύτην ἄπαντες ὑδρευσάμενοι οὐκαδὲ τὰ νύματα ἀποτίθονται, καὶ εἰς ἑνικυτὴν ἐλάληρον φυλάττουσιν, ἅτε δὴ σήμερον ἀγιασθέντων τῶν ὑδάτων κ. τ. λ. In sequentibus testatur, nec corrumpi eam aquam, sed per annum adeoque biennium trienniumque integram servari.

¹ Nili quam celebratus cultus sacer fuerit apud veteres, longum est exponere. Necessaria adumbrabo et quæ ad Herodotum proprie spectent. Atque is ipse novit *ἱερείας τοῦ Νεῖλου*, *Nili sacerdotes*, supra II, 90. Antiquior etiam Hecateus in ea re laudatur Sthephano Byzant. de urbb. pag. 585 Berkel: *Νεῖλος πόλις Αἰγύπτου Ἐκαταῖος περιηγῆσει καὶ ἱερὸν Νεῖλου ποταμοῦ*, ubi consule Berkelium. Adde, ne multa, Philostrat. Vit. Apollon. VI, 6, pag. 235, et si artis operum exempla requiras, Zoegam in numis Ægypt. imperatoris, tab. XVI, nr. 7, et Museum Pio-Clement. I, tab. 58. — Atque, ut sit in orientalium maxime religionibus, ut multis nominibus unus idemque deus indicetur: sic dici non potest, quot unus Nilus deus nominibus consecratus fuerit. Tu, si placet, consule Jablonskii Vocc. Ægyptt. pag. 92 sq.; 218, 304 sq.; 384, 420, 443 sq.; 471, 473, et, qui nuper de his rebus accurate exposuit, Champollionem, in libro *l'Égypte* s. l. Ph. I, pag. 80 sqq. Classicus eam in rem locus est Tsetzarum in Schol. ad Lycophr. vs. 119, p. 393, ed. Müller. sed cuius argumentum ad Ægyptiaci sermonis leges exigi debeat, quod fecerunt eruditi quos proxime laudavimus. Potiora excerptam. Nomen apud Ægyptios commune fuit *Iaro*, *Phiaro*, i. e. *fluvius*; *Νεῖλος*, *fluvius certis temporibus definitus*, *definitor fluvius* (Jablonski Panth. I, pag. 157, 159. Champollion I, p. 136); *Ὠκειάμης* i. q. *μῆλας*, *niger* (Diodor. I, 19 in var. lect. quam comprobavit Champoll. p. 199 seqq.); *Ἀρίς*, Ægyptiis fortasse Pakhom, *aquila* (ibid. p. 132). Quæ quomodo contineantur cum religionibus Osiridis-Nili, nemo ignoraverit, qui expendat quæ supra a nobis posita sunt. De nomine autem Homérico, adeoque universe Græco, *terram* si spectes, quæ plurima disputat Champollion apud ipsum legat, qui volet, I, pag. 80 sqq. In inscriptione Rosetana vox *Δεῦκεας* ponitur pro

easdem alluit, quam reges exstiterunt, qui de vita humana erudienda defendendaque patria promererentur: tanto ego Thebaicos homines maturius adorasse arbitror Osiridem, quam de aliquo Pharaone divinis honoribus impertiendo cogitarent, si modo de hac re unquam cogitarunt.

Cæterum, ut illuc revertar, sepultus ea in insula riteque conditus, atque adeo, fano dedicato celebratus Osiris in causa fuit, cur posteriore. etiam ævo Ægyptii sanctiorem nullam jurisjurandi formulam haberent, quam illam: *Μά τὸν ἐν Φιλαις Ὀσίριν.* « Per Osiridem, qui Philis est ¹. »

§ XVI.

Osiris an pastor. Historica et chronologica de imperio Pastorum (Hyksos.)

Explicui quæ mihi videantur harum religionum primordia fuisse.

Ægyptiaco *Chamè*, ut et ipsa nigrum significet; vid. *Akerbladii viri doctissimi, Lettre à M. Silvestre de Sacy sur l'inscription de Rosette*, pag. 33. Ego h. l. tria Scholia subjiciam e codice nostro Palat. ad Odyss. IV, 477 sqq. *Αἰγυπτίοιο, Διίκετιός ποταμοῖο.* Supra lin. *διαφανούς* in marg. *ἐκὸ τοῦ διὸς πληρουμένου.* Scholion in extrema ora: *διίκετῃ ἔκει δὲ τὸ ἀφανὲς ἔχεν τὰς πηγὰς, καὶ κατὰ τοὺς Αἰγυπτίους οὐρανὸθεν βίβν τὸν αἰγυπτίον· τοῦτο δὲ ψεύδος· γὰρ γὰρ υἱὸς ἐπιρχίου διίκετιός ποταμοῖο (Iliad. II, 174.) Καὶ οὕτως καλεῖ πάντας διίκετις ἐν παραβολῇ· ὡς δ' ἔκ' ἐκὶ προχοῇ διίκετιός ποταμοῖο (Iliad. p. 263.) Καλεῖ δὲ καὶ διιογενεῖς ὡς τινὰς ὄντας τῷ πεισῖν ἀντὶ τοῦ γεννηθῆναι χωρμένων· τὸ δὲ ἴσον ἔκει (leg. ἐκὶ) τῷ ὑπὸ πληρουμένων καὶ νυμφαὶ ποῦμαι διός. — Alterum Scholion: Πολλῶν λεγομένων περὶ τῆς τοῦ νεῖλου ἀναβάσεως πρῶτος ὁμιλος τὴν ἀληθειᾶτάτην αἰτίαν ἔκει, διίκετῃ προσαγορευόμενος αὐτὸν διὸ πληροῦντα ἐκ τῶν ἐν Αἰθιοπία γενομένων τοῦ Σίρου ἀδελφαίεσσιν καὶ σφοδρῶν ὑπῶν. Ὡς καὶ Ἀριστοτέλης καὶ ἑσδοξος πίπτουσαι ταῦτα φάσκων ἀπὸ τῶν ἐν Αἰγύπτῳ ἱερῶν. Denique ad vers. 483: διὸ τὸν Νεῖλον Αἰγυπτὸν ἰσομάζει· ὃ δὲ Ἡσίοδος ὡς ἂν νεώτερος Νεῖλον αὐτὸν εἶδεν ἤδη καλούμενον. Tu, ne plura congeram in re protritā, cum his scholiis cf. Herodott. II, 19 sqq. Strabon. XVII, pag. 790; Tasch. et Eustath. ad locum Odyss. I, pag. 181 ed. Basil.*

¹ Vid. Tzetzar. Schol. ad Lycophron. vs. 212, cf. Eudociæ Violet. p. 319, ubi corruptissime est hæc jurisjurandi formula. Sed de lectionis insigni hac varietate monendi otium fecerunt nobis Zoega de obelisc. pag. 286 et Mueller ad Scholior. l. l. pag. 484. Cæterum huc refer etiam ἴσιν τὴν κατὰ

Jam videndum est de ea origine, quam sibi nuper earumdem informavit *Zoega*, inprimis usus testimonio Herodoti. Hujus ego ipsa verba præmittam : — Cheops et Chephren *Ægypti* reges erant per centum et sex annos II, 128 : Ταῦτα ἔξ τε καὶ ἑκατὸν λογίζονται ἔτια, ἐν τοῖσι Αἰγυπτίοισι τε πᾶσαν εἶναι κακότητα, καὶ τὰ ἱρὰ χρόνου τοσούτου κατακλησθέντα οὐκ ἀνοιχθῆναι. Τούτους ὑπὸ μίστος οὐ κάρτα θύουσι Αἰγύπτιοι ὀνομάζειν, ἀλλὰ καὶ τὰς πυραμίδας καλεῖουσι ποιμένος Φιλιτίου (al. Φιλίτιος), ὃς τοῦτον τὸν χρόνον ἔνεμε κτήνεια κατὰ ταῦτα τὰ χωρία. « Istorum regum odio ne nomina quidem memorare volunt; sed pyramides etiam illas (nimirum quas Cheops et Chephren extruxerant) vocant pastoris Philitionis (Philitidis), qui per id tempus in illis locis pecora sua pavit. »

Jam *Zoega* de obelisc. pag. 389 not. 20 ita : « Latet in his obscurus mythus, quem ipse Herodotus primis tantum labiis degustaverat. De Hyksos, qui *Ægyptum* subjugavere, hic cogitare non possum : nam hi breve tempus Memphin tenuere, neque hujusmodi ædificia sunt pro nomadum ingenio¹. Num pastor ille Philitis ipse est Osiris Philensis, cui mortuorum domicilia consecrata fuere? Vocabulum Σῶς, quod proprie pastorem denotat, poetis autem atque sacerdotibus regem significabat, eadem ratione, qua Homero dicuntur ποιμένες λαῶν, opportunam occasionem præbere potuit interpretibus pecudes fingendi pascentes in campis, alta arena undique obtectis, nec ullo vegetationis germine dotatis. Forsan reverentia erga sacratissimas moles in causa fuit, ut conditorum nomina tacerent *Ægyptii*, dum eas appellarent *arces regis Philensis*, nec cuivis proderent, qui veterum regum in illis sepulti jacerent. » Quæ priusquam dijudicamus, interponenda videtur plane diversa sententia adeoque nostri loci interpretatio Jablonskii in *Vocc.*

τὰς φίλας ἵτι τιμωρίην apud Marinum de vit. Procli, pag. 47, pag. 16 ed. Boissonadii, quem consule, pag. 109. Fabulam attigit etiam a Gaisfordio nuper editus Scholiastes ad Gregor. Naz. carmina, pag. 50.

¹ Contra *Heeren* in *Ideen* II, p. 549 sq. ex hoc ipso rudioris populi ingenio hæc rudia immaniaque, ut dicit, monumenta commode explicari posse arbitratur. Neque tamen idem ibid. nota 6, ubi *Zoegæ* suspicionem attigit, ei refragari est conatus. Quod miror. Neque congruere videntur ea, quæ posuit idem vir doctus, pag. 594 supr.

Ægyptt. pag. 346, quam nemo, quod sciam, adhuc Herodoto adhibuit. Quocirca integram apponam : « Quum autem Ἰσῶς, ut explicuimus, significet ¹ aut *magum pastorem*, aut *pastorem armatum*, utrumque illud ad *Mosen*, ex sententia Ægyptiorum, potest referri. Erat certe pastor, non tantum ex gente pastorum Israelitarum oriundus, sed qui etiam pastoris provinciam in Midiam apud socerum suum gessit. Dicitur Moses προσδιδασκόμενος εἰς ἡγεμονίαν ποιμενικήν, ap. Clement. Alex. lib. I; Strom. pag. 345 (415). Inprimis legatur Philo de vita Mosis, pag. 612 (90, 91). Eo forte respicit *Herodotus*, narrans, lib. II, cap. 128, imperasse Ægypto reges quosdam improbos, qui templa deorum occluderent, et populum ad extruendas Pyramides cogerent, atque has ab Ægyptiis vocari Pyramides *Pastoris Philitionis*, ποιμήνος Φιλιτίωνος. Annon hic latet ² pastor *Philistæus* sive *Palæstinus*, i. e. Judæus? Quum vero addat Herodotus imperasse istos reges per CVI annos, videndum, an hoc sit regnum Heracleopolitarum, quod Manetho apud Eusebium p. 15 affirmat durasse C annos. Heracleopolin vero esse Gosen, terram Israelitarum in Ægypto, alibi docui. Habebatur idem Moses pro Mago seu sacerdote Ægyptiorum, et credebatur disciplinis sacris Ægyptiacis ita imbutus, ut cum Magis auderet decertare, ac tot tantaque ederet miracula ³. »

¹ Josepho nemo nescit Ἰσῶς esse βασιλεὺς ποιμῆνις, *Reges pastores*, contra Apion. lib. I, 14, pag. 1039, ed. Colon. pag. 445 ed., Havercamp.

² Te Waterus V. C. ad hæc ita : « Ingeniosæ huic conjecturæ minus favet auctoritas plurium codicum, in quibus pro Φιλιτίωνος legitur Φιλίτιος, quod Gronovius probavit, et Vesselingius in textum recepit. » Hæc ille. At quod Gronovius propterea codicis Medicei, deliciarum suarum, lectionem h. l. potiorē habuit, quia Φιλίτιος ex vero Ægyptium esset : hac de re contendere noluit Schweighæuserus ; sed, codicibus tamen aliis suadentibus, dedit rursus Φιλιτίωνος. Ac certe codex F. (Schellersh.), quem iterum consului, exhibet Φιλιτίωνος. Neque hoc codice Mediceus est præstantior. Quæ quum ita sint, *hactenus* sic satis in salvo videatur conjectura Jablonskii, quatenus de loci lectione quæras.

³ Constat inter eruditos, a Josepho Manethonis locum de pastoribus (*Hyksos*) ad ipsos *Israelitas* esse relatum. Qua de re nolo repetere quæ post Marshamum, p. 103, Can. Chron. disputarunt alii viri docti, quorum sententias docte et tamen brevissime exhibet in copiosissimo libro : « Anleitung zur ge-

Jam, ut priorem partem conjecturae, quae Zoegam auctorem habet, excutiam: equidem in ipsa continuo genitivi forma Φιλίτιος vel Φιλιτίωνος hæreo: nam, quum Græcis hæc verbis narrata sint, causam non video cur, si Philis in insula ortus rex significatus esset, non potius Φιλιάτου dixerit Herodotus (Vid. Stephanum Byzant. pag. 739, Berkel. ubi τὸ ἰθνηκὸν τῆς νήσου dicit esse Φιλιάτης¹ vel Φιλίτου; nam, sive Φιλίτιος malueris sive Φιλιτίωνος, neuter genitivus in has Philas videtur cadere. Deinde quod Homerici sermonis admonet vir doctus: per se patet, eo nihil effici, ubi de *Ægyptiaco* vocabulo quaeritur. Quod vero a *sacerdotibus* dicit reges appellatos esse pastores: non inficias ibo, apud alios populos hanc appella-

nauern Kenntniss der allgemeinen Welt-und Volkergeschichte I, 1, p. 296 seqq. » C. D. Beckius V. C. Ac ne ipse prorsus ἀνύμωλος discedam ab hoc loco in rebus *Ægyptiis* primario (cf. Heerenii Ideen II, pag. 551), admonebo loci Manethonis, qui cum testimoniis ap. Josephum contra Apion. I, §. XIV; p. 1039 sq. Colon. p. 444 sq. cum Syncello, p. 61, d. et Eusebio, p. 97, Scaligeri, componi debet. Exstat autem Manethonis locus ap. Scholiastam Platonis ad Timæum, pag. 202, Ruhnken. et emendatior apud Bastium in comment. palæogr. ad Gregor. Corinth. pag. 827, qui eum ex cod. Parisino exhibet: Ἐκ τῶν Μενεθῶ Διγυπτιᾶκῶν ἱστακαϊδικῶν δυναστεία ποιμένις ἦσαν ἀδελφοὶ Φοίνικες, ξίνοι βασιλεῖς, οἱ καὶ Μίμρεν εἶδον, ὧν πρῶτος Σαῦτης Ἰβασί- ληνσιν ἦν ἐπ' αὐτῷ, ὃς οὐ καὶ ὁ Σαῦτης νομὸς ἐκλήθη — ὁμοῦ γάρ (id est summa facta annos 103) ὁ δὲ Σαῦτης x. τ. λ. Convenit autem ille numerus centum et trium annorum optime cum Eusebio in Chron. qui item CIII annos sex regibus Pastorum assignat. Quod apud Heerenium in libr. Ideen II, p. 548, Josephus istis regibus centum et sexaginta dicitur attribuere, subest vitium typographicum, quum apud Josephum summa sit fere 260 annorum. Quod vero Kircherus Dynastiæ decimæ et sextæ, quam Pastorum dicit, assignaverat Menam regem sive Osirin (nam pro uno eodemque habet): hoc nomine dudum reprehensus est a Perisonio in origg. *Ægyptiacæ*. I, v, pag. 80, ed. Leid. Cæterum si recte conjiciunt auctores operis *Description de l'Égypte* Antiqq. vol. II, pag. 244: hodieque exstant anaglyphis delineata hæc bella pastores inter atque *Ægyptios*, nimirum insculptis tabulis, quæ ornant palatium regum Thebaicum prope *Karnak*.

¹ Sic certe Stephani codices et editiones, posteaquam duarum insularum mentio injecta fuerat, et ejus, quæ in Herodoti libris IV, 178 scribitur Φίλις (Stephanus legit Φίλα) et vero *Ægyptiæ*, quæ numero plurali vocatur Φίλας. Berkelius autem conjicit Φιλίτης.

tionem invaluisse ¹ : sed numquid etiam apud Ægyptios ? Ego alia omnia comperi. Vel Moses loquatur , apud quem in ipsa Ægypto Josephus ad fratres suos ita , ap. LXX , sermocinatur Genes. XLVI , 34 , ἐπεὶτε ἄνδρες κτηνοτρόφοι οἱ παῖδες σου ἐσμέν..... βδελυγμα γὰρ ἐστί τοῖς Αἰγυπτίοις πᾶς ποιμὴν προβάτων ². Ac plane in eandem sententiam Manetho ap. Joseph. advers. Apion. I , xiv , pag. 1039 , G. pag. 444 : de pastoribus illis quos *Hyksos* appellat : καὶ παραδόξως ἐκ τῶν πρὸς τὴν ἀνατολὴν μερῶν ἄνθρωποι τὸ γένος ἄσημοι καταθαρήσαντες ἐπὶ τὴν χώραν ἀνιστράτευσαν. Igitur et huic Ægypti illi pastores sunt obscuri homines atque contempti ³. Quæ qui legat , is minime sibi persuaderi patietur , *sacerdotes* Ægyptios , quibus maxime infesti exstiterant isti pastores bellatores , hoc ipsum pastorum nomen suis regibus imposuit fuisse ? Deinde illud universe concedo , quod Zoega memorat , Ægyptios reverentia prosecutos esse sacratissimas moles pyramidum. Verumtamen illarum pyramidum conditores vehementer exosus erat populus. Lege antecedentia in Herodoto (II , 24) : Cheops templa claudit , a sacrificiis arcet Ægyptios , uno verbo , ad omne facinorum genus processisse dicitur. Tum cunctos ad opus faciendum adigit , quo sibi pyramidem exstruat ⁴.—

¹ Sic , ut hoc utar , Abydenus apud Eusebium in Chronico , ex cod. Armen. nuper edito a Maio V. C. I , vi , pag. 35 , ed. Mediol. princ. de Aloro regum primo ita scribit : « Deque hoc homine id tantum narratur , a Deo nempe providentissimo *pastorem populo suo datum*. »

² Ex accuratioris linguæ legibus supervacaneum erat extremum vocabulum , si grammaticis fides , qui distinguunt *ποιμὴν* et *αἰκόλην* , et illum ovibus reservatum volunt. Scholiast. Theocrit. Idyl. I , 6 ; Ammonius , pag. 9 , ed. Valckenaer. *Ποιμὴν δὲ , ὁ ἐπὶ τῶν προβάτων*. Utut est , illud attende : et *κτῆνια* et *ποιμὴν* pariter in loco Herodoteo legi atque in LXX interpret.

³ Atque ab ipso adeo dedecore pastoribus nomen inditum credit *de Rossi* in Etymolog. Ægypt. pag. 280 : Σῶς , *ποιμὴν* , *pastor* theb. Joann. X , 2 , 11 , 14 , 15 , 16 , in cod. Nan. Item Σῶς Zach. XIII , 7 et Σῶς Jobi I , 16 , in cod. Borg. Nomen pastores traxisse reor a *σῶς* , *probrum* , *dedecus*. » Sequitur observatio ad antiquitatem linguæ Copticæ firmandam pertinens. Utut est , recte , me iudice , Herodoti locum quem tractamus II , 28 , ad ea indicia retulit Heeren. lib. I , pag. 594 supra , unde appareret quo in contentu pastorum vagorum genus apud Ægyptios veteres fuerit.

Huic famæ congruit locus Aristotelis Politicorum , lib. V , 11 (9) , p. 229

Jam quæro quid ab istiusmodi rege profectum *populus dioexatus* (λαὸς τριβόμενος ibid. et cap. 128), unquam sacrum potuerit ducere? Potius exosus erat omnia ejus regis et exsecrabatur. Hoc animo quum in Cheopem ac Chephrenem essent sacerdotes, atque infesta sibi nomina oblivione delere vellent (II, 28), quis credat eos odium suum ita dissimulasse, ut iisdem tecte maculam adspargere negligerent? Atque licet universe sit verum atque elegans, si Osiris, tanquam mortuorum dominus, *magni gregis pastor* dicatur: ab Ægyptiorum tamen sermone alienissimum est, pastoris nomen attribui ei deo, quem universa Ægyptus reverenter colebat.

Quæ quum ita sint, ab hac parte multo firmatior judicanda est ratio Jablonskiana; quam tamen, quod reliqua attinet, et ipsam in medio positam relinquo ¹.

§ XVII.

Osiris an homo? Reges Ægypti (Sesostris) sacerdotes, heroes, genii, dii deorumque in terris imperium.

Venio ad alterum locum Zoegæ ², quo Osiridis historiam, qualem quidem sibi informavit, explicatius memorat et exornat. Ibi enim ille hæc posuit: « Ægyptum existimo, quo tempore habitari cœpta, colonos recepisse alios ex Arabia, pastoritio vitæ genere utentes, alios ex Æthiopia, jam terram colere doctos. Illi tenuerunt paludes Pelusiacas et partem Delta, cum Babylone et Heliopoli usque mediam Heptanomida. Æthiopes condidere Thebas et Aby-

Schneideri. Καὶ τὸ πίνγτας κοιῶν τοὺς ἀρχόντας τυραννικὸν, ὅπως ἔ τι φυλακὴ τριφύεται, καὶ πρὸς τῷ καθημέρῳ ὄντες ἀσχοιοὶ ὥσιν ἐκβουλεύονται. Παράδειγμα δὲ τούτου αἶ τι πυραμίδες αἱ περὶ Ἀλγυκτον κ. τ. λ. De Pyramidibus [similia legas apud Josephum Archæolog. II, IX, 1.

¹ Ac similiter in ipso nomine hæreas. Nam si *Philistaum* sive *Palæstinum* editum audierat Herodotus ex ore Ægyptiorum: semper restat ut quaeramus cur non *φυλιστινίου*, ut est apud Josephum Archæolog. I, p. 14, C. ed. Colon; vel potius, quod Josephus ipse hoc sensu frequentat (v. c. I, 7; II, 6; VI, 1, et passim) *Παλιστινίου*?—Hanc quidem gentis terræque appellationem ipse usurpat Herodotus. Vide sis II, 104; III, 5; VII, 89.

² De Obeliscis, pag. 577 seq.

dum, multaque oppida in Thebaide et Delta : ac per plura sæcula vario successu bella gesserunt cum pastoribus. Ad hanc ætatem pertinere videtur *historia Osiridis, qui, ex Æthiopia advena, quum agrorum cultum novis inventis auxisset, et artes, quibus communis vita juvatur, docuisset Ægyptios, denique a pastorum principe Baby, quem Græci Typhonem appellant, dolo circumventus periit, occasionemque præbuit ritibus lugubribus. Prævalere postea Thebæi, Memphimque condidere, et pastoribus eripuerunt Heliopolin, quin et ipsum Pelusium sive Abarin ; sed quoniam divisi essent in multas civitates nullo fœdere conjunctas, neque inter se concordēs, sæpe obnoxii fuere pastorum Deltensium Arabumque invasionibus, interdum et ab his sub jugum missi. Usque dum Sesostri sive Sethos, Amenophis filius, expugnato iterum Pelusio, pastoribusque vel in paludes se recipere, vel in Arabiam Syriamque migrare coactis, arma sua usque in Palæstinam protulit, et in patriam redux, totius gentis caput fuit constitutus. Is omnes Ægypti civitates in unius reipublicæ formam redegit, legesque, quas ab *Hermete, antiquo Ægyptiorum sacerdotum numine, sibi traditas fingeat*, universo populo suffragante, pertulit. — Quo factum ut posteris grato animo memoriam ejus colerent, et res ab eo gestas laudationibus et hymnis ad miraculum usque augerent ¹. »*

¹ In nota subjecta nubem testium excitat, qui antiquitas de Sesostride varia tradiderunt; quos rursus excitare non attinet. Ejusdem res attingit idem vir doctus, p. 16, p. 642 seqq. Qui autem apte disposita uno in loco legere cupiat, quæ et veteres et recentiores hoc de rege memorant, is adeat Beckii librum præstantissimum proxime laudatum I, 1, p. 694 sqq. et consulat Heerenii I. Ideen II, pag. 555 sqq. pag. 735 sq., et 746 sqq. Illud ipse attingam, quod ad Herodoti (loco de Sesostride classico II, 102–110); itemque Diodori (I, cap. 53, p. 62 seqq. ubi Σισώσις in plurimis codd. dicitur) fidem firmandam facere videtur. Ac primum quod ille cap. 100 init. refert : Μικτὰ δὲ τοῦτον κατὰ γένος οἱ ἑρῆτες ἐκ Βυβλὸς ἄλλων βασιλέων τριχασίων τε καὶ τετράκοντα οὐνόμαστα. Qui locus nunc planius intelligitur, post protracta ex hypogæis Thebaicis volumina papyracea, non solum imaginibus ornata, verum etiam latè patentibus scripturæ columnis referta; unde recte colligit doctissimus *Jomard* in *Description de l'Égypte*, Antiqq. II, p. 358, non modo tesseras sacras, ritus, disciplinarum præcepta sacrarum perscripta fuisse in illis voluminibus, verum etiam historias, et pro *annalibus* magnam

Siccine effectum præstiterit Zoega quod apud poetam est, Lucan.
IX, 158 :

Evolvam busto jam numen gentibus Isin,
Et tectum lino spargam per vulgus Osirin?

Aut refragabimur , et obtendamus hujusmodi orationem , qua in

partem habenda esse ea, quæ papyri illæ habuerunt. Inde proclive est ad intelligendum , cur Diodorus res Sesostridis uberius persecutus sit, brevius Herodotus. Nimirum si statuas e majoribus voluminibus hausta esse ea quæ Diodorus memorando audiverat, e brevioribus autem lectitata quæ apud Herodotum relata sunt ; debent proinde utriusque narrationes censi e fide *annalium sacerdotalium*. Deinde quæ verbis narrata leguntur apud utrumque scriptorem , eadem prorsus , vel ex parte valde similia , anaglypha exhibent in parietibus templorum palatiorumque exsculpta. Quo ea pertinent , quæ in vico *Medina-tabu* visuntur , æneisque tabulis reddita exstant in opere laudato. Ad ea cf. quæ ibidem monentur ab editoribus , vol. II , c. 9 , sect. 1 . pag. 60 seqq. Quæ tabulæ adhibendæ sunt Herodoto II , c. 102 seqq. De Memnone et Sesostride confusis verbo monuit in seqq. Herodotus , (cap. 106) , ejusque confusionis etiam apud Pausaniam mentio fit I , XLII , 2 , pag. 161 , Fac. Quo in loco Herodotus Sesostridis statuas in Ionia agnoscere videtur editoribus Descriptionis (Vol. laud. p. 94) , neque vero utrumque regem pro uno eodemque habere. Cæterum regum Ægyptiorum opes , res gestas , longinquasque expeditiones ex obeliscis Thebaicis Strabo etiam recitat , vel adumbrat potius XVII , p. 816 (1171 Alm.) , p. 600 Tasch. Quod porro Historiæ pater , cap. 110 , ἀνδρείωντας λεθίνους et triginta et viginti pedum altitudine memorat , Sesostri jussu dedicatos : horum quoque compares , ex lapide Ægyptio rufo (Syenite) factos , nuper eruerunt Franco-Galli , in ipsa Thebaide obvios , colossos , undetriginta pedum altitudine. (Ibid. II , p. 217 sq.) Hæc singula qui recte æstimaverit , is agnoscat oportet , quantopere consulatur fidei multarum Herodoti Diodorique narrationum , quas superior ætas pro meris commentis habuit. Quocirca , quod negare videtur Zoega l. l. , ad ipsas Indiæ oras navigasse Sesostrin : ei rei nunc firmamenta ex monumentis Thebaicis parare student Franco-Galli in opere *Descript. de l'Égypte* ; vid. v. c. Vol. II Antiqq. pag. 54 seqq. et tab. 10 , nec Heerenius (libr. I , pag. 757) obloquitur , et Beckius l. l. citeriorem Indiam concedit potuisse attingi a Sesostride. Champollion in iis partibus libri *l'Égypte sous les Pharaons* quæ hucusque lucem viderunt , hæc levi tantummodo brachio potuit attingere (vid. I , pag. 55). Idem tamen ex MSS Copticiis Indiæ nomen exhibet , quod hac data occasione apponam : *P-hendou , Pihendou* ; ibidem

alios viros doctos antehac usus est Perizonius¹: « Nihil autem facilius quam in tot tantisque fabulis de Osiride et reliquis diis aliquid reperire circumstantiarum, quod ad hunc aut illum regem accommodes? » Minime vero. Quominus tam leviuscule in hac causa defungamur, prohibet et doctrina viri jam sæpius a me dilaudata et Herodoti nostri auctoritas, cujus loci aliquot etiamnum tractandi illustrandique sunt nobis, et vero etiam historia antiquitatis universa, quum fabularis, tum reliqua, quæ cum hac quæstione conjuncta videtur.

Ac continuo applicabo me testimoniis Herodoti ipsius, qui nihil minus novit in Ægypto, quam deos fama vulgi ex hominibus factos. Ille vero ex ore sacerdotum Ægyptiorum ita (II, 142): « Intra undecies mille trecentos et quadraginta annos dixerunt (sacerdotes) deum nullum sub hominis forma exstitisse: atque etiam nec antea, nec postea, in reliquis Ægypti regibus tale quidquam fuisse ».

etiam offendisse sibi videtur voculam geminam Hebræorum Ophir (p. 98). Quod Sesostri di insidias a fratre structas memorat Herodotus (II, 107 sq.) post Larcherum (VIII, 168), eam rem denuo cum Manethone apud Josephum c. Apion. I, xiv, 15, contulit Champollio, suspicans temere universale nomen Ægypti Græcos imposuisse ei regi, qui Danaï frater ferebatur, cæterum probabilia esse et congrua temporum rationibus, quæ apud Josephum l. I, ex Manethone proferantur, viderique Danaum esse *Armain* Manethonis; fratrem autem, quem Græci ignorantia Ægyptum dixerint, *Sesostrin*, quem *Sethosin* *Ramessem* judicat Champollio. Danaï, nemo nescit, filiarumque ter mentionem fieri in Herodoti Ægyptiacis, nimirum: II, 91, 171 et 182. Quod Sesostri leges agrarias similesque attinet, Historiæ patri memoratas II, 109, coll. 164, laudat in consimili argumento, ubi Cretensium Minoisque leges attingit, Sesostri Ægyptiorumque instituta tanquam antiquissima omnium, Aristoteles in Polit. lib. VII, x, 3 (cap. 9, p. 288 Schneideri). Easdem leges ex Herodoto l. I, cum Sinensium legibus comparavit nuper admodum vir doctus in *the classical Journal* Vol. II, p. 587. De præfecturis (*νομοτῆς*) Diodoro (I, 54, p. 64, ubi consule Wesseling.) refragatur Champollio I, pag. 71, eam distributionem multo antiquiorem esse conjectans.

¹ Ægypt. Orig. Investigat. pag. 79 ed. Leid.

² Quæ continuo subjiciuntur de sole intra hoc temporis spatium quater e suis sedibus egresso, nemo nescit multorum astronomorum ingenia exer-

Proximo capite (II , 143) Hecataeo Milesio , narrat Herodotus , Thebis originem generis sui recensenti illamque ad deum tanquam decimum sextum progenitorem referenti , idem fecisse sacerdotes Jovis , quod sibi (Herodoto) genus suum non recensenti. « In ædem amplam ¹ , pergit , me introduxerunt ac monstrarunt numeraveruntque statuas ligneas tot quot dixerant ²..... Numerantes igitur

cuisse. Ego iis , quæ Wesseling. Larcher. Schweighæuserusque ad h. l. excitarunt , nonnihil addam. Etenim e veteribus Hipparchi consimilis dicitur sententia fuisse. Vid. etiam Senecæ epistol. ad Lucil. 71 , et ad eum Mureti Scholia , tom. III , pag. 61 Ruhnken. Porro qui nuper admodum sacerdotali Ægyptiorum doctrinæ ipsique astronomiæ ab ipsis excultæ quindecim milium annorum vetustatem asserere studuerunt Franci , eos nemo dubitabit hunc locum præcipue adhiituros fuisse. Vide *Remi Raige in Mémoire astronomique* (in *Description de l'Égypte* , lib. I , p. 169 seqq.) Ad scientiam progredientium certis periodis æquinoctiorum revocarunt alii in eodem opere Antiqq. vol. II , pag. 257. In ætate Ægyptiorum definienda cautior *Goerres* meus in libro : *Mythengesch. der Asiat.* Welk. p. 415 not. ; qui nec ipse Herodoteum locum neglexit.

¹ Ἐς τὸ μέγαρον — ἰὸν μέγα. Non repetam quæ alibi de hujus vocis varia potestate collecta dedi. Hoc loco illud unum delibabo : in *Odyssea* A. 269 , Scholiastem Palatini cod. *μεγάρου* explicare *οἴκους*. Hoc loco pro atrio accipiant Francici editores magni operis *Description de l'Égypte* , Antiqq. II , p. 219 ; nimirum oculis sibi videntur usurpasse illud ipsum Herodoteum *μέγαρον* , quandoquidem in vico *Karnak* ab orientali parte Nili hodieque patet amplissimum atrium , in quod ipsum introductum arbitrantur utrumque historicum.

² Κολοσσαὺς ξυλίνους. Usus est hoc loco docte , uti consueverat , nunc ipsum literis artibusque ereptus E. Q. *Visconti* ad Museum Pio-Clement. vol. II , p. 32 sq. Francici autem , quos modo dixi , editores magni operis laud. II , p. 169 hos ligneos colossos arbitrantur fuisse sarcophagos ligneos , sive mumiarum arcas , in quibus ipsorum pontificum maximorum cadavera medicata inclusa fuerint. Hæc ille. Quorum conjecturæ , si quis opponere velit quæ proxime leguntur : « Ibi namque quisque summus sacerdos , dum vivit , imaginem suam ponit (ἵσταται) » : ei ego auctor sim , uti reputet Herodotum II , c. 86 de veris mumiis similiter loqui : *ξύλινον τύπον ἀνθρωποειδέα ἵσταντες ἑρπὲν πρὸς τείχον* : deinde viros honoratos in conclavibus ædificiorum memorari sepultos ; tum , quam vim in Ægyptiorum vita ac societate habuerit mumiarum spectaculum (vid. II , 78) ; denique , quam consentaneum sit ejus-

monstrantesque mihi hasce imagines, incipiendo ab eo qui proxime mortuus erat, confirmarunt mihi unumquemque esse filium alterius, patrique successisse; atque ita omnes recensuerunt imagines, donec mihi cunctas monstrassent. » Atque hanc ipsam summorum sacerdotum genealogiam opposuerunt : « non admittentes, quod ille affirmabat, ex deo generari hominem : opposuerunt autem ita, ut dicerent unumquemque horum esse *piromin*, ex *piromi* natum; neque a deo aliquo, aut a semideo, genus illorum repentes. *Piromis* autem græco sermone significat virum probum honestumque ¹. »

modi religionum sacerdoti, vivum ac spirantem sibi arculam ipsum suam collocare in atrio sublustri. Itaque illam sententiam doctam iudico.

¹ Πίρωμις δι' ὅτι καὶ Ἑλλάδι γλώτταν καλὸς καγαθός. Quod Jablonskius (Prolegg. ad Panth. p. 38 itemque in Vocc. Ægg. p. 204) *Piremei*, id est *facientem quod justum est*, ab Herodoto confusam esse dixerat cum *Piromi*, id est, homine, ei sententiæ obloquitur Larcher (vol. II, p. 486 sq.); idque vix fieri potuisse in vocabulo tam vulgato contendit. Recte, si quid video. Ac lucem arbitror afferri posse huic loco Herodoteo, si contuleris hæc Maximi Tyrii Dissert. VIII, v, p. 137 seq. Reisk., quæ insignem Ægyptiarum Græcarumque religionum indolis significationem habent : Ἕλλησι μὲν θεοὺσι καὶ ἀνθρώποις ἀγαθοί, καὶ τιμῶνται αὐτῶν αἱ ἀρεταί, ἀμνησκούνται δὲ αἱ συμφοραί· κατὰ δὲ Αἰγυπτίους ἰσοτιμίαν ἔχει τὸ θεῶν τιμῆς καὶ θαυμάσιον. Ad quæ Marklandus ita : « Vult, opinor, Græcos sacra facere nonnullis, qui boni viri fuerunt, dum inter homines versabantur, nunc autem in τοὺς Κριττονας transcribuntur : quales Bacchus, Hercules, Castor et Pollux et τοιαῖοι innumeri. » Jam quis dubitet Hecatæum, qui *deum* adeo fecerat generis sui ἀρχηγόν, de reliquis deinceps maioribus suis item magnificentius esse locutum, ut eos saltem heroas ac Κριττονας appellaret. Cujusmodi orationi sacerdotes nihil aptius apponere poterant, quam illud : « Horum pontificum, quorum imagines adspicis, unusquisque fuit *vir quantivis* καλὸς καγαθός, neque tamen quemquam dicimus ex deo vel ex heroe esse generatum. » Attende extrema : οὗτοι ἰς θεόν, οὗτοι ἰς ἥρωα ἀνίδησαν αὐτούς. Nihil igitur certius quam Hecatæum, qui deum auctorem sui generis proferret, *heroas* etiam inter Milesios suos majores jactasse, sive Κριττονας. Quibus salse Thebaici sacerdotes obtrudebant illos suos, quos tantummodo ἀγαθοὺς dicebant. Proclus mscr. in Platonis Cratyl. καὶ διὰ τοῦτο δοκεῖ πολλῶν ἐκ τῆς μίξεως αὐτῶν πρὸς τοὺς ἀνθρώπους γενεῖσθαι ἥρωας· οἱ ἂν θαυμάσιον ἔχεν τι ἐπὶ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν κλεινότημα. Quæ quum ita sint, Herodotum prorsus accurate explicasse dixerim Ægyptiacum illud : Πίρωμις. Cæterum quod Lacroix, *Hist. Chrétien*.

Pergit Herodotus sequenti capite (144): « Igitur hos, quorum illæ sunt imagines, fuisse tales adseverant, multumque a diis diversos. Ante homines autem istos, dixerunt deos, fuisse, qui in Ægypto regnarent, simulque cum hominibus illam habitarent¹; et ex his semper unum fuisse qui summum imperium teneret. Postremum horum in Ægypto regnasse *Orum*, *Osiridis* filium, quem Apollinem Græci nominant: hunc finem fecisse Typhonis potentia, postremumque ex deorum numero regem fuisse Ægypti². Osiris autem Græcorum sermone Dionysus (sive Bacchus) est. »

des Indes, p. 429, referente Larchero, Sanscritanum *Biroumas*, *Brahma* (*Birma*) cum Ægyptiaco *Piromi* comparavit: multos nuper sectatores hæc sententia nacta est. De qua ego pronuntiare nolo.

¹ Οἰκίστας ἅμα τοῖσι ἀνθρώποισι, reposuit ex codicibus aliquot post Schæferum Schweighæuserus. Ego mihi hoc loco laudo modestiam VVesselingii, qui, quum et ipse faveret ei lectioni, in textu tamen pristinam exhibuit οὐκ ἰόντας, quam Athenagoras in suo cod. legerat, et Med. Schellersh. (F.) aliique tuerentur. Nec Valckenaerius diserte potiorē judicat alteram. Simpliciter accepit *Sablonski* Prolegg. Panth. pag. 39, 41, qui cum hominibus non una vixerint. Quæ sententia quam difficultatem pariat, commonstravit VVesselingius ad nostr. locum, et, ut hoc ipse etiam addam, nemo nescit, Thebas, Abydum aliasque Ægyptias urbes conditas ferri a diis. Sed quid, si εἶναι ἅμα τοῖσι ἀνθρώποισι h. l. eam potestatem habeat, quam alibi συμμῖξαι, ὁμιλεῖν, διαλέγεσθαι? Quæ verba de rebus venereis usurpari docuit Valckenaerius ad Nostri II, 64. Hoc si admittas, hoc ipsum οὐκ ἰόντας ἅμα x. t. λ. idem foret atque superius fere: οὐ διχομένοι παρ' αὐτοῦ, ἀπὸ Θεοῦ γενέσθαι ἀνθρώπων. Neque vero quisquam hac in sententia expectaverit μὴ ἰόντας x. t. λ. Vide modo Matth. Gramm. gr. §. 600, 1, et imprimis Hermannum ad Vigerum, nr. 458, p. 805. Verumtamen....neque enim quidquam silentio est premendum quod ad rem faciat....ipsi Herodoto refragatur quodammodo Plutarchus, ita narrans in Symposiacc. VIII proœm. p. 718, p. 960 Wyttenh. ἀλλ' Διγύπτῳι ὅπως ἄρ' ἔστιν εἰς πρὸς γυναῖκα θνητὴν ἀπολείπευσεν ὁμιλίαν ἀνάκαλιν δι' οὐκ ἂν οἶονται θνητὸν ἄνδρα θηλείᾳ εἰς τόκου καὶ κνήσιος ἀρχὴν παρασχεῖν. Græcorum religiones, quæ utramque consuetudinem deorum hominumque statuerent, philosophorum disputationibus locum fecerunt, quum differentiam inter heroes a deo vel a dea genitos explicarent. Vid. v. c. Plotin. p. 7, C. Alia ex Proclo attingi in Meletemm. I, pag. 88.

² Cum Herodoto hactenus facit Manetho apud Syncellum, pag. 19, quod et ipse *Osiridem deum* dicit. Contra idem *Orum semideorum* primum vocat.

E quibus locis nunc illud inprimis teneri volo, quod ipsi *sacerdotes* Ægyptiorum utrique historico diserte declararant: *se ἡρώας sive semideos in suis sacris non agnoscere*. Atque hujusmodi testimoniis nixus, Historiæ pater alio loco diserte item in medium profert illud: *νομίζουσι δ' ὡς Αἰγύπτιοι οὐδ' ἡρώας οὐδέτι· porro nec Heroas ullo cultu prosequuntur Ægyptii*¹. Zoega, qui probe sentiret parum favere hoc testimonium suæ rationi, quam nunc quum maxime judicamus, ita vertit: « Neque heroibus *defunctis* Ægyptii aliquid offerre consueverunt. » In nota autem subjecta hæc posuit: « Quod quidem intelligendum de ætate Herodoti et quæ eam antecesserat, animarum doctrina apud Ægyptios jam exulta et definita: nam tempus fuisse, quo ipsi, ut reliquæ fere gentes, inferiis prosequerentur defunctos, documentum habemus, religionem Osiriacam, quæ hinc maxime orta esse videtur. Qua de re alio loco: » Atqui hic ipse est ejus locus quem de *rege Philensi* supra apposuimus. Herodotus autem l. 1. (cap. 50), de mortuis nil loquitur; sed, posteaquam deos posuit, quos Græci vel ex Ægypto vel aliunde adsciverint, simpliciter adjicit illa: « Heroibus nihil sacri cultus tribuunt Ægyptii. »

Namque Herodoto, nativæ ingenuæque fide narranti hausta ex ore *Ægyptiorum*, in hujusmodi causa unice auscultabimus. Atque ille superioribus testimoniis (capite 144), continuo (cap. 145) subjicit locum primum de *triplice ordine* deorum Ægyptiorum, primorum (octo), alterorum (duodecim), tertiorum, in quibus ipse

Ex quo loco corrigendus erat Manetho apud Eusebium in iis quæ nuper admodum ex codice Armen. erutæ sunt, partibus Chronici inediti, p. xxxix ed. princ. Maii v. c. Mediol. ubi, nr. 17, hæc leguntur: « Ex Manethonis Ægyptiacis monumentis (qui in tres libros opus suum tribuit de Diis Deorumque filiis, de simulacris et mortalibus regibus, qui in Ægypto regnarunt usque ad Darium, Persarum regem). Primus *homo* apud Ægyptios *Vulcanus* fertur, qui et auctor ignis fuit, ex quo sol exstitit, quem *Saturnum* vocabant. Post eum *Osiris*, post *Typhon*, Osiridis frater, etc. Ubi illud: « *Primus homo Vulcanus* » aut interpretis est lapsus, aut ipsius Eusebii. Quod putidum est multis verbis confirmare velle. »

¹ Quo de loco quid alii judicarint, ut Meinersius in libro vernac. histor. crit. omn. religg. I, p. 327, consulto prætermitto. Zoega autem verba supra posita leguntur de Obelisc. p. 302.

Osiris-Dionysus est. Quæ omnia ubi in unum colligimus, quid inde efficitur? Nimirum hoc, quod, si quid video, hodieque firmatur doctrina consimili sacerdotali universorum populorum, qui nobis melius innotuerunt, Indorum, Persarum, aliorum; habet nimirum hujusmodi doctrina hoc singulare, ut quæ hodieque ad metaphysicas, physicas, astronomicas imprimis rationes rediguntur, ea sacerdotalis ratio ad historiæ quamdam speciem effingat. Hinc omnia illa quæ hominum memoriam excedunt, dispescuntur per *regna deorum* (βασιλείας θεῶν). Videlicet ponunt prisca sacerdotes copiam quamdam ætatum, quæ per temporum decursum invicem se excipiunt. In principio et quasi in rerum omnium culmine locant vel unum vel plures deos supremi ordinis, et sola mentis cogitatione informandos. Hos sequuntur dii alteri, inferiores illis primis, sed in quibus tamen et ipsis vera vis divinitatis, qua illi primi censentur, insit; et sic porro diversis gradibus procedente ordine. Hoc pacto fit, ut summum numen et tanquam ipsa divinitas propagine sua deorum per labentes ætates sese explicet, et, licet per se summa, ad infima tamen omnia nec minus pertineat. In extremum autem gradum progressa, quadam sui parte implicatur inferiorum rerum vicissitudine, rerum fluxarum gurgite immergitur, et mortalia, adeoque mortem subit, ita tamen, ut, quia nunquam potest a se ipsa discedere, vi perennis suæ divinitatis, reviviscat, et perpetuitatis rerum naturalium auctor sit.

Jam cogita *Osiridem* ad omnia extrema adactum, nec immunem ab ultima sorte mortalium. Mortem oppetit; et tamen deus est, et tamen generatus ex secundi ordinis deo, qui et ipse progenitus fuerat a deo primario, et proinde tamen ipsius germanæ atque illibatæ divinitatis vim omnem in sese continet. Verum hoc ipsum, quod ille nec extrema mortaliaque refugit, reddit eum tertianum deum; verumtamen *deum* et sua ipsum natura parem primariis deorum. *Moritur, componitur, et, in mumiæ formam conditus, fit perenne exemplum omnium carum rerum, quas mortalium quovis subire debet: et tamen nunquam illa in parte descivit a summa dignitate et perennitate summorum deorum.* Hinc egregie Maximus Tyrius l. supra excitato: παρὰ δὲ Αἰγυπτίοις, ἰσοτιμίαν ἔχει τὸ θῆον τιμῆς καὶ δαξρῶν: «Apud Ægyptios vero ex æquo lacrimas deo et honores offerunt.»

Hanc quidem tanquam germanam indolem religionum Ægyptiarum præstat nobis antiquus, antiquæque fidei testis Herodotus. Neque vero propterea vituperandi videntur ii qui, quod *deorum* naturam a mortali sorte immunem esse vellent, *magnum genios* appellari et judicari mallent eos qui tam lugubria perpessi narrantur. Plutarch. de Isid. et Osirid. pag. 300, pag. 477 seq. Wyttenb. Βελτιον οὖν, οἱ τὰ περὶ τὸν Τύφωνα καὶ Ὄσιριν καὶ Ἰσιν ἱστοροῦμενα, μῆτε θεῶν παθήματα, μῆτε ἀνθρώπων, ἀλλὰ δαιμόνων μεγάλων νομίζοντες. « Melius ergo faciunt, qui, quæ de Typhone, Osiride, Iside narrantur, neque deorum neque hominum, sed *magnum geniorum* eventa sentiunt ¹. » Quibus continuo hæc subjicit : « Quos genios et Plato et Pythagoras et Xenocrates et Chrysippus, priscorum theologorum imitatione, hominibus robustiores existisse aiunt, et potentia nostram naturam longe superare, divina autem natura non sincera aut pura præditos, sed quæ, animæ natura corporisque sensu comprehensa, voluptatis esset dolorisque capax, aliisque id genus obnoxia affectibus ac mutationibus, quibus alii magis, alii minus turbantur. »

Quod nec pro *hominibus* haberi vult Osiridem, Isidem consimilesque Plutarchus, id pertinet ad communem opinionem reliquorum Græcorum. Qui quidem variis de causis, quas h. l. explicare longum est, heroum cultum ejusmodi frequentaverant, ut homines bene de patria meritos in deos abiisse opinarentur, eosque adeo divinis honoribus, festis diebus, sacrificiis, precibus impertirent.

¹ Hic rursus tenenda sunt illa Plutarchi quæ supra attigimus, Symposiac. VIII, præem. pag. 960 Wyttenb., ubi ab Ægyptiis, dicit, concedi mari deo cum mortali femina consuetudinem, non item, mari homini cum dea femina. Causam autem subjicit hanc : διὰ τὸ τὰς οὐσίας τῶν θεῶν ἐν ἀέρι καὶ πυρὶ καὶ τισὶ θερμοτάτοι καὶ ὑγρότατοι εἶναι. « Quia naturæ deorum in aere, ventis, caloribus, humoribusque certis ponuntur. » Easdem *physicas causas* religionum Ægyptii popularium agnoscit idem de Iside et Osiride, p. 366, p. 503, Wyttenb. quum dicit Ægyptiorum stolistas : ...λαμβάνοντες δὲ τῆς οὐσίας καὶ ὑδατος τοὺς θεοὺς τούτους (Isin atque Osirin) νομίζουσιν. Quo minus dubitandum, priore loco merito dedisse Wyttenbachium *οὐσίας* pro *θεοῖς*. Ex utroque autem loco hoc efficitur, ex Plutarchi sententia, *semi-deorum* quoque originem ex *elementorum* quadam divina vi et efficacitate repetendam esse.

Quocirca supina erat hæc consuetudo, ut Græci, sicubi in Ægypto (ut hic subsistamus) de aliquo deo ea narrari audiissent, ea etiam in ejus honorem fieri vidissent, quæ in mortalem hominem cadere viderentur: hujusmodi deum pro homine venditarent, meritis suis in deorum numerum relato. Qua in re insigniter etiam invaluerat illud, ut quidquid in Ægypto memorabile magnumque atque sacrum esset, illud a suis heroibus Græcanicis profectum dictitarent. Hinc ipsas illas Thebas Ægyptiorum ab Ogyge Thebaque, uxore ejus, conditas, ab iisque Isidis sacra instituta fabulabantur (Vid. Pherecydis et Antiochi locum excitatum in Meletemm. nostris I, p. 94.) Fuit hæc consuetudo ab initio nativum quoddam et insons studium magnum quidvis Græcorum meritis vindicandi, indeque rebus Græcis gloriam afferendi. Postea, sub Alexandri Magni tempora et deinceps, quum ipsi suis religionibus diffidere cœpissent philosophi et rerum publicarum præsides, et deos quosvis factitios dictitarent, Euhemerus alique nihil antiquius habuerunt quam ut, excogitanda subtili ratione, barbarorum quoque deos, in his Ægyptios maxime, de sua dignitate deturbarent, quum dicerent et ipsos post hominum memoriam in deorum demum numerum esse relatos.

Jam in Ægyptiis religionibus si quæras utra ratio verior sit habenda, nunc non multis verbis opus est demonstrare: veriore esse *Herodoteam* vel potius *ipsam sacerdotalem Ægyptiacam*. Quæ quidem ita docet: deorum cognitionem cultumque sacrum ab initio ortum esse, vel meditando, quum vates sacerdotesque, supra vulgus sapientes, rerum omnium origines subtili ratione explicarent, et *summum aliquod numen juberent*¹ suspici atque adorari (quam rem

¹ Hanc rationem sequitur Jamblichus de mysteriis Ægyptiorum VIII, III, p. 159, Gal. quum *Deum*, quatenus incognitam et occultam idearum vim producat in lucem, ab Ægyptiis appellari dicit *Amun*; quatenus summa cum veritate et arte omnia perficiat, *Phtha*; quatenus autem beneficus sit, *Osirin* (ἀγαθὸν δὲ ποιητικὸς ὡς Ὅσιρις κίχληται). Utrum hæc *veterum sacerdotum* doctrina fuerit, nunc quum maxime quærere longum est. — Eandem beneficam vim voluntatemque alii in *heroibus* quoque inesse docent. Adscribam locum Procli, qui ad universam de diis geniisque ac heroibus doctrinam nonnihil lucis adfert. Ita enim ille in Comment. MS in Platon. Cratyl. : τοῦτο γοῦν τὸ ἡρωϊκὸν γένος τῶν ψυχῶν οὐκ αἰετὶ μὲν ἵσταται θεοῖς, ἄχραντον δὲ ἵσται καὶ νεώτερον παρὰ τὰς ἄλλας ψυχὰς καὶ κάττισι μὲν ἐκ' εὐεργεσίης τοῦ τῶν ἀνθρώπων

in medio positam relinquo), vel certe, quum ex cæli sui terræque natura haurirent sensum quemdam naturæ divinæ, ac populares suos assuefacerent, tanquam deum deamve venerari quidquid potissimum vel sensus feriret, vel vi sua qualibet sese patefaceret, vel eas res, quibus vita humana omnis contineri videretur.

Quæ quum ita sint, ego, uti præcise non negaverim (nam, ut alios taceam, obstat Manethonis auctoritas) aliquo certe tempore a veteribus Ægyptiis etiam semideos esse rite cultos, quos tamen Thebaici sacerdotes apud Herodotum non agnoverunt: ita negandum ac pernegandum existimo: Osiridis sacra ex hominis Ægyptii adeoque Thebaici Regis præclara morte feralique ritu enata esse.

βίου, ἅτι μετίχον καὶ τῆς θριβοῦσης κάτω μοίρας· πολὺ τὸ ἀναγωγὸν καὶ εὐακόλλα-
τον τῆς ὕλης ἔχουσι· διὸ καὶ ῥαδίως εἰς τὸν νοητὸν ἀποκαθίστανται, καὶ πολλὰς πι-
ρίσθους ἐκεί διόγουσιν, ὥσπερ τὰ ἀλογωδέστερα τῶν ψυχῶν γίνῃ· ἢ οὐδ' ὅλως ἡ
δυσεχερὴς ἢ ἐκ' ἐλάχιστον εἰς τὸ νοητὸν ἀποκαθίσταται. Ὅτι αὐτὸς μὲν ἴκατος τῶν
Θιῶν ἀμυγῶς ἐξήρτηται τῶν θυτιέρων· θαυμόνων δ' οἱ πρῶτιστοι καὶ ἀληγώτεροι τῆς
τοιαύτης ὑπερίδρυνται σχίσιν· κινύματα δὲ περίγεια καὶ μερικὰ συλλαμβάνουσι [ν]
εἰς τινων γενέσεις· οὐχὶ φυσικὴν ποιούμενα πρὸς τὰ θνητὰ μίξιν, ἀλλὰ κινεῖν τε
τὴν φύσιν καὶ τὴν δύναμιν αὐτῆς τελειοῦντα τὴν γόνιμον καὶ τὴν ἄτραπον ἀνα-
πλοῦντα τῆς γενέσεως καὶ πάντα τὰ ἐμπόδια συστύλλοντα. Οἱ μῦθοι οὖν διὰ τῆς
ὁμωνυμίας τὰ πράγματα συγκαλύπτουσι. Τὰ γὰρ τοιαῦτα κινύματα ὁμωνυμὰ εἰσι
τοῖς ἰαυτῶν σειρῶς ἀρχικοῖς κτίσις Θιού· διὸ φασὶν ἢ Θιοί [Θιούς] θνηταῖς, ἢ θνη-
τοῖς Θιαῖς συμμεγῆναι· εἰ δ' ἡθούλουντο διαβρῆθῃν καὶ σαφῶς λήγειν, εἶπον ἂν ὅτι ἡ
Ἄφροδίτη καὶ ὁ Ἄρης καὶ ἡ Θέτις καὶ οἱ ἄλλοι Θιοί, ἴκατος ἀνωθιν ἀρχόμενοι,
μέχρι τῶν τελειωτικῶν προάγει τὴν οἰκίαν σειρὰν· περιέχουσιν πολλὰς οὐσίας διαφε-
ρούσας ἀλλήλων τῇ οὐσίᾳ αὐτῇ, οἷον ἀγγελικὰς, θαυμονικὰς, ἡρωικὰς, νυμφικὰς,
καὶ τὰς τοιαύτας· αἱ τοίνυν περιπέζουσι τῶν ταξίων τούτων δυνάμεις πολλὴν κοινω-
νίαν ἐνιστήσαντο πρὸς τὸ ἀνθρώπινον γένος· τὰ γὰρ εἶλη τῶν πρῶτων συμφύεται ταῖς
τῶν θυτιέρων ἀρχαῖς· καὶ ταῖς τι ἄλλαις κατὰ φύσιν αὐτῶν διεξαγωγικαῖς συντελοῦσι.
.....Συμπαθεῖ δὲ φυσικῶς οὐ μόνον τὸ τοιοῦτον θαυμόνιον γένος τοῖς ἀνθρώποις, ἀλλὰ
καὶ ἄλλα γίνῃ ἄλλοις, ὥσπερ αἱ νύμφαι τοῖς θνήσκει καὶ ἄλλαι ταῖς περὶ καὶ
ἄλλαι ταῖς ἰάφοις ἢ ὄφεισιν. Vides quomodo Græcorum philosophi, qui ne-
gare nollent, quod pernegaverant Ægyptiorum sacerdotes apud Herodotum:
hominem a deo generari, huiusmodi generationes expedire, et cum sancta
illibataque deorum natura conciliare studuerint.

EXCURSUS SEPTIMUS.

DE CERERE ET BACCHO.

AD LIBRI SECUNDI ELEGIAM PRIMAM, v. 3 et 4 :

« Bacche, veni, dulcisque tuis e cornibus uva
Pendeat; et spicis tempora cinge, Ceres. »

Etiam de Cerere et Baccho excursus polliciti sumus. Cave tamen credas nos tanta laborare insania, ut integram de his numinibus fabulam, perexiguis plagulis exponere audeamus: nam hoc illustrissimis viris volumina suppeditavit; si te itaque desiderium tenet, totum cognoscendi Bacchum, *Gail* adi. Is ab Academia Elegantium Literarum meritam obtinuit laudem propter opus Gallice conscriptum: *Recherches sur la nature du culte de Bacchus*. De Cerere vero Symbolica legas atque perlegas; multus enim fuit in hac religione doctissimus Creutzer.

Nos nihil aliud in hoc excursu quaerimus quam ut te, amice lector, edoceamus, cur in Tibulli versiculis conjunctim occurrant Ceres et Bacchus; deinde cur huic cornua tribuantur. Brouckhusius lapidem memorat apud Gruterum, p. LXVI, ubi Bacchus cornibus insignis conspicitur. Idem Orpheo *δίκερος* dicitur; Anacreonti *κραῖς*; Nonno *κρασις*, etc., etc.; sed Lilius Gyraldus audire lubet, de Bacchi cornibus docte disserentem hoc modo.

Bugenes, *βουγενής Διόνυσος*, id est, bove genitus Bacchus, ab Argivis colebatur. Hinc et Græcorum plerique *ταυρόμορπον*, id est, tauriformem Bacchum, et *ταυροκέφαλον*, id est tauricipitem, item *ταυρωπὸν* ab Orpheo effingebant et appellabant, natumque ex Persephone, ut Clemens in Strom. et Eusebius in Præparat. Evang. tradunt, ut alios mittam. Quinimo etiam Taurus dictus est, et illi cornua attributa et cognomen etiam factum *ταυρόκερος*, id est Tauricornis, ut est apud Nicandri Comm. in Alexipharm.; idem et ab Orpheo in Hymnis *βούκερος* et *δίκερος* vocatus; hinc Ovidius Epist. XV, 24 :

« Accedant capiti cornua Bacchus eris. »

Ideo autem cornua Baccho sunt attributa, ut Diodorus in quinto tradit, quia primus boves junxerit, et Bacchus idem sit et Osiris. Idem tamen in quarto idcirco cornutum Dionysium prodidit, quod Ammonis filius fuerit, qui arietino capite cum cornibus fuisse dicitur. Sunt qui cornua pro audacia sumant, ut Pharnutus, quod audaces vinum faciat; et ideo cornutus et corniger formatur. Quod in Art. Amat. I, 239, etiam Ovidius innuere videtur; « Tunc pauper cornua sumit. » Scribit Porphy. in Carm. Horatii super ea verba, *aureo cornu decorum*: cornua, inquit, Libero patri et nonnullis aliis assignant, quoniam scilicet vinolentia protervitatem et contumaciam addere solet, quæ per cornua significatur. Cornua, inquit Festus, Liberi patris simulacro adjiciuntur, quem inventorem vini dicunt, eo quod homines nimio vino truces fiunt; sunt qui et scribant cornua *cristas* vocari, ut in illo Virgil. *Æn.* XII, 89; *et rubra cornua cristæ*, hoc est, comæ quas Græci *κρίματα* nominant, unde et *κρίπειν* tondere dicunt. Et cornua hi volunt cincinnos esse; ac ideo Mosen cornutum Hebræis visum putant, ut etiam Lysimachum regem in ejus numismatibus videmus. Sed Armenios adhuc et Lydos sacerdotes cum hujusmodi cincinnis et capillis Romæ conspeximus. Porro et illud item apud Athenæum et Nicandri in *Alexipharm.* interpretem nos legimus, veteres cornua bovis pro poculo adhibuisse: et inde factum esse, ut non solum cornua Dionysio finxerit antiquitas, sed etiam taurus ipse diceretur, et tauriformis, id est *ταυρόμορφος*, in Cyzico coleretur. Verum quod cornibus antiqui biberent, illud etiamnum indicio esse potest quod Græci *κράσαι* dicunt miscere, videlicet a cornu vocabulum deflexum est *κράτης* quasi *κράτης* a *κράς*, quod cornu significat. Nec illud te latere velim, quod est ab Hygino in mythologico poetico literis commendatum; « Crassum quemdam fuisse, qui vinum cum Acheloo flumine in Ætolia miscuit: » unde miscere *κράσαι* est dictum, unde fortasse illud Maronis in *Georg.* lib. I, vs. 9:

« Poculaque inventis Acheloia miscuit uvis. »

Illud insuper annotandum duxi, quod flumina etiam plerumque non modo apud pictores, sed et scriptores, cornigera et tauriformia sint solita effingi, ut Padus, Aufidus, Virgilio, Horatio, Ovidio, et aliis.

Hæc de cornibus Bacchi Gyraldus. Papinius Statius, *Silv.* lib. III, III, vs. 60:

« Smyrna tibi gentile solum, potusque verendo
 Fonte Meles, Hermique vadum; quo Lydius intrat
 Bacchus, et aurato reficit sua cornua limo. »

Nunc ad Bacchi et Cereris conjunctionem transeundum. Non mirum sane, si in agrorum lustratione rustici frugum Deam una cum vineæ numine invocabant; et nulla alia explicatione res indigeret; sed illustr. *Gail* demonstrationem altius repetivit:

« Bacchus figurait dans les mystères d'Éleusis : on lui consacrait le cinquième et dernier jour des Éleusinies. Il était appelé *Iacchus*, assesseur de Cérès, *πάρσδος*¹, et se trouve représenté dans la collection d'Hamilton. Cet *Iacchus* est appelé par Strabon τὰς Δάμνους δαίμονα, et reçoit de Nonnus l'épithète d'Éleusinien. C'était en son honneur, comme le remarque M. de Sainte-Croix, qu'on chantait l'hymne mystique *Iacchus*.

On devait, dans ces mêmes mystères, faire de Bacchus le symbole des mêmes explications cosmogoniques, dont le nom d'Osiris était le symbole en Egypte. Ce Bacchus ancien passait, en Grèce, pour être fils de Jupiter et de Cérès, tandis qu'en Egypte Osiris était époux et frère d'Isis; mais les interprétations allégoriques étaient au fond les mêmes; les mystères d'Éleusis, et sans doute aussi ceux des anthestéries, possédèrent seuls le dépôt de la sagesse égyptienne, tandis que le nouveau Bacchus, passant pour être né à Thèbes, et livré au vulgaire, quoiqu'étant l'Osiris défiguré, parut être une autre divinité. Enfin il fut rappelé à sa véritable origine, dès que la doctrine des mystères commença à transpirer et à se répandre dans la Grèce.

Aristophanes² dit que, dans l'initiation bachique, les mystes, revetus d'une nébride, ou peau de faon, offraient à Bacchus les prémices des fruits. Ceci prouve que les Grecs, après avoir appris qu'on rapprochait Bacchus et Cérès dans les mystères, ne comprirent pas bien qu'on les unissait là par certains rapports allégoriques, tirés de l'astronomie et de la physique, et non par les attri-

¹ Pindar. *Isthm. Od.* VII, v. 3.

² Ran. v. 1242.

buts extérieurs de Cérès ; ils crurent que Bacchus devait dès lors partager aussi ces attributs extérieurs ; et ils auraient dû , par la même raison , mettre également la vigne sous la protection de Cérès. C'est une confusion qu'il est facile de concevoir , et qui devait naître d'un pareil système religieux. »

Paulo infra idem doctus Gail :

« On trouve souvent Bacchus porté dans les bras de Cérès. Suidas dit : « *Ἰαχχος, Διόνυσος ἐπὶ τῷ μασθῶ.* » Iacchus , Bacchus ad mammam. Dans Lucrèce on lit : « *Mammosa Ceres est ipsa ab Iaccho.* » Cérès portant des mamelles est ainsi représentée à cause de Bacchus qu'elle allaita. Dans Orphée , cité par saint Clément d'Alexandrie , on lit : *Παῖς δ' ἦσαν Ἰαχχος.* »

On sait d'ailleurs que Bacchus se trouve fréquemment sur les médailles avec Cérès et Proserpine ; « *Taurum Bacchum , a Jove et Proserpina , cum parentibus in eodem nummo conjunctum* , dit Eckhel ¹. »

Alio in loco Gail hisce addit :

« Il paraît , que si Bacchus avait figuré dans les mystères de Cérès , Cérès figura aussi dans les mystères récents de Bacchus. Un vase d'agate du cabinet du Roi ² , qui était autrefois dans le cabinet de Saint-Denis , présente sur l'un des côtés une figure portant deux flambeaux , qui doit être Cérès elle-même. Cette déesse est représentée aussi avec deux flambeaux sur un vase du cabinet du duc de Brunswick ³. Ce vase fait visiblement partie des objets bachiques qui nous restent , et représente Cérès : donc ces deux divinités étaient unies dans les mystères Orphiques. »

Idem denique luculentus auctor rem etiam astronomicis rationibus perficit his verbis :

« Malgré l'idée défavorable que l'auteur de l'*Origine des cultes* fait concevoir en général de ses interprétations systématiques , malgré la réprobation dont plusieurs de ses opinions sont frappées , opinions que nous faisons profession de ne pas partager , nous faisons cas cependant de son plan , qui est de réduire les traditions

¹ Doct. Num. t. I, p. 138.

² Ce vase se trouve dans Montfaucon , t. I, 2e part. pl. 167.

³ Montfaucon , ant. expl. t. II, 2e partie, 78.

sacrées des Égyptiens et des Grecs à une explication astronomique. Nous ne voyons pas, comme lui, tout dans le zodiaque; mais la marche du soleil passant successivement devant les diverses constellations, les observations faites sur les différentes stations de cet astre, et sur les rapports des astres entr'eux, tout ce système est pour lui la clef de plusieurs dogmes, couverts autrement du voile de l'absurdité. Les écrivains des derniers âges de l'antiquité païenne, et plusieurs Pères de l'église ont déjà ouvert la porte à ce genre d'interprétation.

Bacchus était fils de Jupiter et de Proserpine; selon M. Dupuis, Proserpine ou Cérès est cette étoile appelée *Ariadne* ou *Libera*, voisine dans le ciel des constellations du Scorpion, de la Balance et du Serpent. Jupiter est le Soleil. L'antiquité racontait que ce dieu, après s'être uni à Proserpine sous la forme d'un serpent, avait donné naissance à Bacchus-Taureau. Ce Jupiter métamorphosé en serpent, c'est le soleil passant à nos yeux devant les constellations d'Ariadne et du Serpent. Bacchus-Taureau est la constellation du Taureau qui paraissait dans l'automne, au moment où le soleil était en conjonction avec le Serpent dans la partie opposée du ciel. C'est l'allusion, dont nous parlons ailleurs, du taureau engendré par le serpent, et du serpent engendré par le taureau; parce qu'une constellation qui descend sous l'horizon fait lever la constellation opposée au-dessus de l'horizon dans la partie inverse.

Rappelons encore qu'on a confondu Cérès, Proserpine, Diane, Hécate : elles sont toutes la même étoile qui couronnait la lune dans son passage aux signes inférieurs, et qui s'unissait au soleil, lorsqu'en conjonction avec le Serpent, cet astre descendait aux régions australes, et devenait Sérapis, ou Pluton, dieu des enfers. »

EXCURSUS OCTAVUS.

DE GENIO.

AD LIBRI SECUNDI ELEGIAM SECUNDAM, v. 5 :

« Ipse suos genius adsit visurus honores. »

VARRO, Frag. lib. XVI *Rerum Divinarum*, ait : « Genium esse uniuscujusque animum rationalem; et ideo esse singulos singulorum; talem autem mundi animum deum esse... Genius deus est qui præpositus est, ac vim habet omnium rerum gerendarum. » Servius ad Virgil. Georg. I, 302 adscripsit : « Genium dicebant antiqui naturalem deum uniuscujusque loci, vel rei, vel hominis. »

Illustriss. Creutzer pluribus in locis de Geniis egit ingeniose et docte. Notat primum Etruscorum de illis doctrinam e ritibus Samothraciæ in Græciam pariter atque in Etruriam profectam esse. Hominis cujuscumque indoles, ac vitæ ratio præ ejus Genio, veterum opinione, habebatur. Genius vitæ comes erat ὁπαδός, συνοπαδός¹. Idem, quoad mentem ad majora et sanctiora perducit, μυσαγωγός τοῦ βίου dicebatur. Menander apud Ammianum Marcellinum, lib. XXI, cap. 14, ait :

Ἄπαντι δαίμων ἄνδρι τῷ γενωμένῳ
Ἄπαντός ἐστι μυσαγωγός τοῦ βίου.

Nonnunquam Genius *Naturæ humanæ deus* vocatus est, ut apud Horat. lib. II, Epist. II, vers. 188, ubi astrum temperat uniuscujusque mortalium. Hinc cura Genii placandi inter præcipuas erat. Sunt qui cuique hominum peculiarem tribuant Genium, qui nunc serenus, nunc severus, modo albus, modo ater sit. Sunt rursus qui binos eodem in homine esse velint, quæ doctrina, ut ex vestigiis scriptorum deperditorum et monumentis Etruriæ quibusdam constat, perantiqua fuit. Hi Genii inter se continuo pugnabant, quum uterque vitam hominis regere conaretur. Verum apud Græcos

¹ Jambl. Vit. Pythag. c. II, pag. 5.

minus frequenter occurrunt indicia hujus doctrinae de duplici Genio. Callimachus de Genio insequentis diei sic loquitur : *δαίμονα τίς εἴ οἶδε τὸν αὔριον* ¹, et Horatius, Epist. II, 1, 144, *Genium* nominat *memorem brevis aevi*. Hinc factum, ut confunderentur humanae vitae et Genii imagines, ita ut latini sermonis consuetudine dicerent Romani *indulgere Genio*, *defraudare Genium* : prius usurpatur, quum naturae obsequimur, alterum vero quum minus. Quo major itaque hic vitae praeses, quo propitior, eo melior et beatior fit homo cujus cura illi demandata est. At ubi potens ac constans Genius eximium virum virtutibusque ornatum ad maximum gloriae ac decoris culmen perduxerat, tunc cives illum venerabantur, et ipse vir *δαμόνιος* dicebatur, ut Euthymus illè Locrorum. Similes inter deos relationes apud Aegypti Ptolemæos occurrunt : filius plerumque patrem a quo imperium acceperat numinis instar invocabat. Ut quisque eximia indole praeditus erat, ita illius Genius venerationi omnium oblatu. Romae ancillae ac servi per domini Genium, perque dominæ Junonem jurare solebant. Eadem causa fuit cur parentes a liberis domestico post mortem cultu donarentur. Hinc quoque Cæsar ab Augusto Divus dictus est ². Mox populus romanus omnis consuevit per Augusti Genium jurare, itemque per reliquorum imperatorum Genios. Hæc sunt quæ *Apotheosis* imperatorum creare, quum antea nullus nisi Romulus Olympum intrasset. Græci postea initium huic superstitioni fecere, quippe qui ducibus romanis aras, quinadeo templa dicarent, ipsique Romæ, quam tanquam personam inducebant. Modo accidit ut Genius Augusti, Romæque Fortuna, una communiter habitarent, donec tandem imperatores omnino inter deos numerarentur, cui rei non parum subsidii adtulit appellatio *Patris patriæ*, et ritus domesticus ille, secundum quem parentes consecrari solebant. Wieland luculentus auctor ad Horatii Epistolas originem Apotheoseos optime explicavit, quam tu quoque, amice lector, consulere poteris : nam in Horatii operibus, mox prodituris in lucem, etiam illius lucubrationibus utemur; et ego, qui nuper Vossii notas Virgilio submisi, mox Wielandi animadversiones Horatio addam, ita ut cuique Romanorum

¹ Epigr. n° XV, pag. 288, Ernesti.

² Vide Casaubon. ad Sueton. Cæs. c. 88.

illustris Germanorum poeta in posterum comes sit. Clariss. Creutzer multa insuper docet quæ apud ipsum legere jucundius erit. Nos alia quedam subjiciamus; et primum quidem Censorini locum transcribamus. Ait enim: « Genius est deus, ejus in tutela, ut quisque natus est, vivit. Hic sive quod, ut genamur curat, sive quod una genitur nobiscum; sive etiam quod nos genitos suscipit ac tuetur; certe a Genendo Genius appellatur. » Eundem esse Genium et Larem, multi veteres memoris prodiderunt: in quæis etiam Granius Flaccus in libro, quem ad Cæsarem de Indigitamentis scriptum reliquit. Hunc in nos maximam, quin immo omnem habere potestatem creditum est. Nonnulli binos Genios, in iis duntaxat domibus quæ essent meritæ, colendos putaverunt. Euclides autem Socraticus duplicem omnibus omnino Genium dicit adpositum: quam rem apud Lucilium in libro satyrarum nono licet cognoscere. Genio igitur potissimum per omnem ætatem quotannis sacrificamus. Quamquam non solum hic, sed et alii sunt præterea dii complures, hominum vitam pro sua quippe portione adminiculantes: quos volentem cognoscere Indigitamentorum libri satis edocebunt; sed omnes hi semel in unoquoque homine numinum suorum effectum repræsentant; quo circa non per omne vitæ spatium novis religionibus accessuntur. Genius autem ita nobis assiduus observator appositus est, ut ne puncto quidem temporis longius abscedat; sed ab utero matris exceptos, ad extremum vitæ diem comitatur. Idem Censorinus ait, cap. 2: Hic forsitan quis quærat quid causæ sit ut merum fundendum Genio, non hostiam faciendam putaverit Persius. Quod scilicet, ut Varro testatur, in eo libro cui titulus est *Atticus*, et est de numeris, « id moris institutique majores nostri tenuerunt, ut, quum die natali munus annale Genio solverent, manum a cæde ac sanguine abstinere, ne die quo ipsi lucem acceperant, aliis demerent, » illud etiam in hoc die observandum, quod Genio factum neminem oportet ante gustare, quam eum qui fecerit.

Horatius, lib. III, od. 17, canit: *Cras Genium mero curabis et porco bimestri*; qui locus contra Censorini auctoritatem facere videtur; sed doctissimus *Dacier* in notis existimat non hic de Genio agi natali, et locum aliorum trahendum esse, quod mea sententia facile fieri potest. Fortasse hic consueto apud Romanos sermonis usu locutus est, neque Genii cultum respexit. Superest ut narra-

tiunculam addamus e Plutarcho depromptam. De Bruto agitur ad Philippos dimicaturus, qui : « συλλογιζόμενος τι καὶ σκοπῶν, πρὸς ἑαυτὸν, ἔδοξεν αἰσθεσθαι τινος εἰσιόντος· ἀποβλέψας δὲ πρὸς τὴν εἴσοδον, ὁρᾷ δεινὴν καὶ ἀλλόκοτον ὄψιν ἐκφύλου σώματος καὶ φοβεροῦ, σιωπῇ παραστῆτος αὐτῷ· τολμήσας δὲ ἐρέσθαι, Τίς πότ' ὦν, εἶπεν, ἀνθρώπων ἢ θεῶν, ἢ τε βουλόμηνος ἥκεις ὡς ἡμᾶς; ὑποφθέγγεται δὲ αὐτῷ τὸ φάσμα· Ὁ σὸς, ὦ Βρούτε, δαίμων κακός· ὅψιν δὲ με περὶ Φιλίππους· καὶ ὁ Βρούτος, οὐ δια-
 παραχθείς, Ὁψομαι, εἶπεν. Ἀφαισθέντες δ' αὐτοῦ, τοὺς παῖδας ἐκάλει· μήτε ἀκοῦσαι τινα φωνήν, μήτε ἰδεῖν ὄψιν φασκόντων, κ. τ. λ. »

EXCURSUS NONUS.

DE SIBYLLIS.

AD LIBRI SECONDI ELEGIAM QUINTAM, v. 19 :

« Hæc dedit Æneæ sortes..... »

EXCURSUM de Sibylla promissimas in notula quæ huic versui submittitur in nostra editioque, et æquè promissa persolvenda sunt, etsi ex ære alieno tibi satisfacturus sim. Nihil, amice lector, apud veteres scriptores, nihil apud recentiores inveni, quod te melius edocere possit; quodque lubentius legas, quam illam de Sibyllis disquisitionem, quæ Lactantii est. Habeas itaque illam atque benigne accipias; præstat enim eximii scriptoris opus iterum edere, quum ipse nihil in medium proferre potis sis, nisi panniculos hinc et illinc desumptos et male consutos.

Audi nunc : sic orditur magnus vir; « M. Varro, quo nemo unquam doctior, ne apud Græcos quidem, nedum apud Latinos, in libris Rerum Divinarum, quos ad Cæsarem, pontificem maximum, scripsit, quum de Quindecimviris loqueretur, Sibyllinos libros ait non fuisse unius Sibyllæ; sed appellari uno nomine Sibyllinos, quod omnes feminæ vates Sibyllæ sunt a veteribus nuncupatæ, vel ab unius Delphidis nomine, vel a consiliis deorum denuntiandis : σιούς enim deos non θεούς, et consilium non βουλὴν sed βυλὴν αρ-

pellabant, *Æolico* genere sermonis. Itaque *Sibyllam* dictam esse quasi *σίου βουῆν*. Cæterum *Sibyllas* decem numero fuisse; easque omnes enumeravit sub auctoribus, qui de singulis scriptitarunt. Primam fuisse de *Persis*, cujus mentionem fecit *Nicanor*, qui res gestas *Alexandri Macedonis* scripsit. Secundam *Libycam*, cujus meminit *Euripides* in *Lamiæ* prologo. Tertiam *Delphicam*, de qua *Chrysippus* loquitur in eo libro quem de divinatione composuit. Quartam *Cumæam* in Italia, quam *Nævius* in libris *Belli Punici*, *Piso* in *Annalibus* nominat. Quintam *Erythræam*, quam *Apollo-dorus Erythræus* affirmat suam fuisse civem; eamque *Graiis Ilium* petentibus fuisse vaticinatam, et perituram esse *Trojam* et *Homerum* mendacia scripturum. Sextam *Samiam*, de qua scripsit *Eratosthenes* in antiquis annalibus *Samiorum* reperisse se scriptum. Septimam *Cumanam*, nomine *Amalthæam*, quæ ab aliis *Demophile* vel *Herophile* nominatur; eamque novem libros attulisse ad regem *Tarquinius priscum*, ac pro eis trecentos *Philippeos* postulasse; regemque, aspernatum pretii magnitudinem, derisisse mulieris insaniam; illam in conspectu regis tres combussisse, ac pro reliquis idem pretium postulasse; *Tarquinius* multo magis mulierem insanire putasse. Quæ denuo, tribus aliis exustis, quum in eodem pretio perseveraret, motum esse regem, ac residuos trecentis aureis emisse; quorum postea numerus sit auctus, *Capitolio* refecto; quod ex omnibus civitatibus et *Italicis*, et *Græcis*, et præcipue *Erythræis* coacti, collatique sunt *Romam*, cujuscunque *Sibyllæ* nomine fuerunt. Octavam *Hellesponticam* in agro *Trojano* natam, vico *Marpesso* circa oppidum *Gargethium*; quam scribit *Heraclides Ponticus* *Solonis* et *Cyri* fuisse temporibus. Nonam *Phrygiam*, quæ vaticinata sit *Ancyrae*. Decimam *Tiburtem*, nomine *Albuneam*, quæ *Tiburi* colitur ut dea, juxta ripas amnis *Anienis*: cujus in gurgite simulachrum ejus inventum esse dicitur, tenens in manu librum; cujus sacra senatus in *Capitolium* transtulerit. Earum omnium *Sibyllarum* carmina et feruntur et habentur præterquam *Cumææ*, cujus libri a Romanis occulantur; nec eos ab ullo, nisi a *Quindecimviris* inspicere fas est. Et sunt singularum singuli libri: qui, quia *Sibyllæ* nomine inscribuntur, unius esse creduntur, suntque confusi: nec discerni, ac suum cuique assignari potest, nisi *Erythrææ*, quæ et nomen suum verum carmini inseruit, et *Erythræam* se nominatam

fuisse locuta est, quum esset orta Babyloniae; sed et nos confuse Sibyllam dicemus, sicubi testimoniis earum fuerit abutendum. Omnes igitur hae Sibyllae unum deum praedicant, maxime tamen Erythraea, quae celebrior inter caeteras ac nobilior habetur. Siquidem Fennestella diligentissimus scriptor de XV viris dicens, ait: restituto Capitolio retulisse ad senatum C. Curionem consulem, ut legati Erythras mitterentur, qui carmina Sibyllae conquisita Romam deportarent; itaque missos esse P. Gabinium, M. Otacilium, L. Valerium; qui descriptos a privatis versus circa mille Romam deportarunt. Idem supra ostendimus dixisse Varronem. In iis ergo versibus quos legati Romam attulerunt, de uno deo haec sunt testimonia:

Εἰς θεός, ὃς μόνος ἔστιν, ὑπερμεγέθης, ἀγένητος

hunc esse solum deum, summum, qui caelum fecerit, luminibusque distinxerit:

*Ἀλλὰ θεὸς μόνος εἰς παντοκράτωρ, ὃς πεποιήκει
Οὐρανὸν, ἥλιόν τε καὶ ἀστέρων, ἡδὲ σελήνην,
Καρποφόρον γαῖάν τε, καὶ ὕδατος οἶδματι πότον.*

Qui, quoniam solus sit aedificator mundi et artifex rerum, vel quibus constat, vel quae in eo sunt, solum coli oportere testatur:

*Αὐτὸν τὸν μόνον ὅτε σείθῃ' ἡγήτορα κόσμου....
Ὅς μόνος εἰς αἰῶνα καὶ ἐξ αἰῶνος ἔτυχεν.*

Item alia Sibylla, quaecumque est, quum perferre se ad homines Dei vocem diceret, ait:

Εἰς μόνος ἔστι θεός, καὶ οὐκ ἔστιν θεός ἄλλος.

Exsequeretur nunc testimonia caeterarum, nisi et haec sufficerent, et illa opportunioribus locis reservarem.

Haec Lactantius, lib. I, cap. 6, qui utrum Sibyllae sapientiam ultra modum laudaverit necne, dijudicent peritiores.

EXCURSUS DECIMUS ET ULTIMUS.

DE DIIS FATIDICIS ATQUE ORACULIS.

AD LIBRI TERTII ELEGIAM QUARTAM, v. 45:

« Sed proles Semelæ Bacchus, doctæque sorores,
Dicere non norunt quid ferat hora sequens. »

UT notavimus, Brouckhusius existimavit ex hisce Albii verbis adparere solos deos fatidicos eventura præscivisse; non etiam alios, quamvis primi ordinis ac loci. Nos vero, quum in notis chartæ parcendum esset, non omnia quod de hac re dixit illustris interpres referre potuimus, neque quod de oraculis addendum esset, memorare; et te idcirco ad excursum remisimus qui nunc adest. Primum itaque Brouckhusium sequamur, deinde Creutzerum, quibus duobus errare difficillimum. Brouckhusius huic disticho,

« At mihi fatorum leges, ævique futuri
Eventura pater posse videre dedit. »

subjicit: locus notabilis. Non enim frustra dicit ab Jove patre factum se vatem fuisse; nam neque ipse Apollo vaticinabatur, nisi quæ ei Jupiter prædiceret. Atque hinc Jovis patris propheta vocabatur. Pulchre Eustathius apud Macrobius, lib. V Saturn. cap. 22, exponit Maronis verba ex *Æn.* lib. III, vs. 251.

« Neque unde translatus sit quæritur :

Quæ Phœbo pater omnipotens, mihi Phœbus Apollo
Prædixit, vobis Furiarum ego maxima pando.

« In talibus locis Grammatici excusantes imperitiam suam, inventiones has ingenio magis quam doctrinæ Maronis assignant: nec dicant eum ab aliis mutuatum, ne nominare cogantur auctores. Sed affirmo doctissimum vatem etiam in hoc *Æschylum*, eminen-

» tissimum tragoediarum scriptorem, secutum; qui in fabula, quæ
 » latina lingua *sacerdotes* inscribitur, sic ait:

Στίλλειν ὅπως τάχις α' ταῦτα γὰρ πατήρ
 Ζεὺς ἔγκραβει Δοξίᾳ θεσπίσµατα.

» Et alibi:

Πατὴρ προσήγυς ἐστὶ Δοξίας Διός.

» Ecquid clarum factum est, inde sumsisse Virgilium, quod Apollo
 » ea vaticinetur, quæ sibi Jupiter fatur? » *Servius ad eundem poetæ
 locum*: « Tribuit (Celsæno) auctoritatem, ne possint a se dicta,
 » quasi ab irata conficta, contemni. Simul notandum Apollinem
 » quæ dicit ab Jove cognoscere. » Sane omnium vaticiniorum fons
 atque origo Jupiter habebatur. Quocirca minus recte Lucanus Phœ-
 bum hausto Delphici hiatus spiritu, vatem factum prodidit, lib. V,
 Pharsal. vs. 77.

« Tu quoque vix summam deductus ab æquore rupem
 Extuleras, unoque jugo, Parnasse, latebas;
 Ultor ibi expulsæ, premerent quum viscera partus,
 Matris, adhuc rudibus Pæan Pythona sagittis
 Explicuit, quum regna Themis tripodasque teneret.
 Ut vidit Pæan vastos telluris hiatus
 Divinam spirare fidem, ventosque loquaces
 Exhalare solum, sacris se condidit antris,
 Incubuitque adyto, vates ibi factus, Apollo. »

Ut ut est, constat e locis a Brouckhusio laudatis, Apollinem nihil
 præscivisse, nisi quæ ei Jupiter suppeditaret. Num etiam omnibus
 diis Pater hanc vim communicabat, an paucis tantum et delectis?
 Tibullus Bacchum et doctas sorores a vaticinandi facultate omnino
 prohibere videtur. Apollo enim ipsum sic alloquitur:

« Salve, cura deum: casto nam rite poetæ
 Phœbusque, et Bacchus Pieridesque favent.
 Sed proles Semelæ Bacchus, doctæque sorores,
 Dicere non norunt quid ferat hora sequens.
 At mihi fatorum leges, ævique futuri
 Eventura pater posse videre dedit. »

Facultatem hic sibi soli reservat, qua, si iisdem verbis fidem facias,
 carerent et Bacchus et Musæ.

Apparet tamen innumeris ex locis , præter Apollinis oracula , alia insuper fuisse. Macrobius , lib. I Saturn. cap. 18 : « Hæc quæ de » Apolline diximus , possunt etiam de Libero patre dicta existimari : » nam Aristoteles , qui Theologomena scripsit , Apollinem et Libe- » rum patrem unum eundemque deum esse quum multis argumentis » asseverat , tum etiam apud Ligyreos ait in Thracia esse adytum Li- » bero consecratum , ex quo redduntur oracula. Sed in hoc adyto » vaticinaturi , plurimo mero sumto , uti apud Clarium aqua potata , » effantur oracula. » Brouckhusius inde merito miratur , cur Tibullus ab honore vaticinandi secludat Bacchum , qui certe cum Libero patre unus est. Præterea oraculum Bacchi in Thracia commemorat Pausanias , lib. IX ; nec tamen Bacchum cum Apolline confundit. Idem Pausanias in Phocicis , vide lib. X , refert apud Amphycleam esse adytum , in quo arcana Libero patri sacra fiant : eo ducere certam quamdam semitam ; signum vero in conspectu esse nullum. Narrare autem ipsos cives , et futura sibi deo auctore prædici , et contra morbos in promptu esse remedia : quod et in somnis quum ipsi tum finitimi ab eo de morborum medelis moneantur ; et sacerdos divino afflatu instinctus de futuris consulentes certiores faciat. Apud Papinium baccha est vaticinatrix , lib. IX , Theb. vers. 378 , quam insaniam ne putes esse solemnem baccharum tumultum obstat ipsa vates , vers. 396 :

« Eloquar , en urges , alium tibi , Bacche , furorem
Juravi , etc. »

Deinde infit poeta :

« Sic fata gelatis
Vultibus , et Baccho jam demigrante , quievit. »

Neque aliter , opinor , (Brouckhusius est qui loquitur) intelligi debet Horatius in illa admirabili oda quæ est nona decima libri secundi :

« Bacchum in remotis carmina rupibus
Vidi docentem ; credite posteri ;
Nymphasque discentes , et aures
Capripedum Satyrorum acutas. »

Pace illustris Brouckhusii hæc aliorum mihi spectare videntur. Sed , quod ad rem præcipuam attinet , demonstratio absoluta est. Memo-

rantur passim vaticinia Bacchi, memorantur etiam Æsculapii. Quin-
adeo apud ipsum Tibullum Bellona vaticinatur ore sacerdotis, lib. I,
Eleg. VI, vers. 43 seq.

« Sic fieri jubet ipse Deus : sic magna sacerdos
Est mihi divino vaticinata sono. »

Et vers. 50:

« Et canit eventus, quos Dea magna monet. »

Certo si veteres tam parce deis vaticinandi facultatem impertiti es-
sent, nullam Bellonæ tribuissent; quippe quæ Romæ peregrina
esset, neque primi ordinis. Patet itaque Apollinem non solum fuisse
fatidicum, sed fuit certe *veridicus* κατ' ἔχον, ut ait Seneca Agamem-
act. II, vs. 253:

« Effusa circa pellicum quanto venit
Turba apparatu! sola sed turba eminet
Tenetque regem famula veridici Dei. »

Non itaque Tibulli versus ad verbum intelligendi sunt, atque unice
statuendum Apollinem omnia quæcumque melius ac certius præsci-
visse, reliquos vero deos hujus facultatis nonnunquam participes
fuisse, neque tamen omni tempore omnes. Venus enim in Æneid.
lib. I, 228, et seq. futuri prorsus ignara Jovi supplicat, et apud
Valerium Flaccum, lib. VII, Argon. vs. 190.

« Caucasii speculatrix Juno resedit
Rupibus, attonitos Ææa in mœnia vultus
Speque metuque tenens, et adhuc ignara futuri. »

Unde sequitur fuisse quosdam deorum, qui, licet primi ordinis æ
loci, facultate vaticinandi carerent. Quam rem in præsentia longius
prosequi non possumus, ne forte in immensam molem crescat vo-
lumen. Cæterum peritioribus lis dirimenda præponitur. At nos de
oraculis pauca addamus a Creutzeri eximio opere, et quidem Gallice,
ut illico cognoscere possis qualem et quam idoneum interpretem
nactus sit ille totius Olympi moderator.

Ait doctus *Guigniaut*, tom. I, pag. 94 illius optatissimi libri,
qui nunc prælo subest:

« L'immense étendue des deux derniers objets que nous avons à

considérer, la divination et les oracles, nous permet seulement quelques courtes remarques, propres à appeler l'attention sur les points les plus importants, et à guider dans leurs recherches ceux qui voudront les approfondir. C'est dans ce même dessein que nous y joignons des citations d'autant plus nombreuses, que nous sommes forcés nous-mêmes d'être plus succincts.

Nous avons emprunté du latin le nom générique de *divination* ¹. Elle se divise en prophétie et en divination proprement dite; en divination naturelle et divination artificielle ². Sans nous arrêter à son origine ni aux époques distinctes qu'on peut reconnaître dans son développement, sans entreprendre d'énumérer les innombrables espèces de divinations qu'on trouve mentionnées dans les auteurs, nous nous contenterons d'en citer quelques-unes; 1° l'interprétation des songes, née des idées dominantes chez les peuples sauvages ou barbares, sur la nature et les destinées de l'âme humaine; il faut y rapporter les oracles rendus en songe et les *incubations* ³; 2° la divination par le vol et par le chant des oiseaux, en qui les anciens reconnaissaient des qualités éminentes, surtout dans ceux qui s'élevaient le plus haut, ou se précipitaient du ciel vers la terre ⁴. Cette observation des oiseaux fut d'abord tout accidentelle, toute naturelle; mais ensuite on la réduisit en art. On connaît les augures des Étrusques et des Romains, et l'on sait que la discipline étrusque, en particulier, s'étendait à d'autres phénomènes de la terre ⁵ ou des cieux; 3° l'observation du cours des nuages, des éclairs, du tonnerre, des fleuves, des tremblemens de terre, etc. De là naquit la météorologie des anciens ⁶; 4° la divination par les victimes, ou

¹ Μαντεία, chez les Grecs.

² Cic. de Divin. I. 6, Conf. Jamblichus de Myst. Ægypt. III, 1, ibique Gale, etc.

³ Odyss. VI, 13, XXIV, 11, 12. Iliad. II, 6; I, 62; Confer. Halbkart Psychologia Homerica, p. 29. — Æschyl. Prometh. 484. Jamb. de Myst. III, 2. Herodot. VII, 12. seq. Pausan. X, Phoc. 31.

⁴ Spanh. ad Callim. Pallad. 123. Conf. Müller zu Herders Vorwelt, p. 330.

⁵ Cic. de Divin. I, 17; II, 36; Sophocl. Antig. 987. Meiners. 658.

⁶ Les Libri fulgurales, tonitruales, augurales, etc. Cic. I, c. 33. Senec. Quæst. Nat. II, 34. Conf. Heyn. Nov. comment. Societ. Gotting. VII, 25. Böttiger Vorlesungen über Mytholog. p. 28.

l'art des haruspices, auquel se rattache l'observation de la flamme et la fumée des sacrifices ¹; 5° la divination par le fœtu, par l'eau, par des bassins, par des baguettes, par des flèches ², etc., pour rassembler ici plusieurs espèces différentes qui sont loin d'épuiser la matière : en général, les forces de la nature, surtout les éléments aussi puissans que l'eau et le feu, jouent un grand rôle, soit dans les opinions, soit dans les usages et les pratiques non-seulement de l'antiquité, mais encore des peuples modernes ³; 6° enfin la nécromancie, un des genres de divination les plus répandus, et en même tems les plus perfectionnés, qui, dans certains lieux, se trouvait associée aux oracles des morts ou à la nécromancie ⁴.

Les Grecs avaient différens noms pour exprimer, soit les lieux où se rendaient les oracles, soit ceux qui les rendaient, soit les réponses mêmes, les oracles proprement dits ⁵. Les traditions relatives aux Sibylles, c'est-à-dire à ces femmes qui prédisaient l'avenir, étaient fort anciennes, et répandues dans un grand nombre de pays; on sait que les oracles sibyllins furent successivement fameux en Asie, en Grèce, à Rome, jusqu'à l'entier établissement du christianisme. Quant aux lieux qui devinrent le siège permanent de tel ou tel oracle, le choix en fut déterminé par des circonstances probablement très-diverses; un phénomène naturel, qui attirait la curiosité, ou frappait l'imagination par des effets extraordinaires, une source bienfaisante, à laquelle on attachait souvent l'idée de la présence divine, la place où reposait la dépouille mortelle d'un célèbre

¹ Æschyl. Prometh. 492; Perizon. ad Ælian. V. H. II, 31. Cic. l. c. 16, 40, II, 22, 33, 39. Confer. Meiners. p. 648.

² Creutzer. Dionysius, I, p. 302.

³ Servius ad Virg. Æn. IV, 103. Dionys. Hal. Antiq. II, 69. Conf. Klots ad Hommel Jurispr. num. illustr. p. 30, p. 18.

⁴ Cic. Tuscul. I, 16. Davis. Herodot. IV, 94, 96. Pausan. Bœot. 30. Plutarch. Cimon. 6.

⁵ Χρηστικά (de χρῆν et χρῆσθαι) μαντεῖα, χρησμολόγοι, θεορρέα, χρησμοί, λόγια, μαντεύματα. Confer Iliad. I, 85; Thucyd. II, 8. Eustath., ad Odys. I, p. 1426. Δόγια Atticum vocabulum; dicebant etiam Ionii πρόφωνα; Herodot. V, 63; IX, 93.

prophète ; telles sont , entre mille autres , quelques-unes des plus fréquentes ¹.

Les oracles les plus renommés étaient , au rapport d'Hérodote , ceux de Delphes et d'Abes en Phocide , de Dodone dans le pays des Thesprotes , l'oracle d'Amphiaratüs et celui de Trophonius , celui des Branchides sur le territoire de Milet , et l'oracle de Jupiter Ammon dans la Libye ². Certaines tribus avaient leurs oracles particuliers , la plupart fort anciens ; on trouve çà et là quelques traces d'oracles des morts , également d'une haute antiquité ³ ; un oracle pour les songes était celui de Trophonius. Il est aussi mention d'un oracle de la Thrace , attribué à Dionysus (Bacchus) avec mainte allusion aux institutions décorées du nom d'Orphée , et au grand œuvre de la civilisation des barbares de ces contrées ⁴.

Le plus ancien oracle de la Grèce était celui de Dodone , dont la fondation remontait au tems des Pélasges. On attribuait cette fondation à des prêtresses ou à des colombes , et on la rattachait à celle de l'oracle d'Ammon en Libye. Les prêtres du lieu s'appelaient les Selles. C'était par le moyen d'un arbre sacré , ou d'un bassin de cuivre qu'on y révélait l'avenir ⁵. Mais de tous les oracles des Grecs le plus fameux , le plus important et le plus raffiné tout à la fois , c'était l'oracle de Delphes. On dit qu'il avait appartenu successivement à la Terre , à Thémis , à Phébé , avant de passer sous l'empire d'Apollon ; et même , on appelle en partage avec ce dieu un autre dieu Bacchus ⁶. Apparemment il faut voir dans cette succession de

¹ Tacit. Annal. XIII, 57. Pausan. X , Phocic. Plutarch. de Ser. Num. Vind. p. 98, edit. Wittemb.

² Herodot. I, 46. De oraculo Trophonii infra , et VIII , 134. Confer Hemsterh. Lucian. II, p. 411. Bip.

³ Vid. *vervix*. Odyss. XIII.

⁴ Herodot. VII , III. Euripid. Hecub. 1267. Alcest. 966. Bacch. 298 et ibid. Schol.

⁵ Herodot. II , 54. Hom. Iliad. XVI , 234. Ibid. Heyn. et in Excursu Strab. VII, p. 505. Apollod. Frag. p. 422. Stephan. Byzan. de Dodone , in Gronov. Thes. Ant. Græc. t. VII , Spanh. ad Callim. Del. 285.

⁶ *Γαῖα ποσειδάωνις* Æschyl. emend. Confer. Creutz. Dionys. p. 304. Interpret. ad Hygin. Fab. 140, Staver.

possesseurs , la trace des développemens et des perfectionnemens successifs de cette grande institution , qui , mieux qu'aucun autre du même genre , montre quelle influence exercèrent les oracles sur la civilisation de la Grèce. Ils furent en grande partie les véritables foyers de cette civilisation ; ils favorisèrent l'agriculture ; ils adoucirent les mœurs ; ils arrêtaient les fureurs sanguinaires des barbares habitans du pays , par la voix puissante de la religion ¹. L'oracle d'Esculape à Epidaure contribua beaucoup aux progrès de la médecine ². L'importance politique de quelques-uns de ces établissemens n'est pas moins digne de remarque. L'oracle de Delphes , uni au conseil des Amphictyons , qui siégeait aux Thermopyles , fut long-tems le lien commun de la confédération Hellénique. Ce fut encore lui qui détermina et conduisit , pour ainsi dire , la colonie grecque qui fonda Cyrène aux rivages de la Libye ³. Un phénomène également fort remarquable , c'est la liaison prolongée des oracles de la Grèce avec ceux des contrées étrangères , particulièrement avec les oracles des Branchides et d'Ammonium. Au reste les premiers , comme on le voit par l'histoire du roi Lydien Crésus , et par nombre d'exemples semblables , étendaient leur influence avec leur renommée bien au-delà des limites de la patrie.

¹ Herodot. I, 159. Pausanias VII, Achaic. 21.

² Pausan. II, Corinth. 36.

, ³ Herodot. IV, 157.

DE TIBULLI VITA

ET CARMINIBUS.

§ I. *De anno Tibulli natalitio.*

DE vita optimi hujus scriptoris perpauca ad nos pervenire; neque tamen hæc doctorum injuriis immunia fuere. Domitius Marsus tempus, quo Tibullus obiit, nobis fere indicat in Epigrammate; et nullus, quod sciam, exstitit, qui illud spurium esse contenderet, licet diversi diversas interpretationes proferrent. Quod ad annum poetæ natalitium attinet, ipse nos edocuit, quid de illo statuendum esset; sed interpretes eum loqui non sinunt, distichonque integrum cultro resecant: quasi sinistra quadam liberalitate tenebrio nescio quis versiculos illos ex Ovidii arca huc transtulisset. Cum editoribus igitur interpretibusque certamen nobis ineundum est, quod priusquam aggrediar, non possum mihi temperare quo minus Spohnium, egregium ac luculentum auctorem, merita admiratione ornatum huc inducam. Hunc, si de Tibulli vita scriptisque edoceri cupis, lege atque iterum perlege; nullus omnino tanta doctrina tantisque ingenii viribus, rem quæ antea in desperatis erat, refecit atque recreavit. Multum abest, ut me illi æquiparare ausim; et, fateor, diu hæsi dubius, utrum egregium Spohnii opus simpliciter transcriberem, an novam poetæ conficerem vitam. Sed multa sunt, eademque maximi momenti, in quibus ab illustris professoris

opinionem dissentiam : quæ causa me impulit, ut proprio Marte militaturus, meam quoque sententiam exponerem, novisque argumentis ostenderem, poetæ Romani et initium et finem facile constitui posse, dummodo rem quamque eo sensu intelligas qui in promptu est, neque longius interpretationes repetas.

Spohnius præpostere rem ordinavit, quum prima statim pagina dixerit : « Quæstio de Albii Tibulli vita adeo singularis est conditionis, ut ad exiguum earum numerum » pertineat, in quibus totius disputationis initium ab ea » re faciendum est, quam quando illustrent ejus modi » commentationes, ad finem pervenisse putantur, mortem » dico, tempusque quo Tibullus mortuus est. » Sane si Spohnius Tibullo quintæ Elegiæ, lib. III, distichon non abjudicasset, nihil erat cur rem a fine ad initium reduceret. Verum enimvero, quum de hoc ipso disticho inter nos lis sit, quumque illud Domitii Marsi epigramma, adhuc intentatum firmiter suo stet loco, nos quoque primum videamus quo tempore interierit poeta, præpostere rem perficientes ut eo ipso argumentandi facultas oriatur, et ita aperte demonstrare possimus, facile omnia, quæcumque interpretibus fucum fecere, cum illa Tibulli ipsius indicatione congruere posse, neque omnino quidquam superesse quod nos impediatur, suspensosque teneat.

Domitius Marsus hæc cecinit :

- « Te quoque Virgilio comitem, non æqua, Tibulle,
- » Mors juvenem campos misit ad Elysios;
- » Ne foret, aut elegis molles qui fletet amores,
- » Aut caneret forti regia bella pede. »

Publius Virgilius autem obiit anno U. C. 735, ut in vita

illius, auctore Donato, et in Hieronymi chronicis legere est; idque X Kalend. octobris : vid. nost. Edit. Virgil. t. VII, p. 280, 322 et 331. Hinc sequitur Tibullum, aut sub finem ejusdem anni, aut proximo anno, vita functum esse : quod tamen æque ineunte vel exeunte anno accidere potuit, salva Domitii Marsi fide, qui *comitem* dixit poetica sermonis consuetudine, licet integer annus intercesserit.

Ut ut est, ipso anno 735 exeunte interierit Tibullus necne, parvi refert; nihilominus omnia ordine constituto procedunt. Petrus Grinitus, Georg. Gyraldus, Gerard. Joan. Vossius, Nicol. Heinsius nobis consentiunt, quum apud ipsum poetam locum esse declarent, qui nos de anno illius natalitio certiores reddat :

« Natalem nostri primum videre parentes,
» Quum cecidit fato consul uterque pari. »

Annus enim quo uterque consul pari fato cecidit, urbis conditæ 711 numeratur : eo Hirtius et Pansa apud Mutinam pro Romanorum salute dimicantes, ambo occisi sunt. Cave, amice lector, ne te Ayrmannus insulsissima decipiat conjectura, textum hunc in modum emendans, vel potius deformans :

« Quum cessit fato consul uterque pari. »

et rem ad annum 705 referens, quo consules Pompeium secuti, Cæsare appropinquaute, Italiam dereliquere. Nugatoria prorsus est hæc interpretatio : *fatum* enim non nisi de majore eventu, nunquam de simplici itinere usurpatur. Claudius Marcellus et Cornelius Lentulus vel proposito vel socordia abiere, non fato. Nullus codex Ayrmanno favet, ita ut necessario ad pristinam lectionem rever-

tendum sit, quam nos e libris, Brouckhusiumque simul secuti, sic constituimus :

« Natalem nostri primum videre parentes,
» Quum cecidit fato consul uterque pari. »

Non inficiari velim quibusdam codicibus inesse *Natalem primo nostrum*, vel *primo nostri*. Quæritur tamen cur Brouckhusius qui hunc versum in genuinum reduxit statum, edixerit : « Versiculum Nasonianum nobis obtrusit sinis-
» tra liberalitas, nescio quorum tenebrionum. » Quæritur cur Spohnius quoque et alii in eandem iverint sententiam, Ovidiique esse declararint ea, quæ imitatione tantum inter suas opes possidet ille; sed antequam ipsam disquisitionem ineamus, transcribendi sunt versus Nasoniani quibus orditur Elegiam x, lib. IV. Trist. :

« Ille ego qui fuerim tenerorum lusor amorum,
» Quem legis, ut noris, accipe posteritas.
» Sulmo mihi patria est, gelidis uberrimus undis,
» Millia qui novies distat ab urbe decem.
» Editus hic ego sum, nec non, ut tempora noris,
» Quum cecidit fato consul uterque pari. »

Hic Spohnius ait : « Alterutrum autem poetam, si uterque eundem fecit, ab alterutro depromsisse patet. Quum Tibullus eo tempore, quo Ovidius illam Elegiam scripsit, jamdudum esset mortuus; restat ut disquiramus, num Ovidius istum versiculum a Tibullo sit mutuatus. »

Primo negant interpretes et Spohn. Ovidium unquam ad verbum exscripsisse Tibulli carmina, et Bach. addit: « Hic pentameter prorsus immutatus legitur, quamquam Ovidius quotcumque versus Tibullianos fecerit suos, aliqua ex parte eos mutavit, adque suam rationem et ingenium

» accommodavit. » Si Spohnium audias, ille qui ingentem carminum copiam Trist. IV, x, 62.

« emendaturis ignibus ipse dedit. »

profecto adeo inops et egenus non erat, ut ad indicandum annum natalem aliis verbis, et quidem tam impudenter, uti deberet. Nos jam ipsa argumenta Spohnii transcribamus :

« At vero quando Ovidius versus Tibulli respexit, quod » nonnunquam factum est, id diserte declaravit, aut eos » tali certe imitatione expressit qua artificem agnoscas. » Ac manifesto quidem agnoscas, ipsum Tibulli versus » adhibere : Trist. lib. II, Eleg. Unic. 447 :

» Credere juranti durum patat esse Tibullus,

» Sic etiam de se quod neget illa viro.

» Fallere custodem demum docuisse fatetur. »

» Qua ratione deinceps pergit, in quibus verba, quæ in » Tibullo lib. I, Elegia VI, leguntur paululum et inflexa » et mutata reddit. Augusto autem hoc dicit : Tibullo » nihil nocuisse talia fatenti, in qua quidem re Tibulli » verbis opus est. Amor. III, El. IX, Tibulli mortem lu- » gens Naso, sedecim fere versibus locos ejus imitatione » expressit, ubi ipsa carminis ratio quasi indicio est ejus » quem expresserit. Ubique consilium, ingenium quo sua » felicissime cum illis composuit, artem qua omnia egregie » temperavit, miraberis. Eadem animadvertere possis, si » comprobes Baueri conjecturam præf. p. xvj, putantis » Ovidium etiam, Trist. lib. I, El. I, 4-18, Tibulli locos » lib. III, El. I, v. 1, esse imitatum. Sunt autem quædam, » quibus hæc opinio aliquam probabilitatis speciem acci- » piat. Tibullus enim id carmen ad Neæram scripsit, ad » quam reditus non amplius poterat sperari; Ovidius Ro-

» *nam mittit libellum, ad quam redeundi spes nulla superat. Ille, ut virgini placeat, comtum et ornatum esse vult munus; hic infelix et exsul, incomtum. Tibullus, v. 9, dicit :*

» *Lutea sed niveum involvat membrana libellum.*

» *Ovidius, v. 5 :*

» *Nec te purpureo velent vaccinia fuco ;
» Non est conveniens luctibus ille color.*

» *Ille v. 11, et sqq. pergit :*

» *Summaque prætexat tennis fastigia chartæ ,
» Indicet ut nomen, litera facta, meum
» Atque inter geminas pingantur cornua frontes ;
» Sic etenim comtum mittere oportet opus.*

» *Hic vero v. 7 :*

» *Nec titulus minio, nec cedro charta notetur ;
» Candida nec nigra cornua fronte geras.*

» *Ille, v. 10 :*

» *Pumex cui canas tondeat ante comas.*

» *Hic, v. 11 :*

» *Nec fragili geminæ poliantur pumice frontes
» Hirsutus passis ut videre comis.*

» *Denique Tibullus, v. 17, Musis dicit :*

» *Ite domum, cultumque illi donate libellum.*

» *et deinde, v. 21 :*

» *Sed primum Nympham onga donate salute.*

» *Ovidius autem, v. 15 :*

» *Vade, liber, verbisque meis loca grata saluta. »*

Spohn. his peractis comparationibus, addit : « *Ovidius igitur, si istum versum sine consilio, neque arte quadam descriptum recepisset e Tibulli carminibus, quæ in*

» omnium ore versabantur, quorum verba, quando aliquis
 » eorum usus aptus videbatur, tam docto artificio suis
 » immiscuit et accommodavit, ut inscio et invito aliquis
 » hujus poetæ versiculus excidere non posset, non mutua-
 » tus esset tanquam artifex, ita ut clarum esse vellet,
 » unde depromisset, sed parum verecunda, immo perfricta
 » fronte alienos loculos compilasset. » Hæc quidem Spoh-
 nius qui, qua sententia sum, argumentis usus est quibus
 omnino convellitur opinio, quam defendere conatur : in-
 numeris in locis, ut ipse fatetur, Ovidius Tibullum ad
 verbum fere imitatus est; et nemo sanus certe negabit
 illius disticha tam prope ab hujus versibus abesse, ut non
 facile primo aspectu cognosci possint. Sequitur Ovidium,
 licet ingens ei carminum copia adesset, nullo modo in-
 geniosa sua furta dissimulasse. Quinadeo maximam in
 imitando Tibullo gloriam posuisse videtur; quippe qui
 multis in locis, nihil omnino mutaverit in versu, nisi lo-
 quentis personam, ut Trist. II, v. 451 :

« Sæpe velut gemmam dominæ signumve probaret,
 » *Per causam meminit se tetigisse manum.* »

Ubi Tibullus l. I, El. VI, vs. 26 :

« *Per causam memini, me tetigisse manum.* »

Num idcirco Ovidium dicamus perfricta fronte fuisse,
 qui consulto ipsa verba Tibulli servavit? Num in sequen-
 tibus parum verecunda fronte fuit, Trist. l. II, vs. 458 :

« *Se quoque uti servet, peccet ut illa minus.* »

Quum antea dixerit Noster, loco jam citato, vs. 16 :

« *Me quoque servato, peccet ut illa minus.* »

At jam recurrunt isti, aiuntque; Augusto ostendere vo-

lebat Ovidius, hæc Tibullo nihil nocuisse, quocirca iisdem necessario verbis utendum erat. Concedo; nihil enim nostra refert: id tamen firmum manet, Sulmonensem interdum ipsa verba Tibulli retulisse, neque hic tantum, sed insuper aliis in locis, ut in lib. III, El. IX, et in aliis. Cur itaque ab illa consuetudine prohibent illum? quare cultrum pro medela adhibentes, quod minus intelligunt distichon, abscondunt? Ego diversa prorsus tueor, nullusque dubito Ovidium consulto pentametrum, qui illos offendit, integrum in suam arcam transtulisse. Posteris enim patriam revelans, tempus quoque addit quo natus est, ita ut iisdem fere utatur verbis, quibus illustris poeta, quem maxima veneratione prosecutus erat. Illud enim sibi decori fore intelligebat, si eadem sibi æque ac illi communiter accidissent; neque tamen, ut volunt, sese absolute declarat ejusdem anni esse qui Tibullum nascentem vidisset. Hexametrum enim aliorum traxit hoc modo:

« Editus hic ego sum, nec non, ut tempora noris,

» Quum cecidit fato consul uterque pari. »

Quod quantum absit, ut idem significet quod Tibulli versus, infra videbimus: in præsentia sat erit notare Tibullum, ut vitæ suæ initium ad magnum Reipublicæ fatum annecteret, cladem Hirtii et Pansæ memorasse, eamque ad eundem annum retulisse, quo parentes primum ipsius natalem viderant; Ovidium contra, qui Tibullo jam extincto scribebat, nihil antiquius habuisse, quam ut pariter eodem eventu insignis esset; et insuper, ut quæ magnifice locutus fuerat Tibullus, quæque fortasse omnium ore, *παροιμίας* instar circumferebantur, illa sibi quoque assumeret atque applicaret. Nemo, quod sciam, Ovidium ab ista origine

prohibere conatus est; omnes omnium ~~et~~ anno 711, ut natalitio frui passi sunt: non mirum itaque, si in hoc quoque Tibullum expressit, quem minoribus in rebus tam fideliter secutus erat. Mirarer ego potius, si non fecisset. Vides, amice lector, quam debilibus argumentis nitantur, ut Tibullo distichon eripiant. Deinde de lacunis narrantque, quas interpretes, quisque pro lubito, complere studuerunt, et huc Philelphum, Aurispam, Senecam, Pontanumque adducunt, quos passim interpolationis reos fecere, ut iis etiam hoc distichon condonent. Tunc eorum delicta ordine numerant. Attamen nullus Codex hoc loco exhibet *Pontanus sic supplevit*, vel *Aurispa sic*. Senecam quoque dormire sinunt libri scripti, qui consentientes Tibullum auctorem præ se ferunt.

Noli tamen putare, editores atque interpretes tam rationis fuisse expertes, ut hoc unico argumento freti, locum hunc poetæ nostro abjudicarent. Temporis conciliandi difficultas eos impulit, ut undique conquisitis armis illum expugnarent, Tibullumque aliquot onerarent annis quibus non ei opus est. Hæc causa fuit, cur alii alium annum assumendum putarent, omnesque negarent Tibullum anno 711 natum esse. Qua depravatione textus usus sit Ayrmannus, ut quinque vel sex annis Tibullum majorem redderet, jam compertum habes: neque tamen hisce contenti fuere reliqui editores, qui cum Douza viginti annos et amplius Nostro largiuntur, et hæc est quæ revera sinistra liberalitas dici possit. Brouckhusius, Fabricius (bibl. Latin. I, p. 256), Vulpus, p. xvij, apud Heyn. Præfat. p. 60, Massonus, Vita Horatii, p. 155, et Sanadonius, *Vie d'Horace*, p. 71, p. 119, et ad Epist. I, IV.

Op. Horat. Tom. VII, p. 164, annum U. C. 690 Tibullo assignant, ut ei vel intra illius fines nascendum sit, vel nunquam. H. Vossius Nostrum tamen minus urget; quippe qui illi facultatem concedat, inter annum 689, quo Horatius editus est, et annum 695, quo Messala, sibi hunc vel illum ad nascendum eligendi. Bach. ait: « Proxime » autem vero natales circa annum 695 ponuntur. » Quod Spohnio maxime placet, mihi vero minime.

Nunc ergo huc pervenimus, ut eorum examinemus rationes, qui negant Tibullum anno 711 natum esse.

Ovidius Trist. l. IV, El. x, vs. 51, dixit :

- « Virgilium vidi tantum; nec avara Tibullo
- » Tempus amicitiae fata dedere meae.
- » Successor fuit hic tibi, Galle, Propertius illi :
- » Quartus ab his serie temporis ipse fui. »

Ubi Spohn. voci *illi* adscripsit *Tibullo*; ut Propertius successor esset Tibullo, addens: « His enim verbis Ovidius » declarat, Virgilium et Gallum majores fuisse natu, » Propertium vero, et se ipsum, minores quam Tibullum. »

Primum nullatenus video cur hæc absolute ad ætatem utriuscujusque retrahat Spohn. quæ, etiam nullo sensus detrimento, tempus spectare possunt, quo quisque poetarum inierit chorum. Neque video quorsum nos rapere interpretes velint talibus argumentis, nisi forte iis Tibullum intra sæculum antèrius nasci cogant hoc fere modo. Propertius, aiunt, aut ante an. U. C. 700 natus est, aut ad summum non ita multo post. Ipse enim, lib. IV, El. 1, v. 179, his verbis;

- « Non tua quum multi versarent rura juveni
- » Abstulit excultas pertica tristis opes :

» Mox ubi bulla rudi dimissa est aurea collo,

» Matris et ante deos libera sumta toga ; »

sese fatetur, post annum U. C. 713, quo *perticæ tristes* veteranis agros distribuerant, togam virilem sumsisse, quæ raro sumta est anno XIV, quum prætexta soleret anno XVI deponi. Douza apud Brouckhusium et post illum J. H. Voss, plurimum fidei huic argumento tribuere, Tibullum, velit nolit, Propertio seniore facientes, Propertiumque ante annum 700 nasci jubentes, ita ut nullo modo ille noster poeta, dicere potuerit, sese anno, quo *cecidit consul uterque*, primum celebrasse natalem. Mirum sane argumentum, quod tamen non aliter constare potest, quam si sensum voculæ *mox* valde urgeas, atque a latiore sensu omnino arceas. Denique quis te pro certo edocuit *perticam tristem* eo sensu, non nisi ad annum 713 referendam esse? Nimis securus in re dubia versaris. Verum concedo tibi omnia quæ ad ipsum Propertium pertinent; utere tuo *mox* si placet, utere ut grammaticus; quinadeo, ut mathematicus, minime ut poeta; nega insuper *perticam*, licet patris opes attigisset, puero etiam balbo et vix annum egresso, rem imminuere potuisse; denique, cuncta pro arbitrio rege, dispone, atque subverte: nihil mea refert. Quid enim ad Tibullum? At intelligo, Ovidii locum indigitas, quem fortasse minus intelligis. Ibi poetæ ordinantur:

« Virgilium vidi tantum, nec avara Tibullo

» Tempus amicitiae fata dedere meæ. »

Hucusque, nulla lis oritur; sed pronominebus *hic* et *illi* debetur, quæ tamen, si grammaticam sequaris rationem, ad antecedentia ita referenda sunt, ut prius (*hic* scilicet) ad alterum poetarum ab Ovidio nominatorum pertineat;

posterius vero (*illi*) non eidem adhæreat, qui jam ope τὸῦ *hic* in hoc distichon descendit; sed ad alterum eorum retrahatur, qui in superiore disticho prior comparet. Plerumque enim sic disponitur oratio, ut pronomen *hic* posterius et *proximum* de quo mentio fuerat, pronomen vero *ille* prius et *remotius* designet. Quem loquendi usum si huc applicare velis, necesse erit legas:

« Successor fuit hic (Tibullus) tibi, Galle, Propertius illi (Virgilio.) »

Quo sensu Gallus et Virgilius majores natu erunt cum Propertio; ita tamen ut Propertius illis sit minor, Tibullus vero et Ovidius minores quam omnes supradicti poetæ.

Verum te jam alio cum argumento venientem video. Ovidius cecinit:

« Quartus ab his serie temporis ipse fui. »

Unde manifesto patet, non nisi quatuor e quinque poetis, qui nominantur, numerari, et ab altero disticho unum necessario exsulare: aliter Ovidius se quintum prædicasset, non quartum; unde sequitur eum, nullum nisi Elegiarum poetam numerasse, Virgilium vero exclusisse; quippe qui *majora*, qui *consule digna* cecinisset. Insuper addunt Ovidium sese quartum eorum profiteri, qui *molles elegias* condidissent. Arguta sane ratio! Præsertim, quum non inficias eam, loquendi consuetudine, τὸ *illi* æque ad Tibullum trahi posse; licet jam τῷ *hic* usus fuerit idem. Quinadeo Virgilium si abigas, necessitas hujus constructionis ipsa per se conspicua. Sed perquam ridiculus esset Ovidius, si quatuor poetis nominatis se tamen *quartum* esse asse-

reret, eique insulsitati, ope tacitæ nescio cujus exclusionis, medelam quæreret. Verba *serie temporis* sunt quæ locum maxime illustrare possunt; nam, si *serie temporis* ordinem constituit Ovidius; si natalem quoque respexit, eos tantum numerasse videtur, qui diverso longe tempore, vel nati, vel poetæ facti. Quid vero, si ex quinque, duo simul fere orti sunt, ut Gallus et Virgilius, qui ambo coætanei, ambo eximii exstiterunt minoris carminis conditores? Nonne merito dicat quis, Tibullum Gallo fuisse successorem, Propertium vero Virgilio, non ita quidem ut cuique numerus imprimatur, *primus*, *secundus*, etc., sed ut hoc ipso declaretur serie temporis Gallum majorem fuisse Tibullo, Virgilium vero Propertio, et temporis quatuor fuisse præcipua momenta; primum, quo Virgilius et Gallus nati, ultimum, quo ipse Ovidius; interpositis Propertio, et Tibullo, quorum ætas non ad calculos dinumeratur, sed poetarum modo, nulla certa via, vel etiam præpostere. Verum hæc fortasse minus satisficient; et fateor, alia interpretationis via est, quæ mihi omnibus numeris absoluta esse videtur. Ovidius, in Elegia, de qua inter nos lis oritur, exsul jam, et procul Roma, præteritos memoria repetit annos, et exclamat :

« Temporis illius colui foveique poetas

» Quotque aderant vates, rebar adesse deos. »

Eo ipso satis declarat egregios illos poetas nunc omnes interiisse; et subinde singulos memorat, quos mortuos deflent Musæ Romanæ. Hic Macrum, Bassum, Ponticum, Horatium inducit : mox exclamat *Virgilium vidi tantum*, quia nempe Virgilius, ut probe scimus anno 735, supre-

munum obiit diem, quo tempore ipse Ovidius admodum juvenis, vix eum noverat. Quid vero sequitur :

« Nec avara Tibullo

» Tempus amicitiae fata dedere meae. »

Quorsum spectant hæc ? eo, sane, ut poeta indicet lectori, Tibullum, postquam ipse qui nunc loquitur dulci ac mutua consuetudine amicitiae usus esset non diu vixisse : sed usus est, certo, Tibullo amico, quod ex ipsa Elegia patet, qua illius luget mortem. Sed breve post tempus, dilecti sodalis nihil supererat nisi *parva urna*. Virgilium et Tibullum itaque tanquam poetas *illius*, non *hujus* temporis inducens, de Gallo quoque meminit, cui in Elegia successor fuerat Tibullus, sed transeundo tantum, et designationis causa. Deinde Propertium nominat ; quippe qui pariter vita functus, temporis illius poeta fuisset. Denique se superstitem adhuc numerat :

« Quartus ab his serie temporis ipse fui. »

Ab his, scilicet a Gallo, a Tibullo, a Propertio, vel si mavis a Virgilio, Tibullo et Propertio : Gallus enim invocatione tantum comparet. *Serie temporis* sese quartum proficitur, quia non illius, non peracti temporis poeta ipse est, sed temporis præsentis, ac nunc prætereuntis. Quod si Propertium tamen Ovidio fuisse natu minorem contendas, non repugnat ista mea interpretatio. Potuit enim vel major vel minor cum Ovidio jure sodalitii junctus esse ; sed fuit certe major, quinadeo, Tibullum non paucis annis anteivit, si interpretibus facultatem concedamus Romani ævi dimetiendi *pertica* illa, quam in Propertii Elegia invenerunt, quaque instructi, eum an. 713 adolescentem esse

jubent, iidem tamen imperant, ut Propertius Tibullo morem gerat, tamquam ætate provectioni, teste Ovidio, qui talia nusquam protulit, ut perspicue vides, amice lector. Immo vero Propertium majorem natu fuisse multis e locis facile evincerem; in præsentia sat erit monere Propertium in libri tertii Elegia prima sibi Græcæ Elegiæ Romam deductæ gloriam vindicare :

« Primus ego ingredior puro de fonte sacerdos,
» Itala per Graios orgia ferre choros. »

Quæ jactatio, si Tibullus prævisset eum, quænam fuisset quantique, nullus est quin videat.

Ut paucis superiora repetam, de Propertio et ejus vitæ res non magis certa est quam de Tibullo, neque versus quos legimus aliquid habent, cur illius vitæ cursus Nostrium intra præfinitum tempus cogat : deinde non videmus, cur illi quatuor Ovidii versus ad diem natalem referri debeant, quum æque tempori, quo quisque poeta vel exstiterit, vel vita cesserit congruere possint. Denique addimus, nulla ratione rta versatos esse interpretes in illis explicandis. Quod si nostra minus placet, negari non poterit tam impedito, tam obscuro argumento abstinendum esse prorsus, præsertim, quum de expungendo Tibulli disticho agatur. At in ipsa Tibulli Elegia de qua disceptatur, multa Spohnius reprehendit. Primo carpit verba lib. III, Eleg. V, 16 :

« Nec venit tardo curva senecta pede, »

Quasi ambiguitatis aliquid haberent a Tibullo alienæ. Ovidius tamen Art. Am. II, 670 :

« Jam veniet tacito curva senecta pede. »

Ut ipse Spohn. locum citando agnoscit. Confirmat itaque

hunc versum imitatione sua Ovidius. Quod ille doctus vir de *crescentibus uvis*, deque *pomis modo natis* asserit, non referam; calculis enim ratiocinari mihi visus est, idque modo minime dilucido. Ut ut est, Ovidius hunc quoque locum comprobavit. Cecinerat Tibullus, III, v, 19 :

« Quid fraudare juvat vitem crescentibus uvis,
» Et modo nata mala vellere poma manu? »

Ovidius sic Amor. lib. II, El. XIV, v. 23 :

« Quid plenam fraudas vitem crescentibus uvis?
» Pomaque crudeli vellis acerba manu?
» Sponte fluant matura sua: sine crescere nata. »

Quum paulo infra Tibullus addat loc. citat. vs. 23 :

« Elysios olim liceat cognoscere campos,
.....
» Quum mea rugosa pallebunt ora senecta,
» Et referam pueris tempora prisca senex. »

Hæc valde Spohnio offensioni sunt : « Quod sic poeta qui
» qua ætate esset jam declaraverat eo, quod se post longam
» demum annorum seriem senem fore dixerat, quasi
» id non satis sit, idem accuratius aliis verbis explicat. »

Quæ sequuntur adhuc morosioris sunt animi ; Ovidio, si Sponhium audires, licebat esse loquacissimo, quippe qui *posteritati* scriberet. Tibullus contra « Ad amicos et
» familiares scribit, qui profecto norant, quo anno natus
» esset. Numina implorat infera, ut parcere velint insonti
» et ætatem agenti, quæ a senili longe distet. Quid putas?
» Nonne ineptus fuisset, si annum natalem indicasset,
» quo notato Dii inferi quasi dinumerare possent reliquos,
» et subducta ratione intelligere eum adhuc juniorem
» esse, quam qui ad ipsos descendere deberet? »

His fere fretus et aliis ejusdem farinae argumentis, morosum ait esse eum, *qui nondum videat hæc Tibulli esse non posse*. Atqui ego morosum eum dico, qui, talibus nugis adductus, locum egregium ac poeticum Nostro abjudicat. Di-judicent cæterum quicumque poetas legere consueverunt.

Jam notavimus Petrum Crinitum, Lilius Gyraldum, Joan. Vossium nihil hic suspecti habuisse. Hieronymus Alexandrinus, in pervetusta Tibulli vita, eandem sententiam, quam nos, protulerat: *Natus vero est Hyrtio et Pansa consulibus*. Nullum offenderat hic locus, prorsus nullum, donec Jos. Scaliger, Douza et doctorum fere integer exercitus in illum truci ac minaci vultu, et stricto gladio irrumperent. Nos vero certamen non recusamus, et, deletis jam quæ ex Ovidii loco hauserant argumentis, confutatisque illis quæ contra ipsum Tibulli locum attulerant, ad alia majoris momenti progredimur, ad ea nempe quibus contendunt tempora nullo modo conciliari posse, si Tibullo annus 711 ad nascendum concedatur.

Ait Vulpius : « Vix est ut credere possim Ovidium ,
» Tibulli memoriæ studiosissimum , quum animadvertis-
» set se natalem diem vel saltem annum cum illo ha-
» bere communem , qua erat præcipue diligentia in rebus
» vel minimis , ejusmodi eventum silentio prætermis-
» sisse. »

His Spohnius addit : « Profecto probabile videtur
» Ovidium in reliqua , quæ in illo lugubri carmine con-
» spicitur , minimarum rerum cura , hanc rem non fuisse
» omissurum , quippe quæ maxime acerba et gravis esset.
» Etenim non solum poetæ studiorum socio immatura
» Tibulli juvenis mors deploranda fuisset , sed æquali ,

» qui eodem anno, quo ille natus, eundem ætatis annum
» ageret. »

Merito Heynius hoc argumentum pro levissimo habuit, ut fere omnia ejusmodi argumenta a silentio deprompta, ubi memoracionis causa nec idonea, nec necessaria fuit. Quid autem si, non nisi læsa Tibulliani loci fide, Ovidius se illius æqualem dicere potuerit? Novam hic ingredior viam, timideque sententiam enuntiaturus, precor atque iterum precor mihi veniam dent viri docti, a quorum opinione recedere nunc audeo, attentoque animo, quæ subsequuntur, legant.

Ovidius, sine ulla contestatione, anno 711 natus est, ut ipse distincte pronuntiavit Trist. IV, x, 5 :

« Editus hic ego sum ; nec non , ut tempora noris ,
» Quum cecidit fato consul uterque pari. »

Pentametro quidem Tibulli usus est, sed hexametro, et verbis et sensu, longe diverso. Neque te hæc, amice lector, mirari par est; in aperto demonstratio. *Editus sum* idem ac *natus sum* : an etiam illud Tibulli *Natalem nostri primum videre parentes*? Fortiter nego idem significare *primum Natalem* et *Editum esse*. Quid enim *Natalis primus*, nisi diei quo superiore anno aliquis natus erat, reditus? *Natalis* etiam de ipso die, quo nascimur, usurpatur sane; sed, si *primum*, *secundum*, *decimum*, etc., adjicias, nullo modo ad ipsam ortus diem referri poterit: alias *Natalis secundus* dies esset, quo iterum nasceremur, et toties nasceremur quoties natalis numerandus esset novus. Quum apud scriptorem legimus, alicui celebratum esse natalem trigesimum vel quadragesimum, inde merito concludimus, illum tunc fuisse triginta annos vel quadraginta natum, qui tamen

unum annum supra triginta vel quadraginta numeraret. Ut hæc Tibulliani loci interpretatio sana dici posset, ipse Ovidius nobis favet, Heroid. XV, vers. 61; quippe qui dixerit :

« Sex mihi natales ierant, quum lecta parentis
» Ante diem lacrimas ossa bibere meas. »

Ubi interpretes, quod sciam, omnes, adscripsere *septimum vix annum attigerat*, quibus sextus intelligendus fuisset, si de die ageretur, quo Sappho nata. Hinc sequitur, parentes Tibulli tunc *primum* vidisse *natalem*, quum ipse jam annum unum degisset; et hoc in an. U. C. 711 incidit; ita ut necessario noster poeta, præcedente anno, id est 710, natus fuerit. Quæ res, si ita se habet, potuit æque ineunte ac exeunte an. 710 nasci poeta; quin adeo kalend. April. editus esse videtur, si accurate diei annum reditum in pentametro notavit, ut, nullo contra faciente, facile ei integrum annum ætati annumerandum largiamur.

Nunc intelligis, amice lector, cur non se ejusdem anni ac Tibullum esse jactaverit Ovidius, et causam habes, cur se juniorem prædicet alibi. Etsi, ut concesserim Vulpio et Spohnio, non probabile est ab illo esse prætermisum se cum Tibullo natalem diem, vel saltem annum, habuisse communem, sese tamen, mea interpretatione, Tibulli studiosissimum præbuit: quippe qui, licet integro anno esset minor, nihilominus ad ætatem declarandam eodem usus sit versu; immutatis tantum in priore distichi parte iis quæ diversa erant, et sic innuens se, juniorem Tibullo, tunc editum esse, quum illius parentes jam primum natalem celebrarent. Ovidius admirationem qua Tibullum prosequabatur manifesto hic professus est, quum, salva rerum fide, nihil

solemnius tamen , quo diem insigniret annumve, excogitavit, quam ut modo quocumque se ipse illi comitem daret, illiusque verbis ad accuratiorem notitiam uteretur. Hæc sunt, quæ me impulerunt, ut Tibulli ann. natalitium 710 Urb. cond. esse crederem, nullo damno carminum quæ nunc exstant, nulloque scalpro in antiquas ac venustas Poetæ elegias adhibito. Quod si forte nimis audaculus videar, mihiq; invideant viri docti, quod parvulum illum annum inde lucratus sim, huic exiguo temporis spatio renuntiare non recuso, remque ad annum 711 reducam, si jubent: neque hoc quidquam in poetæ vita erit, quod nos offendere poterit.

Confusionem in multis rebus esse aiunt, si vitæ cursum ab anno 711 ad 735 vel 736 definias; ita ut Tibullus, annos XXIV vel XXV natus, interierit. Janus quidem Douza, Vulpus et Vossius, quibus accedit Spohn. sibi demonstrare videntur Tibullum, si illo anno natus fuisset, juvenem quatuordecim, ad summum quindecim annorum, bello Aquitanico strenuum et fortem militem, non sine gloria pugnasse; quippe qui lib. I, El. VII, vs. 9, scripsit ad Messalam:

« Non sine me est tibi partus honos : Tarbella Pyrene

» Testis, et Oceani litora Santonici;

» Testis Arar, Rhodanusque celer, magnusque Garumna. »

Quomodo autem puerum quatuordecim annorum esse cogunt nostrum poetam? Falsa annorum computatione. Nam, qui natalem paulo ante, secundum æram Varronis an. U. C. 711 tribuerant, nunc Catonianam ratiocinandi viam incunt, qua Messalæ de Gallia triumphum duobus integris annis citius vero ponant. Qui tamen, si Catonem sequendi eos desiderium teneret, æqua lege Tibulli natales ad annum

709 referre debuissent. Sin vero minus, etiam in hoc loco Varroni illos adhærere par erat, secundum quem notat ipse Heynius; Messala triumphum egit anno Varroniano 727. Hi quoque omnia subvertunt, qui, ut fecit Ayrmanus, bellum Aquitanicum anno 724 adscribunt, triumphum vero inde secutum tribus annis differunt. Intercidisse videtur Asiatica expeditio, ut apud ipsum Tibullum videre est, lib. I, Eleg. VII; non ita tamen ut necessario dicas Messalam, antequam in Ægyptum proficisceretur, triumphum nondum egisse. Historiarum scriptores hanc rem in incerto relinquunt; et Tibullus, qui Elegia illa natalem celebrat, de triumpho meminit fortasse jam peracto, loco citat. vs. 5 :

« Novos pubes Romana triumphos
» Vidit..... »

Et vs. 7 :

» te victrices lauros, Messala, gerentem
» Portabat niveis currus eburnus equis. »

Ubi vero ad Cydnum convertitur poeta, et novas res commemorat, de triumpho jam silet, qui forte antea habitus erat. At hunc post Asiaticam expeditionem differamus et nos; minime tribus opus est annis; hos quoque interpone: nihilominus nostra ratione Tibullus, sedecim annorum juvenis, quo tempore ætatis Romani plerumque prima stipendia faciebant, Messalam comitatus est. Quinadeo, septemdecim annos natus, huic bello interfuit ¹.

Verum enimvero aliud admovent ejusdem momenti argumentum, et Glyceram sibi vadem sumunt, quæ apud Horatium, lib. I, Od. XXXIII, Tibullum domo excludit,

¹ Si, quod vero similis est, opinaris Messalam paulo post victoriam, vel post utramque expeditionem triumphasse.

tanquam ætate provectionem, et juniori favet, licet ille duodecimum ageret annum, adeo ut necessario Glycera fasciis involutum adamaverit puerum. Hanc odam enim ante Actiacam pugnam, quam in an. 723 incidisse liquet, conditam esse volunt, licet Heynius ipse notet; « Esse » tamen hoc argumentum adeo validum non videtur, » quum odas Horatii non secundum tempus, quo quæque » scripta est, collocatas esse constet. » Neque Spohn. multum huic argumento tribuit. Ego vero suspicor Horatium ea non ante annum 734 cecinisse, tunc præcipue, quum Neæra, quæ, in ea sententia, eadem est quæ Glycera, sævitiam in Tibullum exerceret suam; et ipsa hæc Neæra, nulla alia erat quam Delia nupta, ut optime subodoratus est Spohn. Infra ostendemus Tibullum ad hoc usque tempus amore in Deliam arsisse: agebat tunc, nostra sententia, ætatis annum vigesimum quintum et fieri potuit, nullo sinceri eloquendi generis detrimento, ut *junior*, id est, adolescens *læsa* prænituerit *fide*, non quia *junior*, non quia Tibullus provectionis erat ætatis, quod perquam ridiculu misset; sed casu factum fortasse, ut rivalis nondum idem ætatis ageret, et fortasse contemptui dictum quod Horatius cecinerat. Hic, nullus dubito, familiaritate Tibulli usus, sæpe sæpius adfuerat ejus querimoniis, inter quas certo has etiam proferebat: se indigne ferre, quod adolescens, quod puer fere lactens, vix pueritiæ fines egressus, nunc ipsius puella frueretur, quæ *læsa fide*, pristinique amoris oblita, Tibullum juvenem, ac flore ætatis insignem negligeret. Certo hæc interpretatio nihil habet quod grammaticæ rationi repugnet. Possis tamen cum Dacerio statuere accipiendam esse vocem illam, ita ut *junior* dicatur, qui

ultimo loco sese puellæ amoris obtulerit, qui Tibullum, pristinum amatorem, de sede dejecerit.

Horatium alio adhuc modo sibi opem laturum vocant, qui Tibullum aliquot annis onerare volunt. Douza omnino negat illum qui anno 689 natus, si viginti annis major fuisset quam Tibullus, unquam dixisse Epist. I, IV, 1 :

« Albi, nostrorum sermonum candide judex. »

Et Heynius : « Verisimilius itaque est æqualem Horatii » Tibullum fuisse. Emunctæ naris hominem, qualis erat » Horatius, jam octo lustris vivendo exactis, scripta sua » accuratissime elucubrata, homini adolescenti, viginti » duobus annis ipso juniore, castiganda committere, jure » ac merito puduisset. » Sed quis unquam *castiganda* dixit ? De judicio agitur, non de castigatione. Quis unquam sanus poeta talem judicem recusaret ? quis elegantissimi scriptoris sententiam rejiceret, juvenilem ætatem causatus, quæ tamen aptissima carminibus ? Denique, quis Horatium cultissimum Romanorum, impediet quominus Tibullo, pariter egregio poetæ, meritam tribuat laudem, eamque, qua comitate erat, etiam supra veri fines extollat ? Perquam absurdæ sunt hujusmodi subtilitates, quod Spohnius quoque intelligere videtur. « Nihil amplius tamen ei tribui potest, quam parum probabile esse Horatium amico et familiari atque *sermonum judice* usum esse, qui circiter unius et viginti annorum spatio junior esset. » Mihi vero secus videtur : exempla non desunt; neque opinor nostris diebus ullum ætate proveciorem poetam illustris *Casimir Delavigne* judicium recusaturum, licet eum pluribus præcedat annis.

Ecce jam aliud quidpiam afferentes recurrunt. Nam Ovidius, Trist. II, vs. 464, ad Augustum scripsit

« legiturque Tibullus,
« et jam te principe notus erat. »

Quî fieri potest, exclamant, ut poeta anno 711 natus, anno U. C. 727 jam notus esset. Hoc enim Octavianus princeps salutatus. Nonne sibi, prætexta nondum posita, carminibus compositis gloriam quæsit? Mira sane consecutio, quæ nos in fugam verteret, nisi, ipsa facti mentione foret manifestum, Ovidio, aliquid hic proferri, quod præter solitum accidisset; aliter non video, cur de hac re meminisset, quod certo minus fecisset, si Tibullus annum expectasset trigesimum, antequam Musas coleret. Cui bono, quæso, voce *jam* usus est, nisi ut declararet illum, admodum adhuc juvenem, pulchre cecinisse, atque omnibus admirationi fuisse. At annos nunc ipsos numerare libet. Nostra ratione decimum octavum agebat ille; illorum vero ratione, qui 711 pro natalitio agnoscunt, decimum septimum. Id ætatis pariter erat magnus Galliarum poeta, *Voltaire*, quum *jam notus* epicum carmen condidit. Idem ætatis fere erat ille, quem paucis abhinc lineolis nominavi, quum sublimibus odorum numeris patriæ clades deflevit, nostrosque milites celebravit, qui, licet occisi, truci adhuc vultu eum pavorem injiciebant hostibus, ut ne victores quidem illos intueri auderent. De stultissima lectione *natus*, quam nemo hoc loco defendit, omnino tacendum existimo.

Quæcumque nobis impedimento erant jam longe removen-
tur. Restat tamen, ut illos insulsitatis arguamus, qui
Tibullum jubent ante an. 711 nasci, eumque ad an. 690

usque retro trahunt; quorum rationibus anno demum trigesimo tertio prima stipendia fecit, vel, si annum 695 eligas pro natalitio, nulli ante octavum et vigesimum annum interfuit expeditioni; quin adeo, ut hæc evincas, opus erit, ut nulla certa fide confirmatam suppositionem sequaris, nempe interfuisse Nostrum jam Actiacæ pugnæ, ut volunt quidam; cui, si minus interfuit, non ante annum trigesimum et sextum stipendia meruit prima. Idem obtinet, licet minus absurde, si Tibullum an. 700 vel 705 cum Ayrmano procreare velis.

Domitii Marsi epitaphium Tibulli quoque interpretum rationibus aliquid turbationis adtulit :

« Te quoque Virgilio comitem, non æqua, Tibulle,
» Mors JUVENEM campos misit ad Elysios. »

Juvenem? quomodo *juvenem*, quem annis onerarunt, ausus est Domitius Marsus hoc loco dicere! Ad Servii ergo Tullii leges confugiunt, e quibus *juniores* appellabantur, qui annum ætatis XLVI nondum excesserant. Num etiam puellis in amatore deligendo hac politica divisione utendum erat? ut ego opinor, ne poetis quidem. Horatius nobis in promptu erit. Hic aperte testatur æternas naturæ leges etiam Romæ præcipuum obtinuisse locum, utpote qui ipse de se dicat, Od. II, IV, 22 :

..... Fuge suspicari
Cajus octavum trepidavit ætas
Claudere lustrum.

Vulgari sermonis usu *juvenes* dicebantur, qui revera juvenes: non eodem modo loquitur poeta, quo magistratus, qui ad arma capessenda provocat. Neque concesserim Domitium Marsum id simpliciter eo indicasse, Tibullum tempore, quo nondum expectari potuerit, ereptum esse; quod, si

illi in animo fuisset, facile potuisset exprimere. *Juvenem* dicit Nostrum; et Hieronymus Alexandrinus interpretatur, « *obiit adolescens.* » Contra Heynius Sallustium memorat, qui C. Cæsarem triginta sex annos natum, quum summi pontificatus apicem peteret *adolecentem* vocare non dubitavit. Sed quid ad rem? Idem fecit, quod in dies adhuc vidimus: nam simul ac quemdam comperimus munus sibi vindicantem quod provectoris ætatis plerumque viris tribuitur, eadem fere locutione utimur, *adolecentemque* eundem declaramus, quem fortasse ut seniore irrideremus, si amor indulgeret, more juvenum: nam illius respectu tantum *adolescens* est, quod adhuc immaturus petit ac ambit, quodque plerumque senioribus tantum, vel lege, vel consuetudine conceditur. Multum autem abest, ut *juvenis* vulgari sermonis usu idem dicatur, vel etiam *adolescens*. Restat adhuc, ut de alio referam argumento, quod Spohn. suppeditat, nempe « quod Tibullus e Douzæ ratione annum ætatis agens XLV obiisset; quæ quidem ætas provector videtur, quam ut Tibullus Virgilio, LI annos nato, itaque sex tantum modo annorum spatio seniori, non *æqua* morte juvenis additus comes dici potuisset. » Huic tamen interpretationi non nimium tribuam fidei, quippe quæ etiam aliorum trahi possit.

In hac disquisitione, argumentis ex Carmine IV, I, sumptis omnino abstinui, utpote quod a tenebrione quodam profectum sit. Sibi habeat ille versum 189, lib. IV, carm. I:

« Nunc desiderium superest; nam cura novatur. »

Et ibid, vs. 185 :

« Cui fuerant flavi ditantes ordine sulci; »

Suaque faciat argumenta inde nata, quæ Tibullum jam

urbis conditæ anno 713 adultum esse volunt. Perspicua sunt quæ docuimus, nitunturque ita validis rationibus, ut etiamnum iterare assertionem ausim, quæ Tibullum an. 710 nascentem nobis ostendit.

Cæterum equestri ordine ortus est, sed parentes ignorantur; ignoratur quoque prænomen, neque de patria satis constat. Sed ut merito notat Bachius, conjicere licet eum rure primam pueritiam exegisse, ex Eleg. x, lib. I, 15 :

« Sed patrii servate Lares; aluistis et iidem

» Cursarem vestros quum tener ante pedes. »

Et si, ut aiunt, opes pro parte, Principis gratia, recuperavit, non multum a vero recedere videntur, qui eum locum poetæ pro natali assignant, ubi Latinorum olim opidum, Pedum nomine exstitit, medium inter Tibur et Præneste. Nam Horatius Epist. lib. I, IV, 2 :

« Quid nunc te dicam facere in regione Pedana ? »

Sed hoc mera conjectura est, non satis firma ratione fulta, quæ tamen non parum verisimilitudinis inde lucratur, quod sub finem vitæ, paternas sedes adhuc possidebat Tibullus, ut ex elegia de Nemeseos avaritia patet : « *Sedes jubeat si vendere avitas.* » Poeta, cujus opes imminutæ erant, non plura videtur retinuisse prædia; et si illud in regione Pedana habuerit; si avitæ sedes dominum nondum mutarint, lubenter dixerim Albium nostrum ex hac Latinorum prisca regione oriundum esse.

§. II. *De puellis quas amavit Poeta.*

Si quæ supra diximus placuerint, duo erunt omnino, quæ manifesto e Tibulli carminibus eminere dicentur : nempe illi tunc *natalem* celebratum fuisse *primum*, quum *cecidit fato*

Consul uterque pari; et hoc insuper, interfuisse poetam nostrum bello Aquitanico; deinde Messalæ ad aliam expeditionem accinctum, et comitem morbo oppressum, Corcyræ remansisse. Verum multa sunt præterea quæ facile aliunde haurire possis; et te jam monuimus id successu maxime prospero ab illustri Spohnio factum esse; qui eruditus vir nihil non fecit, ut nostri poetæ vitam per varias rationes illustraret, diligenter carmina legendo, atque inter se componendo. Non tamen in omnibus eandem sententiam amplexi sequimur; quæ res, ut jam dixi, me impulit, ut novam disserendi viam ingrederer.

At nunc jam in eo sumus, ut indagemus quot puellas amaverit Tibullus, quæ et quales fuerint, quo ordine et quo tempore eas amore prosecutus sit; nam in hoc quoque dissentiunt editores.

Quatuor omnino in carminibus comparent: Delia, quæ in libro primo celebratur; Nemesis, cujus est secundus; Neæra, quæ tertium habet; deniquè Sulpicia, quæ, una cum Cerintho, minora carmina libri quarti et secundam libri secundi Elegiam tenet. Horatius insuper de Glyceræ quadam meminit, lib. I, od. XXXIII:

« Albi, ne doleas plus nimio, memor

» Immitis Glyceræ: neu miserabiles

» Decantes elegos. »

Hinc sequitur, ut Albio nostro quinque etiam puellas largiri possis. Nos vero sententiam, quam in argumentis declaravimus, demonstratione censemus fulciendam: dicimus nempe, Tibullo duas omnino fuisse puellas; Neæramque et Glyceram nihil esse aliud quam ficta nomina illius, quæ Delia in primo libro vocatur. Quod ad Sulpi-

ciam attinet, jam dudum apud omnes constat eam non a Tibullo, sed ab ejus quodam amico adamatam fuisse, ita ut poeta carmina ad hunc ignem celebrandum suppeditaverit.

Plerumque argumentis ab illustri Spohnio prolatis utar, licet in ordinandis elegiis multum ab eo recedam; prævit enim ille meam sententiam. Non tamen dixerim Tibullum, per omnem vitæ cursum, duabus tantum puellis usum esse : ipse obloqueretur, Eleg. I, v, 39;

« Sæpe aliam tenui... »

Ex quo patet indulgisse interdum variis voluptatibus poetam nostrum. Id solum assero, nullas amore prosecutum esse præter Deliam et Nemesin; nullasque alias carminibus celebrasse. Id etiam contendo, fictitia fuisse et hæc nomina, quibus addas Phrynen; cui appellationi manifesto sublatet Nemesis, in eadem elegia decantata.

Nunc auquiramus, quænam fuerit Delia illa, quæ Tibulli prior fuit puella, et de qua Ovidius, Amor. III, IX, 53 :

« Nemesisque, priorque. »

Hoc enim loco manifeste patet hanc Deliam ordine temporis ante Nemesin, neque eandem cum illa fuisse, ut quidam interpretes, magnam animi levitatem professi, voluerant. Legimus, Am. III, Eleg, IX, 53 :

- » Cumque tuis sua junxerant Nemesisque, priorque
- » Oscula; nec solos destituere rogos.
- » Delia discedens : Felicius, inquit, amata
- » Sum tibi : vixisti, dum tuus ignis eram.
- » Cui Nemesis, Quid ais? tibi sint mea damna dolori?
- » Me tenuit moriens deficiente manu. »

Et paulo supra, vs. loc. cit. 31, idem Ovidius cecinerat :

« Sic Nemesis longum , sic Delia nomen habebunt ;
 » Altera , cura recens ; altera , primus amor. »

Ita nihil superest dubii Tibullo duas præcipue dilectas fuisse, quarum prior Delia , altera vero Nemesis. Reliquas autem vel minoris fecit , vel saltem iisdem , Delia nempe vel Nemesei , alia nomina tribuit.

Delia ipsum nomen fictitium fuisse claris verbis nos edocet Apuleius : ait enim ; « Eadem opera accusent Catullum , quod Lesbiam pro Clodia nominarit ; et Propertium , quod Cynthiam dicat , Hostiam dissimulet ; et Tibullum , quod ei sit *Plania* in animo , Delia in versu. » *Plania* itaque verum Delia nomen erat ; sed in hoc quoque multum variant libri et interpretes , ut jam ad lib. I , El. I , vs. 57 notavimus. Apud Hieronymum Alexandrinum in edit. Huschkii legimus : « Tibullus , qui ad Deliam elegiaco metro scripsit. Sic enim , quæ nomine vero Plantia vocatur , hoc isto ficto nomine , ac non suo appellavit. » Spohn. existimat errori typographorum deberi , quod apud Brouckusium exscriptum est , Plantiam legi in codice Fulvii Ursini , teste Scipione Gentili. Idem Spohn. notat : « Neque tamen negligendum est Plancia nomen placuisse Petro Crinito , lib. III , de Poet. latin. Præterea vero Casaubonus , p. 133 , conjicit Flaviam eam appellatam fuisse , quod a Colvio probatum est , uti refert Brouckusius , et ab Elmenhorstio editum , p. 279. Idem Colvius *Plancam* suspicatus est , quod nomen Ayrmanno placuisse Heynius perhibet. » Hæc præfatus , declarat Spohn. se in vulgata *Plania* lectione acquiescere , donec e novis codicum copiis aliud nomen magis fuerit comprobatum. Nos idem facimus cum Pricæo et Brouckhu-

sio. Codices Rom. et Flor. etiam conspirant. Sed quod, mea sententia, litem omnino dirimit, Lapides a librariorum errore immunes, firmis ac æternis literis, *Plania* nomen servant, ut mere Romanum; quæ causa fuit cur exclamaret Brouckhusius: « Esto igitur *Plania* nomen » Romanum; sed sic ut *Delia* datum fuerit, vel a domina, » vel a patrono: erat enim libertinæ conditionis. » Nos vero videamus quomodo hanc in genuinum statum revocare possimus, triste Brouckhusii iudicium effugientes, aliorumque, qui, non pauci numero, puellam ab ingenuitate arcent. Omnes in hoc anteivit Turnebus, *Advers.* I, XXIX, c. 31, p. 1074: « Honestæ et ingenuæ matronæ » vittatæ et stolatæ erant; non item libertinæ, ut hinc » suspicer amicam Tibulli libertinam esse. Nam in libertinis non vindicabantur Veneris furta, ac ex eo ordine » multæ meretrices erant. »

Quod vero Turnebus suspicatus erat, alii pro certo edixere, ut Heynius, *Præfat.* pag. 64, in *Obs.* pag. 150; Wunderlich. pag. 81; Bachius, pag. 35 et 72; H. Vossius, pag. 10. Solus, quod sciam, Ayrmannus ante Spohonium *Delia* partes suscepit. Heynius Ayrmannum confutare noluit, remque verbis nimium superbis confecit, *temere contra id pugnante Ayrmanno*. Quibus argumentis usus sit Ayrmann. prorsus ignoro; nam, licet nihil non fecerim, ut opusculum quod an. 1719, Wittembergæ, de Vita Tibulli edidit, mihi inspicere liceret, tamen illud non assecutus sum. Nullus enim bibliopola mandata mea de hac re perficere potuit, etsi maximam adhiberet diligentiam. Comperio nunc, ex ipsis Spohuii verbis, eum non felicius in hac re versatum fuisse, quippe qui dicat: « Quum vero

- » neque ex ipso auctoris libello, quem nondum vidimus,
- » neque ex alio quoquam ejus argumenta cognoverimus,
- » nova jam sunt nobis quærenda. »

Tibullus ipse adeundus est; nam nituntur plerumque interpretes loco qui apud eum lib. I, Eleg. VI, vs. 67, occurrit :

- « Sit modo casta doce, quamvis non vitta ligatos
- » Impediat crines, nec stola longa pedes. »

Nunc alios quosdam Ovidii versus inducamus, ut inde illius formulæ sensum et nexum explicemus.

Ait, Art. Am. I, vs. 31 :

- « Este procul vittæ tennes, insigne pudoris;
- » Quæque tegis medios, instita longa, pedes!
- » Nos Venerem tutam, concessaque furta canemus,
- » Inque meo nullum carmine crimen erit. »

Idem, Trist. lib. II, Eleg. Unic. vs. 245 ad Augustum :

- » Neve quibus scribam possis dubitare : libellus
- » Quatuor hos versus e tribus unus habet.
- » Este procul, etc..... »

Et subinde pergit hoc modo :

- « Ecquid ab hac omnes rigide submovimus arte,
- » Quæ stola contingi vittaque sumta vetat ?
- » At matrona potest, etc..... »

Et vs. 255, addit :

- « Nil igitur matrona legat..... »

Spohn. tertium adhuc locum laudat, depromptum ex Epist. ex Ponto, lib. III, ep. III, vs. 49, ubi, ad Amorem Deum conversus :

- « Scis tamen.....
- » Non me legitimos sollicitasse toros.

- » Scripsimus hæc istis quarum nec vitta pudicos
 » Contingit crines, nec stola longa pedes.
 » Dic, precor, ecquando didicisti fallere nuptas? »

Nullus sanus inficiari poterit apud Ovidium istis verbis designari matronas pudicas et honestas; an etiam apud Tibullum? Primum, ipsa si conferas loca, non tanta intercedit similitudo, ut necessario dicas Tibulli distichon Ovidio, quum hæc scriberet, ob oculos fuisse. Spohn. cui hanc observationem acceptam refero, addit utrique eandem vestitus speciem indicandam fuisse, ita ut *vittam et stolam longam* nominare debuerit uterque, æque ac *crines et pedes*. Cæterum, nulla similitudo adest. Sequitur Tibulli distichon aliorum facile trahi posse. Spohn. opinatur de Vestalibus agi, quæ, æque ac matronæ, stolis ac vittis insignes, Delix opponi possunt hoc loco, ubi de pudicitia et castitate maxime sermo est: itidem fecit Bauer, qui existimat poetam monere ut amica se caste gerat, licet Vestalibus non sit adnumeranda. Quis enim, dummodo mentis compos sit, puellæ suæ statum libertinum objiciat. Sic locum interpretatur: « Fac modo, cara mater, ut filia » minus peccet, quamvis non nimis pudica sit; atque ut » minus saltem aliorum amore captetur, etiamsi castos » matronæ pudicæ, virginisve Vestalis mores non imitentur. » Parum apte, opinor, diceret: « Doceas filiam pudicam esse, et minus peccare, quamquam libertina sit, » et nescio an parum conveniret, ac deceret ipsum, ut nobiliore loco natum, facta ejus rei mentio. Mireris enim poetam, qui amicam et dilectissimam amicæ matrem admoneat humilioris sortis, et inferioris loci quo sint natæ.

Alia insuper attulit Spohn. eaque adhuc majoris mo-

menti. Locum ipsum transcribam, æ forte referendo aliquid illi ponderis demam.

« Neque vero illud animadvertisse videntur interpretes,
 » Tibullum de præsentī futuraque puellæ vita loqui, *quam-*
 » *vis non vitta ligatos impediāt crines, nec stola longa*
 » *pedes* dicentem. Si ista quam inesse volunt, horum
 » verborum inesset vis ac significatio, potuisset Tibullus
 » antea, quum illa adhuc puella esset, hoc dicere; saltem
 » per verborum significationem hoc liceret. Eo autem
 » tempore, quo dixit, ne hæc quidem illam explicationem
 » admittit, alioquin diceret etiamnum eam libertinam
 » esse, atque illa sorte et conditione uti. Non potuit au-
 » tem hoc dicere, quum illa jam esset uxor *divitis viri*,
 » manusque *gemmis signoque* haberet ornatas, id est an-
 » nulis qui sculpta imagine et gemmis essent conspicui.
 » Inde minus etiam quam antea convenire videtur ista
 » explicatio: *castam esse doceas, quamvis non sit honesta*
 » *matrona, sed libertina*. Si fuit libertinæ originis,
 » saltem ex hoc loco id doceri nequit, quod etiam Tur-
 » nebus probe sensisse videtur, quippe qui se *suspiciari*
 » tantum declaraverit. Quod si quis ex illis manuum or-
 » namentis aliisque rebus colligat Deliam, neque condi-
 » tionis libertinæ fuisse illo tempore, neque omnino ori-
 » ginis; is alteram illarum explicationum e qua Tibullus
 » optasse putatur, ut mater castam esse doceat, quamvis
 » Vestalium virginum pudicitiam non imitetur, præferat
 » necesse est alteri quæ hæc est: doceas modo castam esse,
 » etsi nunquam castissimarum matronarum mores habi-
 » tumque velit imitari. »

Hæc Spohnius, quibus addam Næaræ res easdem esse,

quam Deliæ, ut infra ostendemus, unde sequitur Neæram, si ingenua fuit, Deliæ quoque genuinum statum servare. At de Neæra nihil dubii adesse manifestum est ipsis Tibulli versibus.

Verum enimvero ad Deliam revertendum est. Hæc in Tibulli Elegiis libri primi, I, II, III, V, VI, comparet; et lubenter crediderim decimam ejusdem libri hoc referri pariter, ac tertium decimum quarti libri carmen: optime enim hoc modo cum poetæ vita conciliantur. Scimus ex Ovidii Am. lib. III, El. IX, Deliam Tibulli primum fuisse amorem. Adamavit eam itaque juvenili ætate florens, ut ait Spohn. Quod ad me attinet, opinor illum anno ætatis fere decimo septimo, vel decimo octavo, e Gallia reversum, amore in Deliam captum fuisse. Sed jam novum instabat iter novusque belli labor. Messala qui vix Gallos subegerat, Ægyptios nunc aggressurus, et Italia cum classe profecturus, Tibullum etiam comitem ac clientem sibi sumserat. At ille, amoris deditus, bellicas nunc artes detestatus, tunc carm. X, lib. I, ratione temporis primum, exclamatione vehementissima et animi maxima perturbatione edidit:

« Quis fuit horrendos primus qui protulit enses?

» Quam ferus, et vere ferreus ille fuit! »

Tibullus ille, qui nuper bellator, Gallos devicerat, nunc, puellam in deliciis habens, id tantum curat ut se illius amoris servet incolumem, ibid. 14:

» Nunc ad bella trahor, et jam quis forsitan hostis

» Hæc in nostro tela gerit latere. »

Deliæ nomen, licet in hac Elegia non occurrat manifesto, in id tempus incidit, quo Tibullus illam deperiit. Nam

duabus tantum expeditionibus interfuit, Gallicæ nempe et Ægyptiacæ; neque huic ad finem usque, utpote qui valetudine impeditus, Corcyræ remanserit. Ipse ait I, III, 3:

« Me tenet ignotis ægrum Phœacia terris. »

Utram nunc eligas expeditionem de qua imminente talia caneret ille, in Deliaë amorem incidat necesse est; nam fuit hæc poetæ primus amor, cujus illecebris, post susceptam iterum militiam, adhuc tenebatur. Nam ipse, I, III, 9:

« Delia non usquam est quæ me quam mitteret urbe,
» Dicitur ante omnes consuluisse deos. »

In Eleg. x, lib. I, de qua hic agimus, iter illi jam ob oculos versabatur, et hanc novam expeditionem detestabatur, non animi prava ac imbelli indole; fortiter enim sese gesserat in Gallia; sed vinculis mutui amoris a cæde et præliis avocari videbatur, etsi in Elegia de puella tacet. Hinc sequitur decimam Elegiam ordine primam esse, et ad Planiam, vel potius ob Planiam, scriptam fuisse, quæ jam in *animo* erat, nondum *in versu*, ut Apuleii verbis utar.

Proficiscitur tamen Tibullus, et, morbo oppressus, tertiam libri primi Elegiam scribit: nunc primum Deliaë nomen comparet, et fictum quidem. Ex ipsis quas memorat rebus cognoscimus poetæ amorem prospere successisse, antequam Roma discederet. Ibi nempe, 23 sqq.

« Quid tua nunc Isis mihi, Delia? quid mihi prosunt,
» Illa tua toties æra repulsa manu?
» Quidve, pie dum sacra colis, pureque lavari
» Te, memini, et puro secubuisse toro? »

Inter ægritudinis sollicitudines nihil antiquius habet, quam ut, mox refectus, Romam repetat. Ibid. 89:

« Tunc veniam subito, nec quinquam nuntiet ante:
» Sed videar cælo missus adesse tibi. »

Et bello redux composuit, mea sententia, illud carmen quod nunc in fronte libri legitur (I, I,) : in hoc quoque bellum abominatur; vs. 57 :

« Non ego laudari curo, mea Delia; tecum

» Dummodo sim, quæso, segnis inersque vocer. »

Ad idem tempus carmen XIII libri quarti referendum; idem ruris amor, idem eminet gloriæ contemptus; ibi scilicet, vs. 7 sq. :

« procul absit gloria vulgi,

» Qui sapit, in tacito gaudeat ille sinu. »

Et paulo infra vs. 9 :

« Sic ego secretis possim bene vivere silvis. »

Hæc sunt carmina, quæ Tibullus tunc cecinit, quum maxima felicitate uteretur, atque puella sine æmulo frueretur eaque adhuc innupta et virgine, ut e tota Elegiarum ratione intelligitur. Delia etiam in Elegia secunda, in quinta et in sexta nominatur; sed modo longe diverso: Tibullus ipse testatur fuisse eam alius cujuspiam uxorem, lib. I, Eleg. II, vs. 43 :

« Nec tamen huic credet conjux tuus..... »

Ibid. vers. 57 :

« Ille nihil poterit de nobis credere cuiquam,

» Non sibi, si in molli viderit ipse toro. »

Ejusdem libri, Eleg. VI, vs. 8 :

« Sic etiam de me pernegat usque viro. »

Ibid. vers. 29 :

« Non ego te læsi prudens..... »

Et vers. 33 :

« Quid tenera tibi conjuge opus.... »

In quinta Elegia ejusdem libri, vs. 48, imprecatur Lenæ, cui

infortunii causam tribuit ; denique in idem tempus carmen decimum quartum libri quarti refero , ubi surdas sibi aures esse vellet , ne malum de puella rumorem reciperent.

Quî fit tamen ut puella illa quæ nuper omnis Tibullo adhærebat , subito alterius uxor memoretur , nulla interposita transitione , nullis querimoniis a poeta editis ? Quî fit ut illa nihil curet , nisi ut more libidinoso novum decipiat maritum ? Evanuitne ille exquisitus amor ? an ille qui amicam puro ac flagrante deperibat igne , tam subita mutatione , ea tantum pro pellice usus est ; neque alienas nuptias deslevit , antequam perficerentur ? Hoc ut concesserim , nullo modo adduci possum. Spohnium audiamus mecum sentientem.

« Quæ ad virginem scripta sunt , omnia dulce , suave et
 » mite produnt ingenium , amorem produnt flagrantissimum , talemque cujus causa poeta gloriam et honores
 » posset aspernari. . . . Nihil in iis lasciviæ , nihil in
 » temperatæ libidinis ; plura autem tenerrimi sensus indicia deprehenduntur. Agrorum solitudinem vitæque
 » rusticæ umbram , cujus laudibus referta sunt omnia ,
 » sibi quam maxime exoptat , in qua cum Plania felix et
 » beatus vivere possit. Illam vero puellam in hisce carminibus celebrat , non tanquam primam modo , sed
 » unam , quam amet , quam possit amare , et ad mortem
 » usque amaturus sit. In reliquis autem , quæ ad nuptam
 » data sunt , lene illud et suave ingenium , tranquillum ,
 » mite et sedatum dicendi genus , vitæ rusticæ desiderium
 » prope nusquam conspicitur , nisi quando ad priorum
 » temporum memoriam relabitur , ut lib. I , El. v , 9-36 ; II ,
 » 67-80. Sed florens , pictum et expolitum genus ora-

» tionis furtivos et illicitos amores adumbrat , elatum et
 » irascentem ostendit. Variis animi affectibus agitatus ,
 » inter minas et preces modo incitatus , modo lenius Pla-
 » niam permovere studet , ut maritum fallat. Ubique non
 » solum hilare, sed leve etiam vivendi genus et sentiendi,
 » petulans adeo et lascivum fruendi potius quam amandi
 » studiosum , potest animadverti. Quid multa? illic amave-
 » rat , hic concupiscit ; quæ quomodo differant conspi-
 » cum est. »

Tanta ærum commutatio non aliter fieri potuit, quam
 si concedas medium præterlapsum fuisse tempus satis lon-
 gum, quod etiam Spohn. declaravit : « Num probabile
 » putarunt Tibullum , qui tanto desiderio tantaque ve-
 » hementia Planiam amabat , ne versiculum quidem fe-
 » cisse , ut mœrorem ex infelicissimo amore conceptum
 » declararet? Ferreus fuisset Tibullus, planeque a se de-
 » fecisset , si Planiam flectere ac permovere, si ad pristi-
 » nam benevolentiam, amicitiam, fidem eam revocare ne
 » tentare quidem voluisset. Potuisse enim Tibullum facere
 » ista omnia, nemo sanus negabit ; ac si verbis opus esset ,
 » ne ad carmina libri tertii provocem , Horatius testaretur
 » periisse multa carmina quibus Næram celebravit ; alia
 » quibus perfidiam Glyceræ defleverit, nonnulli sumserunt.
 » De carminibus quibus Planiam , omnium maxime ama-
 » tam , sibi ereptam deplorarit, nemo monuit. »

Huic lacunæ ut medeamur, ad Næram transeamus. In-
 terpretes sese in explicando nomine exercuerunt. Vulpius
 hoc a Græcis verbis νέος et ἄνω derivat ; Vossius in præ-
 fatione putat apud Virgilium , Eclog. III, vs. 3, et Horat.
 Epod. XV, vs. 11, eo servas aut libertas Græcæ originis

indicari. Bachius autem præfat. XXXVIII annotavit, *Nearæ* nomen jam apud antiquissimos in usu fuisse; et eo usus est Homerus, *Odyss. lib. XII, vs. 133*:

« . . . Θεαὶ δὲ ἐπιποιμένες εἰσιν .

» Νύμφαι εὐπλόκαμοι, Φαίδουσά τε Λαμπετή τε

» Ἄς τέκεν Ἥλιω Ὑπερίονι δια Νέαιρα. »

Inter primarias Lemni mulieres numeratur *Neara*, Valerio Flacco, lib. II, vers. 141; cujus *Nearæ* faciem induerat Fama, ab irata Venere missa, ut Lemniadas ageret in furorem parricidiale. Brouckhusius, hisce exemplis fultus, pronuntiat: « Est enim *Neara* nomen proprium, absque » ulla probri aut dedecoris significatione. » Forcellinus in Lexico ait *Nearæ* nomen *Nymphæ* esse, aut puellæ cujuslibet. Bachius, quem supra citavimus, ait « Ad puellas » proprie translatum esse, quæ levitatis et perfidiæ nomine suspectæ haberentur. » Georg. Fabricius id nomen pro quavis intemperante muliere et lasciva poni contendit. Sane Aurelius Prudentius eo sensu illud usurpavit. Alius qui, æque ac Fabricius, in Prudentium glossas adtulit, *Nearam pellicem vel concubinam*. Spohn. solus ad hanc diem, scopum attigisse videtur, qui notat ex omnibus poetarum locis nihil amplius posse demonstrari, quam usitatum fuisse iis hoc nomen, quo amatam quampiam puellam indicarent; eosque haud raro aut fictam aut veram amicam hoc nomine significasse. Sic eo usus esse videtur Horatius, lib. III, Od. XIV, vs. 21, ut amicam quampiam advocaret, aut fingeret saltem se advocare. Eodem modo Virgilius, *Eclog. III, vs. 3*, quodvis aliud nomen ponere potuisset.

Pergit Spohn. demonstrando, et ait : « Prudentius de
» Coron. Hymn. X, vs. 239 :

« Fusos rotantem cernimus Tiryntium ;
» Cur, Si Neæræ non fuit ludibrio ? »

» Et contra Symmachum, lib. I, vs. 139 :

« Hanc jubet assumtam fervens post vina Neæram
» Secum in deliciis fluitantis stare triumph. »

» Illic Omphalen Herculis, hic Ariadnen Bachi innuens.
» Quum amicam et amatam puellam omnino potuisset in-
» dicare, certo quodam nomine usus est, quod in indi-
» candis ejusmodi puellis præcipue usitatum esse cogno-
» verat. Simili modo inter nostrates dicere posset aliquis,
» alius cujuspiam amorem commemorans : hanc ille de-
» periit Lauram, hanc iste Cæciliam, et, si quod præterea
» nomen celebratum est a claris poetis, aut suos aut alio-
» rum amores canentibus.

» Inde patet poetas hoc nomine tum quoque uti po-
» tuisse, quum amicam indicare vellent quæ minus
» esset fida ; ita Horatius, Epod. xv, id adhibuisse vide-
» tur, non quod levis ejusmodi puella significaretur, sed
» quod hoc nomine eam appellare mallet quam Chloes,
» vel alio quopiam. »

Absint itaque quæ Heynius inter somnia de origine Græca narravit, peregrinam propriis sumptibus Romam adducens cui postea justis nuptiis cum equite Romano interdicit ; ipse tamen fatetur Neæram non humili loco natam esse. Bachius hanc juvenilibus Tibulli annis insignem fuisse vult, invito Ovidio, qui Deliam priore loco nominat. Ayr-

mannus Neæram cum Nemese confundit, etsi omnia quæcumque scimus, contra faciant, et Deliam potius requirant.

Primum, ut videtur, nata erat Neæra illa in domo liberali, non humili loco; parentes habuerat divites atque honestos. Legimus enim lib. III, Eleg. IV, vs. 92 :

« Sed culta, et duris non habitanda domus. »

Idem colligit Vossius e sumptuoso apparatu quo poeta funus suum ab illa ornari vult : jubet ut ossa lacte spargant Neæra et mater; III, II, 23 :

« Post hæc carbaceis humorem tollere velis,
» Atque in marmorea ponere sicca domo.
» Illuc, quas mittit dives Panchaia merces,
» Eoque Arabes, pinguis et Assyria
» Et nostri memores lacrymæ fundantur eodem. »

De parentibus autem Delix legimus, lib. III, IV, vs. 93 :

« Et longe ante alias omnes mitissima mater,
» Isque pater, quo non alter amabilior. »

Alio in loco se a Neære matre mortuum lugeri vult, III, Eleg. II, vs. 12 :

« Et fleat ante meum mœsta Neæra rogum.
» Sed veniat caræ matris comitata dolore,
» Mœreat hæc genero, mœreat illa viro. »

Nunc tu, amice lector, in memoriam revoca quæ de Delix matre cecinit Tibullus, libro primo, El. VI, vs. 5, ubi pariter ejus benevolentem in se animum laudat, quamvis infidæ puellæ succensens :

« Sed tua mater
» Me movet, atque iras aurea vincit anus. »

In eadem Elegia, vs. 63, ipsam alloquitur matrem :

- « Vive diu mihi, dulcis anus : proprios ego tecum
» Sit modo fas, annos contribuisse velim. »

Et vers. 65 :

- « Te semper, natamque tuam, te propter, amabo.
» Quidquid agat, sanguis est tamen illa tuus. »

Fuit, ut videtur, mater Deliaë a Tibulli partibus, sub ipsum mutui amoris initium. Nam, Corcyraë valetudini obnoxius, et de reditu cogitans, exclamat I, III, 84 :

- « Assideat custos sedula semper anus. »

Quinadeo, illa jam nupta, nihilominus Tibulli ignem fovebat mater, tempus et occasionem significans, ut uterque furtivo amore frui posset ; lib. I, Eleg. VI, vs. 59 :

- « Hæc mihi te adducit tenebris, multoque timore
» Conjungit nostras clam taciturna manus ;
» Hæc foribusque manet noctu me affixa, proculque
» Cognoscit strepitus, me veniente, pedum. »

At in Neæraë matre eadem benevolentia erga Tibullum, unde necessario statuamus, et Deliaë (id est, Planiaë), et fictæ illi Neæraë, matrem fuisse pariter nostro poetæ faventem, pariterque miti indole præditam.

Videamus nunc an Neæraë res ita comparatæ sint, ut si illas inter Deliaë priores et posteriores interponas, cohærentem inde narratiunculam efficere possis. In prioribus enim amatorem vidimus eumque flagrantissimum et simul beatissimum ; nullus adest rivalis, puella tota ejus est qui tam fervido et puro animi affectu amat. In posterioribus, lascivia et effrenata cupido quidquid delicatius erat in amore sustulerunt. Non fieri potuit quin aliquid medium interveniret, et quum semel agnoscamus fictum esse Neæraë

nomen, superest ut indagemus cujus modi fuerit amor in puellam sub hoc nomine latentem. Facile legendo certiores fimus, poetam nusquam ardentius amasse : molles preces et blandas querelas adhibet ; sponsam ereptam deplorat ; hilaritas hinc prorsus exsulat ; anxius amator et mæstus, ærumnarum finem non nisi in morte sperat ; denique suspiria et computationes miscet, varie jactatus, quasi in poculis solatium invenire posset. Æmulus enim, ut apparet, apud Neæram potiore loco erat. Spohn. qua sagacitate est, ex ipsis Elegiis hæc expiscatus est de Neæra : « Poeta » illam sibi *caram conjugem* exoptat, lib. III, El. III, præcipue vero, vs. 32 ; illius conjugium sibi et ab Apolline » promissum dicit (Ejusd. lib. El. IV, vs. 79), et ab ipsa » puella, quam sibi nuptam dicit loco citato, v. 60, fidem » vero datam non servare, ibid. vs. 61, sed alius viri uxorem esse malle, ibid. 58, queritur. Præterea quam certo » sperare potuerit fore ut illam in matrimonium ducat, » patet ex Lib. III, Eleg. I, vs. 20. Illa mihi referat *An minor, an toto pectore deciderim* ; atque ibid. vs. 23, et » Eleg. II, vs. 14, quibus, propter certissimam conjugii » spem et expectationem se *maritum*, puellam vero, quam » alibi *nuptam* dixit *conjugem* appellat, et *uxorem* sibi ereptam (Eleg. II, vs. 4 et 30). Unde hoc quoque patet : » alii cuipiam illam nupsisse. »

Nonne sunt ista Tibulli carmina de quibus interpretes, inter quos eminet Heynius, somniant quum ad lib. III El. IV, vs. 56, *Carminibus celebrata tuis, formosa Neæra*, subjiciant interiisse multa ? At quænam quæso, periire, si Delia celebrata in primo libro, nunc Neæra, novo et pariter ficto nomine nuncupatur. Nimum mihi sensum verbi *celebrare*

urgere videntur, qui opinantur periisse carmina de Neæra, quia nihil nisi querelas habemus, minime vero laudes; sed et isti verborum tyranni nobis consentiant necesse est, si illis integrum librum primum concedamus, cui verbum *celebrandi* applicare possint. Mihi vero carmina de Delia, jam ad tædium usque dixi, deesse videntur, minime de Neæra. Hæc si illis adjungas, nexum habebis nulla interruptione Planiæ vitam amoribus comitantem. Hujus enim libri carmina respiciunt tempora longe priora ac feliciora, qualia Tibullus, lib. I, Eleg. I; Eleg. III; Eleg. x; lib. II, Eleg. I, et lib. IV, Eleg. XIII, cecinerat, vel, si mavis, celebraverat; Libri tertii vero Elegiæ, id temporis indicant, quo poeta de amore ac fide puellæ dubitare cœperat, evanescente paulatim spe quæ supererat, et crescente in dies perfidiæ suspitione, donec omnis dubitatio evanuerit.

Quum duas tantum puellas ab Ovidio memoratas vidisset Heynius, merito inde conclusit Ovidium eas modo nominare voluisse, quæ præcipue essent insignes aut potiore loco habitæ: Neæram vero putat idcirco prætermisam, quia concubina fuerit. Sed id ipsum nobis fulcro est, quia Neæram, si cum Nemese conferas, ubique insigniorem ac potiozem invenies. Nam, ut Spohn. notat, in quamnam plura fecit carmina et puellam magis celebrantia? Quatuor Nemesin memorant; at vero, pergit Spohn. ipse dinumeres cum Heynio aliisque quot Neæræ habeant, habuerintque nomen, quum, præter quinque illa, lib. III, I, II, III, IV, VI, multa periisse putet, quibus hæc fuerit celebrata; Nemesi vero earum erat quibus cum aliis communiter frui possunt libidinosi juvenes. Sequitur Ovidium, si Heynio morem gerere voluisset, Neæram debuisse commemorare,

non Nemesin. Cur minus fecerit, in aperto est; eandem bis nominasset, qui diversas insignire volebat.

Ne nauci quidem facienda est difficultas quam suscitant interpretes, non facile tria nomina ab Ovidio tractari potuisse, qui aliis in locis se nunquam versu impediri passus est, quominus ea ediceret quæ in animo erant. Nullus certo dubitat, Ovidium omnia quæ in vita Tibulli præcipue insignia essent commemorare voluisse; nihil mutavit, nihil omisit. Cur de Neæra, cur de Glycera silet, quæ ab Horatio memoratur, quæque Tibullum ita excruciaverat perfidia, ut præ mœrore ac tristitia, mentis compos non esset? Firmum stat Ovidii testimonium. Planiæ igitur, et Nemeseos amore tantum incensus, nullam aliam diu ac vehementer amavit Tibullus, ita ut necesse Neæræ nomen cum altera earum conveniat; idem de Glycera statuendum. Nusquam indicat Noster se Nemesin in matrimonium ducere velle. Accedit quod eam moriens, teste Ovidio, amabat, tunc quum Delia jamdudum alii nupsisset, quumque Neæra sese jam leviolem esse ostenderat. Adde morum ac conditionis diversitatem. De Nemesei Spohn. hæc notat :

« Etiam hanc libertinæ conditionis fuisse suspicantur,
 » et majore profecto probabilitate, quam Deliam. Misere
 » hæc poetam urebat, lib. II, El. IV, vs. 1-7; quapropter
 » aditum ad dominam nimis duram sibi que difficilem car-
 » minibus quærebat, ibid. vs. 19, 20. Neque vero omnino
 » difficilis erat, sed donis demulceri volebat; de ejus ergo
 » avaritia queritur, ibid. vs. 20, 55. Spem quidem sui fa-
 » cere solebat, lib. II, El. VI, vs. 27, 49, 50. Attamen,
 » aliis admissis, 47-52, Tibullum, præsertim quum per-
 » dita lena ita juberet, vs. 44, spretum excludebat.

» Hæc levem profecto ac petulantem animum, et impu-
 » dicam potius cupiditatem ac libidinem, quam flagrantem
 » amorem produnt. Scit Nemesin alios admittere, neque
 » tam voluptatis et delectationis quam lucri et quæstus
 » studio; ægre quidem id fert, sed profecto non propter
 » amorem quo solus frui vult, sed quod exclusus est, dum
 » alii pulchra illa et amabili puella perfruuntur. »

Vides, amice lector, Nemesin cum Neæra minime con-
 venire, neque cum Glycera; quæ certo si talis fuisset,
 numquam Nostro *miserabiles elegos* eripuisset.

Dacerius ad Horat. I, Od. XXXIII, ait: « Ce passage
 » nous peut faire croire que nous avons perdu beaucoup
 » de pièces de Tibulle, puisque dans ce qui nous reste, il
 » n'y est point parlé du tout de cette Glycère. » Ego enim-
 vero lubenter cum Spohnio exclamaverim: « Neque desunt
 » sane testimonia doloris; non desunt carmina, quibus
 » puellæ fidem et amorem confirmare et stabilire studeat;
 » quibus declaret quam felix, si fida manserit, quam miser,
 » si alterum illum ipsi præferendum censuerit, futurus
 » sit; non desunt quibus eam a consilio capiendo retinere,
 » a capto revocare, a perficiendo deterrere tentet. Neque
 » desunt quibus Deliam ereptam lugeat, quibus Glyceram
 » deploret; habemus tristes illos elegos quos Horatius le-
 » gerat; leguntur in libro tertio. »

Miram opinionem de Glyceræ et Tibulli amoribus protulit
 H. Voss. Is enim, postquam asseruisset Ovidium de Glycera
 siluisse, quod eam omnino non noverit, adfirmat Glyceram
 a Tibullo post Nemesin amatam fuisse. Unde sequeretur
 post mortem amasse adhuc Tibullum: nam, si Ovidio con-
 fidamus, Nemesis est, quam moriens tenuit *deficiente manu*.

At nos ad propositam demonstrationem jam revertamur, et ostendamus, quam apte Neæræ liber tertius inter Planii Elegias intercalari possit.

Hic a Spohnii opinione prorsus recedere coactus sum, qui Bachium ideo insulsi-*tatis* incusat, quia de discessu Neæræ secundam Elegiam, et de itinere interpretatus erat. Heynius aliique idem statuerunt; noli tamen inde concludere matrem amor*i* obnisam esse. Potuit multis de causis Roma proficisci, et profecta est sane; neque mirum si, post tot sæcula, ignoratur cur abierit. Abiit certo, neque aliter intellexerim quæ *de dulci reditu*, Eleg. III, III, 27, leguntur. Quod si id significare voluisset poeta, quod ei obtrudit Spohnius, non simpliciter *reditus* voce usus fuisset, alioque modo reditum in gratiam indicasset. Cæterum omnia nostram interpretationem tuentur, licet in absurdum Spohn. cogere velit quæcumque nobis favent poetæ verba, exclametque: « Num in omne tempus abfutura erat Neæra, » neque unquam reditura? Aut in via peritura? » Quis nescit amantibus nihil acerbius evenire posse, quam ut separentur. Contendit Spohnius infictos fore e nostra ratione versus, lib. III, eleg. II, 1 :

- « Qui primus caram juveni, carumque puellæ
- » Eripuit juvenem, ferreus ille fuit.
- » Durus et ille fuit, qui tantum ferre dolorem,
- » Vivere et erepta conjug*e* qui potuit. »

Inficti erunt sane, si illum ultra interpretationis fines progredientem in hunc locum sævire sinas; scilicet hoc modo ille delirat: « Qui primus dilectam ab alio quopiam virginem sibi in itinere sociam adscivit, dilectumque ab

» aliqua puella juvenem in itineris societatem vocavit, is
 » profecto ferreus fuit. » Nihil omnino in poetis legitur,
 quod sic torquendo et depravando in ridiculum sensum
 non agere possis. Apud omnes constat discessum inter
 amantes maximum esse infortunium, et inde plerumque
 calamitates oriri : cujusmodi sunt pristinae fidei oblivio,
 vel novi amoris occasio, ut de ipso absentiae cruciatu ta-
 ceam. Nihil itaque *eripiendi* verbo inest, quod offendere
 possit. Poeta hic non matrem designat, nec quemquam
 in specie, sed omnes quicumque puellas a caris amato-
 ribus, amatoresque a dilectis puellis exulare jusserunt.
 Qua exclamatione nihil fervidius, nihil aptius ad desi-
 guandam Tibulli mœstitiam, ob amicam nunc longe re-
 motam. Nullus itaque dubito, quin Elegia quæ in-
 scribitur secunda, revera et ratione temporis prima fuerit,
 illas subsecuta quas ediderat felix poeta, tum quum sine
 rivali puellam amaret, et jucundissima frueretur consue-
 tudine. Profecta vero puella, primos doloris ictus patitur
 poeta, sed in tertia elegia pro reditu vota facit. Nihil ad
 hanc usque de rivali compertum habet, nihil supra absen-
 tiam ipsum torquere posse existimat, is qui magnas mes-
 ses negligit, dummodo, procul divitiis, puellam in am-
 plexibus habeat, III, III, 7 :

« Sed tecum ut longæ sociarem gaudia vitæ,

» Inque tuo caderet nostra senecta sinu. »

In eadem Elegia, quo tristi animi affectu est, de funere
 cogitat. Itidem in superiore fecerat ; in hisce nulli æmulo
 imprecatur, nullum adhuc reformidat. Sed in quarta, res
 jam alio modo se habet ; poeta fortasse audierat amicæ
 suæ fidem a rivali quodam sollicitari. Quod ne illam offen-

deret, artificio utitur perquam ingenioso, et Apollinem ipsum inducit loquentem III, IV, 52 :

- « Tantum cara tibi, quantum nec filia matri,
- » Quantum nec cupido bella puella viro :
- » Pro qua sollicitas cœlestia numina votis;
- » Quæ tibi securos non sinit ire dies :
- » Et quum te fusco somnus velavit amictu,
- » Vanum nocturnis fallit imaginibus :
- » Carminibus celebrata tuis, formosa Negera
- » Alterius mavult esse puella viri. »

Neque tamen in desperatis amorem habebat, *ibid.*, vs. 63 :

- « Sed flecti poterit; mens est mutabilis illis.
- » Tu modo cum multa brachia tende prece. »

Immo poeta his tantis malis fidem recusat, vs. 83 :

- « Nec tibi crediderim votis contraria vota,
- » Nec tantum crimen pectore inesse tuo. »

Et vs. 79 :

- « Hoc tibi conjugium promittit Delius ipse;
- » Felix hoc; alium desine velle virum. »

Ubi Spohnio Delius videtur de industria dici Deus, ut hoc ipso Delix nomen simili fere sono in memoriam revocaretur : « Saltem non plane inepte aliquis in reliqua carminis indole, qua omnia tanto artificio composita sunt, et quodammodo imaginum involucris tecta latent, tectum quoque consilium in hoc nomine, neque alio quopiam eligendo suspicari possit. Nos tamen id urgere nolumus, quamvis Petrarce memores simus, Lauræ nomen verbis *Lauro*, *L'aura*, et voces *Laura ora*, hac *l'Aurora* celantis, atque aliorum poetarum. »

Sed hic ancipitis vocabuli usus ab antiqua simplicitate,

qua præcipue Tibullus insignis est, mihi prorsus alienus videtur; mera affectatio, nimiaque absconditi sensus consecratio est, quod Spohnio artificium vocatur hoc loco. Poeta qui de puella jam sollicitus erat, Kalendis Martiis, quibus dona ac munera feminis mittebantur, versus suæ fundit, III, I, 8:

« Gaudet, ut digna est, versibus illa meis. »

In hac Elegia, incerti atque adhuc sperantis animi indicia conspiciuntur, ibid. vs. 6 sqq.:

« Seu mea, seu fallor, cara Neæra tamen. »

» Illa mihi referet, si nostri mutua cura est,

» An minor, an toto pectore deciderim.

» Sive sibi conjux, sive futura soror.

» Sed potius conjux: hujus spem nominis illi

» Auferet extincto pallida Ditis aqua. »

At in sexta et in septima, de perfidia Planiæ jam certior factus, pocula et computationes requirit, quo importunum possit arcere dolorem; nihil tamen Neærae vel Planiæ imaginem ex ægri mente depellere potest, qui cum aculeo et subito illius commonefactus exclamat, III, VI, 25:

« Illaque, si qua est,

» Quid valeat læsi sentiat ira Dei.

» Quid precor ah! demens! venti temeraria vota

» Aeris et nubes diripienda ferant!

« Quamvis nulla mei superest tibi cura, Neæra,

» Sis felix, et sint candida fata tua. »

In septima ejusdem libri, vs. 19, idem notandum; nempe poetam, ubi se jam sanatum putat, subito relabi:

« Ergo quid toties fallacis verba puellæ

» Conqueror? ite a me, seria verba, procul. »

Credideris certo illum resipiscere, nisi illico subjiceret :

- « Quam vellem longas tecum requiescere noctes ,
- » Et tecum longos pervigilare dies !
- » Perfida nec merito nobis , nec amica merenti
- » Perfida , sed , quamvis perfida , cara tamen. »

Hæc perpetua infelicis amoris et animi non resipiscere valentis pugna , hic diversorum affectuum conflictus , Tibullum eo adduxere , ut febris correptus in vitæ discrimen venerit , lib. III, eleg. V, vs. 5 :

- « At mihi Persephone nigram denuntiat horam.

Et ibid. vs. 23 :

- » Elysios olim liceat cognoscere campos. »

Hæc exclamat in Elegia illa celeberrima , quam ad amicos dedit , qui Baiis agebant. Tunc , ni fallor , ægri amici infortunium intelligens Horatius , perscripsit ad eum quæ legimus , lib. I, Od. XXXIII :

- « Albi ne dolqas plus nimio , memor
- » Immitis Glyceræ , neu miserabiles
- » Decantes elegos , cur tibi junior
- » Læsa præstet fide. »

Convaluisse videtur poeta ; quo facto Horatius , quum adhuc ille rure esset , aliam solatii viam ingressus , epistolam lib. I, IV conscripsit. Seriis enim verbis Tibullum alloquitur , atque monet , ut ad hilare vivendi genus velit redire , vs. 6 sqq.

- « Non tu corpus eras sine pectore : Dt tibi formam ,
- » Dt tibi divitias dederunt , artemque fruendi.
- » Quid voveat dulci nutricula majus alumno ,
- » Qui sapere et fari possit quæ sentiat , et cui
- » Gratia , fama , valetudo contingat abunde ,
- » Et mundus victus , non deficiente crumena ? »

Paulatim tamen se ipse refecit Tibullus , ut rursus ad lit-

terarum studium accederet, et ad mitiorem vitæ modum. Spohn. cui hoc in loco consentimus, hæc ita narrat : « In-
» tellexerat tenero illi amori, quo Planiam erat amplexus,
» non esse locum ; evulsæ debebant esse ejus radices ea-
» rumque fibræ ; alioquin resipiscere non potuisset. . . .
» amovere, immo despicere et aspernari debebat, quos antea
» toto pectore foverat, tenerrimos amoris sensus, et ad
» aliud genus amoris descendere, si, pristini doloris im-
» memor, vita ejusque voluptatibus volebat frui. Deflexit
» igitur ad id genus, quod et hilare et leve, a petulantia
» et lasciviâ fruendique et sese oblectandi cupiditate non
» magis erat alienum, quam prius illud, cui se dederat, a
» mœrore et spe et expectatione melioris conditionis.

» Emersit e variis fortunæ fluctibus, sed, quod inde ne-
» cessario sequitur, non idem ille, neque eodem quo
» antea fuerat animo. Succubisset enim et periisset, si in
» eodem perseverasset statu. Hinc profecto factum est, ut
» pæne nihil de mœrore, de paupertate, de vitæ rusticæ sua-
» vitate, de bonis amissis, de dulci otii et solitudinis desi-
» derio, in qua possit cara conjuge frui, deprehendatur
» in iis Tibulli carminibus, quæ post hanc tantam animi
» commutationem sunt conscripta. Traxerunt ea colorem
» hilaritatis, quæ alacri et conceitato labitur cursu, et le-
» vitatis quæ ad lasciviam nonnunquam deflectit, immo ad
» protervam interdum petulantiam. Planiz, formosissimæ
» puellæ, nondum oblitus erat, sed frui volebat ea atque
» potiri, licet alii esset nupta. »

Hæc Spohnius, a quo in ordinandis carminibus iterum
recedo : nam secundam libri primi Elegiam priori loco po-
nendam censeo. *Novos dolores* ibi memorat Tibullus ob

custodiam qua a puellæ janua arcetur, et *novos* appellat, illos certo respiciens quos antea ob illius perfidiam senserat. Secundæ quintam successisse opinor; lib. I, v, 1 :

« Asper eram, et bene discidium me ferre loquebar. »

Videtur quidem adeundi veniam accepisse, lib. I, El. vi, 9 - 16, 25 - 32, 59 - 62. Plania tamen non Tibullo magis fida fuit quam marito, et aliorum amore oblectabatur, quod ubi compertum habuit poeta, libri quarti carmen XIV fecit, ubi vs. 1 :

« Rumor ait crebro nostram peccare puellam. »

Non facile hoc carmen aliorum traheres; nam de Nemesis in aperto; non rumore opus erat, et Delia antequam nuberet, non peccasse videtur.

Tibullus vero, ubi se iisdem artibus deceptum intellexit quibus maritum ipse deceperat, Elegia sexta maritum admonuit, ut uxorem custodiret, matremque imploravit, ut filiæ levitatem coerceret. Neque tamen cum Spohn. crediderim hanc Elegiam revera marito datam fuisse: poetarum more, absentem et inscium illum alloquitur. Insanus prorsus fuisset Tibullus, si ipse commissa furta revelasset, sibi que ipse januam præclusisset. Evanuit tamen iste amor paulatim, sive ipse a Plania, sive Plania ab amatore defecerit; quod neque scire possumus, neque scire operæ pretium est.

Hic Planiæ amor Tibullum ab anno U. C. 726 ad 734 vel 735 incendit, utpote qui juvenis septemdecim annorum amare incœpisset, ad ætatis annum vigesimum et sextum constanter amaverit.

Restat ut de Nemesi pauca addamus : Deinde Marathus et Pholoe, Cerinthus et Sulpicia inducendi erunt ordine quisque suo. Sed antequam hæc aggrediamur, H. Voss. nobis abigendus est ; is enim integrum Tibullo librum auferens, Lygdamum quemdam ex ingenio creat, cui Neæram puellam condonat, simulque pro dote venustissima carmina quibus illa celebratur.

§ III. *Lygdamus.*

J. H. Voss. qui de antiquis poetis propter egregias suas versiones optime meruit, opera minus felici in arte philologica versatus est; ex ingenio plerumque librorum lectiones subvertens, suos, non auctoris, sensus proferens, multaque gladio resecans per causam restituendi sinceri textus. At in Tibullum præcipue sæviit magnus ille Germaniæ poeta; quippe qui minoribus in eum delictis non contentus, integrum librum Lygdamo cuidam vindicare ausus sit, qua in re Eichstadtium assentientem habuit in programme quod ita est inscriptum : DISPUTANTUR NONNULLA DE IIS QUÆ NOVO TIBULLI EDITORI VEL CAVENDA VEL FACIUNDA SINT. IENÆ 1806. Accesserunt Wernickius, et Bellermannus. Ille quidem in commentatione quæ schedis philologicis (*Breslau*, 1817) inserta est; hic vero in libello *de Versibus nonnullis Tibulli*.

Verum Wernickius et Bellermannus pauca de hac re proferentes, Vossii argumenta sufficere opinati sunt. Quod ad Eichstadtium attinet, hic, licet summa doctrina ornatus, nihil tamen novi attulit, sed pæne iisdem verbis usus est,

quibus antea H. Voss. Unde factum fuisse eleganter scripsit Spohnius, ut in solo Vossio ab adversariis tela omnis generis interdum acerrime figerentur.

Primum, quo utitur, argumentum hoc est : dicit auctor hujus tertii libri se anno natum esse, quo *cecidit fato consul uterque pari* ; qui Tibulli natalis non esse potest. Oportet itaque ut hic liber ab alio quodam scriptore profectus sit, cujus natales facile ad annum U. C. 711 referri possint. Spohn. et alii quidam, celeberrimum illud distichon cultro ferientes, Vossium jurgiis petunt, quod non fecerit hoc loco idem quod in aliis innumeris nulla dubitatione commisit, quodque sese unius hujus distichi tam fidum præstiterit custodem, neque tamen præacuta gladii sui acie integro libro pepercerit. Nos vero, librum æque ac distichon servantes, non multum in his argutiis confutandis sudabimus. Nam, ut in hujus vitæ initio ostendimus, nihil est quod nos premat, vel impediat ; et dies ille, quo Voss. tam difficili partu filiolum suum Lygdamum enixus est, optime pro Tibulli natali sumitur. Noli tamen mirari repuerascere doctum illum Germanum, qui jam Hirtio et Pansa Coss. filium, eumque poetam procreaverat.

Ejusdem farinae secundum est argumentum. Ovidius non nisi duas nominavit puellas, Deliam et Nemesin ; in tertio vero libro Neæra commemoratur. Nos in superiore capite ad tædium usque demonstravimus, non potuisse Ovidium de Neæra dicere, nisi bis eandem celebrare voluerit, quam etiam e Vossii rationibus quater induxisset, primo Planiam dicens, tum Deliam, deinde Neæram, denique Glyceram. Sed aliam insuper insulsiatatem adtulit illustris vir, quum dixerit Tibullum, si Neæram amasset,

id priore tempore quam in Deliam amore arsisset, fecisse, hoc certe contra Ovidii testimonium asserens.

Ecce nunc recurrit tertio validoque argumento : poeta sese ipse Lygdami nomine indicat III, II, 30 :

« Lygdamus hic situs est; dolor huic et cura Neæræ
» Conjugis ereptæ, causa perire fuit. »

Recte quærit Spohn. : Quid, quæso, ipsius Vossii carminibus, quid omnino poetis fieret, si carminis auctor esset, quicumque in eo aliquas egit partes? Voss. e Lygdamo Græculum effingit hominem, liberti cujusdam filium, qui fortasse ipse manumissus fuerit; addit illud nomen apud infimæ sortis homines fuisse usitatum. Sed jam Wagnerus monuit in libello quem inscripsit: *Elegia ad M. Val. Corvin. Messalam. Lips. 1816*, Romana origine oriundum esse auctorem; ait enim lib. III, Eleg. 1, vs. 2 :

« Exoriens nostris hinc fuit annus avis. »

Qui fit, ut Græco Romani sint avi? alia de Lygdami egestate somniat Vossius, quem in hoc optime refellit Spohn. Primum e funere quod sibi sumptuosum a Neæra matreque parari vult, deinde e computationibus inter amicos habitis, ubi audimus poetam dicentem III, VII, 31 :

« Jamdudum Syrio madefactus tempora nardo,
» Debueram sertis implicuisse comas. »

Ut merito quoque notat Spohnius versus qui legitur, lib. III, El. III, vs. 23 :

« Sit mihi paupertas tecum jucunda, Neæra, »

non eam conditionem, qua sit et quam cum Neæra lu-

benter ferat, sed talem indicat qualem ferre possit neque velit recusare, modo illam habere possit uxorem. Adde quod Neæram; honestis et locupletibus parentibus natam (fatente ipso Vossio), sponsam nuptamque suam appellat, et conjugem sibi ereptam deplorat, ignotum torum, ignobiles amores suis opponit, amicos habet ac familiares, qui in Thermis Etruscis versantur; hos rogat, ut Plutoni nigras pecudes promittant, quum ipse ægrotet.

Spohn. ostendit H. Vossium sibi repugnare in iis quæ de Lygdami ingenio poetico effutiit. Sed non possum mihi temperare, quominus quædam huc afferam eorum quæ ab egregio illo viro contra Lygdami vanam umbram disputata sunt.

« Quum enim Vossius eundem et præstantem et miserum dixerit poetam, duplici ratione utamur necesse est.
 » Ex altera quidem parte iis quæ disputata sunt hoc addamus, si non ignobilis fuit poeta, quî tandem factum est, ut nemo eum noverit? Perierint carmina, nomen, neque ab Ovidio, qui eum imitatus esse creditur, neque ab alio quopiam fuisse commemoratum? sed plane periisse, vix est probabile. Ex altera parte autem clarum est, quantum statuatur ineptiarum, si Ovidius, uberissimus et elegantissimus poeta, adeo miserum hominem compilasse, atque ex ejus penuria lucrari voluisse putetur. Quo tandem pacto, ut hoc addam, explicari unquam possit, quî factum sit, ut Ovidius hujus libri locis, et consulto quidem, ita uti, et eos imitari posset, ac si Tibulli essent? In præstanti enim carmine, quo mortem Tibulli luget, sæpe hujus poetæ locos et respicit, et imitatione quadam exprimit. Jam verò non solum et primo

» libro et secundo locos, qui ad eam rem apti essent, adhibuit, sed ex ipso quoque tertio. »

Sequuntur apud Spohnium exempla imitationis, quæ non opus est referre. Promiscue, ut quisque videre potest, imitatus est Ovidius et Lygdamum, et Tibullum; neque unquam illum nominavit. Hæc ad confutandum Vossium sufficerent.

Sed quartum affert argumentum, nempe traxisse hujus libri carmina colorem a Tibulliano prorsus alienum. Eichstadius longius adhuc processit : « Desinemus tandem » Lygdamica illa Neæræ scripta admirari, quæ Tibullianorum carminum libro tertio continentur. Quibus in » Elegiis tantum abest, ut Albii, quem sub Lygdami » Græco nomine latere suspicantur, ingenium agnoscamus, » ut nihil inveniamus, nisi imitationem Tibulli inepte institutam ab homine qui, pro munda simplicitate quam » Heynius reperit, exilitatem sententiarum et orationis, pro » ingenuo nitore, imagines modo otiosas, modo perplexas, » et ornamenta jejune corrassa, pro affectuum veritate, » affectationem et frigus attulisse nobis videtur. »

Nimia morositate et modo valde decretorio pronuntiavit doctus vir. Ego vero in alia prorsus discedo; et cum Bachelio in *his animi perturbationibus verum agnosco Tibullum*.

Nova hoc loco exoritur quæstio; scilicet cur Tibullus ficto nomine sese designaverit? et alia insuper, cur Planiciæ ademerit Deliciæ appellationem, Neæram ad breve tempus vocans, quam in posterum iterum Deliciam dixit? Spohn. ad sextum caput hanc disquisitionem distulit; sed immatura morte consumptus est illustris et doctus juvenis. Lubenter fateor, me etiam in locis ubi a luculento illo scriptore prorsus

memorasse; deinde obijciunt nobis Martialem Nemesi tri-
huisse, quæ poeta de Delia cecinerit. Scilicet Martialis,
lib. XIV, Epigr. CXCH, dixit:

« In tota juit quem nihil esse domo. »

Qui pentameter Tibullianus est ex lib. I, Eleg. v, vs. 30.
Sed hæc quantuli sint, quis non videt? Potuit Martialis
memoriæ lapsu ad Nemesin trahere, quæ ad solam Deliam
pertinebant. Num idcirco evanescet alterutra puellarum
quas Ovidius memorat? Huic certo fides tribuenda est:
æqualibus Tibulli scribebat, in ipso mortis tempore; cur
ficta protulisset de re omnibus nota? Duas nominavit di-
versas, duas itaque amavit noster poeta, Deliam scilicet
ac Nemesin, de qua in sequente paragrapho agemus.

§ IV. *De Maratho, et aliis qui in Tibulli carminibus com-
parent.*

Nemesis, quam libertinæ fuisse conditionis contendunt,
in quatuor omnino Elegiis celebratur, quæ leguntur libri
secundi III, IV, V, VI. Ovidius jam nos docuit fuisse hunc
amorem Tibulli ultimum; nam, ejus mortem deplorans, ait
de Nemesi, Amor. III, IX, 32:

« Altera cura recens.....;

Et ipsam inducens loquentem, vs. 58:

« Me tenuit moriens deficiente manu; »

ut perspicuum sit poetam, non nisi sub vitæ finem, Nemesin
amasse. Sed aliunde etiam comperimus, quamdiu eam in
deliciis habuerit: ipse enim in lib. II, Eleg. v, de Messalæ

filio, in Quindecimvirovum collegium cooptato, vs. 109 prædicat :

« Jaceo quum saucius annum,
 « Et faveo morbo; tam juvat ipse dolor!
 » Vixque cano Nemesin, sine qua versus mihi nullus
 » Verba potest, justos aut reperire pedes. »

Multum disputant hic interpretes utrum de Messalæ filio natu majore, an de juniore agatur, et Brouckhusius longam iniit dissertationem, qua doceat Valerio Corvino Messalæ filios fuisse Marcum et Lucium; quorum prior consulatum gessit cum Cornelio Lentulo Getulico a. U. C. DCCL; alter vero per adoptionem datus genti Aureliæ, dictusque L. Aurelius Cotta Messalinus Volusus, factus et ipse consul cum Cn. Cornelio Cinna Magno a. U. C. DCCLVII. Brouckhusius Ovidii locum subjicit ex quo patet familiariter usum esse poetam Lucii amicitia, vel inter exilii ærumnas. Deinde Plinii citat quædam, ubi hic Messalinus ab admissis in genu hirudinibus insanabilia vulnera accepisse dicitur; tum de anseribus meminit quorum palmas pedum condire reperit Messalinus Cotta. Denique fatetur Brouckhusius se, cognomine Messalini deceptum, hoc nostri poetæ carmen ad natu minorem retulisse; sed nunc agnoscere Marcum æque hoc cognomine usum esse, ut nos quædam loca Velleii Paterculi, Taciti et Dionis satis docent, quinimo ipsius Ovidii. Hinc profectus, in ejus partes discedit Brouckhusius, « præcipue quum ei » poeta in fine hujus carminis et consulatum auguretur et » triumphum. Quale augurium minori fratri dare, majore » præterito ac neglecto, cujus foret rusticitatis? » Valde urbane versatur in hisce Brouckhusius; sed alia sunt quæ-

dam eaque majoris momenti, quibus adducor ut statuum de filio natu priore hæc intelligenda esse. Bach. in præfatione, p. XXXVI, annum huic Elegiæ assignat 734; sententiam vero p. CLIII, in argumento retractat, et de anno 730 loquitur; quod nullo modo fieri posse concesserim; imo annum 734, vel 735 huic rei assignandum firmiter puto. Nam, si Eusebii rationibus adhæreamus, secundum quas Messala pater an. 695 natus est, et inde ab an. 695 ad 735 dinumeres, quadraginta omnino habes annos inter patrem et filios dividendos, ita ut, etiamsi natu majorem eligas, nihil supersit temporis ultra constitutam ætatem cooptati in collegium sacerdotis: quinimo oportet ut Messala ille perquam juvenis, justis nuptiis vinctus, liberis procreandis operam dedisse dicatur; aliter nullum filium Tibullo adhuc vivo, in sacerdotum collegium immisisset. Hinc sequitur Tibullum, qui tunc temporis *jam saucius annum* jacebat, non nisi anno 734 vel 735, et sub ipsum finem vitæ, Nemeseos amore captum fuisse. Hinc quoque sequitur vitam illius reliquam ab anno 726 vel 727, quo Deliam primum viderit, ad 734 usque, ad eam ita pertinere, ut puellam nullam aliam in deliciis habuerit; nisi forte eas dinumerare velis, quas interdum ad voluptatem tunc temporis adhibuit, quum Planiam perfidam esse cognoverat, de quibusque ait: *Sæpe aliam tenui.*

De Nemeseos prava indole, satis ab ipso Tibullo discimus avaram fuisse:

« Illa cava pretium flagitat usque manu.

» Quin etiam sedes jubeat si vendere avitas,

» Itē sub imperium, sub titulumque, Lares.

.....

» Illius est nobis lege colendus amor. »

Discimus quoque scortum fuisse :

« Tunc morior curis, tunc mens mihi perdita fingit.

» Quisve meam teneat, quot teneatve modis.»

Multum itaque abest ut cum Plania procacem illam atque avaram Nemesin conferre possis.

Non sine maximo, tædio ac fastidio de puerorum turpi amore nunc agam, sed Elegiæ libri primi IV, VIII, IX, manifesto produnt, fuisse nostrum poetam infamis hujus libidinis non expertem, et præcipue Marathum dilexisse. Quando eum amaverit non facile dictu; nullibi enim constat: sed conjectando assequi possumus Albium, quum puro amore in Deliam arderet, fœdo ac turpi abstinuisse hoc desiderio; neque tunc ab illo se rapi passum esse, quum jam, puellis iterum deditus, Nemesin caneret. Quapropter non valde a vero errare videtur, qui Marathi res amatorias inter utrumque in puellas studium locandas censeat. Adde quoque, quod ætate provectiones in pueros plerumque rapiuntur, non adolescentes; id denique reputa, poetam morientem Nemesi devinctum fuisse, et nihil dubii supererit quin recte tempus constituerimus.

At quis fuit ille Marathus? quæ Pholoe, cujus mentio fit Elegia octava? Non multum in hac re sudabimus; non lubet enim in tam obscænis rebus operam impendere. Id tantum monere volumus, Horatium lib. I, Od. xxxiii, de eodem, ut videtur, cecinisse :

« Insignem tenui fronte Lycorida

» Cyri torret amor: Cyrus in asperam

» Declinat Pholoen. Sed prius Appulis.

» Jungentur capræ lupis

» Quam turpi Pholoe peccet adultero. »

Marathus de quo agitur etiam Pholoes superbia agitatus, idcirco Brouckhusio idem fuisse dicitur. Regiis autem nominibus insignitos fuisse homines servos, multis veterum testimoniis didicimus. Cæterum nomen Marathi e Phœnicia profectum est; nam *Marathon* inter claras Phœnicie urbes numerat Pomponius Mela, lib. I. c. XII. Juvenalis, Sat. V, 56 et sqq., testatur pueros Asiaticos atque etiam puellas, tunc in deliciis et summo in pretio habitos esse:

- « Flos Asiæ ante ipsum, pretio majore paratus,
- » Quam fuit et Tulli census pugnacis, et Anci;
- » Et, ne te teneam, Romanorum omnia regum
- » Frivola. »

At ut ad ipsum Marathum, vel potius Cyrum, revertamur, interpretes stultissimam vocis *turpi* qua Horatius usus est interpretationem dedere. Dacerius vertit, *les chèvres se joindront avec les loups avant que Pholoë se rende aux poursuites d'un amant si laid*. Unde hæc explicatus sit nescio, sed sibi habeat. Aliis de causis Pholoe Cyrum aspernata est; nam forma insignis erat præcipue ille quem Dacerius nunc primum deturpat. Ut ut est, Tibullus Pholoen sic alloquitur:

- « Oderunt, Pholoe, moneo, fastidia Divi. »

Cæterum impudice Cyrum amasse et desultorie constat ex Horat. lib. I, Od. XVII, qua Tyndaridem invitat in fundum suum Sabinum:

- « Nec metues protervum
- » Suspecta Cyrum: ne male dispari
- » Incontinentes injiciat manus,
- » Et scindat hærentem coronam
- » Crinibus, immeritamque vestem. »

De Pholoe Horatius etiam lib. III, Od. xv, 7, ubi uxorem *pauperis Ibici*, illius matrem fuisse comperimus :

- « Non, si quid Pholoen satis,
- » Et te, Chlorig, decet ; filia rectius
- » Expugnat juvenum domos,
- » Pulso Thyas uti concita tympano ;
- » Illam cogit amor Nothi
- » Lascivæ similem ludere capræ. »

Qua indole vero fuerit Marathus aperte declarat Tibullus :

- « Tu procul hinc absis, cui formam vendere cura est,
- » Et pretium plena grande referre manu. »

Ita nihil omnino infamiæ isti defuisse perspicue cognoscimus.

Sed tædet istius modi res longius persequi : superest ut de Sulpicia et de Cerintho referamus.

Qui Sulpiciam Tibulli puellam esse volunt, solo incedunt parum firmo, atque ipso halitus flatu humi sterni possunt. Poeta enim, si ipse amasset, lib. IV, carm. IV, vs. 15, non cecinisset :

- « Pone metum, Cerinthe ; Deus non lædit amantes ;
- » Tu modo semper ama : salva puella tibi est.
- » Nil opus est fletu ; lacrymis erit aptius uti,
- » Si quando fuerit tristior illa tibi.
- » At nunc tota tua est ; te solum candida secum
- » Cogitat ; et frustra credula turba sedet. »

Non dixisset eodem libro, carm. VI, vs. 8 :

- « Sed juveni, quæso, mutua vincla para. »

Objicient fortasse poetam sub Cerinthi nomine latuisse,

perinde ac sub illo Lygdami. Sed cui bono Elegiamlib. II tertiam ipse ad se scripsisset :

« Rura meam , Cerinthe , tenent villæque puellam. »

Nunc illis obviam eundum est qui e Sulpicia poetriam effingunt, quorum Broucksius et Heynius sunt. Prior Caleni uxorem, quæ sub Domitiano floruit, quæque, teste Martiali, *Amores conjugales* scripsit, etiam hac laude ornatam esse vult, eique libri quarti carmina minora omnia condonat. Heynius, in ipso titulo editionis, Sulpiciæ nomen inscripsit, sed aliam Sulpiciam pro auctore agnovit, præeunte Vulpio, his potissimum argumentis, quod Sulpicia castos in Calenum maritum amores celebravit, nostra autem Sulpicia furtivos cum Cerintho amores prosequatur; et quod Messala, carmine VIII memoratus, idem ille esse videatur in cujus contubernio vixit Tibullus. Recte inde concludit Heynius ad ejus ætatem ea carmina referenda esse. Adde Cerinthum in secundo libro Tibulli, et in Horatii sermonibus nominari, et nullus dubitare poteris quin de ætate recte senserint Vulpius et Heynius. Vulpius insuper, Tibullo hæc carmina vindicans, dictionis et numerorum similitudinem invenit; Brouckhusius contra, ea a Tibulli studioso auctore profecta fuisse putat, et Heynius, qua tetricitate est, ait esse hæc carmina diversæ utique indolis adeoque diversi coloris a superioribus, ut, quomodo a viris doctis Tibullo tribui potuerint, vix intelligas. Bach. ait : « Carmina ipsa juventutem auctoris præ se ferunt. » At ego facile ostendam et Tibulli esse, et seriores ad illius annos referenda. Tibulli sunt, dico atque iterum dico; eadem enim sentiendi ac cogitandi ratio; idem dictionis color

et numerorum delectus, neque ovum ovo similis quam hæc reliquis Nostri scriptis. Præterea patet non ab ipsis amantibus scripta fuisse, sed a media quadam interposita persona inter Cerinthum et Sulpiciam; cui epistolarum commercio quis aptior quam egregius poeta qui, ut ex Elegiis II et III libri secundi manifesto patet, Cerintho valde erat amicus? Sane nullum alium adiissent, ut carmina suppeditaret sibi, quam celeberrimum illum et amicissimum poetam, et inde jam magnum haurirem argumentum Tibullum hæc scripsisse quum jam innotuerit clarus poeta, si argumenta opus essent in re perlucida et aliunde facile determinanda. Ostendimus jam Tibullum in vitæ fine Nemesin amasse. Quid nunc, si te edoceamus eodem tempore et Nemesin coluisse et Cerinthum habuisse amicum? Non multis verbis opus erit:

« Rura meam, Cerinthe, tenent villæque puellam. »

Quæ puella Nemesis esse dicitur, v. 53. E secunda elegia ad Cerinthum comperimus nupsisse ei amicam. Hæc secunda elegia, mea sententia, non longe post quarti libri carmina conscripta est; nam ex ipso contextu patet recenter conjugio vinctos esse Cerinthum et uxorem, cujus fidos optat amores; quippe qui simul *prolem* optet, ut videatur nondum liberos procreasse cum uxore. Absoluta jam hac demonstratione, nihil amplius restat quam ut indagemus quænam fuerint et Sulpicia et Cerinthus.

Brouckhusius ait: *Græco nomine involvit ac dissimulat juvenem romanum*. Heynius feliciter pronuntiasse videtur: « Illud certe per omnia hæc carmina animadvertere mihi » videor, fuisse amorem Sulpiciæ talem, qualis futurus

» esset, si regia puella nostro tempore nobilem hominem
» amaret. » Superba enim illa, *carm. X*, 3 :

« Si tibi cura toga est potior, pressumque quasillo
» Scortum, quam Servi filia Sulpicia ;
» Solliciti sunt pro nobis, quibus illa dolori est,
» Ne cedam ignoto, maxima cura, toro. »

Sulpiciæ gentis nobilitatem fuisse summam, nota res est, sed perquam ridicule edicit Heynius : « Puella quam sibi » desponsam habet Cerinthus, lib. II, El. II, Sulpicia esse » nequit. » Quis eum de hac re tam certo modo edocuit? Brouckhusius, ut jam in notis diximus, aliam medelam excogitavit, qua Sulpicia, salva nobilitate, amari posset a Cerintho. Cornutum quemdam effutiit, eumque prætura urba ornatum procedere jubet : sed hæc somnia sunt, mera somnia : de Cerintho nihil certi scimus ; videtur tamen haud ignobili loco natus, ex ipsis quæ ad eum pertinent carminibus. Bach. nullus dubitat quin Sulpicia Servii Sulpicii fuerit filia, illius quidem, qui periit in legatione Mutinensi a Senatu eo missus ad Antonium, Hirtio et Pansa Coss., quique paucis ante annis cum Claudio Marcello consulatum gesserat, eloquentiæ laude insignis, ut testatur Cicero, quo amico usus est Sulpicius. Lubenter in hanc sententiam iverim ; sed quod subjicit Bach. e computatione rerum ad Sulpicium spectantium colligi, non ad seriores Tibulli annos referri posse carmina quibus celebratur, fortiter nego. Cur enim non in eosdem annos inciderit Sulpiciæ ætas, qualis amoribus favet, non video. Potuit sane a patre procreari paucis ante mortem annis vel mensibus, ita ut anno 734 vigesimum quintum vel sextum ætatis ageret, et illud nostris rationibus optime convenit ;

nam ætate prævectiorem fuisse illam quam Cerinthum manifestum est, Carm. III, 3 :

» Parce meo juveni. . . . »

« At tu venandi studium concede parenti. »

Carm. V, 17 :

» Optat idem juvenis, quod nos ; sed tectius optat :

» Nam pudet hæc illum dicere verba palam. »

Si Sulpiciam majorem natu fuisse semel admittas, simulque Cerinthum agnoscas id jam ætatis fuisse quò tempore calent amore juvenes, oportebit ei ad minus annos tribuas sedecim, puellæ vero eum quem supra diximus numerum; alias nihil discriminis intercessisset, vel saltem non operæ pretium fuisset de discrimine meminisse; quod vix sub sensum venire potuisset.

§ V. *De carmine in Messalam.*

Carmen *in Messalam*, quod in fronte quarti libri sic inscriptum legitur, jam in notis a Tibullo longe arcendum esse declaravi, atque illi tenebrioni, quicumque fuerit, a quo profectum est, restituendum. Bach., idem mecum sentiens in disquisitione de Tibulli carminum *authenticâ*, dicit; « Dictio » apparet tam frigida, verborum structura tam inconcinna » et contorta, versuum decursus tam molestus et plumbeus, » ut auctoris studium ac virium contentionem, qua sudaverit, sentire videamur. » Heynius Tibullum, velit nolit, hoc fædo carmine onerat : *Voluit auctor in illo poemate egredi*

gyrum ingenii sui, adeoque nil mirum si ei non successerit. Sed quî fit, quæso, ut ei alio loco successerit, ut lib. I, El. VII; lib. II, El. v. Ibi enim se nobilioribus carminibus idoneum esse ostendit Tibullus. Juvat quædam huc transcribere eorum quæ Bach. de auctore divinavit.

« Quem pro auctore hujus carminis habemus, adoles-
 » cens fuit atque unus ex iis qui cum Tibullo multisque
 » Romanorum nobilibus publicis calamitatibus afflicti, et
 » patriis bonis exacti erant. Augusto imperatore, anno 723,
 » bellum in Antonium instaurante, quum nova ex quocum-
 » que rerum eventu pericula imminerent, versificator Mes-
 » salam auctoritate pollentem doctrinæque laude florentem,
 » carmine, quod Panegyricum vulgo vocant, celebrare et
 » in ejus fidem atque clientelam sese commendare voluit.
 » Tanto autem conatui se vix parem sentiens, duce, ut
 » videtur, Valgio, inter subsellia Versificatorum expromsit
 » fœtum. Igitur non absimilis est encomiis quæ ex certis
 » componi solebant præceptis, de quibus vide Quintil.
 » Inst. II, 4, 20; III, 9. Hinc autem varia Græcorum
 » eruditione opus est refertum. Ad Homericæ potissimum
 » poeseos genium se inflectere et informare annisus est
 » auctor, et non mythicas tantum narrationes, sed singu-
 » las etiam voces et formas dicendi, quamquam parum
 » feliciter et ingeniose imitando, adumbravit. »

Hæc causa fuit cur in vita, quam e Tibulli ipsius Elegiis hausi, nusquam carmen illud mihi argumento sumserim : absint itaque versus 187 sqq.

« Cuique pecus denso pascebant agmine colles,
 » Et domino satis, et nimium furique lupoque :
 » Nunc desiderium superest ; nam cura novatur, etc. »

Accisas fuisse Tibulli opes aliunde constat ; nam ipse l. I, El. I, vs 19 :

« Vos quoque, felices quondam, nunc pauperis agri
» Custodes, fertis munera vestra Lares. »

Et infra vs. 33 :

« At vos, exiguo pecori, furesque lupique,
» Parcite; de magno est præda petenda grege.
.....
» Non ego divitias patrum, fructusque requiro,
» Quos tulit antiquo condita messis avo.
» Parva seges satis est. »

Sunt qui Tibullum patrimonii decoctorem atque gurgitem fuisse velint; alii militum Cæsarianorum vim incusant et latrocinia; et Heynius, qui ejusdem opinionis est, existimat hac de causa Octavianum Cæsarem a Nostro nunquam fuisse laudatum, quum reliqui poetæ certatim undique tanti nominis principem celebrarent. Sed fortasse neutrum verum. Potuit alia quacunque de causa poeta paternas amittere opes, sed non ita quidem ut paupertati ac egestati obnoxius esset. Ipse nos docet sese ad finem usque retinuisse *sedes avitas* : nempe in Elegia ad Nemesin, L. II, IV, v. 53 :

« Quin etiam *sedes*¹ jubeat si vendere *avitas*,
» Ite sub imperium, sub titulumque, Lares. »

Et Horatius in Epistola IV, lib. I, jam memorata :

« Di tibi formam,
» Di tibi divitias dederunt, artemque fruendi. »

¹ *Avitas* Tibulli *sedes* in regione fuisse ubi Latinorum oppidum Pedum olim exstiterat, medium inter Tibur et Præneste, non male suspicatur Bach., Horatii versu fretus :

Quid nunc te dicam facere in regione Pedana ?

Itaque digni sunt qui risum moveant interpretes, quum ignem super illius foco exstinguunt, vel nobilioribus vinis illum abstinere jubent, ut passim in notis faciunt. Erat sane Tibullo *mundus victus non deficiente crumena*. Romanorum proceres inter familiares habuit; Macri, et Horatii amicitia gavisus est; egregius ipse poeta, maximis sui temporis vatibus acceptus ac carus fuit, ut merito cum Horatio exclamare possimus :

« Quid voveat dulci nutricula majus alumno ? »

Ad metam pervenimus. Noli irasci, lector benevole, quod, novam viam ingressi, inauditaque de Tibulli vita proferentes, fusius fortasse disseruerimus. Hoc apud alios gratiam, apud alios offensionem habet. Tu, qua humanitate es, comiter lucubrationum nostrarum fructus accipias.

ALBII TIBULLI VITÆ

SYNOPSIS CHRONOLOGICA.

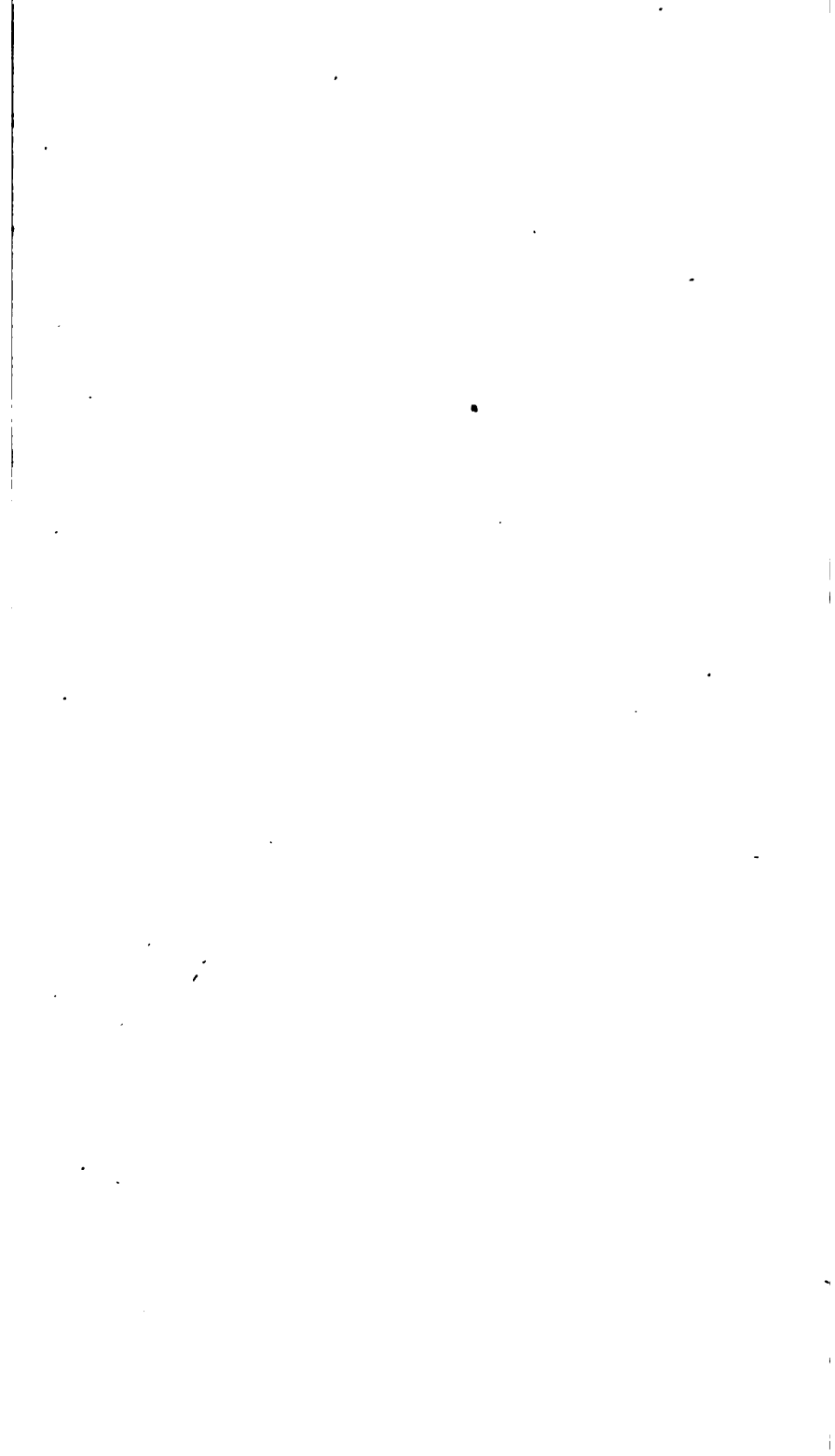
ANNI U. C. Varroniani.	Anni ætatis Tibulli.	
695		Hoc anno, secundum Eusebium, aut saltem duobus vel tribus ante, natus est Tibulli patronus, M. Valerius Messala Corvinus.
710		Nascitur noster poeta et fortasse anno ineunte.
711	1—2	Hirtius et Pansa Consules occisi apud Mutinam pro patria dimicantes. Nascitur Ovidius. Sub exitum ejusdem anni adversarum partium proscriptio Romæ a triumviris facta; aiunt per hanc divitias paternas fuisse Tibullo ereptas, præter unam villam in agro Pedano. Proscriptus Messala se ad Brutum et Cassium recipit.
712	2—3	— Devictis Bruto et Cassio, Messala ad Antonium atque inde ad Octavium transit.
719	10—11	— Salassi, Taurisci, Japydes, aliique rebellantes populi, Pannonii item a Cæsare debellati, cui militiæ Messalam quoque interfuisse probabile est (Dio. XLIX, 34—37).
720	11—12	Idem populi ab ipso Messala, Cæsaris legato, vincuntur. Ad hunc annum Sanadonius Horatii Epist. IV, l. I, perperam refert.
723	14—15	Consul una cum Cæsare factus, Messala pugnae Actiacæ interfuit, cui etiam affuisse Tibullum somniat Sanadonius.

Annus U. C. Varronianus.	Annus ætatis Tibulli.	
725	16-17	Tibullus Messalam in Galliam secutus hoc anno prima stipendia meruit; inde Romam reversus Deliam amat. Elegiam x, l. I, iterum militaturus scribit, tum in Asiam proficiscens Corcyræ in gravem morbum incidit, et Eleg. III, l. III. At mox redux, Delia adhuc innupta, amoris tenerrimo indulget lib. I, El. I; l. IV, El. XIII.
726	17-18	
727	18-19	A. D. VII Kal. octobr. Messala de Aquitanis triumphum egit, atque Augusti jussu, inter alios triumphales viros, partem viæ latinæ muniendam suscepit. Brevi post triumphum Messalæ scripta est in ejus natalem libri I, Elegia VII. Elegia prima libri secundi illo adhuc absente edita est.
728	19-20	Cornelius Gallus primus Ægypti præfectus Augustalis, in invidiam Augusti adductus, ad necem sibi inferendam compulsus est.
733	24-25	Proficiscitur Neæra Roma, ac pristini amoris obliviscitur. Horat. Od. XXXIII, l. I.
734	25-26	Circa id tempus fortasse a Delia recessit, vel certo non multum ante, tunc a mutui amoris vinculis liberatus, postquam Neæræ (quæ ipsa Delia est) perfidiam deploraverat, et rursus cum illa nupta amoris et libidinis indulserat, se Maratho deditum et turpi insaniam raptum, ostendit El. IV, VIII, IX, l. I.
735	26-27	Eodem anno et sequente Nemesis Tibullum sibi devinxit, qui libri secundi Elegias III, IV, V, VI fecit et simul quarti minora carmina, ut hæc Sulpiciæ Cerinthoque ministraret. — Moritur Virgilius.
736	27-28	Tibullus moritur.

INDEX VERBORUM

IN

TIBULLUM.

INDEX VERBORUM

IN

TIBULLUM.

IV. B. Primus numerus librum, secundus elegiam, tertius verbum indicat.

ABL

Ab arte (*cum arte*); I, v, 4; I, ix, 66; II, i, 56.

Abde procul hinc facies; II, i, 82. — **abdere** formosas tristibus agris; II, iii, 68. — **verba blanda** notis compositis; I, ii, 22. — **abdidit** cibus hamos; II, vi, 24. — **abditus** aris ignis; IV, i, 134. — **abditā** facta; II, v, 16. — **abditā** sedes scelerata jacet in nocte profunda; I, iii, 68.

Abducit Nemesin ab urbe Ceres; II, iii, 63. — **abducit** procul Delia venandi cura; IV, iii, 5. — **abducta** hic relinquo animum sensusque; IV, viii, 7.

Abesse procul jubeo; II, i, 11. — **abesset** totus amor; I, ii, 65. — **absit** longe gloria fortis; I, v, 2. — **absit** procul gloria vulgi; IV, xiii, 7. — **absitis** procul, quisquis arte colit capillos; I, vi, 39.

Abibit illæsus aper; IV, iii, 17. — **abiere** tunc victus feri; II, i, 43. — **abiret** queis livor, succos herbasque dedi; I, vi, 13.

Abluit amnis anhelantes equos sonis; II, v, 60.

ACE

Abnuat quod spes; IV, i, 25.

Absconditur tellus densa umbra; IV, i, 155.

Absentes amores; I, vi, 35. — **absenti** mihi te servet amor mutuus; I, vi, 76. — **absenti** miser querelas conijcit; I, viii, 53. — **absentis** nomen singula verba sonent; II, i, 32.

Abstineas aliis; I, ii, 59. — **avidas**, Mors, manus; I, iii, 4.

Abundat fertilis Nilus æstiva aqua; I, vii, 22.

Accendit potus pastor acervos levis stipulæ; II, v, 90. — **accendit** geminas lampadas ex illius oculis Amor; IV, ii, 6.

Accessit ad arces obscuras Cimmeriorum *Ulysses*; IV, i, 64.

Accingere se magnis rebus qui possit; IV, i, 179.

Accipe; III, iv, 49, *h. audi.* — **accipias** munera parva; III, i, 24.

Accubuit huic puer; I, ix, 75.

Acer Amor; II, vi, 15; IV, ii, 6. — **acris** flamma; I, vi, 45. — **sitis**; I, iii, 77.

Acerba aris quid messes tuas? I,

II, 100.—*acerba* infidia Venus; I, VI, 84.—*acerbe* rumor; IV, XIV, 4.—*acerbi* luctus; II, VI, 41.

Acervi frugum; I, I, 9.—solemnes stipulæ; II, V, 89.—structi; IV, I, 135.—*acervo* composito; I, I, 77.

Acies consistat in agmen quadratum; IV, I, 101.—*acies* non fuit; I, III, 47, *Saturno rege*.—feræ; II, III, 39.—*acies* parant concurrere adversis signis; IV, I, 99.

Actis tantis; IV, I, 4; IV, I, 38.

Acuissæ dentes in prælia; IV, III, 3.

Adde merum; I, II, 1.—liquidum fortius; III, VII, 30.—*addere* aquam flammæ; II, IV, 42.—*addidit* quale bonum ille multis malis; II, IV, 36.

Adducit hæc mihi te; I, VI, 59.

Aderit Delia mea frugum custos; I, V, 21.—*ades*; I, VII, 49; II, I, 35; IV, IV, 1.—quisquis *ades*; II, I, 1; II, II, 2.—*ades* Liber; III, VI, 1.—*adesse* cælo missus videar; I, III, 90.—*adesse* hibernas minas negligat piscis; II, III, 48.—*adest* audacia fortis; I, IV, 13, pro, *est*.—*adest* invisus natalis; IV, VIII, 1.—*adest* quod huic dives amator; I, V, 47.—*adest* tibi de nobis mutuus ignis; IV, V, 6.—*adfuit* Juppiter ipse curru vectus; IV, I, 132.—*adsit* amor mutuus; IV, V, 7.—*vetus*; IV, VI, 20.—*adsit* Genius; II, II, 5.—Saturnia; III, III, 33.—*adsitis* Divi; I, I, 37.

Adfert requiem Bacchus; I, VII, 41; Vid. infra *Attulit*.

Adfirmare; I, IV, 26.

Adfixa foribus manet me; I, VI, 61.—pensis gravibus puella; I, III, 87, *intenta*, *assidua in opere faciendo*.

Adhibere blandas querelas; III, IV, 75.

Adibit præsto pauper primus; I, V, 61.—*adiit* Læstrygonas incultos; IV, I, 59.—*adire* sedes deorum; I, II, 83.—*adirem* quam jam gaudia;

I, V, 39, *experirer Venerem*.—*adeunda* (non) maribus sacra Bonæ Deæ; I, VI, 22.—non *adeunda* sub æstivum Canem unda; III, V, 2.

Aditus facilis ut tuis sit, et ardens hosti; IV, I, 87.—*aditus* faciles ad dominam; II, IV, 19.

Adjungere aratro tauros; I, IX, 7.—*palis* vitem teneram; I, VII, 33.

Adjuvat fortes ipsa Venus; I, II, 16.

Admeti tauros pavit Apollo; II, III, 11; III, IV, 67.

Admirata est ipsa noverca, (Juno) capillos Phœbi; II, III, 26.

Admittas (si); I, VI, 56, si *pecces*.—*admittit* imbrifer arcus aquam; I, IV, 44.

Admonuit dominæ Venus; I, V, 40.—*admonet* dolor anteactos annos; IV, I, 190.

Admotis equis; II, III, 58, *h. propioribus*.—*admovimus* ignes templis; III, V, 11.

Adnectit licia conductis; I, VI, 79.

Adnuat tibi quodcunque rogabis Genius; II, II, 9.—*adnue* Juno; IV, VI, 13.—Natalis; IV, V, 20.—*adnue* sic, etc.; II, V, 121.—*adnuat* cuncta veraci capite Juppiter; IV, I, 134.

Adoperta caput tenebris Mors; I, I, 70.—post fores clausas latuit; I, IX, 44; Vid. *Not*.

Adscensurus Deus Olympum Alcides; IV, I, 12.

Adsident sancti pudoris custos; I, III, 84.

Adsignat tibi Juppiter Laurentes agros; II, V, 41.

Adspersæ lacte catervæ; I, II, 48.

Adspexerit si quis imprudens; I, II, 37.—*adspicerem* dominam; II, III, 5.—*adspiceret* quisquis caput, crines; II, III, 28.—*adspiciam* ilicet extinctas faces; II, VI, 16.

Adspira mihi; II, I, 35, *face*.—*adspirabat* quibus Amor; II, III, 73.

Adstabat faginus scyphus ante dapes; I, x, 8.

Adversa pars terræ hanc nostrosolo; IV, I, 106. — *adversi* cervi; IV, I, 84. — Dei; III, v, 14. — duces; I, x, 30. — venti; IV, I, 195. — *adversis* armis offeret sese; IV, I, 149. — repulit; IV, I, 54. — signis concurrere; IV, I, 99. — *adversa* fortuna me fatigat; IV, I, 183.

Advigilare parvo nepoti avum non tædebit; II, v, 93.

Advolat trepidantibus alis Amor; II, II, 17.

Ædes exigua; I, x, 20.

Ægeæ undæ; I, III, 1.

Ægra mens; III, IV, 19. — *agrum* me tenet Phæacia tellus; I, III, 3.

Æneas; II, v, 19. — impiger; II, v, 39.

Æolios ventos per Nerea vexit; IV, I, 58.

Æqua (non) mors; IV, xv, 1. — *æquum* est impune licere formosis lædere numina; I, ix, 5. — *ex æquo* convenit; III, vi, 19.

Æquatis frontibus; IV, I, 102.

Æquor maris vastum; I, vii, 19. — *æquora* indomita; II, v, 80. — vaga; II, vi, 4. — vasti ponti; III, iv, 85.

Aer alter alterius vires necat; IV, I, 169. — immensus; IV, I, 19. — liquidus; IV, I, 210. — vagus a terris qua surgere nititur; IV, I, 21. — in *aere* circumfuso considit tellus; IV, I, 152. — *aere* confinditur pontus; IV, I, 174.

Æra repulsa; I, III, 24; I, viii, 22, h. *sistra*.

Ærata tela; I, x, 25, *ferro præfixa*. — *arata* fores; I, III, 72.

Aerio vertice nubes contingens Taurus; I, vii, 15.

Æstiva aqua; I, vii, 22. — *astivi* ortus canis; I, I, 27. — *astivum* in orbem fertur sol; IV, I, 160. — *asti-*

vus canis; I, iv, 6; III, v, 2. — *astivas* nives ore convocat; I, II, 52.

Æstu terrear vano; III, v, 27, h. *febre*. — *astus* calidi sideris; II, I, 47.

Ætas iners jam subrepet; I, I, 71. — longa; IV, I, 211. — longior; IV, I, 11. — primi temporis floret tibi; I, viii, 47. — priorum ulla; III, iv, 25. — serior quum premeret; I, iv, 33. — transiet quam cito! I, iv, 27. — vetus ut non frerit eam; IV, I, 111.

Æterna juvenas; I, iv, 37. — urbs; II, v, 23. — *aterni* Dii; IV, iv, 14; II, III, 32. — *æternum* sit mihi virginitas; II, v, 64. — *æternus* Homerus; IV, I, 181. — Olympus; IV, II, 13. — versus; IV, I, 34.

Æther igneus; IV, I, 22.

Ætherius mundus; III, iv, 17.

Ætnæa rupes; IV, I, 56. — *Ætnæa* flammæ; IV, I, 197.

Ævum futurum; III, iv, 47.

Afflat cui leniter Amor; II, I, 80, *cui propitius est*. — *afflat* Venus amores gregibus; II, iv, 57.

Africa puniceum colorem præbet; II, III, 58.

Ager Reatinus; IV, viii, 4. — *Falerinus*; I, ix, 34. — *felix*; I, I, 19. — *pauper*; I, I, 19. — *agri* arentes; I, vii, 21. — *læti*; II, III, 3. — *Laurentes*; II, v, 41. — *pleni*, II, I, 21. — *tristes*; II, III, 67. — *vicini*; I, viii, 19. — *in agris* fixus lapis; I, III, 44. — *agros* per totos floret terra; I, III, 61. — *agros* purgare; II, I, 17. — *sulcare*; II, III, 82.

Agut e triviis turba canum; I, v, 56. — *agatur* nobis natalis dies; IV, ix, 3. — *agatur* ut lenis spiritus; I, viii, 57. — *agendus* erit tristis natalis; IV, viii, 2. — *agere* ante victas catervas; I, II, 69. — *agit* annus signa certa vice; I, iv, 20. — *agor* ut turbo citus verbere per plana; I, v, 3. — *egerunt* assuetos cursus; IV, I, 126.

Agitat mens impia curas tuis di-

versas; III, IV, 59. — *agitata* mota Bellonæ; I, VI, 45, *sacerdos vaticinans*.

Agmen quadratum; IV, I, 102. — turbæ angustum; I, V, 63. — *agmine* denso pecus; IV, I, 187.

Agnæ cadet vobis; I, I, 23. — *agnæ* hostia magna exigui soli; I, I, 22. — tardior; II, I, 20. — *agnam* referre sinu domum; I, I, 31.

Agnosco voces dulces dominæ a limine; II, VI, 47, 48.

Agnus candidus; II, V, 38. — *sacer* eat ad aras; II, I, 15. — *agnos* sectatur filius; I, X, 41.

Agrestes purgamus; II, I, 17. — *agrestis* antiquus; I, I, 39. — *falx*; II, V, 28. — *laurus*; II, V, 117.

Agricola deus; I, I, 14; I, V, 27. — *minio* suffusus; II, I, 55. — *satiatus* aratro; II, I, 51, V. *Not.* — *agricolæ* Cælitæ; II, I, 36. — modo aratrum sectari; II, III, 7. — pectora labore confecta; I, VII, 39. — *agricolas* apes alit; II, VI, 21.

Alat Taurus Cilicas; I, VII, 16. — *alat* glans; II, III, 70. — *alit* spes agricolæ; II, VI, 21. — *aluit* Pax vires; I, X, 47. — glans aluit veteres; II, III, 71.

Alba candida antiquo Lære; I, VII, 58. — longa condita ab Ascanio duce; II, V, 50.

Alba columba; I, VII, 18. — *lilia*; III, IV, 33. — *albi* capilli; I, VIII, 45.

Alcides; IV, I, 12.

Alios aliosque componere versus; IV, I, 17. — *alium* virum; III, IV, 80, *ab hoc, præter hunc.* — *aliis* abstineas; I, II, 59.

Alitibus niveis; III, VI, 8.

Alma Pax; I, X, 67.

Alpes gelidæ; IV, I, 110.

Alta populus; I, IV, 30. — *alta* domus; IV, I, 184. — *vallis*; II, III, 21. — *alta* valles; I, IV, 49. — *altus* Olympus; I, VI, 83.

Altaria urunt flammæ; IV, VI, 17.

Alterno orbe; IV, I, 43.

Alveus verius; II, I, 49.

Amabilior quo non alter, is pater; III, IV, 94.

Amalthea; II, V, 67, *Sibylla*.

Amanus miser; I, VIII, 61. — *amantes* miseri; I, VIII, 71. — victi; II, IV, 39. — *amantes* ne nox divellat; IV, VI, 7. — non lædit deus; IV, IV, 15. — *amanti* mors venit; I, III, 65. — sunt numina; I, V, 57. — *amantis* sinu ludere; I, V, 25.

Amara dies; II, IV, 11. — *amarior* umbra noctis; II, IV, 11.

Amaranti; III, IV, 33.

Amat vulgus plurima falso; III, III, 20. — *amate* Pieridas; I, IV, 61.

Amator canus; I, VIII, 29. — dives; I, V, 47.

Amenes sacerdos; I, VI, 46, *Bellona*.

Amica mittatur Tibullo e celo; IV, XIII, 13. — nec *amica* merenti; III, VII, 23.

Amici dulces; III, VI, 9. — occulti; I, V, 65.

Amictus, vestes mutantur; I, VIII, 13. — *amictus* fuscus; III, IV, 55, *sonni*.

Amnes vasti; III, III, 37. — *amnis pro Oceano*; II, V, 60. — *cæruleus*; III, IV, 18. — deleat carmina; I, IX, 50. — dum vehet aquas; I, IV, 66. — *Lydius* aurifer; III, III, 29, *Pactolus*.

Amor acer; II, VI, 15. — accendit geminas lampadas ex illius oculis; IV, II, 6. — asper et tristis; I, VI, 2. — custos; IV, III, 4. — infamis; II, IV, 38. — inermis; II, V, 106. — lentus; I, X, 58. — placidus; II, I, 80. — tener; II, VI, 1. — volitans; II, V, 39. — victus munere Bacchi; III, VI, 4. — *amor* prælia miscet assidus; I, III, 64. — vias fallendi ministret; IV, VI, 12. — vincula portet conjugio; II, II, 18. — *amore* invito; I, III, 21. — *amor*

fallax; I, IX, 83. — *furtivus*; I, v, 75. — *ineptus*; I, IV, 24. — *infelix*; I, II, 4. — *justus*; I, IV, 10, *qui causam justam habet*. — *lascivus*; I, x, 57. — *levis*; I, VII, 44. — *mutuus*; IV, v, 7; I, VI, 76. — *nimius*; I, VIII, 51. — *sævus*; III, IV, 65, 66. — *secundus*; I, II, 75. — *totus abesset*; I, II, 65. — *tener*; I, III, 57. — *vetus*; IV, VIII, 20. — *amore lento torquere*; I, IV, 81. — *teneri*; I, II, 29. — *amorem violare*; I, IX, 19. — *amorem vendere*; I, IV, 67. — *amores alios, amores absentes suspirare*; I, VI, 35; IV, v, 11. — *amores adflat gregibus Venus*; II, IV, 57. — *amores fidi*; II, II, 11. — *miseri*; I, IX, 1. — *molles*; IV, XV, 3. — *veteres*; II, IV, 47. — *amores jungere*; I, I, 69. — *miseros juvenum ledere*; I, II, 91. — *solvere cantibus aut herbis*; I, II, 62. — *violare*; I, III, 81. — *amoris exemplum stemus*; I, VI, 85.

Amplexus barba aspera terit; I, VIII, 32. — *senis culta puella fugit*; I, IX, 74.

Amplior; IV, I, 97.

Amthaonius Melampus; IV, I, 121.

Ancilla caræ puellæ; I, II, 96.

Angues feri; I, III, 69. — *anguis irata*; I, VIII, 20.

Angustæ habenæ; I, IV, 11, *h. adductus*. — *angustum agmen turbæ*; I, v, 63.

Anhelantes equi solis; II, v, 60. — *anhelanti*; I, VIII, 37.

Aniena flumina; II, v, 69.

Animæ sua fata querentes hanc volitent circum; I, v, 51, *umbra*. — *animam precatæ*; III, II, 15.

Animalia nulla exustas habitant partes; IV, I, 165.

Animos dîtes facit ille Deus; III, VI, 13. — *animum sensusque relinquendo abducta*; IV, VIII, 8. — *animus gaudens*; I, VI, 81. — *ex animo puellæ sublatum iter*; IV, IX, 1.

Anni anteacti; IV, I, 191. — *fecandi*; IV, I, 114. — *annos centum licet vixerit*; II, IV, 45. — *dissimulet coma tincta*; I, VIII, 44. — *fatales si explevimus*; I, III, 53. — *per multos celebrande Natalis*; I, VII, 63. — *propriis tecum contribuissæ velim*; I, VI, 64. — *annum jaceo dum sancius*; II, v, 109. — *exoriens fuit avis nostris a Kalendis Martis*; III, I, 2. — *felix et sacer*; II, v, 82. — *fertilis*; IV, I, 123. — *frigidus*; IV, VIII, 4. — *annus maturat segetes et lucida agit sidera*; I, IV, 19, 20. — *novus educat pomum*; I, I, 13. — *nubilus*; II, v, 76. — *placidus nobis per tempora vertitur*; IV, I, 170. — *proximus*; IV, VI, 19.

Annosum merum; III, VII, 26. — *annosus Lyæus*; III, II, 19.

Annua seges; IV, I, 173. — *serta*; II, IV, 48. — *terra*; II, I, 48.

Ansa arta colligit pedes compressos; I, VIII, 14.

Ante (absolute positum); I, I, 14; I, II, 69; I, III, 89; I, x, 68; II, I, 24; II, I, 78; III, II, 15, etc. — *caput fusæ comæ*; II, v, 66. — *ante ipsas plagas*; IV, III, 16.

Anteacti anni; IV, I, 190.

Antiqua arbor; II, v, 96. — *gens*; IV, I, 28. — *antiqui Lares*; II, I, 60. — *antiquus agrestis*; I, I, 39. — *avus*; I, I, 42. — *Lar*; I, III, 34; I, VII, 58.

Anus de saga; I, v, 12; I, VIII, 18. — *anus aurea*; I, VI, 58. — *sedula custos pudoris adsideat*; I, III, 84.

Anxia vives; II, VI, 53. — *anxius quærebam moras*; I, III, 16. — *vagor*; I, II, 25.

Aperta domus; I, IX, 58. — *janua*; I, II, 10. — *pectus laxo sinu*; I, VI, 18. — *via est*; I, x, 4.

Aper, colis pascua, devia montis; IV, III, 2. — *illæsus abibit*; IV, III, 17.

Apis levis; II, I, 49. — *sedula*; II, I, 50.

Apollo auctor carminis; II, IV, 15.
—*formosus*; II, III, 11.—*mitis*; II, V, 79.

Apparuit queis nunquam dies cadente ortu; IV, I, 65. Vid. *Not.*

Appetat illa oculos meos; I, VI, 70.

Applauso latere; II, I, 66.

Applicuisse medicas manus; IV, IV, 4.

Apposita sera; I, VIII, 76.—*appositus* pollex; II, I, 64.

Apricis in collibus annus uvas maturat; I, IV, 19.

Apta ars; I, VII, 60.—Circe veteres mutare figuras; IV, I, 63.—*oscula*; I, IV, 54.—prodeat sinu Tyrio; I, IX, 70.—*aptius* erit lacrymis uti; IV, IV, 17.—te non alius tenet artes belli; IV, I, 82.—*aptus* amor levis; I, VII, 44.

Aqua æstiva; I, VII, 22.—calida; I, X, 47.—ignava; III, III, 38.—levis; II, VI, 8.—liquida; I, V, 76; I, IX, 50.—mollis; I, IV, 18.—pallida Ditis; III, I, 28.—placida; I, II, 80; I, IV, 12.—pulsa; II, V, 34, *remis*.—supposita; I, VI, 28.—*Stygia*; I, X, 36.—ventura; I, IV, 44.—*aqua* multa decidit imber; I, II, 32.—*aqua* gelidæ; I, I, 47.—irriguæ; II, I, 44.—Lethææ; I, III, 80.—liquidæ; I, IX, 12.—rapidæ; IV, IV, 8.—rivi prætereuntis; I, I, 28.—*aquam* fontis; II, I, 14.—*aquas* dum vehit amnis; I, IV, 66.

Aquitana gentes; I, VII, 3.—*Aquitana* gens; II, I, 33.

Aræ fulgentes; II, I, 15.—ad *aras* sequi; I, VI, 23.—*aras* cumulare; II, V, 6.—*aris* abditus ignis; IV, I, 134.

Arabes Eoi; III, II, 24.—*Arabs* dives cultor odoratæ segetis; IV, II, 18.—tener; II, II, 4.

Arar; I, VII, 11, (fluvius Gallie Narbonensis.)

Arat arva bove rusticus; II, II, 14.

—*arati* sulci; II, VI, 21.—*araturi* boves; I, X, 46.

Arator requiescat sacra luce; II, I, 5.—*aratoris* rustica verba; II, III, 4.

Aratra primus fecit Osiris; I, VII, 29.—*aratrum* assiduum; II, I, 51.—curvum; II, III, 7.—habile; I, IX, 7.—pressum; IV, I, 162.

Arbitrio esse meo, IV, VIII, 8.

Arbor antiqua; II, V, 96.—*arboribus* selectis; I, V, 32.—non notis; I, VII, 32.—*arboris* sub umbra; I, I, 28.

Arcessere mortem bellis; I, X, 33.

Arcus imbrifer; I, IV, 44.—indoc-tus; II, I, 69.—sagittæque pereant; II, V, 105.

Ardens rogos; II, IV, 46.—*ardentes* Deos; II, V, 22, *templa Deorum*.—faces; II, I, 82.—*ardenti* foco; II, I, 22.—*arsurus* lectus; I, I, 61.

Arduus aditus; IV, I, 87.

Area messes teret; I, V, 22.

Arectæi campi; IV, I, 143, *Babylonii*.

Arens sitis; I, IV, 42.—*arentes* agri; I, VII, 21.—*arenti* avena modulatus carmen; II, I, 53.

Argento totus contextus; I, II, 71.

Arguar concubuisse ante ipsas plagas; IV, III, 16.

Arida herba; I, VII, 26.

Arma ne cadant miranti; IV, II, 4.—crepitantia; II, V, 73.—discordia; II, III, 39.—relicta ad ripas; II, V, 54.—stultus sequi; I, II, 68.—tristia; I, X, 12; I, X, 50.—*armis* adversis offeret se; IV, I, 149.—repulit; IV, I, 54.—in *armis* natus Arupinas; IV, I, 110.

Armatus falce deus; I, IV, 8.

Armenia tigres; III, VI, 15.—*Armenii* odorati; I, V, 36.

Armenta (inter) natus Cupido; II, I, 67.

Ars adsueta; I, V, 4.—apta; I, VII, 60.—bona; II, V, 107.—immitis; I, III, 48.—inexperta; II, I, 56.—me-

dica; II, III, 14.—non solita; I, IX, 66.—tarda; I, VIII, 16, *quæ multum temporis requirit*. — *arte* colere capillos; I, VI, 39. — multa quos male habet callidus puer; I, IV, 76.—*artes* belli; IV, I, 82. — colendi; II, III, 77.—deficiunt; I, IV, 82.—*miseræ*; I, IV, 57.—sibi optabunt tuas; IV, IV, 26.—*artis* raræ opus; III, IV, 37.

Arta ansa; I, VIII, 14. — turba; I, II, 97.

Artacie nobilis; IV, I, 60.

Artato freno; IV, I, 91.

Artificis docta manus; I, VIII, 12.

Artus graciles; II, III, 9. — pal-
lentes; IV, IV, 5.

Arundinis ordo; II, V, 31.—*arun-
dine* captat pisces spes; II, VI, 23.

Arupinas pauper natus in armis;
IV, I, 110.

Aruspex; II, V, 13.

Arva bene olentia; IV, II, 17.—
colat Pax; I, X, 45.—secunda Cal-
lypsus; IV, I, 77.—non colit Bacchus
Ceresve; IV, I, 164.—pinguia; III,
III, 12.—regere certis finibus; I, III,
44.—serenda; II, III, 8.—ultima; IV,
I, 146.

Arx Jovis; II, V, 16.—non *arces*,
non vallus erat; I, X, 9.—*arces* obs-
curæ Cimmeriorum; IV, I, 64.

Ascanius dux; II, V, 50.

Asper; I, V, 1.—Amor; I, VI,
2.—*aspera* barba; I, VIII, 32.—est
illi difficilisque Venus; I, IX, 20.—
quadrupes; IV, I, 129. — turba can-
num; I, V, 56.—verba; IV, IV, 14.
—*asperiora* licet cadant; IV, I, 191.

Assidua Minerva; II, I, 65. —
assiduæ aves; I, III, 76. — *assidui*
doli; I, IX, 54.—*assiduum* aratrum;
II, I, 51.—certamen laudis; IV, I, 88.
—*assiduus* terreat labor; I, I, 3.

Assidue prælia miscet Amor; I,
III, 64.

Assueta ab arte; I, V, 4.—*assue-
tos* cursus flumina egerunt; IV, I,

126. — *assuepit* puer velle munera;
I, IV, 58.

Assyria pinguis; III, II, 24.

Assyrii odores; I, III, 7.

Atax; I, VII, 4.

Atlantis Calypso; IV, I, 77.

Atque tubas, *atque*; II, V, 73.

Atra mors; I, III, 4, 5; I, X, 33.
—nox; IV, XIII, 11.—*atrum* viscus;
I, III, 76.

Atteruisse manus insuetas opere;
I, IV, 48.

Attigeris; I, VI, 53.

Attonita mens; I, IX, 47.

Attulit illam Cytherea Camœnis
meis exorata; IV, VII, 4.

Auctor carminis Apollo; II, IV, 13.

—*auctores* mihi hujus carminis; III,
I, 15, *Musæ*.

Audacia fortis; I, IV, 13.

Audax Cerberus; I, X, 35.—His-
pania; IV, I, 139.—Mars; IV, I, 98.
—sacra docere; III, V, 8. — *audax*
etsi jurabit; III, VII, 15.—*audaces*
viri; II, I, 71.

Audet ipse corpus edere super
equum; IV, I, 115. — *ausim* pro te
ire per undas maris; IV, I, 194. —
ausæ boves carmina rumpere mugitu;
II, III, 22. — *audeat* ne quis disce-
dere invito Amore; I, III, 21.—nulla
manum imposuisse pensis; II, I, 9.
—*audendum* est; I, II, 16.—*audere*
quodcumque poterunt Camœnæ; IV,
I, 24.

Audiat (si) aversa aure deus, quæ-
cumque voverit, etc.; III, III, 28.
—qui non *audit* Musas; I, IV, 67.—
audire tubam corde micante; I, X,
12.—ventos immites juvat cubantem;
I, I, 45.—*audita* cælo arma, tubæ;
II, V, 74.

Aufer meum dolorem, Bacche; III,
VI, 3. — *auferet* nec spem nominis
hujus Diis aqua; III, I, 28.

Augeat proles facta parentis; I,
VII, 56.

Augur deditus Phœbo scit bene; II, v, 11.

Augurer, uxoris fidos optabis amores; II, II, 11.

Auræ acriæ; IV, I, 128.

Auratæ trabes; III, III, 16.—viæ; II, III, 56.

Aure intenta; IV, I, 133.—aversa; III, III, 28.—*auribus* compressis oscula eripere; II, v, 92.—*surdus* me esse velim; IV, XIV, 2.

Aurea anus; I, VI, 58.—palma; I, IX, 82.—uva; II, I, 45.—*aurea* munera; I, IV, 62.

Aurifer amnis Lydius; III, III, 29.

Aurora candida roseis equis portet hunc Luciferum; I, III, 93.

Aurum dives; I, x, 7.—fulvum; I, I, 1.—*auri* divitis pondus; I, IX, 31; III, III, 11.—*auro* carior juvenis; I, VIII, 31.—et testudine fulget lyra; III, IV, 37.—*lacertos* vinciat; I, IX, 69.—multa mala subesse solent; I, IX, 18.—ne pollue formam; I, IX, 17.—totus contextus; I, II, 69.

BAR

Bacche, veni; II, I, 3.—*Bacchi* cura Falernus ager; I, IX, 34.—munera; III, VI, 17.—proles rustica; I, IV, 7, *Priapus*.—*Baccho* convivia ducere; I, IX, 61.—jucundior cunctis hospes Icarus; IV, I, 9.—juventas æterna est; I, IV, 37.—madidus pastor; II, v, 87.—perfusus tempora; I, II, 3.—*Bacchus*; I, VII, 39, 41, cum *Osiripermutatus*.—amat Naida; III, VII, 25.—non colit illic arva; IV, I, 164.—generosus; III, VI, 5.—*Maroneus*; IV, I, 57.—proles Semelæ; III, IV, 45.—tener; II, v, 63.

Baiarum maxima unda; III, v, 3.

Balba verba; II, v, 94.

Barba aspera; I, VIII, 32.—non nitet tibi; I, IV, 4.

AVU

Auster hibernus fundit aquas gelidas; I, I, 47.

Autumno candida mala rabent; III, IV, 34.

Auxillis magicis nihil forma utitur; I, VIII, 24.

Avara; II, IV, 45.—*avaræ*; II, IV, 35; III, I, 7, *puella*.

Avæna arenti modulatus carmen; II, I, 53.—perlucenti cantus meditabar; III, IV, 71.

Avèrtere cœptos cursus; IV, I, 55.—*avertite* falsum visum; III, IV, 3.—*aversa* aure Deus audiat; III, III, 28.

Avi fati provida; II, v, 12.—*avi* hac; II, II, 21.—*aves* assiduæ atro viscere pascit Tityos; I, III, 76.—*caussari*; I, III, 17.—*passim* vagantes dulce sonant tenui guttore carmen; I, III, 59, 60.

Avus antiquus; I, I, 42.—*priscus*; II, I, 2.—*vetus*; I, x, 18.—*avum* advigilare nepoti non tædebit; II, v, 93.—*avis* intonsis gloria victor; II, I, 34.—*avis* nostris hinc fuit annus exorians; III, I, 2.

BEL

Barbarus Turnus; II, v, 48.—*barbara* catasta; II, III, 62.—*pubes*; I, VII, 28.—*tellus* Scythiam; III, IV, 91.

Beatus ille quater; I, x, 63.

Bella puella; III, IV, 52.—*vult* videri juveni; I, IX, 71; IV, XIII, 5.

Bella canenda; II, IV, 16.—*regia*; IV, XV, 4.—*Veneris*; I, x, 53.—*non bella*, non ira fuit; I, III, 47.—*ad bella* trahor; I, x, 13.—*belli* mala signa, cometen; II, v, 71.—*præmia*, oppida victa; II, v, 115.—*bellis* accessere mortem; I, x, 33.—*experta* cano; IV, I, 107.

Bellare terra marique; I, I, 53.

Bellica rostra quum dedit ratibus; II, III, 42.

Bellona motu agitata sacerdos; I, VI, 45.

Bene Messalam sua suisque ad pocula dicat; II, I, 31.

Bemigna terra; I, III, 62; III, III, 6.

Bibantur aquæ prisco more; II, III, 70. — *bibas*, numina qui timet magna irati Bacchi; III, VI, 22. — pocula cum multo felle lena; I, V, 50.

— *bibebam* ipse victor pocula sobria; I, VI, 27. — *bibisse* plura pocula; I, IX, 59. — *bibis* hortus aquas; II, I, 44.

Bidens; I, I, 29; I, X, 49. — *validus*; II, III, 6.

Bipenne credit suos violenta laceratos; I, VI, 47.

Bis die dicere laudes; I, III, 31.

Blanda prece; III, VI, 46. — tura; III, III, 2. — verba; I, II, 22. — *blandæ* querelæ; III, IV, 75. — *blandi* vultus; I, VI, 1.

Blanditias componere sibi; I, II, 93; I, I, 72. — vendere; I, IX, 77. —

blauditis vult esse locum Venus ipsa; I, IV, 71.

Bonus dux milesque; I, I, 75. —

bona quæ nec avara fuit; II, IV, 45.

— pascua campi; IV, III, 1. — signa; II, I, 23; II, V, 83. — verba; II, II, 1. — vina; I, I, 24. — *Bona* Deæ sacra maribus non adeunda; I, VI, 22. — *meliora* di ferant; III, IV, 1. — in *melius* vertat somnia deus; III, IV, 95.

Bos Memphites; I, VII, 28. — *validus*; II, II, 14. — *boves* araturi; I, X, 46. — aures carmina rumpere mugita; II, III, 22. — coronato capite stare debent ad præsepia; II, I, 8. — findunt pingua arva; III, III, 12. — steriles; II, III, 8. — tardi; I, I, 30. — vocales; II, V, 78. — *boves* jungere; I, II, 73.

Brachia capta; I, VII, 6. — pendencia collo; III, VII, 13. — religatus magico nodo; I, VIII, 5. — tende cum multa prece; III, IV, 64.

Brevior via mortis aperta est; I, X, 4. — *brevius* compellere equum curvo gyro; IV, I, 94.

Britannus invictus Romano Marte; IV, I, 150.

Bruma hibernæ frigora producis; I, IV, 5.

CÆD

CÆL

Cadavæ ne male inepta; IV, X, 2. cadant licet asperiora; IV, I, 191. — maledicta hæc alijs; I, VI, 85. — ne *cadant* turpiter arma miranti; IV, II, 4. — *caderet* nostra senecta; III, III, 8. — *cadet* agna vobis; I, I, 23. — *cadit* qua umbra arboris; II, V, 96. — taurus hostia; IV, I, 15. — *cadunt* vota; II, II, 17. — *cecidit* amor victus; III, VI, 4. — quum fato pari consul uterque; III, V, 18.

Cadmeæ matris præda cruenta; III, VI, 24.

Cadus Chius; II, I, 28.

Cæca vis; II, I, 78.

Cadere falce comam vitium; I,

VII, 34. — *cadit* ipsa suos lacertos bipenne; I, VI, 47.

Cælestes; I, IX, 5. — *cælestia* numina; III, IV, 53. — *cælestis* quicquamque; II, IV, 35.

Cælo audita arma; II, V, 73. — e *cælo* deripit ille Deos; I, X, 60. — e *cælo* mittatur amica; IV, XIII, 13. — *cælo* missus adesse videar; I, III, 90. — quum te miserit Deum unda; II, V, 44. — pendenti super; IV, I, 23. — puro; IV, I, 10. — tristi; I, II, 51. — de *cælo* ducentem sidera vidi; I, II, 45. — *cælo* vicinum Olympum liquit; IV, I, 132. — *cælum* dum stellas vehet; I, IV, 66. — implere votis;

III, III, 1. — picea ferrugine prætexens arcus; I, IV, 43.

Carula lymphæ Liger; I, VII, 12. — Thetis; I, V, 46. — *caruleæ* aquæ; I, VII, 14. — undæ; I, III, 37; I, IV, 45. — *caruleus* amnis; III, IV, 18. — aquis per vada qui serpis; I, VII, 14.

Calamus usque minor cera jungitur; II, V, 32.

Calent bella Veneris; I, X, 53. — *calente* sole; I, V, 22. — *calet* ille, dum de me cogitat; IV, V, 10.

Calida aqua; I, X, 42. — *calidum* sidus; II, I, 47, *Sol*.

Calix coronatus stabit ante; II, V, 98.

Callida lena; I, V, 48. — *callidus* puer; I, IV, 76.

Calor Phœbi; IV, I, 159. — vexat corpora fessa; IV, XI, 2.

Calypso Atlantis; IV, I, 77.

Camæna meæ; IV, I, 24. — nostræ; IV, I, 192. — *Camænis* meis; IV, VII, 3.

Campania terra; I, IX, 33.

Campi Aretæi; IV, I, 143. — Elysi; I, III, 58; IV, XV, 2. — immensi; II, III, 43. — rigidi; IV, I, 208. — *campi* bona pascua; IV, III, 1.

Candens ortus; IV, I, 65. — *candentes* lacerti; I, VIII, 33.

Candescere caput canis; I, X, 43.

Candida; IV, IV, 19. — sint fata tua; III, VI, 30. — *candida* Alba; I, VII, 58. — Aurora; I, III, 94. — Pax; I, X, 45. — turba; II, I, 16. — venit nivea veste; IV, II, 12. — *candida* crura; IV, III, 10. — mala; III, IV, 34. — membra; IV, IV, 6. — musta; I, V, 24. — ossa; III, II, 10. — *candidior* *candidior*que; I, VII, 64. — *candidus* agnus; II, V, 38. — Liber; III, VI, 1. — sinus; I, X, 68. — *candor* erat; III, IV, 29.

Canent qui victo pede quique solito; IV, I, 36. — *canere*, de *Parcis*; I, VII, 1; III, III, 36; IV, V, 3. —

canerem quæ Titio; I, IV, 73. — laudes attonita mente; I, IX, 47. — *caneret* pede forti bella regia; IV, XV, 4. — *canet* voce magna miles; II, VI, 26. — *canit* eventus sacerdos Bellonæ; I, VI, 50. — fata Sibylla; II, V, 16. — *canat*; II, V, 18. — hæc cecinit vates; II, V, 65. — *cano* bellis experta; IV, I, 107. — rurar urisque Deos; II, I, 37. — vera; II, V, 63. — *canunt* si vera oracula templis; III, IV, 77. — *cecinit* sic pro te, Minoi, Catullus; III, VII, 9.

Canis custos liminis; II, IV, 32. — instabat tota nocte; I, VI, 32. — tacet ipse; II, IV, 34. — *canis*; IV, I, 11. — *canis* æstivus; I, IV, 6. — celer; IV, III, 14. — ortus æstivi; I, I, 27. — torret arva arenti siti; I, IV, 42. — *canum* aspera turba; I, V, 56. — *canes* deficiant; IV, III, 6. — feri Hecataë; I, II, 52. — *canibus* rapidæ undæ; IV, I, 72. — succincta Scylla; III, IV, 89. — *Canem* (sub) æstivum; III, V, 2.

Canistra myrto vincta geram; I, X, 27.

Cantat textis Minervæ operata; II, I, 66. — *cantate* celebrem Deum; II, I, 83. — *cantavit* rustica verba certo pede; II, I, 52. — *cantet* quid fati provida avis; II, V, 12.

Cantibus aut herbis solvere amores; I, II, 62. — *cantu* dulcis tibia; I, VII, 47. — findit solum, etc.; I, II, 47. — mutare figuras; IV, I, 63. — voces inflectere; I, VII, 37. — *cantus* avis nec præcinit mihi eventus; I, VIII, 4. — et chorus; I, VII, 44. — trahit fruges vicinis ab agris, etc.; I, VIII, 19, 20, 21. — *cantus* felices; III, IV, 40. — quicumque levant corpora fessa; IV, IV, 10. — *cantus* componere; I, II, 53. — meditabar avena; III, IV, 71. — vigent; I, III, 59.

Canus amator; I, VIII, 29. — *canum* caput; I, I, 72. — *cani* capillos nigros nondum læsere; III, V, 15. —

canis liceat candescere caput; I, x, 43.—*cana* coma; I, vi, 86.—*senecta*; I, viii, 42.—*canæ* comæ; I, ii, 94; III, i, 10.

Cape dona libens; IV, v, 9.—*turis* honores; IV, vi, 1.—*capiant* ne te tædia; I, iv, 15.—*nec vos brachia* pendentia collo; III, vii, 13.—*non capiet* titulus sub nomine tua facta; IV, i, 33.—*capiuntur* avaræ pretio; III, i, 7.—*cepit*; I, iv, 3, 13.—*capta* brachia; I, vii, 6.—*captum* solum; I, ii, 70.—*captus* divitiis; I, ix, 19.—*muneribus* puer; I, ix, 11.

Capellæ foetus desertus; I, i, 31.

Capilli albi; I, viii, 45.—*cani*; III, v, 15.—*fusi*; IV, ii, 9.—*intonsi*; II, v, 121.—*longi*; III, ii, 11; I, iii, 91.—*molles*; I, viii, 9.—*nigri*; III, v, 15.—*sacri*; II, iii, 25.—*scissi*; I, x, 53.—*capillos* arte colere; I, vi, 39.—*capillis* duci; I, vi, 71.—*capillus* nitidus; I, vii, 51.—*ustus*; I, x, 37.

Captat laqueo volucres et arundine pisces; II, vi, 23.

Caput compositum; I, v, 8.—*inornatum*; II, iii, 27.—*miserum* tundere posse; I, ii, 88.—*nitidum*; I, viii, 16.—*sol* exultit undis; IV, i, 124.—*tenebris* adopena Mors; I, i, 70.—*tergeminum*; III, iv, 88.—*vetus*; I, viii, 42.—*vinctus* et ipse myrto; I, x, 28.—*caput* Nili; I, vii, 24.—*ante caput* fusas jactavit comas; II, v, 66.—*caput* candescere liceat canis; I, x, 43.—*post caput* esse Deum ultorem; I, viii, 72.—*capite* cano blanditias dicere; I, i, 72.—*coronato* boves; II, i, 8.—*serta* gerat; I, vii, 52.—*veraci* adnuit; IV, i, 134.—*capiti* ne noceant soles; I, iv, 2.—*sint precor* illa mala meo; I, ii, 12, *h. mihi*.

Cara oscula; I, iv, 53.—*cara* conjux; III, iii, 32.—*mater*; III, ii, 13.—*Neara*; III, i, 6.—*puella*; I, ii,

95; III, vi, 12.—*quamvis perfida cara* tamen; III, vii, 24.—*caram* juveni, *carumque* puellæ eripuit juvenem; III, ii, 1.—*te jurat* magis esse suis medullis; III, i, 25.—*care* puer; III, vi, 5.—*cari* succi; IV, ii, 15.—*carior* auro est juvenis; I, viii, 31.

Carbasea vela; III, ii, 21.

Carcer Eleus; I, iv, 32, *unde equi mittuntur*.

Cardo tacitus; I, vi, 12.—*versus* furtim; I, ii, 10.

Careat nec mihi charta tanto carmine; IV, i, 27.—*carere* tuo discas alterius dolore; III, vii, 12.

Carmen, herbas nocuisse queror; I, viii, 23.—*carmen* avena modulari; II, i, 54.—*dulce*; I, iii, 60.—*magicum*; I, v, 12.—*carmine* capiuntur formosæ; III, i, 7.—*nostro* redditur gratia agricolis Cælitibus; II, i, 35.—*sistere iter* fluminis; I, ii, 46.—*carmine* purpurea est Nisi coma; I, iv, 63.—*carmina* docta; II, iii, 22.—*errant* per dubias laudes; IV, i, 106.—*præscribat* Phœbus; IV, i, 179.—*si meritas* laudes deficiant; IV, i, 3.—*subtexam* chartis; IV, i, 212.—*torreat* Vulcanus; I, ix, 50.—*carminis* auctor Apollo; II, iv, 13.—*carminibus* celebrata; III, iv, 57.—*dictis* ter despue; I, ii, 56.—*et herbis* devovere; I, viii, 17.

Carnutus flavus; I, vii, 12.

Carpite herbas, tauri, de montibus; II, v, 55.

Carystus; III, iii, 14.

Casa parva; I, x, 40; II, iii, 30.—*casæ* humiles; II, v, 26.—*casas* ex virgis extruet; II, i, 24.

Casia; I, iii, 61.

Casses mihi tenduntur; I, vi, 5.—*ad casses* veniat licet aper; IV, iii, 17.

Castalia umbra; III, i, 16.

Castus poeta; III, iv, 43.—*caste* puer; IV, iii, 20.—*casta*; I, iii, 83;

I, vi, 67, 75. — dea; IV, vi, 14, *Juno*. — domus; III, iv, 60. — laurus; III, iv, 23. — manus; IV, iii, 20. — placent superis, II, i, 13. — soror; II, v, 122, *Diana*.

Castra Martia ponat in capto solo; I, ii, 70. — peto; II, vi, 9. — pingere mero in mensa; I, x, 32. — sequitur *Macer*; II, vi, 1. — tua sint nostra domo; II, iii, 36. — *castris* forove; IV, i, 44. — fossam præducere; IV, i, 83. — geminis duplex victoria; IV, i, 105. — Rutulis lucent incendia; II, v, 47. — *castrum* Laurens; II, v, 49.

Casus meos notet palma; I, ix, 82.

Catasta barbara; II, iii, 62.

Catena Romana; IV, i, 118. — valida teneamur uterque; IV, v, 15. — *catenis* teneor; II, iv, 3.

Caterva consanguinea; III, iv, 87. — *catervæ* Ciliicæ victæ; I, ii, 69. — infernæ; I, ii, 49. — juvenum; I, vi, 81.

Catullus doctus; III, vii, 9.

Causa perire; III, ii, 30. — son- tica; I, viii, 51. — *causam* amoris justi habent; I, iv, 10, *hæ habent in se, cur jure amari putentur*. — per *causam*; I, vi, 26. — *causas* hic det avaritiæ; II, iv, 29. — fingere; I, vi, 11. — mortis demonstret littera *causam*; III, ii, 27. — ornandi; IV, vi, 5.

Causari aves aut omina dira, etc.; I, iii, 17.

Cautes obnoxia insanis ventis; II, iv, 9.

Cautior esse poteram ad laqueos tuos; I, ix, 46.

Cava dolia; I, iii, 80, *pertusa*. — *cava* manus; II, iv, 14.

Cecidi; vid. *Cado*.

Cedam (ne) ignoto toro; IV, x, 6. — *cedas* puero tuo; I, iv, 40. — *cedo* mea pignora; IV, xiii, 17. — *cessit* incola; IV, i, 56.

Celare perjuriam; I, ix, 3. — *celari* vult sua furta Venus; I, ii, 36. — non

celari ego possim; I, viii, 1. — *celandi* spes nec tibi sit; I, ix, 23.

Celeber deus; II, i, 83; IV, iv, 23. — Messala triumphis Aquitanæ gentis; II, i, 35. — in *celebri* fronte; III, ii, 28.

Celebrantur vobis numina Tusce lymphæ; III, v, 29. — *celebrare* penates patrios; I, iii, 33. — *celebrate* vos me magistrum; I, iv, 75. — *celebrem* Messalinum; II, v, 115. — *celebrent* vincti diem; II, i, 29. — *celebret* ne juvenes multo sermone; I, vi, 17. — *celebretur* in annos sacrum; IV, ii, 23. — *celebrans* convivia impia sævis mensis Padæus; IV, i, 145. — *celebrande* Natalis; I, vii, 63. — *celebrata* carminibus tuis Neera; III, iv, 57.

Celer canis; IV, iii, 14. — equus; I, ii, 72; IV, i, 91. — orbis; I, v, 70. — puer; I, v, 4. — Rhodanus; I, vii, 11. — rota; I, iii, 74. — sagitta; IV, i, 89. — Sol; IV, i, 161. — super equum edere corpus; IV, i, 115. — *celerem* flammæ; IV, vi, 17. — lapi; II, i, 20.

Centum ludis Geniam concelebra; I, vii, 49.

Cera minor calamus jungitur; II, v, 32.

Cerberus audax; I, x, 36. — niger stridet ore serpentum, etc.; I, iii, 71.

Ceres distendit apicis horrea plena; II, v, 84. — illinc colit arva; IV, i, 164. — qua sua arva prospicit; II, v, 58. — *Ceres*, cinge caput spicis; II, i, 4. — dura; II, iii, 63. — flava; I, i, 15.

Cerinthus; II, ii, 9; II, iii, 11; IV, iii, 11; IV, iv, 15; IV, v, 1; IV, v, 5; IV, viii, 2; IV, xi, 1.

Cernere; IV, i, 103, *pugnare, decernere*. — *cernet* omnia; I, iii, 59. — *cernite*, ut eat agnus ad aras; II, i, 15.

Certa pompa discurrent undique

munera; III, 1, 3.—vice; I, IV, 20.—*certa* omina; I, III, 12.—sidera; I, IX, 10.—*certi* fines; I, III, 44.—modi; I, VII, 38.—*certo* pede; II, 1, 51.

Certamen erit quis potior; IV, 1, 37.—mite vini; III, VI, 11.—*certamine* audacis Martis; IV, 1, 98.—*certamine* laudis assiduo vigeat miles; IV, 1, 88.

Certare quibus signis nequeat Melampus; IV, 1, 121.—*certent* præbere; II, III, 59, *certatim* præbeant.

Certatim reddet uterque focus debita; IV, IV, 24.

Cerva velox; IV, III, 13.

Cervix longa; III, IV, 27.

Cervos hosti adversos defigere; IV, 1, 84.

Cespitibus sibi extruet dapēs, mensas, torum; II, V, 100.

Cessas, o lente minister; III, VII, 25.—quid cessas? en age; II, II, 10.—*cesset* grave opus suspensio vomere; II, 1, 6.

Charta tanto carmine mihi ne careat; IV, 1, 27.—tenuis; III, 1, 11.—*chartæ* inceptæ; IV, 1, 212.—*Meletem*; IV, 1, 201.—*sacræ*; II, V, 17.—*chartis* intexere; IV, 1, 5.

Charybdis violenta; IV, 1, 73.

Chimæra; III, IV, 86.

Chius cadus; II, 1, 28.

Choaspes, regia lympha; IV, 1, 141, *Mediæ fluvius in Tigrim decurrens*.

Chordas vocales impellere pollice; II, V, 3.—*chordis* similes sonos voce reddere; III, IV, 70.

Choræ cantusque vigent; I, VII, 44.—*choræis* Genium concelebra; I, VII, 50.

Choro lascivo sidera; II, 1, 88.—vestro dignior nulla est; IV, II, 24.—*choros* ducere; II, 1, 56.—*chorus*, cantus, amor; I, VII, 44.

Cibus addidit hamos; II, VI, 24.

Ciconum manus; IV, 1, 54, *populi Thraciæ*.

Ciet infernas catervas; I, II, 49.

Cilices intonsi; I, VII, 16.—*Cilicium* victæ catervæ; I, II, 69.

Cimmerii; IV, 1, 64.—*lacus*; III, V, 24.

Cinge tempora spicis, Ceres; II, 1, 4.—*cinxit* armis præda acies, II, III, 39.

Cinis; in cinerem et aquas vertat deus munera; I, IX, 12.—*cineri* odores dedat; I, III, 7.—*cinis* deripitur ventis; I, VI, 54.—*mutus*; II, VI, 34.

Circa puella; I, III, 87, *h. quæ circa dominam est*.

Circe; II, IV, 55.—*docta*; IV, 1, 61.

Circumdatus alis fuscis somnus; II, 1, 89.

Circumfuso in aere; IV, 1, 152.

Circumterit hunc puer, hunc juvenis turba arcta; I, II, 97.

Cista levis; I, VII, 48, *in sacris Osiridis*.

Cithara (nec) intonsæ profueruntve comæ; II, III, 12.—sonora; III, IV, 69.—cum *cithara* carminibusque veni; II, V, 2.

Citus turbo; I, V, 3.—*cita* funda; IV, 1, 97.—*puppis*; IV, 1, 69.

Clam sibi quisque vocet Deum; II, 1, 83.

Clamet rustica pubes; I, 1, 24.

Clara domus; III, III, 4.—*clari* triumphii; IV, 1, 176.

Classica Martis pulsa; I, 1, 4.

Claudentur ut omnia cælo; IV, 1, 23.—*claudentem* colles densos indagine; IV, III, 7.—*claudere* valles insidiis; I, IV, 49.—vallo ducto locum; IV, 1, 85.—*claudit* moles mare; II, III, 47.—*clauditur* janua fulta sera; I, II, 6.—*clausa* domus; II, IV, 22.—si mea est; II, III, 79.—*clausa* fores; I, IX, 44.

Clavim janua sensit; II, IV, 31.—*claves* nec prohibent; II, IV, 34.—

clavis frustra inest foribus; I, VI, 34.

Coa femina; II, III, 55. — *vestis*; II, IV, 29.

Cogerer nudus ire Lethæa rate; III, III, 10. — *cogis precari dira*; II, VI, 18.

Cogitat quum de me ille; IV, V, 10. — *te solum candida secum*; IV, IV, 19.

Cognoscere campos Elysios liceat olim; III, V, 23. — *pedium strepitus*; I, VI, 62. — *cognita virtus*; IV, I, 1.

Cohors Messalæ; I, III, 2.

Collis aper pascua devia montis; IV, III, 2. — *colit quisquis capillos, procul absitis*; I, VI, 39. — *non colit arva Bacchusve Ceresve*; IV, I, 164, *nec metitur, nec vindemiatur. — coluisse capillos*; I, VIII, 9. — *colunt qui se atque una vina jocosa*; III, VI, 20. — *colat arva Pax*; I, X, 45. — *colere Musas*; II, IV, 16. — *rura*; I, V, 21. — *sacra pie*; I, III, 25. — *colendi artes*; II, III, 77. — *colendus Amor nobis illius lege*; II, IV, 52. — *cultus libellus*; III, I, 17. — *pauper*; I, X, 19; III, III, 31. — *culta coma*; I, IV, 4. — *domus*; III, IV, 92. — *puella*; I, IX, 74. — *seges*; I, III, 61. — *vineæ*; I, X, 35. — *culta est tibi Salpicia, Mars*; IV, II, 1.

Colla dare sub iuga; I, IV, 16. — *subdere Veneris vinculis*; I, II, 92. — *jugo submittere*; IV, I, 171. — *libera subjecit Romanæ catenæ*; IV, I, 118. — *collo arma gerat*; II, VI, 2. — *serta*; I, VII, 52. — *pendentia brachia*; III, VII, 13. — *in collo figere notas dentes*; I, VIII, 38.

Colles aprici; I, IV, 19. — *densi*; IV, III, 7. — *colles pascebant denso agmine pecus*; IV, I, 187.

Colligere gemmas; IV, II, 20. — *colligit ansa pedes*; I, VIII, 14, *constringit. — colligit gemmas Indus*; IV, II, 20. — *collecta ossa spargant Lyæo*; III, II, 19.

Colonus satur; II, I, 23. — *The-*

ræus; IV, I, 140. — *coloni, gaudete*; II, V, 83.

Color infœrmis; IV, IV, 6. — *color nullus deflaat inda*; III, I, 18. — *purpureus in corpore*; III, IV, 30. — *colores purpurei*; I, IV, 29, *flores. — selecti, purpureus puniceusque*; II, III, 59.

Columba alba sancta Syro Palæstino; I, VII, 18.

Columna urbi tumultus portatur; II, III, 46. — *columnæ Phrygiæ*; III, III, 13.

Colus; II, I, 63. — *plena*; I, III, 86.

Coma tum mutatur; I, VIII, 43. — *coma cana*; I, VI, 86. — *culta*; I, IV, 4. — *horrida facta ventis*; I, IX, 14. — *insignis*; I, III, 66. — *intonsa*; IV, IV, 2. — *myrtæ*; III, IV, 28. — *purpurea Nisi*; I, IV, 63. — *sancta*; I, X, 22. — *viridis*; I, VII, 34, *n. vitium. — viridi cortice tineta nucis*; I, VIII, 44. — *comæ canæ*; III, I, 10. — *comptæ*; IV, II, 10. — *effusæ*; I, III, 8. — *fusæ ante caput*; II, V, 66. — *flavæ*; I, V, 44; II, I, 48, *pro aristis. — formosæ*; I, IV, 30. — *intonse*; II, III, 12. — *longæ*; II, V, 8. — *mutatæ sæpe*; I, VIII, 10. — *sanctæ*; II, II, 6. — *tenues*; I, IX, 68. — *comas canas fingere*; I, II, 92. — *jactare ante caput*; II, V, 66. — *resoluta*; I, III, 31, *in cultu Isidis. — vincita turba*; II, I, 16. — *comas implicuisse sertis*; III, VI, 64. — *ornatas dissoluisse*; I, X, 62. — *comas inficiat dum senectus*; II, II, 20.

Cômere caput arte tarda; I, VIII, 16. — *seu compsit*; IV, II, 10. — *comptis est veneranda comis*; IV, II, 10. — *compsit se tibi lætissima*; IV, VI, 3. — *comptum sic opus*; III, I, 41.

Comes (neu) ire neget; I, IV, 14. — *comes fidus*; I, V, 63. — *ipso comes lumina tuli*; I, IX, 42. — *comes sit Amor*; II, VI, 2. — *comitem neget se ne quisquam me duce*; III, VI, 10. — *comitem Virgilio*; IV, XV, 1, *Tibul-*

lum. — *comites* fuscī; II, III, 57, *samuli* *Æthiopes*.

Cometen, bellī mala signa; II, v, 71.

Comitata dolore matris veniat; III, II, 13.

Committere corpus *Ætnæis* flammis; IV, I, 197. — semina terræ; I, VII, 31. — *commisi* si quidquam stulta tota iuventa; IV, XII, 3.

Comparas uxor aquam calidam viro fesso; I, x, 42.

Compede dura crura pulsa sonent; I, VII, 42. — valida vinctum spes solatur; II, VI, 25.

Compendia; I, III, 59; *lucrum*.

Compertum est mihi veracibus signis; IV, I, 120.

Compescere dolores vino; I, II, 1. — equum angustis habenis; I, IV, 11. — equum celerem arctato fræno; IV, I, 91.

Compleat sedula apis melle favos; II, I, 50. — *complevit* orbem Luna; II, IV, 18.

Componere blanditias sibi tremula voce; I, II, 93. — cantus; I, II, 55. — faciem pugnæ; IV, I, 104. — laudes tuas; IV, I, 35. — versus alios aliosque; IV, I, 17. — vultus famæ; IV, VII, 9. — *compones* sic bene; IV, VII, 9. — *componi*; III, II, 26, *de cineribus*. — *componit* decor illam; IV, II, 8. — *componitur* non bene risus mendaci ore; III, VII, 3, *h. fingitur, simulatur*. — *compositæ* notæ; I, II, 22. — *composito* acervo securus; I, I, 77. — *compositum* caput; I, v, 8. — *compositis* tigillis; II, I, 39. — *composuisse* insidias; I, VI, 4.

Compos voti; I, x, 23.

Comprensis auribus oscula eripere; II, v, 92.

Compressi pedes; I, VIII, 14.

Concede venandi studium parenti; IV, III, 23.

Concelebra ludis et choreis Genium; I, VII, 50.

Conceptam nec te læna tulit; III, IV, 90.

Concha legitur quæ Erythræo in litore; III, III, 17. — *concha* lucida a rubro mari; II, IV, 30. — *concha* vecta Cypria; III, III, 34. — *conchæ*, quas rubro de litore colligit Indus; IV, II, 19. V. L.

Concidit hostia pulla ad magicos deos; I, II, 64, *h. ante deos, cf.* I, I, 23.

Concubitus tuos furtim; II, v, 53, *furtim peractos*.

Concubuisse tecum ante ipsas plagas arguar; IV, III, 16.

Condidit succos uvæ pax; I, x, 47. — *condita* Alba Longa Ascanio duce; II, v, 50. — *condita* messis; I, I, 42.

Conditor humilis si tantis actis; IV, I, 4.

Condoluisse caput; I, VI, 36.

Conductæ telæ; I, VI, 79.

Confecta magno labore pectora; I, VII, 39.

Conferre nutus loquaces coram viro; I, II, 21.

Confinditur tellus ferro, pontus ære; IV, I, 174.

Confinia gemini montis; IV, I, 70.

Confisus amari, interii; I, IX, 45.

— *confisus* plenis agris rusticus; II, I, 21.

Confluxerit qualis pontus in eurum orbem; IV, I, 20.

Congerere divitias (fulvo auro; I, I, 1. — *congesta* opibus glareæ; I, VII, 59.

Conjicit mœstas querelas absenti; I, VIII, 54.

Conjugium ferum; III, IV, 74. — *conjugio* portet Amor vincula; II, II, 18.

Conjungit manus clam taciturna; I, VI, 60.

Conjux; I, IV, 74; III, I, 26; III, II, 4; III, II, 30; III, III, 32. — *con-*

jux; I, II, 43. *maritus*.—incante; I, VI, 15.

Conqueritur famina perfractas foras; I, X, 54.—*conqueror* verba fallacis puellæ; III, VII, 20.

Consanguinea caterva; III, IV, 87.

Conscendit vitis excelsos ramos; IV, I, 172.

Conscia cista sacris; I, VII, 48.—*fibra* Deorum; I, VIII, 3.—*consciis* verbis ne quisquam esset; I, IX, 41.

Conserit usque sinus; I, VIII, 36.—*conseruisse* femur femori nocet; I, VIII, 26.

Considam ad aras Veneris vinctus; IV, XIII, 24.—*considit* in aere tellus; IV, I, 152.

Consistit acies quadratum in agmen; IV, I, 101.—*constitit* mare; IV, I, 127.

Consita pomus; II, I, 43.

Consitor jucundæ urvæ; II, III, 65.

Consorti Remo non habitanda moenia; II, V, 24.

Conspicienda donis meis; II, III, 54.—ut staret ante focos; IV, VI, 4.—*conspiciendus* insidet equo; I, II, 72.

Conspiciuus clara domo; III, III, 4.

Constructo tumulto annua certa dabit; II, IV, 48.

Consuescet numerare pecus, *consuescet* amantis in dominæ sinu ludere verna; I, V, 25.

Consul vetus; II, I, 28.—*consul* uterque cecidit pari fato; III, V, 18.

Consulo: *consultuisse* omnes deus; I, III, 10.—sibi bene tam longa via vos dicet; II, V, 62.

Consultent maquis pernentur amantes; I, IV, 78.

Consumere noctem nulla quæst melius; I, IX, 63.—*consumpsit* nec suo more Charybdis; IV, I, 73.—*consumptus* morte immiti; I, III, 55.

Consurgeret si sublimis floetu imo Charybdis; IV, I, 74.—*consurgit* tellus presso aratro; IV, I, 162.

Contemserat nondum pinus undas; I, III, 37.

Contendere directo curam; IV, I, 93.

Contentus parvo; I, I, 25.—*contentus* nec tamen his eris; IV, I, 119.

Conterruit impetus Scyllæ ævo ore; IV, I, 71.

Contexerit tamulus ossa; IV, I, 205.—*contexunt* lilia alba amaranthis puellas; III, IV, 33.—*contextus* totus auro et argento; I, II, 71.—*contextus* et huic passim fluit igneus æther; IV, I, 22.

Continet qua Oceanus ponto orbem; IV, I, 148.—*continuisse* dominam sinu; I, I, 46.

Contingant tibi umbrosa tecta; I, IV, 1.—hoc mihi *continget*; I, I, 49; I, III, 33.—*contingens* vertice nubes Taurus; I, VII, 15.

Contraria vota votis; III, IV, 83.

Contribuisse tecum proprios annos velim; I, VI, 64.

Contudit ferocem; III, VI, 14.

Convenit ex æquo Liber; III, VI, 19.

Convertere brevius gyro; IV, I, 94.—*conversus* terga; IV, I, 117, qui *verteret tergum*.

Convivia ducere Baccho; I, IX, 61.—*convivia* impia celebrans ævis mensis Padæus; IV, I, 145.—*læta*; II, III, 49.—*mensæ* nostræ; III, VII, 27.

Convocare nives; I, II, 52.

Copia rara videndi; II, III, 79.

Cor meum non sollicitant facta nefanda; III, V, 12.—*corde* fortis; III; II, 6.—*molli*; III, VI, 16.—*corde* micante; I, X, 12.—*in corde* tenero nec tibi stat silex; I, I, 64.

Cornibus e tuis pendentat ura, Bacche; II, I, 3.—*cornu* inaurato taurus; IV, I, 15.—*cornua* pingantur; III, I, 13, n. *librorum*.

Corona spica; I, I, 15.—*coronam* fecit puer de flore; II, I, 59.

Coronate capite boves; II, I, 8.—*coronatus* calix; II, V, 98.

Corpora fessa; IV, IV, 10; IV, XI, 2.—*corpora foeda podagra*; I, IX, 73.—*horrida*; II, III, 78.—*corpora luto tingit amor*; I, VIII, 52.—*corpora vulnerare ferro*; I, II, 27.—*corpore servato in uno duos restituissae*; IV, IV, 22.—*corpus edere super equum*; IV, I, 115.—*corpus nitidum*; III, IV, 36.—*niveum*; III, IV, 30.—*parvum*; IV, I, 197.—*corpus movet ab arte non solita*; I, IX, 66.—*corpus petere ferro*; I, IX, 22.—*tetigiussa nocet*; I, VIII, 25.

Corrumper puerum donis ausus es; I, IX, 53.

Cortex viridis nucis; I, VIII, 44.

Corymbis frons redimita Osiridis; I, VII, 45.

Crebras per urbes; I, VII, 17.

Credas si mihi, illam sequar ad aras; I, VI, 23.—*credas mihi servandam*; I, VI, 37.—*credere durum est*; I, VI, 7.—*mendaci somno*; III, IV, 12.—*nil cuiquam de nobis*; I, II, 57.—*ratem ventis*; I, VII, 20.—*turbæ puerorum se*, I, IV, 9.—*credit aratis sulcis semina spes*; II, VI, 21.

Credula spes; II, VI, 19.—*turba*; IV, IV, 20.—*credulus tergebam genas*; I, IX, 38.

Crepitet bene laurea; II, V, 81.—*crepitantia arma*; II, V, 73.

Cres; IV, I, 9.

Crescentes uvæ; III, V, 19.

Crimen habere; I, VI, 41, *in suspicionem venire*.—*crimen inesse peccatore*; III, IV, 84.

Crines disponere; I, IX, 67.—*solvere*; IV, II, 9.—*crines perque Minerva suas*; I, IV, 26.—*crines intonsi*; III, IV, 27.—*ligati*; I, VI, 68.—*soluti*; I, I, 68; II, III, 27.—*crinis intonsus*; I, IV, 38.—*pro crinibus feri angues*; I, III, 69.

Crudele genus; III, IV, 61, *sexus feminus*.—*crudeles divi*; I, IV, 35.—*crudelia semina*; III, IV, 95.—

crudelius urit dens, quas, etc. I, VIII, 7.

Cruenta præda; III, VI, 24.—*cruentum os*; I, V, 49.

Cruor, cædes, mors; II, III, 40.

Crura candida; IV, III, 10.—*compede pulsa sonent*; I, VII, 42.—*sonant ferro*; II, VI, 26.

Cubantem juvat audire ventos immites; I, I, 45.—*neve cubet laxo sinu aperto pectus*; I, VI, 18.—*languida interposita veste*; I, IX, 56.

Cultor odoratæ segetis Arabs; IV, II, 18.

Cumana rota; II, III, 50.

Cumulare aras; II, V, 6.

Cuncta adnuat capite; IV, I, 134.—*cunctis janua nostra patet*; I, IV, 78.—*cunctos illa regat*; I, V, 29.

Cupida equa; II, IV, 58.—*cupida Veneris gaudia*; IV, III, 18.—*cupidi Dei*; II, V, 54.—*cupidi amantes*; I, VIII, 56; IV, VI, 11.—*cupidis*; I, IX, 58.—*cupidis viris*; I, I, 76.—*cupido viro*; III, IV, 52.—*cupidum*; I, VIII, 74.—*Cupide jurasset quidquid amor*; I, IV, 24.

Cupido; II, I, 67; II, V, 107.—*fronte tristi*; II, III, 35.—*inter greges interque armenta natus*; II, I, 67.

Cupit obsidere immensos campos prædator; II, III, 43.—*cupienda nulli viro*; I, VIII, 40.

Cura est tollere albos capillos; I, VIII, 45.—*cura est cui vendere formam*; I, IX, 51.—*cura cui sua puella est*; II, III, 33.—*cura Bacchi, ager Falernus*; I, IX, 34.—*cura Deum salve*; III, IV, 43.—*servida ne tibi seque sim*; IV, XII, 1.—*maxima cura*; IV, X, 6.—*mutua si nostri est*; III, I, 19.—*Nemræ conjugis ereptæ*; III, II, 29.—*movatur*; IV, I, 189.—*nulla tibi superest mei*; III, VI, 29.—*parvula sit nostri*; IV, I, 198.—*pia tuæ puellæ*; IV, XI, 1.—*potior*; IV, X, 3.—*venandi*; IV, III, 5.—*curæ cui*

est lapis; II, III, 45. — *curæ* illi sint omnia; I, v, 29. — *curæ* durum genus; III, vi, 7. — *curæ* non levantur opibus; III, III, 21. — tristes; I, VII, 43. — turpes; III, vi, 37. — *curas* diversas inens agitat; III, iv, 59. — de pellere vino; I, v, 37. — sanare herbis; II, III, 13. — in *curas* natum genus hominum; III, iv, 9. — *curis* morior; II, vi, 51.

Curet sedula hunc; I, v, 33. — non *curo* laudari; I, i, 57.

Curat inguinibus nudis; I, v, 55. — *currere* nudato pede; I, III, 92. — *curreret* Phœbus seu supra terras, seu infra; IV, i, 66.

Curru levi vectus; IV, i, 131. — *curru* Lunam deducere; I, VIII, 21. — *curru* prætereunte; II, v, 120. — *curtus* eburnus; I, VII, 8. — *curtus* Idææ Opis; I, iv, 68. — Noctis; II, i, 87. — ante *curtus* victa oppida ferre; II, v, 116.

Cursarem quum tener; I, x, 16.

Cursus aduetos egerunt flumina; IV, i, 126. — *cursus* cepti; IV, i, 55. — *cursus* directus; IV, i, 93.

DAR

Danai proles; I, III, 79, *Danaïdes*.

Dapem pro grege; I, v, 28. — ante *dapes* adstabat scyphus; I, x, 8. — *dapes* et festæ mensæ; II, v, 99. — *dapes* festæ; II, i, 81. — sanguinæ; I, v, 49.

Dare; I, III, 13; IV, v, 4, pro *prædicere*, *destinare*. — *dare* cantus felices; III, iv, 40. — *dare* causas avaritiæ; II, iv, 29. — colla sub iuga; I, iv, 16. — corda mollia; III, vi, 16. — dissoluenda pectora; I, VII, 40, pro, *dissolvere*. — in feras sævas; I, x, 6. — fœdera; I, ix, 2. — fœtus; II, v, 91. — formam; II, iv, 35. — herbas succosque; I, vi, 13, *mon-*

Curva falx; I, iv, 8. — *curva* flumina; IV, i, 126. — iuga; I, x, 46. — *curva* senecta; III, v, 16. — tibia Phrygio sono; II, i, 86. — *curvum* aratrum; II, III, 7. — *curvus* gyrtus; IV, i, 94. — orbis; IV, i, 20.

Custodes agri Lares; I, i, 20. — *custodes* fallere; I, II, 15. — *custodes* jacentes; II, i, 75, *janitores dormientes*. — *custodes* quo pacto posset ludere; I, vi, 10.

Custodia sæva posita est nostræ puellæ; I, II, 5. — *custodia* victa est; II, iv, 33.

Custodit Amor puellam; I, vi, 51.

Custos Amor; IV, III, 4. — frugum; I, v, 21. — liminis canis, II, iv, 32. — nullus erat; II, III, 75. — ruber Priapus; I, i, 17. — sancti pudoris anus; I, III, 84. — vigilans; IV, vi, 11.

Cydnus; I, VII, 13, *fluvius Cilicæ*.

Cynthius Deus; III, iv, 50.

Cypria; III, III, 34.

Cyri dementia, Gyndes; IV, i, 142.

Cythæra; IV, VII, 3.

DAR

strare, *docere*. — honores turis; IV, vi, 2. — latus nudum; I, iv, 52. — liquores; II, i, 45. — malum; II, v, 108. — mandata; I, III, 15. — mella; I, III, 45. — messes et bona vina; I, i, 24. — magnas messes; III, III, 6. — moram; I, iv, 36. — munera; I, VIII, 29. — munus in exsequias; II, iv, 44. — orbem novum erroribus; IV, i, 80. — oscula; I, i, 62; I, II, 86; I, iv, 54, 55. — oscula humida; I, VIII, 37. — longa; I, VIII, 25. — pretium; I, ix, 33. — rostra ratibus; II, III, 42. — sapores; I, VII, 36. — sarta annua tumulto; II, iv, 48. — sarta comæ; I, x, 22. — sarta florea posti; I, II, 14. — servitium triste; II, iv, 3.

—signa; I, v, 57.—signa bona; II, v, 83.—signa tristia; I, III, 20.—sonum; I, VIII, 58.—sortes; II, v, 19.—spectacula; II, v, 119.—tura focis; I, VIII, 70.—tura cum multa prece; III, III, 2.—turis honores Genio; I, VII, 53.—venena tetra; III, v, 10.—vota novem Triviæ; I, v, 16.—*dedit* deus cupidis fallere; I, VIII, 56, *h. monstravit*.—*dedit* posse videre futura pater; III, IV, 48.—*dedita* tibi mens mea; I, II, 99.—*deditus* esse viæ longæ possum; I, I, 26.—*datus* Baccho hircus; II, I, 57.

Dea; I, III, 27, *Isis*; III, v, 6, *Persephone*; I, IX, 84, *Venus*.—*Dea* Bona, I, VI, 22.—*Dea* casta; IV, VI, 14, *Juno*.—laudanda; III, v, 8.—magna; I, VI, 50, *Bellona*.—*Deam* sanguine spargit; I, VI, 48, *Bellona*.

Debita reddet uterque focis; IV, IV, 23.

Decenter habet ornatus; IV, II, 14.

Decet crinis intonsus utrumque deum; I, IV, 38.—te meminisse; I, II, 13.—non timuisse insidias; I, II, 30.—*decebit* (nec) amare; I, I, 71.

Deciderim an pectore toto; III, I, 20.—*decidit* imber multa aqua; I, II, 32.

Decipere nuta; I, VI, 19.

Decor componit furtim subsequiturque illum; IV, II, 8.—*decorem* detrahet pulvis; I, IX, 13.

Decorent sarta comas; II, II, 6.

Decrescit arundinis ordo; II, v, 31.

Decurrat (ut) rectus ordo; IV, I, 102.—*decurrere* celer properat sol hibernas lucas; IV, I, 161.—dum *decurrerit* terna per orbem secula Titan; IV, I, 51.

Decus majus ipse futuris; IV, I, 32.—*decus* magnum; IV, I, 49.

Dedere odores cineri; I, III, 7, *pro dare*.

Dedicat palmam; I, IX, 84.

Deducere; I, IV, 80, *officiose comitari*.—lunam curru; I, VIII, 21.—stamina colo; I, III, 86.—*deducit* pauper ad amicos occultos; I, v, 65.—*deducta* primum virgo marito; III, IV, 31.

Defessa morbo; I, v, 9.

Deficient canes; IV, III, 6.—*deficient* dolia lacusque magni; II, v, 86.—*deficient* si carmina laudes meritas; IV, I, 3, *non attingant*, *non æquent*.—non *deficient* te memorare nostræ Camcenæ; IV, I, 192, *h. non desinent*.—*deficiente* manu; I, I, 60.—*deficientia* ad messes horrea; IV, I, 186.—*deficiet* Venus; IV, XIII, 14.—*deficit* somnus ante domos sollicitas; III, IV, 20.—*deficiunt* artes, *deficiuntque* doli; I, IV, 82.—*defectus* lumine sol; II, v, 75.

Defigere cervos; IV, I, 84.

Defluxit corpore somnus; III, IV, 81.—*defluat* inde color nullus; III, I, 18.

Defunctus tempore permensæ lucis; III, III, 9.

Delapsa præceps ab fenestra; II, VI, 39.

Deleat amnis aqua illa carmina; I, IX, 50.

Delia, amica Tibulli; I, I, 57, 61, 68; I, II, 15, 33, 73; I, III, 9, 23, 29, 92; I, v, 21, 32; I, VI, 5, 55, 85.

Delia; IV, III, 5, *Diana*.

Delius; III, IV, 79; III, VI, 8, *Apollo*.

Delos; II, III, 29.

Delphica Pytho; II, III, 29.

Demam celeri ferrea vincla cani; IV, III, 14.

Demens; I, v, 20; I, IX, 78; III, VI, 27; IV, III, 7; IV, XIII, 17.—*dementes* manus; I, x, 56.

Dementia, Cyri Gynades; IV, I, 142, *in quo ejus dementia conspecta est*.—nostra; I, II, 11.

Demonstret litera mortis causam; III, II, 27.

Dens densus; I, IX, 68, *n. pectinis*. — *impressus*; I, VI, 14. — *dente* fixo reserare fores; I, II, 18, *clavi dentata*. — *dente* notas ligere in collo; I, VIII, 38. — *dentes* dures acuisse in praelia; IV, III, 3.

Densa glacies; IV, I, 157. — *umbra*; IV, I, 155. — *densae* silvae; IV, I, 129. — *turrae*; IV, I, 196. — *densi* colles; IV, III, 7. — *densum* agmen; IV, I, 187. — *densus* dens; I, IX, 68.

Denuntiat Persephone mihi nigram horam; III, V, 5.

Depascitur silvas quadrupes; IV, I, 129.

Depellere curas vino; I, V, 37. — *nubila* caelo; I, II, 51. — *depellite* nobis tela, Lares; I, X, 25.

Deperdit terra colores; I, IV, 29. — *populus* comas; I, IV, 30.

Deplueret lapis in terram; I, V, 72.

Deponit flavas annua terra comas; II, I, 48. — *deposuit* in nostrum sinum Venus Amorem; IV, VII, 4.

Deprendere ne possit cupidos custos; IV, VI, 11.

Depressior orbe alterno libra; IV, I, 44.

Deripit ille Deos e caelo; I, X, 60. — *deripuisse* sorta de sanctis focis; I, II, 84.

Descendens femina; I, V, 41. — *descendere* leoto; I, II, 19.

Desederit qualis tellus in aere; IV, I, 19.

Deserit unda sitim jamjam poturi; I, III, 78, *de Tantalos*. — *deseruit* focos Vestales Ilia; II, V, 52. — *deseruit* Venus me; I, V, 40. — *desere* praecpta sagae; I, V, 59. — *desertus* foetus capellae; I, I, 32. — *desertus* stipipes; I, I, 11.

Desiderium nunc superest; IV, I, 189.

Desine dissimulare; I, VIII, 7. —

velle alium virum; III, IV, 80. — *ni desinis* esse superba, poma manet; I, VIII, 77. — *desinite* querere; III, IV, 4.

Desistas lacrimare; I, VIII, 67.

Desit (non) tibi componere faciem pugnae; IV, I, 100.

Despicere dices; I, I, 78, *famem ibid.* — *despiciantur* opes regum; I, VIII, 34.

Despue ter dictis carminibus; I, II, 56. — *despuet* in molles sibi quisque sinus; I, II, 98.

Destillent tempora nardo; II, II, 7.

Destituat (nec) spes; I, I, 9.

Desuevit pellere famem glans; II, I, 38.

Deteret invalidos pedes longa via; I, IX, 16.

Deterrita nunquam est, quin fleat; I, III, 13.

Detexta est fascella vimine; II, III, 17.

Detinet cantus iratae anguis iter; I, VIII, 20. — *quem* Alba; I, VII, 58. — *detinuisse* dominam tenero sinu; I, I, 46. — *ficta* mora cupidum; I, VIII, 74. — *puellae* carae ancillam medio foro; I, II, 96.

Detrahet cui Delia poma selectis arboribus; I, V, 32. — *pulvis* decorem; I, IX, 13. — *vincla* de pedo pauper; I, V, 66. — *detraxit* opes juveni Cupido; II, I, 73.

Detrecto non ego vincla pedum; I, VI, 38.

Deus agricola; I, I, 14; I, V, 27. — *armatus* curva falce; I, IV, 8, *Priapus*. — *adscensurus* Olympum Alcides; IV, I, 12. — *deus* celeber Cupido; II, I, 83. — *cupidus*; II, V, 54. — *Cynthius*; III, IV, 50, *Apollo*. — *ille*; III, VI, 13. — *indiges*; II, V, 44. — *infamis* Amor; II, IV, 38. — *ipse* deus; I, VI, 43. — *lignus*; I, X, 20. — *non* meus; III, III, 28. — *non uni* serviet usque *deus*; I, II, 90.

— silvestris; II, v, 30. — ultor; VIII, 72. — utilis menti egregie somnus; III, IV, 19. — *deus* dedit cupidis fallere; I, VIII, 56. — edidit ore hæc mihi; I, IV, 73. — est qui dolos esse vetat; I, IX, 24. — iussit vocem mittere; I, IX, 27. — non lædit amantes; IV, IV, 15. — permisit lena ut ederet verba; I, IX, 25. — signavit extis notis; II, v, 14. — sine amore; II, III, 34. — vertat munera in cinerem et aquas; I, IX, 11. — somnia in melius; III, IV, 95. — arget graviter; II, I, 79. — urit crudelius; I, VIII, 7. — *Dei* læsi ira; III, VI, 26. — *deo* hortante; IV, I, 136. — *deo* operata pubes; II, v, 95. — *deo* prohibente; I, III, 22. — renuente; I, v, 20. — *deorum* sedes; I, II, 83. — *templæ*. — *deorum* conscia fibra; I, VIII, 3. — *deorum* pia turba; IV, IV, 25. — *deos* æternos; II, III, 32; IV, IV, 14. — ardentes; II, v, 22. — *h. templæ deorum*. — adversos; III, v, 14. — *deos* deripere e cælo; I, x, 60. — magicos; I, II, 64. — magnos; III, IV, 16. — *deos* per omnes negare; I, II, 40. — *deos* ante omnes consumuisse; I, III, 10. — *deos* ornatos; II, I, 54. — placidos; II, I, 26. — *deos* rursus; II, I, 37. — *deos* sanatos; I, III, 52. — *deum* insidias composuisse an gloria magna? I, VI, 4. — *deum* utrumque decet intonsus crinibus; I, IV, 38. — *deum* magna proles; IV, I, 68. — *di* meliora ferant; III, IV, 1. — *di* patrii; II, I, 17.

Devehat amnis in pelagus, quodcumque mali est, etc; IV, IV, 8.

Deveneranda mola sancta somnia tax; I, v, 14.

Devia montis; IV, III, 2

Devinctus tempora lauro; II, v, 5. — lauro agresti miles; II, v, 117.

Devocare ossa rogo; I, II, 48.

Devocat pro quo remque demumque tuam; I, IX, 72. — *devovet* facie tenevisque lacertis et flavis nostra

puella comis; I, v, 43. — *devovit* te carminibus, pollutibus herbis anus; I, VIII, 17. — *devotum* dixit; I, v, 41. — *devoti* lacus; II, III, 66.

Dextra levis; I, IV, 51. — seu *dextra*, seu læva velit tueri parma; IV, I, 95.

Di; vid. *Deus*.

Diana more; IV, III, 19.

Dicere blanditias cano capite; I, I, 72. — carmen ante deos; II, I, 54. — facta; I, x, 31. — felicem; IV, IV, 25. — laudes *Isidi*, I, III, 31. — mala *janua*; I, II, 11. — opus mirabile munda; IV, I, 18. — ad pocula; II, I, 31. — pœnas; I, VI, 55. — vera; I, VI, 31. — verba aspera in deos; IV, IV, 14. — verba belha; II, v, 94. — verba bona; II, II, 1. — verba pudenda; II, I, 73. — verba palam; IV, v, 18. — *dixi* mihi iter ingressus pedem signa tristia dedisse; I, III, 19. — *dixit* femina descendens mo devotum; I, v, 41. — *dixit* tibi pœnas; I, VI, 55. — *prædixit*, *minata est*. — *dicor* te votis eripuisse meis; I, v, 10. — *dicta* in deos impia verba; I, III, 52. — *dictis* ter despue carminibus; I, II, 56. — *dictis* ut non majora supersint; IV, I, 6.

Die, duce fertilis anni, oriente; IV, I, 123. — *diem* felicem terque quaterque mihi; III, III, 26. — *diem* celebrent vina; II, I, 29. — *diem* hunc cecinere Parcæ; I, VII, 1. — *diem* revocare; I, VIII, 78. — provocat rota Laciferi; I, IX, 62. — *dies* amara; II, IV, 11. — festa; II, v, 36. — longa; I, IV, 17. — matura; IV, I, 206. — *dies* nobis natalis; IV, IX, 3. — nulla; IV, v, 16. — sacra Saturni; I, III, 18. — serena una venit post multos; III, VI, 32. — non stat segnis remeare; I, IV, 28. — *dies* queis nunquam apparuit candente ortu; IV, I, 65. — *dies* qui mihi te, dedit, hic mihi sanctus, etc. IV, v, 1. — *dies* ire tibi securos quæ non sinit; III, IV, 54. —

dies longos pervigilare; III, VII, 22. — ante paucos *dies*; IV, XII, 2. — *dies* præteritasse stultos; I, IV, 34.

Difficile est mihi imitari falsa gaudia; III, VII, 1. — *difficilis* dominæ; I, II, 7. — puero puella; I, VIII, 27. — Venus; I, IX, 20.

Digiti cum voce loquuti; III, IV, 41. — ad *digiti* sonum; I, II, 32. — *digito* ne trahat liquorem; I, VI, 19.

Digna cum *digno* fuisse ferar; IV, VII, 10. — *dignior* est vestra nulla puella choro; IV, II, 24.

Dira me mihi precari cogis; II, VI, 17. — *dira* mors; I, X, 4. — *dira* omina; I, III, 17. — *diras* tibi precor, II, VI, 53.

Directo cursu in vicem contendere; IV, I, 93.

Diripiant ventus et ignis partes opes; II, IV, 40. — *diripienda* ferant; III, VI, 28. — *diripienda* incidat in feras sævas; IV, III, 22. — *diripitur* cinis ventis; I, VI, 54.

Discedere invito Amore; I, III, 21. — *discedite* ab aris; II, I, 11. — *discedite* turpes curæ; III, VII, 5.

Discidium me ferre; I, V, 1.

Discit Amor verba aratoris rustica; II, III, 4.

Discordes venti; IV, I, 25. — *discordia* arma; II, III, 39.

Discumbit in herba pubes operata Deo; II, V, 95.

Discurrerit levibus umbris magna deum proles; IV, I, 68. — *discurrunt* munera vaga; III, I, 3.

Disiectus passim in Alpes Pannonicus; IV, I, 109.

Displiceas aliis; IV, XIII, 6. — *displacet* illa janua; I, VIII, 75.

Disponere auratas vias; II, III, 56, in *textura*. — crines; I, IX, 67. — operum varias vias; I, IX, 64. — *disponitur* in quinque partes tellus; IV, I, 153. — *disposuisse* comas sæpe mutatas; I, VIII, 10.

Dissimulare ardorem meum cupiens; IV, XII, 6. — *dissimulare* desine; I, VIII, 7. — *dissimulet* annos coma tincta; I, VIII, 44.

Dissolvere, *dissolvere*; *dissolventa* dedit pectora tristitiæ; I, VII, 40. — *dissolventa* stamina; I, VII, 2. — *dissoluisse* ornatas comas; I, X, 62.

Distendet spicias horrea plena Ceres; II, V, 84.

Ditantes sulci horrea; IV, I, 185.

Dites animos facit hic Deus; III, VI, 13. — *dites* despiciam; I, I, 78.

Diti; III, V, 33. — *Ditis* aqua pallida; III, I, 28.

Diva; IV, VI, 5. — *diva* superba; II, V, 46, *Victoria*.

Divellat ne noxamantes; IV, VI, 7.

Diversas tuis agitabat mens impia curas; III, IV, 59. — *diversum* vulgus; IV, I, 45.

Dives amator; I, V, 47. — Arabs; IV, II, 18. — aurum; I, IX, 31; I, X, 7; III, III, 11. — grex; II, V, 35. — Orcus in ignava aqua; III, III, 38. — Panchaia; III, II, 23. — terra; II, II, 4. — *dives* sit jure, furorem qui maris etc. I, I, 49. — *divitiibus* vi-deo gaudere puellas; II, III, 51.

Divi adsitis; I, I, 37. — crueles; I, IV, 35. — *divi* monent vera; III, IV, 5. — oderunt fastidia; I, VIII, 69. — per *divos*; I, IX, 2. — *divos* em-rere; IV, II, 5. — *divum* tutela servat poetas; II, V, 113.

Divino vaticinata sono; I, VI, 44.

Divitiæ patrum; I, I, 41.

Docere sacra; III, V, 8, *vulgare*. — *docet* furtim molli descendere lecto; I, II, 19, *Venus*. — *docet* nec hoc omnes; I, II, 23. — *docet* picta ta-bella; I, III, 28. — *docuere* compositis tigillis fronde operire domum; II, I, 39, *Dii agrestes*. — *docuisse* ser-vitium tauros; II, I, 41. — *docuisti* Venerem vendere; I, IV, 59. — *docuit* adjungere palis vites; I, VII, 33,

Osiris. — leones parere dies; I, IV, 17. — voces inflectere cantu ille liquor; I, VII, 37. — *doctus* equus percurrere campos; IV, I, 209. — *doctus* fallere; I, IX, 37. — plangere Memphiten bovem pubes barbara; I, VII, 28. — Tyros prima credere ratem ventis; I, VII, 20.

Docta carmina; II, III, 22. — Circe; IV, I, 61. — manus; I, VIII, 12. — puella; IV, VI, 2. — *doctæ* manus; II, I, 70. — sorores; III, IV, 45, *Musæ.* — *docti* poetæ; I, IV, 61. — *doctus* Catullus; III, VI, 41.

Dolentes; II, III, 75. — *dolentis* lacrymas ridere; I, VIII, 73.

Dolia dum deficient; II, V, 86. — *dolia* cava; I, III, 80.

Dolor et cura Nestæ; II, II, 29. — *dolor* fortia corda frangit; III, II, 6. — *dolor* ipse tam juvat; II, V, 110. — *dolor* in lacrymas verterat omne merum; I, V, 38. — memor; IV, I, 190. — *dolore* alterius disces posse carere tuo; III, VI, 43. — non sine *dolore* nostro crimina hæc jacta; IV, XIV, 3. — *dolore* matris comitata; III, II, 13. — *dolorem* auferre; III, VI, 3. — ferre; III, II, 5. — *dolores* novos compescere; I, II, 1. — tales sentire; II, IV, 7. — *dolori* est illa; IV, X, 5.

Dolus tectus; III, VI, 12. — *doli* deficient; I, VIII, 82. — *doli* assidui; I, IX, 54. — occulti; I, IX, 24.

Domare horrida verba; I, V, 6. — *domitos* somno Deus jussit, etc. I, IX, 27. — *domito* ore equus frenos innotordit; I, III, 42.

Domator; IV, I, 117.

Domina nota; IV, XIII, 22. — parata; II, IV, 1. — rapax; II, IV, 25. — pro *domina* vota facit; IV, IV, 12. — *dominæ* in arbitrium mittit ferocem; III, VI, 14, *Amor.* — *dominæ* ad imperium sulcare agros; II, III, 81. — *dominæ* luctus; II, VI, 41. — *dominæ* in sinu ludere; I, V, 26. —

dominæ voces; II, VI, 47. — *dominam* sinu tenero detinere; I, I, 46. — *dominam* immitem ferre; III, IV, 74.

Domino sub Jove; I, III, 49.

Domus alta; IV, I, 184. — aperta; I, IX, 58. — casta; III, IV, 60. — clara; III, III, 4. — clausa; II, IV, 22. — culta; III, IV, 92. — exigua; II, I, 40. — marmorea; III, II, 22. — non habitanda duris; III, IV, 92. — Phrygiis innixa columnis; III, III, 13. — præfert hostiles exuvias; I, I, 54. — sollicitæ; III, IV, 20. — *domum* devovere; I, IX, 72. — transire; I, V, 73. — *domum* vehit rusticus planstro; I, X, 52.

Dona cape libens; IV, V, 9. — *dona* e paupere mensa; I, I, 37. — illius sepulcro feram; II, VI, 31. — paranda sunt mihi per cædem et facinus; II, IV, 21. — Phœbo gratissima Cres tulit; IV, I, 8. — *donis* corrumpere puerum; I, IX, 53. — incedat conspicienda meis; II, III, 54. — *donis* vincitur omnis amor; I, V, 60.

Donatæ nympham longa salute; III, I, 21. — cultum libellum illi, III, I, 17. — *donetur* quonam honore Nestæ; III, I, 5.

Dormiat quæ sola frigore puella; I, VIII, 40.

Dubiæ laudes; IV, I, 106. — rates; II, III, 42.

Dubita (ne) blandas adhibere querelas; III, IV, 75. — non *dubitem* procumbere templis; I, II, 85.

Ducere choros; II, I, 56. — convivia Baccho; I, IX, 61. — ensen; I, III, 48, *procludere.* — notas; I, VI, 20. — sidera de cælo; I, II, 45, *magica arte.* — soporem; I, II, 80, *conciliare.* — *ducit* Venus ipsa in campos Elysios; I, III, 58. — stamina manu tremula inops; I, VI, 78. — *ducunt* æquora virum; II, VI, 3. — *ducunt* quæ stamina; III, III, 36, *Parcæ.* —

ducunt sidera certa rates; I, ix, 10. — *ducare* capillis; I, vi, 71. — *ducere* fluminibus; II, iii, 16. — *ducta* tracta de niveo vellere; I, vi, 80. — *ducto* vallo claudere locum; IV, i, 85. — *duxerat* oves hircus; II, i, 58. — *duxit* Pax araturos boves sub iuga; I, x, 46.

Dulce carmen; I, iii, 60. — mel; II, i, 50. — *dulces* amici; III, vi, 9. — liquores; IV, i, 86. — voces dominæ; II, vi, 47. — *dulcia* liba; I, vii, 54. — poma; I, v, 32. — *dulcis* anus; I, vi, 63. — cantu tibia; I, vii, 47. — modus; III, iv, 42. — reditus; III, iii, 27. — sonus; III, iv, 42. — uva; II, i, 3. — *dulcissima* furta; IV, v, 7. — *dulcius* urbe quid est? IV, viii, 3.

Duplex Mars; IV, i, 103. — victoria; IV, i, 105.

Durata unda in glaciemque nivemque; IV, i, 157.

EFF

Ebria verba; III, vi, 36.

Ebur ex humero Pelopis non nitisset; I, iv, 63.

Eburnum plectrum; III, iv, 38. — *eburnus* currus; I, vii, 8.

Edat dapes sanguineas illa; I, v, 49. — *edere* corpus super equum; IV, i, 115. — libera verba multo mero; I, ix, 26. — *edidit* ore Deus hæc; I, iv, 73. — verba tristia dulci modo; III, iv, 42.

Edidicisse hoc reor jam ipsos Deos; II, ii, 12.

Educat novus annus pomum; I, i, 13.

Efferre; vid. infra *Extuli*.

Efficere viam; I, v, 64. — *efficiat* Lacina timores noctis vanos; III, iv, 13.

Effluit cui toga laxa effuso sinu; I, vi, 40.

DUX

Durus fuit qui, etc. III, ii, 3. — miles; I, x, 49. — *dura* Ceres; II, iii, 63. — compea; I, vii, 42. — falx; I, vii, 34. — glareæ; I, vii, 59. — janna; I, viii, 76. — puella; II, vi, 28; I, viii, 50. — sera; I, ii, 6. — pectora; III, iv, 76. — regna; III, v, 22. — *dura* fores; I, i, 56. — leges; I, vi, 69. — *duri* dentes; IV, iii, 3. — labores; I, iv, 47. — *duris* non habitanda domus; III, iv, 92. — *durum* ferrum; I, i, 63. — genus, carum; III, vi, 7. — limen; II, vi, 47. — opus; I, ix, 8.

Dux Ascanius; II, v, 50. — *dux* bonus; I, i, 75. — gregis; I, x, 10. — pecoris hircus; II, i, 58. — *duces* evincti brachia; I, vi, 6. — adversi; I, x, 30. — *duces* petiere oracula trepidis rebus; II, iii, 23. — *dux* fertilis anni, die; IV, i, 123. — neve *duce* me negotia comitem quinquam; III, vi, 10.

ELY

Effusas habenas permittere tarde equo; IV, i, 92. — *effusus* comis flere; I, iii, 8. — *effuso* sanguine spargit invita Deam; I, vi, 48. — *effuso* sinu toga; I, vi, 40. — *effusum* sinum ventis præbuerat pinus; I, iii, 38.

Egerunt nec flumina assuetos cursus; IV, i, 126. Vide supr. *Ago*.

Egressum se sciat prohibente deo; I, iii, 22.

Elegi nec presunt; II, iv, 13. — *elegis* molles qui fletet amores; IV, xv, 3.

Eleus carcer; I, iv, 32.

Elicere manes sepulcris; I, ii, 46.

Eludis rages messem fallacibus herbis; II, i, 19.

Eluxit ignis lætior super structos acervos; IV, i, 135.

Elysii campi; I, iii, 58; III, v, 23; IV, xv, 2.

Emensa mundum Nox quadrigis ; III, IV, 17.

Emeruisse viros ; I, IX, 60.

Emittere vocem ; I, IX, 27.

Ensem ducere ; I, III, 48.—*enses* horrendi ; I, X, 1.

Eo ; *it* reditque lena ; II, VI, 46.

—*ite* procul curæ, labores ; III, VI, 7.

—*insomnia* ; III, IV, 3.—*Musæ* ; II,

IV, 15, 20.—*signa* tubæque ; I, I,

76.—*verba* seria ; III, VII, 20.—*ite*

sub imperium sub titulumque, Lares ;

II, IV, 54.—*ibitis* *Ægeas* per undas

sine me ; I, III, 1.—*ire* ad latas cum

telis ; II, VI, 4.—*ire* dies tibi non si-

nit securos *puella* ; III, IV, 54.—*ire*

non neget comes ; I, IV, 41.—*ire* rata

Lothæa ; III, III, 10.—*ire* per undas ;

IV, I, 194.—*pappi* ; I, IV, 45.—*eat*

tutusque sacerque ; I, II, 29.—*eat*

sacer agnus ad aras fulgentes ; II, I,

15.—*sacer annus eat* ; II, V, 82.—

ierint ubi per claros triumphos tua

facta ; IV, I, 176.

Eoi Arabes ; III, II, 24.—*equi* ; IV,

II, 20, *solis orientis*.—*Eoi* maris

qua unda rubet ; II, II, 16.

Epulas paret atque ipsa ministra

gerat ; I, V, 34.

Equa cupida ; II, IV, 58.—*equas*

indomitæ ; II, I, 68.

Equi admeti Solis ; II, III, 58.—

anhelantis Solis ; II, V, 60.—*Eoi* ;

IV, II, 20.—*nivei* ; I, VII, 8.—*pal-*

lentes Solis ; II, V, 76.—*rosei* Auro-

ræ ; I, III, 94.—*versi* Lunæ ; II, IV,

18.—*equo* celeri insidere ; I, II, 72.

—*tardo* effusas habenas permittere ;

IV, I, 92.—*equos* Nox jungit ; II, I,

87.—*equum* celerem super edere cor-

pus ; IV, I, 116.—*celerem* compes-

cere arcato freno ; IV, I, 91.—*com-*

pescere habenis angustis ; I, IV, 11.

—*doctum* percurrere campos ; IV, I,

208.—*equus* demito frenos ore mo-

mordit ; I, III, 42.—*missus* carcere

Eleæ ; I, IV, 32.

*Erigone*que Canisque ; IV, I, 11.

Eriperes verbis illis sidera cælo

lucere, etc. I, IX, 35.—*eripiet* as-

cula natus parenti ; II, V, 92.—*eri-*

puisse te dicor votis meis ; I, V, 20,

agrotantem.—*eripuit* qui earam ju-

veni carumque puellæ juvenem ; III,

II, I, 2.—*erapta* conjuga ; III, II,

4.—*erepta* conjugis cura ; III, II, 30.

Errabis, tardus si eris ; I, IV, 27.

non *errant* mea carmina per landes

dubias ; IV, I, 106.—*errantes* Lares ;

II, V, 42.—*pedes* male ferre ; II, I,

30.—*errat* pallida turba ad lacus obs-

curus ; I, X, 38.—*erraveris* per igno-

tas urbes ille audax ; IV, I, 53, *Ulys-*

ses.—*erret* in terris Amor ; II, V, 106.

Erronem ; II, VI, 6.

Errorum misero finis ; IV, I, 78.

—*erroribus* sive his fabula dedit no-

vum orbem ; IV, I, 80.

Erubuisse dicitur occurrens Soror ;

II, III, 20.

Et padet, et ; I, V, 42.

Etrusci fontes ; III, V, 1.

*Eurus*que Notusque jactat vota per

Armenios ; I, V, 35.

Evoient ; dat signa Deus ; I, V,

57.—*eventura* avi futuri ; III, IV,

48.—*eventura* precor ; II, I, 25.

Evactus canit sacerdos Bellonæ ;

I, VI, 50.—*eventus* præcinit cantus

avis ; I, VIII, 4.

Evigilanda nox ; I, VIII, 64.

Evincere morbos quid mihi prosit ;

IV, XI, 5.

Evinci brachia capta ducas ; I,

VII, 6.

Excelsa fenestra ; II, VI, 39.—

excelsi rami ; IV, I, 172.

Excitare pefusum multo Baccho ;

I, II, 4.

Excludis quam protio vietos amon-

tes ; II, IV, 39.—*excluditur* qua tel-

lus extremis undia maris ; IV, I, 53.

—*nulla exclusura* dolentes janua ;

II, III, 75.

Excubat ante fores Cerberus; I, III, 72.

Excutiunt fores clausæ fortia verba; I, IX, 44.

Exemplum amoris uterque stemus; I, VI, 86. — *exemplo* sit levis illa tuo; I, IX, 40.

Exercuit se arcu indocto; II, I, 69.

Exhibitura curam puellis ovis; II, I, 61.

Exibit quam sæpe, time; I, VI, 21.

Exigua ædes; I, X, 20. — domus; II, I, 40. — *exiguam* pecus; I, I, 33. — *solum*; I, I, 22. — *exiguus* linter; II, V, 34. — *exiguo* luceat igne; I, I, 6.

Exitium (in) meum venit lena; I, V, 48.

Exorata meis Camœnis Cytherea; IV, VII, 3.

Exoriens fuit annus hinc; III, I, 2.

Expelle morbos puellæ; IV, IV, I. — *expellere* vaccas stabulis; II, III, 15.

Experta bellis cano; IV, I, 107.

Explere annos fatales; I, III, 53. — *erroribus* urbes tercentenas; I, IV, 69.

Explorat ante cæcas vias manus; II, I, 78.

Expressa incultis pedibus uva; I, VII, 36.

FAC

Fabellas referre; I, III, 85.

Faber sævus nec duxerat ensem; I, III, 84.

Fabula ficta in vanum jocum; III, IV, 68. — *fabula* ne turpis fiam; I, IV, 83. — *fabula* nunc ille est; II, III, 33. — *fabula* ait mavult; II, III, 34. — *fabula* sive novum dedit his erroribus orbem; IV, I, 80.

Facie devovet nostra puella; I, V, 43. — *faciem* componere pugnae; IV, I, 100. — *faciem* novam, pelle demp-

Exscreat usque ante ipsas fores; I, V, 74.

Exsequia mæstæ; II, IV, 44.

Exsolvit promissa Venus; IV, VII, 5.

Exstat ut ritus a prisco avo traditus; II, I, 2.

Exstinctæ faces; II, VI, 16. — *extincto* pallida Ditis aqua auferet spem; III, I, 28.

Exstruet ante casas ex virgis; II, I, 24. — *exstruet* sibi dapes et mensas cespitibus; II, V, 99.

Exsurgunt oppida structis muris; IV, I, 175.

Extæ felicia; II, I, 25. — *extæ* lubrica signavit Deus notis; II, V, 15. — *extæ* venturae nuntia sortis; III, IV, 5.

Externa merx; I, III, 40. — *externa* vestigia; I, IX, 57. — *externus* lapis; II, III, 45.

Extimuisse minas aliquas nuntiat; II, VI, 50.

Extulit caput splendidior Sol undis; IV, I, 124.

Exuit annos serpens novus; I, IV, 35. — *deponit Senectam cum pelle*.

Exurere divos quam vult Amor; IV, II, 5. — *exurit* sol græciles artus; II, III, 9. — *exusta* partes terræ; IV, I, 165.

Exuvia hostiles; I, I, 54.

FAC

ta, referre; I, VIII, 46. — *facies* ista hæc persuadet; I, IX, 69. — *facies* uretur; I, IX, 15.

Facile lutum; I, I, 40. — *faciles* aditus; II, IV, 19. — *facilis* aditus; IV, I, 87. — manus; I, I, 8. — Nemesis; II, VI, 27. — unda; III, V, 30. — *facilis* tenero sum semper Amori; I, III, 57.

Facinus malum; II, IV, 25. — *per facinus* et cædem; II, IV, 21.

Facio: *facit* dites animos Amor;

III, VI, 13. — *facit* livorem Venus; I, VI, 14. — *nec facit* hoc vitio; I, IX, 73. — *non facit* hoc verbis; I, V, 43. — *facit* me ipsa Venus; I, II, 26. — *fac* stet lapis; I, III, 54. — *facere* coronam de flore; II, I, 60. — pocula fictilia; I, I, 39. — *facta* et mihi est tuba; II, VI, 10. — *facta* agresti falce lignea Pales; II, V, 28. — *facta* lintera; III, I, 12. — *facta* ventis horrida coma; I, IX, 14. — *facta* est rara via sero; II, III, 18. — *facti* e stipite prisco Lares; I, X, 17.

Facta dicere; I, X, 30. — *facta* impia; III, VII, 10. — *nefanda*; III, V, 12. — *facta* parentis proles augeat; I, VII, 55. — *facta* referre; I, X, 44. — *facta* tegenda; I, IX, 28. — *tristia*; I, VIII, 28. — *facta* tua nec capiet titulus; IV, I, 33. — *ierint* per claros triumphos; IV, I, 176. — *intexere* chartis; IV, I, 6. — *factum* turpe; III, IV, 15.

Facundia dum tua majorsit labor illius, etc. IV, I, 81.

Faginus scyphus; I, X, 8.

Falerna; III, VI, 6. — *Falerni* famosi; II, I, 27.

Falernus ager, Bacchi cura; I, IX, 34.

Fallax Amor; I, IX, 83. — *nox*; III, IV, 7, *propter somnia*. — Pannonius; IV, I, 108, v. *not.* — *puella*; I, VI, 15; III, VI, 51.

Fallo: *fallat* eum puella tecta dolo; III, VI, 12. — *nec fallat* blanda prece lingua sordida; III, VI, 46. — *fallendi* vias mille ministrat Amor; IV, VI, 12. — *fallere* queis cantibus possis; I, II, 55. — *fallere* posse dedit deus cupidis; I, VIII, 56. — *non fallere* doctus; I, IX, 37. — *fallere* si qua didicit virum; III, IV, 62. — *fallit* puella te vanum nocturnis imaginibus; III, IV, 56.

Falsum visum; III, IV, 3. — *falso* plurima vulgus amat; III, III, 20. —

falsa gaudia; III, VII, 1. — *falsa* timere; III, IV, 8.

Falx agrestis; II, V, 28. — *curva*; I, IV, 8. — *dura*; I, VII, 34. — *sæva*; I, I, 18.

Fama Gylippi; IV, I, 200. — *fama* majorum; IV, I, 29. — *fama* minor; IV, VII, 7. — *fama* Pylia; IV, I, 112; *Nestor famosus*.

Famem despicere; I, I, 78. — *pellere* glande querna; II, I, 38. — *fames* stimulans; I, V, 53.

Fana sacra; II, IV, 23.

Far pium; III, IV, 10.

Fas (si) est; II, III, 76. — *fas* sit modo; I, VI, 64.

Fastidia oderunt divi; I, VIII, 69.

Fastigia summa chartæ; III, I, 11.

Fastus omnes odit; I, VIII, 75.

Fata dum sinant; I, I, 69. — *abdit*; II, V, 17. — *mea* querar cum muto cinere; II, VI, 34. — *mea* timeto; I, V, 69. — *fata* non dedere moram; I, IV, 36. — *nulla* statuent finem te canendi; IV, I, 204. — *præmonuisse* boves; II, V, 78. — *puellæ* qui metuit; IV, IV, 11, *de exitu morbi*. — *senectæ*; I, IV, 31. — *seu* nos fuisse volent; III, V, 32. — *si* reditum negant; III, III, 35. — *sua* querentes animæ; I, V, 51. — *tua* sint candida; III, VI, 30. — *fati* provida avis; II, V, 12. — *fato* pari cecidit uterque consul; III, V, 15. — *fato* præperat mortem; IV, I, 206. — *fatorum* leges; III, IV, 48.

Fatale nomen tuum, Roma, terris regendis; II, V, 57. — *fatales* anni; I, III, 53. — *fatalia* stamina; I, VII, 1.

Fatenti ignosce; I, VI, 29. — *fateri* vitæ tot mala perpersæ lædia nata; III, II, 7.

Fatiget me quamvis adversa fortuna; IV, I, 183.

Fatiscit janua; I, V, 67.

Fave, Phæbe; II, V, 1; IV, IV, 21. — *sancta*; IV, VI, 7, *Juno*. — *fa-*

oves; Cypria; III, III, 34. — *quis-*
quis ades; II, I, 1. — *favent* Pierides-
que Phœbusque et Bacchus casto poe-
tæ; III, IV, 44. — *favente* Marte; I,
x, 30. — *favet* illa, Venus; I, II,
17. — Venus querelis; I, IV, 72. —
supplicibus; IV, XIII, 24. — *favetu*
votis; IV, v, 9.

Favilla nigra teget oasa candida;
III, II, 10.

Favos compleat dulci melle apis;
II, I, 50. — *favus* purus; I, x, 24.

Fax fulgens; I, II, 38. — *faces* ar-
dentes; II, I, 82. — extinctæ; II,
VI, 16. — *faces* remove, puella; II,
IV, 6.

Fecunda arva Calypsus; IV, I, 77.
— *secunda* messes; IV, I, 186. — *se-*
cundi anni; IV, I, 114. — *secundum*
rus; II, v, 37.

Felicem dicet te pia turba Deorum;
IV, IV, 25. — *felicem* torque quater-
que diem; III, III, 26. — *felices* can-
tus; III, IV, 40. — *Indi*; II, II, 15. —
felices vivite nostrisque memores;
III, v, 31. — *felicia* exta; II, I, 25.
— *felix* ager; I, I, 19. — *annus*; II,
v, 82. — *ille*, cui Amor afflat; II, I,
80. — *quicumque* dolore alterius dis-
ces posse carere tuo; III, VII, 11. —
Vertumnus; IV, II, 13. — *vita*; I,
v, 19.

Felle cum multo pocula bibat lena;
I, v, 50. — *tristi* madent tempora; II,
IV, 12.

Femina Coa; II, III, 55. — *femina*
nec fidum nomen; III, IV, 61.

Femineus labor; II, I, 63.

Femur consecuisse *femori* nocet;
I, VIII, 26.

Fenestra excelsa; II, VI, 39.

Fenore magno reddat ager semina;
II, VI, 22.

Fera sævæ; I, x, 6; IV, III, 22.
— *truces*; I, IX, 76. — *ferarum* late-
bras; IV, III, 9.

Feriet pede rusticus urvas; II, v, 85.

Fero: *feram* quodque Deus vero
Cynthius ore; III, IV, 50. — *ferant*
diripienda; III, VI, 28. — *quid ferant*
verba lenia; I, VIII, 2. — *ferar* cum
digno digna fuisse; IV, VII, 10. —
ferat quid sequens hora; III, IV, 46.
— *ferebant* obvia ultro ubera oves; I,
III, 45. — *tuli* lumina multa nocte;
I, IX, 42. — *tulit* gaudia nocte Venus;
II, I, 12. — *gratissima* dona Phœbo
Cres; IV, I, 9. — *quies* insomnia;
III, IV, 2. — *quos* fructus avo condita
messis; I, I, 42. — *nec te* conceptam
sæva lena, III, IV, 90. — *feror* in-
cestus adiisse sedes Deorum; I, II, 83.
— *ferre*; III, IV, 90, *n. utero*. — *ferre*
bene discidium; I, v, 1. — *ferre* ar-
ma; I, VI, 30. — *dapem*; I, v, 28. —
dolorem; III, II, 3. — *dominam* im-
mitem; III, IV, 74. — *dona* sepulcro;
II, VI, 32. — *furorem* maris et pluvias;
I, I, 50. — *liba*; I, VII, 54, *n. Ge-*
nio. — *liba*; I, x, 23. — *lumina* prope
fulgenti face; I, II, 38. — *mala*; I,
VI, 82. — *mala* nostra si potes lento
pectore; IV, XI, 6. — *male* errantes
pedes; II, I, 30. — *mumera*; I, I, 20.
— *opes*; I, I, 77. — *oppida* victa ante
carrus; II, v, 116. — *oscula*; I, IX,
78. — *pedes* gypsatos; II, III, 62. *ha-*
bere. — *præcepta* Veneris; I, IV, 79,
dare. — *pretium* grandæ; II, IV, 33. —
retia humeris; I, IV, 50. — *retia* torta
per montes; IV, III, 12. — *somnia* ju-
beat Notos irrita deus; III, IV, 96.
auferre; cf. III, VII, 18. — *sapores*;
IV, IV, 9. — *vulnera* viris; I, I, 76.
— *fert* casiam non culta seges; I, III,
61. — *ferunt* rara messes, II, I, 47. —
fertur in æstivum orbem Phœbus tar-
ris propior; IV, I, 160. — *ferunt* per-
juria Veneris venti irrita per terras,
etc. I, IV, 22; cf. III, VII, 18.

Ferocem contudit Deus, et misit in
arbitrium; III, VI, 13.

Ferrea sæcula; II, III, 37. — *vin-*
cla; IV, III, 14. — *ferreus* ille finit;

I, II, 67; I, X, 2; II, III, 2; III, II, 2.

Ferrugo picea; I, IV, 43.

Ferrum durum; I, I, 63. — *fer-rum* lapis est; I, X, 59. — *ferro* confinditur; IV, I, 174. — *vomere*. — *ferro* petere corpus; I, IX, 21. — *sollicitare* humum; I, VII, 30. — *sonant* crura; II, VI, 26. — *vulnerare*; I, II, 27.

Fertilibus horis; IV, I, 51. — *fertilis* annus; IV, I, 123. — *hortus*; II, I, 44. — *Nilus*; I, VII, 22. — *pars terræ*; IV, I, 166.

Ferus qui otia Amoris liquit; II, VI, 5. — *fera* flamina; IV, I, 125. — *tellus*; IV, I, 140. — *feri* angues; I, III, 69. — *canes* Hecataë; I, II, 54. — *victus*; II, I, 43. — *feræ* acies; II, III, 39. — *ferum* conjugium; III, IV, 74. — *os*; III, IV, 86.

Fessa somno puella; I, III, 88. — *fessa* corpora; IV, IV, 10; IV, XI, 2. — *fessa* lumina fletu; I, VIII, 68. — *fessa* puppes; II, V, 45. — *fessi* lumina victa; I, II, 2. — *fesso* comparat uxor aquam calidam; I, X, 42.

Festa die; II, V, 36. — *luce*; II, I, 29. — *festæ* dapes; II, I, 81. — *kalendæ* Martis; III, I, 1. — *mensæ*; II, V, 99.

Fetus (s. *status*) capellæ; I, I, 31. — *matrona* dabit; II, V, 91.

Fibra conscia Deorum; I, VIII, 3. — *nuntia* significat placidos deos; II, I, 26.

Fictilia pura; I, I, 38. — *pocula*; I, I, 39.

Fidelis mens; I, VI, 75.

Fides nulla inerit; III, VII, 17, *dictis* puellæ. — *fide* nulla semina persolvat terra; II, III, 64. — *fidem* querere velle in somnis desinite; III, IV, 4. — *fidem* tenere tunc melius; I, X, 19. — *vendere* gemmis; I, IX, 32.

Fidus comes; I, V, 63. — *nec fidum* femina nomen; III, IV, 61. — *fid*i amores uxoris; II, II, 11.

Figere dente notas in collo; I, VIII, 38. — *fixisse* puellas gestit Amor; II, I, 71. — *fixa* palma; I, IX, 82. — *fixo* dente; I, II, 18, *clavi infixæ*. — *fixus* in agris lapis; I, III, 43. — *in latere*; I, V, 62, *de assiduo comite*.

Figura mutata; IV, I, 207. — *vir-ginea*; III, IV, 89. — *figuræ* veteres; IV, I, 63.

Filia parva; I, X, 24. — *filia* Servi Sulpicia; IV, X, 4.

Filius Latonæ atque Jovis; III, IV, 72; *Apollo*. — *filius* sectatur agnos; I, X, 41.

Filo velatus; I, V, 15, *vitta*.

Findant arva mille boves; III, III, 12. — *findit* hæc cantu solum; I, II, 47. — *Sirius* agros ardentes; I, VII, 21.

Fines certi; I, III, 44. — *errorum*; IV, II, 78.

Fingo dum mihi venturam; I, VIII, 65. — *fingeram* mihi felicem vitam; I, V, 20. — *fingeram* hæc mihi vota; I, V, 35. — *fingeret* me equum doctum; IV, I, 208. — *ingere* causas; I, VI, 11. — *comas* canas manibus; I, II, 94. — *jocum* tristi mente; III, VII, 2, *simulare* latitiam. — *fingerit* tunc mens mihi perdita; II, VI, 51. — *ficta* Cumana lubrica terra rota; II, III, 50. — *ficta* fabula in vanum jocum; III, IV, 68. — *ficta* mora detinere cupidum; I, VIII, 74.

Finissem jam mala leto; II, VI, 19. — *finivit* regna Tomyris Araxe; IV, I, 144.

Firma licia; I, VI, 79.

Firmaverat nondum Urbis moenia Romulus; II, V, 23.

Fiscella; II, III, 17.

Fistula, cui semper decrescit arundinis ordo; II, V, 31. — *garrula*; II, V, 30.

Fit tibi ter libo, ter, dea casta, me-ro; IV, VI, 14. — *fiam* ne turpis fabula; I, IV, 83.

Flagitat pretium usque cavam manu; II, IV, 14.

Flamina fera; IV, I, 125.

Flamma acris; I, VI, 46. — *Æt-næa*; IV, I, 197. — *rapida*; I, IX, 49. — *flamma* potius meum caput ure; I, IX, 21. — *flammæ* aquam addat; II, IV, 42. — *flammæ* celeres; IV, VI, 17. — *sacræ*; II, V, 81; II, V, 90. — *flammam* volvens ore Chimæra fero; III, IV, 86.

Flava Ceres; I, I, 15. — *flava* vin-cula; II, II, 18. — *flavæ* comæ; I, V, 44; II, I, 48. — *flavi* sulci; IV, I, 185. — *flavus* Carnutus; I, VII, 12.

Flebilis jaceam ante fores clausas; II, IV, 22.

Flectere verba ad laudis modos; II, V, 4. — *flecti* poterit; III, IV, 63.

Fleo: *fleat* ante meum rogam mœsta Næra; III, II, 12. — ob nos-tras vias puella; I, I, 52. — *flebitur* ardentem ante rogam; II, IV, 46. — *flentem* ex alto Olympo sublimis Ve-nus spectat; I, VI, 83. — *flere* ante sepulcra; I, III, 8. — *flere* irato cni puella potest; I, X, 64. — positum aruero lecto; I, I, 61. — quin *fleret* numquam deterrita est; I, III, 14. — *fleret* qui molles amores elegis; IV, XV, 3. — *flet* teneras subtusa genas; I, X, 55. — *flevisse* nunc me loquentem pudet; I, IX, 29. — *flevisti* mari per-juria Thesæ linguæ; III, VII, 8, *de Ariadne*.

Fletu tument lumina; I, VIII, 68. — cum *fletu* nox vigilanda venit; I, II, 78. — *fletus* hinc rixæque sonant; II, IV, 37. — *fletus* miseri; I, IV, 72.

Florea sarta; I, I, 12; I, II, 14.

Floret terra benigna rosis; I, III, 62. — tibi primi temporis ætas; I, VIII, 47.

Flos: de flore coronam facere; II, I, 59. — *flores* ingerit alveo verno apis; II, I, 49. — *flores* varii; I, VII, 45.

Fluebant crines intonsi longa cer-

vico; III, IV, 27. — ut *fluat* luxuria Nemesis; II, III, 53. — passim igneus æther; IV, I, 22.

Fluctus imus; IV, I, 74.

Fluitantes undæ; II, V, 59.

Flumen rapidum; I, II, 46. — *flu-mina* curva nec assuetos egerunt cur-sus; IV, I, 126. — *nigra*; I, III, 68. — *fluminis* iter; I, II, 46. — potum pastus ducere *fluminibus*; II, III, 16.

Foci infidi; IV, V, 12. — *sancti*; I, II, 84; I, VIII, 70; IV, IV, 24. — *Vestales*; II, V, 52. — *foco* ardenti; II, I, 22. — ante *focos*; IV, VI, 4. — *focus* luceat exiguo igne; I, I, 6.

Fœda corpora podagra; I, IX, 73.

Fœdare oculos loquaces lacrimis; II, VI, 43. — *fœdatus* lumina; IV, I, 57, *Polyphemus*.

Fœdera dare per divos; I, IX, 2, *promissa*. — *fœdera* furtivi lecti; I, V, 7. — *fœdere* hoc; IV, XIII, 2.

Fænore; vide *Fenore*.

Fœtus; vide *Fetus*.

Fontes Etrusci; III, V, 1. — *fontibus* ut dulces terra erumpat liquo-res; IV, I, 86.

Fores æratæ; I, III, 72. — *clausæ*; I, IX, 44; II, VI, 12. — *duræ*; I, I, 56. — *perfractæ*; I, X, 54. — *sacræ*; I, III, 30. — *fores* non habuit ulla domus Saturno rege; I, III, 43. — ante ipsas domus usque excreat; I, V, 74. — *fores* reserare clam; I, VIII, 60. — *reserare* dente fixo; I, II, 18. — *vertere*; I, VI, 12. — *foribus* adfixa me manet; I, VI, 61. — *foribus* inest clavis; I, VI, 34.

Forma nihil magicis utitur auxi-liis; I, VIII, 24. — *formam* dedit cælestis avaræ, II, IV, 35. — ne pollue auro; I, IX, 17. — *vendere*; I, IX, 51. — *formæ* non ullam fata dedere moram; I, IV, 36. — *formæ* studium; I, VIII, 43.

Formosa Næra; III, IV, 57. — puella; I, I, 55; IV, XIII, 4. — *for-*

mosæ; I, IX, 6; II, III, 67; III, I, 7; IV, IV, 4, *puellæ*.—*comæ*; I, IV, 30.—*formosi*; I, IV, 3.—*formosius* quidquam illo non ulla priorum ætas videt; III, IV, 25.—*formosus* Apollo; II, III, 11.

Foroæ castrisve; IV, I, 39.—*foro* medio detinuisse ancillam; I, II, 96.

Fors levis versatur celeri orbe rotæ; I, V, 70.

Fortes adjuvat ipsa Venus; I, II, 16, *h. audaces, non timidos*.—*fortia* corda; III, II, 6.—*verba*; II, VI, 12.—*forti* pede; IV, XV, 4, *heroico*.—*fortis* audacia; I, IV, 13.—*fortis* eris nunc tu; IV, XIII, 19, *ferox, superba*.—*fortis* in armis; I, X, 29.—*fortis* gloria; I, V, 2.—*miles*; I, VII, 4; IV, I, 108.—*rusticus* aratarva; II, II, 14.

Fortius adde merum liquidum; III, VII, 30.

Fortuna adversa me fatigat; IV, I, 183.—*Fortuna* sua tempora lege gerit; III, III, 22.

Fossam tutam qua deceat castris præducere; IV, I, 83.

Foveas (ut) molli sinu frigida membra; I, VIII, 30.—*fovet* Delia nescio quem tacita nocte; I, VI, 6.—*vitam spes credula*; II, VI, 20.

Frænum, vid. *Frenum*.

Frangere postes dum non pudet; I, I, 73, *de comessabundis*.—*frangit* fortia corda dolor; III, II, 6, *quomois fortes animos dejecit, deprimit, percellit*—non frangitur illa; I, VIII, 67.—*ut non fregerit* cum vetus ætas; IV, I, 111, *infirum reddiderit*.—*fractæ* sagittæ; II, VI, 15.

Frater nunc, quondam vir; III, I, 23.—*frater* volitantis Amoris, impiger Ænea; II, V, 39.

Fraudare vitem crescentibus avis; III, V, 19.

Fremat inconstantia vulgi diversi;

IV, I, 45, *turbas faciat, motus excitet*.

Frenatus piscis; I, V, 46.

Freno actato compescere equum; IV, I, 91.—*frenos* momordit equus; I, III, 42.

Freta hiberna; IV, I, 195.—*parentia* ventis; I, IX, 9.—*summa*; I, IV, 22.—*inter freta*; IV, I, 72, *Charrybdis*.—*per freta* pellere ratem; I, IV, 46.

Frigida membra; I, VIII, 30.—*frigidus* annus; IV, VIII, 4.—*Taurus*; I, VII, 16.

Frigora brumæ hibernæ; I, IV, 5.—*pigra* hibernæ noctis non mihi nocent; I, II, 31.—*quæ frigore* sola dormiat; I, VIII, 39, *hieme, vel potius frigida nocte*.—*frigore* gelido vastantur duæ partes; IV, I, 154.

Frons, frondis; fronde viridi opere domum exiguum; II, I, 40.

Frons, frontis; celebris; III, II, 28; *monumenti*.—*redimita* corymbis; I, VII, 45.—*tristis*; II, III, 35.—*frontes* geminæ voluminis; III, I, 13.—*frontibus æquatis*; IV, I, 102.

Fructus requiro; I, I, 41.

Frugem segetes præbent; IV, I, 163.—*fruges* lustramus et agros; II, I, 1.—*traducit* cantas vicinis ab agris; I, VIII, 19.—*valeant*; II, III, 69.—*frugum* acervos semper præbeat Spes; I, I, 9.—*custos* aderit mea Delia; I, V, 21.

Frui cara conjuge; III, III, 32.

Frustrata est te duce numquam Romanos Sibylla; II, V, 15.

Fuco splendente; I, VIII, 11.

Fugam præcinnuisse lucos; II, V, 74.

Fugato rege Saturno; II, V, 9.—*fugent* cui somnos classica; I, I, 4.

Fuge credere te; I, IV, 9.—*fugiam* ad illius tumultum; II, VI, 33.—*ad servitium* dominæ; IV, XIII, 22.—*fugiat* si nostræ convivia mensæ; III, VII, 27.—*fugit* huc illuc impia turbæ;

I, III, 70. — puella amplexus senis ; I, IX, 74. — ex ipso toro ; I, VIII, 62.

Fulgens auro et testudine lyra ; III, IV, 37. — fax ; I, II, 38. — Tyrio subtemine vestis ; IV, I, 122 ; nam fulgere *de purpura dicitur* ; Cic. Catil. II, 3, *qui nitent unguentis, qui fulgent purpura*, etc. — *fulgent* leviora ; I, VIII, 31. — *fulgentes* aræ ; II, I, 15 — *fulserit* hic niveis Delius alitibus ; III, VI, 8.

Fulmina missa Jovis imperio petant te ; I, II, 8, *ad januam*. — *fulminis* vias esse puras ; I, IX, 36.

Fulta janua sera ; I, II, 6, *firmata*.

Fulva sidera lascivo choro ; II, I, 88. — *fulva* lemnæ ; III, VI, 15. — *fulvum* aurum ; I, I, 1.

Fumosos Falernos mihi proferte ; II, I, 27.

Funda cita tangere loca signata ; IV, I, 97.

Fundantur eodem nostri memores lacrymæ ; III, II, 25. — *funde* Falerna prona manu ; III, VI, 6. — tempora multo mero ; I, VII, 50. — *fundere* gentes Aquitanas qui posset ; I, VII, 3. — lacte ossa ; III, II, 20, *perfundere*. — *funderet* ut nato testa paterna merum ; I, X, 48. — *fundit* aquas gelidas Auster ; I, I, 47. — *fudisse* lacrimas simulacra deum ; II, V, 77. — *fusa* coma ; II, V, 66. —

G A U

Galea qui sibi portet aquam ; II, VI, 8.

Gallia obvia non remorabitur te vicino Martè ; IV, I, 138.

Garrula fistula ; II, V, 30. — lingua ; IV, XIII, 20. — lyra ; III, IV, 38. — *garrulus* verua ; I, V, 26.

Garumna magnus ; I, VII, 11.

Gaudeat illa versibus meis ; III, I, 8. — ille in tacito sinu ; IV, XIII, 3. — *gaudente* animo hanc vident ; I,

FUS

palla ad pedes ; I, VII, 46. — *fusus* capillis esse decet eam ; IV, II, 9.

Funere (de) lamina sicca domum referre ; I, I, 65.

Furens fame stimulante ; I, V, 53.

Fures ; I, I, 33. — *furique* lupoque nimium ; IV, I, 188.

Furor (quis) est ; I, X, 33 ; IV, III, 7. — *furor* iste si venerit ; I, VI, 74. — *furor* maris ; I, I, 49.

Furta sua celari vult Venus ; I, II, 36. — dulcissima ; IV, V, 7.

Furtim componit Decor subsequiturque illam ; IV, II, 8. — concubitus tuos furtim ; II, V, 53. — *furtim* deducit pauper ad occultos amicos ; I, V, 65. — *furtim* Delia fovet nescio quem ; I, VI, 5. — intrare ad latebras ferarum ; IV, III, 9. — quæcumque amori meo subrepet ; IV, III, 21. — succumbere puero ; I, VIII, 35. — sonare ; I, II, 9. — transgressa custodes ; II, I, 75. — versus cardo ; I, II, 10, *sine strepitu*.

Furtiva Venus ; I, VIII, 57. — *furtivus* amor ; I, V, 75, *clandestinus*. — lectus ; I, V, 7. — usus ; I, IX, 55, *n. amoris*.

Fusci comites ; II, III, 57. — *fuscis* alis somnus ; II, I, 89. — *fuscus* amictus ; III, IV, 55, *somni*.

Fusus et apposito pollice versat opus ; II, I, 64.

G E L

VI, 81. — *gaudere* divitibus video puellas ; II, III, 51. — *gaudere* non poteram cithara ; III, IV, 69. — *gaudet* casta nupta Nemra domo ; III, IV, 60.

Gaudia in Veneris usu ; I, V, 39 ; II, I, 12 ; II, III, 74 ; IV, III, 18 ; IV, VII, 5. — *gaudia* falsa imitari ; III, VII, 1. — vitæ longæ sociarem tecum ; III, III, 7.

Gelida aqua ; I, I, 47. — unda ;

IV, 1, 60.—*gelidæ* Alpes; IV, 1, 109.—*gelidi* montes; II, IV, 8.—*gelidum* frigus; IV, 1, 154.

Gemina castra; IV, 1, 105.—*gemina* frontes voluminis; III, 1, 13.—lampadas; IV, II, 6.—*gemina* confinia mortis; IV, 1, 70.

Geminare pericula vago ponto; II, III, 41.

Gemma non juvent hanc, quæ etc. I, VIII, 39.—*gemmarum* quid quid Indis nascitur; II, II, 15.—*gemmas* signumve probarem; I, VI, 25.—*gemmis* non vendere velle fidem; I, IX, 32.

Genæ percussæ; I, X, 37.—humantes; I, IX, 38.—teneræ; I, I, 68; I, IV, 14; I, X, 55; III, IV, 32.—*genas* ornasse fuce splendente quid prodest; I, VIII, 11.

Genero hæc mœreat, illa viro; III, II, 14.

Generosus Bacchus; III, VI, 5.

Genium concelebra centum ludis et choreis; I, VII, 49.—per *Genium* rogo; IV, V, 8.—*Genius* adsit, etc. II, II, 5.—*Geni* magne; IV, V, 9.

Gens antiqua; IV, 1, 28.—Aquitana; II, 1, 33.—*gentes* Aquitanæ; I, VII, 3.

Genua: *genibus* perrepere tellurem; I, II, 87.

Genuerunt te æquora ponti; III, IV, 85.—*genuissen* non Pylos aut Ithacæ tantos feruntur; IV, 1, 48.

Genus crudele; III, IV, 61, *sexus* *femineus*.—durum, curæ; III, VI, 7.—hominum in curas natum; III, IV, 9.—*generis* honores priscos vincere; IV, 1, 31.

Gerere arma collo; II, VI, 2.—canistra myrto vineta; I, X, 28.—epulas; I, V, 34.—lauros victrices; I, VII, 7.—laurus; II, V, 117.—serta collo; I, VII, 52.—serta myrtea insigni coma; I, III, 66.—scutum sudemque; I, X, 66.—tela; I, X, 14.

—tempora hedera vineta; III, VI, 2.—vestes tenues; II, 1, 53.—*geret* regna superba in gremio tuo; I, IX, 80.—*gerit* majora quis te castrisve forove; IV, 1, 44.—quidquid herbarum Thessala terra; II, III, 55, *profert*.—tergo vellus lucida ovīs; II, 1, 62.

Gestante illo vitulum per agros; II, III, 19.

Gestit fixisse puellas; II, 1, 72, *cupit, id agit, ut*.

Getas rigat Hebrus; IV, 1, 147.

Glaciem (in) densam nivemque durata unda; IV, 1, 157.

Glans aluit veteres; II, III, 71.—querna; II, 1, 38.

Glares dura congesta sternitur hic; I, VII, 59.

Gloria cuique sua est; I, IV, 77.—fortis; I, V, 2, *gloriatio*.—magna; I, VI, 3; II, 1, 34.—quæ puero victo? I, VIII, 49.—tardi pecoris, taurus; IV, 1, 209, *decus*.—tua non contenta est majorum fama; IV, 1, 29.—vulgi; IV, XIII, 7.

Gnosia; III, VII, 7, *Ariadne*.

Graciles artus; II, III, 9.

Grande pretium; I, IX, 52; II, IV, 33.—*grandia* ligna; II, 1, 22.—poma; I, 1, 8.

Gratia magna Jovi; I, IV, 23.—redditur carmine nostro agricolis Cælestibus; II, 1, 36.

Gratus sit labor parvus; IV, 1, 16.—*grata* Phæbo Herophile; II, V, 68; *Sibylla*—mens; I, IX, 84.—*gratu* juveni; IV, VI, 19.—*gratum* est; IV, X, 1.—*gratissima* dona; IV, 1, 8.

Grave opus; II, 1, 6.—pensum; I, III, 87.—pondus auri; III, III, 11.—*gravis* impetus hastæ; IV, 1, 96.

Gremium: in *gremio* tuo geret regna superba; I, IX, 80.

Grex; II, V, 35.—magnus; I, 1, 34.—pro *grege* ferre dapem; I, V, 28.—*greges*, sumptum pro, armenta; II,

1, 67. — indomiti; II, IV, 57, *equarum*. — *regis* dux securus; I, X, 10.

Gurgite interrupto; IV, I, 75.

Gulture tenui dulce sonant carmen aves; I, III, 60.

HER

Habenæ angustæ; I, IV, 11. — *validæ*; IV, I, 116. — *habenas* effusas permittere equo; IV, I, 92.

Habebit me vinctum alter puer; I, IX, 79. — *habere* causam amoris; I, IV, 10. — *habere* quum posset te, *Delia*; I, II, 67. — crimen; I, VI, 41. — male; I, IV, 76, *vexare*. — *habet* ille doctas manus; II, I, 70, *Cupido*. — mille ornatus; IV, II, 14, *Vertumnus*. — stipes desertus in agris; I, I, 11. — *habuisse* suam; IV, VII, 6, *tenuisse amplexibus*. — manus; I, VI, 74. — satus sulcos; II, III, 72. — *habuit* non ulla domus fores; I, III, 43, *Saturno rege*.

Habitant animalia nulla exustas partes; IV, I, 165. — non *habitanda* domus duris; III, IV, 92. — non *habitanda* mœnia Remo; II, V, 24.

Hæmonius Peleus, I, V, 45, *Thessalus*.

Hæsuræ tela in latere nostro; I, X, 14.

Hamati rubi; IV, III, 10.

Hami tennes; II, VI, 24.

Hara plena; I, X, 26.

Hastæ gravis impetus illac veniat; IV, I, 96.

Hecataë canes; I, II, 54.

Hebrus rigat Getas; IV, I, 147.

Hedera tempora vincta geras, *Bacchæ*; III, VI, 2.

Herba arida; I, VII, 26. — in *herba* discumbit pubes; II, V, 95. — *herbæ* fallaces; II, I, 19. — malæ *Medææ*; I, II, 53. — pollentes; I, VIII, 17. — salubres; II, III, 13. — *herbarum* quidquid Thessala terra gerit; II, IV,

GYR

Gylippi magni fama; IV, I, 200.

Gyndes rapidus, *Cyri* dementia; IV, I, 142, vid. *Not*.

Gypsati pedes; II, III, 62.

Gyro curvo compellere; IV, I, 94.

HOR

56. — *herbas* mille misceat; II, IV, 60. — de septem montibus capite, *tauri*; II, V, 55. — *sepulcris* quærat; I, V, 53. — *herbas* suecosque dedi; I, VI, 13. — *herbis*, cantu; IV, I, 62; cf. I, II, 62.

Herbosa palatia; II, V, 25.

Herophile; II, V, 68, *Sibylla*.

Hesterna nocte; II, I, 12; IV, XII, 5.

Hiberna bruma; I, IV, 5. — nox; I, II, 31. — *hiberna* freta; IV, I, 195. — *hibernæ* luces; IV, I, 161. — minæ; II, III, 48. — *hibernus* Auster; I, I, 47.

Hippomanes cupidæ stillat ab inguine equæ; II, IV, 58.

Hircus pecoris dux; II, I, 58.

Hispania audax latis terris; IV, I, 139.

Hodierne sic venias; I, VII, 53, *pro hodie*.

Homerus æternus; IV, I, 181.

Hominem quandocumque meliora receperit ætas; IV, I, 211. — *hominis* insidias composuisse; I, VI, 4. — parere leones docuit dies; I, IV, 17. — *hominum* generi cædes tunc et prælia nata; I, X, 3.

Honore quoniam donetur Neera; III, I, 5, *munere*. — *honores*; II, II, 5, *sacrificium*. — *Pierii*; IV, I, 193, *carmina*. — *prisci* generis; IV, I, 31. — *turis*; I, VII, 53. — *sancti*; IV, VI, 1, *quia in honorem Deorum dantur*.

Honos non sine me est tibi partus; I, VII, 9.

Hora nigra; III, V, 5, *mortis*. — sequens; III, IV, 46. — *suprema* mihi

quum venerit; I, 1, 59.—*horis* fertilibus; IV, 1, 51.

Horrea ad secundas deficientia messes; IV, 1, 186.—plena distendit spicis Ceres; II, v, 84.

Horre sacros capillos doluit Lætona; II, III, 25, *horridos esse, incultos*. — *horrenda* Syrtis; III, IV, 91.—*horrendi* enses; I, x, 1.

Horrida corpora; II, III, 78, *inculta, squalida*.—*horrida* facta coma ventis; I, ix, 14. — *horrida* verba; I, v, 6, *superba*.

Hortante Deo; IV, 1, 136.

Horti pomosi; I, 1, 17. — *hortus* fertilis; II, 1, 44.

Hospes jucundior cunctis Baccho Icarus; IV, 1, 9.

Hospita terra; II, v, 42.

Hostia magna exigui soli; I, 1, 22.—porcus; I, x, 26.—pulla concidit ad magicos Deos, I, II, 64.—taurus; IV, 1, 15.

Hostis forsitan hæsuræ in nostro

tela gerit latere; I, x, 13.—vicinus; I, 1, 3. — *hosti* adversos cervos defigere; IV, 1, 84.—arduus aditus; IV, 1, 87.

Hostiles exuvie; I, 1, 54.

Huc illuc impia turba fugit; I, III, 70.

Humanum opus; III, IV, 26.—*humanus* pes; IV, XIII, 10.

Humentes genæ; I, ix, 38.

Humeri nec negent retia ferre; I, iv, 50. — ex humero Pelopis non nituisset ebur; I, iv, 64.—*humero* suppone tu huic candentes lacertos; I, VIII, 33.

Humida oscula; I, VIII, 37.

Humiles casæ; II, v, 26. — *humilis* conditor; IV, 1, 4.

Humorem tollere carbæis velis; III, II, 21.

Humus inculta; I, II, 76. — tenera; I, VII, 30; II, VI, 30.—se remittit vere; III, v, 4. — requiescat luce sacra, II, 1, 5.

Iapydia victa; IV, 1, 108.

Icarus, hospes cunctis Baccho jucundior; IV, 1, 10.

Idæa Ops; I, iv, 68.

Ignavus somnus; III, iv, 81. — *ignava* aqua; III, III, 38, *stagnans*.

Ignes sacrilegos nec admovimus templis; III, v, 11. — *ignis* additus aris lætior eluxit; IV, 1, 135.—assiduus; I, 1, 6.—mutuus; IV, v, 6.—solis; II, III, 58.

Ignæus æther; IV, 1, 23.

Ignoscas, janua; I, II, 12. — *ignosce* fatenti; I, vi, 29. — *ignoscet* hoc Venus; IV, II, 3.

Ignotæ terræ; I, III, 3; I, III, 39.—urbes; IV, 1, 52.—*ignotum* mare; III, VII, 8.—*ignotus* torus; III, VII, 28; IV, x, 6.

Ilia Marti placitura sacerdos; II, v, 52.

Illicet; II, vi, 16.

Illicis umbræ; II, v, 27.

Ilion; II, v, 22.

Illæus abibit aper; IV, III, 17.

Illudere videbatur palla ima talis; III, iv, 35.

Imagine sub quaque; IV, 1, 30.—*imaginibus* nocturnis; III, iv, 56.

Imber decidit multa aqua; I, II, 32. — verberet te; I, II, 7. — *imbre* juvante somnos sequi; I, 1, 48. — *imbres* nullos postulat tellus; I, VII, 25.

Imbrifer arcus; I, iv, 44.

Imitantia lucos sacros in domibus nemora; III, III, 15.—*imituri* gaudia falsa; III, VII, 1.

Immatura ossa; II, vi, 29.

Immensi campi; II, III, 43. — *immensus* aer; IV, I, 19.

Immerito juveni parce nocere, Dea; III, v, 6. — *immeritum* prætimuisse frustra; III, IV, 14.

Imminet; I, x, 34, *mors*.

Immites venti; I, I, 45. — *immitis* ara; I, III, 48, *figendi enses*. — *domina*; III, IV, 74 — *mors*; I, III, 55.

Immixta series juvenum teneris puellis; I, III, 63.

Impedit vitta crines et stola longa pedes; I, vi, 68.

Impellere pollice chordas; II, v, 3.

Imperitat cui tristi fronte Cupido; II, III, 36.

Imperium (ad) dominæ; II, III, 81. — sub *imperium* ite, Lares; II, IV, 54. — *imperio* Jovis fulmina missa; I, II, 8.

Impetus gravis hastæ; IV, I, 96. — *Scyllæ*, IV, I, 71.

Impexa ferus pro crinibus angues Tisiphone; I, III, 69.

Impia lingua; I, II, 82; III, IV, 16. — *mens*; III, IV, 59. — *turba*; I, III, 70, *inferni*. — *impia* convivia; IV, I, 145. — *facta ingrati viri*; III, VII, 10, *de perjuria, perfidia*. — *ora*; III, v, 14. — *verba dicta in sanctos Deos*; I, III, 52.

Implesse cælum votis; III, III, 1.

Implicuisse comas sertis debueram; III, VII, 32.

Imposuisse manum lanificam pensis; II, I, 10. — *imposuit* coronam laribus; II, I, 60.

Impresso dente mutua Venus facit livorem; I, VI, 14.

Imprudens si quis adspexerit; I, II, 39.

Imus fluctus; IV, I, 7. — *ima* palla; III, IV, 35.

Inæquatum onus; IV, I, 42.

Inania; IV, I, 131, *aer*.

Inaurato cornu taurus; IV, I, 15.

Incedat donis conspicienda meis; II, III, 54.

Incendia mihi lacent Rutulis castis; II, v, 47. — *tua*; II, IV, 41, *rerum tuarum*.

Incerto pede somnia; II, I, 90.

Incestus feror adiisse sedes Deorum; I, II, 83.

Incidat diripienda in feras; IV, III, 22.

Incinctæ nigra veste; III, II, 18.

Incipe insistere magnis rebus; IV, I, 137. — *incipiam* tamen; IV, I, 3. — *inceptæ* chartæ; IV, I, 212. — *incepto* liquore; IV, I, 156.

Incola Ætnææ rupis Neptanius; IV, I, 56.

Incoluistis sic veteris sedes avi; I, x, 18.

Incompta longos capillos veniat; III, II, 11.

Inconstantia vulgi; IV, I, 45.

Increpuisse boves tardos stimulo; I, I, 30.

Incultus humus; I, II, 76. — *inculti* Læstrygones; IV, I, 59, *feri*. — *pedes*; I, VII, 36. — *incultum* os; I, VIII, 15.

Indagine claudere colles densos; IV, III, 7.

Index sub quaque imagine quid dicat; IV, I, 30, *titulus*.

Indi felices; II, II, 15.

India quos torret; II, III, 57.

Indicet ut nomen litera facta meum; III, I, 12.

Indigetem Deum; II, v, 44.

Indocto arcu se exercuit; II, I, 69.

Indomita æquora; II, v, 80. — *indomitæ* equæ; II, I, 68. — *indomiti* greges; II, IV, 57, *equarum*. — *indomitis* mollia corda dedit; III, VI, 16, *feris, trucibus*. — *indomitum* mare; II, III, 47.

Inducar (ut); I, VI, 1. — *inducatur* rugas senectus; II, II, 20.

Indue sepositam vestem; II, v, 7.

— *indueras vestem Tyrio subtemine fulgentem*; IV, I, 123.

Indus niger proximus Eois aquis; IV, II, 20.

Ineptus amor; I, IV, 24. — *male inepta ne cadam*; IV, X, 2.

Inermis Amor; II, V, 106.

Inerret versus noster summo in ore; IV, I, 203.

Iners ætas; I, I, 71, *senecta*. — *vita*; I, I, 5. — *iners segnisque vocer*; I, I, 58.

Inertia quos non tardat; I, II, 23.

Inesse pectore tuo tantum crimen; III, IV, 84. — *inest foribus clavis*; I, VI, 34. — *inerit nulla fides*; III, I, 11, *n. dictis puellæ*.

Inexperta ars; II, I, 56. — *terra*; I, VII, 31.

Infamis ut hic Deus esset Amor; II, IV, 38.

Infelix amor; I, II, 4. — *lapis*; I, IV, 60, *qui cineri gravis est*.

Inferna catervæ; I, II, 49. — *inferni lacus*; II, VI, 40. — *infernum regnum Plutonis*; IV, I, 67.

Inficiat dum comas senectus; II, II, 20. — *inficit quos solis ignis*; II, III, 58. — *inficitur genas, ore rubente, virgo*; III, IV, 32. — *infecit cana senecta caput*; I, VIII, 42. — *pocula mortiferis succis*; III, V, 9, *miscuit*.

Infidi foci; IV, V, 12, *in infidi hominis ædibus*. — *infidis quam sit acerba Venus monet*; I, VI, 84.

Infirma senecta; I, IV, 31. — *infirma vires*; IV, I, 2.

Inflectere voces cantu; I, VII, 37.

Informis color; IV, IV, 6.

Ingenio nostro non hæc patientia; III, II, 6.

Ingeret ardenti grandia ligna foco; II, I, 22. — *juvenis maledicta puellæ*; II, V, 101. — *ingerit apicem flores alveo*; II, I, 49. — *super Titan ortus*; IV, I, 158.

Ingrati viri; III, VII, 10, *Thesei, h. perfidi*.

Ingreditur tua templa sacerdos novus, Phœbe; II, V, 1. — *ingressus iter*; I, III, 19.

Inguine (ab) equæ quod stillat, hippomanes; II, IV, 58. — *inguinibus nudis currat*; I, V, 55.

Inimica nobis puella; III, VII, 23 (v. l.)

Injusta nec tu sis, Venus; IV, V, 13. — *injusta lege sævit Venus*; I, V, 58. — *injustos notat Venus, supplicibusque favet*; IV, XIII, 24.

Innixa domus Phrygiæ columnis; III, III, 13.

Innoxia vescar laurus; II, V, 63.

Innumera ovis; II, III, 44. — *innumeri juvenci*; I, I, 21.

Inoffensum pedem rettulerit agricola; I, VII, 62.

Inops ducit stamina torta manu; I, VI, 78.

Inornatum caput; II, III, 27.

Insana mens; II, VI, 18. — *insani venti*; II, IV, 9.

Inscribam nomen ut nostrum tantis in actis; IV, I, 38.

Inserere rixas; I, I, 74.

Insidere equa; I, II, 72.

Insidias composuisse; I, VI, 4. — *non timuisse decet*; I, II, 30. — *insidiis claudere valles*; I, IV, 49, *indagine*.

Insignia suspensa fanis; II, IV, 23, *donaria*. — *insignis coma*; I, III, 66. — *insignis clara domo*; III, III, 4. — *insignis in turba Pharia debeat laudes tibi dicere*; I, III, 32.

Insistere magnis rebus; IV, I, 136, *suscipere res magnas*.

Insomnia extrema nocte pessima; III, IV, 1.

Insperanti tibi sæpe venit puella; I, IX, 43.

Instabiles rates; I, IX, 10. — *instabilis libra*; IV, I, 43.

Instant majora peractis; IV, I, 120.
 — *instabat* cui tua canis; I, VI, 32.
Insuetæ manus; I, IV, 48.
Intacta columba; I, VII, 17.
Intenta aure; IV, I, 133.
Interii tum miser; I, IX, 45.
Interjecto sole; IV, I, 151.
Interposita veste; I, IX, 56.
Interrupto gurgite; IV, I, 75.
Intexere chartis facta tua; IV, I, 5.
Intonsa coma; IV, IV, 2.—*intonsa* comæ; II, III, 12.—*intonsi* avi; II, I, 34.—capilli; II, V, 121.—Cilices; I, VII, 16, *inculti*, *horridi*.—crines; III, IV, 27.—*intonsus* crinis; I, IV, 38.
Intortum verber; I, IX, 22.
Intra; II, III, 47.
Intrare furtim latebras ferarum; IV, III, 9.
Inulta spargit Deam sanguine; I, VI, 48.—*inulta* uxor rideat assiduis dolis; I, IX, 54.
Invalidos pedes; I, IX, 16.
Inveniet Venus succumbere puero; I, VIII, 35, *parabit locum*.
Invictus Britannus Romano Marte; IV, I, 150.
Invidia est in illis; III, III, 20.—*invidia* nil opus est; IV, XIII, 7.
Invisus natalis; IV, VIII, 1.
Inuito Amore; I, III, 21.—*invitos* facta tegenda loqui jussit ipse Deus; I, IX, 28.
Involvât lutea membrana niveum libellam; III, I, 9.
Io messes et bona vina date; I, I,

24.—remove faces, puella; II, IV, 6.
 —trumphe; II, V, 118.—*Laurus* io! II; V, 83.
Ipsa quercus dabant mella; I, III, 45.—*ipse* redit pes; II, VI, 14, *sponte*.
Ira non fuit, non bella; I, III, 47, *h. bella ira plena, quæ cum ira et furore geruntur*.—*ira* judicis seu sit placanda; IV, I, 46.—*læsi* Dei; III, VI, 26, *Bacchi*.—*iras* aurea vincit annus; I, VI, 58.
Irata anguis; I, VIII, 20.—*irata* ad limina *puellæ*; II, I, 74.—*irato* cui tenera flere puella potest; I, X, 64.—inter *iratum* lentus utrumque sedet Amor; I, X, 58.—*iratus* nimium nimiumque severis Liber; III, VI, 21.
Irrigat quos unda gelida Artacie; IV, I, 60.
Irrigua aquæ; II, I, 44.
Irrita turba; II, III, 24.—*irrita* perjuræ Veneris ferunt; I, IV, 22.—perjuræ amantum ferre jubet ventos Juppiter; III, VII, 18.—*irritas* quæ votis facta velit, *maledicta*; II, V, 102.—*somnia* ferre Notos jubet Deus; III, IV, 96.
Isis; I, III, 23.
Iter anguis iratæ detinet cantus; I, VIII, 20.—fluminis sistit hæc; I, II, 46.—*ingressus*; I, III, 19.—*iter* pedibus prætentat; II, I, 77.
Ithacæ; IV, I, 48.
Ixionis versantur membra, etc. I, III, 73.

J A C

Jaceo; ne *jaceam* clausam flebilis ante domum; II, IV, 22.—*jaceo* quum saucius annus; II, V, 109.—quum *jaceres* tristi morbo defessa; I, V, 9.—*jacet* equus; I, IV, 31, *languet*.—hic morbo consumptus Tibullus; I, III, 55.—sedes *seclerata* in nocte profunda

J A C

abditæ; I, III, 67.—*jacentes* custodes; II, I, 75.—*vittæ*; II, V, 53, *abjectæ*.
Jacio: *jacta* non sunt crimina hæc sine dolore nostro; IV, XIV, 3.—*jecerit* quis melius sadem, sagittam; IV, I, 89.
Jacto: *jactat* nunc vota Eurysque

Notusque per Armenios; I, v, 35.—*jactavit* fustas ante caput comas *Sybilla*; II, v, 66.—*cf.* Quintil. *Inst.* XI, III, 71, ed. nost. t. IV, p. 336.

Jam juvenem vidi ego; I, iv, 33.—*jam* modo; I, i, 25.—*jam* nunc; II, III, 3, *et passim*.

Janitor; I, i, 56.

Janua difficilis dominæ; I, II, 7.—*dura* apposita sera; I, VIII, 76.—*sulta* sera; I, II, 6.—*furtim* verso cardine aperta neu sonet; I, II, 9.—*hinc* clavim sensit; II, iv, 31.—*nostra* patet cunctis; I, iv, 78.—*nulla* exclusura dolentes; II, III, 76.—*victa* fatiscit; I, v, 68.

Jocosa turba; II, i, 85.—*jocosa* vina; III, vi, 20.

Jocum tristi fingere mente; III, VII, 2.—*in jocum* vanum ficta fabula; III, iv, 68.

Jubeat Deus irrita Notes ferre somnia; III, iv, 96.—*jussit* geminare pericula; II, III, 41.

Jucunda paupertas; III, III, 23.—*uva*; II, III, 65.—*jucundi* saporis; I, VII, 35.—*jucundior* cunctis hospes Baccho, Icarus; IV, i, 9.

Judicis ira placanda; IV, i, 46.

Juga (sub) colla dabit paulatim; I, iv, 16.—*sub juga* curva duxit boves Pax; I, x, 46.—*juga* taurus non subiit illo tempore; I, III, 41.—*jugis* solvite vincla; II, i, 7.—*jugis* validis mille portatur lapis; II, III, 46.—*jugo* submittere colla; IV, i, 171.

Jugera multa culti soli; I, i, 2.—*multa*; III, III, 5.—*per jugera* novem terræ porrectos Tityos; I, III, 75.—*jugere* multo; II, III, 44.

Junci vimen leve; II, III, 17.

Jungere amores; I, i, 69.—*boves*; I, II, 74.—*pallontes* equos Solis; II, v, 76.—*Venerem* cum feris; I, ix, 76.—*jungit* equos Nox; II, i, 87.—*jungitur* cera usque minor calamus; II, v, 32.

Juno natalis; IV, vi, 1.—*per Junonem* suam; III, vii, 16.—*Junonem* tentare Ixionis ausi, etc. I, III, 73.—*Junonis* sancta numina; IV, XIII, 15.

Juppiter adsignat tibi Laurentes agros; II, v, 41.—*ridet* amantum perjurium; III, vii, 18.—*Juppiter* ipse vectus curru; IV, i, 131.—*Jove* sub domino; I, III, 49.—*Jovi* magna gratia; I, iv, 23.—*Pluvio*; I, vii, 26.—*victori*; II, v, 10.—*Jovis* atque Latonæ filius; III, iv, 72.—*Jovis* imperio fulmina missa; I, II, 8.—*Jovis* in arce; II, v, 26, *Capitolio*.

Jurabas mihi non vendere velle fidem; I, ix, 31.—*jurabit* et se mente fuisse mala; II, v, 104.—*jurare* nec time; I, iv, 21.—*etsi jurabit* per suos ocellos, Junonemque suam perque suam Venerem; III, vii, 15, 16.—*jurasset* cupide quidquid ineptus amor; I, iv, 24.—*jurat* teque suis caram magis esse medullis; III, i, 25.—*jurari* quoties, rediturum ad limina nunquam? II, vi, 13, 14.—*juro* hæc tibi sancta tuæ Junonis numina; IV, XIII, 15.

Jure dives sit; I, i, 49.—*jura* collendi; II, III, 77.

Jurgia insanæ linguae; III, v, 13.

Justa libra; IV, i, 40.—*justi* pedes; II, v, 112.—*justus* amor; I, iv, 10.

Juvante imbre somnos sequi; I, i, 48.—*juvat* audire ventos cubantem; I, i, 45.—*quid juvat* esse laxam togam? II, III, 80.—*intrare* furtim latebras ferarum? IV, III, 9.—*juvat* inseruisse rixas; I, i, 74.—*in tota* me nihil esse domo; I, v, 30.—*ipse* dolor; II, v, 110.—*ut illa: juvat hoc, quod uror.*—*peccasse*; IV, vii, 9.—*nec juvent* me regna, nec opes, III, III, 29.—*non juvant* hanc lapis gemæque; I, VIII, 39.—*juvet* tua tum me pœna; I, ix, 81.

Juveni innumerari; I, I, 21. — *ni-vei*; III, IV, 67.

Juvenem jam ego vidi; I, IV, 33. — *juvenem* lassare furtivo usu; I, IX, 55. — *juvenes* celebrare multo sermone; I, VI, 17. — *juvenes* læti; II, IV, 41. — *juveni* cuidam vult bella videri; I, IX, 71. — *juveni* detraxit opes; II, I, 73. *Amor.* — immerito parce nocere; III, V, 6. *Persephone.* — parce meo, aper; IV, III, 1. — *juvenis* auro carior; I, VIII, 31. — limina tentat;

I, II, 17. — *maritus*; III, IV, 31. — *potus*; II, V, 101. — *redimitus* tempora lauris; III, IV, 23. — *juvenum* amores miseri; I, II, 91. — *catervæ*; I, VI, 81. — *series* immixta puellis; I, III, 63. — *turba sedula* deducat senem; I, IV, 80.

Juventa si quidquam tota commisi stulta; IV, XII, 3.

Juventas æterna; I, IV, 37. — *juventas*, amor sero revocatur; I, VIII, 41.

KAL

Kalendæ festæ Martis Romani; III, I, 1. — *Kalendis*, magne Mars,

KAL

tuis; IV, II, 1. — *festis* cantate; IV, II, 21.

LAC

Labentur opes; I, VI, 53. *dilabentur.* — *labitur* ætas non tardo pede; I, VIII, 48.

Labor assiduus; I, I, 3. — *femineus*; II, I, 63. — *hic* non lædit; I, II, 33. *ærumna*, molestia. — *labor* illius sit, tua dum facundia major; IV, I, 81. — *magnus*; I, VII, 39. — *labor* noster non peragit languida otia; IV, I, 182. *h. mea calamitas non contraxit mihi omnis laboris tædium.* — *parvus*; IV, I, 16. — *labores* duri; I, IV, 47. — *ite* procul; III, VI, 7. — *validi*; III, IV, 65.

Lacerti candentes; I, VIII, 33. *teneri.* — *lacertos* suos cædit violenta; I, VI, 47. — *vinciat* auro; I, IX, 69.

Lacrymare desistas; I, VIII, 67.

Lacrymæ nostri memores; III, II, 25. — *tristes*; I, I, 62. — *lacrymas* dolentis ridere; I, VIII, 73. — *lacrymas* movisse; I, X, 63. — *tepentes* fudisse; II, V, 77. — *in lacrymas* verterat merum dolor; I, V, 38. — *lacrymis* scædare oculos; II, VI, 43. — *madefacta*

LÆD

meis sarta; II, VI, 32. — *lacrymis* omnia plena madent; I, VIII, 54. — *lacrymis* uti; IV, IV, 17.

Lacte adpersas jubet pedem referre; I, II, 50. *infernas catervas.* — *lacte* madens Pan; II, V, 27. — *lacte* niveo; III, II, 20. — *lacte* spargere pastorem; I, I, 36. — *lactis* nivei pocula mixta mero; III, V, 34. — *lactis* ubera; I, III, 46.

Lacus pleno musta; I, I, 10. — *lacus* devoti; II, III, 66. — *magni*; II, V, 86. — *lacus* Cimmerii; III, V, 24. — *inferni*; II, VI, 40. — *obscuri*; I, X, 38. — *Pierii*; III, I, 16. *fontes.*

Læde (ne) manes mœos; I, I, 67. — *lædere* manus teneras; IV, III, 8. — *numina*; I, IX, 6. *n. perjurio.* — *læderet* quod teneras pustula rupta manus; II, III, 10. — *non lædit* Deus amantes; IV, IV, 15. — *labor* hic; I, II, 33. — *læsere* cani capillos nigros; III, V, 15. — *læsi* Dei ira; III, VI, 26. — *læsi* non ego te prudens; I, VI, 29. — *læsit* Deos impia lingua; III, IV,

16. — *lasit* Veneris numina Danaï proles; I, III, 79. — *lasurus* amores si fueras; I, IX, 1.

Lastrygonēs inculti; IV, I, 59.

Lata convivia; II, III, 49. — *vestigia*; IV, I, 13. — *lati* agri; II, III, 3. — *juvenes*; II, IV, 41. — *latior* eluxit ignis; IV, I, 135. — *latissima* tibi se compsit; IV, VI, 3. — *latus* jam eris, *Phæbe*; IV, IV, 23. — *latus* rides mala nostra; I, II, 89. — *latus* uterque; IV, IV, 24.

Lava pars; III, IV, 38. — seu *lava* seu dextra velit tueri parma; IV, I, 95.

Lævia ora; I, VIII, 31.

Lampadas geminas accendit ex illius oculis Amor; IV, II, 6.

Lana tincta Sidonio murice; III, III, 18.

Languent ter quinos mea membra dies; III, V, 28, *agrotant*. — *languentis* lumina quies pressit; III, IV, 22. — *langue* puellam nuntiat; II, VI, 49; conf. IV, IV, 13.

Languida otia; IV, I, 182. — *languida* uxor; I, IX, 56.

Lanifica manus; II, I, 10.

Lapis est ferrumque; I, X, 59. — *lapis* esse in gelidis montibus mallem; II, IV, 8. — *lapis* non fixus in agris, qui regeret certis finibus arva; I, III, 44. — non *lapis* hanc gemmæque juvant; I, VIII, 39. — *lapis* his scriptus stet super ossa notis; I, III, 54. — *lapis* externus; II, III, 45. — infelix; I, IV, 60. — multus deplueret in terram; II, V, 72. — vetus in trivio habet sarta; I, I, 12.

Laquei; I, IX, 46, *doli, fraudes*. — *laqueo* volucres captat spes; II, VI, 23.

Lar antiquus; I, III, 34; I, VII, 58. — *Lares* antiqui; II, I, 60. — *censitodes* agri; I, I, 20. — *errantes*; II, V, 42, *Penates Trojani*. — *patrii*; I, X, 15. — *rapti*; II, V, 20. — *Lares*, de-

pellite tela; I, X, 25. — ite sub imperium sub titulumque; II, IV, 54.

Largita sint muta silentia votis tuis; IV, I, 130.

Lasciva soror; I, IX, 59. — *lascivo* choro sidera; II, I, 88. — *lascivus* Amor; I, X, 57.

Lassaverit (quum) juvenem furtivo usu; I, IX, 55.

Lata terræ; IV, I, 139.

Latebras ferarum furtim intrare; IV, III, 9.

Latona; II, III, 25. — *Latona* filius; III, IV, 72. — *Latonia* Luna; III, IV, 29.

Latus (ad) ire cum telis; II, VI, 4. — *latus* nudum dabis; I, IV, 52. — *latus* præfixa veru; I, VI, 49. — *tenerum*; I, V, 62. — *latere* in nostro hæsurâ tela; I, X, 14. — *latere* in tenero fixus erit pauper; I, V, 62. — applauso *latere*; II, I, 66.

Laudant ferrea sæcula non Venerem, sed prædam; II, III, 37. — *laudari* non ego curo; I, I, 57. — *laudandus* quam potius hic est; I, X, 39. — *laudanda* Dea; III, V, 8, *Bona Dea*.

Laurea succensa crepitet bene; II, V, 81.

Laurens castrum; II, V, 49.

Laurentes agros adsignat Juppiter; II, V, 41.

Lauri victrices; I, VII, 7. — *lauro* triumphali devinctus tempora; II, V, 5. — *agresti* devinctus, II, V, 117. — *laurus* io bona signa dedit; II, V, 83. — *casta*; III, IV, 23. — *laurus* sacras vescar; II, V, 63.

Laus magna tibi tribuetur; IV, IV, 21. — *laudis* certamen; IV, I, 88. — *laudis* præconia; IV, I, 178. — *laudes* dubiæ; IV, I, 106. — *laudes* canere; I, IX, 47. — componere; IV, I, 35. — concinuisse Jovi; II, V, 10. — *laudes* meritæ; IV, I, 3. — *laudes* quanquam tibi superant gentis anti-

quæ; IV, 1, 28. — ad laudis modos
flectere verba precor; II, v, 4.

Lavari pure; I, III, 25. — *laverat*
amne cæruleo rotas Nox; III, IV, 18.

Lavini murus est ante oculos; II,
v, 49.

Laxa toga; I, VI, 40; II, III, 80.
— *laxus* sinus; I, VI, 18.

Leana sæva; III, IV, 90. — *leænæ*
fulvæ; III, VI, 15.

Lecto arsurō positus; I, 1, 61, *de*
mortuo. — *lecto* molli descendere fur-
tim; I, II, 19. — *lecto* requiescere si
licet; I, 1, 43. — *lecto* tuo sint ex-
terna vestigia; I, IX, 57. — *lectum*
tuum nobis subducet nulla femina;
IV, XIII, 1, *usum amoris*. — *lectus*
furtivus; I, v, 7, pro *Venere furtiva*.

Legit poma non notis ab arbori-
bus; I, VII, 32. — *legit* quicumque
virides sinaragdos; II, IV, 27. — *le-
gitur* quæ Erythræo in litore con-
cha; III, III, 17. — *legat* quæ ossa
perusta in sinus mæstos; I, XII, 6. —
legant ossa; III, II, 18.

Legē Dianæ; IV, III, 19. — il-
lius colendus amor; II, IV, 52. —
injusta; I, v, 58. — sua; III, III,
22. — *leges* duræ; I, VI, 69. — fato-
rum; III, IV, 47.

Lena; I, IX, 25; II, VI, 53. — cal-
lida; I, v, 48. — nocet nobis; II, VI,
44. — vetat miserum; II, VI, 45.

Lenæus pater odit tristia verba;
III, VII, 6, *Bacchus*

Lenia verba; I, VIII, 2, *lenes su-
surri*. — *lenis* spiritus; I, VIII, 57.

Lenta sis mihi, veto; II, VI, 36,
difficilis, aspera. — *lenta* manus; III,
v, 30. — vitis; IV, 1, 172. — *lentæ* mil-
itæ; I, III, 82. — *lente* minister;
III, VII, 25. — *lento* pectore; IV, XI,
6. — *lentum* pilum; IV, 1, 90. — *len-
tus* amor; I, IV, 81. — *lentus* Amor
inter utrumque iratum sedet; I, x,
58. — *lentus* piscis negligit hibernas
minas adesse; II, III, 47.

Leones parere homini docuit longa
dies; I, IV, 17.

Lethæa ratis; III, III, 10; III, v,
24. — *Lethææ* aquæ; I, III, 80.

Leti viæ mille repente; I, III, 50.
— *leto* jam mala finissem; II, VI, 19.

Leva vincla mea; IV, v, 14. — *le-
vant* fessa corpora quicunque saponem
et cantus; IV, IV, 10. — non *levantur*
mentes hominum curæque opibus;
III, III, 21. — *levare* membra solito
toro; I, 1, 44.

Levis amor; I, VII, 44. — apis; II,
1, 49. — aqua; II, VI, 8. — cista; I,
VII, 48. — currus; IV, 1, 131. — dex-
tra; I, IV, 51. — Fors; I, v, 70. —
ratis; I, IV, 46. — stipula; II, v, 89.
— Venus; I, 1, 73. — umbra; II, v,
96. — *levis* sit illa; I, VI, 56. — *levis*
sit illa exemplo tuo; I, IX, 40. — *levis*
sit terra super ossa securæ, II, IV, 50.
— *leve* vimen junci; II, III, 17. —
leves umbræ; IV, 1, 68.

Liba dulcia Mopsopio melle; I,
VII, 54. — *liba* ferre; I, x, 23. — *libo*
satur sit; II, II, 8. — *libo* ter tibi fit,
ter, Dea casta, mero; IV, VI, 14.

Libatum pomum ponitur deo agri-
colæ; I, 1, 14. — *libaverat* seu quis
uvam; I, x, 21.

Libeat ne dicere quidquam magni-
ficum posthac; I, v, 5. — *libebis* quod-
cumque tentare tuo puero, cedas; I,
IV, 39. — quum *libet*; I, II, 51, 52.

Libellus cultus; III, 1, 17. — ni-
veus; III, 1, 9.

Libens cape dona, magne Geni;
IV, v, 9.

Liber candide; III, VI, 1. — tor-
vus; III, VI, 19.

Libera colla; IV, 1, 118. — verba;
I, IX, 26.

Libertas paterna; II, IV, 2.

Libra iusta quam premitur pari pon-
dere; IV, 1, 40. — natat instabilis al-
terno depressior orbe; IV, 1, 44.

Liceat caput candescere canis; I.

x, 43.—*liceat* dum te teneris retinere lacertis; I, II, 75.—*licebit* tunc rapias cara oscula; I, IV, 53.—*licere* æquum est; I, IX, 5.—dum *licet*, utere; I, V, 76.

Licia firma adnectit talis anus; I, VI, 79.

Ligati crines; I, VI, 67.

Liger, Carnuti flavi cæcula lymphæ; I, VII, 12.

Ligna grandia; II, I, 22.

Lignea Pales; II, V, 28.—*ligneus* Dens; I, X, 20.

Lilia alba; III, IV, 34.

Limina nova tentare; I, II, 17.—ad *limina* nunquam rediturum juravi; II, VI, 13.—a *limine* duro agnosco voces dominæ; II, VI, 47.—e *limine* marmorei tecti prodire; III, III, 3.—in *limine* non frustra perstat sedulus; I, V, 71.—*liminibus* sacratiss dare oscula; I, II, 86.—*liminis* custos, canis; II, IV, 32.

Limitibus de nostris pellite mala; II, I, 18.

Lingua garrula; IV, XIII, 20.—impia; I, II, 82.—insana; III, V, 13.—sordida; III, VII, 14.—*lingua* fave; II, II, 2.—*linguæ* pugnantes; I, VIII, 37.—*linguæ* Thesæ perjuræ; III, VII, 7.—*linguæ* tres, III, IV, 88, *Cerberi*.

Lino tecta sedeat; I, III, 30, in cultu *Isidis*.

Linter exiguus ire solebat per vada pulsa aqua; II, V, 34.—*linter* nat tibi in liquida aqua; I, V, 76.—in *lintribus* plenis servabit uvas mihi; I, V, 23.

Liquida aqua; I, V, 76; I, IX, 50.—*liquida* aquæ; I, IX, 12.—undæ; IV, I, 124.—*liquidum* merum; III, VII, 30.—*liquidus* aer; IV, I, 210.

Liquit otia ferus; II, VI, 5.—Olympum Juppiter; IV, I, 132.

Liquor uvæ; I, VII, 37.—*liquore* incepto nulla perlabitur unda; IV, I,

156, *h. liquida ut cæperat currere, pergit*.—*liquore* manus pias perfusæ; III, II, 16.—*liquorem* ne trahat digito; I, VI, 19.—*liquores* dulces; IV, I, 86, *fontis*.—*liquores* pressos pedibus dedit uva; II, I, 45.

Litera facta; III, I, 12.—demonstret causam mortis; III, II, 27.

Litora Oceani Santonici; I, VII, 10.—Sirenum; IV, I, 69.—*litore* de rubro; IV, II, 19.—*Erythræo*; III, III, 17.

Livor, quem Venus facit dente; I, VI, 13.

Loca signata funda tangere; IV, I, 97.—sola; IV, XIII, 12.—*locum* claudere ducto vallo; IV, I, 85.—*locum* esse vult blanditiis Venus; I, IV, 71.

Longa ætas; IV, I, 211.—cervix; III, IV, 27.—dies; I, IV, 17.—salus; III, I, 21.—*longa* stamina; I, III, 86.—*longa* stola; I, VI, 68.—via; I, I, 26; I, IV, 41; II, V, 62; II, VI, 3; I, IX, 16.—vita; III, III, 7; IV, I, 207.—*longæ* comæ; II, V, 8.—*longæ* noctes; III, VII, 21.—visæ; I, III, 36.—*longi* capilli; I, III, 91; III, II, 11.—*longæ* tempora vitæ; IV, I, 113.—*longos* dies; III, VII, 22.—*longior* ætas ne neget; IV, I, 11, *remotior posteritas*.

Longe nunc mihi gloria fortis abest; I, V, 2.

Loquaces oculi; II, VI, 43.—natus; I, II, 21.—*loquax* quicumque fuerit; I, II, 41.

Loquebar bene me ferre discidium; I, V, 1.—*loquentem* me flevisse nunc pudet; I, IX, 29.—*loqui* facta nefanda; II, VI, 18.—facta tegenda; I, IX, 28.—magna; II, VI, 11.—nota; II, III, 61.—*locuti* erant digiti cum voce; III, IV, 41.

Lotos; IV, I, 55.

Lubrica terra; II, III, 50.—*lubrica* exta; II, V, 14.

Lucent focus meus exiguo igne; I, I, 6. — *lucent* incendia Rutulis castris; II, v, 47. — *lucere* sidera cælo; I, ix, 36.

Lucerna posita; I, III, 85.

Lucida concha; II, iv, 30. — *ovis*; II, I, 62. — *lucida* signa; I, iv, 20, *sidera*.

Luciferi rota orta provocat diem; I, ix, 62. — *Luciferum* nitentem; I, III, 94.

Lucina; III, iv, 13.

Lucra petere; I, ix, 7, 9.

Luctus acerbi dominæ ne renouentur; II, vi, 41. — *luctus* non sunt tibi, Osiri; I, VII, 43.

Lucus; e *luco* vehit rusticus, etc. I, x, 51. — *lucos* præcinnisse fugam; II, v, 74. — *luci* sacri; III, III, 15.

Ludere in sinu dominæ; I, v, 26. — *levi* dextra; I, iv, 51. — *amantes*; I, VIII, 71. — *custodes*; I, vi, 9. — *ludit* series juvenum; I, III, 64; cf. II, I, 24; II, I, 87. — *ludunt* somnia; III, iv, 7. — *lusisset* qui juvenum miseros amores; I, II, 91.

Ludis centum concelebra Genium; I, VII, 49.

Lugeat qui ullus erit; II, iv, 43.

Luit poenas impia lingua; I, II, 82.

Lumen tu mihi nocte atra; IV, XIII, 12. — *lumina* fessa fletu tument; I, VIII, 68. — *lumina* fulgenti face ferte; I, II, 38. — *lumina* languentis sera quies pressit; III, iv, 22. — *lumina* nocte tuli; I, ix, 42, *facem*. — *lumina* sicca referre domum de funere; I, I, 66. — *victa*; I, II, 2, *sopore*. — *victa* Baccho; IV, I, 57. —

lumine defectus sol; II, v, 75. — *luminibus* parcite; I, II, 35, *oculis*.

Luna Latonia; III, iv, 29. — *Luna* recurrat versis equis; II, iv, 18. — *Lunam* deducere e curru cantus tentat; I, VIII, 21.

Lupi celeres; II, I, 20. — *sævi*; I, v, 54.

Lustrabat innumeros juvencos cæsa vitula; I, I, 21. — *lustramus* fruges et agros; II, I, 1. — *lustrare* pastorem meum quotannis soleo; I, I, 35. — *lustravi* ter circum sulfure puro; I, v, 11. — *lustravit* me tædis; I, II, 63.

Lutea membrana; III, I, 9. — *palla*; I, VII, 46.

Lutum facile; I, I, 40. — *luto* corpora tingit amor; I, VIII, 52, *pallore*.

Lux mea; IV, III, 15; IV, XII, 1. — *luce* festa; II, I, 29. — *sacra*; II, I, 5. — o *lucem* niveam; III, III, 25. — *lucis* permensæ tempore; III, III, 9. — *lucis* hibernæ; IV, I, 161.

Luxuria ut mea Nemesis fluat; II, III, 53.

Lyæus aunosus; III, II, 19.

Lydia regna; IV, I, 200. — *Lydius* amnis aurifer; III, III, 29, *Pactolus*.

Lygdamus; III, II, 29.

Lympha cærulea; I, VII, 12. — *Marcia*; III, VII, 26. — *regia* Choaspes; IV, I, 141. — *sobria*; II, I, 46. — *lymphæ* sacræ; III, v, 3. — *lymphæ* Tuscæ numina; III, v, 29.

Lyra garrula, fulgens testudine et auro; III, iv, 38. — *testudinea*; IV, II, 22.

MAD

Macer castra sequitur; II, vi, 1. — *Macies* ne occupet artus pallentes; IV, iv, 5.

Madeant pocula generoso Baccho;

MAD

III, vi, 5. — *madens* lacte Pan; II, v, 27. — *madent* omnia plena lacrymis; I, VIII, 54. — *omnia* tempora tristi felle; II, iv, 12. — *madere*;

II, 1, 29, *ebrium esse*. — mero; II, 11, 8.

Madefacta sarta meis lacrymis; II, VI, 32. — vellera his succis caris; IV, 11, 16. — *madefactus* tempora syrio nardo; III, VII, 31.

Madidus Baccho pastor; II, v, 87.

Magica auxilia; I, VIII, 24. — *magici* Dii; I, 11, 64. — *magicum* carmen; I, v, 12. — ministerium; I, 11, 44. — *magicus* nodus; I, VIII, 5. — stridor; I, 11, 49.

Magister gregis; II, v, 35. — *magistrum* me celebrate; I, IV, 75. — *magistris* his vita desuevit glande pellere farnem; II, 1, 37.

Magisteria mea vana; I, IV, 84.

Magnifice mihi magna locuto; II, VI, 11. — *magnificum* quidquam libeat ne dicere; I, v, 6.

Magnus, a, um; magna Dea; I, VI, 50, *Bellona*. — gloria; I, VI, 3; II, 1, 34. — gratia; I, IV, 23. — hostia; I, 1, 22. — laus; IV, IV, 21. — proles deum; IV, 1, 68. — sacerdos; I, VI, 43, *Bellona*. — Venus; I, 11, 81. — urbs; I, VII, 61; II, v, 56, *Roma*. — *magna* mihi quæ est sola ante alios Deos, Juno; IV, XIII, 16. — *magna* voce; II, v, 118. — *magna* loquor; II, VI, 11. — *magna* numina; III, VI, 22, *irati Bacchi*. — volamina; IV, 1, 34. — *magnæ* messes; III, 111, 6. — opes regum; I, VIII, 34. — *magne* Geni; IV, v, 9. — Mars; IV, 11, 1. — *magni* Dii; III, IV, 16. — lacus; II, v, 86. — *magni* mundi opus; IV, 1, 18. — Gylippi fama; IV, 1, 200. — *magnis* opibus niteret domus; IV, 1, 184. — *magnis* rebus accingere; IV, 1, 180. — *magnis* rebus insistere; IV, 1, 136. — *magnum* decus; IV, 1, 49. — fœnus; II, VI, 22. — malum; I, VI, 52. — *magnus* Garamna; I, VII, 11. — labor; I, VII, 39. — *magnus* in utroque orbe diceris; IV, 1, 177. — *major* facundia; IV, 1, 81. — *maxima*

Baiarum unda; III, v, 3. — cura; IV, x, 6. — laus; IV, 1, 39. — *majora* peractis instant; IV, 1, 119. — *majora* quis gerit te castrisve forove? IV, 1, 44. — quam tibi *maiores*, *majus* decus ipse futuris; IV, 1, 32. — *majorum* fama non tua est contenta gloria; IV, 1, 29.

Major; vide *Magnus*.

Mala (*poma*) candida; III, IV, 34.

Male ferre pedes errantes; II, 1, 30. — *male* habet; I, IV, 76, *torquet*. — *male* ineptæ; IV, x, 2, *nimis*. — *male* sobrius; I, x, 51, *parum*.

Maledicta hæc aliis cadant; I, VI, 85. — ingeret juvenis potus puellæ; II, v, 101.

Malum; *mala* dicere; I, 11, 11. — ferre; I, VI, 82. — ferre lento pectore; IV, XI, 6. — finire leto; II, VI, 19. — multa subesse solent auro; I, IX, 18. — nostra qui rides; I, 11, 89. — ad *mala* nostra vertimus; I, x, 5. — *mala* pellere de limitibus; II, 1, 18. — perpeti; III, 11, 8. — *malis* multis præda est operata; II, 111, 38. — *malum* dare; II, v, 108. — *malum* hoc peperit misero garrula lingua; IV, XIII, 20. — magnum; I, VI, 52.

Malus, a, um; mala manu vel- lere; III, v, 20. — *mala* mente fuisse; II, v, 104. — signa; II, v, 71. — somnia; II, VI, 37. — verba; I, x, 57. — *malas* herbas Medæ tenere dicitur; I, 11, 53. — *malas* hæc fecere; II, IV, 31.

Manat unda Etruscis fontibus; III, v, 1.

Maneant vincula semper; II, 11, 18, *conjugii*. — *manebo* tuus usque; IV, XIII, 21. — *manet* me hæc; I, VI, 61. — *manet* quisquis in arbe, fer- reus est; II, 111, 2. — *manet* te invictus Romano Marte Britannus; IV, 1, 150. — *manet* te pœna; I, VIII, 77. — *munet* seu longa vita; IV, 1, 207.

Manu deficiente te teneam mo-

riens; I, I, 60. — plena est percutienda janua; I, v, 68. — prona funde Falerna; III, vi, 6. — *manu repulsa* æra; I, III, 24. — *manus casta*; IV, III, 20. — cava; II, iv, 14. — Ciconum; IV, I, 54. — docta artificis; I, VIII, 12. — facilis; I, I, 8. — lanifica; II, I, 10. — lenta; III, v, 30. — *mala*; III, v, 20. — plena; I, ix, 52. — solers; I, VII, 29. — tenera; IV, vi, 2. — tremula; I, vi, 78. — *manus avidæ*; I, III, 4. — *mortis*. — dementes; I, x, 56. — doctæ; II, I, 70. — insuetæ; I, iv, 48. — medicæ; IV, iv, 4. — piæ; III, II, 16. — puræ; II, I, 14. — teneræ; II, III, 10; IV, III, 8. — *manibus* fingere comas; I, II, 94. — *manibus* sævus; I, x, 65.

Marathus; I, iv, 81; I, VIII, 49; I, VIII, 71.

Marcia lympa; III, VII, 26.

Mare ignotum; III, VII, 8. — indomitum; II, III, 47. — rabidum; I, II, 42. — rapidum; IV, I, 127. — rubrum; II, iv, 30. — vastum; II, iv, 10. — *mare* nunc; I, III, 50. — *pericula in mari, ex navigatione*. — *mari* bellare; I, I, 53. — sequi; I, III, 56. — *maris* æquor; I, VII, 19. — *maris* Eoi qua unda rubet; II, II, 16. — *maris* extremæ undæ; IV, I, 53. — *maris* furor; I, I, 50. — *maris* rapidæ undæ; IV, I, 194.

Maribus non adeunda sacra; I, VI, 22.

Marmorea domus; III, II, 22. — *marmoreum* solum; III, III, 16. — tectum; III, III, 3.

Maroneus Bacchus; IV, I, 57.

Marpesia; II, v, 66.

Mars audax; IV, I, 98. — duplex; IV, I, 103. — magne; IV, II, 1. — *Marte* favente; I, x, 30; IV, I, 150. — vicino; IV, I, 138. — *Marti* placitura sacerdos Ilia; II, v, 51. — *Martis* Romani Kalendæ; III, I, 1.

Martia castra; I, II, 70. — classica; I, I, 4.

Mater (Tibulli); I, III, 5. — *mater* cara; III, II, 13. — *puella*. — Cadmea; III, vi, 24. — *Agave*. — longe ante alias omnes mitissima; III, iv, 93. — studiosa; IV, vi, 15. — tna me movet; I, vi, 57. — *matris* currum sequuntur sidera; II, I, 88.

Matrona dabit factus; II, v, 91.

Maturat uvæ annus; I, iv, 19.

Maturus; *matura* dies; IV, I, 206. — *præmatura*. — uva; I, VII, 35. — *maturi* partus; IV, I, 173. — *fruges* *maturæ*. — *maturum* tempus; I, I, 7.

Maximus; vide *Magnus*.

Medea; I, II, 53; II, iv, 55.

Mederi posse picta tabula docet; I, III, 27.

Medica ars; II, III, 14. — manus; IV, iv, 4.

Medicande; III, vi, 3.

Meditabar cantus avena; III, iv, 71. — *meditantes* jurgia insanæ linguæ; III, v, 13.

Medius; *media* nocte obrepere; I, VIII, 59. — *media* pars est subjecta calori Phœbi; IV, I, 159. — *medio* foro detinere ancillam; I, II, 96.

Medullis suis caram magis esse te jurat; III, I, 25.

Mel dulce; II, I, 50. — Mopsopium; I, VII, 54. — *mella* dabant quercus ipsæ; I, III, 45.

Melampus Amythaonius certare nequeat; IV, I, 121.

Meleteæ chartæ; IV, I, 201. — *Homerica*.

Melior; vid. *Bonus*.

Membra candida; IV, iv, 6. — frigida; I, VIII, 30. — nescia; I, VII, 38. — *corpus indoctum*. — noxia Ixionis versantur rota; I, III, 74. — vilia; I, iv, 70. — *membra* languent ter quinos dies; III, v, 28. — *n. febri*. — levare toro solito; I, I, 44. — e *membra* tenuem rescindere vestem; I, x, 61.

Membrana lutea involvat niveum libellum; III, I, 9.

Memini; I, III, 26. *in inciso*. — *meminisse* se neget; I, II, 40. — *meminisse* hæc vetat Titium conjux; I, IV, 74. — *meminissete* decet quæ, etc. I, II, 13. — *memento* nec tu difficilis puero tamen esse; I, VIII, 27.

Memor dolor; IV, I, 190. — *memores* mei; I, III, 2. — *memores* vite nostri; III, V, 31. — *memores* nostri lacrymæ; III, II, 25.

Memorable munus; II, I, 57.

Memorant te qualem; II, V, 9. — *memorare* non te deficient nostræ Camœnæ; IV, I, 192.

Memphites bos; I, VII, 28.

Mendaci ore risus non bene componitur; III, VII, 3. — *mendax* somnus; III, IV, 12.

Mens ægra; III, IV, 19. — *impia*; III, IV, 59. — *mutabilis* est illis; III, IV, 63. — *obnoxia* turpi facto; III, IV, 15. — *perdita*; II, VI, 51. — *mens* mea tibi semper *dedita* servit; I, II, 100. — *mens*; IV, III, 7. — *mente* attonita; I, IX, 47. — *fideli*; I, VI, 75. — *grata*; I, IX, 84. — *quæ*; II, VI, 18; III, V, 13 (v. l.). — *mala* fuisse; II, V, 104. — *tacita*; IV, VI, 16. — *tristi*; III, VII, 2. — *mentes* hominum non *levantur* opibus; III, III, 21. — *mentes* pavidæ; III, IV, 8.

Mensa pauper; I, I, 37. — *secura*; III, VI, 31. — *in mensa* pingere castra; I, X, 32. — *mensa* in orbe notas ducere; I, VI, 20. — *mensæ* nostræ convivia; III, VII, 28. — *mensas* festas; II, V, 100. — *mensis* sævis convivia celebrans; IV, I, 145.

Menstrua tura, I, III, 34, *quæ per menses singulos* *feruntur*.

Mereo; seu quid *merui*; II, IV, 5. — *si merui*; I, II, 85. — *meruit* nihil ille; I, X, 5. — *merenti* nec amica; III, VII, 23. — *merenti* Veneri; I, IX, 81. — *merita* laudes; IV, I, 3.

Merum annosum; III, VII, 26. — *liquidum*; III, VII, 30. — *multum*

I, IX, 26. — *omne*; I, V, 38. — *securum*; II, I, 46. — *merum* funderet ut nato testa paterna; I, X, 48. — *mero* castra pingere; I, X, 32. — *mero* madeat *Genius*; II, II, 8. — *mero* multo funde tempora; I, VII, 50. — *mero* somnum peperit; I, VI, 27. — *ter mero*, *ter tibi fit libo*; IV, VI, 14.

Merge sub æquoribus; II, V, 80.

Mermessia; II, V, 66.

Merx externa; I, III, 40.

Messala; I, I, 53; I, III, 1; I, III, 56; I, V, 31; I, VII, 7; II, I, 31, 33; II, V, 119; IV, I, 1; IV, VIII, 5.

Messalinus; II, V, 17, 115.

Messem seges eludat fallacibus herbis; II, I, 19. — *messes* area sole calente teret; I, V, 22. — *messes* et bona vina date; I, I, 24. — *messes* fecundæ; IV, I, 186. — *messes* quid uris acerbatuas; I, II, 100. — *messes* magnas ut daret terra; III, III, 6. — *messes* rura ferunt; II, I, 47. — *messis* condita avo antiquo; I, I, 42.

Metit quidquid bene olentibus avis Arabs; IV, II, 17.

Metuit qui fata puellæ; IV, IV, 11.

Metum pone; IV, IV, 15. — *metus* sævus; I, VI, 75.

Meus; non *meus* Deus audiat aversa aure; III, III, 28.

Mica parva pacavit cælestes; IV, I, 14.

Micante corde; I, X, 12.

Migravit Venus ipsa in agros; II, III, 3.

Miles bonus; I, I, 75. — *durus*; I, X, 50. — *fortis*; I, VII, 4; IV, I, 108. — *miles* agresti lauro devinctus; II, V, 118. — *miles* laudis assiduo certamine vigeat; IV, I, 88. — *miles* dexter lævum teneat, dextramque sinister; IV, I, 105.

Militias lentas; I, III, 82.

Mille habet ornatus, mille decenter habet; IV, II, 14.

Minas hibernas adesse; II, III, 48
Minerva per crines suos sinet adfirmas; I, IV, 26.—*assidua*; II, I, 65.
Minetur qualis quantusque poenas severis Bacchus; III, VI, 23.
Minio suffusus rubenti agricola; II, I, 55.
Minister lente; III, VII, 25.—*ministro* tacito; I, IX, 25.
Ministerium magicum; I, II, 44.
Ministra ipsa gerat epulas; I, V, 34.
Ministrat mala verba risæ Amor; I, x, 57.—*ministret* prolem; II, II, 21.—*ministret* Amor fallendi vias mille; IV, VI, 12.
Minois; IV, VII, 9, *Ariadne*.
Minor; vid. *Parvus*.
Mirabile opus magni mundi; IV, I, 18.
Mirabitur tum se quidem Troja; II, v, 61.—*miratur* Osirim suum pubes barbara; I, VII, 27, *veneratur*.—*miratur* quæ populus; III, III, 19, *magni facit, ut Horat.*—Nil admirari, etc.—*miretur* minus terna sæcula Pylæ famæ; IV, I, 112.
Misceat illa herbas mille; II, IV, 60.—*miscet* prælia Amor; I, III, 64.—*mixta* lympa sobria mero securo; II, I, 46.—*mixta* pocula lactis mero; III, v, 34.
Miser amans; I, VIII, 61.—*miser* ille nihil meruit; I, x, 5.—*miser* interii stolte confusus amari; I, IX, 45.—*miseræ* artes; I, IV, 57.—*miseri* amantes; I, VIII, 71; cf. II, I, 79.—*amores*; I, IX, 1 (v. l.)—*fletus*; I, IV, 72.—*miserum* caput; I, II, 88.
Mite certamen vini, III, VI, 11.—*mitia* verba (v. l.); I, VIII, 2.—*mitis* erit tibi puer; I, IV, 53.—*mitis* Apollo; II, v, 79.—*sonus*; I, VIII, 2.—*Venus*; I, x, 66; II, III, 74.—*mitissima* longe ante alias omnes mater; III, IV, 93.

Mitescere ira judicis poterit tuis verbis; IV, I, 47.
Mittere cælo Deum indigetem; II, v, 44.—*chartas Meleteas*; IV, I, 201, *h. edere, vulgare.*—*computum* opus; III, I, 14.—*mitteret* me urbe; I, III, 9, *dimitteret.*—*mittit* odores Arabs; II, II, 4.—*quas* merces Panchaia; III, II, 23.—*misit* in arbitrium dominæ; III, VI, 14, *sub imperium redegit, subjugavit.*—*mors* te juvenem ad Elysios campos; IV, xv, 2.—*mittatur* e cælo amice Tibullo; IV, XIII, 13.—*mittant* ne tibi Manes somnia; II, VI, 37.—*missa* fulmina Jovis imperio; I, II, 8.—*missus* cælo adesse tibi videar; I, III, 90.
Moderatur validis sedens habenis; IV, I, 116.
Modo non; I, I, 25.
Modulatus carmen arenti avena; II, I, 53.—*lyram plectro*; III, IV, 39.
Modus; *modi*; II, VI, 52, *figure Veneris tangenda.*—Phrygii; I, IV, 70.—*modis* multis nox mihi evigilanda; I, VIII, 64.—*modo* dulci; III, IV, 42.—*ad modos* certos; I, VII, 38.
Mania æternæ urbis; II, v, 24.
Mareat hæc genero, *mareat* illa viro, III, II, 14.—*mærentem* stultos præterisse dies; I, IV, 34.
Mæsta Noëra; III, II, 12.—*ploror*; II, VI, 38.—*mæsta* exsequiæ; II, IV, 44.—*querelæ*; I, VIII, 53.—*mæsti* sinus; I, III, 6.—*mæstus* Æneas; II, v, 21.
Mola sancta; I, v, 14.
Moles claudit mare; II, III, 47.
Molesto rure; IV, VIII, 1.
Molle vellus; II, I, 62.—*molles* amores; IV, xv, 3.—*capilli*; I, VIII, 9.—*sinus*; I, II, 98.—*molli* prece; III, IV, 76.—*molliæ* corda; III, VI, 16.—*serta*; I, VII, 52; II, II, 6.—*vellera*; IV, II, 15.—*molli* aqua; I, IV, 18.—*lecto*; I, II, 19.—*toro*; I,

II, 58. — *sinu*; I, VIII, 30. — *somnus* in inculta humo sit mihi; I, II, 76. — *molli*a jura colenda; II, III, 77.

Molorchea tecta; IV, I, 13.

Momordit frenos ore domito equus; I, III, 42.

Monent Divi vera-esta; III, IV, 6, 7. — *moneo* vos ego nunc; III, VII, 11. — *monenti* vera; III, IV, 11. — *monet* Dea magna eventus; I, VI, 50. — *monuit* quod Herophile; II, V, 68, *va-ticinata est*.

Montis umbrosi devia; IV, III, 2. — *per montes* retia torta ferre; IV, III, 12. — *in montibus* gelidis lapis; II, IV, 8. — *de montibus* septem; II, V, 55, *Roma*.

Monumenta viæ; I, VII, 57.

Mopsopium mel; I, VII, 54, *Hy-mettium*.

Mora ficta detinere cupidum; I, VIII, 74. — *moram* non ullam fata dedere formæ; I, IV, 36. — *moras* tardas quærebam; I, III, 16.

Morbi tristes; IV, XI, 3. — *morbo* tristi quum defessa jaceres; I, V, 9. — *morbo* faveo; II, V, 110. — *morbos* expelle puellæ; IV, IV, 1.

More prisco; II, III, 70. — *suo*; IV, I, 73.

Morior curis; II, VI, 51.

Moror (quid)? IV, I, 148.

Mors abstineas avidas manus; I, III, 4, 5. — *mors* adoperta caput tenebris jam veniet; I, I, 70. — non æqua misit ad Elysios campos te; Epitaph. p. 309. — *atra*; I, III, 4; I, X, 33. — *celeris*; IV, I, 206 (var. lect.) — *dira*; I, X, 4. — *immitis*; I, III, 55. — *propior*; II, III, 40. — *rapax* venit amanti; I, III, 65. — *mortis* brevior aperta via est; I, X, 4. — *mortis* casum demonstrat litera; III, I, 27. — *geminæ mortis*; IV, I, 70 (var. lect.)

Mortales afflicti; I, VII, 41.

Mosynos Getasquerigat; IV, I, 147.

Motu Bellonæ agitata sacerdos; I, VI, 45.

Movet corpus tibi non solita ab arte; I, IX, 66. — quodcunque *mo-vetur*; I, VIII, 65. — *movisse* lacrymas; I, X, 63. — *movit* membra ad certos modos *vinum*; I, VII, 38. — quoquo vestigia; IV, II, 7. — *moverit* e votis pars quotacunque Deos; II, VI, 54.

Mugitu rumpere carmina ausæ bo-ves; II, III, 22.

Multa aqua decidit imber; I, II, 32. — *multa* arte; I, IV, 76. — *multa* jugera culti soli; I, I, 2; III, III, 5. — *multa* nocte; I, IX, 42. — cum prece; III, III, 2; III, IV, 64. — *multis* malis; II, III, 38. — *modis*; I, VIII, 64. — non sine verberibus; I, VIII, 6. — *multo* Baccho; I, II, 3. — *felle*; I, V, 50. — *jugere*; II, III, 44. — *mero*; I, VII, 50. — *timore*; I, VI, 59. — *multos* in annos; IV, II, 23. — *per annos*; I, VII, 63. — *multus* lapis; II, V, 72.

Mundi magni opus mirabile; IV, I, 18. — *pars altera* interjecto sole; IV, I, 151. — *mundus* æthereus; III, IV, 18.

Munera aurea; I, IV, 62. — *parva*; III, I, 24; IV, I, 7. — *vaga* discurrunt certa pompa; III, I, 4, *mittuntur*. — *munera* Bacchi; III, VI, 18. — *secundi* ruris; II, V, 37. — *regum*; III, III, 24. — *munera* ne poscas, det *munera* canus amator; I, VIII, 29. — *munera* vertere in cinerem et aquas; I, IX, 12. — *munera* vestra fertis, lares; I, I, 20. — *velle* adsuevit puer; I, IV, 58. — *munere* nostro; I, IX, 43. — *tuo*; III, VI, 4. — *muneribus* capi; I, IX, 11. — *munus* memorabile; II, I, 57. — *munus* qui det in exsequias; II, IV, 44.

Murice Sidonio; III, III, 18. — *Tyrio*; II, IV, 28.

Muris structis; IV, I, 175.—*mur-*
us Lavini; II, v, 49.

Musæ; I, IV, 65, 67; II, IV, 15, 20.

Musta candida pressa veloci pede;
I, v, 24. — pinguis pleno lacu; I, I,
10.—tua non tanti sunt; II, III, 68.—
musto oblitus rusticus; II, v, 85.

Muta silentia; IV, I, 130.—*mutus*
cinis; II, VI, 34.

Mutabilis mens est illis; III, IV,
63, *feminis*.

Mutantur frustra vestes, amictus;
I, VIII, 13.—*mutare* figuras veteres;

IV, I, 63. — *mutata* figura; IV, I,
207.—*mutata* comæ; I, VIII, 10.—
mutatur tum coma; I, VIII, 43. —
mutatus in umbram tenuem; III, II, 9.

Mutua cura si nostri est; III, I,
19.—Venus; I, VI, 14.—*mutua* vin-
cla; IV, VI, 8.—*mutuus* amor; I, VI,
76; IV, v, 7.—ignis; IV, v, 6.

Myrtea coma; III, IV, 28.—serta;
I, III, 66.

Myrto vincta canistra; I, x, 27.—
vinctus caput; I, x, 28.

Mystica vitis; III, VI, 1.

Naida Bacchus amat; III; VII, 25.

Nardum purum; II, II, 7.—Sy-
rium; III, VII, 31

Narrat scire nefanda mea; I, v, 42.
—*narret* gaudia mea; IV, VII, 5.

Nascitur quidquid gemmarum In-
dis; II, II, 16.—*natum* in curas ho-
minum genus; III, IV, 9. — *natus* in
armis; IV, I, 110. — *natus* inter gre-
ges, armenta Cupido; II, I, 68. —
nata modo poma; III, v, 20.—*nata*
tunc prælia; I, x, 3. — *nata* tædia
vitæ, III, II, 8. — *natam* sanguine
Venerem; I, II, 41.

Nat linter; I, v, 76.—*nantem* in-
ter confinia geminæ mortis; IV, I, 70,
navigantem.

Nata præscribit mater, quod optet;
IV, VI, 15.

Natalis; I, VII, 63; II, II, 1, 21.
—Deus; IV, v, 19.—*natalis* invisus;
IV, VIII, 1; *dies*, cf. III, v, 17; IV,
IX, 2, 3.—Juno; IV, VI, 1.

Natat instabilis libra; IV, I, 43.

Natus parenti oscula eripiet; II,
v, 91.—*nato* ut funderet testa paterna
merum; I, x, 48.

Naufraga unda; II, IV, 10.

Navita turpis Stygiæ aquæ; I, x,
36, *Charon*.—vagus; I, III, 40.

Ne nemo id legat; IV, VII, 8, *ne*
quis.

Næara; III, I, 6, 23; III, II, 12,
29; III, III, 1, 23; III, IV, 57, 60;
III, VI, 29.

Necat alter aer alterius vires; IV,
I, 169, *temperat*.

Necem jam tibi prædico, Turne;
II, v, 48.

Nefanda facta; III, v, 12. — lo-
qui; II, VI, 18.—scire mea; I, v, 42.

Negant si fata reditum; III, III,
35. — *negarit* si forte primo, ne ca-
pian't te tædia; I, IV, 15.—*neges* neu
ire comes; I, IV, 41.—*neget* per om-
nes Deos se meminisse; I, II, 40.—
neget ne longior ætas; IV, I, 11.—
neget ne quisquam me duce se comi-
tem; III, VI, 10.—non *nego* me vin-
clis verberibusque; II, III, 82.

Negligat piscis adesse minas hi-
bernas; II, III, 47, *non curet*. — *ne-*
glecti Manes; II, VI, 37.

Nemesis; II, III, 53; II, IV, 59;
II, v, 111; II, VI, 27.

Nemora in domibus sacros imi-
tantia lucos; III, III, 15.

Nempe hæc dixit; I, II, 61.

Nentes stamina fatalia Parcæ; I,
VII, 1.

Nepoti parvo advigilare; II, v, 93.
Neptunius incolæ Ætnæ rupis;
 IV, I, 56. *Polyphemus*, Neptuni
 filius.

Nerea per placidum; IV, I, 58,
mare.—*Nereis* Thetis; I, v, 45.

Nescio quid furtivus amor parat;
 I, v, 75.

Nescius ultorem post caput esse
 Deum; I, viii, 72. — *nescia* mem-
 bra; I, vii, 38.

Nestor; IV, I, 49.

Nexus; II, iii, 18.

Niger Cerberus; I, iii, 71.—*nigra*
 favilla; III, II, 10.—hora; III, v, 5,
mortis.—palus; III, iii, 37, *inferna*.
 —vestis; III, II, 18.—*nigra* flumina;
 I, iii, 68. — *nigræ* pecudes; III, v,
 33.—quadrigæ; III, iv, 17, *Noctis*.
 —*nigri* capilli; III, v, 15.

Nihil esse in tota domo; I, v, 30.
 —peccet ut illa *nihil*; I, vi, 16.

Nile pater; I, vii, 23.—*Nilus*; IV,
 I, 141.—*Nilus* fertilis æstiva abundat
 aqua; I, vii, 22.

Nimium nimiumque iratus venit;
 III, vi, 21.

Nimius amor corpora tingit luto;
 I, viii, 52.

Nisi purpurea coma; I, iv, 63.

Nitentem Luciferum; I, iii, 93.—
niteret quum mihi alta domus magnis
 opibus; IV, I, 184.—*nitet* barba tibi;
 I, iv, 4. — non *nituisset* ebur ex hu-
 mero Pelopis; I, iv, 64.

Nitidum caput; I, viii, 16.—cor-
 pus; III, iv, 36.—*nitidus* pulcherque
 veni; II, v, 7.—*nitidus* capillus; I,
 vii, 51, *unguentis*.—rusticus; II, I,
 21, *bene curata cute*.

Nititur qua surgere aer o terris;
 IV, I, 21.

Nivea lux; III, iii, 25.—ovis; II,
 iv, 28; II, v, 38.—vestis; IV, II, 12.
 —*nivei* juveni; III, iv, 67.—*niveis*
 alitibus; III, vi, 8.—equis; I, vii,
 8. — *niveum* corpus; III, iv, 30. —

lac; III, II, 20; III, v, 34.—pectus;
 I, iv, 12. — vellus; I, vi, 80. — *ni-
 veus* libellus; III, I, 9. — *niveo* de
 pede; I, v, 66.

Nivem (in) durata aqua; IV, I,
 157.—*nives* convocat ore æstivas; I,
 II, 52. — *nives* ne noceant capiti; I,
 IV, 2.

Nobilis Artacie; IV, I, 60.

Nocco; ne *noceant* capiti soles ni-
 vesve; I, IV, 2.—non *nocent* mihi fri-
 gora; I, II, 31.—*nocere* parce juveni
 immerito; III, v, 6. — somnia sæva
 ne possent; I, v, 13.—*nocet* lena no-
 bis; II, vi, 44.—tetigisse corpus; I,
 viii, 25. — *nocuere* mihi hæc; I, v,
 47.—quid *nocuit* satos sulcos non ha-
 buisse; II, iii, 72.

Noctu manet me adfixa foribus; I,
 vi, 61.

Nocturnis imaginibus; III, iv, 56,
somniis.

Nodo magico religatum brachia;
 I, viii, 5.

Nomen fatale; II, v, 57. — nec
 fidum femina; III, iv, 61.—*nomen*
 et absentis singula verba sonent; II,
 I, 32.—meum indicet litera; III, I,
 12. — *nomen* ut inscribam tantis in
 actis; IV, I, 38.

Nossem nec tristia arma vulgi; I,
 x, 11.—*nota* loquor, II, iii, 61.—
notus vel bene sit versus; IV, I, 203.
 — *nota* domina; IV, xiii, 22.—Ve-
 nus; I, viii, 57.—non *notæ* arbores;
 I, vii, 32.

Nota; *notas* ne ducat in orbe men-
 sæ; I, vi, 20.—figere dente in collo;
 I, viii, 38.—*notis* compositis; I, II,
 22.—*notis* scriptus lapis; I, iii, 54.—
notis signavit Deus exta; II, v, 14.

Noto; *notat* injustos Venus; IV,
 xiii, 24.—*notet* litera carmina hæc;
 III, II, 28.—neu *notet* informis color
 candida membra; IV, iv, 6. — *notet*
 palma casus meos; I, ix, 82. — *no-
 tare* crura hamatis rubis; IV, iii, 10.

Notos tepidos, (alii trepidos) ferre somnia jubeat; III, IV, 96. — *Notusque Eurysque*; I, V, 35.

Novatur cura; IV, I, 189.

Novella turba; II, II, 22, *puerorum*.

Novem per jugera terræ porrectus Tityos; I, III, 75. — *novem* vota dedi Triviæ; I, V, 16.

Noverca; II, III, 26.

Novus; *nova* facies; I, VIII, 46. — *nova* limina; I, II, 17. — *novi* triumphi; I, VII, 5. — *novos* dolores; I, II, 1. — *novum* servitium puellis; IV, V, 3. — *novus* annus; I, I, 13. — *orbis*; IV, I, 80. — *sacerdos*; II, V, 1. — *serpens*; I, IV, 35.

Nox emensa nigris quadrigis mundum; III, IV, 17. — *nox* est mihi evigilanda multis modis; I, VIII, 64. — *nox* jungit equos; II, I, 87. — *nox* ne divellat amantes; IV, VI, 7. — *promissa* mihi est; II, VI, 49. — *venit* fletu vigilanda; I, II, 78. — *noctis* hibernæ frigora mihi non nocent; I, II, 31. — *noctis* amarior umbra; II, IV, 11. — *noctis* omina; III, IV, 9. — *somnia*. — *tacito* tempore; I, VIII, 18. — *timores*; III, IV, 13. — *noctem* consumere nulla queat melius illa; I, IX, 63. — *noctes* longæ; III, VII, 21. — *nocte* atra; IV, XIII, 11. — *extrema*; III, IV, 2. — *fallaci*; III, IV, 7. — *hæsterna*; II, I, 12; IV, XII, 5. — *media*; I, VIII, 59. — *multa*; I, IX, 42. — *obscura*; I, II, 24. — *serena*; I, II, 63. — *silente*; I, V, 16. — *tacita*; I, VI, 6. — *tota*; I, VI, 32; III, VII, 29. — *in nocte* profunda; I, III, 67.

Noxia membra Ixionis; I, III, 74.

Nubes aeris; III, VI, 28. — *nubes*

contingens vertice Taurus; I, VII, 15.

Nubila depellere cælo; I, II, 51.

Nubilus annus; II, V, 76.

Nucis cortex viridis; I, VIII, 44.

Nudo; *nudaret* pontum interrupto gurgite Charybdis; IV, I, 75. — *nudasse* amorem alicui; IV, VII, 2. — *nudato* pede curre obviam; I, III, 92.

Nudus ire Lethæa rate; III, III, 10.

— *nudus* Priapus; I, IV, 5, 6. — *nudis* inguinibus currat; I, V, 55.

Nulla fides inerit; III, VII, 17. — *nulla* dies; IV, V, 16. — *nulla* fata; IV, I, 204. — *nulla* fide; II, III, 64. — *nulla* puella; IV, II, 24. — *regio*; IV, I, 149. — *Venus*; IV, III, 19. — *nullo* sono; I, II, 20. — *strepita*; I, VIII, 60. — *nullus* color; III, I, 18. — *versus*; II, V, 111.

Numerare pecus; I, V, 25. — *vix numeranda* vota facit; IV, IV, 12.

Numici unda veneranda; II, V, 43.

Numina cælestia; III, IV, 53. — *Junonis* sancta; IV, XIII, 15. — *magna* irati, III, VI, 22, *n. Bacchi*. — *Tusæ* lymphæ; III, V, 29. — *Veneris* magnæ; I, II, 81. — *numina* sunt amanti; I, V, 57. — *numina* lædere formosis licere est æquum; I, IX, 6.

Nuntia fibra; II, I, 26. — *venturæ* sortis exta; III, IV, 5.

Nuntiat languere puellam; II, VI, 50. — *nuntiet* ante nec quisquam; I, III, 89.

Nupta nec gaudet Næra casta domo; III, IV, 60.

Nutu neu te decipiat; I, VI, 19. — *nutus* amanti; I, VIII, 1. — *nutus* conferre loquaces; I, II, 23.

Nympham; III, I, 21, *propuella*.

OBL

Oblino; *oblitus* musto rusticus; II, V, 85.

Obliviscor; *oblita* matre, deser-

OBR

tum fœtum capellæ domum referre; I, I, 32.

Obrepere; I, VIII, 59.

Obscura nox; I, II, 24.—*obscuræ* arces Cimmeriorum; IV, I, 64.—*obscuri* lacus; I, X, 38.

Obsequio plurima vincit amor; I, IV, 40.

Obsidere campos; II, III, 43.—*obsessa* tellus Theræo (*alii* Tyrio) colono; IV, I, 140, *possessa*.

Obstrepi turba jocosa et tibia Phrygio sono; II, I, 86.

Obvia curre; I, III, 92.—*obvia* fias, seu vir seu femina; I, II, 36.—*obvia* Gallia vicino Marte; IV, I, 138.—*obvia* securis ubera lactis oves ultro ferebant; I, III, 46.—*obvia* pilo lento perfregerit; IV, I, 90.

Occulat ille; I, II, 39.—*occuluisse* caput; I, VII, 24.—*occulta* sacra; I, VII, 48.—*occulte* cui placuisse velit; IV, VI, 6.—*occulti* amici; I, V, 65.—*doli*; I, IX, 24.—*occulto* sinu; II, VI, 46.

Occupat arma situs; I, X, 50.—*lumina* victa sopor; I, II, 2.—*quem* pigra senecta in parva casa; I, X, 40.—*ne occupet* macies pallentes artus; IV, IV, 5.

Occurrens soror dicitur erubuisse; II, III, 20, *Diana*.—*quisquis occurret*; I, VI, 41.

Oceanus ponto qua continet orbem; IV, I, 148.—*Oceani* Santonici litora; I, VII, 10.

Ocellos etsi perque suos audax jurabit; III, VII, 15.

Oculi loquaces; II, VI, 43.—*oculis* meis formosa puella; IV, XIII, 4.—*ex oculis* illius accendit geminas lampadas Amor; IV, II, 5.—*oculos* appetat illa meos; I, VI, 70.—*per oculos* rogo; IV, V, 8.

Oderunt fastidia Divi; I, VIII, 69.—*odit* Lenæus tristia verba pater; III, VII, 6.—*odit* fastus nunc omnes; I, VIII, 75.

Odores Assyrios cineri quæ dedat; I, III, 7.—*odores* urantur; II, II, 3.

Œta (ab) summo; III, IV, 21 (var. lect.)

Offensum pedem in porta dediasse signa; I, III, 20.

Offeret sese armis adversis nulla regio; IV, I, 149.—*offeret* oscula ipse roganti; I, IV, 55.—*offers* mihi blandos vultus; I, VI, 1.

Olea vincta comas turba; II, I, 16.

Olentia bene arva; IV, II, 17.

Olympus æternus; IV, II, 13.—*altus*; I, VI, 83.—*Olympum* Deus adscensurus; IV, I, 12.—*vicinum* cælo liquit; IV, I, 132.

Omen; *omine* quo felix et sacer annus eat (*alii* erit); II, V, 82.—*ominus* certa rettulit puer; I, III, 12.—*dira*; I, III, 17.—*noctis*; III, IV, 9.

Onus inæquatam urgeat utrinque; IV, I, 42.

Operata deo pubes; II, V, 95.—*operata* deo sint omnia; II, I, 9.—*operata* Minervæ textis; II, I, 65.—*præda* est multis malis; II, III, 38.

Opes detraxit juveni Amor; II, I, 73.—*opes* labentur; I, VI, 53.—*magnæ*; IV, I, 184.—*magnæ* regum; I, VIII, 34.—*partæ*; II, IV, 40.—*quas* terrarum sustinet orbis; III, III, 30.—*opes* si Venus optat; II, III, 52.—*opibus* non levantur mentes hominum curæque; III, III, 21.—*opibus* tuis congesta glareæ; I, VII, 59.

Oppida exsurgunt structis muris; IV, I, 175.—*victa* feret ante suos curus; II, V, 116.

Ops Idæa; I, IV, 68.

Optabis fidos amores uxoris; II, II, 11.—*optabunt* sibi quisque artes tuas; IV, IV, 26.—*optarim* non habuisse manus; I, VI, 74.—*optat* si Venus opes; II, III, 52.—*optat* idem, *optat* tectius; IV, V, 17.—*optavit* mihi lentas militias; I, III, 82.—*quod optet* mater præcipit natæ; IV, VI, 15.

Opus artis raræ; III, IV, 37.—*opus*

remittat fessa puella; I, III, 88.—
comptum; III, I, 14.—durum terræ;
I, IX, 8.—grave; II, I, 6.—huma-
num; III, IV, 26.—mirabile magni
mundi; IV, I, 18.—versat fusus; II,
I, 64.—inter *opus* canit; II, VI, 26.
—*opere* atteruisse manus; I, IV, 48.
—*operum* variae vices; I, IX, 64.

Oracula petiere trepidis rebus du-
ces; II, III, 23.—si vera canunt; III,
IV, 77.

Orbe alterno depressior libra; IV,
I, 43.—*orbe* toto tellus; IV, I, 153.—
orbe in utroque; IV, I, 177.—in *orbem*
aestivum fertur Phoebus; IV, I, 160.
—*orbem* complevit luna; II, IV, 17.
—*orbem* qua continet ponto Oceanus;
IV, I, 148.—per *orbem* dum terna
secula fertilibus decurrerit horis; IV,
I, 50.—per *orbem* totum; II, II, 13.
—*orbis* celer rotæ; I, V, 70.—cur-
vus; IV, I, 20.—novus; IV, I, 80.—
orbis mensæ; I, VI, 20.—terrarum;
III, III, 30.

Orcus luridus; III, III, 38.

Ordo arundinis decrescit; II, V,
31.—*ordo* rectus decurrat, æquatis
frontibus; IV, I, 102.—*ordine* di-
tantes horrea sulci; IV, I, 185.

Oriente die; IV, I, 123.—*ortus*
superingerit Titan; IV, I, 158.—*orta*
rota Luciferi; I, IX, 62.

Ornandi causas tibi relegat illa;
IV, VI, 5.—*ornasse* fuco genas; I,
VIII, 11.—*ornata* comæ; I, X, 62.—
ornati Dii; II, I, 54.

Ornatus mille habet, mille decen-
ter habet; IV, II, 14.

Ortus æstivi canis; I, I, 27.—can-
dens; IV, I, 65.—summus; III, IV,
21.—*ortus* qua patent; II, V, 59.

Os cruentum; I, V, 49.—domi-
tum; I, III, 42.—*ore* edidit Deus
hæc; I, IV, 73.—*ore* fero; III, IV,
86.—*ore* convocat æstivas nives; I,

II, 52.—mendaci; III, VII, 3.—ru-
bente; III, IV, 32.—*ævo*; IV, I, 71.
—*serpentum* Cerberus stridet; I, III,
71.—*sonante*; III, IV, 40.—in summo
inreret versus; IV, I, 203.—vero quod
feram; III, IV, 50.—*ore* inculto; I,
VIII, 15.—*oro* lævia; I, VIII, 32.—
impia solvimus in deos adversos; III,
V, 14.—quum mea rugosa pallebunt
senecta; III, V, 25.

Oscula apta dabit; I, IV, 54.—cara
rapias; I, IV, 53.—dare liminibus se-
cratis; I, II, 86.—eripiet natus pa-
renti comprensas auribus; II, V, 92.
—humida dare pugnantibus linguis;
I, VIII, 37.—longa dedisse; I, VIII,
26.—ferre aliis; I, IX, 78.—mixta
lacrymis dabis; I, I, 62.—offeret ipse
roganti; I, IV, 55.—rapta dabit, I,
IV, 55.—rapta ut nec dent sonum; I,
VIII, 58.

Osiris; I, VII, 27, 29, 43.

Ossa candida supra nigra favilla
teget; III, II, 10.—*ossa* candida le-
gant; III, II, 17.—collecta Lyæo
spargant; III, II, 19.—contextorii tu-
mulus; IV, I, 205.—devocat tepido
rogo; I, II, 48.—immatura; II, VI,
29.—perusta quæ legat in mœstos si-
nus; I, III, 6.—relicta a lupis; I, V,
54.—urgeat lapis; I, IV, 60.—super
ossa stet lapis; I, III, 54.

Ostia haud per una; IV, I, 143,
de Gyde.

Otia languida non peragit noster
labor; IV, I, 182.—*otia* qui liquit
ferus tua; II, VI, 5.

Ovili a plano; II, I, 57.

Ovis lucida; II, I, 62.—innu-
mera; II, III, 44.—nivea; II, V, 38.
—*ovem* (pro vellere); II, IV, 28.—
oves duxerat hircus; II, I, 58.—*va-*
rias; I, X, 10.—*oves* ipse suas secta-
tur; I, X, 41.—*oves* ultro ferebant
obvia ubera lactis; I, III, 46.

Pabula nec præbent terræ, nec frugem segetes; IV, I, 163.

Padæus; IV, I, 146.

Palam vocate; II, I, 84.—*palam* ne roget; IV, V, 20.

Palatia herbosa; II, V, 25.

Palæstinus Syrus; I, VII, 18.

Pales lignea; II, V, 28.—*placida*; I, I, 36.

Palilia; II, V, 87.

Palla ima talis illudere videbatur; III, IV, 35.—*lutea*; I, VII, 46.—*purpurea*; IV, VI, 13.—*Tyria*; IV, II, 11.

Pallebunt quum mea ora senecta; III, V, 25.—*pallentes* artus; IV, IV, 5.—*equi* Solis; II, V, 76.—*undæ*; III, V, 21.

Pallida aqua Ditis; III, I, 28.—*turba*; I, X, 38.

Palma aurea fixa notet casus meos; I, IX, 82.

Paludem nigram, III, III, 37.

Pan; II, V, 27.

Panchaia dives; III, II, 23.

Pannonius fallax; IV, I, 109.

Parat quid furtivus amor nescio; I, V, 75.—*para* mutua vincla juveni; IV, VI, 8.—*paranda* sunt dona mihi per cædem et facinus; II, IV, 21.—*parant* acies adversis concurrere signis; IV, I, 99.—*parata* domina; II, IV, 1.—*parata* prole; I, X, 39.—*parent* mox etiam niveo fundere lacte ossa; III, II, 20.—*paret* epulas; I, V, 34.—*paretur* quamvis longa via; I, IV, 41.

Parcæ fatalia nentes stamina; I, VII, 1.—*cecinere* puellis novum seruitium; IV, V, 3.

Parce nocere; III, V, 6.—*solutis* crinibus et teneris genis; I, I, 67.—*parcite* exiguo pecori; I, I, 34.—*luminibus*; I, II, 35.—*violare* puellam; I, VI, 51.

Parentem sustinuisse; II, V, 19.—*parentes* nostri natalem primum videre; III, V, 17.—*parenti* oscula eri-

piet natus; II, V, 92.—*parenti* concede venandi studium; IV, III, 23.—*parentis* facta augeat proles; I, VII, 55.

Parere; *parere* leones docuit homini longa dies; I, IV, 17.—*parentia* freta ventis; I, IX, 9.

Parere, *pario*: *peperi* tibi somnum mero; I, VI, 27.—*peperit* lingua misero hoc malum; IV, XIII, 20.—*non partus* honos sine me est tibi; I, VII, 9.—*partas* opes; II, IV, 40.

Pari fato; III, V, 18.—*pondere*; IV, I, 40.

Parma seu dextra velit seu læva tueri; IV, I, 95.

Pars altera adversa solo nostro; IV, I, 167.—*pars* fertilis; IV, I, 166.—*pars* quæ sola mei superabit corporis; III, II, 17.—*quotacumque* e votis; II, VI, 54.—*parte* læva; III, IV, 38.—*parte* nec hac plus prona sedet libra; IV, I, 41.—*partes* exustæ; IV, I, 165, *terræ*.—*partes* in quinque disponitur tellus; IV, I, 153.

Partus maturi; IV, I, 173, *fruges* *maturæ*.

Parvula cura si nostri (quidam habent *sit*); IV, I, 198.

Parvus labor; IV, I, 16.—*nepos*; II, V, 93.—*parva* casa; I, X, 40; II, III, 30.—*filia*; I, X, 24.—*mica*; IV, I, 14.—*seges*, I, I, 43.—*urbs*; IV, I, 49.—*parvum* corpus; IV, I, 197.—*parvo* contentus vivere jam possum; I, I, 25.—*parva* munera; III, I, 24; IV, I, 7.—*parva* quiescat; II, VI, 30.

Pascebant colles pecus; IV, I, 187.—*herbosa* palatia vaccæ; II, V, 25.—*pascere* ovem jugere multo innumeram; II, III, 44.—*pecus* in solo monte; I, II, 74.—*pascit* aves atro viscere Tityos; I, III, 76.—*pastas* potum ducere fluminibus; II, III, 16.—*pavisse* me quondam Admeti niveos juvenecos; III, IV, 67.—*pavit* et Admeti tauros Apollo; II, III, 11.

Pascua bona campi; IV, III, 1.—*Solis* violata; IV, I, 76.

Passim æther fluat; IV, I, 22.—amarunt; II, III, 71.—disiectus; IV, I, 109.—vagantes aves; I, III, 59.

Pastor madidus Baccho; II, v, 87.—vagus; II, v, 29.

Patefacta tellus in longas vias; I, III, 36.

Pateo; *patet* cunctis janua nostra; I, IV, 78.—qua Velabri regio; II, v, 33.—*patent* quaque ortus solis; II, v, 59.—*pateat* aperta domus cupidis; I, IX, 58.—janua uni mihi jam *pateas*; I, II, 9.

Pater; I, III, 51; I, IV, 23; III, IV, 48, *Jupiter*.—*pater*; II, III, 68, *Bacchus*.—*pater* Lenæus; III, VII, 6.—*pater* Nile; I, VII, 23.—*patrum* divitiæ fructusque; I, I, 41.

Paternalis libertas; II, IV, 2.—testa; I, x, 48.

Patrii Dii; II, I, 17.—Lares; I, x, 15.—Penates; I, III, 33.

Paulatim; I, III, 88; I, IV, 16.

Pauper præsto erit tibi; I, v, 61.—fidus comes; I, v, 63, 65.—*pauper* ager; I, I, 19.—Arupinas, IV, I, 110.—cultus; I, x, 19; III, III, 31.—inensa; I, I, 37.

Paupertas; I, I, 5; III, III, 23.

Pavidæ mentes; III, IV, 8.

Pax alma; I, x, 67.—candida; I, x, 45.—aluit vites; I, x, 47.—*pace* bidens vomerque vigent; I, x, 49.—*pace* tua; II, v, 105.

Peccare crebro nostram puellam; IV, XIV, 1.—*peccare* tibi paranti nec sit spes celandi; I, IX, 23.—*peccasse* juvat; IV, VII, 9.—*peccasse* si quid puter; I, VI, 71.

Pecte nunc bene longas comas; II, v, 8.—*pectere* comas tenues denso dente; I, IX, 68.

Pectora dura; III, IV, 76.—magno labore confecta; I, VII, 40.—*pectore* lento; IV, XI, 6.—niveo; I, IV, 12.—

toto deciderim; III, I, 20.—tuo inesse tantum crimen; III, IV, 84.

Pecudes nigræ; III, v, 33.—*pecudes* petit; II, I, 71.

Pecus exiguum; I, I, 33.—tardum; IV, I, 209.—*pecus* numerare; I, v, 25.—pascere; I, II, 74.—*pecori* vocate voce; II, I, 83.—*pecori* palam; II, I, 83.—*pecoris* dux hircus; II, I, 58.

Pede certo; II, I, 52.—forti; IV, xv, 4, *heroico*.—humano; IV, XIII, 10.—incerto; II, I, 90.—niveo; I, v, 66.—nudato; I, III, 92.—tacito; I, x, 34.—tardo; III, v, 16.—non tardo; I, VIII, 48.—veloci; I, v, 24.—vincto qui canent, quique soluto; IV, I, 36.—*pede* ferire uvas; II, v, 85.—*pedem* inoffensum referre; I, VII, 62.—*pedem* offensum in porta signa dedisse; I, III, 20.—*pedem* ponere nullo sono posse; I, II, 20.—*pedem* ponere in nostra sede; III, IV, 24.—*pedem* sonuisse; I, VIII, 66.—*pedem* referre; I, II, 50.—*pedes* compressos; I, VIII, 14.—errantes male ferre; II, I, 30.—gypsatos; II, III, 62.—invalidos; I, IX, 16.—jurtos; II, v, 112.—teneros; I, VII, 46; I, IX, 30.—ante *pedes* tuos ludat turba; II, II, 22.—ante *pedes* vestros cursarem tener; I, x, 16.—*pedes* longa stola impediatur; I, VI, 68.—*pedibus* incultis; I, VII, 36.—senis abdita fata canit Sibylla; II, v, 17.—tacitis; I, IX, 4.—prætentat iter; II, I, 77.—*pedum* strepitu terrere; I, II, 37.—*pedum* strepitus cognoscere; I, VI, 62.—*pedum* vincla; I, VI, 38.

Pelagus; in *pelagus* rapidis devehat amnis aquis, quidquid triste timemus; IV, IV, 8.

Peleus Hæmonius; I, v, 45.

Pelle demta; I, VIII, 46.

Pellere famem querna glande; II, I, 38.—ratem remo; I, IV, 46.—*pellit* aquam pectore; I, IV, 12.—

pellite, Di, mala de nostris limitibus; II, I, 18.—*pellitur* vobis unda facilis lenta manu; III, v, 30.—*pulsa* aqua; II, v, 34.—*pulsa* classica; I, I, 4, *inflata*.—*pulsa* crura compede; I, VII, 42.

Pellucida palla purpurea veni; IV, VI, 13.

Pelopsis ex humero non nituisset ebur; I, IV, 64.

Penates patrii; I, III, 33.

Pendeat corona spicea ante fores templi; I, I, 16.—*pendeat* e cornibus tuis ūva, Bacche; II, I, 4.—*pendebat* fistula; II, v, 29.—*pendebat* læva parte lyra; III, IV, 38.—*pendens* cælum; IV, I, 23.—*pendentia* collo brachia; III, VII, 13.

Penna volucris vehar; IV, I, 210.

Pensa; II, I, 63, *lanæ*.—*pensis* imposuisse manum lanificam; II, I, 10.—*gravibus* adfixa puella; I, III, 87.

Peragit labor otia; IV, I, 182.—*senex* tempora vitæ; IV, I, 113.—*peregi* quæ plurima voce supplice; I, II, 13.—*peractis* majora instant; IV, I, 119.

Percurrere campos; IV, I, 208.

Percussis genis; I, x, 37.—*percutienda* plena manu janua; I, v, 68.

Perdidicit tua; I, IX, 65.

Perdita mens; II, VI, 51.

Perdocuit ipsa Venus magico religatum brachia nodo; I, VIII, 6.

Perdomuisse audaces viros; II, I, 72.—*canes* Hecatæ; I, II, 54.

Pereant silvæ; IV, III, 6.—*pereant* arcus sagittæque; II, v, 105.—*o pereat* quicumque, etc. II, IV, 27.—*pereant* artes et mollia jura colendi; II, III, 77.—*perire* causa fuit; III, II, 30, *pro pereundi*.

Perediit longa dies saxa molli aqua; I, IV, 18.

Perfida; I, VIII, 63; III, VII, 23.

Perfluat sinus; I, x, 68.

Perfrerit obvia pilo; IV, I, 90.—*perfractæ* fores; I, x, 54.

Perfusæ manus liquore; III, II, 16.—*perfusus* tempora Baccho; I, II, 3.

Pericula geminare ponto jussit præda; II, III, 41.

Perjuria me non terrent; I, III, 51.—*etsi* quis primum celat; I, IX, 3.—*perjuria* amantem ridet Juppiter; III, VII, 17.—*Thesæ* linguæ; III, VII, 7.—*Veneris* venti ferunt; I, IV, 21.

Perlucenti avena; III, IV, 71.

Permensæ tempore lucis; III, III, 9.

Permisit Deus, ut lena ederet verba; I, IX, 25.—*permittere* habenas effusas equo; IV, I, 92.—*permittis* quod jam mihi de me; IV, x, 2.

Pernegat sic etiam de me usque viro; I, VI, 8.

Perpassæ tot tædia; III, II, 8.

Perpluat ante pomis sinus; I, x, 68 (var. lect. vide *Perfluat*.)

Perrepere genibus tellurem non dubitem; I, II, 87.

Persephone; III, v, 5, Περσεφόνη, *Proserpina*.

Persequitur pœnis tristia facta Venus; I, VIII, 28.

Persolvat terra semina nulla fide; II, III, 64.—*persolvere* voces votivas; I, III, 29.—*persolvat* pœnas jam mihi; I, IX, 13.—*persolvi* omnia; I, v, 17, *ex voto*.

Perstat sedulus in limine; I, v, 71.

Persuadethæc ista facies; I, IX, 69.

Pertulerit sicco sinu; II, v, 70.

Perusta ossa; I, III, 6.

Pervigilare longos dies tecum quam vellem; III, VII, 22.

Pessima quies tulit extrema nocte insomnia; III, IV, 2.

Petant fulmina te; I, II, 8.—*petat* qui præmia veste rapta; I, II, 28.—*pete* ferro corpus; I, IX, 21.—*petebat* somnum; I, x, 9.—*petenda* præda de magno grege; I, I, 34.—*petens*

lucra rusticus; I, IX, 7. — *petiere* oracula duces; II, III, 23. — *petit* pecudes; II, I, 71. — *petitura* lucra rates; I, IX, 9. — *peto* castra; II, VI, 9.

Phæacia; I, III, 3. — *Phæacia* tellus; IV, I, 78.

Pharia turba; I, III, 32.

Phæbe fave; II, V, 1. — superbe intonsa coma; IV, IV, 2. — superbe testudinea lyra; IV, II, 22. — *Phæbi* calor; IV, I, 159. — coma; II, III, 28. — *Phæbo* æterna juvenas est; I, IV, 37. — *Phæbo* vicinus Padæus; IV, I, 146. — *Phæbus*; II, III, 28, 29; II, V, 121; III, IV, 21; IV, I, 66, etc. — *Phæbus* ipse mihi præscribat carmina; IV, I, 179.

Pholoe; I, VIII, 69.

Phrygiæ columnæ; III, III, 13. — *Phrygii* modi; I, IV, 70. — *Phrygio* sono tibia; II, I, 86.

Phryne; II, VI, 45.

Pia cura; IV, XI, 1. — turba Deorum; IV, IV, 25. — *pia* spectacula; II, V, 119. — tura; II, II, 3. — *piæ* manus; III, II, 16. — *pium* far; III, IV, 10. — *piorum* nulli; III, V, 7 (v.l.)

Picea ferrugo; I, IV, 43.

Pie sacra colis; I, III, 25.

Pierides; I, IV, 61, 62; I, IX, 48; III, I, 5; III, IV, 44.

Pierii honores; IV, I, 193. — lacus; III, I, 16.

Pignora mea cedo; IV, XIII, 17.

Pigra senectas; I, X, 40. — *pigra* frigora; I, II, 31.

Pilo perfregerit obvia; IV, I, 90.

Pingantur cornua librorum; III, I, 13. — *pingere* castra mero in mensa; I, X, 32. — *picta* tabella; I, III, 28. — *picta* stragula; I, II, 78.

Pinguis Assyria; III, II, 24. — *pingue* solum; II, III, 6. — *pinguis* arva; III, III, 12. — musta; I, I, 10.

Pinus nondum contemserat undas; I, III, 37.

Pisce frenato vecta; I, V, 46. — *pisces* captat arundine spes; II, VI, 23. — *piscis* lentus; II, III, 48.

Placanda sit iudicis ira; IV, I, 47. — *placant* omina noctis farre pio; III, IV, 10. — *placatus* erat, seu quis libaverat uvam, etc.; I, X, 21. — *placavit* mica parva cælestes; IV, I, 14.

Placent casta Superis; II, I, 13. — *placitura* magistro gregis puella; II, V, 35. — Marti Ilia; II, V, 51.

Placida aqua; I, II, 80; I, IV, 12; I, VII, 14. — Pales; I, I, 36. — *placidæ* undæ; IV, I, 127. — *placidi* Dii; II, I, 26. — *placidum* per Nerea; IV, I, 58. — *placidus* Amor; II, I, 80. — annus; IV, I, 170. — *temperatus*. — vultus; II, IV, 59.

Plagas (ante) concubuisse; IV, III, 16.

Plana sola; I, V, 3.

Plangere bovem Memphiten; I, VII, 28.

Plaudat, curram prætereunte, pater; II, V, 120.

Plastro rotam supposuisse; II, I, 42. — *plastro* vehit rusticus; I, X, 52.

Plectrum eburnum; III, IV, 39.

Plena colus; I, III, 86. — bara; I, X, 26. — manus; I, IX, 52. — *plena* manu percutienda janua; I, V, 68. — *plena* horrea; II, V, 84. — *præsepia*; II, I, 8. — *plena* omnia lacrymis madent; I, VIII, 54. — *pleni* agri; II, I, 21. — lintres; I, V, 23. — *pleno* lacu; I, I, 10. — *plenum* ovile; II, I, 57.

Plorabit sæpe sobrius; II, V, 103.

Pluma; I, II, 79.

Plura pocula bibisse; I, IX, 59. — *plures* viros; I, IX, 60.

Plurima vincit Amor obsequio; I, IV, 40. — quæ *plurima* peregi; I, II, 13.

Plutonis regnum infernum; IV, I, 67.

Pluvias tristes ferre; I, 1, 50.
Pluvio Jovi supplicat; I, VII, 26.

Pocula Circes; IV, I, 61.—*fictilia* sibi primum fecit agrestis, de facili composuitque luto; I, 1, 39, 40.—*infecit* mortiferis succis; III, v, 9.—*lactis mixta mero*; III, v, 34.—*ma-deant* generoso Baccho; III, VI, 5.—*sicca*; III, VI, 18.—*sobria suppo-sita aqua*; I, VI, 28.—*tristia cum multo felle bibat*; I, v, 50.

Podagra foeda corpora; I, IX, 73.

Pæna sera venit tacitis pedibus; I, IX, 4.—*manet te*; I, VIII, 77.—*tua me juvet*; I, IX, 81.—*pænas* dixit tibi Delia, nescio quas; I, VI, 55.—*pænas* impia lingua luit; I, II, 82.—*minetur* Bacchus severis; III, VI, 23.—*persolvat* mihi; I, IX, 13.—*pænis* persequitur Venus tristia facta; I, VIII, 28.

Poeta castus; III, IV, 43.—*poetas* docti; I, IV, 61.—*poetas* servat Di-vum tutela; II, v, 113.

Pollentes herbæ; I, VIII, 17.

Pollice apposito; II, I, 64.—*pol-lice* impellere chordas; II, v, 3.

Pollicita est magico saga ministe-rio; I, II, 44.

Pollue (ne) formam auro; I, IX, 17, *tangam rem sacram*.

Poma dulcia; I, v, 31.—*gran-dia*; I, I, 8.—*modo nata*; III, v, 20.—*legit* ab arboribus; I, VII, 32.—*pomis* et perfluat ante sinus; I, x, 68.—*pomum* quodcunque educat an-nus; I, I, 13.

Pomosi horti; I, I, 17.

Pompa certa discurrunt munera; III, I, 3.

Pomus consita; II, I, 43.

Ponatur ruber custos in hortis; I, I, 17.—*posita* est custodia puellæ nostræ; I, II, 5.—*inter hanc fertilis pars*; IV, I, 166.—*posita* lucerna; I, III, 85.—*positum* lecto arsuro; I, I, 61.—*pone* metum; IV, IV, 15.

—*sagittas*; II, I, 81.—*ponere* castra in capto solo; I, II, 70.—*ossa* in marmorea domo; III, II, 22.—*pe-dem* nostra sede; III, IV, 24.—*pedem* nullo sono; I, II, 20.—*vestigia* tectis; IV, I, 13.—*ponitur* pomum Deo; I, I, 14.

Pondus divitis auri; I, IX, 32.—*grave* auri; III, III, 11.—*par* libræ; IV, I, 40.

Ponti vasti æquora; III, IV, 85.—*pontum* nudaret interrupto gurgite Charybdis; IV, I, 75.—*portus* con-funditur ære; IV, I, 174.—*confluxerit* in curvum orbem; IV, I, 20.—*vagus*; II, III, 41.—*ponto* qua con-tinet Oceanus orbem; IV, I, 148.

Populus alta (arbor); I, IV, 30.

Populus miratur; III, III, 19.

Porcus hostia rustica plena hara; I, x, 26.

Porrectus per novem jugera terræ Tityos; I, III, 75.

Porta (in) Cerberus serpentum ore stridet; I, III, 71.—*in porta* offensus pes; I, III, 20.

Portabat te currus; I, VII, 8.—*portarit* quasque sortes sacras Ti-burs; II, v, 70.—*portat* Lethæas aquas Danaï proles; I, III, 80.—*por-tatur* columna mille jugis; II, III, 46.—*portet* Amor vincula conjugio; II, II, 18.—*Aurora* Luciferum; I, III, 94.—*qui* sibi aquam, II, VI, 8.

Poscas ne munera; I, VIII, 29.—*poscite* Bacchi munera; III, VI, 17.

Posset qui fundere gentes Aquitanas; I, VII, 3.—*possim* bene vi-vere; IV, XIII, 9.—*laudare*; I, VI, 70.—*poterit* credere; I, II, 57.—*pos-sum* vivere; I, I, 25.—*possit* se ac-cingere; IV, I, 180.—*poterit* flecti; III, IV, 63.—*poterit* quæ te mihi red-dere; III, III, 25.

Post, pro *pone*; II, I, 16, 89.—*pro postea*; I, v, 56, et passim.

Post modo; II, v, 102.

Postes frangere; I, I, 73.—*reserare*; I, II, 33.—*posti* dare florea sarta; I, II, 14.—*postis* sanctus; I, II, 88.

Postulat tellus nullos imbres; I, VII, 25.

Potior cura si tibi est toga; IV, x, 3.—*potior* non sit fama Gylippi; IV, I, 260.—*potior* quis, certamen erit; IV, I, 37.—*potior* qui nunc es; I, v, 69.—quam *potius* laudandus hic est; I, x, 39.

Poturi jamjam deserit unda sitim; I, III, 78.—*vaccas potum* pastas ducere fluminibus; II, III, 16.—*potus* juvenis; II, v, 101.—*pastor*; II, v, 89.

Præbeat spes frugum acervos; I, I, 10.—*præbebat* gaudia Venus; II, III, 74.—*præbent* segetes frugem; IV, I, 163.—*præbere* colores; II, III, 59.—*præbuerat* ventis effusum sinum pinus; I, III, 38.—*præbuit* se precibus tuis intenta aure Juppiter; IV, I, 133.

Præceps delapsa ab fenestra; II, vi, 39.

Præcepta sagæ desere; I, v, 59.—*Veneris* ferentem; I, IV, 79.

Præcinit eventus mihi cantus avis; I, VIII, 4.—*præcinuisse* fugam; II, v, 74.—*præcinuisset* quum anus carmine magico; I, v, 12.

Præcipit en natæ mater studiosa, quod optet; IV, vi, 15.

Præconia tantæ laudis; IV, I, 178.

Præcordia ferro vincta; I, I, 63.

Præda; II, III, 37, 38, 39, pro lucro.—*cruenta*; III, vi, 24.—*petenda* de magno grege est; I, I, 34.—*prædas* sequi; I, II, 68.

Prædator; II, III, 43, *avarus*.

Præducere castris fossam qua de-
ceat; IV, I, 83.

Præfatæ manes meos; III, II, 15.

Præfert candorem Latonia Luna;
III, IV, 29.—*domus* hostiles exuvias;
I, I, 54.

Præfixa latus veru; I, vi, 49.
(alii *Perfixa*.)

Prælia miscet Amor; I, III, 64.—*nata* hominum generi; I, x, 3.—*in prælia* acuisse dentes; IV, III, 3.

Præmia belli; II, v, 115.—*præmia* raptæ veste petat; I, II, 28.

Præmoneo; II, v, 114.—*præmonuisse* fata; II, v, 78.

Præscribat si carmina ipse Phobus; IV, I, 179.

Præsentit aruspex; II, v, 13.

Præsepia plena; II, I, 7.

Præsto pauper erit tibi, *præsto* abibit primus; I, v, 61.

Prætentat iter pedibus; II, I, 77.

Prætereunte curru; II, v, 120.—

prætereuntis aquæ rivi; I, I, 28.—

præteriisse stultos dies; I, IV, 34.—

præteriit litora Sirenum puppi; IV, I, 69.

Prætexat litera fastigia chartæ;
III, I, 11.—*prætexens* cælum picea

ferrugine imbrifer arcus; I, IV, 43.

Prætimuisse frustra immentum

velit; III, IV, 14.

Prece blanda; III, VII, 14.—*mollis*

vincuntur dura pectora; III, IV, 76.

—*cum multa*; III, III, 2; III, IV,

64.—*precibus* utitur felix ille mei;

I, v, 18.—*tuis* se præbuit intenta au-

re; IV, I, 133.

Precor (quid); III, vi, 27.—*pre-*

cari dira, diras; II, vi, 17; II, vi,

53.—*precata* animam; III, II, 15.

Premeret quum senior ætas; I, IV,

33.—*premitur* veluti quum pari pon-

dere libra; IV, I, 40.—*premor* arte

mea; I, vi, 10.—*presserat* nondum

navita merce externa ratem; I, III,

40.—*pressit* languentis lumina quies;

III, IV, 22.—*pressa* musta veloci pe-

de; I, v, 24.—*pressos* pedibus dedit

uva liquores; II, I, 45.—*pressum*

aratrum; IV, I, 162, *impressum*—

pressum quasillo scortum; IV, I, 3.

Pretium; I, IX, 33; II, IV, 14;

II, IV, 39; III, I, 7.—grande; I, IX, 52; II, IV, 33.

Priapus; I, I, 18; I, IV, 1.

Primi temporis ætas floret tibi; I, VIII, 47.—*primus* qui protulit enses; I, X, 1.—qui *primus* eripuit juvenem; III, II, 1.

Prior carcere Eleo qui missus est equus; I, IV, 32.

Prisco more; II, III, 70.—*priscos* honores generis; IV, I, 31.—*priscum* tempus; I, X, 44; III, V, 26.—*priscus* avus; II, I, 2.—*stipes*; I, X, 17.

Probarem gemmas signumve; I, VI, 25.—*probata* exta Tuscis viris; III, IV, 6.

Procedere Tyria palla; IV, II, 11.

Procubuisse ad teneros pedes; I, IX, 30.

Procul hinc, *procul*; II, I, 82.—absit gloria vulgi; IV, XIII, 7.

Procumbere templis; I, II, 85.

Procurare ne, etc. I, V, 13.

Prodest (nec) focus tura dedisse; I, VIII, 70.

Prodigia merge sub æquoribus; II, V, 80.

Prodire; *prodirem* e limine marmorei tecti; III, III, 3.—*prodeat* apta Tyrio sinu; I, IX, 70.

Producis hibernæ frigora brumæ nudus; I, IV, 5.

Proferte Falernos; II, I, 27.—*protulit* qui primus enses; I, X, 1.

Profluit qua Cboaspes; IV, I, 142.

Profugæ rates; II, V, 40.

Profunda nox; I, III, 67.

Progeniem plaustro domumque venit e laco rusticus; I, X, 52.

Prohibent nec claves; II, IV, 34.—*prohibente* Deo; I, III, 22.

Prole parata; I, X, 39.—*prolem* ministret natalis; II, II, 21.—*proles* Danaï; I, III, 79.—magna Deum; IV, I, 68.—rustica Bacchi; I, IV, 7.—*proles* succrescat tibi; I, VII, 55.

Promittit Delius conjugium; III,

IV, 79.—*promittite* Diti nigras pecudes; III, V, 33.—*promissa* mihi est ubi nox; II, VI, 49.—*promissa* exsolvit Venus; IV, VII, 5.

Prona libra; IV, I, 42.—*prona* manu funde Falerna; III, VI, 6.—*prona* viæ; I, VI, 72.

Properat decurrere; IV, I, 161.—mihi mortem matura dies; IV, I, 206.

Propinque viæ non tempestivæ; IV, VIII, 6.

Propior mors venit; II, III, 40.—*propior* non alter Homero; IV, I, 181.—*propior* terris Phæbus; IV, I, 160.

Proposito faveatis; III, VI, 9.

Proprios annos tecum contribuuisse velim; I, VI, 63.

Proripior pronas vias; I, VI, 72.

Prospectet (ut) æquor turribus Tyros; I, VII, 19.

Prospicit crebro; I, V, 72.—qua Ceres de cælo sua arva; II, V, 58.—*prospexit* Phæbus ab ortu summo; III, IV, 21.

Provida fati avis; II, V, 12.

Provocat diem rota Luciferi; I, IX, 62.

Proximus annus; IV, VI, 19.—*proximus* Eois aquis colligit Indus; IV, II, 20.

Prudens te non læsi; I, VI, 29.

Pubes barbara; I, VII, 27. *Aegyptii*.—operata deo; II, V, 95.—Romana; I, VII, 5.—rustica; I, I, 23.

Pudenda verba; II, I, 74.

Pudor sanctus; I, III, 83.—virgineus; I, IV, 14.—nec *pudor* est mihi vera loqui; III, II, 7.—*pudore* tenuisse amorem; IV, VII, 1.

Puella esse mavult alterius viri; III, IV, 58.—*puella* adfixa pensis; I, III, 87.—*puella* bella; III, IV, 52.—cara; I, II, 95; III, II, 1; III, VI, 12.—cultæ; I, IX, 74.—doctæ; IV, VI, 2.—duræ; II, VI, 28.—fallax; I, VI, 15; III, VII, 19.—formosa; I, I,

55; IV, XIII, 4. — placitura gregis magistro; II, v, 36. — sœva; I, VIII, 62; II, IV, 6. — salva tibi est; IV, IV, 16. — tenera; I, x, 64. — vana; III, VII, 28. — *puellæ* teneræ; I, III, 63; II, I, 61. — *puellæ* valeant valeatque Venus; II, VI, 9. — *puellæ* in amore fores; I, IX, 39. — *puellam* rura villæque tenent; II, III, 1. — languere lena nuntiat; II, VI, 49. — peccare rumor ait; IV, XIV, 1. — verberat; I, x, 59. — violare; I, VI, 51. — *puellas* divitibus gaudere video; II, III, 51. — cecinere Parcæ puellis servitium novum; IV, v, 3. — fixisse *puellas*; II, I, 71.

Puer; I, III, 11, *sortilegus*. — e triviis; I, III, 12. — callidus; I, IV, 76. — carus; III, VI, 5. — captus muneribus; I, IX, 11. — castus; IV, III, 20. — celer; I, v, 4. — sœvus; I, VI, 3, *Amor*. — tener; I, IV, 58. — victus; I, VIII, 49. — *puerum* corrumpere donis; I, IX, 53. — *puerorum* turba; I, IV, 9. — *puer*, desistas lacrymare, I, VIII, 67.

Pugnabit, detrectabit, reluctabitur; I, IV, 54. — *pugnantes* linguæ; I, VIII, 37.

Pugnæ faciem componere non desit; IV, I, 100.

QUÆ

Quadratum agmen; IV, I, 101.

Quadrigis nigrismundum emensa nox; III, IV, 17.

Quadrupes aspera; IV, I, 129.

Quærat herbas sepulcris; I, v, 54. — *quærebam* tardas anxius usque moras; I, III, 16. — *quærere* fidem in somnis velle desinite; III, IV, 4. — vestigia cervæ; IV, III, 13. — *quæreret* ille comam Phœbi; II, III, 28, *desideraret, non agnosceret*. — nec *quæris*, quid, quaque index sub ima-

PYT

Pulcher veni; II, v, 7, *Apollo*.

Pulla hostia concidit; I, II, 64.

Pulsare non ego te velim; I, VI, 73.

Pulsus, a, um; vide *Pellere*.

Pulvis decorem detrahet; I, IX, 13.

Pumex tondeat comas *membrana*; III, I, 10.

Puniceus color; II, III, 60.

Pura vestis; I, x, 27; II, I, 13.

— *pura* fictilia; I, I, 38. — *pura* manus; II, I, 14. — viæ fulminis; I, IX, 36.

— *purum* cælum; IV, I, 10. — nardum; II, II, 7. — sulfur; I, v, 11.

— *purus* favus; I, x, 24. — torus; I, III, 26.

Pure lavari; I, III, 25.

Purgamus agros, *purgamus* agrestes; II, I, 17.

Purpurea coma Nisi; I, IV, 63. — palla; IV, VI, 13. — *purpurei* colores; I, IV, 29, *pulchri flores*. — *purpureum* ver; III, v, 4. — *purpureus* color; III, IV, 30; II, III, 60.

Pustula rupta; II, III, 10.

Putat tracta de niveo vellere ducta; I, VI, 80.

Pylia famæ terna sæcula miretur; IV, I, 112.

Pylos; IV, I, 48, *urbs Messenia*.

Pyrene Tarbella; I, VII, 9.

Pytho Delphica; II, III, 29.

QUA

gine dicat; IV, I, 30. — neu *quærite* nomen; I, II, 37.

Quæso; I, I, 58.

Qualibet tatus eat; I, II, 30.

Qualis eris; I, III, 91, idem quod *sicut eris*; III, I, 18. — *qualis* quantusque; III, VI, 23.

Quam ante; I, III, 9; IV, VII, 8.

— *quam* cito; I, IV, 28, 29, 30. —

quam sæpe; I, VI, 21, *quoties*. —

quam lento amore; I, IV, 81.

Quanta libet cura; IV, I, 199. —

quantum est auri; I, I, 51.—*tantum quantum*; III, IV, 51, 52.—*quantus* Taurus alat; I, VII, 15.—*quantus* minetur pœnas Bacchus; III, VI, 23.

Quasillo pressum scortum; IV, x, 3.

Quater beatus; I, x, 63.

Queis; I, II, 55; I, VI, 13; IV, I, 121, *quibus*.

Querar mea fata cum muto cinere; II, VI, 34.—*nec quererer* quod sol exureret artus; II, III, 9.—*quid queror* misero carmen nocuisse; I, VIII, 23.—*querentes* sua fata animæ; I, v, 51.

Quercus ipsæ dabant mella; I, III, 45.

Querelas blandas adhibere; III, IV, 75.—*mœstas* conjicit; I, VIII, 53.—*querelis* victa; I, II, 9.—*querelis* supplicibus; I, IV, 71.

Querna glande pellere famem desuevit; II, I, 38.

Quid tibi mecum est? I, VI, 3.—*quid queror*; I, VIII, 23.

Quies; III, IV, 2; III, IV, 22.

Quiescas; IV, VIII, 5.—*quiescas* placide; II, IV, 49.—*quiescat* parva sub tenera humo; II, VI, 30.

Quisquis is es, II, III, 35.—*quid quid* agat; I, VI, 66.—*quaque* sub imagine; IV, I, 30.

Quotacunque pars e votis moverit Deos; II, VI, 54.

RAT

Rabidus; e *rabido* sentiet esse maris; I, II, 42.—*rabidæ* undæ; IV, I, 72.

Radit Gyndes Aretæos campos; IV, I, 143.

Rami excelsi; IV, I, 172.

Rapax domina; II, IV, 25.—*mors*; I, III, 65.—*saga*; I, v, 59.

Rapiam suspensa sacris insignia fanis; II, IV, 23.—*rapias* oscula cara; I, IV, 53.—*rapta* vestis; I, II, 28.—*rapta* oscula; I, IV, 55; I, VIII, 58.—*rapti* Lares; II, v, 20.

Rapida flamma; I, IX, 49.—*rapidæ* canibus undæ; IV, I, 72 (v. l.)—*rapidæ* aquæ; IV, IV, 8.—*undæ* maris; IV, I, 194.—*rapidum* flumen; I, II, 46.—*rapidum* mare; IV, I, 127.—*rapidus* Gyndes; IV, I, 142.

Rara ars, III, IV, 37.—*copia* videndi; II, III, 79.—*via* per nexus; II, III, 18.

Ratem premere externa merce; I, III, 40.—*ventis* credere; I, VII, 20.—*rates* dubiæ; II, III, 42.—*instabiles*; I, IX, 10.—*profugæ*; II, v,

RED

40.—*ratis* Lethæa; III, III, 10; III, v, 24.—*levis*; I, IV, 46.

Reatino agro; IV, VIII, 4.

Receperit ætas longa me hominem; IV, I, 211.

Rectus ordo; IV, I, 102.

Recubare Tyrio toro; I, II, 77.

Recurrat Luna equis versis; II, IV, 18.—*recurre* in sinus nostros; IV, III, 24.—*recurrat* mox deinde solus; I, v, 73.

Recusat si quis vini certamen; III, VI, 11.—*non recuso* sæva verbera; I, VI, 37.

Reddamus tempora mensæ; III, VI, 31.—*reddat* ager semina magno fœnore; II, VI, 22.—*reddere* menstrua tura Lari; I, III, 34.—*reddere* quæ te poterit mihi; III, III, 25.—*reddere* voce similes chordis sonos; III, IV, 70.—*reddet* debita focis; IV, IV, 23.—*redditur* agricolis gratia Cælestibus; II, I, 36.

Redierunt cum qua munera ruris; II, v, 37

Redimita frons corymbis; I, VII, 45.—*redinitus* tempora lauro; III, IV, 23.—*terga* canis anguinea caterva; III, IV, 87, *Cerberus*.

Reditum si Fata negant; III, III, 35.—*reditus* dulcis; III, III, 27.—*reditus*; I, III, 13, *plur.*

Refer hæc illi dicta nostro nomine: III, IV, 78.—*referam* pueris tempora prisca senex; III, V, 26.—*referent* quem Musæ; I, IV, 65, *celebrabunt*.—*nec refero* Solisque vias; II, IV, 17.—*referre* domum agnam sinu; I, I, 32.—domum lumina sicca de funere; I, I, 66.—*fabellas*; I, III, 85.—*faciem* novam pelle demta; I, VIII, 46.—*facta* impia ingrati viri; III, VII, 10.—*facta* prisca temporis senem; I, X, 44.—*omina* certa; I, III, 12.—*pedem*; I, II, 50.—*pedem* inoffensum; I, VII, 62.—*pretium* grande plena manu; I, IX, 52.—*refert* (quid) clamne palamue roget; IV, V, 20.

Refugit ac crebro prospicit; I, V, 72.

Regat illa cunctos; I, V, 29.—*regeret* qui certis finibus arva lapis; I, III, 44.—*regit* sortes Phæbus; II, V, 13, *oraculis præest*.—tempora sua lege Fortuna; III, III, 22.—*regendis* terris fatale nomen Roma; II, V, 57.

Regia lymphæ Choaspes; IV, I, 141.—*regia* bella; IV, XV, 4.

Regio nulla offeret sese adversis armis; IV, I, 149.—*regio* qua Velabri patet; II, V, 33.

Regna nec me juvent; III, III, 29.—*regna* Lydia; IV, I, 199.—*regna* qua vago Tomiris finivit Araxe; IV, I, 144.—*superba*; I, IX, 80; IV, V, 4.—*regna* tertia dura; III, V, 22.—*regnum* infernum Plutonis; IV, I, 67.—*regnum* tenet; II, III, 61, *de potente amatore*.

Relegat illa tibi ornandi causas; IV, VI, 5, *se propter te ornari dicit*.

Religatum magico nodo brachia; I, VIII, 5.

Relinque devotos lacus; II, III, 66.—*focos* infidos; IV, V, 12.—*relinquo* hic animum sensusque meos; IV, VIII, 7.—*reliqui* te solum hesternæ nocte; IV, XII, 5.—*relicta* arma ad ripas; II, V, 54.—*relicta* mari ignoto sola; III, VII, 8, *Ariadne*.—*relicta* ossa; I, V, 54.—*relicta* Venus iniusta lege; I, V, 58.—*relictis* spoliis; IV, I, 191.

Remeat (non) dies; I, IV, 28.

Remittit opus somno fessa; I, III, 88.—*se* humus vere; III, V, 4.—*vincla* nunquam Amor; II, IV, 4.

Remo pellere ratem; I, IV, 46.

Remorabitur (non) te Gallia; IV, I, 138.

Remove faces; II, IV, 6.

Remus; II, V, 24.

Renovarent jugera multa mei tauri; III, III, 5.—*renoventur* ne lactus dominæ; II, VI, 41.

Renuente Deo; I, V, 20.

Repente nunc mille viæ leti; I, III, 50.

Reperire verba aut justos pedes; II, V, 112.

Repetere suspiria; III, VII, 29.—*repetens* compendia ignotis terris; I, III, 39.

Reppulit Ciconum manus adversis armis; IV, I, 54.—*repulsa* æra; I, III, 24; I, VIII, 22.

Requiem affert Bacchus; I, VII, 41.—*requies* tu mihi curarum; IV, XIII, 11.

Requiescat arator luce sacra, *requiescat* humus; II, I, 5.—*requiescere* lecto; I, I, 43.—*requiescere* tecum longas noctes vellem; III, VII, 21.—*requiescit* amor infelix; I, II, 4.

Requiro (non) divitias patrum; I, I, 41.

Res; remque domumque; I, IX, 72.—*rebus* trepidis; II, III, 23.

Rescindere tenuem vestem e membris; I, x, 61.

Reserare clam fores; I, viii, 60.—fores fixo dente; I, ii, 18.—postes; I, ii, 33.

Respiceret ardentem deos; II, v, 22.—nostras vias; I, iii, 14.

Respueris ne munera parva; IV, i, 8.

Restituisse duos corpore in uno servato; IV, iv, 22.

Retia torta; IV, iii, 12.—*retia* ferre; I, iv, 50; IV, iii, 12.—*retia* tendere easta manu; IV, iii, 20.

Retinent me vinctum vincla puelles; I, i, 55.—*retinere* lacertis teneris te dum liceat; I, ii, 75.

Rettulit; vide *Refero*.

Revocare diem votis; I, viii, 78.—*revocatur* heu sero amor; I, viii, 41.

Rex Saturnus; II, v, 9.—*regis* Saturno; I, iii, 35.—*regum* opes; I, viii, 34.

Rhodanus coler; I, vii, 11.

Rideat te uxor assiduus dolis; I, ix, 54, *fallat*.—*ridebunt* vana magisteria mea; I, iv, 84.—*rides* qui lætus mala nostra; I, ii, 89.—*ridet* amantem perjuriam Juppiter; III, vii, 17.—*risisse* lacrymas dolentis; I, viii, 73.

Rigat; IV, i, 147.

Rigentes partes terræ; IV, i, 166, *gelu*.—*riget* unda durata in glaciem—que nivemque; IV, i, 157.

Rigidi campi; IV, i, 208.

Ripas (ad) relicta arma cupidi Dei; II, v, 54.

Risus non bene componitur mendaci ore; III, vii, 3.

Ritus ut a prisco traditus exstat avo; II, i, 2.

Rivi prætereuntis aquæ; I, i, 28.

Rixæ fletusque hinc sonant; II, iv, 37.—*rixæ* mala verba ministrat Amor; I, x, 57.—*rixas* inseruisse; I, i, 74.

Robora dum tellus; I, iv, 65, *Subintell. habebit*.

Rogabis (quodcumque) adnuat tibi; II, ii, 9.—*roganti* mox ipse offeret oscula; I, iv, 55.—*rogat* grata mente sis; I, ix, 84.—*roget* clamne palamne; IV, v, 20.—sibi illa aliud clam tacita mente; IV, vi, 16.—*rogo* per furta, oculos, Genium; IV, v, 8.

Rogus ardens; II, iv, 46.—*tepidus*; I, ii, 48.

Roma; II, v, 21; IV, ix, 2.

Romanus Mars; IV, i, 150.—*Romana* catena; IV, i, 118.—*pubes*; I, vii, 5.—*Romani*; II, v, 16.—*Romani* Martis festæ kalendæ; III, i, 1.

Romulus; II, v, 23.

Ros Syrias; III, iv, 28.

Rosæ odoratæ; I, iii, 62.

Rosei equi; I, iii, 94, *Auroræ*.

Rostra bellica dedit; II, iii, 42, *navium*.

Rota celeri versantur membra; I, iii, 74.—*rota* Cumana; II, iii, 50, *in re figlina*.—*rota* Luciferi; I, ix, 62.—*rotæ* orbe celeri; I, v, 70.—*rotam* supposuisse plastro; II, i, 42.—*rotas* laverat amne Nox; III, iv, 18.

Rubent mala; III, iv, 34.—*rubente* ore; III, iv, 32.—*rubenti* minio; II, i, 55.—*rubet* qua maris Eoi unda; II, ii, 16.

Ruber custos; I, i, 17, *Priapus minio pictus*.—*rubro* de litore; IV, ii, 19.—*e rubro* mari concha lucida; II, iv, 30.

Rubi hamati; IV, iii, 10.

Rubor non est madere; II, i, 30.

Rugas inducat dum tarda senectus; II, ii, 20.

Rugosa senecta; III, v, 25.

Rumor acerbus; IV, xiv, 1, 4.

Rumpere mugitu carmina ausæ boves; II, iii, 22.—*rupta* postula; II, iii, 10.

Rupis Ætnæ incolæ; IV, I, 56.
Rura cano *ruisque* deos; II, I, 37.—*rura* colam; I, V, 21.—*serunt* menses; II, I, 47.—*rura* villæque tenent puellam; II, III, I.—*rure* epis ingerit alveo flores; II, I, 49.—*rure* molesto; IV, VIII, I.—*nostro*; I, I, 15.—*rus* fecundum; II, V, 37.—*vernum*; II, I, 59.

SÆV

Sacer et felix annus eat omine hoc; II, V, 82.—*sacer* tatusque eat; I, II, 29.—*sacer* agnus; II, I, 15.—*vates*; II, V, 114.—*sacra* dies Saturni; I, III, 18.—*sacra* fana; II, IV, 23.—*fistula* silvestri deo; II, V, 30.—*templa*; III, IV, 77a.—*sacra* luce; II, I, 5.—*sacræ* chartæ; II, V, 17.—*flammæ*; II, V, 81, 90.—*fores*; I, III, 30.—*laurus*; II, V, 63.—*lymphæ*; III, V, 3.—*sortes*; I, III, 11; II, V, 69.—*sacri* capilli; II, III, 25, *Phæbi*.—*luci*; III, III, 15.

Sacerdos magna; I, VI, 43.—*sacerdos* novus; II, V, 1.—*sacerdos* placitura Marti Ilia; II, V, 51.

Sacrata limina; I, II, 86.

Sacrilegæ manus; II, IV, 26.—*sacrilegi* ignes; III, V, 11.

Sacrum solemne; IV, II, 23.—*sacra* Bonæ Dæ; I, VI, 22.—*laudandæ* Dæ; III, V, 8.—*Phæbi*; II, V, 6.—*sacra* pie colere; I, III, 25.—*occulta*; I, VII, 48.—*Troia*; II, V, 40.

Sacula hæc male nunc artes miseræ tractant; I, IV, 57.—*sacula* terna; IV, I, 51.—*Pylæ* famæ; IV, I, 112.—*ferrea*; II, III, 37.

Sape aliam tenui; I, V, 39.

Sava custodia; I, II, 5.—*falx*; I, I, 18.—*læna*; III, IV, 90.—*puella*; I, VIII, 62; II, IV, 6.—*somnia*; I, V, 13.—*verbera*; I, VI, 37; III, IV, 66 (v. l.).—*savæ* feræ; I, X, 6; IV, III,

Rusticus; I, I, 8.—*rusticus* fortis; II, II, 14.—*male* sobrius; I, X, 51.—*musto* oblitus; II, V, 85.—*nitidus*; II, I, 21.—*rustica* hostia; I, X, 26.—*proles* Bacchi; I, IV, 7.—*pubes*; I, I, 23.—*rustica* verba; II, I, 52; II, III, 4.

Rutalis castris lucent incendia; II, V, 47.

SANC

22.—*mensæ*; IV, I, 145.—*sævi* lupi; I, V, 54.—*sævum* os; IV, I, 71.—*sævus* manibus; I, X, 65.—*sævus* amor; III, IV, 65, 66.—*faber*; I, III, 48.—*metus*; I, VI, 75.—*puer*; I, VI, 3.

Sæviet deus; I, II, 90.—*sævit* relictæ Venus; I, V, 58.—*Tisiphone*; I, III, 70.

Saga rapax; I, V, 59.—*verax*; I, II, 44.

Sagitta celeris; IV, I, 89.—*sagitta* Dictynnæ; I, IV, 25.—*sagittæ* fractæ; II, VI, 15.—*sagittæ* pereant; II, V, 105.—*sagittas* pone; II, I, 81.

Sal saliens; III, IV, 10.

Salubres herbæ; II, III, 13.

Salute longa donate primam nympham; III, I, 21.

Salva puella tibi est; IV, IV, 16.—*salva* si fuisses; I, V, 19.

Salve, cura Deum; III, IV, 43.

Samia testæ; II, III, 49.

Sana nec velit fuisse; IV, VI, 18.

Sanare curas herbis; II, III, 13.

Sancta; IV, VI, 7, *Juno*.—*mibi* est illa; II, VI, 31.—*columba*; I, VII, 18.—*coma*; I, X, 22.—*mola*; I, V, 14.—*Venus*; IV, XIII, 23.—*sancta* numina Junonis; IV, XIII, 15.—*sanctæ* comæ; II, II, 6, *Geniæ*.—*sanctæ*; II, I, 81; IV, V, 12; IV, IV, 9.—*sancti* dii; I, III, 52.—*foci*; I, II, 84; I, VIII, 70; IV, IV, 24.—*honores* turis; IV, VI, 1.—*sanctus*

eris; II, v, 43. *divus*. — dies; IV, v, 1. — postis; I, II, 88. — *sancti* pudoris custos; I, III, 83.

Sanguinea dapes; I, v, 49.

Sanguinolenta; II, VI, 40.

Sanguis effusus; I, VI, 48. — *sanguis* est illa tuus; I, VI, 66. — *sanguis* vulnere nostro; I, VI, 54. — *sanguine* natam; I, II, 41. *Venerem*.

Santonicus Oceanus; I, VII, 10.

Sapis (si); IV, II, 2. — qui *sapit*; IV, XIII, 8.

Sapores jucundos; I, VII, 35. — *sapores* quicunque corpora fessa levant; IV, IV, 9.

Satiatus aratro assiduo agricola; II, I, 51.

Satis anxia vives; II, VI, 53. — *satis* est nobis voluisse; IV, I, 7. — *satis* est parva seges; I, I, 43. — *satis* non ego sum ad tantæ præconia laudis; IV, I, 178.

Satur agricola; II, I, 53. — *colonus*; II, I, 23. — *satur* libo *Genius*; II, II, 8.

Saturnia; III, III, 33.

Saturnus rex; I, III, 35; II, v, 9. — *Saturni* dies sacra; I, III, 18.

Saucia pectus stat; I, VI, 49. *sacerdos Bellonæ*. — *saucius* quum jaceo annum; II, v, 109.

Saxa peredit dies; I, IV, 18.

Scelerata sedes; I, III, 67.

Sciat egressum se prohibente deo; I, III, 22. — *sciet* illa deo agricolæ pro vitibus uvam ferre, etc.; I, v, 27. — *scire* nefanda mea narrat; I, v, 42. — *scit* bene augur, quid avis cantet; II, v, 12.

Scissi capilli; I, x, 53.

Scortum pressum quasillo; IV, x, 4.

Scriptus notis lapis stet super ossa; I, III, 54.

Scutumque sudemque is gerat; I, x, 65.

Scylla virgineam canibus succincta

figuram; III, IV, 89. — *Scylla* impetus sævo ore; etc.; IV, I, 71.

Scyphus faginus; I, x, 8.

Scythiæ tellus barbara; III, IV, 91.

Seca terga verberibus; I, IX, 22. — *seret* vilia membra; I, IV, 70.

Secretæ silvæ; IV, XIII, 9.

Sectari aratrum; II, III, 7. — *sectatur* oves, agnos; I, x, 41.

Secubuisse puro toro; I, III, 26.

Secundus amor; I, II, 77.

Secura mensa; III, VI, 31. — *securæ* levis sit terra; II, IV, 50. — *securis*; I, III, 46. — *securus* ire dies non sinit; III, IV, 54. — *securum* merum; II, I, 46. — *securum* somnos sequi juvat; I, I, 48. — *securum* tenebris me facit Venus; I, II, 26. — *securus* dux gregis; I, x, 10. — *securus* ne cadam; IV, x, 1. — *securus* acervo composito; I, I, 77.

Sedare (inconstantiam vulgi); IV, I, 46.

Sedere; *sedeat* ante fores sacras; I, III, 30. — *sedebo* supplex; II, VI, 33. — *sedeo* janitor ante fores; I, I, 56. — *sedet* frustra credula turba; IV, IV, 20. — *sedet* inter utrumque iratum lentus Amor; I, x, 58. — *sedens* moderatur habenis validis; IV, I, 116. — *sedet* libra prona plus hac parte; IV, I, 41. *inclinatur*.

Sedes avi veteris; I, x, 18. — *scelerata*; I, III, 67. — *sedes* avitæ; II, IV, 53. — *sedes* deorum; I, II, 83. — *sede* nostra; III, IV, 24.

Sedula curet; I, v, 33. — *anus*; I, III, 84. — *apis*; II, I, 50. — *turba*; I, IV, 80. (Horat. I, ep. VII, 8, *officiosa sedulitas*.) — *sedulus* addat flammæ aquam; II, IV, 42. — *perstat* in limine; I, v, 72.

Segetes annua tondetur maturos parvos; IV, I, 173. — non culta fert cæsiam; I, III, 61. — non infra est; I, x, 35. — *odorata*; IV, II, 18. — *parva*; I, I, 43. — non *segetes* eludat messem

fallacibus herbis; II, I, 19.—pro *segete* spicas ferre deo agricolæ; I, v, 28.—nec *segetes* præbent frugem; IV, I, 163.

Segnis inersque vocer; I, I, 58.—*segnis* non stat dies; I, IV, 28.

Sejunctim; IV, I, 104.

Selectæ arbores; I, v, 32.—*selecti* colores; II, III, 59.

Semelæ proles Bacchus, doctæque sorores; III, IV, 45.

Semina committere terræ; I, VII, 31.—persolvat terra nulla fide; II, III, 64.—sulcis credit aratis spes; II, VI, 22.

Senecta cana infecit caput; I, VIII, 42.—curva venit tardo pede; III, v, 16.—infirmæ; I, IV, 31.—nostra caderet in tuo sinu; III, III, 8.—pigra; I, x, 40.—*senecta* rugosa pallebunt mea ora; III, v, 25.—*senecta* victa; I, VI, 77, *femina*.

Senectus tarda; II, II, 19.

Senem colla subdere Veneris vinculis; I, II, 92.—facta prisci temporis referre liceat; I, x, 44.—*senem* hanc; I, VI, 82.—*senem* me deducat juvenum turba; I, IV, 86.—*senem* verba balba dicere cum puero; II, v, 94.—*senes* veteres; I, VIII, 50.—*senex* ille; IV, I, 50.—*senex* referam pueris tempora prisca; III, v, 26.—*senis* amplexus puella fugit; I, IX, 74.—circa *senem* stet veneranda proles; I, VII, 56.

Senior aliquis; II, IV, 47.

Senis pedibus; II, v, 16, *hexametris*.

Sensit clavum janua; II, IV, 31.—*sensiat*, quid valeat læsi ira dei; III, VI, 26.—*sensiet* ille de me uno nihil; I, II, 60.—Venerem et rabido mari esse; I, II, 42.—Venerem e sanguine natam; I, II, 41.—*sensire* tales dolores ne possim; II, IV, 7.—*sentis* deus omnia; IV, v, 13.—*sentis* nec tu, stultissime, quum, etc.; I, IX, 65.

Sensus meos relinquo hic; IV, VIII, 7.

Seposita vestis; II, v, 8.

Sepulcrum; ante *sepulcra* fleat; I, III, 8.—*sepulcris* elicit manes; I, II, 47.—*sepulcris* quærat herbas; I, v, 53.—*sepulcro* illius dona feram; II, VI, 31.

Sequar hanc pura cum veste; I, x, 27.—*sequar* illam unus ad aras; I, VI, 23.—*sequatur* currus Idææ Opis; I, IV, 68.—*sequitur* dum Messalam terra marique; I, III, 56.—*sequuntur* currum matris sidera; II, I, 87.—*sequens* hora; III, IV, 46.—*sequi* castra; II, VI, 1.—prædas et arma; I, II, 68.—somnos; I, I, 48.

Sera apposita; I, VIII, 76.—*sera* dura fulta janua; I, II, 6.

Serena dies; III, VI, 32.—nox; I, II, 63.

Seria verba; III, VII, 20.

Series juvenum; I, III, 63.

Serior; vide *Serus*.

Sermone multo celebrare juvenes; I, VI, 17.

Sero; II, III, 18, *lactis*.

Sero revocatur amor; I, VIII, 41.

Sero, is; *serenda* arva; II, III, 8.—*satos* sulcos; II, III, 72.—*seram* ipse vites; I, I, 7.

Serpens novus exiit annos; I, IV, 35.—*serpentum* ore stridet Cerberus; I, III, 71.

Serpis per vada; I, VII, 14, *de Cydno*.—*serperet* inter undas; IV, I, 72.

Serta annua; II, IV, 48.—flores; I, I, 12; I, II, 14.—madefacta meis lacrymis; II, VI, 32.—mollia; I, VII, 52; II, II, 6.—myrta; I, III, 66.—spicea; I, x, 22.—*serta* de focus deripere; I, II, 84.—*sertis* implicuisse comas; III, VII, 32.—*sertis* vincta umbracula; II, v, 97.

Serus venerit; I, VII, 62.—*seru* pœna venit; I, IX, 4.—quies; III, IV, 22.—*serior* ætas; I, IV, 33.

Servabit mihi uvas; I, v, 23. — *servandam* mihi credas; I, vi, 37. *servare* bona; I, vi, 34. — *servat* poetas tutela divum; II, v, 113. — *servate* Lares patrii; I, x, 15. — *servato* me quoque; I, vi, 16. — *servet* mihi incolumem hunc custos. Amor; IV, III, 4. — *tē* mihi mutus amor; I, vi, 76.

Servitium; II, iv, 1. — *dominæ*; IV, XIII, 22. — *novum*; IV, v, 4. — *triste*; II, iv, 3. — *servitium* docuisse tauros; II, i, 42.

Seu mea, *seu*. . .; III, i, 6.

Severi; III, vi, 21.

Si qua est, III, vi, 25.

Sibylla; II, v, 15.

Sic tibi contingant; I, iv, 1; cf. II, v, 63, 121; II, vi, 30; III, vi, 11. — *sic* ego; IV, XIII, 6.

Sicca lumina; I, i, 66. — *ossa*; III, ii, 22. — *pocula*; III, vi, 18. — *tempora* Canis; I, iv, 6. — *sicco* sinu; II, v, 70.

Sicut erit; III, i, 18.

Sidera certa ducunt; I, ix, 10. — *fulva* lascivo choro; II, i, 88. — *sidera* cælo lucere; I, ix, 35. — *de* cælo ducere; I, ii, 45. — *testantur* puro cælo, IV, i, 10.

Sidus calidum; II, i, 47.

Sidonius murex; III, iii, 18.

Signavit notis exta deus; II, v, 14. — *signata* loca; IV, i, 97. — *signata* tabellæ; IV, vii, 7.

Significat fibra placidos deos; II, i, 26.

Signum gemmasque ejus probarem; I, vi, 25. — *signa* bona; II, i, 23; II, v, 83. — *lucida*; I, iv, 20. — *sidera*. — *mala* belli; II, v, 71. — *tristia*; I, iii, 20. — *signa* ite procul; I, i, 75. — *sub* tua voca erronem; II, vi, 6. — *signis* adversis concurrere; IV, i, 99. — *veracibus* compertum mihi est; IV, i, 120.

Silente nocte; I, v, 16. — *non si-*

leantur violata pascua Solis; IV, i, 76

Silentia muta; IV, i, 130.

Silex jungitur hic; I, vii, 60. — *silex* nec stat tibi in corde; I, i, 64.

Silvæ densæ; IV, i, 129. — *secretæ*; IV, XIII, 9. — *silvæ* pereant; IV, iii, 6. — *tunc* placeant mihi; IV, iii, 15.

Silvestri deo; II, v, 30.

Similes chordis sonos reddere voce; III, iv, 70. — *quas similes* utrinque; IV, i, 168.

Simul; IV, i, 98, *simul ac*.

Simulacra deum lacrymas fudisse; II, v, 77.

Simulat condoluisse caput; I, vi, 36. — *simulat* transire domum; I, v, 73.

Sinet per suas sagittas Dictynna affirmes impune; I, iv, 25. — *sinit* occurrat quisquam qui corpora vulneret; I, ii, 27. — *sinunt* dum fata; I, i, 69. — *sinit* ire dies; III, iv, 54.

Singula verba sonent nomen absentis; II, i, 32.

Sinister miles teneat dextrum; IV, i, 105.

Sinus candidus; I, x, 68. — *effusus*; I, iii, 38, *velorum*; I, vi, 40, *togæ*. — *laxus*; I, vi, 18. — *mollis*; I, viii, 30. — *sinus* mæsti; I, iii, 6. — *molles*; I, ii, 98. — *teneri*; I, viii, 36. — *sinus* in nostros celer ipse recurre; IV, iii, 24. — *in sinu* dominæ ludere; I, v, 26. — *occulto*; II, vi, 46. — *sinu* referre domum agnam; I, i, 31. — *sicco*; II, v, 70. — *in tacito* gaudeat; IV, XIII, 8. — *tenero* detinuisse dominam; I, i, 46. — *tuo* caderet nostra senectus; III, iii, 8. — *Tyrio* prodeat apta; I, ix, 70. — *in sinum* nostrum deposuit Cytherea *Amorem*; IV, vii, 4.

Sirenium litora; IV, i, 69.

Sirius quum findit agros arentes; I, vii, 21.

Sistit iter fluminis; I, ii, 46.

Sitis acris; I, III, 78.—*arens*; I, IV, 42.

Situs est hic Lygdamus; III, II, 29.

Situs occupat arma; I, x, 50.

Smaragdi quantum est; I, I, 51.—*smaragdos* virides; II, IV, 27.

Sobria lymphæ; II, I, 46.—*sobria* pocula supposita aqua; I, VI, 28.—*sobrius*; II, v, 103.—male *sobrius* rusticus; I, x, 51.

Sociarem ut tecum longæ gaudia vitæ; III, III, 7.

Sol splendidior caput extulit undis; IV, I, 124.—*sol* exureret graciles artus; II, III, 9.—*sol* vagus; IV, I, 76.—*sole* calente; I, v, 22.—interjecto; IV, I, 151.—urentur capilli; I, IX, 15.—*solem* defectum lumine, etc.; II, v, 75.—*soles*; I, IV, 2, *radii solis*.—*Solis* anhelantes equi; II, v, 60.—*Solis* genus; IV, I, 62, *Circe*.—*solis* ignis; II, III, 58.—*viæ*; II, IV, 17.

Solator; I, III, 15.

Solatur spes compede vinctum; II, VI, 25.

Solemne sacrum; IV, II, 23.—*solemnes* acervi stipulæ; II, v, 89.

Solita ab arte; I, IX, 66.—*solito* toro; I, I, 44.

Sollers manus; I, VII, 29.

Sollertia quæ tua formosos cepit; I, IV, 3.

Sollicitæ domus; III, IV, 20.

Sollicitant (nec) facta nefanda cor meum; III, v, 12, *sollicitum reddunt*.—*sollicitas* pro qua votis numina; III, IV, 53.—*sollicitavit* ferro humum; I, VII, 30.

Solliciti sunt pro nobis; IV, x, 5, vide *Not.*—*sollicitis* nec bene verba sonant; III, VI, 36.—*sollicitus* repetam suspiria; III, VI, 61.

Solum captum; I, II, 70.—cultum; I, I, 2.—exiguum; I, I, 22.—marmoreum; III, III, 16.—pingue; II, III, 6.—*solum* cantu findit saga;

I, II, 47.—*solo* nostro pars altera huic adversa; IV, I, 167.

Solus; in *solo* monte; I, II, 74.

Solvere amores cantibus aut herbis; I, II, 62.—crines; IV, II, 9.—ora; III, v, 14.—*solvissse* catenam queat nullus dies; IV, v, 16.—*solvite* vincla cado Chio; II, I, 28.—vincla jugis; II, I, 7.—*soluti* crines; I, I, 67; II, III, 25.—*solutis* tunicis; I, v, 15.—quique *soluti*, quique canent vincto pede; IV, I, 36.

Somnia crudelia; III, IV, 95.—mala; II, VI, 37.—*sæva*; I, v, 14.—temeraria ludunt; III, IV, 7.—vana; II, I, 90.

Somnus amictu fusco velavit te; III, IV, 55.—fuscis circumdatus alis; II, I, 89.—ignavus defluxit corpore; III, IV, 81.—mendax; III, IV, 12.—mollis; I, II, 76.—utilis menti ægræ deus; III, IV, 19.—*sonno* dormitos; I, IX, 27.—*sonno* fessa; I, III, 88.—*sonnos* sequi; I, I, 48.—*sonnum* mero peperit; I, VI, 27.—*sonnum* petebat dux gregis; I, x, 9.—in *sonnis*; III, IV, 4.

Sonitus placidæ aquæ; I, II, 80.

Sono; *sonat* tela; II, I, 66.—*neusones* janua; I, II, 10.—*sonant* aves carmen dulce tenui guttore; I, III, 60.—crura ferro; II, VI, 26.—crura pulsa dura compede; I, VII, 42.—fletus rixæque; II, IV, 37.—flumina nigra circum; I, III, 68.—verba ebria non bene sollicitis; III, VI, 36.—*sonante* ore III, IV, 40.—*sonent* nomen absentis singula verba; II, I, 32.—*sonent* si non æra repulsa; I, VIII, 22.—*sonuisse* pedem illius; I, VIII, 66.

Sonora cithara; III, IV, 69.

Sontica causa; I, VIII, 51, *gravior morbus*.

Sonus dulcis; III, IV, 42 (v. l.)—mitis; I, VIII, 2.—*sonum* dare; I, VIII, 58.—ad *sonum* digiti me vocet;

I, II, 34.—*sono* divino; I, VI, 44.—*nullo* pedem ponere; I, II, 20.—*Phrygio* tibia; II, I, 86.—*submisso*; III, I, 22.—*sonos* similes chordis reddere; III, IV, 70.

Sopierat nec me Deus; III, IV, 19.—*sopitæ*; II, VI, 38.

Sopor occupat lumina victa fessi; I, II, 2.—*soporem* ducere; I, II, 79.—*sopores*; IV, IV, 9 (var. lect.)

Sordida lingua; III, VII, 14.

Soror Tibulli; I, III, 7.—*soror* sive conjux; III, I, 26.—*casta*; II, V, 122.—*lasciva*; I, IX, 59.—*mœsta*; II, VI, 38.—*sorores* doctæ; III, IV, 45, *Musæ*.—*tristes*; III, III, 35, *Parcæ*.

Sors ventura; III, IV, 5.—*sortes*; I, VIII, 3; II, V, 13; II, V, 19, *oracula*.—*sortes* sacræ; II, V, 69.—*sortes* sacras pueri sustulit; I, III, 11.

Sortiti tertia regna dei; III, V, 22, *Pluto et Proserpina*.

Spargant ossa collecta Lyæo; III, II, 19.—*spargere* lacte Palem; I, I, 36.—*spargit* inulta sanguine deam; I, VI, 48.

Spectat ex alto Olympo Venus; I, VI, 84.—*spectatum* e cælo ipse veni; IV, II, 2.—*spectem* te; I, I, 59.—*spectent* juvenes læti incendia tua; II, IV, 41.

Spernentur qui amantes; I, IV, 77.—*spernere* dona e fictilibus puris; I, I, 38.—*miserum* amantem; I, VIII, 61.

Spes credula vitam fovet; II, VI, 20.—*quod spes* abnuvit ultro; IV, I, 25.—*spes* celandi nec tibi sit; I, IX, 23.—*nec spes* destituat; I, I, 9.

Spicam teneto, Pax; I, X, 67.—*spicas* pro segete ferre deo; I, V, 28.—*spicis* distendet horrea Ceres; II, V, 84.—*spicis* tempora cinge, Ceres; II, I, 4.

Spicea corona; I, I, 16.—*spicea* sarta; I, X, 22.

Spiritus lenis agatur; I, VIII, 58.

Splendente fuco; I, VIII, 11.

Splendidior sol caput extulit undis; IV, I, 124.

Spondet mihi spes Nemesin; II, VI, 27.

Stagna circum; I, III, 77.

Stamina fatalia; I, VII, 2.—*longa* deducat plena colo; I, III, 86.—*torta*; I, VI, 78.—*ducunt*; III, III, 36.

Stat (non) dies; I, IV, 28.—*stat* latus præfixa veru; I, VI, 49.—*stat* pudor illi ante genas; I, IV, 14.—*stat* silex tibi in corde; I, I, 64.—*stabant* humiles in Jovis arce casæ; II, V, 26.—*stabat* in exigua ligneus æde Deus; I, X, 20.—*stabit* et ante coronatus calix; II, V, 98.—*stemus* exemplum amoris; I, VI, 86.—*stet* circa senem proles; I, VII, 56.—*stet* lapis super ossa; I, III, 54.—*stet* procul quisquis occurreret, etc.; I, VI, 42.—*stet* soror ante torum; II, VI, 38.—*stare* debent ad præsepia coronato boves capite; II, I, 8.—*stare* malleum cautes obnoxia ventis; II, IV, 9.—*staret* ut ante tuos conspicienda focos; IV, VI, 4.

Statuent finem fata nulla te canendi; IV, I, 204.

Stellas dum cælum vehet, dum amnis aquas; I, IV, 66.

Stemma; sub *stemmate* facta tua non titulus capiet; IV, I, 33.

Steriles boves; II, III, 8.

Sternat adversos duces; I, X, 30.—*sternitur* hic glarea dura; I, VII, 59.

Stillabat Syrio rore coma; III, IV, 28.—*stillat* Hippomanes ab inguine equæ; II, IV, 58.—*stillent* unguenta; I, VII, 51.

Stimulante fame; I, V, 53.

Stimulo increpuisse boves; I, I, 30.

Stipes desertus in agris; I, I, 11.—*priscus*; I, X, 17.

Stipula levis acervi; II, V, 89.

Stirps; a *stirpe* tollere capillos I, VIII, 45.

Stola longa impediatur pedes; I, vi, 68.

Stragula picta; I, ii, 79.

Streptus nullo clam reserare fores; I, viii, 60. — *streptus* pedum; I, ii, 37; I, vi, 62.

Stridet Cerberus serpentum ore; I, iii, 72.

Stridor magicus; I, ii, 49, *murmur aniculae evocantis manes certa formula*.

Strix violenta e tectis canat; I, v, 52.

Structi cervi; IV, i, 135. — *structis* maris; IV, i, 175.

Studiosa mater; IV, vi, 15. — *studiose* nimium mei Messalla; IV, viii, 5.

Studium formae; I, viii, 43. — *venandi*; IV, iii, 23.

Stulti dies; I, iv, 34. — *stultus* maluerat praedas et arma sequi; I, ii, 68.

Stygia aquae navita turpis; I, x, 36.

Sub alta valle; II, iii, 21, *in*.

Subdere colla Veneris vinclis senem; I, ii, 92. — *subdita* inferno Plutonis regno proles; IV, i, 67.

Subducat nobis nulla femina lectum tuum; IV, xiii, 1.

Suberat Pan ilicis umbræ; II, v, 27. — *subesse* solent auro multa mala; I, ix, 18.

Subigu; *subigunt* boves arva secunda; II, xii, 8.

Subiit juga taurus; I, xii, 41. — *subiisse* labores; I, iv, 47.

Subjicio; *subjecit* colla libera Romanæ catenæ; IV, i, 118. — *subjecta* calori Phœbi pars media; IV, i, 159. — *subjiciet* manus; I, v, 64.

Sublatum iter ex animo puellæ; IV, ix, 1.

Sublimis; I, vi, 83. — *sublimis* si consurgeret flactur imo; IV, i, 74; *Charybdis*.

Submittere colla jugo; IV, i, 171. — *submisso* sono; III, i, 22.

Subrepet amoris meo furtim; IV, iii, 21. — *iners* ætas; I, i, 71.

Subsecuisse ungues artificis docta manu; I, viii, 12.

Subsequitur decor; IV, ii, 8.

Subsistere densis turmis; IV, i, 196. — *ut valeant vires*; IV, i, 2.

Subtemine Tyrio fulgens vestis; IV, i, 122.

Subtexam carmina inceptis chartis; IV, i, 212.

Subtusa genas; I, x, 55.

Succensa flammis laurea; II, v, 81.

Suoci cari; IV, ii, 16, *maricis*. — *mortiferi*; III, v, 9. — *sucros* dare; I, vi, 13. — *succos* uvæ condere; I, x, 47.

Succincta canibus virginem figuram Scylla; III, iv, 89.

Succrescat proles; I, vii, 55.

Succubuisse sibi quos videt invitos; I, viii, 8. — *succumbere* puero furtim; I, viii, 35.

Succurre dea nunc mihi; I, iii, 27.

Sudem is gerat; I, x, 65. — *sudem* tardam; IV, i, 89.

Suffusus minio agricola; II, i, 55.

Sulcabitur agros; II, iii, 81.

Sulci arati; II, vi, 21. — *flavi*, *distantes* ordine horrea; IV, i, 185. — *sati*; II, iii, 72.

Sulfur purum; I, v, 11.

Sulpicio; IV, ii, 1; IV, x, 4.

Sum; *est* ubi Delos; II, xii, 29. — *fuit* causa perire; III, ix, 30. — *terus* I, x, 2; I, ii, 67. — *sive erimus*; III, v, 32; *vivemus*. — *sim* sic ago; I, x, 43. — *sit* cupienda nulli viro; I, viii, 40. — *fortis* in armis; I, x, 29. — *labor illius*; IV, i, 81. — *modo* fas; I, vi, 64. — *procul* a Venere; I, x, 66. — *sit*, *precor*, *illa* levis; I, vi, 56; I, ix, 40. — *sit* satis; I, x, 61, 62, 63. — *tibi* corona; I, i, 15. — *levis* terra. II, iv, 50. — *perpetua* casta soror; II,

v, 122.—*vitis mystica*; III, VI, 1.—*nec sit tibi acuisse*; IV, III, 3, *ne acuas*.—*nec sit tibi spes colandi*; I, IX, 23.—*non sit timuisse*; I, VI, 24, *non timeam*.—*foret tunc mihi vita*; I, X, 11, (*profuisset*).—*nisi fores et ipse in amore puellæ*; I, IX, 39.—*esse locum vult blanditiis Venus*; I, IV, 71.—*esse occultos dolos deus vetat*; I, IX, 24.—*esse e mari rabido*; I, II, 42.—*esse in parva casa*; II, III, 30.—*in toga laxa*; II, III, 78.—*fuisse nos fata volent*; III, V, 32, *vixisse*.—*fuisse digna cum digno ferar*; IV, VII, 10, *concubuisse*.—*nec fore credebatur Romam*; II, V, 80.—*futura quæque canunt*; III, III, 36, *Parcæ*.—*futura soror*; III, I, 26.—*futuri ævi eventura*; III, IV, 47.—*futuri*; IV, I, 32 (et sæpe alias passim.)

Sumite manibus parvis fontis aquam; II, I, 14.

Summa fastigia chartæ; III, I, 11.—*summa freta*; I, IV, 22.—*summo ab ortu*; III, IV, 21.—*summo in ore*; IV, I, 203.

Super ingerit nunquam Titan ortus; IV, I, 158.—*teget ossa favilla*; III, II, 10.

Superabit quæ sola pars corporis mei, ossa; III, II, 17.—*superant tibi laudes gentis*; IV, I, 28.—*superent nec aurea munera Pieridas*; I, IV, 62.

Superba diva; II, V, 46, *Victoria*.—*superbe Phæbe intonsa coma*; IV, IV, 2.—*testudinea lyra*; IV, II, 22.—

superba regna; I, IX, 80; IV, V, 4.

Supersum; *superest* nulla tibi cura; III, VI, 29.—*superest nunc desiderium*; IV, I, 189.—*supersint ut non majora dictis*; IV, I, 6.

Supplex genibus perrepere tellurem; I, II, 87.—*supplex sedebo*; II, VI, 33.—*supplice voce*; I, II, 14.—*supplicibus querelis*; I, IV, 72.—*supplicibus favet Venus*; IV, XIII, 24.

Supplicat arida herba Jovi Pluvio; I, VII, 26.

Supponere lacertos humero; I, VIII, 33.—*supposuisse rotam plauetro*; II, I, 42.—*supposita aqua*; I, VI, 28.

Suprema hora; I, I, 59.

Surdus auribus me esse velim; IV, XIV, 2.

Surgere nocte obscura; I, II, 24.—*qua nititur aer ex terris*; IV, I, 21.—*surgit libra plus parte ab illa*; IV, I, 41.

Suspensa insignia; II, IV, 23.—*suspensa timore*; II, I, 77.—*suspensio vomere*; II, I, 6.

Suspirare amores; I, VI, 35; IV, V, 11.

Suspiria repetam sollicitus tota nocte; III, VII, 29.

Sustinet quas terrarum orbis opes; III, III, 30.—*sustinuisse parentem et Lares*; II, V, 20.

Syrium nardum; III, VII, 31.—*Syrio rore*, III, IV, 28.

Syrtis horrenda; III, IV, 91.

Syrus Palæstinus; I, VII, 18.

TAC

Tabella picta multa in templis Isidis; I, III, 28.—*tabellas* portans occulto sinu; II, VI, 45.—*tabellis* signatis; IV, VII, 7.

Taceo; *tacet* et ipse canis; II, IV, 34.—*nec taceat monumenta viæ*; I, VII, 57.

TAC

Taciturna conjungit nostras clam manus; I, VI, 60.—*taciturna* vocet me ad digiti sonum; I, II, 34.

Tacitus cardo; I, VI, 12.—*minister*; I, IX, 25.—*pes*; I, X, 34.—*somnus*; II, I, 89.—*tacita* mente clam sibi rogat; IV, VI, 16.—*nocte*;

I, vi, 6. — *tacitis* pedibus; I, ix, 4. — *tacitis* undis; I, vii, 13. — in *tacito* sinu gaudeat; IV, xiii, 8. — *tacitum* tempus noctis; I, viii, 18.

Tardia ne te capiant; I, iv, 15. — nata vitæ meæ; III, ii, 8.

Tædis me lustravit; I, ii, 63.

Tanarus; III, iii, 14.

Talis illudere palla videbatur ima; III, iv, 35.

Tam multa; I, vi, 7. — *tam* valuisse manus; I, x, 56.

Tanais; IV, i, 147.

Tangere chartas sacras; II, v, 17. — loca signata funda; IV, i, 97. — *tetigisse* corpus nocet; I, viii, 25. — manum per causam; I, vi, 26.

Tantalus; I, iii, 77.

Tanti non ego sum, ploret ut illa semel; II, vi, 42. — non sunt tua musta; II, iii, 68.

Tarbella Pyrene; I, vii, 9.

Tarda ars; I, viii, 16. — *senectus*; II, ii, 19. — *sudes*; IV, i, 89. — *tardæ* moræ; I, iii, 16. — *tardi* boves; I, i, 30. — *tardior* agna; II, i, 20. — *tardum* pecus; IV, i, 209. — si *tardus* eris; I, iv, 27. — *tardus* equus; IV, i, 92. — *pes*; I, viii, 48; III, v, 16.

Tardat quos nec inertia; I, ii, 23.

Taurus frigidus alat Cilicas; I, vii, 16.

Taurus colla submittere iugo didicit; IV, i, 171. — *taurus* cornu inaurato cadit hostia; IV, i, 15. — validus subiit iuga; I, iii, 41. — *tardi* pecoris gloria; IV, i, 209. — *tauri*, carpite herbas de montibus; II, v, 55. — mei multa renovarent iugera; III, iii, 5. — *tauros* Admeti pavit Apollo; II, iii, 11. — *tauros* adungere aratro; I, ix, 7. — servitium docuisse; II, i, 41.

Tectius (adv.) optat; IV, v, 17.

Tectum marmoreum; III, iii, 3. — *tecta* Molorchæ; IV, i, 13. — um-

brosa; I, iv, 1. — e *tectis* strix canat; I, v, 52.

Tego; *tegant* villosa veste corpora; II, iii, 78. — *tegenda* facta loqui; I, ix, 28. — *teget* candida ossa super nigra favilla; III, ii, 10. — *tectus* dolus; III, vi, 12. — *tecta* limo; I, iii, 30. — *texisse* pudore amorem; IV, vii, 1.

Tela, æ; *tela* sonat; II, i, 66. — *tela* conductæ; I, vi, 79.

Tela, *telorum*; *tela* ærata; I, x, 25. — hæsuræ in latere nostro; I, x, 14. — sumpsit sibi Cupido; II, v, 107. — cum *telis* ire; II, vi, 4.

Tellus barbara Scythiæ; III, iv, 91. — confinditur ferro; IV, i, 174. — considit circumfuso in aere; IV, i, 152. — consurgit presso aratro; IV, i, 162. — desederit in aere immenso; IV, i, 19. — dum vehet robora; I, iv, 65. — fera, obsessa Thæræ colono; IV, i, 140. — illic absconditur umbra; IV, i, 155. — patefacta est in longas vias; I, iii, 36. — Phæacia; IV, i, 78. — qua maris extremis excluditur undis; IV, i, 53. — tua nullos postulat imbres; I, vii, 25. — Tuscula; I, vii, 57. — *tellurem* perrepere genibus; I, ii, 87.

Temeranda sacra nulli virorum; III, v, 7.

Temeraria ludunt somnia; III, iv, 7. — *temeraria* vota venti et nubes ferant; III, vi, 27.

Temperat quas utrinque tenens similes vicinia cæli; IV, i, 168. — *temperet* annosum Marcia lymphæ merum; III, vii, 26.

Tempestivæ (non) viæ; IV, viii, 6.

Templi fores; I, i, 16. — *templis* procumbere; I, ii, 85. — sacris; III, iv, 77.

Tempus (χρόνος); I, iv, 79. — *tempus* priscum; I, x, 44; III, v, 26. — *tacitum* noctis; I, viii, 18. — *temporis* primi ætas floret tibi; I,

VIII, 47. — *tempore* defunctus lucis; III, III, 9. — *maturo*; I, I, 7. — *tempore* illo; I, III, 41. — *tempora* lege sua Fortuna regit; III, III, 22. — *reddamus securæ mensæ*; III, VI, 31. — *sicca Canis*; I, IV, 6. — *per tempora* vertitur annus; IV, I, 170.

Tempus, tempora (frontis): *tempora* destillant nardo; II, II, 7. — *felle madent*; II, IV, 12. — *vincta hedera*; III, VI, 2. — *tempora* cinge spicis, Ceres; II, I, 4. — *devinctus lauro triumphali*; II, V, 5. — *funde mero*; I, VII, 50. — *madefactus Syrio nardo*; III, VII, 31. — *perfusum Bacco*; I, II, 3. — *redimitus lauro*; III, IV, 23.

Tende brachia cum multa prece; III, IV, 64. — *retia casta manu*; IV, III, 20. — *tendent* e veste sua umbracula sertis vincta; II, V, 97. — *tenduntur* mihi casses; I, VI, 5.

Tenebris; I, VI, 59; II, I, 76. — *tenebris* adoperta caput Mors; I, I, 70. — *in tenebris* occupat arma situs; I, X, 50.

Teneo; tenet infernas cavernas; I, II, 48 (var. lect. quam rejicimus. Ed.) — *ipse regnum*; II, III, 61. — *me ægrum Phæacia*; I, III, 3. — *non alius aptius te artes belli*; IV, I, 82. — *ultima arva Padæus*; IV, I, 146. — *teneto* spicam, Pax; I, X, 67. — *tenuerunt fidem melius dii*; I, X, 19. — *venti flamina*; IV, I, 125; *cohibuerunt*. — *teneam* te moriens deficiente manu; I, I, 60. — *teneat* uti dexter lævum, dextrumque sinister miles; IV, I, 104. — *jugera multa soli culti*; I, I, 2. — *tenent* rura villæque puellam meam; II, III, 1. — *tenere* malas herbas; I, II, 53. — *puellam*; I, V, 39; I, VI, 35; II, VI, 52. — *tenuisse* bidentem; I, I, 29. — *me*; I, III, 18. — *retinuisse*. — *tenens* utrinque similes vicinia cæli; IV, I, 168. — *teneor* catenis; II, IV, 3. —

teneamur uterque valida catena; IV, V, 15.

Tener; I, X, 16. — *tener* amor; I, III, 57; II, VI, 1. — *Arabs*; II, II, 4. — *Bacchus*; II, III, 65. — *puer*; I, IV, 58. — *sinus*; I, I, 46. — *tenera* conjux; I, VI, 33. — *humus*; I, VII, 30; II, VI, 30. — *manus*; IV, III, 8. — *turba puerorum*; I, IV, 9. — *vitis*; I, VII, 33. — *tenerum* cor; I, I, 64. — *latus*; I, V, 62. — *tenero*; I, VIII, 51. — *simpliciter*. — *teneri* lacerti; I, II, 75; I, V, 43. — *pedes*; I, VII, 46; I, IX, 30. — *sinus*; I, VIII, 36. — *teneræ* genæ; I, I, 68; I, IV, 14; I, X, 55; III, IV, 32. — *manus*; II, III, 10. — *puellæ*; I, III, 63; II, I, 61; IV, IV, 1. — *vites*; I, I, 7.

Tentabis ludere dextra levi; I, IV, 51. — *tentare* Junonem Ixionis ausi; I, III, 73. — *labores validos*; III, IV, 65. — *quodcumque licebit*; I, IV, 39. — *tentat* cantus e curru lunam deducere; I, VIII, 21. — *juvenis nova limina*; I, II, 17. — *tentavi* curas depellere vino; I, V, 37. — *non ego tentavi* audax laudandæ sacra docere Deæ; III, V, 7.

Tenue guttur; I, III, 60. — *tenues* comæ; I, IX, 68. — *hami*; II, VI, 24. — *vestes*; II, III, 55. — *tenuis* charta; III, I, 11. — *vestis*; I, X, 61. — *umbra*; III, II, 9.

Tepentes lacrymæ; II, V, 77.

Tepidus rogos; I, II, 48. — *tepidi* Not; III, IV, 96.

Ter cane, *ter*, etc. I, II, 56. — *terque* quaterque felicem mihi diem; III, III, 26; cf. I, III, 11; I, V, 11; I, V, 14; IV, VI, 14.

Tercentenas urbes erroribus explere; I, IV, 69.

Terga non alias conversus domator; IV, I, 117. — *terga* redimitus anguinea caterva; III, IV, 87. — *Cerberus*. — *verbere* secare; I, IX, 22. — *tergo* gerit vellus ovis; II, I, 62.

Tergebam humentes credulus usque genas; I, ix, 38.

Tergeminum caput; III, iv, 88, *Cerberi*.

Terit area messes; I, v, 22.—*terit* aspera barba amplexus; I, viii, 32.—*trita* via nulla sit humano pede, IV, xiii, 10.

Terna sæcula; IV, i, 50.—*Pylæ* famæ; IV, i, 112, *Nestoris*.

Terra annua, II, i, 48.—*benigna*; I, iii, 62; III, iii, 6.—*Campania*; I, ix, 33.—*deperdit* purpureos colores; I, iv, 29.—*dives*; II, ii, 4.—*erumpat* fontibus dulces liquores; IV, i, 86.—*hospita*; II, v, 42.—*inexperta*; I, vii, 31.—*levis* sit super ossa securæ; II, iv, 50.—*lubrica* ficta rota Cumana; II, iii, 50.—*terra* marique bellare; I, i, 53.—*sequi*; I, iii, 56.—*terra* persolvat nulla semina fide; II, iii, 64.—*Thessala*; II, iv, 56.—*terræ* durum opus; I, ix, 8.—*jugera*; I, iii, 75.—*terræ* præbent pabula; IV, i, 163.—*ignotæ*; I, iii, 3; I, iii, 39.—*latæ*; IV, i, 139.—*terrarum* orbis; III, iii, 30.—*per terras* venti perjuria Veneris ferunt; I, iv, 22.—*terris* propior Phœbus; IV, i, 160.—*regendis* fatale nomen, Roma; II, v, 57.—*e terris* qua surgere nititur aer; IV, i, 21.

Terrear nequidquam æstu vano; III, v, 27.—*terreat* aves Priapus; I, i, 18.—*labor* assiduus vicino hoste; I, i, 3.—*non terrent* timidum me perjuria; I, iii, 51.—*terret* ut valeant, etc. IV, i, 2.—*terrete* neu strepitu pedum; I, ii, 37.

Testa paterna; I, x, 48.—*testæ* Samiæ; II, iii, 49.

Testantur ut puro sidera cælo; IV, i, 10.

Testis; I, vii, 10, 11.—*mibi* est; IV, i, 107, 108, 110.

Testudine et auro fulgens lyra; III, iv, 37.

Testudinea lyra; IV, ii, 22.

Tetra vepena; III, v, 10.

Texere; *texuit* quas vestes femina Coa; II, iii, 56.

Textis operata Minervæ; II, i, 65.

Theræus colonus; IV, i, 140.

Thesete linguæ perjuria quondam flevisi; III, vii, 7.

Thessala terra; II, iv, 56.

Thetis Nereis cæcula; I, v, 46.

Tibia curva Phrygio sono; II, i, 86.—*dulcis cantu*; I, vii, 47.

Tibullus; I, iii, 55; I, ix, 83; IV, xiii, 13; IV, xv, 1.

Tigillis compositis; II, i, 39.

Tigres Armenias; III, vi, 15.

Timeo; *timet* qui numina irati Bacchi, bibat; III, vi, 22.—*non timet* verbera torta amens; I, vi, 46.—*timeto* mea fata; I, v, 69.—*ne time* jurare; I, iv, 21.—*time*, exhibit quam sæpe; I, vi, 21.—*neu timeat* celeres tardior agna lupos; II, i, 20.—*timere* jubent falsa mentes; III, iv, 8.—*timuisse* insidias; I, ii, 30.—*timuisse* non sit; I, vi, 24.

Timida vota; III, iii, 33.—*timidum* me non terrent; I, iii, 51.

Timor nec vetat obscura surgere nocte; I, ii, 24.—*iste* proderat; IV, xiii, 18.—*procul* sit a nobis; III, vi, 25.—*timore* multo conjungere manus; I, vi, 59.—*timore* suspensa; II, i, 77.—*timores* noctis; III, iv, 13.

Tingit amor nimius luto corpora; I, viii, 52.—*ovem* Tyrio murice; II, iv, 28.—*tincta* Sidonio murice lana; III, iii, 18.—*viridi* cortice nucis coma; I, viii, 44.

Tisiphone; I, iii, 69.

Titan; IV, i, 51, 114, 158, *Sol*.

Titius; I, iv, 73, 74.

Titulus sub stemmate; IV, i, 33.—*sub titulum* ite, Lares; II, iv, 54.

Tityos; I, iii, 75.

Toga; IV, x, 3, *pro scorto* togato.—*laxa*; I, vi, 40; II, iii, 80.

Tollere albos capillos a stirpe; I, VIII, 45. — humorem velis; III, II, 24, *siccare*. — *sublatum* iter ex animo puellæ; IV, IX, 1.

Tomyris; IV, I, 144.

Tondeat pumex comas chartæ; III, I, 10. — *tondetur* seges annua maturos partus; IV, I, 173.

Torques miserum; II, VI, 17; IV, XIV, 4. — *torquet* me lento amore Marathus; I, IV, 81. — *torque* ferum et ure; I, V, 5. — neu *torque* juvenem; IV, IV, 11. — *torta* retia; IV, III, 12. — *stamina*; I, VI, 78 — *verbera*; I, VI, 46.

Torret quos India; II, III, 57. — *torreat* arva canis; I, IV, 42. — *Vulcanus* ista carmina; I, IX, 50.

Torus ignotus; III, VII, 28; IV, X, 6. — *mollis*; I, II, 58. — *Tyrius*; I, II, 77. — *torum* extruet sibi cespitiibus; II, V, 100. — ante *torum* sopitæ stet soror; II, VI, 38. — *toro* puro; I, III, 26. — *solito*; I, I, 44. — ex ipso *toro* fugit puella; I, VIII, 62.

Toreus Liber; III, VI, 19.

Trabes suratæ; III, III, 16.

Tractanda nunc est Venus; I, I, 73. — *tractant* male artes hæc sæcula; I, IV, 57.

Traditus ab avo ritus; II, I, 2.

Traducat me vitæ inertis paupertas mea; I, I, 5. — *traducit*; I, VIII, 19.

Trahant testæ Samiæ tibi læta convivia; II, III, 49. — ne *trahat* digito liquorem; I, VI, 20. — *trahor* nunc ad bella; I, X, 13. — *tracta*; I, VI, 80.

Transgressa custodes jacentes; II, I, 75.

Transiliet flammæ sacras pastor; II, V, 90.

Transire domum simulat; I, V, 73. — *transiit* ætas; I, IV, 27.

Tremeret quem Atax (*alii* Atur); I, VII, 4.

Tremula manus; I, VI, 78. — *vox*; I, II, 93.

Trepidantibus alis advolet; II, II, 17.

Trepididis rebus; II, III, 23.

Tribuentur tibi honores Pierii; IV, I, 193. — *tribuetur* tibi laus magna; IV, IV, 21.

Triste quiddid timemus; IV, IV, 7. — *triste* cælum; I, II, 51. — *fel*; II, IV, 12 (amarum). — *iter*; IV, IX, 1. — *servitium*; II, IV, 3, *durum*. — *tristes* agri; II, III, 67. — *curæ*; I, VII, 43. — *lacrymæ*; I, I, 62. — *morbi*; IV, XI, 3. — *pluviæ*; I, I, 50. — *sorores*; III, III, 35. — *tristi* fronte Capido; II, III, 35. — *mente*; III, VII, 2. — *tristia*; I, X, 11, 49. — *facta*; I, VIII, 28. — *pocula* cum multo felle; I, V, 50 (amara). — *signa*; I, III, 19. — *verba*; III, IV, 42; III, VII, 6. — *tristior* si quando fuerit illa tibi; IV, IV, 18, *durior*. — *tristis* morbus; I, V, 9. — *natalis* agendus erit; IV, VIII, 2. — *causa* (*alii* casus); III, II, 27.

Tristitia dissoluenda dedit per-tora Bacchus; I, VII, 40.

Trita via; IV, XIII, 10. Vid. *Terit*.

Triumphalis laurus; II, V, 5.

Triumphii clari; IV, I, 176. — *novi*; I, VII, 5. — *lo* *Triumphe*; II, V, 118.

Trivia (Dea); I, V, 56.

Trivium; in *trivio* vetus lapis; I, I, 12. — e *triviis* turba canum; I, V, 56.

Troïus, a, um; *Troïa* sacra; II, V, 40.

Troja; II, V, 61.

Trojanos; II, V, 46.

Truces feræ; I, IX, 76.

Tuba et mihi facta est; II, VI, 10. — *tubæ*, arma cælo audita; II, V, 73. — *tubæ* ite procul; I, I, 75. — *tubam* nec audissem; I, X, 12.

Tuli; vide *Fero*.

Tumeant freta ventis; IV, I, 195. — *tument* lumina fessa fletu; I, VIII, 68. — *tumet* puer; I, VIII, 36.

Tumultus urbi portatur, columna; II, III, 45.

Tumulus mea quum contexerit ossa; IV, I, 205.—*tumulo* constructo dare seria annua; II, IV, 48.—ad *tumulum* illius fugiam; II, VI, 33.

Tundere poste caput; I, II, 88, in *poste*.—*tunderet* unda maris caute; II, IV, 10.

Tunicis solutis; I, V, 15.

Tura blanda; III, III, 2.—dare focis; I, VIII, 70.—menstrua; I, III, 34.—pia; II, II, 3.—*turis* honores; I, VII, 53; IV, VI, 1.

Turba tu mihi in solis locis; IV, XIII, 12.—*turba* arcta; I, II, 97.—aspera canum; I, V, 56.—candida; II, I, 16.—credula frustra sedet; IV, IV, 20.—impia; I, III, 70.—jocosa; II, I, 85.—irrita; II, III, 24.—novella; II, II, 22.—pallida; I, X, 38, *mortuorum*.—Pharia; I, III, 32.—pia deorum; IV, IV, 25.—sedula; I, IV, 80.—*tenera* puerorum; I, IV, 9.—*turba* vernaarum; II, I, 23.—*turba* det pia spectacula; II, V, 119.

Turbare: *turbet* Veneris cupidæ

gaudia; IV, III, 18.—*turbata* longos capillos; I, III, 91.

Turbo citus; I, V, 3 (v. l. *Turben*.)

Turma densæ; IV, I, 196.

Turnus barbarus; II, V, 48.

Turpe factum; III, IV, 15.—*turpes* curæ; III, VII, 5.—*turpis* fabula; I, IV, 83.—navita; I, X, 36.

Turribus prospectat æquor Tyros; I, VII, 19.

Tusca lympba; III, V, 29.—*Tusci* viri; III, IV, 6.

Tuscula tellus; I, VII, 57.

Tutela nam divum servat poetas; II, V, 113.

Tutus sic ego ero; IV, XIII, 6.—*tutusque* sacerque eat; I, II, 29.—*tuta* fossa; IV, I, 83.

Tyria palla; IV, II, 11.—*Tyrie* vestes; I, VII, 47.—*Tyrium* subtemen; IV, I, 122.—*Tyrius* colonus; IV, I, 40 (var. lect. et nos *Theraus* colonus. Ed.)—murex, II, IV, 28.—sinus; I, IX, 70.—torus; I, II, 77.

Tyros; I, VII, 20.—certet præbere colorem purpureum; II, III, 60.—det vellera his madefacta; IV, II, 16.

Ubera lactis; I, III, 46.

Ulixen; IV, I, 50.

Ultima arva tenet Padæus; IV, I, 146, *extremi orbis*.

Ultor Deus; I, VIII, 72.

Ululet per urbes; I, V, 55.

Umbra levis arboris qua cadit; II, V, 96.—noctis amarior est; II, IV, 11.—*umbra* densa absconditur tellus; IV, I, 155.—sub *umbra* arboris vitare canis ortus; I, I, 27.—*umbræ* ilicis; II, V, 27.—*umbram* Castaliam; III, I, 16.—in *umbram* tenuem quum fuero mutatus; III, II, 9.—*umbris* levibus discurrerit; IV, I, 68.

Umbracula; II, V, 97.

Umbrosus mons; IV, III, 2.—*umbrosa* vallis; II, III, 74.—*umbrosa* tecta; I, IV, 1.

Unda quæ manat Etruscis fontibus; III, V, 1, *Etrusca thermæ*.—deserit sitim; I, III, 78.—Eoi maris; II, II, 16.—facilis; III, V, 30.—gelida; IV, I, 60.—naufraga maris; II, IV, 10.—veneranda Numici; II, V, 44.—*undæ* Ægeæ; I, III, 1.—cæruleæ; I, III, 37; I, IV, 45.—extremæ maris; IV, I, 53.—fluitantes; II, V, 59.—liquidæ; IV, I, 124.—placidæ; IV, I, 127.—pallentes; III, V, 21.—rabidæ canibus Scyllæ; IV, I, 72 (v. l. *alii* rapidæ.)—rapidæ

maris; IV, 1, 194. — tacitæ; I, VII, 13. — per undas ire; I, IV, 45.

Unguenta stillent e nitido capillo; I, VII, 51.

Ungues subsecuisse artificis docta manu; I, VIII, 11.

Uni sæviet Deus; I, II, 90.

Urbs æterna; II, v, 23, *Roma*. — magna; I, VII, 61; II, v, 56, *Roma*. — parva; IV, 1, 49. — ab urbe abducere; II, III, 63. — per urbes crebras volitet; I, VII, 17. — *urbes* per ignotas erraverit; IV, 1, 52. — ter centenas expleat erroribus; I, IV, 69.

Urgeo; *urgeat* ossa lapis infelix; I, IV, 60. — *urget* quos graviter amor; II, 1, 79. — rusticus opus terræ; I, IX, 8. — si quando onus inæquatum utrinque libra; IV, 1, 42.

Uro; *ure* serum et torque; I, v, 5. — *urantur* pia tura focus, *urantur* odores; II, II, 3. — *ure* caput meum flamma; I, IX, 21. — *urentur* sole capilli; I, IX, 15. — *ures* me audacius; IV, XIII, 19, *cruciabis*. — *uretur* facies; I, IX, 15. — *uris* quid messes tuas? I, II, 190. — *urit*; IV, II, 11;

IV, II, 12, *amore incendit*. — *cru-*
delius; I, VIII, 7. — *uror* ego ante
alias; IV, v, 5. — *juvat* quod *uror*,
ibid. — *urunt* altaria flammæ; IV, VI,
17. — *ustus* capillus; I, x, 37.

Usus furtivus; I, IX, 55.

Ut liceat; IV, III, 11, *dummodo*.

Ulcunque est; III, IV, 11.

Utere, quæso, dum licet; I, v,
75; I, VIII, 48. — *uti* lacrymis; IV,
IV, 17. — *utilitur* nihil forma magicis
auxiliis; I, VIII, 24. — precibus ille
meis; I, v, 18.

Utilis ægræ menti somnus; III,
IV, 19.

Uva aurea; II, 1, 45. — *dulcis*; II,
1, 3. — *jucunda*; II, III, 65. — ma-
tura expressa; I, VII, 36. — *uvæ* cres-
centes; III, v, 19. — *uvæ* succos condit
pax; I, x, 47. — *uvam* ferre; I, v,
27. — *libare*; I, x, 21. — *uvæ* maturat
annus; I, IV, 19. — *pede* feriet rusti-
cus; II, v, 85. — *servabit* mihi plen-
is in lintribus; I, v, 23.

Uxor inulta rideat dolis; I, IX,
54. — *uxoris* fidos optabis amores; II,
II, 11.

VAL

Vacca tunc pascebant herbosa pa-
latia; II, v, 25. — *vaccas* stabulis ex-
pellere; II, III, 15.

Vacuus Deus (v. l.); I, II, 90.

Vadam; per *vada* ibat linter; II,
v, 34. — *serpis*, Cydne; I, VII, 14.

Vagari liceat tecum; IV, III, 11.
— *vagantes* passim aves; I, III, 59.

Vagus Araxes; IV, 1, 144. — *aer*;
IV, 1, 21. — *navita*; I, III, 39. —
pastor; II, v, 29. — *pontus*; II, III,
41. — *sol*; IV, 1, 76. — *vaga* æquora;
II, VI, 3. — *munera*; III, 1, 3.

Valet hæc et majora Amor; III,
VI, 17. — *valent* si nihil ista; II, IV,
20. — *vuleat* Venus, *valeant* puellæ;

VAN

II, VI, 9. — *valeant* fruges; II, III,
69. — *valere* vetuit pater; I, IV, 23. —
tam *valuisse* sibi manus; I, x, 56.

Valgius; IV, 1, 181.

Validus bidens; II, III, 6. — *bos*;
II, II, 14. — *taurus*; I, III, 41. — *va-*
lida catena; IV, v, 15. — *compes*; II,
VI, 25. — *validi* labores; III, IV, 65.
— *valida* juga; II, III, 46. — *validis*
habenis; IV, 1, 116.

Vallis alta; II, III, 21. — *umbrosa*;
II, III, 74. — *valles* altæ; I, IV, 49.

Vallus non erat; I, x, 9. — *vallo*
ducto claudere locum; IV, 1, 85.

Vanus jocus; III, IV, 68. — *vana*
puella; III, VII, 29. — *vanum* te fat-

lit; III, IV, 56.—*vano* astu; III, v, 27.—*vani*; III, IV, 3, *vanidici*.—*vani* timores noctis; III, IV, 13.—*vana* magisteria; I, IV, 84.

Variae oves; I, x, 10.—*vices* operum; I, ix, 64.—*varii* flores; I, VII, 45.

Vastantur frigore; IV, I, 153.

Vastus Araxes; IV, I, 144 (v. l.)—*vastum* æquor maris; I, VII, 19.—mare; II, IV, 10.—*vasti* ponti æquora; III, IV, 85.—*vasti* amnes; III, III, 37.

Vates; II, v, 18; II, v, 65, *Sibylla*.—*vates* non fallax; III, IV, 49.—sacer; II, v, 114.

Vaticinata est mihi divino sono magna sacerdos; I, VI, 44.

Veho; *vehis* ratibus Troia sacra; II, v, 40.—*vehit* plaustrum rusticus; I, x, 51.—*vehet* dum robora tellus, cælum stellæ, amnis aquas; I, IV, 66.—*vehar* volucris penna per aera; IV, I, 210.—*vexit* Æolios placidum per Nerea ventos; IV, I, 58.—*vectus* curru per insania Juppiter; IV, I, 131.—*vecta* est frenato pisce Thetis; I, v, 46.—ad juvenem puella; II, v, 36.

Vel absenti; I, VIII, 53, et passim.

Velabrum; II, v, 33.

Velavit te Somnus fusco amictu; III, IV, 55.—*velatus* filo; I, v, 15.

Velle (abundat); I, II, 94; IV, III, 8.

Vellere poma modo nata mala manu; III, v, 20.

Vellus molle; II, I, 62.—niveum; I, VI, 80.—*vellera* caris succis his madefacta; IV, II, 16.

Velox edere corpus super equum; IV, I, 115.—*velox* cerva; IV, III, 13.—pes; I, v, 24.

Venandi cura; IV, III, 5.—studium; IV, III, 23.

Vendere amorem; I, IV, 67.—avitas sedes; II, IV, 53.—blanditias; I, IX, 77.—fidem auro, gemmis, I,

IX, 32.—formam; I, IX, 51.—*Venerem*; I, IV, 59.

Venera tetra; III, v, 10.—*veneni* quidquid habet Circe, Medea; II, IV, 55.

Veneror; I, I, 11.—*venerata* virum tantum; I, v, 33.—*veneratus* amores veteres; II, IV, 47.—*veneranda* comis comptis; IV, II, 10.—proles; I, VII, 56.—unda Numici; II, v, 43, *sancta*.

Venio; *venit* candida nivea veste; IV, II, 12.—curva senecta tardo pede; III, v, 16.—diva superba ad Troianos; II, v, 46.—domum e templis turba; II, III, 24.—iratus nimium nimiumque severis; III, VI, 21.—mors propior; II, III, 40.—mors rapax amanti; I, III, 65.—mors tacito pede; I, x, 34.—post multos una serena dies; III, VI, 32.—*venit* munere nostro; I, IX, 43.—sanguinolenta ad infernos lacus; II, VI, 40.—sera poena tacitis pedibus; I, IX, 4.—somnus tacitus fuscis alis; II, I, 89.—tandem amor; IV, VII, 1.—vigilanda nox; I, II, 78.—*venite* paracum veste; II, I, 13.—*veniunt* certamina Martis; IV, I, 98.—*venere* kalendæ festæ Martis Romani; III, I, 1.—*venere* ubi fata senectæ; I, IV, 31.—*venerit* quum e magna urbe agricola serus; I, VII, 61.—mihi quum suprema hora; I, I, 59.—quamvis inculto ore; I, VIII, 15.—si iste furor; I, VI, 73.—*veniant* prædæ; II, III, 52.—*veniat* caræ matris comitata dolore; III, II, 13.—ante rogam meum; III, II, 11.—sive hac, sive illac impetus hastæ; IV, I, 96.—*veniet* quum proximus annus; IV, VI, 19.—mors tenebris adoperta caput; I, I, 70.—tibi mors; II, IV, 43.—*ventura* aqua; I, IV, 44.—sors; III, IV, 5.—*venturam* dum mihi lingo; I, VIII, 65.

Ventus et ignis eripiant partas

II, IV, 40. — *venti* ferant perjuria Veneris; I, IV, 21; cf. III, VI, 27; III, VII, 18. — *venti* adversi; IV, I, 195. — *Æolii*; IV, I, 58. — discordes tenuerunt flamina; IV, I, 125. — immites; I, I, 45. — insani; II, IV, 9. — *ventis* credere ratem; I, VII, 20. — diripitur cinis; I, VI, 54. — horrida facta coma; I, IX, 14. — parentia freta; I, IX, 9.

Venus; I, II, 16; I, II, 36; I, II, 42; I, III, 58, etc. — aspera difficilisque; I, IX, 20. — magna; I, II, 81. — sancta; IV, XIII, 23. — *Venus* deseruit me; I, V, 40. — nata e sanguine; I, II, 41. — nulla sit sine me; IV, III, 19. — levis nunc tractanda; I, I, 73. — mitis; I, X, 66; II, III, 74. — mutua; I, VI, 14. — relicta; I, V, 58. — sublimis; I, VI, 83. — violanda est mihi ante alios; II, IV, 24. — *Venerem* jungere feris; I, IX, 76. — non laudant ferrea sæcula; II, III, 37. — vendere; I, IV, 59. — *Veneri* merenti; I, IX, 81. — *Veneri* servire; II, III, 31. — *Veneris* bella; I, X, 53. — cupidæ gaudia; IV, III, 18. — numina; I, III, 79. — perjuria; I, IV, 21. — præcepta; I, IV, 79. — vincla; I, II, 92.

Ver purpureum; III, V, 4.

Vera cano; II, V, 63. — dicere; I, VI, 31. — divi, exta monent; III, IV, 5; III, IV, 6. — loqui; III, II, 7. — *vera* insomnia; III, IV, 1. — oracula; III, IV, 77. — *vero* ore quod feram; III, IV, 50.

Verax sagæ; I, II, 43. — *veraci* capite adnuit; IV, I, 134. — *veracia* signa; IV, I, 120.

Verba (simpl. pro magicis); I, V, 43. — *verba* aspera; IV, IV, 14. — balba; II, V, 94. — blanda; I, II, 22. — bona; II, II, 1. — ebria; III, VII, 4. — fortia; II, VI, 12. — horrida; I, V, 6. — impia dicta in Deos; I, III, 52. — libera; I, IX, 26. — mala; I, X, 57. — mitia leni sono; I, VIII, 2. —

pudeuda; II, I, 74. — rustica; II, I, 52; II, III, 4. — seria; III, VII, 20. — singula; II, I, 32. — tristitia; III, VII, 6; III, IV, 42. — *verba* deflectere ad laudis modos; II, V, 4. — fallacia puellæ conqueror; III, VII, 19.

Verber; I, V, 3. — intortum; I, IX, 22. — *verbera* multa; I, VIII, 6. — sæva; I, VI, 38; III, IV, 66. — torta; I, VI, 46. — *torto flagello inflicta*.

Verberat suam quicunque puellam; I, X, 60. — *verberet* te imber; I, II, 7.

Verna gartulus; I, V, 26. — *vernarum* turba; II, I, 23.

Vernum rus; II, I, 59. — *vernus* alveus; II, I, 49.

Versat fasus opus; II, I, 64. — puer turbine; I, V, 4. — *versatur* celeri Fors levis orbe rotæ; I, V, 70. — *versantur* membra Ixionis rota; I, III, 74. — *versare* solum bidente; II, III, 6.

Versibus gaudeat Næra meis; III, I, 8. — *versus* sine qua mihi nullus, etc. II, V, 111. — æternus; IV, I, 34. — *versus* alios aliosque componere; IV, I, 17.

Vertere fores cardine tacito; I, VI, 12. — iter fluminis; I, II, 46 (var. lect. *Nos sistit*; Ed.) — *vertat* in melius somnia Deus; III, IV, 95. — munera Deus in cinerem et aquas; I, IX, 12. — *verterat* dolor in lacrymas merum; I, V, 38. — *verterunt* nec pocula Circes solum; IV, I, 61. — *vertimus* ad mala nostra; I, X, 6. — *vertitur* per tempora annus; IV, I, 169.

Vertex serius; I, VII, 15, *Tauri*.

Vera latus præfixa; I, VI, 49.

Vescar innoxia laurus; II, V, 64.

Vestales foci; II, V, 52.

Vestem fulgentem subtemine; IV, I, 122. — *vestis* Coa; II, IV, 30. — pura; I, X, 27; II, I, 13. — seposita; II, V, 7. — tenuis; I, X, 61. — villosa;

II, III, 78.—*veste* interposita; I, IX, 56.—*nigra* incinctæ; III, II, 18.—*nivea* candida venit; IV, II, 12.—*rapta* præmia petere; I, II, 28.—*e veste* sua tendent umbracula; II, V, 97.—*vestes*, amictus; I, VIII, 13.—*tenuēs*, quas femina Coa texuit; II, III, 55.—*Tyriæ*; I, VII, 47.

Vestigia externa semper sint in lecto tuo; I, IX, 57.—*vestigia* quoque movit; IV, II, 7.—*cervæ* quarum; IV, III, 13.—*læta* posuit tectis, IV, I, 13.

Veto, sis mihi lenta; II, VI, 36.—*vetat* esse dolos Deus; I, IX, 24.—*hæc* meminisse; I, IV, 74.—*obscura* surgere nocte timor; I, II, 24.—*vetuit* pater ipse valere; I, II, 23.

Vetus ætas; IV, I, 111.—*amor*; IV, VI, 20.—*caput*; I, VIII, 42.—*consul*; II, I, 27.—*lapis* in trivio; I, I, 12.—*veteres* amores; II, IV, 47.—*figuræ*; IV, I, 63.—*senes*; I, VIII, 50.—*veteres* aluit glans; II, III, 71.—*veteris* avi sedes; I, X, 18.

Vexat calor fessa corpora; IV, XI, 2.

Via longa; I, IV, 41; I, IX, 16; II, V, 62.—*terræ*; II, VI, 3.—*via* mortis brevior aperta est; I, X, 4.—*via* rara per nexus facta sero; II, III, 18.—*trita* humano pede; IV, XIII, 10.—*viæ* auratæ; II, III, 56, *in textura*.—*cæcæ*; II, I, 78.—*leti* nunc mille; I, III, 50.—*longæ*; I, III, 36.—*pronæ*; I, VI, 72.—*puræ* fulminis; I, IX, 36.—*solis*; II, IV, 17.—*non tempestivæ*; IV, VIII, 6.—*viæ* longæ deditus esse; I, I, 26.—*viæ* monumenta; I, VII, 57.—*viam* efficiet pauper; I, V, 64.—*vias* fallendi mille ministrat amor; IV, VI, 12.—*vias* nostras respiceret; I, III, 14.—*vias* ob nostras; I, I, 52.—*per vias* urbis; III, I, 4.

Vice certa; I, IV, 20.—*vices* varieg operum; I, IX, 64.

Vicinia similes cæli utrinque tenens; IV, I, 168.

Vicinus cælo Olympus; IV, I, 132.—*Phæbo* Padæus; IV, I, 146.—*vicino* hoste; I, I, 3.—*mar*te; IV, I, 138.—*vicinis* ab agris; I, VIII, 19.

Victor, I, VI, 28; I, X, 55; II, I, 34; IV, I, 37.—*victori* Jovi; II, V, 10.

Victoria volitat super fessas puppes; II, V, 45.—*victoria* duplex; IV, I, 105.

Victrices lauri; I, VII, 7.

Victus feri; II, I, 43.

Viden' ut; II, I, 25; II, II, 17.—*videre* ævi futuri eventura; III, IV, 48.—*visurus* honores Genius adsit; II, II, 5.—*visus* est juvenis pedem ponere, etc. III, IV, 24.

Vigeat assiduo certamine laudis miles; IV, I, 88.—*vigent* bidens vomerque pace; I, X, 49.—*choreæ* cantusque; I, III, 59.

Vigilanda venit nox fletu; I, II, 78.

Vigilans custos; IV, VI, 11.

Vilia membra; I, III, 70.

Villa, an sit apta puellæ? IV, VIII, 3.—*villæ*, rura tenent meam puellam; II, III, 1.

Villosa vestis; II, III, 78.

Vimen leve junci; II, III, 17.

Vincio; *vinciat* auro lacertos; I, IX, 70.—*vincta* canistra myrto, myrto *vinctus* et ipse caput; I, X, 28.—*præcordia* ferro; I, I, 64.—*vinctæ* que post olea candida turba comas; II, I, 16.—*tempora* hedera; III, VI, 2.—*vincta* sertis umbracula; II, V, 98.—*vincto* quique canent pede; IV, I, 136.—*vinctum* me puer alter habebit; I, IX, 79.—*me* retinent vincla puellæ; I, I, 55.—*valida* compede; II, VI, 25.—*vinctus* ad aras Veneris considam; IV, XIII, 23.

Vincla; *vincula*; I, V, 66, *pedum*, *soleæ*.—*ferrea* demam cani; IV, III, 14.—*formosæ* puellæ *vinc-*

tum retinent me; I, I, 55.—mutua para juveni; IV, VI, 8.—nunquam remittit amor misero; II, IV, 4.—pedum; I, VI, 38.—Veneris; I, II, 92.—*vincla* solvite Chio cado; II, I, 28.—solvite jugis; II, I, 7.—*vincula* flava conjugio portat amor; II, II, 19.

Vinco; *vincit* iras aurea anus; I, VI, 58.—obsequio plura amor; I, IV, 40.—ne *vincas* deam; II, VI, 28.—*vinca*t ut ille, nudum latus dabis; I, IV, 52.—*vincere* honores priscos generis; IV, I, 31.—*vinci* poterat custodia; I, VIII, 55.—*vincitur* donis omnis amor; I, V, 60.—*vincuntur* molli pectora dura prece; III, IV, 76.—*vicerat* amor quidquid erat medicæ artis; II, III, 14.—*vicit* Armenias tigres et fulvas ille lænas; III, VI, 16.—*victa* custodia; II, IV, 33.—querelis janua; I, II, 9.—senecta; I, VI, 77.—verbis janua; I, V, 67.—Iapydia; IV, I, 107.—*victa* lumina; I, II, 2, *sopore*.—*lumina* Baccho; IV, I, 57.—oppida ante currus ferre; II, V, 116.—*victæ* catervæ Cilicum; I, II, 69.—*victi* pretio amantes; II, IV, 39.—*victo* puero; I, VIII, 49.—*victus* Atax; I, VII, 4.—munere Bacchi amor; III, VI, 4.

Vinea culta; I, X, 35.

Vinum; *vini* certamen mite; III, VI, 11.—*vina* diem celebrent; II, I, 29.—*vina* bona; I, I, 24.—jocosa; III, VI, 20.—*vino* compescere dolores; I, II, 11.—depellere curas; I, V, 37.

Violare amores; I, III, 81.—amorem; I, IX, 19.—puellam; I, VI, 51.—*violavi* numina Veneris verbo; I, II, 81.—*violata* pascua solis; IV, I, 76.—*violanda* Venus mihi est; II, IV, 24.—clam *violanda* fœdera dare; I, IX, 2.

Violenta cœdit suos lacertos; I, VI, 47.—*violenta* Charybdis; IV, I,

73.—strix; I, V, 52.—*violente*; IV, II, 3, *Mars*.

Vir quondam, nunc frater; III, I, 23.—*viri* ingrati impia facta; III, VII, 10.—*viro* cupido cara; III, IV, 52.—*viro* mœrere; III, II, 14.—*virum* fallere; III, IV, 62.—velle, ibid. 80.—*viris* cupidis prædæ; I, I, 76.—Tuscis; III, IV, 6.—*viros* audaces; II, I, 72.

Vires alterius necat alter aer; IV, I, 169.—*vires* infirmæ; IV, I, 2.

Virga; ex *virgis* exstruet ante casas; II, I, 24.

Virgineus pudor; I, IV, 14.—*virginea* figura; III, IV, 89.

Virginitas sit mihi æternum; II, V, 64.

Virgo marito primum deducta; III, IV, 31.

Viridis coma; I, VII, 34.—cortex nucis; I, VIII, 44.—frons; II, I, 40.—*virides* smaragdi; II, IV, 27.

Virtus cognita; IV, I, 1.

Viscere atro pascit oves assiduas; I, III, 76.

Visere sacra Bonæ Deæ; I, VI, 21.

Visurus, *visus*, cf. *Videre*.

Vita; II, I, 37, *illa ætas*, *homines illius ætatis*.—*vita* felix; I, V, 19.—iners; I, I, 5.—longa; IV, I, 207.—tot mala perpeasa; III, II, 7.—*vita* tunc mihi foret; I, X, 11.—*vita* longæ gaudia; III, III, 7.—*vitam* spes credula fovet; II, VI, 19.—*Vitare* canis ortus sub umbra; I, I, 27.

Vitis lenta; IV, I, 172.—mystica; III, VI, 1.—tenera; I, VII, 33.—*vites* teneræ; I, I, 7.—*vitem* fraudare crescentibus uvis; III, V, 19.—*vites* aluit pax; I, X, 47.

Vitium hoc est divitis auri; I, X, 7.—*vitio* non facit hoc; I, IX, 73.

Vitta impediât ligatos crines; I, VI, 67.—*vittæ* jacentes; II, V, 53; *Iliæ*.

Vitula cæsa; I, I, 21. — *vitulum* gestare per agros; II, III, 19.

Vives satis anxius; II, VI, 53. — *vive* diu mihi; I, VI, 63. — *vivebant* bene Saturno rege; I, III, 35. — *vivere* bene secretis silvis; IV, XIII, 9. — *contentus* parvo; I, I, 25. — *viviet*; I, IV, 65, *fama ejus superstes erit*. — *vivite* felices et memores *vivite* nostri; III, V, 3. — *vixerit* licet centum annos; II, IV, 46.

Vocales boves; II, V, 78. — *choræ*; II, V, 3.

Voco; *vocat* terra hospita Lares; II, V, 42. — *vocate* deum voce; II, I, 83. — *vocet* clam sibi quisque; II, I, 84. — *me* ad digiti sonum taciturna; I, II, 34. — *me* in vastos amnes Orcus; III, III, 37. — *voces* sub tua signa erronem; II, VI, 6.

Vox; *voce* vocate Deum; II, I, 83. — *voce* magna; II, V, 118. — *tremula*; I, II, 93. — *supplices*; I, II, 13. — *cum voce* digiti locuti; III, IV, 41. — *vocem* emittere; I, IX, 27. — *voces* dulces dominæ; II, VI, 48. — *votivæ*; I, III, 29. — *voces* inflectere cantu; I, VII, 37.

Volitans super feccas puppes Victoria; II, V, 45. — *volitent* animæ hanc circum; I, V, 51. — *volitet* sancta columba; I, VII, 17. — *volitans* Amor; II, V, 39.

Volueris nulla nec perturbabit anras; IV, I, 128. — *volueris* vehar peninis; IV, I, 210. — *volucres* laqueo captat spes; II, VI, 23.

Volumina magna æterno versu; IV, I, 34.

Volvens flammam ore Chimæra; III, IV, 86.

Vomer; I, X, 49; II, I, 6.

Vota cadunt; II, II, 17. — *contraria votis*; III, IV, 83. — *temeraria* ferant venti et nubes; III, VI, 27. — *timida*; III, III, 33. — *Trivæ* novem dedi; I, V, 16. — *vota* jactat Eurus Notusque per Armenios; I, V, 36. — *vota* pro domina vix numeranda facit; IV, IV, 12. — *voti* compos liba ferre; I, X, 23. — *votis* implere cælum; III, III, 1. — *meis* te eripuisse; I, V, 10. — *e votis* pars quotcumque moverit Deos; II, VI, 54. — *votis* revocare diem; I, VIII, 78. — *solicitas* numina; III, IV, 53. — *votum* vagi pastoris fistula; II, V, 29.

Votivas mea Delia perbolvens voces; I, III, 29.

Vovemus omnes hoc tibi; IV, I, 26. — *quæcumque vocentur* pro dulci reditu; III, III, 27.

Vulcanus; I, IX, 49.

Vulgus amat falso plurima; III, III, 20. — *vulgi* arma; I, X, 11. — *diversi* inconstantia; IV, I, 45. — *vulgi* gloria; IV, XIII, 7.

Vulnera ferre viris cupidus; I, I, 76. — *vulnera* nunc semper sub Jove domine; I, III, 49.

Vulneret ferro; I, II, 28.

Vultus componere famæ; IV, VII, 9. — *vultus* placidus; II, IV, 54. — *vultus* blandi; I, VI, 1.

TABULA

RERUM QUÆ IN HOC TIBULLI

VOLUMINE CONTINENTUR.

	Pag.
PRÆFATIO Editoris.	ix
De Tibulli Codicibus et Editionibus.	xix
Vita Tibulli ex Cod. MS. Bibliothecæ regię.	lxxxix
Testimonia et judicia.	xeij
Elegiarum argumenta; ubi etiam de earum ordine chrono- logico disputatur.	c

LIBER PRIMUS.

ELEGIA PRIMA. Divitias Tibullus despicit, dummodo cum puella vitam rure degere possit	1
ELEGIA SECUNDA. Lamentatur de obserata puellæ porta; deinde ferreum fuisse illum declarat qui puellæ bellum prætulit; denique queritur se, licet nihil in Venerem admiserit, tamen torqueri	16
ELEGIA TERTIA. Tibullus quum Messalam secutus esset in Asiam, Corcyræ morbo implicitus, sese puellam dereliquisse queritur	32
ELEGIA QUARTA. Hac Elegia docet quibus artibus puerorum animus ad obsequium pellici possit	45
ELEGIA QUINTA. Discidium ægre ferens, merita sua de Delia commemorat, et in lenam imprecatur quæ divi- tem amatorem ad Deliam adduxerat	55
ELEGIA SEXTA. Se a puella suis ipsius artibus deceptum ait; tunc eam revocare conatur; denique matrem amicæ laudat, studiosam sui et amoribus propitiam.	67

ELEGIA SEPTIMA. Messalæ Natalis. Res ab eo gestæ enar- rantur	79
ELEGIA OCTAVA. De amore Marathi in Pholoen et rursus Tibulli in Marathum. Eleganter monet illam ne puerum nimis torqueat.	87
ELEGIA NONA. Pueri muneribus corrupti avaritiam accusat poeta.	97
ELEGIA DECIMA. Bellum detestatur, pacem laudat.	107

LIBER SECUNDUS.

ELEGIA PRIMA. Sacrum ambarvale describit.	117
ELEGIA SECUNDA. Natalis Cerinthis, et vota	132
ELEGIA TERTIA. Apollinis exemplo rusticari vult, abducta rus puella	137
ELEGIA QUARTA. De Nemesis avaritia acerbe conqueritur.	151
ELEGIA QUINTA. Gratulatur quod Messalæ filius in collegium quindecim virorum cooptatus fuerit.	160
ELEGIA SEXTA. Imparem se rei militari fateţur; et Æmilio Macro invidet, qui relicta puella discedebat mili- taturus	179

LIBER TERTIUS.

ELEGIA PRIMA. Puellæ, kalendis Martiis, munera mittit.	186
ELEGIA SECUNDA. Quæ in funere sibi persolvenda sint ex- ponit.	193
ELEGIA TERTIA. Sibi cum Neæra vivendum, illa absente mo- riendum esse ait	198
ELEGIA QUARTA. Somnium de Neæræ inconstantia	204
ELEGIA QUINTA. Febre correptus pro salute vota facit.	220
ELEGIA SEXTA. Amoris curas vino depellit.	227
ELEGIA SEPTIMA. Puellarum promissa irrita esse docet.	234

LIBER QUARTUS.

CARMEN PRIMUM. Panegyricus ad Messalam.	239
CARMEN SECUNDUM. In Sulpiciam kalendas Martias cele- brantem.	275

CARMEN TERTIUM. Conqueritur Sulpicia ob amatorem venationis nimis studiosum.	279
CARMEN QUARTUM. Ad Apollinem pro ægrotante Sulpicia .	282
CARMEN QUINTUM. Sulpicia pro amoris mutui constantia vota facit	286
CARMEN SEXTUM. Ad Junonem in Natali puellæ.	290
CARMEN SEPTIMUM. Voti compos exultat puella	294
CARMEN OCTAVUM. Ab amatore divelli se ægre fert puella..	295
CARMEN NONUM. Lætatur ob iter ex illius animo sublatum .	297
CARMEN DECIMUM. Irascitur Cerintho Sulpicia.	298
CARMEN UNDECIMUM. Ægra se non aliter convalescere cupit quam si Cerinthus id pariter optet	301
CARMEN DUODECIMUM. Excusat se puella quod aufugerit. .	302
CARMEN DECIMUM TERTIUM. Jurat poeta se puellæ perpetuo serviturum	303
CARMEN DECIMUM QUARTUM. Ait importunum esse rumorem de puellæ perfidia.	307
Epitaphium Tibulli.	309

A. TIBULLI IMITATIONES GALLICIS CARMINIBUS EXPRESSÆ.

Præmonitio ad lectorem.	312
LIVRE I, ÉLÉGIE I, imitée par <i>Laharpe</i>	313
— — — par <i>Lebrun</i>	318
— — — par <i>Loyson</i>	322
— ÉLÉGIE II, — par <i>Lebrun</i>	327
— ÉLÉGIE III, — par <i>Lebrun</i>	330
ΜΟΡΕΑΛΛΟΥ ΕΛΕΓΙΑΚΟΝ ΠΕΡΙ ΠΟΛΕΜΟΥ ΚΑΙ ΕΙΡΗΝΗΣ. . .	334
— ÉLÉGIE X, imitée par <i>Lebrun</i>	338
— — — par <i>Andrieux</i>	343
LIVRE II, ÉLÉGIE III, — par <i>Lebrun</i>	346

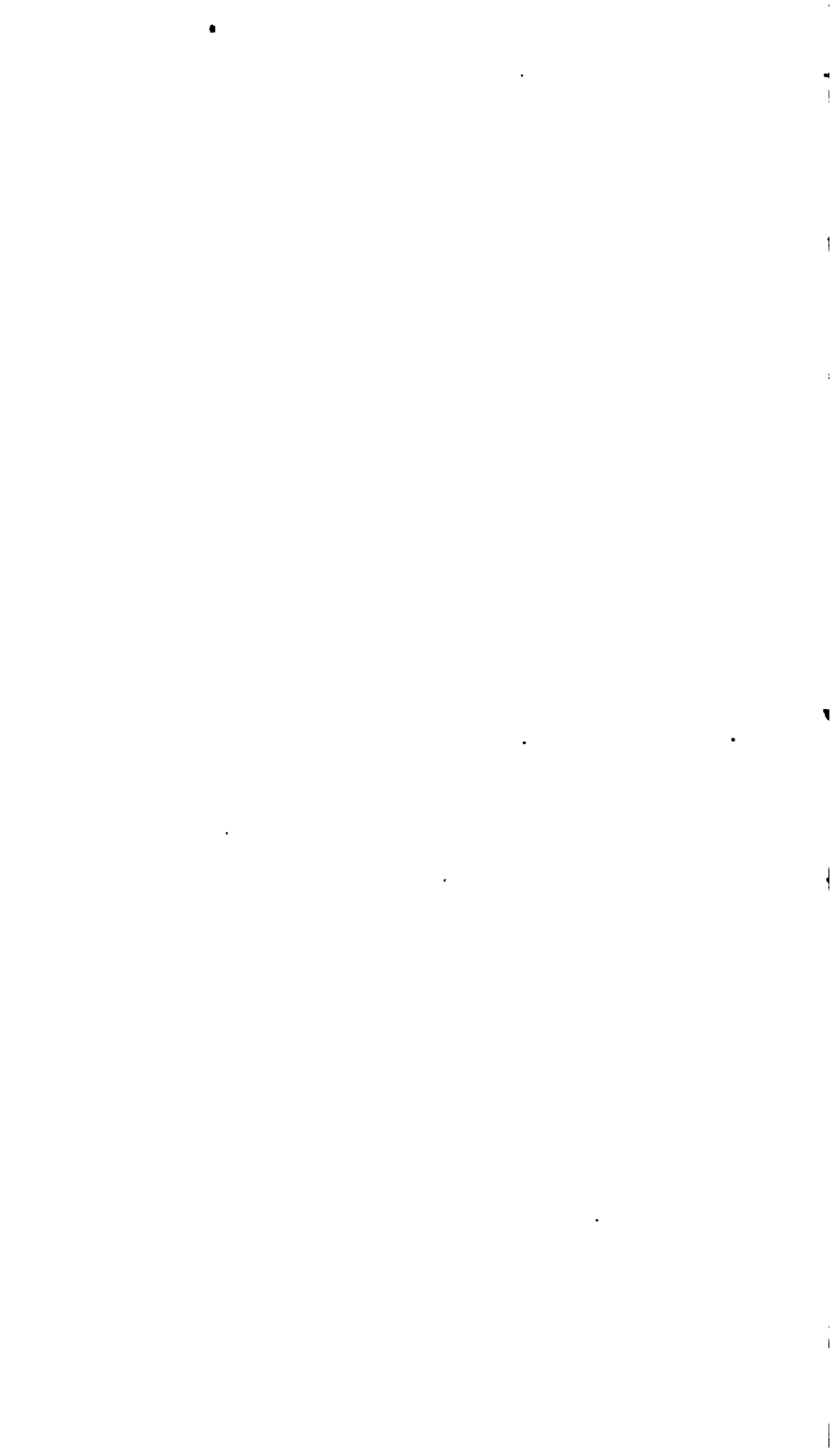
EXCURSUS MYTHOLOGICI.

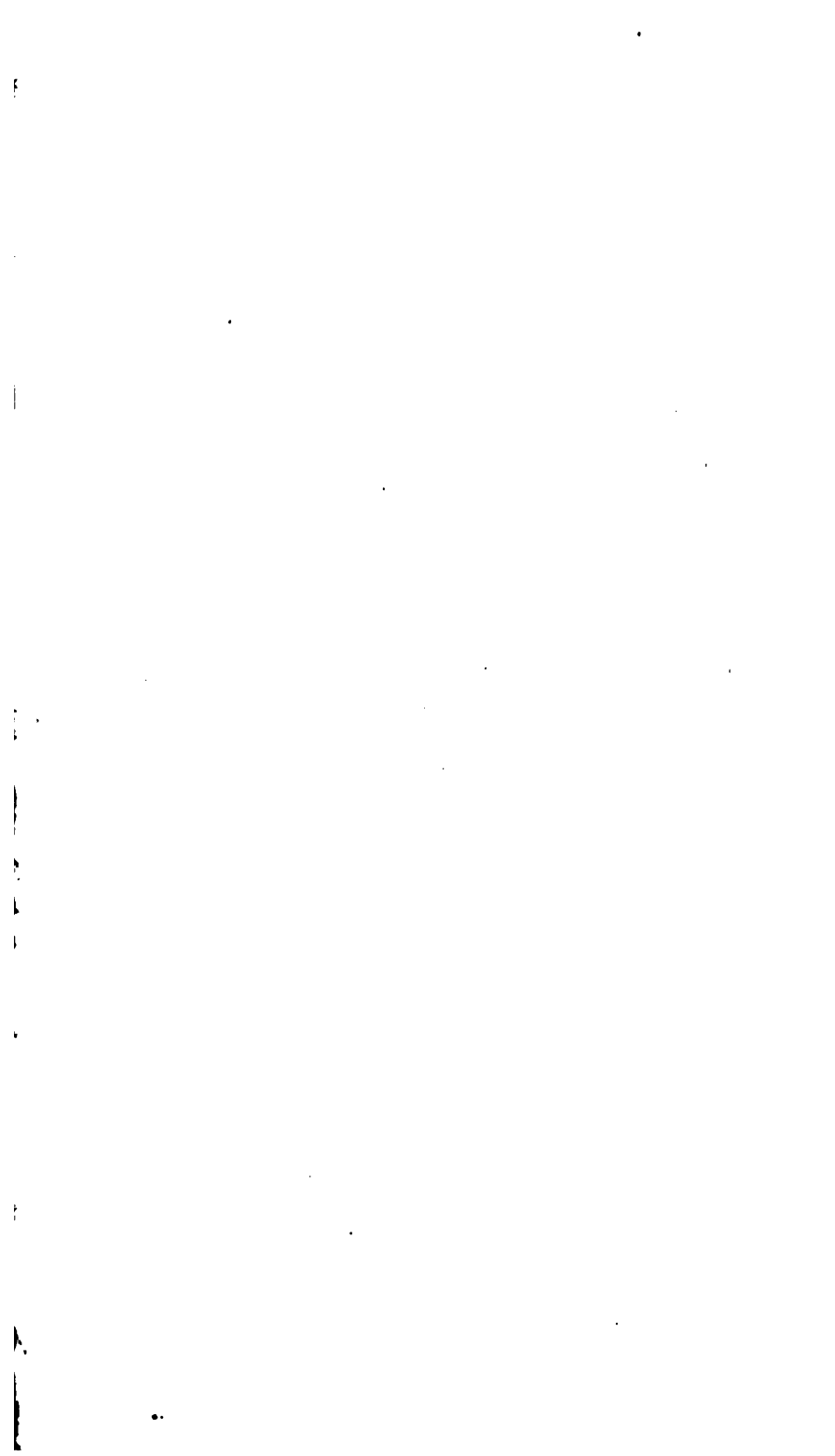
Præmonitio ad lectorem.	351
Excursus primus de Iside.	353
— secundus de Venere Libitina.	362
— tertius de Priapo.	364
— quartus de Bona Dea.	369
— quintus de Bellonæ Sacris.	374

	Pag.
Excursus sextus de Osiri.	378
— septimus de Cerere et Baccho.	400
— octavus de Genio.	405
— nonus de Sybillis.	408
— decimus et ultimus de diis Fatidicis atque Oraculis.	411
TIBULLI VITA.	419
Index Verborum.	497

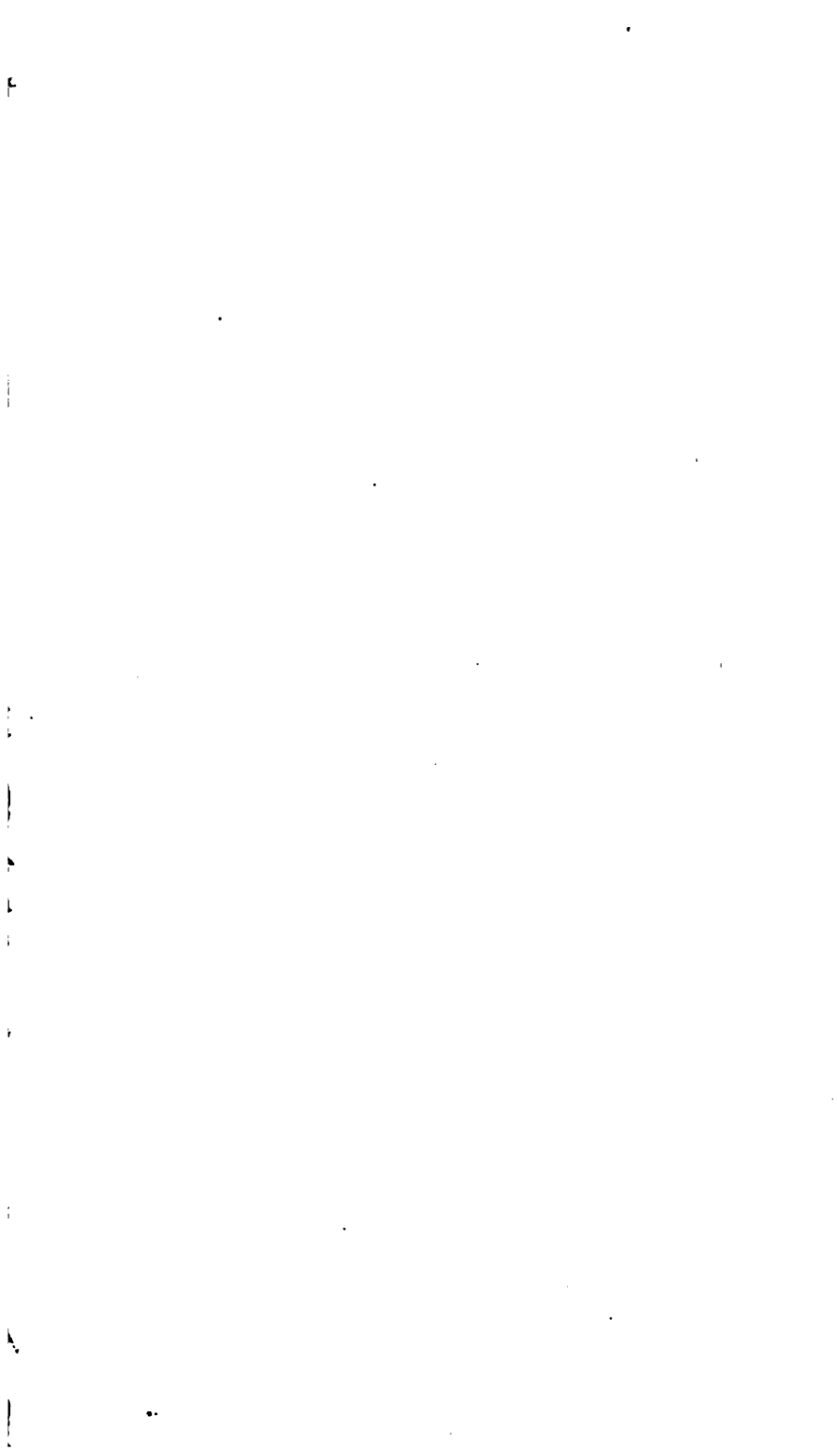
EMENDANDA.

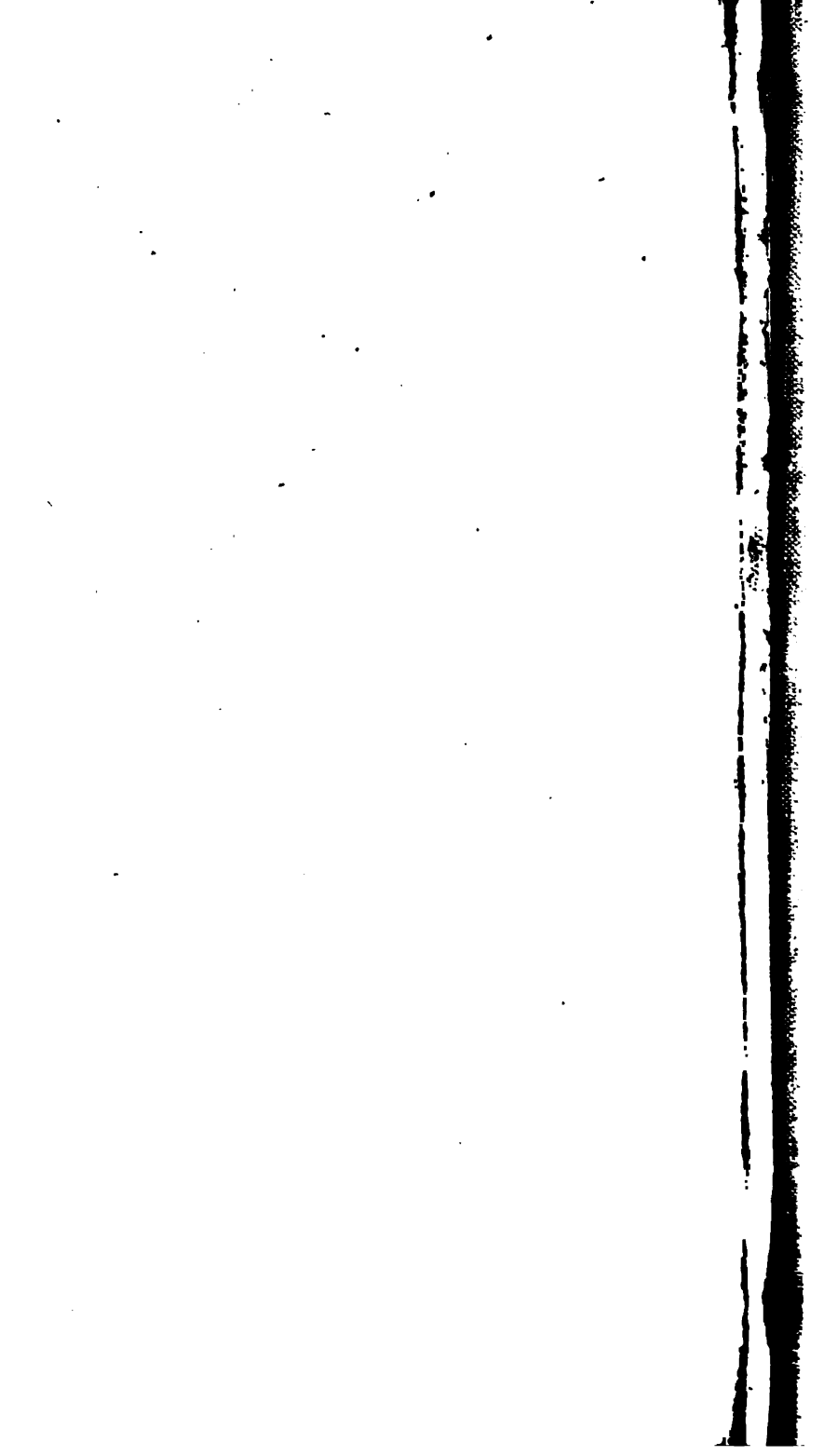
- Pag. 2, in not. 2, lin. 16: Isacii, Vossii, Gothanoque secundo; *lege* Isacii Vossii secundo, Gothanoque.
- Pag. 17, not. 7, lin. 8: Livinezus, Paphelingius; *lege* Livinejus, Raphelengius.
- Pag. 20, not. 23, lin. 3: post metus cadit *adde* in puellas.
- Pag. 22, not. 34, lin. 10 et 13: execratione; *lege* exscreatione.
- Pag. 39, not. 55, lin. 4: Kirchen; *lege* Kirchman.
- Pag. 56, not. 81, alt. col. lin. 7: particulæ; *lege* post particulæ.
- Pag. 138, not. 4, lib. 6: Vossius, lib. III; *lege* Vossiano tertio.
- Pag. 140, alt. col. lin. 37, aliter egere; *reponere* legere.
- Pag. 149, not. 75, lin. 12: excussura; *lege* exjussura.
- Pag. 162, not. 20, lin. 2: capti; *lege* captos.
- Pag. 171, not. 73 et 74: Georg. II, et IV; *lege* Georg. I; et *versus* Ovidii pro 683 est 783.
- Pag. 175, not. 97, alt. col. lin. 6: Funera; *lege* Funerea.
- Pag. 187, not. 51, lin. 8, mens mihi; *lege* mens mea.
- Pag. 240, not. 8, fin. interpunctio post Heynius transponenda.
- Pag. 274, not. 208, lin. 8: Hippodrome; *lege* Hippodromo.
- Pag. 277, not. 12, lin. 4: relegatis in quartum; *lege* quintum.
- Pag. 295, not. 10, lin. penult. profuisse; *lege* pro (loco *rou*) fuisse.
- Pag. 334, media, not. 2: post *linxisse* majorem pone interpunctionem.
- Pag. 337, lin. 6: ἀρπυιῶν; *lege* ὤν.
- Pag. 347, lin. 4: l'ont enfin; *lege* en vain.
- Pag. 359, lin. 23: lege de mundi materia; *ea* vox e sede migravit.
- Pag. 360, lin. 3: e maris, etc.; *lege* a maris.
- Pag. 397, lin. pen.: efficacitata; *lege* efficacitate.
- Pag. 401, lin. 5: Pharnutus; *lege* Phurnutus.
- Ibid.* lin. 26: κρατὶς, κρατὶς; *lege* κρατερ, κρατερ.
- Pag. 405, lin. 10: præ ejus Genio; *lege* pro.
- Pag. 410, lin. 1: Babyloniz; *lege* Babylone.
- Pag. 447, lin. 15: post verbum sublatet, integra lineola excidit; *lege*: sublatet vel textus depravatio, vel lena illa tabellas portans quas scripserat Nemesis, etc.
- Pag. 484, lin. 17: expiscatus; *lege* exspiscatus.
- Pag. 494, lin. 6, in Tabula Chronologica: El. III, lib. III; *lege* El. III, lib. I.

B'D JUN 12 1917

LEDOX LIBRARY

Bancroft Collection.
Purchased in 1893.

